STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00936

KLINTON STRIT

Chaver-Paver

Permanent preservation of this book was made possible
by Brian Inkeles
in honor of
Meredith & Marc Inkeles

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

כאַווער
פאַווער

קלינטאָן סטריט

ראָמאַן
אין 2 טיילן

פארלאג אידביורא
1937

CLINTON STREET

Copyright by

GERSHON EINBINDER
New York, 1937

Published by

NATIONAL JEWISH BURO

Distributed by

FREIHEIT BOOK STORE

35 East 12th Street

New York, N. Y.

209

ערשטער טייל

פוליע טשערנער׳ן.

אין דעם הויז, וואו מען לאַכט און מען וויינט

אַ גרינער טראַמוויי מיט ליכטיקע פענצטער שטופּט זיך אַריין אין דער שמאָלער גאַס. קלינגט דער טראַמוויי צודרינגלעך און חוצפּה׳דיק און קריכט טריט בײַ טריט. מענטשן צעשטופּן זיך און לאָזן אים דורך.

אַ שמאָלע גאַס מיט אָפּגעקראָכענע טענעמענט־הײַזער. קראָמען, פּוש־קאַרטס. אויסגעהאַרעוועטע טאַטעס, ברייטע, צעשוואומענע מאַמעס, עלטערע אידן מיט בערד, באַבעס אין די היימישע קאָפּן־טיכלעך. אינגעלעך, מיידעלעך, צעשויבערטע, צעווילדעוועטע, פּרעכע, שרייענדיקע, האָבן פאַרכאַפּט יעדער פּיצל טראָטואַר, יעדער שטיקל מיטן־גאַס. זיי קאָנען ניט אָפּשטעלן דעם טראַמוויי, וואָס האָט זיך אַרייַנגעריסן אין זייער מענטשן־שטאָק, דערפאַר הענגען זיי זיך אָן פונהינטן און געוואַלדעווען און ליאַרעמען.

ס׳איז אַ זומער־פאַרנאַכט. אַף די דעכער זיצן אידן פון אוקראַינע, פּוילן, רומעניע און גאַליציע, אידן פון גאַר דער וועלט, און האָבן אַ קאַפּעלע הנאה פון פאַרדעכטיקע ווינטלעך. די פאַרדעכטיקע ווינטלעך קומען ניט פון גרינע פעלדער, ניט פון קילע ים׳ען. זיי קומען פון פאַר׳עיפּוש׳טן איסט־ריווער. הייסע און טוכלע ווינטלעך. אָבער די לופט־כאַפּער פאָכן זיך און קוויקן זיך: מילא, לאָז זיין אַזאַ ווינטעלע, אַבי ס׳בלאָזט.

אַפן בלאָק שרייען קינדערלעך מיט שאַרפע, שניידנדיקע קולות. שרייען קינדער אויך פון אַנדערע בלאָקס אַרום דעם געגנט. די טאַטעס און מאַמעס אַף די דעכער, צעבראַסטעטע, אָפּגעשפּיליעטע, שמועסן צווישן זיך, קלאָגן זיך אַף דער שרעקלעכער היץ, אַף דעם שווערן ביטערן לעבן אין אַמעריקע. אייניקע שלאָפן איין, אייניקע וויגן זיך און זינגען אונטער די אַלטע ניגונים־לעך פון דער אַלטער היים.

שרייען הילכיק די גאַסן, ברומען די דעכער. און אין אַ הויז אַף קלינטאָן סטריט שטאַרבט אַ מענטש. אַ מענטש שטאַרבט אַפן פערטן שטאָק, און אַפן פינפטן שטאָק צעגייט זיך אַ וויקטראָלאַ מיט אַ לוסטיק ניגונ׳דל. אַך, ווי ס׳איז איר גוט דאָרטן, דער וויקטראָלאַ! אַ רעקאָרד אַזאַ דרייט זיך מיט אַ רוסישער קאַזאַטשקע און מען האָפּעט דאָרטן און מען שרייט: עך, עך, אַכטי דער־באַכטי.

עס ברענט דער גאַסן־לאָמפּ מיט אַ רויטלעכער מוטנער ליכט און גיסט אָפּ מיט אַ רויטלעכער מוטנער שײַן די פֿאַרהאַנגלעך, וואָס פֿלאַטערן ניט, וואָס הענגען טויטע, אָן אַן אָטעם, אײַנגעפֿאַלענע לויזע שמאַטקעלעך.

בעסי וויינט אין דער פֿינצטערער קיך. די מאַמע הייסט בעסי און זי וויינט מיט אַ ציטערנדיקן, דינעם געוויין. דער מאַמעס געוויין דער־גייט שוין ניט צום טאַטן, וואָס ליגט אין פֿינצטערן אַלקערל אָפּן הויכן בעט. דער געשריי פֿון דער גאַס און דער געברום פֿון די דעבער דער־גרייכט צו אים שוין אויך ניט. ער איז פֿאַרטאָן אין אַן אַנדער וועלט. אַן אומקלאָרע פֿינצטערע וועלט, און אומגעהויערע גרויסע שוואַרצע הינט האַווקען בייז. האַוו, האַוו! — בילן זיי אין די אויערן פֿון שמערלען דעם פֿעדלער, וואָס דאַרף איצט שטאַרבן און פֿאַרזאַמלט ווערן צו זײַנע עלטערן, וועלכע ליגן אָף אַ וויטן בית־עולם ערגעץ אין אַ פּויליש שטעטל.

אָף אַ הויכן בעט ליגט ער מיטן פּנים אַרויף צו דער פֿינצטערער הוילעניש. די מאַמע האָט אים אויסגעבעט אַ הויך בעט. אַלע קישנס אונטער־געלייגט און אים צוגעדעקט מיט אַלע קאָלדרעס און מיטן פּוילישן איבערבעט. ס׳טוט זיך איצט פֿון אים אָפּ די וואַרעמקייט פֿון לעבן.

שוין פֿיר טעג אַז ער צאַנקט און גייט אויס און וויל נאָך ניט אויסגיין. ער ראַנגלט זיך, ער ווערט זיך, ער האַלט זיך אָן. נאָך אַ קליין ברעקעלע לעבן איז געבליבן און ער האַלט זיך אָן דעם אָן מיטן לעצטן טראָפּעלע כח.

מרים, די עלטסטע, צוואַנציק־יאָריקע טאָכטער, זיצט אָף זײַן בעט מיט פֿאַרמאַכטע אויגן און שרעקט זיך וואָס דער טאַטע אָטעמט אַזוי פּאַוואָליע. צו ביסלעכווייז, שטיקלעכווייז אָטעמט ער. אָ, איר טאַטע, וואָס זײַנע טעג זײַנען געגאַנגען פֿאַר אירע אויגן אַזוינע געמאַטערטע און געפּייניקטע.

מויש איז הונגעריק. דער 18־יאָריקער מויש מיט די לאַנגע אויערן און באַפּרישטשעטן פּנים. „אַ דזשי", קלאָגט ער צו דער פֿינצטערניש, און ווייסט אַפֿילו ניט צי אימיצער הערט אים. ער איז הונגעריק און אין הויז איז טרוקן, אָפּגעראַמט יעדער ברעקעלע. „אַ דזשי, אַ דזשי!" ווער איז צו אים דזשי? אפֿשר אַן אָנקל זײַנער, אָדער אַן אַנדער קרוב? „דזשי" איז אים קיינער ניט. אַ „דזשי" איז דער, וואָס די קינדער פֿון קלינטאָן סטריט רופֿן אים, ווען ס׳איז זיי ניט גוט, און ווען מען ווייסט אַפֿילו ניט ווער עס איז אַזוינער דער „דזשי". ער וויל עסן, מויש. שטאַרק עסן וויל ער. „אַ דזשי!"

מילדרעד, אַ מיידל פֿון אַ יאָר 17, לאַכט. כי, כי, כי, ציִשעט זי זיך

ערגעץ אין דער פינצטער. זי האָט אַזוי לאַנג געטראַכט און געטראַכט ביז זי האָט דערזען אין געדאַנק טשאַרלי טשאַפּלינ'ען אָנקומען. ער איז אָנגעקומען אין אַ פראַק, דרייענדיק זיין שטעקעלע צווישן די פינגער. מיט זיינע קרומע פיס איז די לאַנגע שיך, האָט ער זיך פאַרנויגט צו איר.

— „האַו דו יו דו," — האָט ער געמאַכט.

— כי, כי. — זי לאַכט, מילדרעד.

און ליוסי? די 12־יאָריקע ליוסי, די אינגסטע טאָכטער, די מוזינקע. יענע האָט אויסגעטריקנט. קיינער האָט ניט געהערט, ווי זי האָט זיך אַרויסגעגליטשט פון הויז, אַרויף אַפן פינפטן שטאָק און מיט מורא אַ קלאַפּ געטאָן אין דער טיר. מאַשע האָט פאַר איר געעפנט די טיר. מאַשע, אַ צעפּאַרעטע, אַ פאַרמאַטערטע פון טאַנצן. זי האָט דאָס אַזוי געטאַנצט די קאַזאַטשקע, פּנים קעגן פּנים מיט אַרקעלע'ן.

ליוסי איז זיך מחיה, וואָס מען לאָזט זי אַריין, וואוהין מרים לאָזט זי ניט גיין.

ס'איז אַ פּאַרטי דאָרטן. מאַשע'ס געבורטס־טאָג. וויפיל זי ווערט אַלט, וועט זי ניט זאָגן, מאַשע. אָבער ס'איז אַ געבורטס־טאָג. אַ לייטישער טאַטע האָט איר געגעבן לעבן, אַ פרומע מאַמע האָט זי געבוירן ערגעץ אין אַן אוקראַאינער שטעטל. דאָרטן זיינען געווען שיינע אויסגעשטערנטע הימלען און אַקאַציע־בוימער האָבן געבליט באַם פּריץ אין גאָרטן, און מען פלעגט פירן „כשר'ע כלה־מיידלעך" צו דער חופּה און קלעזמער האָבן געשפּילט אַזוינע טרויעריקע ניגונימלעך. אין קלינטאָן סטריט בליען ניט קיין אַקאַציע־בוימער און דער הימל איז ניט אויסגעשטערנט און זי, מאַשע — איר לעבן איז פאַרשפּילט.

די פאָרהענגלעך אַפן פענצטער שטאָק האָבן זיך צעפלאַטערט, צעציטערט. זיי האָבן דערשמעקט ווינט. דער טאַטע האָט זיך אַ ריר געטאָן, אויפגעעפנט די אויגן און פאַרגעסן, וואו ער געפינט זיך. ער האָט ניט געדענקט דעם פריער און פאַרגעסן דעם איצט. אַ פינצטערניש, אַן אייביקע פינצטערניש. עס איז ניטאָ קיין גוף, ס'איז ניטאָ קיין געשטאַלט, נאָר עפּעס אַ „איך" און דער „איך" איז אויך ניט קלאָר. ס'האָבן געשטראָמט געדאַנקעלעך צום „איך". קליינע געדאַנקעלעך אָן אַ מיין.

— בעסי, בעסי, פאַרוואָס איז אַזוי פינצטער?

דער גאַז־רער ברענט פון דער וואַנט מיט אַ פלעמל. אַ שפּיצעכיק פלעמל, וואָס רייסט זיך צום אַנטלויפן. געוואָרן גרוי די באָרד באַם טאַטן. פאַר די לעצטע 4 טעג איז זי אַזוי גרוי געוואָרן און ער איז קוים 50 יאָר אַלט. די

באָרד אַליין איז געוואָרן גרוי, אָבער די האָר פון קאָפּ זיינען נאָך געבליבן שוואַרץ. שיטערע הערלעך אַף אַן איינגעפאַלענעם שאַרבן. איינגעפאַלן שמערל דער פּעדלער. די באַקן פאַרזונקען. די ברוסט אַראָפּגעזעצט. עס זיינען דאָ בלויז אויגן מיט צוויי שטיקלעך וווּיטיק. איז כּל־זמן עס זיינען נאָך דאָ די צוויי שטיקלעך וווּיטיק אין די אויגן, איז נאָך גוט. איז אַ סימן, אַז זיי לעבן נאָך, די אויגן.

אַ צימערל, ווי אַ קבר. אַ חוץ דעם בעט קען שוין ניט שטיין קיין שום זאַך. די וואַנט אַן אָנגעבלאָזענע מיט אַ בויך. אָן אַ פענצטער. די סטעליע נידעריק. אָט, אָט פאַלט זי אַפן בעט.

— בעסי, בעסי — רופט ער און זיין קול קומט פון גאָר וווּיט. זיין קול קומט פון די טיפענישן פון אַן אויסגעהוילטן טויטן גוף, וואו עס איז נאָך דאָ אַ ברעקעלע אָנהאַלט אין לעבן.

— בעסי, בעסי!

בעסי, דאָס אויסגעטריקנטע ווייבל זיינס מיט די צעשויבערטע האָר, מיטן קליינטשיקן נעזעלע, ווי באַ אַ הינטעלע. דאָס לעבן האָט איר ניט געגעבן קיין סך פייכטקייט, קיין סך זאַפט — אַ טרוקן ביימל, וואָס וואַקסט אַף שטיינער.

— בעסי, בעסי!

בעסי גייט צו.

— משה, משה!

עס גייט צו דער הויכער לאַפּאַק מיט די גרויסע אויגן. בייזע אויגן פון הונגער, ווי באַ אַ וואָלף. זיין טאַטע, „דזשי", זיין טאַטע.

ער פרעגט ניט, שמערל, באַ זיין זון, צי ער וועט זאָגן נאָך אים קדיש. ווייל ס'איז אַרויסגעוואָרפן. וואָס ווייסט ער פון קדיש? וואָס ווייסט ער פון אַ טאַטן?

ווען שמערל'ס טאַטע האָט געדאַרפט שטאַרבן און ער האָט אים צוגערופן, אים שמערל'ען, דעם עלטסטן זון, צו זיין קראַנקן־בעט, איז ער כאָטש געווען אַ זון מיט דעם געשטאַלט פון דעם אָוועקגייענדיקן טאַטן. ער האָט גערעדט זיין טאַטנ'ס לשון. ער האָט פאַרמאָגט די ענלעכקייט אין די אויגן, אין די ברעמען.

דאָ גייט אַוועק אַ טאַטע און ס'בלייבט אין זון גאָרניט פון טאַטן. דאָס לשון איז פרעמד, אין די אויגן — רויקייט, אין די פּלייצעס — פינצטערע עקשנות. אַ קלינטאָן סטריט זון.

— משה, מיין זון, משה׳לע!
— „אַ דזשי״.
— מלכה׳לע, מלכה׳לע טאָכטער!

מילדרעד לאַכט. מיט די דאַרע אַרויסגעשטעקטע באַקן־ביינער לאַכט זי. זי לאַכט אפשר ניט, נאָר די אַרויסגעשטעקטע באַקן־ביינער ווייזן אויס, ווי זיי שפּעטן פון עמיצן. אייביק שפּעטן זיי.

— ליוסי, ליוסי!

אַלע קוקן זיך אום. וואו איז ליוסי? מסתמא אויבן. די מאַמע גייט זי רופן.

— מרים, מרים, טאָכטער מיינע גרויסע. גיב אַכטונג אַף זיי.

מרים, זיין טאָכטער, וואָס איז אים געבוירן געוואָרן מיט קופּער־רויטע האָר, מיט אַ לאַנגן ווייסן האַלז, מיט אויגן אַזוינע, וואָס דערמאָנען אייך, אַז איר האָט זי ערגעץ וואו געזען, צי אַף אַן אַנדער גאַס, צי אין אַן אַנדער שטאָט, צי פּיליכט גאָר אין אַן אַנדער לאַנד. ברוינע אויגן, וואָס מאָנען בא אייך און איר ווייסט ניט וואָס זיי ווילן פון אייך. מרים, וואָס איז אַזוי אַנדערש ווי אַלע אַנדערע קינדער, אַקוראַט ווי זי וואָלט געוואַקסן ערגעץ אין אַ באַרגיק לאַנד מיט ליכטיקע טייכן, און ניט אין דער פינצטערניש פון די צוויי צימערלעך אַף קלינטאָן סטריט מיט די מייז און מיט די וואַנצן.

ליוסי איז אויך דאָ. זי איז שיכור׳לעך. אַרקעלע גנב האָט איר גע־צוואונגען אויסצוטרינקען אַ גלאָז ווייַן. דאָס שוואַרצקייט פון וויין ליגט נאָך אַף אירע ליפּן. זי שמייכלט קרום, די מוזינקע ליוסי.

אַלע שטייען זיי אַרום אים, אָבער ער האָט שוין פאַרמאַכט די אויגן, און מען קען מיינען, אַז ער זעט זיי ניט. ער זעט זיי אָבער יאָ. אין זיין בלוט, אין זיין זינען זעט ער זיי.

די פאָרהאַנגלעך שיסן אויס. ס׳האָט זיך אויפגעהויבן אַ גרויסער ווינט, אַ שטורעם. דאָס ליכט פון גאַז־רער וויל אַנטלויפן. עס איז אים גרינגער געוואָרן, שמערל׳ען דעם פעדלער. „אַ, אַ״, מאַכט ער און צעוויינט זיך. ווי זאַמדלעך, וואָס פאַלן אַף אַ שויב, אַזוי וויינט ער. ער וויינט וועגן דעם גורל פון זיינע טעכטער: מרים, ליוסי און מילדרעד, און אַ זון משה אַף קלינטאָן סטריט, וואָס וועלן דאַרפן לעבן נאָך אים.

מאַיק אפרת מיטן אָפּגעביסענעם אויער

מאַיק אפרת איז אַרויס פֿון דער „רעפֿאָרמאַטאָרי" מיט אַן אָפּגעביסענעם אויער. די וואונד האָט זיך שוין לאַנג פֿאַרהיילט. געבליבן פֿון אויער איז בלויז אַ פֿאַרדאַרט שטיקל לעפֿל מיט אַ פּיפּטשיקל אינדערמיטן.

צוויי יאָר געווען פֿאַרשפּאַרט און איצטער שפּאַנט ער איבער ניו יאָרק. יעדע גאַס איז פֿריי. קיין שום טויער פֿאַרמאַכט זיך ניט פֿאַר אים. קיין שום טיר שליסט זיך ניט צו. זיי לאָזן אים דורך די גאַסן וואוהין ער וויל. ער קען גיין אַרויף, אַרויף, בלאָק נאָך בלאָק אומגעשטערט. ער קען גיין אַראָפּ ,אַראָפּ און פֿאַרגיין אין דער פֿרייער ווייטער וועלט אַריין. קיינער וועט אים ניט פֿאַרשטעלן דעם וועג.

מאַיק, דער אָרימער אינגל פֿון דער איסט־סאַיד, דער ווילדער, פֿרעכער אינגל, וואָס האָט ווי אַ גזלן אַריינגעשטאָכן אַ מעסערל אין זיין חבר׳ס בויך, קערט זיך איצט אום אַהיים אַף קלינטאָן סטריט אַ שטילינקער און אַ פּלאָטערנדיקער.

אין די היימישע קולות פֿון קלינטאָן סטריט איז ער געבוירן געוואָרן, זיי האָבן אים באַגלייט צו זיין שלאָף. זיי האָבן אים געגעבן רו און זיכערקייט.

צוזאַמען מיט זיין שוועסטער, האָבן זיי זיך ביידע אויפגעהאָדעוועט אין אַ פֿינצטערן קעלער. (זיין מאַמען געדענקט ער ניט. זי איז אַ יונגע אַוועק פֿון זיי.)

זיין שוועסטער האָט אים געלייגט קאָמפּרעסן, ווען ער איז געווען קראַנק אַף ניומאָניע. זיין שוועסטער אסתר, וואָס האָט אים אַריינגעאוקעט אין אויער, ווען ער האָט ניט געקאָנט איינשלאָפֿן און זיך געוואָרפֿן אַפֿן בעט. אַזאַ טבע האָט געהאַט די שוועסטער אסתר זיינע, אים אַריינאוקען אין אויער מיט אַ וואַרעמקייט און הייסקייט, וואָס האָט דורכגענומען אַלע אברים דורך און דורך, און ס׳איז אים געוואָרן גוט נאָכדעם.

אָבער אַף זיין טאַטן טראָגט ער אַ שרעקלעכן כעס. ער וועט קיינמאָל ניט פֿאַרשטילט ווערן, דער כעס. אַ האַס, צום טאַטן, וואָס איז נאָך שרעקלעכער ווי דער האַס, וואָס מען טראָגט צו אַ פֿרעמדן מענטשן. זיין טאַטע איטשע מאיר אפרת, דער בוכבינדער מיט דער לאַנגער באָרד, וואָס איז פֿאַרפּאַפּט און פֿאַרקלעפּט.

מאיק׳ס חברים פון קלינטאָן סטריט: זעקס זיינען זיי געווען. זעקס אינגלעך געבוירן געוואָרן אויף איין בלאָק: מאיק, בוטשי, מויש, האימי און בעניטאָ דער איטאַליענער. זעקס זיינען זיי געווען און זעקס זיינען זיי פאַר־בליבן פאַרבונדן מיט דעם בונד פון ווייסטער אָרעמקייט און נויט. זעקס זיינען זיי דערנאָכדעם צוזאַמען געגאַנגען אין לעבן און אָנגעטאָן אַ סך צרות זייערע מיטמענטשן. פינף זיינען זיי דערנאָכדעם אומגעקומען איינציק־ווייז. אָפּגעראַמט געוואָרן פון דער וועלט. אָבער מאיק וועט נאָך שפּילן אַ גרויסע ראָלע אין לעבן.

ווייסט נאָך אָבער ניט מאיק, וואָס ער דערוואַרטעט אים אין זיינע ווייטערדיקע יאָרן. דערווייל איז ער דאָס אָרימע אינגל, וואָס איז אַרויסגעלאָזט געוואָרן פון דער „רעפאָרמאַטאָרי". אַלע גאַסן צענעמען זיך איצט פאַר אים. די בלאָקס צעלויפן זיך אין אַלע זייטן. מען מאַכט אים וועג.

אָט איז שוין האוסטאָן סטריט. אויף דער גאַס האָבן זיי אָפּגעהאַלטן מיט אַ פיר יאָר צוריק די גרויסע מלחמה מיט דער האוסטאָן־סטריט גענג. אויף דער גאַס האָט זיך געגאָסן בלוט פון מאיק׳ס שטערן. מען האָט אים צענומען דעם שטערן מיט אַ ציגל. אָבער דער זיג איז געווען זייערער, דער זיג פון קלינטאָן סטריט. פיל כבוד האָט מאיק זיך דערוואָרבן. נאָך דעמאָלט האָט ער שוין אַרויסגעוויזן זיין בריליאַנטענע פירערשאַפט אַלס קריגס־פירער און סטראַטעג. מיט אַ צעקלאַפּטן שטערן איז ער דעמאָלט געקרוינט געוואָרן איינשטימיק פאַר דעם שטאַרקסטן אינגל אויף צען בלאָק אַרום און אַרום.

עוועניו „עי". אויך אַ שטיק געשיכטע. אויף עוועניו „עי", אין האַלאָווין, אין דעם דאָזיקן אַמעריקאַנער יום־טוב, וואָס זיי ווייסן אפילו ניט זיין באַדייט, האָבן זיי זיך אַרויסגעלאָזט אַלע זעקס חברים מיט זאָקן, אָנגעשטאָפּט מיט אַש, און מען האָט דערלאַנגט איבער די קעפּ יעדן איינעם, וואָס מען האָט באַגעגנט. פון אַזאַ שטייף־אָנגעשטאָפּטן זאָק מיט אַש האָט מען געקענט קריגן דעם אמת׳ן קאָפּ־ווייטיק, אָבער ס׳איז געווען אַזאַ הייליקער מנהג אויף דער איסט־סאַיד, און אַ מנהג טאָר מען ניט ברעכן.

אָבער פאַרוואָס־זשע איז ער געבליבן שטיין און גייט ניט ווייטער? ס׳פעלט אים מוט. שוואַך געוואָרן אין אַלע אברים. עפּעס אַזוי ניט מיר, ניט דיר, זיך באַוויזן אויף קלינטאָן סטריט. ער שעמט זיך. אָ, בוטשי קומט אָן. וואָס פאַר אַ גליקלעכער צופאַל!

מען גיט זיך בוכטשעס איינער דעם אַנדערן. די חברים האָבן זיך אַזוי שטאַרק דערפרייט, אַז זיי ממית׳ן זיך איינער דעם אַנדערן.

— בוטשי, בוטשי, אַלד באָי! וואָס מאַכט דער? וואָס מאַכט יענער? און ווי אַזוי איז דאָס? און ווי אַזוי זיינען אַנדערע זאַכן?

מען קוקט זיך אָן, ביידע חברים. בייזע, שלעכטע ברעמען פּאַרמאַגט מאַיק. אין דער רעפאָרמאַטאָרי זיינען זיי נאָך שלעכטער און בייזער געוואָרן. אין זיינע בייזע ברעמען פאַרבאַהאַלט זיך אַ כעס, וואָס וועט אַמאָל אויפפלאַקערן און ער וועט אָפּטאָן אַ סך שלעכטסקייט, דער כעס. מען האָט אים דאָרטן געשמיסן, מאַיק'ן, אין דער רעפאָרמאַטאָרי. איבערן הוילן לייב האָט מען אים געקאַטעוועט. ער האָט ניט געליאַרעמט, ניט געשריען, נאָר פאַרבאַהאַלטן דעם גאַנצן כעס אין זיינע ברעמען אַף שפּעטערדיקע יאָרן. דער אָפּגעביסענער אויער איז אויך סטראַשענדיק. דאָס פאַרדאַרטע לעפל פון אויער מיטן פּיפּטשיקל אינמיטן קוקט רוי, בייז און שפּעטנדיק. העכער געוואָרן מאַיק און דאָס פּנים איז לענגער געוואָרן. עס שניידן זיך אים שוין וואָנצעלעך. באַלד, באַלד אַ מאַן.

און בוטשי? בוטשי איז געוואָרן נאָך פולער. זיינע מוסקולן אַף די אָרעמס קריכן אַרוים פון די אַרבל ווי קענטעלאָפּס. זיין האַלז, ווי אַ גראָבער שטריק, וואָס מען באַנוצט אַף די שיפן און אין די באַרזשעס. אַן אָקס, אַ ריזיקער איז אויסגעוואַקסן בוטשי, מיט אַ פאַרשמירטער בלויער העמד, מיט צעקנייטשטע כאַקענע הויזן, אין גרויסע זעלנער שיך. צעשויבערטע האָר מיט שטרויעלעך און פעדערלעך. אַן אָרעמער בוטשי. דאָס אָרעמע אינגל פון קלינטאָן סטריט. אַזוי אָרעם ווי געווען און נאָך אָרעמער, וויילמען איז עלטער און די אַפּעטיטן זיינען שטאַרקער.

אָבער בוטשי פאַרבאַהאַלט עפּעס פון מאַיק'ן. מאַיק דערקענט דאָס גלייך אין זיינע אויגן. אפשר פאַרבאַהאַלט מען פון אים עפּעס וועגן זיין שוועסטער אסתר? בוטשי איז פון די פאַרשוינען, וואָס קענען ניט זיין באַהאַלטן, דערפאַר פאַררעדט ער אים, מאַיק'ן.

— און ווער האָט דיר אָפּגעביסן דעם אויער?

— אָ, ס'איז אַ קלייניקייט — גיט זיך מאַיק אַ מאַך אַזוי גלייכגילטיק און טוט אַ שפּיי. ס'איז געווען דער אמת'ער שפּיי. זייער וייט איז ער געפאַלן, דער דאָזיקער קונציקער שפּיי.

בוטשי האָט געפּרובירט נאָכמאַכן זיין ליבן חבר'ס שפּיי, אָבער ס'איז ניט געגאַנגען. ער וועט שוין קיינמאָל ניט קענען איבערשפּייען מאַיק'ן.

אָבער פאַרוואָס־זשע וויל מאַיק ניט אַריינגיין אין בלאָק, וואו זיין היים איז? זיין היים — דער פינצטערער קעלער, וואָס דינט פאַר אַ וואוינונג און אויך פאַר אַ ווערקשטאַט פאַר איטשע מאיר דעם בוכבינדער. בוטשי קאָן

דאָס גאָרניט פאַרשטיין. בוטשי האָט אַזוי געוואָלט אַריינפירן מאַיק׳ן אין בלאָק אַריין. ס׳וואָלט געווען אַ גרויסער כבוד פאַר אים.

— דו, רוף מיר בעסער צונויף די חברה, בוטש, — באַפעלט מאַיק, — און מאַך דאָס שנעלער אויך.

דער באַפעלנדיקער טאָן האָט אויך געקלונגען נײַ צו בוטשי׳ן, פונקט ווי מאַיק׳ס קונציקער שפּיי. אַ, מאַיק האָט זיך דאָרטן אויסגעלערנט אַ סך זאַכן. אַן אַנדער מאַיק געוואָרן. אַ בעסערער מענטש האָט ער אויסגעזען בײַ בוטשי׳ן אין די אויגן. ער וועט גלייך צונויפרופן די חברה. די מינוט וועט ער זיי צונויפרופן.

— און וואו זאָל מען זיך באַגעגענען?

— אויף דער וויליאַמסבורגער בריק.

— גוט, מאַיק. — און בוטשי לאָזט זיך לויפן מיט זיינע גרויסע רגלים אין די אומגעלומפּערטע זעלנערשע שיך, אָנצוזאָגן די גליקלעכע בשורה.

פאַרגליווערט דאָס האַרץ און פאַרפראָרן די בלוטן

אוי, ווי דער דלות ווײנט דאָס דאָרט אין די פינצטערע צוויי צימערלעך מיט דער ליידיקער קיך.

ניטאָ שוין מערער שמערל דער פעדלער. מען האָט אים אַרויסגעטראָגן באַ די פיס און באַ די הענט.

שכנים זײַנען זיך ניט צונויפגעלאָפן. ניטאָ קיין שכנים אין דעם הויז. אונטן איז אַ קליידער־קראָם און די אויבערשטע צוויי שטאָק זײַנען פוסט און ליידיק. אַן אַלט צעבראָכן הויז. קיינער וויל זיך שוין ניט אַהערצו אַרײַנציען.

בעסי זיצט אַף דער ערד אין צעריסענע זאָקן. פאַרגליווערט איז איר האַרץ, פאַרפרוירן זײַנען איר די בלוטן. אירע אייגעלעך, ווי באַ אַ כינעזישער קוקלע, וואָס זיצט אַ פאַרגעסענע אַף דער ערד אין אַ ווינקעלע. אַ שטומע כינעזישע קוקלע מיט שוואַרצע אומעטיקע אויגן.

מילדרעד איז אויך געזעסן שבעה און אירע אַרויסגעשטעקטע דאַרע באַקן־ביינער האָבן נאָך אַלץ געשפּעט. די 17־יאָריקע מילדרעד מיט די קרומע ליפּעלעך און מיט די קאַליע ציינדלעך. אַ בלוטלאָז מיידעלע מיט גרויסע שוואַרצע אויגן. פּייכטע אויגן מיט אַ מוטנע פּייערל אין די שוואַרצ־אַפּלען. זי וועט זיך באַלד אויפהויבן, מילדרעד, און וועט אַוועקגיין. זי וועט אַוועקפליען פון דער צעבראָכענער חרוב׳ער נעסט און וועט זיך שוין קיינמאָל ניט צוריקקערן. זי האָט שוין אַ מאַן, מילדרעד. אַן איטאַליענער פאַר אַ מאַן. זיי לעבן צוזאַמען פון פאַראיאָרן אָן. קיינער קען אים ניט. מרים ווייסט אים ניט, די מאַמע האָט אים קיינמאָל ניט געזען. דערפאַר אָבער קאָן זי אים. מיט אַ ציטערניש אין די בלוטן קאָן זי אים. מיט אַ טיאָכקעניש אין האַרצן ווייסט זי אים. אַזאַ וואונדערבאַרע זאַך, אַ מאַן.

דער טאַטע איז ערשט נעכטן געשטאָרבן, אָבער מען קאָן ניט וואַרטן. וואָס וועט זי דאָ בלײַבן? צווישן די קויטיקע טוכלע ווענט? צווישן די צעבראָכענע בענקלעך, וועלכע זי רוקט צונויף פאַר נאַכטלעגער? באַם מאַן וועט זי האָבן אַ גרויס בעט און אַ געראַמס. די פענצטער זײַנען דאָרטן ליכטיקע און ברייטע, מיט אַ סך זון. זי וועט אַוועק צו איר מאַן אַנטאָניאָ׳ן מיט די לאַנגע בלאַסע הענט. די הונגעריקע מייז אין די פינצטערע ווינקעלעך

פון דעם הויז וועלן נאָך איר ניט וויינען. די הילפלאָזע דארינקע מאַמע מיט די צעשויבערטע האָר וועט אויך נאָך איר ניט קלאָגן. זי האָט זיך איינגערעדט, מילדרעד, אַז אַלע אין הויז האָבן זי דאָ פיינט, אַז די גאַנצע ליבע האָבן טאַטע און מאַמע אַוועקגעגעבן דער שיינער מרים׳ען. אַלץ איר. דאָס בעסטע און דאָס שענסטע פאַר מרים׳ען.

מויש ליגט צעלייגט אַף דער שבעה און כראָפּעט. ס׳איז ניטאָ וואָס צו עסן, שלאָפט ער בעסער. אין שלאָף ווערט פאַרטויבט דער הונגער.

און מרים? מרים איז ניטאָ. אין פינף־און־צען סענט סטאָר אַף צווייטער עוועניו שטייט זי איצט און פאַרקויפט נאָז־טיכלעך, פלעשעלעך פּערפיום, פאַרשיידענע זייפן. דער טאַטע אירער דער פעדלער איז געשטאָרבן, אָבער וואולוואָירט׳ס געשעפטן גייען אָן. קליק און טיק קלינגט דער רעדזשיסטער. נאָך אַ ניקעלע און נאָך אַ דאַים. יעדעס מאָל ווען דער רעדזשיסטער טוט אַ קלונג, ווערט איר ווי פאַרשטילטער. בלייבט רוען דער רעדזשיסטער, הויבט זי אויף איר ווי אין דער פולער גרויס. זי שטייט שבעה נאָך איר טאַטן לעבן טיש אָנגעשטעלט מיט די סחורות אין וואולוואָירט׳ס פינף־און־צען סענט סטאָר.

און ליוסי? ליוסי איז אויך ניטאָ. זי איז דאָס קינד פון דער גאַס. זי ווייסט אַלע וועגן ביז פינפטער עוועניו און ביז בראָדוויי. אַ חבר׳טע האָט זי, די בלאָנדע בעטי מיט די זומער־שפּרינקלעך אַפן פּנים. גייען זיי אום ביידע קינדער פרייע און הונגעריקע. אַלע גאַסן זיינען אָפן פאַר זיי.

בוטשי איז אַריינגעקומען. אַריינגעקומען ענערגיש און זיכער. ער האָט נאָך ניט געוואוסט, אַז מויש׳ס טאַטע איז געשטאָרבן. דערזען, ווי מען זיצט אַף דער ערד, און זיך דערשראָקן.

— אָ, בוטשי, האַו דו יו דו, — מאַכט מילדרעד מיט די קאַליע ציינדלעך און מיט קרומע ליפּן. זיי האָבן מורא פאַר איר, די בחורים אַף דער גאַס. אַן אייביק שפּעטנדיקע מיט מוטנע פייכטע גרויסע אויגן.

— איך, איך, איך דאַרף האָבן מויש׳ן, — פאַרענטפערט זיך בוטשי, און ס׳איז אים אומהיימלעך, וואָס מען זיצט אַף דער ערד און ס׳איז טונקל אין הויז, ווען אַף דער גאַס ברענט און פלאַקערט אַ גרויסע הייסע זון, און וואָס אָט־די מיידל, מילדרעד, לאַכט פון אים.

— מויש, מויש, — קנייפּט מילדרעד איר ברודער, — מויש, דיין בעסטער פריינט בוטשי איז דאָ.

צום אַלעם ערשטן וויל מויש זי שלאָגן, מילדרעד׳ן, ווייל ער ווייס נאָך ניט צוליב וואָס זי האָט אים אויפגעוועקט. דערנאָכדעם, דערזעענדיק זיין

חבר בוטשי'ן, שפּרינגט ער אויף און בלייבט שטיין פאַר אים אַ נעבעכדיקער און אַן אָרעמער.

— מיין אַלטער איז . . . — מאַכט ער אַ שולדיקער צו בוטשי'ן און פאַרענדיקט ניט. ער ווייס ניט ווי אַזוי צו זאָגן דאָס וואָרט.

פילט אוודאי מיט בוטשי מיט זיין חבר'ס אומגליק, אָבער ס'איז דאָ אַ וויכטיקערע נייעס:

— מאַיק איז שוין דאָ צוריק.

— מאַיק! „שאַקס", מאַיק איז שוין דאָ צוריק!

— ער האָט געפרעגט אַף דיר.

— געפרעגט אַף מיר? — לויכטן אויף פון פרייד אַלע פרישטשעס אַף זיין פּנים.

אַ גדולה אַ גרויסע אַף מויש'ן. מאַיק האָט געפרעגט אַף אים. זיין בעסטער חבר מאַיק. „אַ דזשי".

מען לויפט שוין, ביידע חברים, מען שפּרינגט אַראָפּ די טרעפּ און מען איז שוין אַף דער גאַס. „אַ, דזשי, מאַיק איז שוין דאָ."

נאָכדעם איז מילדרעד אוועק. זי האָט אויפגעזאָטן וואַסער און זיך געוואַשן אירע שיינע, לאַנגע, שוואַרצע האָר. לאַנג געוואַשן און לאַנג זיי געטריקנט. האָבן זיי געבליצט דערנאָכדעם און באַשיינט דאָס בלוטלאָזע פּנים מיט די קאַליע ציינדלעך און מיט די אייביק־לאַכנדיקע דאַרע באַקן־ביינער. זי האָט איבערגעביטן אירע אונטערוועש. זי האָט ערגעץ אויסגעגראָבן אַ קליין רענצעלע און אַריינגעלייגט איר ביסל אָרעמקייט: פּודרע־קעסטעלעך, שטיקלעך ליפּסטיק, אַ פּאָר קליידלעך און אויך פאַרכאַפּט מרים'ס אונטערהעמד, אַ ראָזעווע אונטערהעמד, וואָס זעט אויס ווי זייד.

די מאַמע האָט אַלץ צוגעזען און זיך קיין ריר ניט געטאָן. פּונקט ווי אַ פּאַראַליזירטער מענטש אַף אַלע אברים קען זען, קען זיך דערשרעקן, אָבער שרייען קען ער ניט, אַזוי האָט בעסי אַלץ געזען, זיך דערשראָקן, אָבער שרייען ניט געקענט. אַ דורכגענומענע פון ווייטיק דורך און דורך, אָן אַ טראָפּעלע כח, אָן אַ פּיצעלע ווידערשטאַנד.

די זון זעצט זיך אַפן צעבראָכענעם פייער־לייטער. די פאַרזשאַווערטקייט ווערט רויט. אַ ליכטיקער פּאַס לייגט זיך אַף דער קויטיקער וואַנט.

דער גאַנצער טאָג איז געווען אַ שטיק לייִדיקייט, אַ טונקעלע הוילקייט. איצט איז פאַרנאַכט. די טונקלקייט ווערט פינצטערניש. עמיצער איז אַריינגעקומען. אַן עלטערע אידענע, אַ פרעמדע אידענע, איז אַריינגעקומען, ניט געזאָגט קיין וואָרט, זיך אויסגעטאָן די שיך און זיך געזעצט אַף דער

ערד. די אידענע וויינט. פאַרוואָס וויינט פלוצלונג די אידענע? די אידענע קלאָגט מיט דעם באַקאַנטן עכט־אידישן נוסח, ווי מען באַוויינט אַ מת.

— אוי ווי איז מיר און ווינד איז מיר, מיין טייערער ברודער שמערל, מיין ליובעזנער ברודער, אַף וועמען האָסטו מיר איבערגעלאָ־לאָ־ז־ט.

דאָס איז שמערל דעם פעדלער'ס שוועסטער, וואָס האָט 23 יאָר ניט געזען איר ברודער. בלויז אַף דער חתונה געווען. אין נוארק וואוינט זי און האַנדלט מיט געזייערטע אוגערקעס.

— און ווי איז צו מיר און ווינד איז צו מיר. ווי ס'איז צו מיר גע־קומען אַ פעדלער פון קלינטאָן סטריט, וואָס פאָרט קיין נוארק איינקויפן געזייערטע אוגערקעס. ווי ער האָט מיר דאָס אָפּגעטראָגן די וויסטע טרויעריקע בשורה. און ווי איז צו מיר און ווינד איז מיר, אַז אין דעם פאַרשאָלטענעם לאַנד איז אַ ברודער ניט קיין ברודער און אַ שוועסטער איז ניט קיין שוועסטער. און דאָס האַרץ האָט מיר אָבער געזאָגט. באַנאַכט אין שלאָף קומט ער צו מיר צוגיין אין וויסן אָנגעטאָן. הויבט שוין אָן בא מיר קלאַפּן דאָס האַרץ...

שטאָק פינצטער. מען זעט זיך שוין ניט איינער דעם צווייטן. אַ פרעמדע אידענע וויינט, וואָס זאָגט, אַז זי איז זיין שוועסטער. אַמאָל אפשר געווען זיין שוועסטער. דאָס אָרעמע לעבן האָט זיי אָפּגעפרעמדט. שמערל דער פעדלער האָט זי אפילו קיינמאָל ניט דערמאָנט באַם לעבן.

— אוי ווי איז מיר און ווינד איז מיר, אַז אין דעם פאַרשאָלטענעם לאַנד איז אַ ברודער ניט קיין ברודער און אַ שוועסטער ניט קיין שוועסטער...

קינדער פון נויט און פון דלות

מאַיק אפרת און זיינע פריינט באַגעגענען זיך מיט שמחה און דער־הויבנקייט, ווי אַ צדיק מיט זיינע חסידים. אַ מין רעליגיעזע שטימונג. זעקס אָרעמע אינגלעך פון קלינטאָן סטריט ווערן צוריק פאַרבונדן מיט אַ געטרייען קנופּ און נאָר דער טויט קאָן זיי צעשיידן.

דער ערשטער איז אָנגעלאָפן מויש. אַלע פרישטשעס אַף זיין פּנים פול מיט שמייכל. זיינע לאַנגע אויערן אין אַ גרויסער גדולה: אַ, דזשי, מאַיק!

אָבער אויך מויש פאַרבאַהאַלט עפּעס פון מאַיק'ן, פונקט ווי בוטשי. וואָס זאָל דאָס מיינען?

היימי איז אָנגעלאָפן. צוליב דעם, וואָס ער האָט געהאַט אַסטמאַ פון זיין פריעסטער קינדהייט, איז ער ניט געוואַקסן, ווי די איבעריקע חברים. אַ שמאָלע ברוסט, אַ פיין־געשניצט מאָרדעלע, אַ שפּיציקס, וואָס פון אָפּט

הוסטן איז דאָס פּאַרריסן געוואָרן אַרויף־צו צו. ער האָט אויסגעקוקט ווי אַ בחור׳ל פון יענער זייט ים. פון קליינערהייט אָן, אַז ס׳מאַטערט אים די פּאַרשאָלטענע קרענק מיט גרויס בייזקייט. היימי זאָגט, אַז ס׳נעמט זיך פון די פעדערן. פון וואָסערע פעדערן? שוין לאַנג ניטאָ דער שאַפּ פון פעדערן אונטער דעם הויז אַף קלינטאָן סטריט, וואו זיינע עלטערן האָבן געוואוינט. ס׳איז אַמאָל דאָרט אין קעלער געווען אַ שאַפּ פון פעדערן. מען האָט דאָרטן געמאַכט אַזוינע אָנגעשטאָפּטע קישעלעך מיט רויטע ציכן, און פון דעם, זאָגט ער, האָט זיך דאָס גענומען. אָבער דער שאַפּ פון פעדערן האָט זיך שוין פון לאַנג ערגעץ אַריבערגעצויגן. איצטער איז דאָרטן אַ שאַפּ פון שמאַטעס.

היימי וועט זיין דער, וואָס וועט אָנזאָגן מאַיק׳ן די טרויעריקע בשורה. אַזוי האָבן די חברה אויסגענומען, אַז היימי זאָל זיין דער אויסזאָגער. אַט־די קלינטאָן־סטריט אינגלעך, די פּרעבע, די צעווילדעוועטע הפקר־קינדער, האָבן אויך געקאָנט באַנעמען אַ דעליקאַטן ענין. זיי האָבן גוט געוואוסט ווי מאַיק איז צוגעבונדן צו זיין שוועסטער אסתר, ווילן זיי אים שאַנעווען איצט. זיי ווילן ניט צעשטערן די פרייד פון דער באַגעגעניש, די ווידער־פאַראייניקונג פון די זעקס. אויסזאָגן וועט אים היימי ערשט שפּעטער.

לואי איז אָנגעלאָפן אַ טאַנצנדיקער, אַ שיינענדיקער. לואי, וואָס שטאַמט פון אַ איטאַליענישן טאַטן און אַ אידישער מאַמע. דער שמאָלער, לאַנגער לואי. זיין „האָו־דו־יו־דו" צו זיין ליבן חבר מאַיק׳ן האָט ער אויסגעקלאַפּט מיט די זוילן פון די שיך: טאַם־טי־די־ראַם־טאַם, טאַם־טאַם. לואי מיט די אויגן ווי ליכטיקער וויין אין אַ געשליפענעם קאַראַפין קעגן דער ליכט פון דער זון. אַ טאַלאַנט צום טאַנצן געהאַט, און מען געגלעך, אַז ער וואָלט געווען אויס־געוואַקסן אַ גאָר באַרימטער טענצער.

און בעני, דער איטאַליענישער בחור מיטן שוואַרצן האַלז. יענער האָט זיך גאָר געקושט, און זיינע אויגן זיינען דערצו אויך געווען פייכט. בעניטאָ, האָבן אים טאַטע און מאַמע גערופן, און די אידישע חברים זיינע האָבן אים גערופן: בעני. אַ שוואַרצער האַלז, ווי באַ אַן אַפריקאַנער, און דאָס פּנים טונקל־מאַט.

זעקס קינדער פון קלינטאָן סטריט, געוואַקסן הויז לעבן הויז. קינדער פון נויט און וויסטן דלות. היימי האָט אויך ניט קיין טאַטן. זיין טאַטע, אַן אָפּערייטאָר, איז געשטאָרבן נאָך צוריק מיט יאָרן פון דער זעלבער קראַנקהייט, וואָס שמערל דער פעדלער. זיין מאַמע האַנדלט מיט פּרעצלס אַף 14טער גאַס. אַן אַלטע מאַמע מיט רויטע טרערנדיקע אויגן פון ווינט, שניי און רעגן.

בוטשי׳ס טאַטע. דער דאָזיקער ריזיקער בוטשי מיט שטאָלענע מוסקולן, האָט געהאַט אַ טאַטן, וואָס מען האָט געקאָנט אָוועקבלאָזן מיטן ווינט. אַ חלוש אַ איד, אַ קליינינקער, אַ דאַרינקער. שטענדיק מיט אַ פאַרבונדענעם האַלז, אַ צוגעקילטער האַלז, וואָס קאָן זיך קיינמאָל ניט אויסהיילן. אַ פּעדלער פון פרוכט. „ווייבער, ווייבער, צוויי פאַר אַ ניקעלע" — שרייט ער פון טאָג ביז נאַכט אויף קאָרנער ריווינגטאָן סטריט. „ווייבער, ווייבער, צוויי פאַר אַ ניקעלע."

לואי האָט אויך ניט קיין טאַטן. ס׳הייסט זיין טאַטע לעבט ערגעץ, אָבער וואו ווייס מען ניט. אַנטלאָפן דער איטאַליענער פון זיין אידישער ווייב בערטאַ די נייטאָרין. בערטאַ מיט האָר איבערגעפאַרבט אויף געל, מיט בלאַסע באַקן צוגעשמינקט מיט רויטן. בערטאַ די נייטאָרין, וואָס נייט פּריוואַט קליידער פאַר די פאַרמעגלעכע ווייבער און מיידלעך פון קלינטאָן סטריט.

זעקס גרויסע בחורים, און זיי האָבן אויף זייער לעבן נאָך ניט פאַרדינט קיין פּעני פון ערלעכער האָרעוואַניע. אַרבעטן אין די שעפּער ווי זייערע טאַטעס, שטייט זיי ניט אָן. זיי זיינען דאָך אייך ניט קיין גרינע — גאָט־געבענטשטע אַמעריקאַנער געבוירענע. אַ חוץ האָבן זיי דאָך שוין געזען ווי זייערע טאַטעס האָבן אויסגעמאַכט. שטענדיק פריי, ווילד און הפקר און ניט געצווימט, און די אַפּעטיטן זיינען גרויסע און מען וויל אַלעס. אין דער חברה׳שאַפט אַלע צוזאַמען פילט מען זיך גאוה׳דיק, בראַוו און שטאַרק. צו דער חברה׳שאַפט איז מען מער פאַראַנטוואָרטלעך ווי צו טאַטע־מאַמע, ברידער און שוועסטער.

גוט וואָס זיי זעען זיך אַלע צוריק געזונט און שטאַרק. מאַיק מיטן אָפּ־געריסענעם אויער וועט זיי שוין פירן אויפן ריכטיקן וועג. ער האָט אַ סך גע־לערנט אין דער „רעפאָרמאַטאָרי". אַ פייאיקער סטודענט געווען און גוט באַנומען מיט זיין שאַרפן קאָפּ וואָס מען דאַרף טאָן, כדי זיך אויפהאַלטן אין לעבן.

די זעקס אינגלעך שטייען אויפן וויליאַמסבורגער בריק, צווישן דעם גע־דונער פון דער גרויסער שטאָט ניו יאָרק. באַרזשעס שרייען מיט רויך און נייען זיך זייערע וועגן אָנגעלאָדן מיט אַלדאָס גוטס. די מאַגאַזינען אויף דער האַפן־גאַס ווערן צעשפּאַרט פון איבערגעלאָדענער רייכקייט. גאָלד בליצט פון די הויכע ריזן־מויערן אַרום און אַרום מיט די טויזנטער פענצטער. טראָקס מיט סחורות און גלאַנציקע אָטאָמאָבילן לויפן, יאָגן פון מאַנהעטן קיין ברוקלין, און פון ברוקלין צוריק קיין מאַנהעטן. די רייכסטע שטאָט אויף דער וועלט.

זיי גייען די זעקס אין קלינטאָן סטריט

סילוועסטראָ, דער פאַרסאַזשעטער סילוועסטראָ, וואָס בראָט זיסע קאַר־טאָפל אין זיין אויוועלע מיטן גרויסן קוימען אַפן קאָרנער סטענטאָן סטריט. ער האָט זיך גאָר דערפרייט מיט מאַיק'ן, מיט זיין זון בעניטאָ'ס חבר. סיל־וועסטראָ מיטן פאַרסאַזשעטן פנים און מיט די לאַכנדיקע אויגן.

— אַ מאַיקי, קינד, אַזאַ גרויסער ביזטו געוואָרן, אַזאַ שטאַרקער! און ווער האָט דיר אָפּגעביסן דעם אויער? כאַ, כאַ, כאַ.

סילוועסטראָ, דער דאָזיקער איטאַליענער, וואָס שטייט שוין יאָרן און יאָרן אַף דעם דאָזיקן קאָרנער, קען שוין אפילו ריידן אידיש אַזוי גוט ווי די אַנדערע פּעדלער. אַ מענטש, וואָס שמייכלט מיט גוטמוטיקע אויגן צו אַלע קינדער און צו אַלע ווייבער, וואָס קומען קויפן בא אים זיסע קאַרטאָפל, אַ פּעני אַ שטיקעלע. אַף קליינע שטיקעלעך צעשניידט ער די קאַרטאָפל און ס'טראָגט אים אמאָל אויך אויס גאַנצע 8 פּענים פון איין קאַרטאָפל.

ער איז מכבד די חברה מיט זיין פּראָדוקט. ער וועט ניט נעמען בא זיי קיין געלט. דאָס נעמט ער אויף אַזוי זיין זונ'ס חברים, בעניטאָ'ס חברים.

דער בעסטער כיבוד פאַר מאַיק'ן. נאָך דער דאָזיקער נאַשעריי האָט ער אַזוי געלעכצט אין די יאָרן פון זיין געפענגעניש. ער בריט זיך די הענט און שמייכלט ווי אַ קליין אינגל, דער פרעכער, דער הפקר'דיקער מאַיק מיטן אָפּגעריסענעם אויער.

בענעדיקט איז אויך צוגעקומען צו דער חברה, און דאָס איז שוין געווען גאָר אַ גרויסער כבוד, גאָר אַ געהויבענע זאַך.

— העלאָו, מאַיק! ווילקאָמען צוריק אין אונזער בלאָק, — שטעקט בענעדיקט אויס אַ ווייסע קליינע האַנט.

„אין אונזער בלאָק". בענעדיקט וואוינט גאָר אין ברוקלין אין זייער אַ פיינעם אַפּאַרטמענט. אמאָל האָט ער געוואוינט אַף דעם בלאָק.

מאַיק פאַרשעמט זיך. ס'ערשטע מאָל אין זיין לעבן ווען אַ דערוואַקסענער מענטש און אויך אַזאַ וויכטיקע פּערזאָן ווי בענעדיקט גריסט זיך מיט אים ווי מיט אַ גלייכן.

— איך האָב געוואוסט, אַז מען לאָזט דיך שוין אַרויס, — זאָגט זיך אָפּ אַזוי דער דאָזיקער בענעדיקט מיט אַ געהיימניספולער מינע.

פון דער דאָזיקער מינע קאָן אויסקומען, אַז מען וואָלט אים, מאַיק'ן, אפשר נאָך ניט אַרויסגעלאָזט אַף דער פריי, נאָר וואָס־זשע דען? ער, בענע־

דיקט, האָט זיך דאָ אַריינגעמישט און אַלעס איז שוין געוואָרן גוט.

בענעדיקט וויינבערג מאַכט זיך אַ וועג צו דער אַסעמבלי. זיין לעבנס־ציל איז צו זיצן אַלס אַ געזעץ־מאַכער אין דער שטאַט־רעגירונג און שאַפן גערעכטע דעמאָקראַטישע געזעצן פאַר דער פיל־מיליאָניקער ניו יאָרק. דער־ווייל טוט ער טובות די אידן פון קלינטאָן סטריט. יעדע טובה׳לע איז נאָך אַ צוקונפטיק שטימעלע פאַר אים, בענעדיקט וויינבערג׳ן. דערווייל איז ער אַ מאַכער אין דעם דעמאָקראַטישן קלוב. פאַר די פעדלער און פאַר די קרעמער אַף קלינטאָן סטריט איז ער דער גוטער שליח. אַרעסטירט מען עמיצן, אַזוי באַלד מישט ער זיך אַריין און טוט שוין עפּעס אויף. דאַרף מען געבן אַ כאַבאַר׳ל עמיצן פון די פּאָליציי־קעפּטנס פאַר די פעדלערס, כדי זיי זאָלן קענען אָנגיין מיט זייערע ביזנעס אומגעשטערט, איז, ער, בענעדיקט, דער פאַרמיטלער. וויפיל פון כאַבאַר׳ל עס פאַלט אַריין אין זיינע קליינטשיקע פּוכינקע הענטלעך, ווייסט קיינער ניט. אָבער דערפאַר ווערט מען געהאָלפן.

בענעדיקט, דאָס נידעריקע אידעלע מיט די חנ׳עוודיקע מאַנדל־אויגן, מיט די זיסע ליפּעלעך, מיט דעם זיידענעם שטימעלע.

— איך פריי מיך טאַקע באמת, וואָס דו ביזט שוין אַף דער פריי — זאָגן זיינע האָניקדיקע ליפּעלעך. — איך ווייס, אַז ס׳איז ניט דיין שולד, אָבער פאַרפאַלן. און איצט, פאַרהאַף איך, וועלן מיר זיך זען אָפטער.

ער האָט אַ גוט אויג, בענעדיקט. ער האָט גלייך דערקענט אין מאַיק׳ן אַ בחור׳ל מיט „טאַלאַנט”. גרייט ער זיך איצט אָן אַף שפּעטער.

די גרעסטע איבערראַשונג פאַר דער חברה איז אָבער געווען אַרקעלע. אַרקעלע מיט די שטעכיקע וואָנצעלעך, מיט דעם קאָלירטן קראַוואַט, מיט דעם אָנגעקראָכמאַלעטן קאָלנער, מיט דעם געפּרעסטן געקעסטלטן אָנצוג. אַרקעלע. ס׳אָדעסער אַרקעלע. ער האָט מאַיק׳ן אָוועקגעפירט אָן אַ זייט. ער דאַרף אים נויטיק עפּעס זאָגן. אַלע רייסן זיך איבער מאַיק׳ן, אַלע דאַרפן אים נויטיק האָבן. די חברה זעען, ווי מאַיק קווייקלט זיך, מאַיק וויל עפּעס ניט איינגיין, מאַיק וואַרפט זיך. אָבער אַרקעלע האָט אים איינגערעדט, מאַיק׳ן. אַרקעלע איז אַוועק אַ צופרידענער און מאַיק איז עפּעס ניט געווען אינגאַנצן צופרידן.

— וואָס האָט ער דיר געזאָגט ? — פרעגט היימי.

— אַ דזשאַבל, — זאָגט ער זיך גלייכגילטיק, מאַיק, אַקוראַט ווי ער וואָלט שוין דיר אָפּגעטאָן אַף זיין לעבן אַ סך דזשאַבלעך.

אָ, אַ דזשאַבעלע. דער חברה הויבט אָן יאָגן דאָס בלוט. זיי האָבן נאָך קיינמאָל אַף זייער לעבן קיין דזשאַבלעך ניט געמאַכט. סיידן לייכטע דזשאַב־לעך אַזוינע, ווי אַרויס׳גנב׳ענען די פּלאָמבינג פון אַן אָפּגעברענט הויז און

דאָס פּאַרקויפן צו אַ געוויסן פּלאָמבער אַף דעלענסי סטריט, וואָס אונטער וויליאַמסבורג בריק.

די חברה שרעקן זיך, אָבער זיי ווייזן דאָס ניט אַרויס. פּאַרקערט, יעדער איינער מאַכט דעם אָנשטעל פון גרויסער בראַווקייט. דאָס דזשאַבל, וועגן וועלכן מאַיק האָט זיי איבערגעגעבן, איז גראָד אַ לייכט דזשאַבל, אָבער עפּעס אַ מאָדנע דזשאַבל. ס'האָט גאָר צו טאָן מיט אַ בית־מדרש, טאַקע מיט זייער בית־מדרש, וואָס אַף קלינטאָן סטריט. אַ „פאָני" דזשאַבל אַזאַ.

:: :: ::

מען האָט דעם בחור מאַיק'ן דערקענט, אַלע אין בלאָק האָבן אים דער־קענט. דער פּעדלער פון קעמעלעך האָט געזאָגט צו זיין שכן, דעם פּעדלער פון עפּל:

— דער צדיק איז שוין דאָ צוריק.

— און אַז דער צדיק קומט צוריק אין שטאָט — האָט זיך געוויצלט דער פּעדלער פון עפּל — פרייען זיך אוודאי אַלע חסידים'לעך.

— אוי, ווי איז מיר, און ווער האָט אים אָפּגעביסן דעם אויער? — האָט מיט מיטגעפיל געפרעגט די פּאַרקויפערין פון זון־קערלעך.

— מסתמא האָט דאָס דער לויתן געטאָן — האָט געענטפערט דער פּעדלער פון די קעמעלעך.

— און איך בין שוין ניט מקנא מאַיק'ס טאַטן, איטשע־מאיר'ן — האָט אַ זאָג געטאָן ווידער דער פּעדלער פון די עפּעלעך.

— אַזאַ ערלעכער איד דער טאַטע זיינער און דער זון אַ רעגולער גזלן — טוט אַ זיפץ די פּאַרקויפערין פון די זון־קערלעך.

— אַמעריקע גנב! — גיט זיך אַ זאָג דער איד פון די קעמעלעך און הויבט אָן אויסצושרייען זיין סחורה.

:: :: ::

אַ פינצטערער קעלער, מאַיק'ס ליבע היים. איטשע־מאיר אפרת איז אַרויס מיט אַ פּאַק איינגעבונדענע ספרים, אַוועקצוטראָגן אין דער שול אַף סאַפאָלק סטריט. און אַז איטשע־מאיר איז אַוועק, זיינען די מייז אַרויס פון אַלע לעכער און אַרויף אַפן טיש, וואו די שיסל מיט פּאַפּ שטייט. די מייז האָבן נעבעך געמוזט גריזשען דעם פאַרדאַרטן פּאַפּ כדי צו שטילן דעם הונגער. פּאַפּ צו גריזשען איז נאָך אַלץ בעסער, ווי די טרוקענע בלעטלעך פון די גמרות, סידורים און תהילים'לעך.

אַז מאַיק האָט אַראָפּגענידערט אין קעלער, זיינען די מייז ווידער זיך צעלאָפן. האָט אים קיינער שוין ניט באַגעגנט. ניט זיין טאַטע, אַף וועלכן

ער טראַגט אַ טויטלעכן האַס, ניט זיין שוועסטער, אסתר, וואָס אַ . געוועזן ווי אַ מאַמע. היימי האָט אים דערציילט, אַז זי איז אויסגעגאַנגען שווינדזוכט... אַ שוואַך מיידעלע, וואָס ווערט געבוירן אין אַזאַ פינצטערניש, אין אַזאַ טונקלקייט, קאָן זיך לאַנג ניט האַלטן.

אין דער דאָזיקער פינצטערניש איז מאַיק געבוירן געוואָרן. אין דער דאָזיקער פינצטערניש איז זיין שוועסטער, אסתר, געבוירן געוואָרן, געלעבט אַ ביסל און צוריק אַוועק צו דער פינצטערניש.

באַטראַכט זיך מאַיק און טוט אַ קלער און קאָן גאָר ניט פאַרשטיין. ער קאָן גאָר ניט באַגרייפן. אַ בלינד לעבן. אַזוי בלינד, ווי די וויַיטסטע ווינקלען פון קעלער, וואוהין קיין ליכט דערגרייכט ניט אין דעם שענסטן זוניקן טאָג. וואוהין די ליכט דערגרייכט ניט, ווען מען צינדט אפילו אָן דעם גאַז־רער, אויבן אונטער דער סטעליע...

מענטשן־קינדער, וואָס וואוינען אין טונקלקייט און אין פינצטערניש, געפאַנגענע פון נויט און אָרעמקייט...

דער טאַטע האָט מורא, אַז דער זון וועט אים שלאָגן

איטשע־מאיר אפרת האָט עדות־געזאָגט קעגן זיין אייגענעם זון. איטשע־מאיר דער בוכבינדער מיט די פאַרשטויבטע ברעמען און דער פאַרפּלאָנטערטער געלער באָרד פון פּאַפּ און קליי. דעם פּאַפּ פון דער באָרד קען מען שוין ניט אַרויסקראַצן, און דעם שטויב פון די ברעמען קאָן מען שוין אויך ניט אַרויסטרייבן. אַ געפאַנגענער אַלע זיינע יאָרן צו דער דאָזיקער ווימטער פּרנסה.

מאַיק האָט אונטערגעשטאָכן ווילי'ן, פּעני דער דזשעניטאָרינ'ס איין־און־איינציקן זון. ווילי איז שוין ניט געוואַקסן נאָכן שטאָך. דער שניט אין בויך האָט זיך טאַקע אויסגעהיילט, אָבער ער איז שוין פאַרבליבן אַף זיין גאַנץ לעבן אַ בלאַסער, אַ ניט־דערבאַקענער. דרייט זיך אַרום גאַנצענע טעג צווישן די פּושקאַרטס און קראָמען אָן אַרעמער און אָן אומעטיקער.

מאַיק האָט זיך נאָך געקענט אַרויסדרייען, ווייל ער האָט געהאַלטן אין איין טענה'ן פאַרן ריכטער, אַז ס'איז ניט זיין שולד. ניט ער האָט אים גע־שטאָכן, און דאָס מעסערל איז בכלל ניט זיין מעסערל. אַ פרעמד מעסערל אינגאַנצן.

האָט דער טאַטע גענומען פון ריכטער די שבועה פאַר גאָט און פאַרן אמת, און האָט געזאָגט מיט גרוים ווייטיק:

— אָ, הער ריכטער, אַז ווי איז צו דעם פאָטער, וואָס דאַרף עדות־זאָגן קעגן זיין אייגענעם זון. אָבער אַז דער זון איז אַ רוצח, אַז ער שטעכט שוין איצט מענטשן, ווען ער איז נאָך קליין, וואָס־זשע וועט ער שוין טאָן אין זיינע עלטערע יאָרן?

— יאָ, דאָס האָט מיין אייגענער זון מאַיק אַריינגעשטאָכן דאָס מעסערל צו ווילי'ן אין בויך. זיין מעסערל. איך דערקען דאָס.

מען האָט מאַיק'ן פאַר'משפּט צו דער „רעפאָרמאַטאָרי". און אַז מען האָט אים אַוועקגעפירט פון ריכטער צו דער טיר, וואָס פירט צו דער גע־פענגעניש, און דער זון האָט געטאָן אַף זיין פאָטער אַ קוק, איז דאָס געווען אַ גיפטיקער קוק. אַ קוק פון טויטלעכן האַס. דער קוק האָט געזאָגט:

„טאַטע, מיר וועלן זיך נאָך אַמאָל באַגעגענען אויג אַף אויג, און פּונקט ווי דו האָסט ניט געשאַנעוועט דיין אייגענעם זון, אַזוי וועל איך ניט שאַנעווען מיין אייגענעם טאַטן."

דער גאַז־רער ברענט פון דער סטעליע אַרויס, און אין דער טיפעניש פון קעלער אַ געדיכטע פינצטערניש. אַ פינצטערניש פון די אוראַלטע צייטן, ניט קיין דורכדרינגלעכע. עס לויפן דאָרטן אַרום די מייז איבער אַלע ספרים, איבער די גמרא׳ס, איבער די חומשים, איבער די סידורים׳לעך און תהילים־לעך, וואָס דאַרפן איינגעבונדן ווערן.

איטשע־מאיר האָט אומיסטן געלאָזט ברענען דעם גאַז־רער. ווייל אפשר קומט אָן זיין זון אים טאָן שלעכטס, זאָל כאָטש זיין ליכטיק, וועט ער זיך קאָנען ווערן.

איטשע־מאיר שטאַמט פון אַ משפחה לויטער למדנים, רבנים, שוחטים און סופרים. ער אַליין דרשנ׳ט אין דער שול „אנשי צדק", וואָס אַף קלינטאָן סטריט, אַלע שבת צווישן מנחה און מעריב. ניט פאַר קיין געצאַלטס טוט ער דאָס, חלילה, נאָר מחמת דעם גרויסן פריידיקן געפיל פון צו לערנען די מענטשן גאָט׳ס וואָרט.

איטשע־מאיר אפרת, איינער פון די גאָר־ווייניק גלויביקע אידן, וואָס מאַכט נישט פון זיין גלויבן אַ פרנסה־זאַך. מיטן גאַנצן האַרצן מיינט ער דאָס צו לערנען די פאַרוואָגלטע אימיגראַנטן דאָס וואָרט פון גאָט.

איטשע־מאיר האָט געוואָלט, אַז זיין זון מאיק זאָל אויך גיין אין די וועגן פון זיין גאָט. איז אָבער די אַמעריקאַנער גאַס מעכטיקער פון דעם גאָט פון זיינע עלטערן. מעכטיק איז די אָרעמקייט פון קלינטאָן סטריט מיט אירע איינענע געשאַפענע געזעצן, מיט די פּאָליטישנס, גענגסטער, הולטאַיעס און אויסוואורפן, מיט דער גאַנצער פאַרדאָרבענער אָרדענונג.

אָט איצט אין דער מינוט, ווען איטשע־מאיר ליגט אין גרויס ציטערניש, אַז זיין זון מעבעלע וועט קומען אַהיים און אים שלעכטס טאָן, אין דער מינוט פּאָרעט זיך זיין זון מעבעלע אין דער זעלבער שול „אנשי צדק" אַף קלינטאָן סטריט. לואי שטייט פאַר די טרעפּ פון דער שול און קלאַפּט אויס מיט די זוילן פון זיינע שיך פאַרשיידענע דזשיגס. אַ וואונדערבאַרער טענצער — לואי. אַ גרויסער עולם יונגוואַרג איז פאַרזאַמלט און מ׳קלאַפּט אים בראַוואָ. ער וואַרפט אומרואיקע אויגן, לואי, אין אַלע זייטן. ניט גלאַט אַזוי זיך טאַנצט ער. ס׳איז דאָ אַ מיין דערביי, אָבער דער פאַרזאַמלטער עולם איז קיין שום זאַך ניט חושד. זיי טראַכטן, אַז דאָס טאַנצט ער גלאַט אַזוי, פאַר זייער הנאה וועגן.

היימי ליגט צעלייגט אַף אַ דאַך און קוקט אַראָפּ צו דער גאַס. היימי האַלט וואַך איבערן גאַנצן בלאָק. בוטשי שטייט אַן איינגעבויגענער אין הויף

פון יענער זייט שול איבער זיינע אָנגעבויגענע פּלייצעס קריכן מאַיק, מויש און בעני דער איטאַליענער אַריין אין פענצטער.

שרעקנדיק איז די פינצטערניש אין שול פאַר זיי. אַן אַבערגלויבערישע שרעקעניש. זיי קריכן דורך די פענצטער און ס'קריכן נאָך מיט זיי אַזוינע זשוקעלעך מיט אייז־קאַלטע פיסלעך. זיי לויפן, די אייז־קאַלטע פיסלעך איבערן בויך און די איינגעווייד פּרירן. ניט מאַיק און ניט מויש האָבן קיינמאָל ניט פאַרשטאַנען דעם זינען פון אַ שול. אַ גרויסע אומפאַרשטענדלעכקייט פאַר זיי. אַ פינצטערניש אין זייערע מחות צו אַן אָרט, וואוהין זייערע טאַטעס קומען מורמלען און בוקן זיך. אָבער ס'איז שרעקנדיק דאָס ליידיקע הויז מיט די שטומע פינצטערע בענק. מאַיק גייט פאָראויס מיט אַ סוירטשלאַיט און די איבעריקע צוויי נאָך אים. די ערשטע לעקציע פאַר זיי אין הלכות גנב'ענען. מאַיק איז דער רבי. אין דער „רעפאָרמאַטאָרי" האָט מען זיך דערציילט מעשיות פון גנב'ענען. איבערגעטריבענע מעשיות, אָבער מאַיק מיט זיין קלוגשאַפט האָט פאַרשטאַנען ווי אָפּצושיידן דעם אמת פון דער איבערגעטריבנקייט.

מיט אַן אייזערנעם נאָגל צעברעכט מאַיק דעם שלאָס פון שופלאָד. דאָס קריצעניש פון נאָגל בויערט דעם שלאָס און בויערט באַ זיי אין די שאַרבנס. מויש און בעני וואָלטן זיך גלייך געלאָזט לויפן, שפּרינגען דורך די פענצטער און אַוועקיאָגן זיך ווייט, ווייט פון דעם שרעקלעכן אָרט.

אויפגערוקט דעם שופלאָד מיט אַ שטילן לאַנגן קרעכץ. מען פאַקט אין אַ זאַק אַריין. ס'ווערט היים אין די שיך. עס ברענט די פּאָדלאָגע. די גאַנצע פינצטערניש רוקט זיך אָף זיי און שטיקט און ווארגט. אָבער מיט גרויס העלדנטום האָבן זיי דורכגעפירט זייער מיסיע. מען רוקט זיך אַרויס. מען קריכט פון פענצטער, ווידער אָף בוטשי'ן. בוטשי ציטערט. וואַרטנדיק אינ־דרויסן האָט ער נאָך מערער געציטערט ווי זיינע חברים אינעווייניק. ער האָט אַזש געוואָלט וויינען, בוטשי. ער האָט געוואָלט אַנטלויפן און איבער־לאָזן די חברים. אָבער בוטשי וועט אַזאַ זאַך ניט טאָן. זאָל מען אים שיסן, זאָל מען אים דערשטעכן, זיין פאַסטן וועט ער ניט פאַרלאָזן.

אַזאַ פרייד געווען אָף די חברים, ווען זיי האָבן זיך ווידער געטראָפן אָף זיכערן באָדן. אַזאַ דערהאַבענער געפיל איינער צום אַנדערן. אַזאַ פייער־לעכקייט אין זייער בלוט, פונקט ווי אַן עקספעדיציע פון פאָרשער, וואָס דער־גרייכט איר ציל נאָך פיל טויטלעכע געפאַרן. בעני דער איטאַליענער, דער סענטימענטאַלער בעני, קושט זיך מיט מאַיק'ן, קושט זיך מיט מויש'ן,

האַלזט זיך מיט אַלע חברים. פריילעכע קינדער, זיי האָבן געזינגט. דער ערשטער באַדייטנדיקער זיג אין זייער לעבן.

דער פאָדעם פון אידישקייט האָט זיך אָפּגעהאַקט אין קלינטאָן סטריט. איטשע־מאיר'ס זיידע, ר' מעכעלע, איז געווען דער רב פון שטאָט, זיין זיידע ר' מעכעלע מיט דער לאַנגער גרויער באָרד, וואָס האָט געפאַסט תעניתים אפילו אין מיטנוואָך, געגאַנגען אין מרחץ אריין מיט ווייסע זאָקן. אַ הייליקער מענטש.

זיין טאַטע ר' אביגדור'ל איז געווען אַ סופר. אריינגעשריבן יעדן אות אין דער תורה מיט קדוש, קדוש (הייליק, הייליק), וואָס האָט צו זיין ווייב, צו זיין מאַמע ניט אַרויסגערעדט קיין איין וואָרט אַלע זיינע יאָרן, מחמת פרומקייט.

איז געוואַקסן דאָס מעכעלע מיט אַ גזלנ'יש פּנים. אַ פּנים אַ פרעמדער צו זיין שטאַם, ניט ענלעך צו די פּנימ'ער פון זיין יחוס, וואָס קוקן מיט זעליקייט, וואָס שיינען מיט פרומקייט און מיט געבעט צו גאָט און צו מענטשן. אַ פּנים פון אַ רשע פאַרמאָגט זיין זון מעכעלע, אויגן בייזע, שטעכיקע און אַ קול אַ הויכס, אַ שרייענדיקס, אַ מאָנענדיקס.

ער וויינט, איטשע־מאיר, אין קעלער מיט די מייז, אַף זיין גרויסן בראָך:

„אוי און ווי איז צו מיר, וואָס איך האָב אויפגעהאָדעוועט אַ בייזע חיה, אָנשטאָט אַ קינד. און ווי איז צו מיר, וואָס איך וועל ניט איבערלאָזן קיין זון, וואָס וועט ציען ווייטער די קייט פון אידישקייט. אוי, ווי איז צו מיר, וואָס פאַרדאָרבן געוואָרן איז מיין שטאַם.‟

איינגעשלאָפן איטשע־מאיר. פון גרויס שרעק האָט ער גענומען און איינגעדרעמלט. מיטן פּנים אַרויף צום גאַז־רער איינגעשלאָפן.

אַריינגעקומען איז מאַיק שטילערהייט. נאָך דעם שטיקל „אַרבעט‟, וואָס ער האָט אָפּגעטאָן, איז ער צעטומלט. אַ מורא איז אים באַפאַלן, ווען עס איז שוין געווען נאָך אַלעמען, נאָכדעם וואָס ער האָט אָפּגעשטעקט דעם זאַק מיט די גע'גנב'עטע זאַכן צו אַרקעלע'ן דעם אָדעסער. ער איז אַוועק פון זיינע חברים, זיי זאָלן ניט זען זיין שוואַכקייט. אַ שוואַך הילפלאָז איינגל איז מאַיק אַריין צום טאַטן אין קעלער. באַם טאַטן אין קעלער וועט די מורא אפשר אַוועק. דער געדאַנק אַליין, אַז ער איז אונטערן דאַך פון זיין היים, וועט אים באַשיצן.

אָט ליגט דער טאַטע מיט דער באָרד אַרויף צום ברענענדיקן גאַז־רער און דרעמלט. מאַיק איז איצט ניט בייז אַפן טאַטן. פאַרקערט, ער וואָלט

געוואָלט, אַז דער טאַטע זאָל צו אים איצט ריידן. זאָל אים זאָגן: „מיין זון." זאָל זיך פרייען מיט זיין אַהיימקומען.

אָט איז דאָס צווייטע בעט. דאָס בעט, וואו זיין שוועסטער אסתר פלעגט שלאָפן. אסתר זיין שוועסטער און מאַמע, וואָס האָט אים געלייגט קאָמפּרעסן צום קאָפּ, ווען ער איז געווען קראַנק, וואָס האָט אים געטוליעט צו זיך, ווען ער האָט געפילט שלעכט, וואָס האָט ליב געהאַט אַריינצוקוקן אין זיינע אויערן מיט אַזאַ מין ווארעמקייט, וואָס האָט געמאַכט ציטערן פון פאַרגעניגן יעדן אָדערל.

מאַיק ליגט זיך אַפן בעט און פול מיט ווייטיק איז זיין האַרץ. אַ ווייטיק, וואָס קיינער קאָן אים ניט אויסקויפן.

— או, או, — רעוועט ער, — או, או, — וויינט ער, און זיין טאַטע איז אין אַ טיפן שלאָף מיט דער באָרד פאַרריסן צום ברענענדיקן גאַז־רער.

דער גאַנצער בלאָק ווייסט שוין

אַפן צווייטן טאָג ערשט פאַרנאַכט האָט מען זיך דערוואוסט וועגן דער גנבה אין שול, ווייל דער מנין דאַוונט ניט אין דער גרויסער שול. דער מנין דאַוונט אַלע גאַנץ פרי און פאַרנאַכט אונטן, אין קעלער, פאַרן פאַררויכערטן ברודיקן עמוד. דער שמש איז אַריינגעקומען עפּעס נעמען. ער גיט אַ קוק, און עס ווערט אים שוין רעכט פינצטער אין די אויגן.

— געוואַלד און געוואַלד! — האָט ער זיך צעשריען און איז גלייך הייזעריק געוואָרן פון שרעק.

די נייעס האָט זיך מאָמענטאַל אַ טראָג געטאָן צו די פּושקאַרטס, צו די קראָמען, צו אַנדערע בלאָקס אַרום און אַרום.

— אַזאַ שאַנדע באַ אידן, אַזאַ שאַנדע...

— אודאי דעם צדיק׳ס אַרבעט — האָט אַ זאָג געטאָן אין דער הויך דער פעדלער פון די קעמעלעך צום פעדלער פון די עפּעלעך.

— ש־ש־ש־ש! — מאַכט יענער מיט שרעק און קוקט זיך אַרום אין אַלע זייטן.

ער ווייסט שוין, דער פעדלער פון די עפּעלעך, אַז אַף קלינטאָן סטריט טאָר מען ניט זיין אַזוי האַפערדיק. ווייל אַנומלטן איז אויך געשען אַ גנבה אין בלאָק. מען האָט אויסגעלעדיקט אַ קראָם פון פרויען־אונטערוועש און דער פעדלער פון די מזוזות און סידורים׳לעך אַף קאָרנער ריווינגטאָן סטריט האָט גראַדע געוואוסט, וועמענס אַרבעט ס׳איז, און ער האָט זיך באַרימט פאַר דער גאַנצער גאַס, אַז ער ווייסט ווער עס איז. נו, נו, פרעגט שוין ניט. ער האָט שוין נאָכדעם מערער קיין כח ניט געהאַט זיך צו באַרימען. אינמיטן העלן טאָג זיינען צוגעגאַנגען צוויי איטאַליענער, פרעמדע איטאַליענער פון אַן אַנדער גאַס, און גלייך אין קאָפּ אַריין מיט אַ שטיק אייזן.

— יאָ, אָבער מען טאָר ניט שווייגן — צאָרנט דער פעדלער פון קעמעלעך.
— אַ שול! עס איז דאָך שוין עק וועלט.

— ש־ש־ש־ש! — מאַכט צו אים דער פעדלער פון די עפּעלעך מיט קאַלטער חכמה. — ש־ש־ש!

— ש־ש־ש־ש! — האָט מען זיך געשושקעט איינער צום אַנדערן אַף

קלינטאָן סטריט און תיכף האָט יעדער איינער געוואוסט, אַז עס איז די אַרבעט פון דעם צדיק מאַיק מיטן אָפּגעביסענעם אויער.

די זעקס גוטע פריינט האָבן גלייך דערשמעקט, אַז מען ווייסט, וויל וואו זיי האָבן זיך באַוויזן איז געוואָרן שטיל אַרום זיי. אָפּגעהאַקט דעם געשפּרעך, פאַרגליווערט געוואָרן די לופט. אָפּגעפּרוּווירן פון די איבעריקע מענטשן מיט אַ קאַלטער געהיימניספולער שווייגעניש.

וואָס האָבן זיי אינגאַנצן געקראָגן פאַר דעם דזשאַב? — צען דאָלאַר. ס׳אָדעסער אַרקעלע האָט זיך געשוואוירן:

— אַז מערער קאָן איך ניט אָפּאָרדן, מערער האָט דאָס ניט די ווערט, און אַז איר ווילט ניט, קאָנט איר דאָס נעמען צוריק.

אַ חכם, אַרקעלע. דאָס נעמען צוריק, אַז ס׳בריט די הענט, דער זאַק. אַז ס׳איז פונקט ווי מען האַלט אין דער האַנט אַ הייסע גלאָז טיי אָן אַ שעלכל.

— יאָ, מען ווייסט — האָט בוטשי געזאָגט צו מאַיק׳ן מיט אומגליקלעכע טרויעריקע אויגן.

— ש־ש־ש! — האָט היימי געמאַכט. — ש־ש־ש! קיינער ווייסט ניט, און דו ווייסט ניט, און מיר אַלע ווייסן ניט. פאַרשטאַנען?

יאָ. בוטשי האָט פאַרשטאַנען, אָבער די לעבער באַ אים איז עפּעס ווי איינגעפאַלן. אַ קיצלדיק ווינטל האָט דאָרטן געבלאָזן און בוטשי איז געוואָרן אומעטיק.

אַלע האָבן זיך געפילט אומבאַקוועם, אַחוץ מויש. מויש מיטן שמאָלן שטערן און די לאַנגע אויערן האָט שוין מער ניט וועגן דעם געטראַכט. די נעכטיקע געשעעניש האָט זיך אָפּגערוקט פון אים מיט יאָרן ווייט. ער איז הונגעריק, מויש, און ער וויל עסן. אוי, וויל ער עסן! לאָז אים מאַיק געבן זיין חלק, וועט ער זיך גיין קויפן עסן.

מען וועט אַלע עסן, און מען וועט טרינקען ווייַן אויך. אַ גרויסע וועטשערע וועלן זיי באַשטעלן פאַר אַלעמען, אַ מין באַנקעט אַזאַ לכבוד מאַיק׳ס צוריקקער. לכבוד דעם, וואָס זיי זיינען שוין גרויסע בחורים, דערוואַקסענע מענטשן און זיי זיינען געוואָרן די מייסטערס פון זייער אייגן לעבן. אַי, דאָס וואָס מען ווייסט? לאָזן אַנדערע ווייסן, אָבער זיי אַליין ווייסן פון גאָרניט...

שפּיל־זשע מיר אַ דוינעלע...

דער וואָס שפּילט אַפן קלאַרנעט האָט אַ גוליע אַפן האַלז, אַ גוליע ווי אַן עפּל די גרויס. דער האַלז זיינער קנייטשט זיך אין פאַלדן, רויטלעכע שווייסיקע פאַלדן. ער קוקט אַף קיינעם נישט בעת ער שפּילט אַפן קלאַרנעט און די גוליע קוקט אויך אַף קיינעם ניט. זי איז גלייכגילטיק צו דער וועלט, די גוליע. די אויגן האַלט ער אַראָפּגעלאָזט צו דער ערד און שפּילט אויס די אידישע ניגונים׳לעך, ווי דאָס „פּינטעלע איד״, „גאָט און זיין משפּט״, און „איך בין אַ באָרדער באַ מיין ווייב״.

דער מיטן פידל איז דער געלט־זאַמלער. מיט אַ צעבראָסטעטן ראָק, מיט אַ טעלערל אין דער האַנט גייט ער צו צו יעדן טישל, פאַרנויגט זיך זייער ליבלעך מיט די גרויסע וואָנצעס און מיט אַן אידל שמייכעלע דערלאַנגט ער דאָס טעלערל גלייך אונטער דער נאָז.

אַף טרעפּלעך דאַרף מען אַרויפגיין אין דעם שענקל. אַפן ערשטן שטאָק איז דאָס, מיט אַ נידעריקער סטעליע. דאָס פענצטער איז פאַרהאַנגען מיט אַ רויטן טישטוך. פאַרדעקט פון די אויגן פון דער גאַס. וויל דאָרטן שיכור׳ט מען און מען פרעסט סטייקס און די פאַרבייגייער קאָנען נאָך אריינקוקן אין פענצטער און ניט פאַרגינען. נאָך אַ טעם איז דאָ, וואָס דאָס פענצטער איז פאַרהאַנגען: ס׳איז פּראָהיבישאָן, און אַפילו די פּאָליסלייט פון דעם געגנט ווייסן, וואָס ס׳קומט דאָרטן פאָר אינעווייניק, אָבער דערפאַר זעען זיי כאָטש ניט די זינד מיט זייערע אייגענע אויגן, וויל ווי קענען זיי זען, אז דאָס פענצטער איז גאָר פאַרהאַנגען.

זי איז אַ רומענישע, באַשע. מיט גרויסע אוירינגלעך. מיט אַ טונקעלער שמירעכץ אַף די ברעמען און אונטער די וויעס. אַ הויכע פרוי, אַ ברייטע און אַן אָנגעזעענע. אין אַן אָפּגעצויגענער שוואַרצער קלייד אַף אַ שטייפן קאָרעסט. אין אַ גרין קאָפּטל מיט רויטע קרעלן. זעלבסט־זיכער און באַ־וואוסטזיניק אין איר אויטאָריטעט שפּאַנט זי פון טישל צו טישל און זידלט די געסט. אַ שיין גוידערל פאַרמאָגט זי. אַ גוידערל אַזאַ ליבם און אַ גע־פּעטשטעטס, און ס׳חנ׳דלט זיך דאָס גוידערל צו אַלע מיטל־יאָריקע אידן — אירע שטענדיקע באַזוכער.

שוואַרצן רומענישן ווײַן טרינקען דאָרטן די געסט. אַזאַ ווײַן, וואָס שרפֿ'עט די גערערים, רײַסט אײַן האַלז און לאָזט איבער אַזאַ פֿאַרב אױף די ליפּן, ווי פֿון טונקל־רויטלעכן טינט. גרויסע, פֿעטע סטייקס מיט גריוונס עסט מען דאָרט, און מען קרעכצט פֿון פֿאַרגעניגן.

די זעקס חברה־לײַטלעך האָבן פֿאַרנומען אַ גאַנצן טיש. וואויל־יונגעריש און הפקר'דיק האָבן זיי זיך צעזעצט, ווי דערפֿאַרענע שענק־גייער. דאָס ערשטע מאָל ווי זיי באַזוכן אַזאַ פּלאַץ און מען לעבט איבער דעם ערשטן ציטער פֿון בחור'שאַפֿט, פֿון דער ריכטיקער פֿיל־פֿאַרביקער בחור'שאַפֿט.

— וואָס וועט איר זאָגן, באַיעס? — שווימט־צו צו זיי באַשע די רומענערן, אַ מאַיעסטעטישע מיט דעם ליבלעכן גוידער. — און ווער האָט דיר אָפּגעביסן ס'אויערל, אַצע־קלאָץ מײַנער?

דאָס רעדט זי אַזוי ליבלעך צו מאַיק'ן, און מאַיק'ן איז גאָרניט געפֿעלן אַזאַ אויפֿנאַמע. עפּעס רעדט זי צו אים, ווי צו אַ שנעק. אָבער גאָרניט, לאָז זײַנס איבערגיין.

וואָס ווילן זיי? ווײַן ווילן זיי און די גרויסע רומענישע סטייקס מיט אַ סך פֿעפֿער און גריוונעס.

— נו, געלט האָט איר, יונגעלײַטלעך מײַנע? — איז איר גוידער פֿול מיט פֿאַרדאַכט אױף זיי.

— שור האָבן מיר — מאַכט בעני דער איטאַליענער און שמייכלט ליבלעך צו באַשע'ן. ער שמייכלט, פּונקט ווי זײַן טאַטע סילוועסטראַ, מיט גוטמוטיקע אויגן, מיט ווײַסע ציין.

— ביז איך זע ניט דאָס געלט, ווייס איך ניט צי עס איז געלט — איז איר גוידער שאַרף און געשעפֿטסמעסיק.

צו אַנדערע געסט רעדט זי ניט אַזוי. זי ווייסט, אַז מען וועט איר באַצאָלן, אָבער מיט די יונגע שנעקעס איז זי שוין פֿאָרזיכטיקער. יונגע שנעקעס, וואָס האָבן ערשט נעכטן גע'גנב'עט פֿון די פּושקאַרטס און איצט פֿאַרשטעלן זיי זיך פֿאַר גוואַלדיקע הולאַיקעס.

מאַיק וויל ניט לײַדן פֿאַרוואָס מען גלויבט זיי ניט. ער טוט שוין דעם באַרימטן שפּיי, און וויל שוין דערלאַנגען אַ זעץ אין טיש. אָבער הײַמי דערלאָזט ניט. הײַמי, דער גלייכער שכל פֿון דער דאָזיקער חברה, פֿאַרשטייט גאַנץ גוט, אַז מען וועט זיי צע'מזיק'ן, צעבלוטיקן און זיי אַרויסוואַרפֿן ווי די שפּענדלעך, ווײַל דאָס פּלאַץ איז באַשיצט און באַשירעמט פֿון דעם וואָס רופֿט זיך „זויג דאָס בלוט („דזשיפּ דהי בלאַד").

„שפּיל זשע מיר אַ דוינעלע, אוי אַ דוינעלע", פֿאַרגייט זיך מיט כריפּלען־

דיקע טענער דער קלאַרנעט־שפּילער. און די גוליע זיינע אַפן האַלז זינגט אויך מיט. זי באַקומט אויסדרוק, די גוליע, און ווערט ליריש און טרויעריק. ער זינגט, דער קלאַרנעט־שפּילער און שפּאַנט זיך צו אַלע טישלעך. באַ יעדער טישל שטעלט ער זיך אָפּ און פאַרנויגט זיך. דאָס גיט ער אָפּ כבוד צו יעדן טישעלע. צו דער חברה׳ס טישל איז ער אויך צוגעגאַנגען און זיך פאַרנויגט, און די אינגלעך האָבן זיך דערפילט גוואַלדיק דערהויבן. „אַ שפּיל זשע מיר אַ דוינעלע" — אַ אידיש לידל פון בעסאַראַביע, וואָס צעגייט זיך אין אַלע אברים, וואָס צופּט אין האַרצן און סע ווערט אַ מחיה טרויעריק פון דעם.

אין דעם פּלאַץ גייען אַריין מיטליאָריקע פּעדלער און אַרבעטער, וואָס לעבן ניט בשלום מיט זייערע ווייבער. אַנטוישטע און אומעטיקע, קומען זיי צו פאַרטרינקען זייער מרה־שחורה. מיט באַשע׳ן פילן זיי זיך זייער היימיש. זי זידלט זיי אפילו, אָבער אין איר זידלען פילן זיי איר גוט גרויס האַרץ. אַ גרויסע משפחה אַנטוישטע און פאַרצווייפלטע אין זייערע פאַמיליע־לעבנס, און די הויכע באַשע מיט אירע זיבעצן רינגלעך אויף די פינגער און מיט איר מאַיעסטעטישן גוידער, איז די ברייטהאַרציקע מאַמע צו זיי אַלעמען.

מויש איז טאַקע גוט הונגעריק. אַלע פרישטשעס צעגייען זיך פון תענוג. זיינע לאַנגע אויערן פּלאַמען. זיין מויל ברייט צעעפנט. איידער נאָך דער בים אַפן גאָפּל דערגייט צום מויל, שטעקט ער אַרויס אַ גרויסע צונג צו באַגעגענען מיט ליבע דאָס געשמאַקע שטיקעלע, וואָס טריפט מיט בלוט און מיט פעטס. ער איז זיך אַזוי מחיה, מויש. געבענטשט איז די פריינטשאַפט פון אַזאַ חברה. געלויבט איז מאַיק דער פריינט זיינער, וואָס האָט זיך אַראָפּגעיאָוועט צו זיי מיט זיין גרויסער לעבנס־דערפאַרונג.

מאַיק, צענומען פון דעם זויערן ווין און פון די הייסע זאַפטן פון סטייק אין זיינע אינגעווייד, שטעלט זיך איצט אויס פאַר דער חברה. ער דערציילט מעשה׳לעך פון דער „רעפאָרמאַטאָרי". ער דערציילט אויך די געשיכטע פון אָפּגעביסענעם אויער, וועגן דעם קובאַנישן אינגל, וועמען ער האָט גוט אָנגע׳הרג׳עט. דאָס האָט אים טאַקע יענער אָפּגעביסן דעם אויער. אַריינגע־באַפּט דעם אויער אין זיינע שאַרפע ציינדלעך. מאַיק שלאָגט אים אין קאָפּ און אין בויך, יענער וויל ניט אָפּלאָזן. אַנדערע אינגלעך רייסן אים. דער קובאַנער חלש׳ט פון די קלעפּ, אָבער אַזוי חלש׳נדיק וויל ער נאָך אַלץ ניט אָפּלאָזן דעם אויער...

אָבער פּלוצלונג ווערט שטיל. אַלע דרייען אויס די קעפּ. אויף דעם שוועל שטייען פרעמדע מענער. הויכע ברייטע מענער מיט גזלנ׳ישע מאָרדעס. אין דעם אופן, ווי באַשע לאָזט זיך צו זיי, ליגט שוין אַליין אַ גרויסע שרעק.

— האו דו יו דו, מיסטער אַניעל — באַגריסט איר גוידער, זייער ליבלעך, דעם מיסטער אַניעל.

— האו דו יו דו יורסעלף — ענטפערט אַניעל און וויל אפילו ניט קוקן אַף איר.

מויש האָט דעמאָלט געהאַלטן אין קייען אַ געשמאַקן ביסן פון פעטן סטייק. האָט ער אים שוין ניט צעקייט, דעם ביסן. ער האָט אים ארויס־געשפּיגן, ווען אַניעל האָט אים גענומען שלאָגן. ניט נאָר אַניעל האָט געשלאָגן — אַלע פרעמדע מענער זיינען אַרויפגעפאַלן אַף דער חברה, ווי בייזע חיות, און האָבן גענומען שלאָגן. שנעל און גיך. ניט געגעבן קיין צייט זיך אפילו צו באַטראַכטן. בוטשי האָט געפּרובירט דערלאַנגען צוריק. האָט מען אים נעגעבן מיט אַן אייזערנער הענטשקע אַ טשמעליע איבערן קאָפּ און ער האָט אַ קראַך געטאָן צו דער ערד. דער ריזיקער בוטשי איז געפאַלן צוזאַמען מיטן טיש.

דער וויין איז ערגעץ אַפּגעפלאָסן. בלאָסע, צע'הרג'עטע אינגלעך זיינען געשטאַנען מיט קאַלעמוטנע אויגן און אַניעל האָט געזוכט בא זיי אין די קעשענעס. זיי האָבן גאָרניט געהאַט אין די קעשענעס, אַ חוץ די עטלעכע דאָלאַר, וואָס אַרקעלע האָט זיי אָפּגעצאָלט פאַר זייער אַרבעט.

דער פּאָליציי־וואָגן יאָגט זיך מיט זיי איבער די איסט־סאַידער גאַסן, און זיי, די זעקס גוטע פריינט פון קלינטאָן סטריט, ליגן איינער אַפן אַנדערן צע'מזיק'טע, צעבובטשעטע. זיי וויינען ניט, זיי קרעכצן ניט. העלדיש טראָגן זיי זייערע ווייטיקן...

מילדרעד האָט זיך ניט געקאָנט ווערן

דאָס קליינע מיידעלע מילדרעד מיטן רענצעלע אין דער האַנט פאַרלאָזט דאָס הויז, אָן אַ געפּיל פון חרטה. ס'טוט איר ניט באַנג די פינצטערע אָרעמע היים, וואו אזוי פיל יאָרן האָט געהוסט און געשפּיגן אַ קראַנקער טאַטע, וואו אַ מאַמע, אויסגעצערט פון האָרעוואַניע, האָט שוין ניט געהאַט קיין רייד פאַר אירע קינדער. יעדער איינער אין דער דאָזיקער היים האָט געדאַרפט טראַכטן פאַר זיך. יעדער איינער האָט זיך געדאַרפט אָנהאַלטן אין לעבן מיט אייגענע כחות.

שוואַכע כחות פאַרמאָגט די 17־יאָריקע קליינע מילדרעד, מיט די אייביק־לאַכנדיקע באַקן־ביינער, מיט די קאַליע ציינדלעך און קרומע ליפּן.

פון דער פּאָבליק־סקול איז מילדרעד פיל מאָל פאַרשוואונדן געוואָרן. נאָך זייענדיק אין זעקסטן גרעיד איז זי פאַרשוואונדן. די סקול־באַאמטע האָבן זי געזוכט די ערשטע צייט. זי אויסגעפונען און אריינגעפּאַקט צוריק אין סקול. אָבער דערנאָך איז זי ווידער פאַרשוואונדן און נאָך אַמאָל פאַרלוירן געוואָרן, און מען האָט זי אויפגעגעבן.

די אָנגעשטעלטע פון דער באָארד אָוו עדיוקיישאָן פלעגן זיך דערשרעקן פאַר דער שרעקלעכער אָרעמקייט פון שמערל דעם פּעדלער'ס הויז, ווען זיי פלעגן קומען אהין זוכן די ווידערשפּעניקע מילדרעד. זיי האָבן מורא געהאַט פאַרן קראַנקן ריח פון דער פאַר'עיפּושט'טער לופט. ער האָט געהוסט שמערל דער פּעדלער מיט באַצילן, און געשפּיגן מיט באַקטעריעס און האָט זיך אפילו ניט געוואָלט אומקוקן אַף זיי.

די מאַמע איז קיינמאָל ניט געווען אין הויז. זי האָט געשוויצט אין אַן ענגער קיך פון אַ ביליקן רעסטאָראַן. געאַרבעט אַלס אַן אונטער־קעכין.

די בלוטלאָזע מילדרעד גייט איצט ווערן אַ ווייב צו אַנטאָנינאָ'ן, און זי ווייסט אפילו ניט פאַרוואָס מען רופט אַ פרוי—ווייב. וואָס זי ווייסט, אַז מען שלאָפט צוזאַמען קערפּער לעבן קערפּער, און אַז אַ זינדיקע וואַרעמקייט כאַפּט אַרום אַלע גלידער, און ס'איז אַ וואונדערבאַרער געפיל אַזאַ און אַ שעמעוו־דיקער געפיל, וואָס מען דאַרף באַהאַלטן פאַר טאַטע און מאַמע און פאַר די שוועסטער און ברודער. פאַר אַלע מענטשן דאַרף מען דאָס באַהאַלטן. מען

מעג דעם געפיל בלויז ארומטראָגן אין זיך מיט אַן אינערלעכער שעמעוודיקער פרייד.

ס'האָט קיינמאָל ניט געהאַט קיין פרייד אָט די מילדרעד מיט די קאַליע ציינדלעך. אום ווינטער גליווערן די בלוטן פון קעלט. זומער חלש'ט אוועק יעדער אבר פון היץ. אין די רעגנדיקע וועטערן ניסט מען, ס'איז ענג אין האַלז און דער קאָפּ ברעכט. אַז מען איז הונגעריק טוען וויי די גדערים. אַז מען עסט זיך אָן ווערט איבלדיק און אַ שוואַכקייט באַפּאַלט דעם קערפּער. אַ לעבן, וואָס איז ניט גוט אַזוי און ניט גוט אַזוי. לעבן רעכטן אויג האַלט אין איין ציטערן אַזאַ מין אָדערל, וואָס נאָגט און נאָגט. די הענטלעך אַזוינע דאַרינקע און געלע, און די פינגער, ווען זי בויגט זיי איין, זעען אויס ווי איבערגעבראָכן. די הנאה פון הייסע וואַסער, ווען מען לאָזט אָפּ די אברים און מען ווערט מחיה'דיק שוואַך, האָט זי קיינמאָל ניט געוואוסט. ס'איז ניט געווען קיין וואַש־צימער אין הויז. דער וואַש־צימער איז געווען אין האָל, און דאָרטן איז געווען איבלדיק, שטיקנדיק און פאַרפּעסטעט און פינצטער, און גרויסע שטשורעס האָבן ארומגעיאָגט.

אָבער אפשר וועט אַנטאָנינאַ איר אינגאַנצן ניט אריינלאָזן צו זיך. מילדרעד האָט מורא צו טראַכטן וועגן דעם. ניין, ער וועט זי אריינלאָזן, ווייל שטענדיק, ווען זי קומט צו אים, נעמט ער זי אַרום און קושט זי און רעדט צו איר אַזוינע ליבע ווערטער. שטענדיק, ווען זי קומט צו אים, וויל ער זי פאַרהאַלטן, זי זאָל בלייבן צו אים אין צימער.

מילדרעד מיט די קאַליע ציינדלעך גייט צו אַ מאַן, און זי האָט אים גאָרניט געפרעגט צי וויל ער אַז זי זאָל זיין ווייב זיין און זאָל וואוינען מיט אים אין איין צימער, און ער זאָל איר געבן עסן און טרינקען, און קליידן און שיכן. מילדרעד, דאָס אָרים־בלוטיק מיידעלע, לאָזט זיך אָפּ גאָט'ס באַראָט. די איינציקע שטאַרקייט אירע, וואָס זי איז אַ פרוי און ער באַגערט זי. וועט ער זי איצטער אויך באַגערן.

די געוואַלדיקע פרוי וואָס זי איז, מילדרעד, וואָס קוקט אויס ווי אַ ניט־דערבאַקן מיידעלע. קליינע מיידעלעך שעמען זיך און ברענען, און גליען אין פלאַמען, און מיינען אַז זיי טוען דאָ אַ זאַך וואָס איז איבערגעקערט צום לעבן.

זי איז אָרעם, מילדרעד. אַלע אירע יאָרן געווען אָרעם. געווען אָרעם אין פּאָבליק־סקול, ניט גוט פאַרשטאַנען די תורה, וואָס מען האָט זי געלערנט אין פּאָבליק־סקול. געווען אָרעם צו איר מאַמען און צו אירע שוועסטער און צו איר ברודער. אַלע האָבן געקאָנט עפּעס אויפטאָן. זי האָט גאָרניט געקאָנט

אויפטאָן — אַפילו ניט העלפן דער מאַמען צו ראַמען די הויז. זי האָט גאָרניט געהאַט צו געבן. האָט זי קיינמאָל ניט געהאַט קיין חבר'טעס. אַז מען שפּילט זיך מיט חבר'טעס דאַרף מען אויך עפּעס געבן, כאָטש אַן איינפאַל, אַ געדאַנק.

אַן אָרעם מיידעלע. און דעם איינציקן פאַרמעגן, וואָס זי פאַרמאָגט, וואָס אַ מאַן באַגערט זי. אין זכות פון דעם פאַרמעגן, וועט זי עקזיסטירן.

אַן אָפּגעריבן רענצעלע טראָגט זי אין דער האַנט, און איר גאַנצע רייכקייט באַשטייט פון פּודרע־קעסטעלעך, ליפּסטיק־רערלעך, און מרים'ס אונטערהעמד. דאָס ראָזעווע אונטערהעמד, וואָס קוקט אויס ווי זייד.

:: :: ::

ס'איז געווען פאַראַיאָרן אין אַ זומער אינדערפרי. באַם איסט־ריווער איז אַנטאָנינאָ געשטאַנען פאַרטיפט אין מאָלן. פאַרטיפט און פאַרטאָן אין אַ פיינלעכער וועלט. אוי, ווי ס'איז אים שווער אַרויסצוקריגן די אַלע פאַר־באָרגענע קאָלירן, וואָס ער, אַנטאָנינאָ, קאָן זען, אָבער אַרויסברענגען אויפן לייוונט איז אים געוואַלדיק שווער. ס'איז קיינמאָל ניט דאָס, ווי אַזוי ער האָט דאָס געזען.

אַ הויכער, אַ דינער אַטאָנינאָ מיט אַ נערוועזן שטערן, אַן אָנגעשטרענגטן שטערן. ער איז אַרויסגעקראָכן, דער שטערן, פון דעם שאַרבן כדי צו כאַפּן די פאַרבאָרגנסטע שאַטירונגען פון דער גרינער שפּרינגענדיקער וואַסער. די אויגן זיינע זיינען פול מיט ווייטיק. אויגן, וואָס ווילן אַריינגעמען יעדער געזעען פּיצעלע און דאָס אַרויפכאַפּן אויפן לייוונט. אָבער זיי גליטשן זיך אַרויס, די געזעענע פּיצלעך. ווערן אויסגערונען. דערפאַר קריכט אַרויס אַזוי דער הויכער שטערן פון שאַרבן. שטרענגט זיך אָן צו כאַפּן צוריק דאָס פריער געזעענע. דערפאַר לויפן אַזוי די אָדערלעך לעבן די שלייפן.

דאָס וואַסער איז געשפּרונגען מיט ווייסע פייגל, און מיט שפּענדלעך און מיט צעבראָכענע פּיאָלעטעווע רינגען. אַ באַרזשע האָט זיך געהוידעט מיט אַ ליכטיקער זון־באַגאָסענער דעק. מילדרעד איז אַהין פאַרקראָכן מיט די לאַכנדיקע באַקן־ביינער. אומעטום איז זי געקראָכן מיט איר אָרעם געקעסטלט ציצן קלײדל, אין די איבערגעקערטע שיפלעך, אין די צעפּאַטלטע האָר. אַ מיידעלע פון זעכצן יאָר מיט פייכטע גרויסע אויגן, מיט אַ מוטנע פייערל אין די שוואַרצאַפּלען.

אַנטלאָפן פון דער שטוב, וואו דער טאַטע הוסט און שפּייט, אַנטלאָפן פון דעם בלאָק, וואָס הרודעוועט מיט אַן אייביקער אומרו. זיך געגאַנגען פון גאַס צו גאַס, אַ שפּעטנדיקע, אַן אָרעם־בלוטיקע מיט די קאַליע ציינדלעך.

אַלע האָבן זי פיינט, אַזוי גלויבט זי. די מיידלעך פון דער גאַס האָבן

זי אויך פיינט. מען חבר'ט זיך מיט איר ניט. שפּאַצירט זי זיך אום איינע אַליין און אַזוי פאַרקריכט מען צום איסט־ריווער.

אַף יענער זייט איסט־ריווער שטייט אַ שטאָט אַ פרעמדע און אַ ווייטע. אַן אַנדער לאַנד. קלעצער הוידען זיך אין וואַסער און שפּייען מיט אַזאַ גרינער פעטער פּליסיקייט. אַ ליידיקער, פּאַרוואָרפענער, פּוסטער לאָט. און דאָ שטייט גאָר אַ הויכער דינער בחור מיט אַ בלאַסן פּנים, וואָס ס'איז שוין ניט געשלאָפן חדשים און יאָרן. אַ לענגלעך פּנים מיט אַ חן־גריבעלע אַף דער באַק.

שטיל איז זי געשטאַנען הינטער אים און האָט אים געהאָלפן מאָלן אין איר געדאַנק. יעדער נייער שטריך, וואָס ער האָט אַרויסגעבראַכט, האָט זי דערפרייט, אַקוראַט ווי זי אַליין וואָלט דאָס געמאָלן. און נאָך גרעסער איז געווען די פרייד און דער וואונדער, ווען די אומדייטלעכע שטיקער פאַרב האָבן אָנגעהויבן אָנצונעמען אַ פאָרמע. די פאָרמע פון אַ באַרזשע מיט אַ לאַנגן שטריק צוגעבונדן צו אַן אייזערנעם סלופּ.

ער האָט אַ שמייכל געטאָן צו איר און מילדרעד האָט זיך פאַרשעמט. פאַרשעמט, אָבער די דאַרע באַקן־ביינער האָבן נאָך אַלץ געלאַכט.

— ס'געפעלט דיר ? — פרעגט ער מיט צעלאָפּענע, צעשיינענדיקע אויגן.

מילדרעד ענטפערט ניט. זי שווייגט מיט די בלוטלאָזע ליפּעלעך, און דאָס אָדערל לעבן רעכטן אויג האָט זיך נאָך שנעלער צעציטערט און עס האָט גענאָגט און גענאָגט.

— דו ווילסט, וועל איך דיך אויך מאָלן.

מילדרעד דערהערט אַזוינע זאַכן, אַנטלויפט זי. און ער שרייט איר נאָך :

— האָב ניט קיין מורא, יונגע ליידי, אַנטלויף ניט, איך וועל דיר גאָרניט ניט טאָן.

„יונגע ליידי" האָט ער זי גערופן, כי, כי, כי — האָט זי זיך צעלאַכט. אָבער אָפן צווייטן אינדערפרי איז זי ווידער אַהין פאַרקראָכן. ס'איז איר בלויז געווען טשיקאַווע צו זען, צי זי וועט אים דאָרטן ווידער טרעפן.

ווי אַ וועוועריקל אין פּאַרק — אַ וועוועריקל, וואָס עס געוואוינט זיך צו צו אַ מענטשן, וועלכער קומט אַלע טאָג און זעצט זיך אַף דער זעלבער באַנק, אַזוי האָט מילדרעד זיך צוגעוואוינט צו דעם אויסטערלישן מענטשן, וואָס קאָן אויפטאָן אַזאַ גרויסן וואונדער, ווי אַראָפּכאַפּן דעם טייך מיט דער באַרזשע, מיט דעם שטריק.

ער האָט מילדרעד'ן אויך געמאָלן, אָבער ניט לעבן איסט־ריווער. בא זיך אין סטודיאָ האָט ער זי געמאָלן. אַ גרויסער ברייטער צימער מיט אַ

גלעזערנעם דאַך. אַף די ווענט אַזוינע שרעקלעכע בילדער: שלענג וואָס שפּייען מיט גרינעם פייער, נאַקעטע מענטשן, וואָס בראָטן זיך אין גיהנום און שרייען מיט בלוטיקע מיילער און מיט אויסגעשפּרייטע הענט.

ווען ער האָט זי אַראָפּגעכאַפּט, און זי האָט דערזען אַפן לייוונט זיך אַליין, אַזוי ווי זי שטייט און גייט, מיט דעם אמת׳ן קאָליר פון אירע אויגן, פון אירע האָר, פון איר קליידל, פון איר ברודיקן האַלז, האָט זי זיך צעלאַכט. דאָס מאָל אמת׳דיק און עכט. מיט גרויס פרייד, מיט אַן אנגענעמען ציטער.

אין יענעם טאָג ווען זי האָט זיך אַזוי אמת׳דיק און עכט צעלאַכט, האָט זי זיך דערוואוסט נאָך אַ זאַך, וואָס דאָס איז געווען אַ גאַנצע וועלט־איבערקערעניש. זי האָט זיך ניט געקאָנט ווערן, געציטערט מיט געבעט און מיט וויי. ס׳איז שוין דעמאָלט געווען פאַרנאַכט. די שלענג, וואָס האָבן געשפּיגן גרינעם פייער, זיינען פינצטער געוואָרן, אויסגעלאָשן האָט זיך אויך דאָס פייער אין גיהנום, און די נאַקעטע מענטשן מיט די בלוטיקע מיילער האָבן מער ניט געשריען. גאָר ווייט האָט געאָטעמט אַ שטאָט. פינצטער און היים. און עס ווערט צעשטערט דער גאַנצער סדר פון דער וועלט. מען קאָן ניט אַנלויפן, מען קאָן זיך ניט ראַטעווען, מען מוז בלייבן אַפן פּלאַץ. און אַ ברענענדיקע גיפט אַזאַ קריכט איבערן לייב, וואָס סמ׳ט מיט אַזאַ זיסקייט און פּיין.

ווי מילדרעד גייט ווערן אַ ווייב

דער ערשטער עווענגיו הויך־באַן לויפט אַן מיט דונערן. אַנטלויפט אַרויף, אַרויף, און די דונערן יאָגן אים נאָך. דער ערשטער עווענגיו הויך־באַן לויפט אַף צוריק און די דונערן יאָגן שוין אויך אַף צוריק. די דעכער פון טענעמענט־הייזער ציטערן. דער גאַנצער בלאָק ענטפערט מיט אַ פאַרדעמפטן געברום, פונקט ווי ס'וואָלט געקומען פון דער טיפעניש פון דער ערד. דער באַן קאָן ניט איבערשרעקן דעם בלאָק מיט די דונערדיקע געשרייען. ער זידט סיי ווי סיי, דער בלאָק, קאָכט און פרעגלט זיך און קנוילט צונויף אַלע קולות צוזאַמען אין איין קנויל, און עס דרייט זיך דער קנויל מיט די קולות, איבער אַלע דעכער, איבער אַלעמענס קעפּ.

די איטאַליענישע קינדערלעך אַף דער גאַס שווענקען זיך אין אַ שטראָם יאָגנדיקער שטורעמדיקער וואַסער. דער גאַסן־רייניקער מיט דעם ברעזענטענעם היטל און גומענע שטיוול שפּריצט אַף זיי מיט אַ גראָבן געדיכטן שטראָם. אַ שטראָם מחיה'דיקע קילע אימפּעטיקע וואַסער פון דעם גאַסן־קראַן. די שטאָט קילט דאָס אַזוי אָפּ די איטאַליענישע קינדערלעך פון דער עלפטער גאַס.

ווי אַ גרויסע ריזיקע נעסט פון מוראַשקעס, קריכן זיי, די מענטשן און מענטשעלעך אומעטום, אַף די פייער־לייטערס, אַף די דעכער, אַף די שטיינער פון דער גאַס, אַף אַלע טרעפּ פון די סטופּעס. אַרום די פּושקאַרטס און די קינדער־וועגעלעך. און פליגן, איסט־סאַידער פליגן, ווי די וואָלקנס הייִשעריקן, הויערן זיי איבער די פענצטער, איבער ריטשקעלעך וואַסער, איבער די זיסע פּרוכט פון די פּושקאַרטס, איבער טוכלע פיש, איבער ברויטעלעך מיט קעז, איבער געפּרעגלטע קנישעס, וואָס לאָזן זיך פילן איבער דעם גאַנצן בלאָק. אַרום דעם גאַנצן טומל שפּילט די קאַטערינקע צו צו אַ קאַרוסעל אַף אַ וואָגן מיט פּאָרצעלייענע פערדלעך, וואָס דרייען זיך איינער נאָכן אַנדערן ביסטרינקע און בייזינקע מיט צעשיינטע ציטערנדיקע קינדערלעך.

זעקס שטאָק האָט דאָס הויז. אַף יעדן שטאָק איז פינצטער און היים. הונדערטער ברודיקע טרעפּ. אַ ריח פון קעז, פון מייז, פון קאַליע־געוואָרענער מילך. עס האָבן זיך אהינצו פאַרקליבן אָט די ריחות, סאַמע דעמאָלט, ווען די איטאַליענער האָבן זיך דאָס ערשטע מאָל אַריינגעצויגן אין נייעם אויפ־

געבויטן הויז, אין די לידיקע צימערן. פון דעמאָלט אָן זיינען אַוועק אַ פּאָר צענדליק יאָר און עס האָבן זיך געהאַלטן אין איין זאַמלען דאָרטן די ריחות. אַרויסגיין האָבן זיי ניט געקאָנט. ניטאָ קיין עפענונג, ניטאָ קיין פענצטערל. ריינע לופט גייט בלויז אַריין אונטן אין האָל, און אויבן, וואו דער דאַך עפנט זיך.

זי הויבט זיך, מילדרעד, פון שטאָק צו שטאָק, ביזן דאַך אַזוי. אַפן דאַך איז פריי די גאַנצע וועלט. אַ וועלט פון אָפּגעלישעטע, אָפּגעקראָכענע הייזער־קאַסטנס. אַ וועלט פון שטריק. שטריק אויסגעצויגן אין דער לענג און אין דער ברייט. זיי קרייצן זיך די שטריק. זיי פאַרבינדן הייזער מיט הייזער. מען האָט אויסגעטאָן אַלע איטאַליענער פון די בלאָקס אַרום און מען האָט צעהאַנגען זייער וועש אויף די שטריק. אַ רייכקייט פון אונטערוועש. טאַטעס, מאַמעס מיט זייערע אינגלעך און מיידלעך הענגען אויף די דאָזיקע שטריק. דעם טאַטנס אַ גרויסער יוניאָן־סוט מיט דעם אינגל'ס קליינינקע הייזעלעך. דער מאַמעס אַ לאַנגע ברייטע העמד, מיטן טעכטערל'ס פּיצעלע העמדעלע.

גאָר פונדערווייטנס הויערן אונטערן הימל הייזער, ווי הויכע שמאָלע בערג, מיט גאַניקעס און מיט ווערענדעס, און מיט פענצטער אין טורעמלעך, און גערטנדלעך. יעדע הויז דאָרטן פונדערווייטנס — אַ באַזונדערע שטאָט אין דער הויך. שטעט אין דער הויך, וואָס געהערן צו אַן אַנדער ראַסע, די ראַסע פון די מעכטיקסטע און רייכסטע פון לאַנד.

אַנטאָנינאָ'ן איז היים און איבלדיק. ביז פאַרטאָג האָט ער נעכטן געשיכור'ט. איצט קאָן ער ניט שלאָפן צוליב דער דושנעקייט פון טאָג, צוליב דער גרויסער היץ פון אָנגעגליטן גלאָז. ער זיצט אַפן בעט, אַ בלאַסער, אַ צעבראָכענער, אַ קוויטיקער, אַ ניט־געגאָלטער און טראַכט פון זעלבסטמאָרד. וואָס טויג אים שוין אינגאַנצן דאָס לעבן, אַז ער האָט קיין טאַלאַנט ניט, אַז אַלע בילדער פון די ווענט קוקן צו אים זינלאָזע, פּוסטע. ער האָט דאָרטן אָנגעשמירט, אָנגעפּאַטשקעט, און צו וואָס טויגן זיי? און דאָס לעבן איז נאָך אַזוי איבלדיק און שטיקנדיק. ער וועט גיין אויף וויליאַמסבורג בריק און וועט זיך אַראָפּוואַרפן אין איסט־ריווער, ער וועט גיין אין סאָבוויי און וועט זיך אַראָפּוואַרפן אונטער די לויפנדיקע רעדער פון אַן עקספּרעס. ער וועט זיך איבערשניידן דעם האַלז מיט זיין גאָל־מעסער. ער דאַרף ניט לעבן און קאָן ניט לעבן. ניין, ער וועט פריער צעשניידן אַלע בילדער, וואָס הענגען אויף די ווענט; די בילדער, אויף וועלכע ער האָט געפּיבערט, אָפּגעצערט זיך, דעם אָטעם ניט געקאָנט כאַפּן פון באַוואַסטזיין, אַז ער גייט איצט מאָלן אַ בילד מיט אַזאַ מין קאָלאָסאַלער אידייע, אַז די וועלט וועט שטוינען.

איצטער וועט ער זיי צעשניידן אַף פּיץ־פּיצלעך און וועט צוזאַמען מיט די צעשניטענע בילדער שפּרינגען פון וויליאַמסבורג בריק, און לאָז די וועלט וויסן.

אַנטאָנינאַ גייט פאַרניכטן זיין אייגן לעבן. די פאַנטאַזיע צעשפּילט זיך בא אים מיט אַלע איינצלהייטן אין צעפלאַמטן ניט־אויסגערוטן מארך. מיט פאַרגלייזטע אויגן דרייט ער זיך אַ טויטער צווישן די וואַסער־פלאַנצן אַפן גרונט פון איסט־ריוועָר.

אָבער ער מוז דאָס טאָן. דער געדאַנק, וואָס האָט אים איינגערעדט דאָס צו טאָן, לאָזט אים שוין ניט אָפּ. ס׳ציט אים, ס׳שלעפּט אים, ס׳באַפעלט אים. ער דערשרעקט זיך, ער האָט שוין חרטה, ער וויל ניט אומקומען. ער איז נאָך אַזוי יונג. ער האָט אַזוי פיל טאַלאַנט.

אָבער דער געדאַנק ציט, הייסט, באַפעלט: אומקומען, אומקומען. די וועלט איז היים, קלעפּיק און נאַריש. אין מויל איז איבלדיק. די שלייפן האַקן. זינלאָז, אַבסורד. צעשטערן זיך דאַרף מען.

שוין, ער טרינקט זיך שוין אין איסט־ריווער. דאָס לייב גליווערט, די אויגן קריכן אַרויס, גרויסע און גלעזערנע. די וואַסערן ציען אים אַראָפּ.

— מילדרעד?

יאָ, ס׳איז מילדרעד. שטייט און לאַכט מיט מאָגערע באַקן־ביינער און מיט די קאַליע ציינדלעך. שטייט מיט אַ רענצעלע.

וואָס טוסטו דאָ? און וואָס איז דאָס פאַר אַ רענצעלע? און ער שטויסט זיך שוין אָן, אַנטאָנינאַ, און עס גיט אים אַ פאַל איין דאָס האַרץ.

— דו ווילסט מיך ניט? — שטאַמלט מילדרעד און דאָס אָדערל לעבן רעכטן אויג לויפט שנעל און צופּט זי און קנייפּט זי.

— אָבער, מילדרעד... — ווייסט ער ניט וואָס ווייטער צו זאָגן.

— מיין טאַטע איז געשטאָרבן — צעוויינט זי זיך. — ערשט איצט האָט זי רחמנות געקראָגן אַף זיך אַליין, און ערשט איצטער האָט זי זיך צעוויינט מיט ביטערע טרערן.

וואָלט אַטאָנינאַ געווען איר אמת׳ער פריינט, וואָלט ער זי אַרומגענומען, געגלעט, געצערטלט און וואָלט איר געזאָגט:

— נו, שאַ, מילדרעד, נו, שאַ, איך וועל זיין דיין טאַטע, דיין מאַן, דיין פריינט, איך וועל דיך באַשיצן.

אָבער אַנטאָנינאַ צאָרנט. אַ גרויסע בייזקייט צו אָט־דער קליינער מיידל, וואָס וויל זיך אָנלייגן אַף אים, אַז אים אַליין איז אַזוי שווער. ס׳ווערט אים קאַלט אין בויך. זיין פאַנטאַזיע אַרבעט גיך, גיך: אַ געפּענטעטער, אַ צו־

געשמידטער צו אַ מיידעלע, וואָס ער האָט אפילו ניט ליב. זי וועט אים בינדן די הענט, זי וועט אים אָנטאָן קייטן. אַ געבונדענער וועט ער שוין איצט זיין אין לעבן. שוין — אויס מאָלן. ער וועט שוין גאָרניט קענען מאָלן. ער וועט שוין מוזן אויפגעבן זיין הייליקע קונסט. ער האָט זיך אַזוי פיל מקריב געווען וועגן דער קונסט, אַזוי דערהויבן אים געמאַכט. זי וועט ליגן באַ אים שטענדיק אין צימער, זי וועט מאַכן וואָכנדיק דאָס לעבן. אוי־ווי צו אים, אַנטאָנינאָ׳ן. ער מוז זיך ראַטעווען. אפשר אַנטלויפן און זי איבערלאָזן גאָר דאָ. אָבער זי קאָן אים נאָך נאָכיאָגן. אומעטום וועט זי אים נאָכלויפן. אַ פאַרפאַלענער אַף אייביק. ניין, לאָז זי גיין.

— גיי מילדרעד, גיי, די מינוט זאָלסטו גיין. — און ער פאַרבאַהאַלט דאָס פּנים אין די הענט זיינע און ער גלויבט זיך אפילו ניט, צי זי וועט גיין.

אָבער ס׳איז שטיל אין צימער. ער האָט טאַקע ניט געהערט, ווי זי איז אַרויסגעגאַנגען, אָבער עפּעס איז געשען אין צימער. ער האָט מורא צונעמען די הענט פון פּנים. שטיל איז אין צימער. קיינער וויינט ניט, קיינער אָטעמט ניט. איז זי טאַקע ניטאָ? יאָ, זי איז ניטאָ. די טיר איז פאַרמאַכט. קיינער איז ניטאָ. ער אָטעמט אָפּ לייכטער. אַ קילער ווינט האָט אָנגעהויבן צו גיין איבער די דעכער. די פאַרצווייפלונג לאָזט אָפּ. די זון זעצט זיך אַף דעם גלעזערנעם דאַך. זיינע בילדער אַף די ווענט הויבן צו אים אָן ריידן, לעבעדיקע און שיינענדיקע. זיינע בילדער, זיינע אייגענע, מיט זיין מאַרך, מיט זיינע וויזיעס. ווי ס׳איז אים גוט, אַנטאָנינאָ׳ן. ער איז אַזאַ גרויסער מענטש. ער פאַרמאָגט דאָך אַזוי פיל טאַלאַנט. וואַרט אויס, ער וועט נאָך ווערן ערשט גרעסער און נאָך באַרימטער. אָבער, וואוהין איז זי אַוועק, אָט די מילדרעד? אפשר האָט זי זיך גאָר אַראָפּגעוואָרפן פון דאַך. יאָ, זי איז פייאיק אַף דעם, מילדרעד! זי וועט זיך טויטן. צוליב אים וועט אַן אָרעם מיידל פאַרלירן איר לעבן!

אוי ווי, וואָס וועט ער טאָן, אַנאָנינאָ, אויב ס׳איז טאַקע אמת. אַ פאַר־שאָלטענער מענטש וועט ער זיין אַף זיין גאַנץ לעבן. יעדער איינער וועט טייטלען אַף אים מיט די פינגער און וועט זאָגן: „מערדער, מערדער!״ און ער האָט זי גאָר ליב. ער בענקט גאָר נאָך איר, נאָך אָט־דער קליינער מיידעלע. אָ, מילדרעד, מילדרעד! ער וועט זי גיין זוכן — ווייל אָן איר וועט אים דאָס לעבן זיין פינצטער. ער וועט שוין ניט קענען מאָלן! ווי קין וועט ער וואָגלען איבער דער וועלט מיט דעם בלוטיקן צייכן. ער מוז זי גיין זוכן, ער וועט לויפן נאָך איר!

אויסגעלאָשן האָט זיך דער טאָג אין ניו יאָרק. איבער די דעכער גייט

אום דער ווינט. די ווייסע הייזער־בערג ברענען אין מיליאָנען קליינטשינקע פייערלעך, די טורעמס שיקן ליכטיקע בליצן צו די הויכע וואָלקנס.

— אָ, מילדרעד, וואו ביזטו? וואו ביזטו?

אימיצער כניקעט. זאָל דאָס זיין מילדרעד, פּונקט ווי א קעצל, וואָס מען וואַרפט אַרויס פון הויז? אַף אירע פּיס זיצט זי מיט פאַרמאַכטע אויגן אַפן דאַך און וויינט.

— אָ, מילדרעד, — דערפרייט ער זיך. — מיין מילדרעד.

ערשט דעמאָלט צעוויינט זי זיך נאָך העכער, אַף א קול וויינט זי, און ער גלעט זי און ער קושט זי.

— נו, שאַ, מילדרעד. וועסט זיין מיט מיר. שטענדיק וועסטו שוין זיין מיט מיר. דו וועסט מיר געבן אינספּיראַציע. אַלע בילדער וועל איך מאָלן פאַר דיר. נאָר פאַר דיר. און אפשר ביזטו הונגעריק, מילדרעד? קום, לאָמיר גיין אַראָפּ. ווי מאַן און ווייב וועלן מיר איצטער זיין.

ער איז זייער העפלעך צו איר, אַנטאָנינאַ. געאָרעמט פירט ער זי אַראָפּ די טרעפּ און איר איז קאַלט געוואָרן, מילדרעד'ן. נאָכדעם ווי זי האָט זיך גוט אָנגעוויינט, איז איר קאַלט געוואָרן מיטאמאָל. ער נעמט זי אַרום דער טאַליע און אַזוי פירט ער זי אַראָפּ די טרעפּ.

דער טומל אין בלאָק האָט שוין געפּויזעט אין דער הויך. באַטאָג דרייט זיך דער טומל אַף דעם בלאָק נידעריק צו דער ערד, פאַרנאַכט־צו דער־ווייטערט זיך דער טומל און הויבט זיך אויף א ביסעלע העכער. גראָבע אי־טאַליענישע פרויען זיצן מיט ברייטע הינטנס אַף די טרעפּ פון די סטופּס, צעבאַרסטעטע און צעשויבערטע, זיי שיינען, זיי קוועלן. אוי ווי זיי איז גוט. דער קילער ווינט קריכט אומעטום און מען ציטערט אַזש אויף פון פאַר־גניגן. דאַרע, ביינערדיקע איטאַליענער זיצן און ציען די פּיפּקעס. זיי איז אויך גוט. אַזאַ גרויסע פאַרגעסנקייט נאָך דעם שווערן טאָג אַרבעט. זייערע ווייבער זיצן לעבן זיי, זייערע קינדערלעך לויפן אום איבערן בלאָק, און קוויטשען און שפּרינגען, און דרייען זיך אין א ראָד, און באַגראָבן זיך און ראַנגלען זיך.

מילדרעד און אַטאָנינאַ, צוויי קינדער פון דער איסט סאַיד. ער האַלט זי אַרומגענומען בא דער טאַליע, אָבער זיין האַנט איז שוין אָפּגעשוואַכט געוואָרן. ס'איז אים ווידער געוואָרן שווער. א געפּענטעטער איז ער שוין איצט, אַנטאָנינאַ, און וואָס וועט ער טאָן? וואָס וועט ער טאָן?

„אַ קעפּטעין, מאַי קעפּטעין!"

אוי, ווי דער טאָג איז לאַנג און היים און ציט זיך, דורך די גרויסע טירן פון וואָילוואָירט׳ס פינף־און־צען־סענט סטאָר, מיט ווייבער און מיידלעך אָן אָן עק און אָן אַ סוף. אָן אייביקייט דער טאָג. אייביק שטייט זי שוין דאָ, מרים. אייביק שטראָמען אַריין און אַרויס דורך די אָפענע טירן, פרויען און יונגע מיידלעך. אייביק דרייען זיי זיך אין אַ גרויסער ראָד אַרום די טישן מיט די אויסגעשטעלטע סחורות.

זי האָט שוין פאַרגעסן, מרים, ווען איר טאַטע איז געשטאָרבן: צי דאָס איז געשען נעכטן פאַרטאָג, צי דאָס האָט זיך פאַרלאָפן מיט יאָרן און יאָרן צוריק. אַזוי פיל פרויען זיינען געקומען צו איר טיש, איבערגעטאַפּט די אויסגעשטעלטע סחורות, צעוואָרפן און צעראָיעט. ווי אָן אָנגעגליטער בלעך איז די סטעליע און ס׳שלאָגט פון דאָרטן מיט הייסן טומל, פאַרמישט פון טויזנטער אַלערליי קולות, קוויטשענדיקע, הייזעריקע, דינע און נערוועזע. די רעדזשיסטערס אָן אָן אָפּרו — קליק און טיק. אַ שפּרונג אַרויס און אַ פאַר־מאַך — קליק און טיק.

— אַ פלעשעלע פאַרפיום פאַר אַ ניקעלע, גרינער פאַרפיום מיט אַ רויט קאָלפּאַקל, אַ ניקעלע, בלויז אַ ניקעלע.

און די אויגן זיינען פייכט, טרערן שפּראָצן אויף די וויעס און פאַלן ניט אַראָפּ.

— יאָ, עכטע זייף, שמעקנדיקע זייף, מאַכט די הויט צאַרטער און גלאַטער, צען סענט, אַ דאַים, בלויז איין דאַים.

און דאָס האַרץ איז פאַרקלעמט און אין האַלז וואַרגט.

— אַ קעסטעלע מיט פּאודער, פיינע פּאודער פון יאַפּאַנעזישער רייז גע־מאַכט. אַ ניקעלע, בלויז אַ ניקעלע, קליק און טיק.

וואָס זשע וועט זיין איצט? ווער וועט אויסהאָדעווען די קליינע ליוסי? ווער וועט אַכטונג געבן אויף דער בלוט־אָרעמער מילדרעד? מויש, דער טעמפּער ברודער אירער מיט די פּרישטשעס אויפן פּנים, וואָס וועט פון אים ווערן? און די מאַמע? די קליינינקע, אויסגעדאַרטע מאַמע. פאַר איר וועט שוין דאָס לעבן זיין איין שוואַרצער טאָג. זי וועט זיך אָפּלאָזן צום אומעט,

זי וועט זיך איבערגעבן דעם טרויער און וועט שוין נאך זעלטענער ווי פריער לאזן הערן פון זיך. זי וועט שווייגן מיט א פארבאהאלטענער שווייגעניש.

— א רערל ליפסטיק, פיינע קוואליטעט, גלאט און קיל, און דערפרישנדיק. א ניקעלע, א ניקעלע. א, יע, פליז. פיין, עקסטרא פיין. קליק און טיק.

און זי, מרים, וואס איז אזוי דורשטיק נאך וויסן? איר חלום פון גיין באנאכט אין האי־סקול, דערענדיקן האי־סקול און נאכדעם אפשר אין קאלעדזש, האט זיך אפגערוקט אלץ ווייטער און ווייטער. אן אומדערגרייכבארער חלום, פונקט ווי א שיין הויז אף פינפטער עוועניו, א הויז מיט הויכע ברייטע פענצטער, מיט גאלדענער עלעקטריק אינעווייניק, מיט הויכע שפיגלען און קארפעטס און בילדער. ניט דערגרייכבאר ווי א פוטערנער מאנטל, וואס ווערט געוויזן אין די שוי־פענצטער אף פינפטער עוועניו. ניט דערגרייכבאר ווי דער טענים־רעקעט אין די הענט פון די גליקלעכע מיידלעך, וואס שפרינגען אין דער לופטן, פארפלאמטע, צעשיינטע און שפילן אין פלינקייט און אין בויגעוודיקייט. ניט דערגרייכבאר ווי די פריילעכע געלעכטערס אין די אפענע ספארט־אטאמאבילן וואס יאגן זיך דורך דער עוועניו מיט בחורים און מיידלעך, פארברענט פון דער זון און פון פארברענגען גאנצענע טעג אף גרינע פעלדער און פון באדן זיך אין די קילע וואסערן פון טייכן און ים׳ען. ניט דערגרייכבאר ווי די וואלקן־קראצערס, די פעסטונגען פון אוצרות און פון גאלד.

מרים נעמט ביכער פון דער ביבליאטעק. זי שלינגט זיי, די ביכער. באזונדערס די פאעזיע־ביכלעך. עס ריידן צו איר פון די ביכער מענטשן מיט גרויסע הערצער. דער אמעריקאנער פאעט וואלט וויטמאן מיט דער ברייטער צעשפרייטער באָרד איז צו איר, ווי א ליבער זיידע. זי האט ניט געהאט קיין זיידן, האט זי זיך אויסגעקליבן וואלט וויטמאנ׳ען פאר איר זיידע. „א קעפטעין, מאי קעפטעין”, א ליד אזא פון דעם דאזיקן זיידן, וואס ס׳האט זיך איר פארגעדענקט מערער פון אלע איבעריקע לידער. א ליד אזא, וואו עס דערציילט זיך, ווי א קאפיטאן האט געפירט זיין שיף דורך שטורעמדיקע כוואליעס, דורך קאכנדיקע ים׳ען, דורך אומדורכדרינגלעכע טומאנען. געקעמפט מיט דער ווילדער נאטור, מיט די רויע עלעמענטן פון דעם זודיקן אקעאן. געפירט זיין שיף מיט גרוים קוראזש און העלדנטום. ענדלעך האט ער געזיגט. ווארטן באם האפן טויזנטער מענטשן מיט בלומען־קרענץ, וואס ווילן באגעגענען דעם בראוון קאפיטאן מיט גרוים דאנקבארקייט און פרייד. אבער, „א קעפטעין, מאי קעפטעין”, דער קאפיטאן ליגט מיט צוגעשלאסענע אויגן. „א קעפטעין, מאי קעפטעין”, דער קאפיטאן איז שוין טויט.

איר טאַטע, שמערל דער פּעדלער — אַ קאָנסאַמפּשאַניק געווען. אָבער ער האָט אויך העלדיש געקעמפּט מיט די שטורמישע כוואַליעס פון דעם שווערן לעבן. געווען אין זיינע יונגע יאָרן אַ קלאָוקמאַכער. זיך אָנגעזאַפּט מיט די פאַרדאַרבענע ריחות און גיפטיקע שטויבן. דערנאָכדעם געוואָרן אַ פּעדלער פון פרוכט און אויסגעשריען די לונגען: „קויפט, ווייבער, קויפט! צוויי פּאַר אַ ניקעלע.״ אָבער מרים׳ס טרוים איז געווען צו ווערן רייך. ווי אַזוי וועט זי ווערן רייך? זי האָט אויך היילעק געגלויבט, און גלויבט נאָך איצט ווי יעדער נאַאיוו אַמעריקאַנער קינד, אַז ס׳וואַרט אויף איר אַ סך רייכטום אין לעבן. איר טרוים איז געווען צו פאַרענדיקן האַי־סקול אין די אָוונטן נאָך דער אַרבעט. דערנאָכדעם וועט זי אַריין אין קאַלעדזש. זי וועט אויפנעמען אַ לערער־קורס. אַלס לערערין וועט זי פאַרדינען גענוג געלט און מען וועט זיך אַרויסציען פון קלינטאָן סטריט ערגעץ אין אַ שטילן שיינעם געגנט. מען וועט דינגען אַ הויז מיט גראַמע ליכטיקע צימערן, מיט עלעק־טריק, מיט הייסער וואַסער. זי וועט שיקן דעם טאַטן אין אַ סאַניטאַריום אין די בערג מיט דער קרעפטיקער פרישער לופט. דער בלוטלאָזער מילדרעד׳ן וועט זי פּילנעווען, אָנהאָדעווען און אויך שיקן אויף לופט. ליוסי׳ן וועט זי לערנען, שיקן אין האַי־סקול און אין קאַלעדזש און מאַכן פון איר אַ קלוגע, געלערנטע מיידל. און די מאַמע? די מאַמע וועט אַרויפציען פליייש אויף זיך, וועט שוין ניט זיין אַזוי דאַר, זי וועט מערער ניט זיין אומעטיק. זי וועט שמייכלען אָפטער און וועט שטיפן מיט די קינדער, ווי זי פלעגט דאָס אַמאָל טאָן, מיט יאָרן און יאָרן צוריק.

—אַ פּיילעכל וואָס פּיילט די נעגל. אַ פּליז, פּיין, זייער פּיין. קליק און טיק. „אַ קעפּטעין, מאַי קעפּטעין״.

מרים וויינט. אַ מיידל אַ פאַרקויפערין אין אַ וואָלוואָירט־קראָם טאָר ניט וויינען. זי דאַרף שמייכלען. מיט פריינטשאַפט דאַרף זי אויפנעמען יעדער פרוי און נויגן זיך פּאַר איר און בוקן זיך צו איר. אירע פינגער דאַרפן זיין פלינק און בויגעוודיק. אירע אויגן דאַרפן אַרומלויפן איבער דער גאַנצער לענג פון טיש, וואו עס זיינען אויסגעלייגט די סחורות. זי וויינט, און די מיידל וואָס איז געקומען קויפן דאָס פּיילעכל פּאַר די נעגל, קוקט זי אָן אַ פאַרוואונדערטע. פאַרוואונדערט קוקט אויף איר דער מענטש, וואָס זעט אַלעס און אַליין ווערט ער ניט געזען. דער מענטש, וואָס איז ספּעציעל אָנגעשטעלט געוואָרן אַכטונג צו געבן אויף די מיידלעך, ס׳זאָל אַלץ גיין ווי עס באַדאַרף צו זיין. קיינער ווייס נישט וואו ער געפינט זיך. אומעטום איז ער דאָ. פּלוצלונג וואַקסט ער אויס. אַ יונגער מאַן מיט אַ פיינעם גלאַטן פריש־

אָפּגעראַזירטן פּנים. א הויכער, א ברייטער, מיט א גלאַנציקן פּאַרקעמטן ליכטיקן קאָפּ האָר. מען צאָלט אים גוטע וויידזשעס ער זאָל זיין געהיימניס־פול. זיך שלייכן בא די טישן, ווי דאָס אייביקע סטראַשענדיקע אויג. ער וואַקסט אויס פאַר מרים׳ען. ער זאָגט איר גאָרניט, נאָר קוקט אַף איר א העפּלעכער און א קאַלטער.

— מיין טאַטע איז געשטאָרבן, — ברעכט זי אויס אין א פרישן שטראָם מיט טרערן.

— ס׳טוט מיר זייער לייד, אין אמת׳ן זייער לייד, אָבער ס׳איז נישט שיין פאַר די קאָסטימער. באַהערשט זיך, יונגע לידי, באַהערשט זיך.

ער גייט אוועק א הויכער און א העפלעכער. אָבער מרים ווייסט שוין, אז ער שטייט ערגעץ און קוקט אַף איר. ער וועט שוין קוקן אַף איר א גאַנצן טאָג.

— יאָ, שמעקנדיקע זייף, די בעסטע קוואַליטעט, יעס פּליז. פיין, א ניקעלע. קליק און טיק...

וואָס ביזטו טרויעריק, מאַיקל?

מאַיקל׳ס אויגן ברענען צו איר, צו מרים׳ען. וואַרימע אויגן. דער ליבער מאַיקל מיטן איינגעבויגענעם האַלז און נאַקן. אין דעם איינגעבויגענעם האַלז־און־נאַקן איז פאַראַן אַ סך גוטסקייט. די גאַנצע שיינקייט פון זיין פּערזאָן האַלט זיך אויף אין דעם איינגעבויגענעם האַלז־און־נאַקן. גראַבלעכע ליפּן, וואָס באַ׳טעמ׳ען יעדער וואָרט, וואָס ער זאָגט אַרויס. אַ שעמעוודיקער מאַיקל מיט ווילדע אויפגעלאָפענע האָר. מאַיקל קופּער, מרים׳ס אַ יוגנט־פריינט. אנטקעגנאיבער וואוינט ער, אַף דעמזעלביקן בלאָק אין קלינטאָן סטריט.

צוויי קינדער אַף קלינטאָן סטריט, וואָס וואַקסן צוזאַמען. ביידע לייענען ביכער אין דער ביבליאָטעק. ביידע האָבן ליב פּאָעזיע. אפשר וועט מאַיקל אויך אַמאָל שרייבן ביכער. ער שרייבט שוין פון לאַנג. אַ סך לידער שוין אָנגעשריבן, ווייסן פון די לידער בלויז פיר מענטשן — זיין טאַטע חיים קופּער דער זייגערמאַכער, זיין מאַמע ווערא מיט די גרייז־גרויע האָר, ער אַליין, מאַיקל, און מרים, זיין געטרייער פריינט. קלינטאָן סטריט ווייסט ניט, ווייל וואָלט קלינטאָן סטריט געוואוסט, וואָלט זי געלאַכט, קלינטאָן סטריט. גראָב און הויך וואָלט זי געלאַכט, און אַלע וואָלטן זיך געהאַלטן באַ די זייטן, און מען וואָלט מאַיקל׳ען ניט געלאָזט דורכגיין די גאַס. מען לאַכט שוין איצט אויך, וואָס מאַיקל, אַן אַמעריקאַנער־געבוירענער בחור, דאָס הייסט אַ קלינטאָן־סטריט געבוירענער בחור, און איז נישט ווי אַלע איבעריקע, רעדט אידיש מיט זיין מאַמען און טאַטן און שעמט זיך גאָרניט. טראָגט זיך שטענדיק אַרום מיט ביכער און איז אַזאַ שטילער. לאַכן זיי. ניט אַלע לאַכן. פאַרקערט, די פּעדלער און די קרעמער פון דעם בלאָק געפעלט ער. מאַמעס ווינטשעווען זיך צו האָבן אַזאַ זון, ווי מאַיקל, פּונקט ווי אַ „יוראַפּישער שטילער באָי". לאַכן, לאַכן פון אים די אינגלעך און מיידלעך פון זיין עלטער. אָבער ס׳אַרט אים ניט, אַבי מרים לאַכט ניט פון אים. צוזאַמען גייען זיי שפּאַצירן, צוזאַמען לייענען זיי די שיינע ביכער.

מאַיקל׳ס אויגן ברענען איצט צו איר, צו מירמ׳ען, אין דער פינצטערניש פון אַלקערל. די מאַמע שלאָפט אַף דער ערד, אַף דער שבעה נאָך איר מאַן,

שמערל׳ען דעם פעדלער. די מאמע שלאָפט, אָבער צוליב דעם, וואָס זי האָט געשווינן די גאַנצע צייט, ווייסט מען ניט, צי דאָס שלאָפט זי טאַקע אַזוי אין אַן אמת׳ן, אָדער צי דאָס האָט זי פאַרמאַכט די אויגן, כדי צו קענען נאָך שטאַרקער שווייגן.

די מומע ביילע פון נוארק שלאָפט אויך. זי האָט זיך שוין אָנגערעדט, ווי אַ פויק. זי האָט שוין אפילו פאַרטראַכט אַ פּלאַן פאַר מרים׳ען. אויב דער פּלאַן וועט זיך אויסלאָזן גוט, וועט זי דאַנקען און לויבן דעם אויבערשטן, וואָס ער פאַרלאָזט ניט די אָרעמע יתומה.

ליוסי שלאָפט אויך. אַריינגערוקט איר ווילד צעשויבערט קעפּל צווישן דער מאַמע׳ן און דער מומע׳ן און שנאָרכעט מיטן פאַררינסענעם נעזל. איר, ליוסי׳ן, איז אַלץ איינס, וואו מען זאָל זי ניט לייגן, צי אין אַ בעט, צי אויף דער ערד, צי אויף שטיינער. אַבי אַ פּלאַץ צום לייגן זיך, פאַרשליסן זיך שוין די אויגן פון זיך אַליין, און זי ווערט גלייך פאַרטאָן אין דער זיסקייט פון דעם געשמאַקן קינדערשן שלאָף.

עס שלאָפט נאָך ניט מרים און עס שלאָפט נאָך ניט מאיקל. מאיקל איז טרויעריק.

— וואָס זשע ביזטו טרויעריק, מאיקל? דער זייגער איז שוין באַלד איינס און דו דאַרפסט פאַרפרי אויפשטיין צו דער אַרבעט.

מאיקל איז טרויעריק, ווייל מרים טרייבט אים. ער וויל זי גאָר גלעטן, מרים׳ען, און זאָל זי שווייגן, ווייל גרויס איז דער געפיל, ווען איין מענטש גלעט אַ צווייטן. ווען איין מענטש רעדט בלויז צום צווייטן מיט גוטסקייט, איז דאָס שוין אויך אַ גרויסע ברכה. הײנט נאָך ווען איין מענטש טוט גלעטן דעם צווייטן, איז דאָס דאָך אַ געוואַלדיקע פרייד.

ווי שיין ער רעדט דאָס אַזוי, דער מאיקל. יאָ, זאָל ער זי גלעטן. ס׳איז ריכטיק אַזוי. וואָס פאַר אַ געוואַלדיקע פרייד, ווען מאיקל גלעט זי.

און זאָל זיך מרים ניט שרעקן, אויב ער וועט זי קושן. מיט גרויס גוטסקייט פון זיין מענטשלעכקייט קושט ער זי דאָס אַזוי, ווייל אין דער ליבע פון איין מענטש צום צווייטן דערהויבט מען זיך צו דער גרויסער גרויסקייט. אָ, זאָל זי ניט אָפּקערן אירע ליפּן, ווייל ס׳איז אַ באַליידיקונג פאַר דעם מין מענטש. זאָל זי פאַרמאַכן די אויגן און זיך פאַרגעסן, ווייל זי האָט שוין גענוג געטרויערט, זיין מרים.

ווי ער פאַרטייטשט דאָס, דער מאיקל, צו מרים׳ען יעדן קוש. ווי עס וועלט אין איר, ווי עס זינגט אין איר יעדער גליד. אַזאַ קלוגער מאיקל.

שמערל דעם פעדלער׳ס גרויסע ירושה

זי האָט גאָרניט געוואוסט, מרים, אז זי איז אזוי רייך. די מומע ביילע פון נוארק האָט יאָ געוואוסט. פון דעם ערשטן אויגנבליק פאַרשטאַנען, ווי רייך מרים איז. די מומע פון נוארק. אַ מומע, וואָס איז אַראָפּגעפאַלן ווי פון הימל. מרים איז געקומען אהיים פון דער אַרבעט און געטראָפן אַ מומע׳ן, וואָס האָט אָנגעפילט דאָס גאַנצע הויז מיט דעם ריח פון געזייערטע אוגערקעס.

און אַז די מומע ביילע האָט צום ערשטן מאָל דערזען מרים׳ען, האָט זי געוואָלט זיך וואַשן די הענט און מאַכן אַ ברכה:

— אַז געבענטשט זאָלסטו זיין, האַר פון דער וועלט, פאַר די שיינע מענטשן, וואָס דו טוסט באַשאַפן.

אַ גרויסע ירושה האָט איר ברודער דער פעדלער איבערגעלאָזט, און אַ ירושה מוז ניט זיין נאָר פון גאָלד און זילבער. ס׳וועט שוין זיין גאָלד און זילבער אויך. זי האָט זיך דערמאָנט, די מומע, אין אייב בארנעצ׳ן פון נוארק. אַ פאַרמעגלעכער מענטש, אַ לייטישער אַזאַ. אַ ביסל אַן עלטערער בחור. ער איז דער באַס פון אַלע פושקארטס אין נוארק און פון אַלע פעדלער־וואַגנס, און פון אַלע קליאַטשעס, וואָס שלעפּן די פעדלער־וואַגנס. אַזש אָף צוויי בלאָק ציט זיך זיין רייכטום; פושקארטס און וועגעלעך, און שטאַלן פאַר די פערד און קאַמערן פאַר היי און שטרוי. יאָ, זי זאָגט נאָך גאָרניט צו מרים׳ען וועגן דעם, אָבער זי טראַכט וועגן דעם. דער געדאַנק לאָזט ניט אָפּ דער מומע ביילע׳ן. און ווען דער אויבערשטער זאָל נאָר וועלן וואָלט איר ברודער׳ס משפחה אויפגעריכט געוואָרן. איי, דאָס וואָס זי האָט געזען קומען אין הויז אַריין צו מרים׳ען אַ בחור׳ל, וואָס הייסט מאַיקל קופּער? איז ער אָבער אַן אָרעם בחור׳ל, קוקט אפילו אויס צו זיין אַ לייטישער און אַ שטילער, אָבער וואָס איז דער תכלית? צוויי מתים גייען ניט טאַנצן.

אייב באַרנעץ מיט די לאַנגע וואָנצעס און מיטן הוילן נאַקעטן קאָפּ. אַ בחור פון 35 יאָר און דער קאָפּ איז אים שוין הויל און נאַקעט. מעג אים דער קאָפּ זיין הויל און נאַקעט, אָבער אַ גבורה פאַרמאָגט ער אין רויטן אָנגעפּרעסענעם קאַרק, אַז ער קאָן אויפהויבן אַ פערד און דאָס טראָגן אָף די הענט, ווי אַ קליין קינד. די אויגן זיינע זיינען בלוילעכע און שמייכלענ־דיקע. פון זינט ער איז געוואָרן רייך זיינען זיינע אויגן געוואָרן שמייכלענ־דיקע און ווייכע. אַמאָל זיינען די אויגן געווען אייביק־צעשראָקענע, פאַר־יאָגטע, אַלע האָבן אים געיאָגט, אַלע האָבן אים געשלאָגן. אָבער מען שלאָגט

שוין איצט ניט. איצט רופט מען אים „מיסטער אייב בארנעץ", און בריוו קומען אָן צו אים מיט „דיער סער".

ווייסט ניט אייב בארנעץ, אז עס וואַרט אַף אים אין קלינטאָן סטריט א בת־מלכּה, וואָס וועט אים פארגיטיקן פאַר אַלע זיינע אַמאָליקע שווערע און געיאָגטע יאָרן. דערווייל איז אים אומעטיק. רייך איז ער, פּרנסה וועט זיין, אָבער קיין ווייב האָט ער נאָך ניט. ער איז נאָך אָן איבערקלייבער אויך, דער דאָזיקער אייב בארנעץ. ניט אזוי גיך קאָן אים א מיידל געפעלן. איז אים אומעטיק. און אין זומער־נעכט זיצט ער זיך אַפן גאַניק און סוויסטשעט אוים פון בענקשאַפט פארשיידענע ניגונים'לעך פון דערהיים. דאָס אויססוויס־טשען די ניגונים'לעך שטאַמט נאָך פון יענער צייט, ווען ער אַלס א איינגל פלעגט פאָיען איך טייך פּייוויש דעם רויטנ'ס פערד.

ווען אַט דעם בארנעצ'ן האַלט אין אַין טראַכטן די מומע ביילע.

די מומע ביילע מיט די געזייערטע אוגערקעס

די מומע ביילע פון נוארק. די אויסגעדארטע, אויסגעהארעוועטע מומע ביילע, קוקט גאר ניט אויס ווי קיין פרוי. קוקט אויך ניט אויס ווי קיין מאן. עפעס א באשעפעניש פון א דריטן, אומבאשטימטן געשלעכט. דאס שווערע לעבן אירס האט דורכגעמאכט אן אפעראציע אף איר גוף. אויסגעשניטן אין איר דאס פרויעשע און זי געלאזט בלויז א מענטשן אן א געשלעכט.

נאכדעם ווי איר מאן איז אפגעשטארבן, מיט פופצן יאר צוריק, פון זינט דעמאלט האט זיך די פרוי פון איר געגומען ביסלעכווייז אפטאן. די ווינטן אף דער פושקארט-גאס האבן אויסגעקארבט א סך שטריכן אין איר פנים. פארוואגלטע שטריכן אזוינע. א פארוואגלט, צעקנייטשט, פארדארט פנים — א שטיק לעדער. די נעצן האבן הייזעריק געמאכט דעם באזונדערן מעטאל פון איר פרויענשער שטימע. א הייזעריק, הארט קול, ווען זי רופט אויס איר סחורה צו אלע דורכגייער:

— געזייערטע אוגערקעס, ווייבעלעך, טייערינקע, געזייערטע אוגערקע־לעך, א מחיה אין אלע אברים, אזא געזונט זאל איך האבן!...

די היצן האבן אויסגעטריקנט יעדן טראפעלע זאפט פון אירע ביינער. ניט די אויסגעקיילעכדיקטע אברים פון דער פרוי — נאר שפיצעדיקע אויס־געדארטע אברים. דער ריח פון איינגעזייערטע אוגערקעס האט זיך שוין אריינגעזאפט אין אירע בלוטן. געזאלצענע הענט. די זאלץ איז שוין דורכ־געקראכן דורך און דורך. געזאלצן בלוט. אלע קליידער, די אלטע און די נייע, טראגן מיט זיך דעם ריח פון אוגערקעס. ער גייט איר נאך, דער ריח, אומעטום. אן איינגעזייערטע מומע ביילע.

מארגן פארט זי שוין צוריק קיין נוארק, די מומע ביילע. אבער זי וועט אינגיכן קומען צוריק און אז זי וועט קומען צוריק, וועט זי שוין עמיצן ברענגען.

— און אויב גאט וועט נאר וועלן, מרים'ל... אי, ווען דער אויבערשטער זאל נאר וועלן. ער קען דאך יא, אז ער וויל...

מרים אבער גלויבט נאך אלץ ניט, אז די דאזיקע פרוי קער איר אן א מומע. וואלט זי כאטש געהאט אין זיך עפעס פון איר טאטן. כאטש איין שטריך אן ענלעכן.

פונוואַנעט שטאַמט זי טאַקע אָפּ, מרים? ווי אַזוי קומען אויס די מענטשן פון איר משפּחה? ווער זיינען געווען אירע זיידע און באָבע? פון וועמען האָט זי, מרים, גענומען איר אַנבליק? און וואָס מיינט אַזוינס אייגן בלוט?

און אָט איז מויש איר אויך אַ ברודער. אַ שוואַרצזיניקער מויש מיט לאַנגע אויערן און מיט אַ שמאָלן שטערן. זיינען אין איר משפּחה אויך געווען אַזוינע ענלעכע צו מויש'ן? איז מויש בלויז אַ פּראָדוקט פון קלינטאָן סטריט, צי ער האָט נאָך אַ שייכות מיט דער משפּחה פון יענער זייט ים? אָט האָט איר טאַטע געהאַט גרויסע, טרויעריקע, פּאַרקלערטע אויגן, מיט אַ גוט קול. און מויש'ס אויגן זיינען ווי בא אַ פויגל, אַן גערדאַנקען. זיין שטימע איז אַ גרילצנדיקע און שרייענדיקע.

אין וועמען איז זי געראָטן? און וואָס האָבן אַזוינס אויפגעטאָן אין לעבן אירע זיידע און באָבע? זי ווייסט גאָרניט, מרים, זי איז בלינד צו איר אייגענער משפּחה. פונוואַנעט ראַקעפעלער שטאַמט, ווייסט מרים גראָדע יאָ, עס איז וועגן אים אָנגעשריבן אַ גרויסער, גראָבער בוך, וואָס זי האָט אַנומעלטן געלייענט אין דער ביבליאָטעק. זי האָט געלייענט וועגן דער אָפּשטאַמונג פון אַנדערע מענער — לאָרדן, פּרינצן, מיליאָנערן. אָבער פונוואַנעט איר טאַטע שטאַמט ווייסט זי ניט, מרים. אפשר וועט די מומע איר דערציילן. זי, מרים, איז דאָך געבוירן געוואָרן אין אַמעריקע, איר אָפּשטאַמונג איז אויף יענער זייט ים. וואָס פאַר אַ פאָדעם ציט זיך, ווי אַזוי ווערט זי פאַרבונדן?

זי האָט זיך אָבער גאָרניט געקענט דערוויסן פון איר מומע'ן. די מומע האָט שוין אפשר אַליין אויך פאַרגעסן פון וועמען זי שטאַמט. ערגעץ געהאַט אַ טאַטן מיט אַ מאַמען אין אַ פּויליש שטעטל. אַ ווייט לעבן אַזאַ, ווי דורך אַ טומאַן. אַז מען קומט קיין אַמעריקע און אַז מען שטייט גאַנצענע טעג אין אַ גאַס אַזאַ — אַ שרייענדיקע גאַס. אַלע פעדלער שטייען דאָרטן. און אַז מען ווייסט ניט ווי דער טאָג ווערט פאַרטאָן. אין די נעכט ווייסט מען דאָך ניט צי מען לעבט. און אַז יאָרן גייען זיך אַזוי אַוועק, מיינט מען, אַז ס'איז אינגאַנצן אַ טעות, אַ טעות געווען דאָס שטעטעלע אין פּוילן, אַ חלום געווען דאָס פריערדיקע לעבן. וואָס־זשע קען זי דערציילן? און וועגן איר ברודער אויף קלינטאָן סטריט, וועגן איר אומגליקלעכן ברודער, וואָס איז אַזוי יונג אַוועק פון דער וועלט. זי האָט זיך אָפּטמאָל געקליבן צו פאָרן צום ברודער, פאַלן אים אַפן האַלז און וויינען:

— ברודער, ברודער.

ווייל בלויז אין וויינען „ברודער, ברודער" וואָלט שוין געווען כדאי

דאָס דורכפאָרן זיך. זי האָט שוין אַזוי לאַנג ניט געזאָגט הויך אַף אַ קול „ברודער״. און אַז אַ מענטש קען זאָגן הויך אַף אַ קול „ברודער״, פילט מען, אַז מען איז ניט פון אַ שטיין געבוירן.

— אָבער אַז ווי איז צו מיר און ווינד איז צו מיר, אַז אין דעם פארשאָלטענעם לאַנד איז אַ ברודער ניט קיין ברודער און אַ שוועסטער ניט קיין שוועסטער.

אוי, ווי דאָס לעבן איז שווער אומעטום. נויט און פאַרצווייפלונג אַרום און אַרום. דלות און פינצטערניש. זאָל זי שוין גאָרניט טראַכטן, מרים, פון דעם דלות און פינצטערניש. די נאַכט האָט זיי פאַרטאָן, מרים׳ען און מאיקל׳ען, אין אַ ווייטער וועלט. אַ ליכטיקער זייל האָט זיך אַראָפּגעלאָזט און פאַרשטעלט זיי ביידע פון דעם דלות און דער פינצטערניש. פנים לעבן פנים ליגן זיי ביידע.

— אָ, מאיקל, ס׳איז שוין אַזוי שפּעט. ס׳איז אפשר צוויי דער זייגער.

— אָ, מרים, דערמאָן מיר ניט וועגן קיין צייט. צייט איז אַן אויס־געטראַכטע זאַך. ס׳איז אַן אייביקייט, מרים. אפילו אַ מינוט קען זיין אַן אייביקייט, ווען זי, די מינוט, איז פול מיט אינהאַלט.

אַזאַ קלוגער, איר מאיקל. זי פאַרשטייט אפילו ניט וואָס ער רעדט, אָבער ער איז שוין מסתמא גערעכט.

— אָ, מאיקל, מאיקל.

ווי איב בארנעץ קומט אנקוקן א כלה

אוי, ווי ס'טוען איר וויי די פיס, בעסי'ן. זיי שטעכן די פיס מיט אזוינע נאגנדיקע שטעכעלעך. בייזע בינען לויפן דארטן צווישן די בלוטן און לאזן גיפט. זי ליגט צו בעט. זי קאן זיך ניט רירן.

א חתן איז געקומען אנקוקן מרים'ען. א חתן מיט לאנגע וואנצעס און מיט א נאקעטן קאפ, מיט א רויטן בייזן קארק און מיט א היפשן בויך.

איב בארנעץ באטראכט דער כלה'ס מאמען, און ווי קלוגע מענטשן זאגן: אויב דו ווילסט וויסן ווי אזוי די כלה וועט אויסזען שפעטער מיט יארן, קוק אף איר מאמען. נו, נו, קוקט ער אף דער מאמען און ס'ווערט אים דא זייער ניט גוט. ער איז בייז אף דער מומע ביילע'ן, און די מומע ביילע פארשטייט שוין זיין מיין. אבער זי זארגט זיך שוין גארניט. לאז נאר די כלה קומען, וועט שוין דעמאלט אנדערש אויסקוקן דער דאזיקער איב בארנעץ.

די צוועלף־יאריקע ליוסי ווייסט שוין אלץ. מרים אליין ווייסט נאך ניט, אבער זי, ליוסי, ווייסט. שמייכלט זי צו דעם דאזיקן חתן חוצפה'דיק און פארשייט. ליוסי קוקט אף זיין נאקעטן קאפ זייער צודרינגלעך. דאס הייסט, אז זי וויל אונטערשטרייכן מיט איר קוקן, אז זי ווייסט, אז ער האט א נאקעטן קאפ. איב בארנעץ פארשעמט זיך פאר דער דאזיקער מיידעלע. זעט שוין ליוסי, אז דער דאזיקער מאן שעמט זיך פאר איר, לאזט זי שוין אזוי גיך ניט אפ איר קרבן. זי קוקט אף אים מיט רינגעלעך־אייגעלעך. ברוינע שווארצאפעלעך, וואס דרייען זיך ארום און ארום און רוען ניט איין.

א מיידעלע זאל קענען אזוי דרייען מיט די אויגעלעך. ס'אמת'ע מיידעלע וועט זי שוין אויסוואקסן, טראכט בא זיך איב בארנעץ. ער האט שוין מורא. דער רוח וויים, וואוהין די דאזיקע ביילע די פעדלערקע האט אים פארשלעפט. אז אין הויז איז אזא ארעמקייט. די מאמע אזא קליינטשינקע און אן איינגעשרומפטע, דאס שוועסטערל האט אזוינע אויגעלעך, ווי אזוי וועט אויסקוקן די כלה אליין?

און די כלה שפאצירט זיך גאר מיט איר ליבן בחור אף וויליאמסבורגער בריק, דער שפאציר־גאנג פון דער גאנצער געגנט ארום און ארום. א פראכט־

פולע איסט־סאידער נאכט. פארפוצטע פארלעך ציען זיך אהין פון נארפאלק, קאפאלק, סטענטאן און ריווינגטאן און ברום און גרענד סטריט. די בחורים אין שטרויענע שליאפעס, מיידלעך אין ווייסע היטעלעך. וויליאמסבורגער בריק האט אויסגעשניטן פון דער נאכט די פארמע פון א ריזיקן פידל מיט אומגעהויער פילע סטרונעס. ציטערן די עלעקטרישע לעמפעלעך אף די סטרונעס, הוידען זיך און וויגן זיך. ברומען די סטרונעס א געזאנג. גייט דער געזאנג ארויף־צו אין דער הויך און שפרייט זיך איבער אלע דעכער, איבער אלע טורעמלעך.

די ריזיקע מויערן מיט די טויזנטער פענצטערלעך, מיט די גאלדענע בליציקע שפילקעלעך אין די שויבן האבן אויסגעמאלן פון דער ניו־ארקער נאכט א צויבער־מעשה. זיי האבן צעטיילט די ווייטקייט אין קייטן־בערג מיט א ברייטן טאל. זיי, די ריזיקע מויערן, זיינען די בערג און פארלירן זיך מיט זייערע ליכטיקע שפיצן אין טונקל־בלויען חלל. אינדערנידער איז דער ברייטער טאל מיט א לאנגן שמאלן טייך, מיט א שלאנקן בריק אן אקראבאטישן, מיט מיליאנען סטרונעס. אף די בערג בליצן פייערלעך, אין טאל לויפן ארום מערעזשקעלעך. מערעזשקעלעך וואוינען זיך אין קליינטשינקע הייזקעלעך, מערעזשקעלעך פארן זיך ארום אין אזוינע פיצינקע מאשינעלעך.

מאיקל און מרים זיינען זיך אויך צוויי מערעזשקעלעך. חתן־כלה מערעזשקעלעך, וואס האלטן זיך בא די הענט און קריכן זיך איבער דער גאנצער גרויסער לענג פון דעם אקראבאטישן סטרונענדיקן בריק.

א גרויסע פאסירונג האט היינט געטראפן אין מאיקל׳ס לעבן. ער, ער אליין, זיך גארניט געשעמט, ער פערזענלעך, איז געווען בא דעם רעדאקטאר פון די „מעסעס״. מען האט אים אפילו ניט געוואלט ארייגלאזן, אבער ער האט געוואוסט אין אויפנאם־צימער. געוואוסט און געפלאטערט, און אין בוזעם־קעשענע האט אויך געפלאטערט דאס בלעטל מיט דעם ליד.

— און אז דער רעדאקטאר פון די „מעסעס״ האט אף מיר א קוק געטאן מיט טיפע, קלוגע אויגן, — דערציילט ער מרים׳ען, — האב איך זיך דערפילט אזוי נישטיק און קליין; איך האב גלייך געוואלט אנטלויפן, ווייל וואס בין איך און ווער בין איך?...

ער האט גלייך געוואלט אנטלויפן, מאיקל קופער, אבער דאך האט ער אים דערלאנגט דאס בלעטל מיט דעם ליד.

— ער האט געלייענט דאס ליד פאר מיר אין די אויגן, — דערציילט ער ווייטער מרים׳ען, — און מיר האט געברענט דאס פנים פון בושה. זיינע

אויגן האָבן נאָך גאָרניט געזאָגט. געלייענט זיך אזוי גלייכגילטיק. אָבער פּלוצים יאָוועט זיך אַ שמייכל אַף זיינע ליפּן.

— אַ שמייכל? — פרעגט אים איבער מרים און זי ציטערט פאַר דעם גורל פון דעם ליד.

— יאָ, אַ שמייכל, — דערקלערט איר מאַיקל. — אָבער ניט קיין אָפּ־שפּעטנדיקער שמייכל, נאָר אַ גוטער שמייכל. און אַז ער ענדיקט דאָס ליד, שטרעקט ער מיר אוים אַ האַנט און זאָגט מיר: „מיסטער מאַיקל קופּער, איר האָט עפּעס!"

— אזוי האָט ער געזאָגט? — איז מרים גאָלע ציטערניש.

— יאָ, אזוי האָט ער געזאָגט, אַז איך האָב עפּעס און ער וועט דאָס דרוקן אין איינעם פון די צוקונפטיקע נומערן.

„צו מיינע ברידער פון קלינטאָן סטריט", הייסט דאָס ליד. מרים קען שוין אַף אויסנווייניק דאָס ליד, וואו עס ווערט געזונגען פון דער אָרעמ־קייט און פון דער פינצטערניש און פון דער אומוויסנקייט. און דעם פּאָעט'ס וואונטש איז, אַז מען זאָל קלינטאָן סטריט צעוואַרפן אין פּיצלעך און שטיקלעך און מען זאָל אויפבויען אַן אנדער קלינטאָן סטריט, וואו עס וועט הערשן שיינקייט און צופרידנקייט, וואו אַלע וועלן זיין גלייך, וואו עס וועט ניט זיין קיין אָרעם און רייך. אָט די אידייע וועגן אָרעם און רייך האָט ער שוין איבערגענומען פון זיין מאַמע ווערא, די גרייז־גרויע מאַמע מיט די יונגנטלעכע ברוינע אויגן. אין סיביר איז זי געזעסן, אין די פינצטערע תפיסות, פאַר דער זעלבער אידייע — „ס'זאָל ניט זיין קיין אָרעם און רייך".

„צו מיינע ברידער פון קלינטאָן סטריט", זינגט איצט מאַיקל און ער וויל אויפוועקן זיינע ברידער פון קלינטאָן סטריט. אָבער דערוויל האָט ער ערשט גאָר אויפגעוועקט בלויז אַ שוועסטער פון קלינטאָן סטריט.

איבער וויליאַמסבורג בריק שפּאַצירן זיי ביידע האַנט אין האַנט. ער, דער צוקונפטיקער באַרימטער פּאָעט, און זי, מרים, זיין פריינט. ער וועט ברענגען פרייד די מענטשן און זי, מרים, וועט אים העלפן. ער באַשטימט שוין איצט אירע ראָלע, וואָס זי וועט שפּילן אין זיין לעבן.

— יעדעס ליד, וואָס איך וועל שאַפן, וועל איך פריער איבערלייענען פאַר דיר, מרים, און אויב דיר וועט עס געפעלן, אַרט מיך שוין ניט, מעג די גאַנצע וועלט עס אויסלאַכן, אַרט מיך שוין ניט, אבי דיר וועט עס געפעלן. ביידע וועלן מיר שרייבן לידער. דו וועסט אויך האָבן אַ חלק אין זיי.

בלויז פאַר מרים'ען וועט ער זיי לייענען, און אויב איר געפעלן זיי, וועט אים שוין ניט אַרן. און ער האָט גאָר פאַרגעסן אין דער מינוט וועגן

זיין מאַמען. ווייל זיין מאַמען דאַרפן אויך געפעלן די לידער. ווייל אויב זיין מאַמען געפעלט ניט אַ ליד, צערייסט ער עס גלייך.

יאָ, מרים וועט אים געבן מוט און קוראַזש און באַגייסטערונג. זיי מעגן זיך אַרומנעמען פאַר אַלע אין די אויגן. ס'מאַכט ניט אויס, ליבשאַפט איז ניט קיין שאַנדע. ער וועט זי אפילו אַ קוש טאָן אינמיטן דעם וויליאַמסבורגער בריק, לאָזן מענטשן לאַכן, ס'מאַכט ניט אויס.

ווי פאַרשעמט מרים איז געוואָרן — אינמיטן וויליאַמסבורגער בריק. זי שעמט זיך און פרייט זיך, און ס'וואַקסט אויס אַ קרעפטיקייט אין אַלע גלידער. אין דערהיים וואַרט אַף איר גאָרניט קיין קראַנקע מאַמע, מייז לויפן ניט אַרום אין די ווינקעלעך. ס'איז גאָר ניטאָ קיין פינצטערער דלות און ס'איז ניטאָ קיין טרויער.

דער ווינט פון איסט־ריווער טראָגט זיך דורך דער גאַס פון דער נאַכט. די פּראַכטפולע נאַכט. מיט אַ שלייער איז פאַרהאַנגען די גאַנצע שטאָט. די וועלט איז בלוי, און זיי גייען ביידע דורך דער בלויקייט מיט זינגענדיקע טריט.

ווי איצ בארנעץ פירט אַ געשפּרעך מיט דער כלה

מיט זינגענדיקע טריט איז מרים געשפּרונגען איבער די טרעפּ. מרים מיטן שיינעם ווייסן האַלז, מיט די קופּער־רויטע האָר, מיט שטראַלנדיקע אויגן. עס גייט אויף פאַר איר דאָס לעבן. עס שפּילט דאָס לעבן אין יעדן אבר. בויגעוודיק און קרעפטיק איז יעדער גליד. ס'וועט איר נאָך זיין גוט, מרים'ען. מרים, דעם פעדלער'ס טאָכטער. מ־מ־מ, ברומט זי זיך אונטער, שפּרינגענדיק איבער די הילצערנע טרעפּ, מ־מ־מ.

זי האָט איבערגעלאָזט אַף וויליאַמסבורגער בריק אַ גרויסע פרײדיקע נאַכט, אַ בלויע פאַרשלייערטע פינצטערניש. זי האָט געבראַכט פון דאָרטן דעם טעם פון מאיקל'ס קושן אַף אירע ליפּן. זי וועט גלייך אַריינלויפן אין הויז, אַראָפּוואַרפן פון זיך די קליידער, זיך אַריינטאָן אין דיוואַן, פאַרמאַכן די אויגן, כדי צוצוהאַלטן דאָס גליק. זי וועט אַזוי אַנטשלאָפן ווערן מיט איר גליק. זיין טיפע גלעטנדיקע שטימע וועט נאָך האַלטן אין איין אַריינ־ריידן אין אירע אויערן. זיין האַנט וועט נאָך האַלטן אין איין אַרומנעמען זי אַרום דער טאַליע. אין אירע בלוטן וועט שפּילן דאָס ליד פון אַלע לידער.

דאָס ליד פון אַלע לידער. די קינדער פון דער איסט־סאַיד האָבן זיך זייערע זכרונות, ווען שפּעטער מיט יאָרן דערמאָנען זיי זיך וועגן זייער יוגנט, וועגן זייערע ליבעס־יאָרן. ניט אין קיין גאָרטן מיט ביימער און מיט שמעקנדיקע בלומען, און ניט אין גרינע פעלדער אַרוים דער שטאָט. זייערע זכרונות פון זייערע ליבעס־יאָרן איז וויליאַמסבורגער בריק, אין דעם ריח פון הייסן שטויב און טוכלעקייט פון איסט־ריווער. אַ בריק, ווי אַ ריזיקער פידל מיט טויזנטער און טויזנטער סטרונעס, וואָס ברומען אַ געזאַנג צו זיי, אַ געזאַנג צו זייערע ליבעס־יאָרן.

און די בליצנדיקע גאָלדענע שויבן־שפּילקעלעך און די ריזן־מויערן שיקן האָפענונג צו זיי, צו די קינדער פון דער איסט־סאַיד. אַ לאַנגע בריק מיט קינדער פון דער איסט־סאַיד. ס'איז זייער קעניגרייך. דערנאָכדעם וועלן זיי זיך צעזייען און צעשפּרייטן איבער אַלע עקן און וועלן בענקען נאָך זייערע יונגע זומער־נעכט אַף וויליאַמסבורגער בריק.

זי האָט איבערגעלאָזט, מרים, הינטער זיך אַ גרויסע פרײדיקע נאַכט און

פרעמדע מענטשן זיינען גאָר דאָ אין הויז. אַ מענטש מיט לאַנגע וואָנצעס און מיט אַ נאַקעטן קאָפּ. ער שמייכלט צו איר, דער מענטש. ער שטעלט זיך אויף.

— מרים׳ל קינד, — מאַכט די מומע ליבלעך, — באַקען זיך מיט מר. באַרנעצ׳ן, מיינער אַ באַקאַנטער פון נוארק.

— הואַ דו יו דו, — שטרעקט ער אויס אַ לאַנגע ברייטע האַנט און נעמט אָן מרים׳ס שמאָלע שלאַנקע פינגער, קאַלטלעכע און ציטערדיקע.

ווי ליוסי קוקט דאָס אָף איר גרויסער שוועסטער מיט אירע רינגעלעך־איינגעלעך. זיי לויפן, די רינגעלעך, מיט שפּאַט און מיט חוצפּה. זיי ווילן אומיסטן זען, די רינגעלעך־איינגעלעך, ווי מרים וועט האַנדלען.

מרים ווערט בלאַס, אויסגעקילט געוואָרן מיטאַמאָל די זינגעוודיקייט. זי לאָזט זיך אַראָפּ צום בענקל, זעצט זיך אַנידער אַ געהאָרכזאַמע. אייב באַרנעץ שטייט נאָך אַלץ און שמייכלט. שמייכלט מיט די לאַנגע וואָנצעס און מיט די גרינלעכע אויגן.

— זעצן זיי זיך, מיסטער באַרנעץ, — איז די מומע גאַסטפריינטלעך. — און דו, ליוסעלע, קום מיט מיר, וועסטו מיר העלפן עפּעס איינקויפן אין קענדי־סטאָר.

— איך וויל ניט גיין אין קענדי־סטאָר, — ענטפערט ליוסי און לאַכט.

— קום, קום, איך וועל דיר קויפן אַן אייז־קרים, — פאַרנאַרט זי די מומע, ווינקט צו איר מיט אַ פינגער, מאַכט צו איר מיט די אויגן, זי זאָל פאַרשטיין.

די מאַמע בעסי ווינקט אויך צו ליוסי׳ן. מוז זי שוין גיין.

צישעט דאָס פלעמל פון גאַז־רער, אונטער דער סטעליע. די מאַמע האָט זיך אויסגעדרייט מיטן פּנים צו דער וואַנט. אַ פיינלעכע שווייגעניש.

אייב באַרנעצ׳ן טיאַכקעט אין האַרצן: „אַי, אַי, ווי שיין זי איז.״ ער קוקט אָן אַ זייט און זיין נאָז פּלאַמט.

אַן אייביקייט שווייגן זיי ביידע אויס. מרים וויל וויינען.

— איך קום פון נוארק, — הייבט ער ענדלעך אָן דעם געשפּרעך, קוקנדיק נאָך אַלץ אָן אַ זייט.

מרים׳ס פּנים איז פאַרפרוירן. זי גיט ניט קיין פּינטל מיטן אויג, זי גיט אַפילו ניט קיין ריר מיט אַ וויע, אַקוראַט ווי זי וואָלט פאַרשטיינערט געוואָרן.

— הייסט דאָס, אַ נוארקער בין איך, — מיינט ער, אַז זי האָט דאָס ערשטע מאָל אים ניט דערהערט.

ווי מען שלאָגט אין דער פּאָליציי די זעקס
קלינטאָן־סטריט אינגלעך

אין פּאָליציי־סטאַנציע. דער פּאָליסמאַן־קלווירק איז זייער מענטשלעך צו די זעקס געבאַפּטע פאַרברעכער. זיין אויפגאַבע איז צו רעגיסטרירן יעדן איינעם, וואָס מען ברענגט אריין. ער טוט דאָס זייער מעכאַניש. עס איז אַ געוויינלעכע רוטינע באַ אים. ער שרייט ניט אָף זיי מיט בייזקייט, ער זידלט זיי ניט. העפלעך און גוטמוטיק, פּונקט ווי אַ קלווירק אין אַ האָטעל, וואָס פאַרשרייבט די נאָר־וואָס אָנגעקומענע געסט. אַזוי טוט ער זיין אַרבעט רעגל־מעסיק, פּינקטלעך.

ער איז אַפילו צופרידן, וואָס מען האָט זיי געבראַכט, די זעקס. ס'איז אים ביז איצט געווען אומעטיק. געשלאָפן מיטן קאָפּ אָפן טיש, ווייל באַנאַכט איז פאַראַן ווייניק אַרבעט און דאָס צימער איז פאַרלאָזט. די צייטונג האָט ער שוין איינגאַנצן דורכגעלייענט. דאָס בלעכענע שפּיי־קעסטל איז שוין פאַרשפּיגן ביז אַרויף מיט דער פליסיקייט פון געקייעטן טאַבאַק. אַ פּאָליסמאַן מט געשוואָלענע בלאַסע באַקן, מיט קישעלעך אונטער די אויגן.

זעקס בחורים האָט מען געבראַכט. ס'ערשטע מאָל זעט ער זיי. ער ווייסט שוין אָבער, אַז ער וועט זיי זען אָפטער. און ווער ווייסט, וואָס עס וועט נאָך אויסוואַקסן פון די זעקס? ווער ווייסט, צי איינער פון זיי וועט אַמאָל ניט אַרויפקריכן סאַמע העכט אויבן אָפן שפּיץ פון לייטער און אַלע אין פּאָליציי־סטיישאָן וועלן כאַפּן מתנה'לעך פון אים. פּעטינקע מתנה'לעך. ער ווייסט שוין גאַנץ גוט די זאַכן. שוין דרייסיק יאָר באַ דעמזעלבן רעגיס־טראַציע־טיש.

אָניעל, וואָס האָט זיי געבראַכט, איז זייער געדולדיק. ס'אַרט אים ניט, וואָס די פּראָצעדור פון רעגיסטרירן די דאָזיקע זעקס חברה'לייטלעך געדויערט אַ ביסעלע לענגער. ער שפּאַצירט זיך אַרום אַהין און צוריק, אָניעל, מיט די הענט אין די קעשענעס. אַזוינע גרויסע, ברייטע הענט האָט ער באַהאַלטן אין די קעשענעס. די גרויסע, ברייטע הענט זיינען זיין געצייג. זאָלן זשע זיי זיך איצטער אָפּרוען. ווען ער וועט זיי דאַרפן באַנוצן, זאָלן זיי זיין אויסגערוט און געקרעפּטיקט.

דרייט זיך אזוי אַניעל אַרום אַהין און צוריק איבערן גרויסן צימער אַ פאַרטראַכטער, אַ פאַרקלערטער. מען קאָן אפילו זאָגן: אַ לירישער, אַ פילאָזאָפישער. פון דער פילאָזאָפישקייט, וואָס קומט צו אַ מענטשן, ווען ער רוט זיך אָפּ אין די צווישן־מינוטן פון איין שטיקל אַרבעט ביזן צווייטן שטיקל אַרבעט.

נאָך צוויי זיינען פאַראַן, וואָס וועלן דאַרפן טאָן די אַרבעט, וואָס אַניעל וועט טאָן. יענע צוויי פאַרשווינען שפּילן אין טשעקערס. ערלעכע צוויי מענטשן, וואָס זיצן זיך גוט־ברודעריש אין פיניקונגס־צימער און פאַרברענגען זיך דערווייל די צייט, איידער ס'קומען אָן אַרעסטירטע און זיי וועלן דאַרפן אויפשטיין צו דער „אַרבעט".

זיי שפּילן זיך טשעקערס און שמייכלען איינער צום אַנדערן. גרויסע פאַרשווינען, האַריקע, מיט פאַרקאַטשעטע אַרבל. ברייטע פּנים'ער, געזונטע מאָרדעס מיט שטיקלעך גוידער פון אונטן.

מען פירט אַריין די זעקס חברים. אַלע מיטאַמאָל האָט מען אַריינגעפירט, כדי אַז מען וועט איינעם פייניקן, זאָלן זיך די איבעריקע אַראָפּנעמען אַ ביישפּיל און פאַרלירן די „גאַטס" (דעם מוט). מען האָט זיי אויסגעשטעלט לעבן דער וואַנט, זיינען זיי געשטאַנען מיט פאַרקרעמפּעווועטע ליפּן, מיט בלאַסע פּנים'ער, מיט גייענדיקע אויגן. אַרויסגעסטאַרטשעטע, גייענדיקע אויגן און גלאַנציקע מיט קליינטשינקע מורא־פייערלעך. בוטשי'ן איז געוואָרן נאָס אין די הויזן. פון דער שרעק אַזוי. אָבער ס'איז אים גוט, וואָס קיינער פון די חברים האָט ניט באַמערקט. באַ דעם ריזיקן בוטשי'ן מיטן מעכטיקן האַלז האָט זיך דאָרט איבערגעקערט אין די געדערים. אָבער ער האָט זיך איינגעהאַלטן מיט אַלע כחות, די שאַנדע זיינע זאָל זיך ניט וואַרפן אַלעמען אין די אויגן. גרויס העלדישקייט האָט זיך געפאָדערט דערצו און ער האָט דאָס דערגרייכט אויך. אָבער אַ ביסל נאָס זיינען אים די הויזן דאָך געוואָרן.

מען שלאָגט מאַיק׳ן

דער ערשטער, וואָס האָט זיך געוואָרפן די פייניקער אין די אויגן, איז געווען מאַיק, צוליב זיין אָפּגעביסענעם אויער און צוליב זיינע בייזע ברעמען. די דאָזיקע ברעמען האָבן פאַרמאָגט אין זיך אַ סך שלעכטסקייט און גיפט. אַ בלאַס פּנים בא מאַיק׳ן און שווארצע ברעמען, שווארץ ווי קוילן. ניט נאָר איז דער אָפּגעביסענער אויער מיט זיינע ברעמען זיי געפעלן געוואָרן, נאָר אויך זיין גאַנצע האַלטונג, זיין צוקומען צום בענקל. אַ פאַרזיכטיק גאַנגעלע און אין דערזעלבער צייט פול מיט אַנגרייפנדיקייט. אַ גאַנגעלע, וואָס איז גרייט אין אַן אויגנבליק אַ שפּרונג טאָן אַף צוריק און דערנאָכדעם פּילייכט אָנפאַלן אַפן געגנער.

— אָו, אָו! אַ רעגעלער טיגער, — האָט אַניעל באַמערקט צו זיינע פריינט.

— יאָ, אַ בלוטיקער, — האָט איינער פון זיי מסכים געווען.

— קום נאָר אַהער, דו בלוטיקער! — האָט זיך אַ צווייטער אָנגערופן.

און דער טיגער איז צוגעגאַנגען מיט אָנגעלאָדענע פּיס און מיט אָנגעשטרענגטע אַקסלען. זיי, די פייניקער, זיינען שוין גרויסע מבינים אַף אַזעלכע חברה־לייטלעך. זיי האָבן אַן אויג דערצו.

מען האָט דעם טיגערל געגעבן אַ פאַרפאַר אונטערן קאָפּ, איז דאָס טיגערל גלייך אומגעפאַלן צו דער ערד. האָט מען אים אויפגעשטעלט און זיך געהייסן זעצן אַפן בענקל.

— וואוהין האָסטו אהינגעטאָן די גע׳גנב׳עטע זאַכן פון דער שול?

מאַיק איז צעטומלט פון דעם קלאַפּ. די געדאַנקען מישן זיך. אָבער איין געדאַנק מישט זיך ניט בא אים. איין געדאַנק האָט זיך אריינגעקלאַפּט אין זיין מארך ווי אַ טשוואָק — שווייגן. גאָרניט ניט זאָגן.

בוטשי׳ן האָט שוין איצט ניט געהאָלפן קיין שום קאָנטראָל. ס׳האָבן פון אים גערונען ריטשקעלעך, אָבער קיינער האָט נאָך אַלץ ניט באַמערקט זיין שאַנדע. מויש האָט געוואָלט רעווען ווי אַ חיה, ווען מ׳האָט זיין בעסטן חבר געפייניקט. ווי אַזוי מען האָט אים אַליין, מויש׳ן, געשלאָגן, האָט ער דערנאָכדעם גיך פאַרגעסן. אָבער ווי אַזוי מען האָט זיין חבר געפייניקט,

איז אים שטענדיק פארבליבן אין זכרון. און פון דעמאָלט אָן איז זיין ליבשאַפט צו מאַיק'ן נאָך שטאַרקער געוואָרן. ליבשאַפט און גרויס רעספּעקט. מען האָט אים אין קאָפּ — יענער שווייגט. זיין פּנים ניט אַ פּאָר אין אַ זייט — יענער שווייגט. פּונקט ווי אַ טויטער, אַ גולם. ער איז געפאַלן פון איין פייניקער צום צווייטן. מען האָט אים ניט געלאָזט פאַלן. מען האָט אים אונטערגעכאַפּט מיט אַ זעץ, איז ער געפאַלן צום צווייטן, האָט דער צווייטער אים אונטערגעכאַפּט מיט אַ קלאַפּ, איז ער געפאַלן צום ערשטן.

פון בעניטאָ'ס אויגן האָבן זיך געגאָסן גרויסע טרערן. ער האָט געוויינט אויף דעם גרויסן אומגליק פון זיין אידישן פריינט און אויף זיין אייגענעם אומגליק, וואָס עס דערוואַרטעט אים.

לואי האָט באַקומען שמאָלע אויגעלעך, ווי שפּילקעלעך. זיינע פיס האָבן אים ניט געקאָנט האַלטן אויפן דיל. ער האָט געוואָלט שפּרינגען. ער האָט געוואָלט לויפן, זיך צעיאָגן. ער האָט אָבער ניט געקענט אָטעמען. די גרויסע כוואַליע פון שרעק האָט אים פאַרגאָסן דעם האַלז און ס'איז אים דאָרטן געוואָרן ענג.

היימי האָט גאָר אינגאַנצן פאַרמאַכט די אויגן. דער קליינטשינקער היימי, מיט דער שמאָלער ברוסט, מיט פאַרמאַכטע אויגן, איז געשטאַנען די גאַנצע צייט און אין די אויערן זיינען אים אומגעלאָפן דונערן און אין די פאַרמאַכטע אויגן האָבן אויפגעריסן בליצן.

מען האָט אויסגעקלאַפּט פון מאַיק'ן יעדער פּיצעלע כח. אָבער דעם כח פון עקשנות האָט מען ניט אַרויסגעקלאַפּט. געשוויגן, און טוט אים וואָס איר ווילט. מען האָט אים אַריינגעשלעפּט אין אַ צווייטן צימער.

מען שלאָגט בוטשי׳ן

א מענטש, אז ער שרייט און גוואַלדעוועט, קען מען אים בעסער שלאָגן, ווייל ער צערייצט די נערוון. דערפאר האָט מען בוטשי׳ן געשלאָגן אָן רחמנות. דער ריז בוטשי האָט געשריען מיטן גאַנצן פּנים. דאָס מויל איז אים געוואָרן ברייט און גרויס. די אויגן זיינען זיך צעלאָפן אין פארשיידענע ריכטונגען. ער האָט געשריען, ווי א ביק וואָס מען קוילעט. מיט גרויסע צרות האָט ער געשריען. דער האַלז זיינער, דער מעכטיקער, דער בלוטיקער, איז זיי שטאַרק געפעלן געוואָרן און די מערסטע קלעפּ זיינען געפאַלן אָף זיין האַלז...

— דערלאַנג אין דער אָקסענער האַלז, — האָט אַניעל אונטערגעגעבן מוט זיינע צוויי פריינט.

— וואוהין האָט איר אהינגעטאָן די גע׳גנב׳עטע זאַכן ?

— איך ווייס ניט; איך ווייס ניט! איך ווייס ניט!

ער ווייסט ניט און ער רייסט די סטעליע מיט זיינע געוואַלדן. דאָס שלאָגן טוט טאַקע וויי. אָבער זיין פארפליכטונג צו דער קליינער געמיינדע פון די זעקס איז איינגעקריצט אין זיין באוואוסטזיין. א פאררעטער צו זיינע אייגענע ברידער וועט בוטשי ניט זיין, לאָז מען אים דער׳הרג׳ענען.

מען שלאָגט בעניטאָ׳ן

בעניטאָ האָט געוויינט. מיט גרויסע טרערן געליאַפּעט און געשריען:

— איך ווייס ניט, איך ווייס ניט, איך ווייס ניט!

— גיב אים, גיב אים, דעם „קראַי־בייבי", דעם וויין־קינד! — האָט אַניעל אַליין געבוכטשעט און אונטערגעגעבן מוט די איבעריקע, מען זאָל אויך בוכטשען.

האָט בעניטאָ אזוי רחמנות׳דיק געוויינט, פונקט ווי אַן אומשולדיק קינד, וואָס כאַפּט קלעפּ פאר גאָרנישט און נישט. אַן אויסגעטראַכטער בלבול אָף אים.

מען שלאָגט לואי׳ן

מיט לואי׳ן האָבן זיי געהאַט די ריכטיקע אַרבעט. זיי האָבן אים נאָכגעיאָגט אַרום און אַרום דעם טיש. ער איז אַרויפגעשפּרונגען אַפן ביישטידל פון פענצטער, פון דאָרטן איז ער אַרויף אַפן טיש, פון טיש אַפן בענקל, זיך אַרויסגעגליטשט פון אונטער די הענט. ער האָט זיי מיד געמאַכט, די שוּוער־לייביקע היצעלס. דערפאַר אָבער, אַז זיי האָבן אים געכאַפּט, האָבן זיי זיך אַרויפגעוואָרפן אַף אים מיט גרויס רציחה, ביז לואי האָט פאַרוואָרפן דעם קאָפּ און אַוועקגעגעבן ׳חלש׳ט פון די קלעפּ.

— טראָגט אים אַרויס, דעם טענצער! — האָט אַניעל באַפוילן.

דעם טענצער האָט מען אַרויסגעטראָגן לייכט ווי אַ שטרויעלע. אַ גרינגער לואי, אַן קערפּער.

מויש בייסט זיך

מויש האָט אַריינגעכאַפּט אַ פינגער צווישן די ציין און אים רעכט צעביסן. יענעם האָט זיך אַזש געשטעלט טרערן אין די אויגן, אַזוינע רחמנות־דיקע טרערן. בלוט האָט גערונען פון זיין פינגער און די ווינקלען פון זיין מויל האָבן אויסגעקוקט זייער נעבעכדיק. אַניעל האָט זיך דערשראָקן, ווען ער האָט געזען באַם חבר בלוט. ווי אַ באַרמהערציקע שוועסטער האָט ער זיך געפּאָרעט מיטן חבר׳ס צעבלוטיקטן פינגער, אים אָפּגעוואַשן, פאַרבאַנדאַזשירט. דערנאָך זיך גענומען שלאָגן מויש׳ן. מאַיק איז געווען אַ גוטער ביישפּיל פאַר מויש׳ן. ער האָט זיך געלערנט פון אים זיינע מידות. ער האָט געשוויגן, מויש. מיט פאַרקרעמפּעוועטע ליפּן געשוויגן און אַניעל האָט געשריען:

— גיב אים, דעם „מעד דאָג” (דעם משוגע׳נעם הונט), גיב אים, ער וויל זיך גאָר בייסן!

היימי האָט מזל

דער קליינטשינקער היימי, מיט דער אַסטמאַ, וואָס האָט אויסגעקוקט ווי אַ „יוראַפּשער" ניט־דערוואַקסן אינגל, האָט זיך געלאָזט גיין צו זיי ווי אַ מאַרטירער. זיין שוואַכן גוף האָט ער זיי אונטערגעשטעלט, ווי איינער וואָס לאָזט זיך פּייניקן פאַר זיין אידייע. אַזאַ פרומקייט אויף זיין פּנים. אַ גערעכטער מענטש איז צוגעגאַנגען צו זיי מיט געשלאָסענע אויגן.

— נאָט, שלאָגט, קוילעט מיך, און איך וועל אייך סיי ווי סיי גאָרניט זאָגן.

„ענדזשל פּעיס" (מלאך־פּנים) האָבן זיי אים אַ נאָמען געגעבן. זיי האָבן זיך שוין גענומען אים צו דערלאַנגען, ווי דער טעלעפאָן האָט אָנגעהויבן צו קלינגען זייער דרינגענדיק. אַניעל איז צוגעלאָפן. ווי ער האָט דערהערט די ערשטע ווערטער, אַזוי האָט ער גלייך אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט מען זאָל אָפּשטעלן. אין דעם אופן ווי ער האָט זיך צוגעהערט צום טרייבל און אין דעם אופן ווי ער האָט געזאָגט „יעס סער", „אָ־קעי סער", האָט מען זיך שוין אָנגעשטויסן, אַז ער רעדט איצט צו זייער אַ וויכטיקער פּערזאָן.

אומזיסט געשלאָגן

אומזיסט געשלאָגן די אינגלעך. די שלעגער האָבן געהאַט גרוים פאַרדרוס דערפון. זיי וואָלטן דען ניט אַרויסגעקוועטשט פון זיידי גאַנצע מעשה?

— מישט מען זיך אַריין.

אַניעל האָט געהייסן די חברה גוט אָפּוואַשן די פּנים'ער, פאַרקעמען זיך די האָר, אויסקוקן לייטיש, ווי גאָרנישט ניט איז געשען. די חברה האָבן ניט פאַרשטאַנען. מיט שלאַבערדיקע צעווייטיקטע הענט האָבן זיי זיך געוואַשט זייערע פּנים'ער, מיט ציטערדיקע פינגער פאַרקעמט זיך די האָר. אַניעל האָט זיי אַריינגעפירט צוריק אין פאָדער־צימער.

דער „טאַטע" בענעדיקט ווינבערג איז געשטאַנען מיט שיינענדיקע אויגן. ווי צו אייגענע קינדער האָט ער צו זיי געשמייכלט, אַלעמען געטרייסט. באַדויערט דעם פאַל, שטאַרק באַדויערט און געבעטן מאַיק'ן ער זאָל מאָרגן אַרויפקומען צו אים. ער דאַרף זיך דורכשמועסן מיט אים וועגן אַ געוויסן ענין.

די געשלאָגענע גייען אַהיים

שוואַכע הילפלאָזע קינדער. זיי האָבן זיך געשלעפּט אַהיים צעוויטיקטע און צעבראָכענע. בעניטאָ האָט אין דער היים זיך נאָכאַמאָל צעוויינט. זיך געלייגט אַפן אויפשטעל־בעטל און געוויינט. זיין מאַמע האָט גאָרניט געקענט פאַרשטיין. זי האָט צו אים גערעדט ווי צו אַ פּיצל קינד.

— וואָס איז דיר, באַמבינאָ? זאָג דיין מאַמען, וואָס איז דיר?

בעניטאָ האָט גאָרניט געזאָגט, בלויז געכניקעט. עס האָבן אים אַזוי שטאַרק וויי געטאָן די ביינער, אַז אַף וואָסער זייט ער איז געלעגן איז אים געווען שלעכט.

בערטאַ די נייטאָריז האָט אַ גאַנצע נאַכט געברענט די גאַז. דער גאַנצער קערפּער באַ לואי׳ן איז געווען הייס. זיין מאַמע האָט אים געגלעט, געקושט און ער האָט זיך געוואָרפן אין אַלע זייטן.

— מאַמע, מאַמע, — האָט ער זי אַלע מאָל גערופן, — ס׳טוט וויי, עס טוט וויי.

— וואו, מיין קינד? וואו, מיין נחת?

— אָט דאָ, און אָט דאָ, און אָט דאָ.

די מאַמע האָט אים געלייגט קאָמפּרעסן, אים אויפגעזאָטן שטאַרקע טיי מיט געטריקנטע ווינשעלעך. אָבער ער האָט גאָרניט געהאָלפן. ער האָט זיך געוואָרפן און געקרעכצט:

— מאַמע, מאַמע, ס׳טוט וויי, אָט דאָ און אָט דאָ.

מויש איז איינגעשלאָפן מיט גרויס רציחה. ער האָט אַפילו ניט געוואָלט קיין קרעכץ טאָן. ער האָט זיך אַריינגע׳גנב׳עט אין צימער אַ שטילער, אַ געלאַסענער, זיך צונויפגעשטעלט די בענקלעך און איינגעשלאָפן מיט גרויס כעס. ער וועט ניט קרעכצן, ער וועט ניט זיפצן, ווייל זיין חבר מאַיק זיפצט מסתמא אויך ניט און קרעכצט מסתמא אויך ניט. אָבער אינמיטן שלאָף האָט ער יאָ אָנגעהויבן צו קרעכצן און צו זיפצן און ער האָט אויפגעוועקט זיין שוועסטער מרים׳ען מיט זיין קרעכצן און זיפצן.

אַ געטרייע שוועסטער, מרים. מיט אַזוי פיל ליבע אין קול האָט זי אים געוועקט און אים גערופן אין אידיש:

— מוישעלע, מוישעלע, וואָס איז דיר?

„מוישעלע" האָט זי אים גערופן, פונקט ווי די מאַמע פלעגט אים רופן, ווען ער איז געווען אַ קליין קינד. מויש האָט זיך אויפגעכאַפּט, ניט פאַרשטאַנען וואָס עס טוט זיך דאָ.

— וואָס ווילסטו? — האָט ער געפרעגט בייז.

— ס'טוט דיר עפּעס וויי, מוישעלע? — האָט זי זיך איבערגעבויגן צו אים, ווי אַ מאַמע.

— ס'טוט מיר גאָרניט וויי, — איז מויש געווען אומצופרידן.

— פאַרוואָס־זשע קרעכצסטו אַזוי, מוישעלע?

— וואָס דולסטו מיר אַ קאָפּ? קיינער קרעכצט ניט. גיי, לייג זיך און באַדער מיך ניט.

ער האָט אָפּגעטריבן די שוועסטער. זי האָט זיך צוריק געלייגט אויפן דיוואַן מיט ליוסי'ן. מויש איז איינגיכן צוריק איינגעשלאָפן. ער איז שוין ניט בייז געווען ווי פריער. ס'איז אים געוואָרן אַ ביסל בעסער. ס'איז אים געפעלן וואָס זיין שוועסטער האָט זיך געזאָרגט וועגן אים.

ס'איז ניט געווען ס'ערשטע מאָל, וואָס מען האָט מאַיק'ן אַזוי שטאַרק געשמיסן. אין „רעפאָרמאַטאָרי" האָט מען נאָך ערגער געפּייניקט. אָבער איצטיק מאָל האָט ער געוויינט. ער האָט זיך ווידער דערמאָנט אין זיין שוועסטער אסתר. ער האָט איצט שטאַרק געבענקט נאָך איר.

דערפאַר אָבער איז בוטשי געשלאָפן די גאַנצע נאַכט ווי אַ גבור. ער מעג טאַקע גוואַלדעווען מערער פון אַלע, אָבער ער פאַרגעסט קלעפּ זייער שנעל. די קלעפּ האָבן אים אַזוי שטאַרק מיד געמאַכט, אַז איידער ער איז נאָך אַוועקגעפאַלן אויפן בעטל, זיינען זיינע אויגן שוין געווען צוגעשלאָסן. פון די קלעפּ און פון אַ גאַנצער נאַכט שטאַרק שלאָפן, האָט ער זיך אויפגעכאַפּט אין פרימאָרגן אַ טויט־הונגעריקער, און ער האָט געשלונגען דעם פרישטיק. עס איז נאָר געווען ווייניק: אַ בייגל מיט פּוטער און אַ טעפּעלע קאַווע. ער האָט דאָס צורעכט געמאַכט מיט גרויס בריה'שקייט, און זיין טאַטע, דער חלוש, האָט שטאַרק מקנא געווען דעם זון, וואָס עסט מיט אַזוי פיל אַפּעטיט. ער, דער טאַטע, האָט גאָרניט קיין אַפּעטיט אין די פרימאָרגנס. אים איז איבלדיק און חלשות'דיק אויפן האַרצן.

א קילער ווינט אױף קלינטאָן סטריט

א קילער ווינט, נאָך א טאָג פֿון ברענענדיקער היץ. גאַנץ ניו יאָרק האָט זיך דערקוויקט מיטן קילן ווינט. די נאַטור איז מיטאַמאָל גוט געוואָרן נאָך די ברענענדיקע, שרפֿ'נדיקע טעג. די גאַנצע איסט־סאַיד האָט אױפגעשפּיליעט די קנעפּלעך, צעבראָסטעט די העמדער און אַרױסגעשטעלט די לייבער צום ווינט.

— א! — מאַכט א איד מיט א שוואַרצער באָרד און מיט א יאַרמולקע אױפֿן קאָפּ. — א קילער ווינט, א מחיה! שוין געבראָכן די היץ.

א גרייז־גרויער איד, וואָס האָט שוין עטלעכע טעג, פֿון זינט די היץ האָט אָנגעהאַלטן, ניט אַרױסגערעדט צו קיינעם קיין וואָרט מחמת גרויס שוואַכקייט, מחמת ער האָט קיין כח ניט געהאַט צו ריידן, און ער האָט שוין געמיינט, אז ער עקט זיך, איז איצט מיטאַמאָל שטאַרק באַריידעוודיק געוואָרן:

— א, א! — מאַכט ער צו די איבעריקע אידן. — עס וועט נאָך זיין גוט. וואָס אַרט אייך, מיר וועלן נאָך, מירצעשעם, אױפגעריכט ווערן אויך. וועט איר זען, אידן, ווי עס וועט זיין גוט.

— אמן, הלואי — ווינטשעוועט פֿרום דער איד מיט דער שוואַרצער באָרד און מיט דער יאַרמולקע אױפֿן קאָפּ.

— ווי א קאַלך־אויוון, זאָג איך אייך, — האָט זיך געטיילט מיט זיינע איינדרוקן א איד א פּרעסער, — ממש, ווי א קאַלך־אויוון האָט דאָס געברענט. א שטיקעניש נאָך דערצו. און דאָ דאַרף מען נאָך שטיין איבערן בינגל־ברעט מיט דעם הייסן אייזן, איז שוין מיך ניט געווען וואָס צו מקנא זיין. עס האָט געגרונען גאַנצע פּאַטיאָקעס.

מען שמועסט זיך אַזוי וואויל אױף די סטופּס פֿון קלינטאָן סטריט. מען איז געוואָרן פֿריינטלעך איינער צום אַנדערן. א ברודערשאַפֿט פֿילט זיך אין זייער ריידן. א קילער ווינט, וואָס האָט געבראַכט דערלייזונג אַלעמען אין העסטער פּאַרק.

— א, א קיל ווינטעלע, — מאַכט אַן עלטערע אידישע פֿרוי אין א קאָפּ־טיכל, — א קיל ווינטעלע, אַקוראַט ווי מען וואָלט זיך געבאָדן אין ים.

זי האָט זיך נאָך קיינמאָל ניט געבאָדן אין ים, אָבער דעם פֿאַרגלייך האָט זי בלויז גענעבן פֿון איר פֿאַנטאַזיע. זי שטעלט זיך פֿאָר, אז אין ים דאַרף זיין אַזוי קיל, ווי דאָס ווינטעלע איצט.

ווי אַזוי די זעקס גוטע פריינט רייסן אַראָפּ אַ סאָציאַליסטישן מיטינג

אידן פון קלינטאָן סטריט, אָן די רעקלעך, מיט די הענט אין די ווייסע אַרבל פאַרלייגט פון הינטן, שטייען זיי פונדערוויטנס און הערן זיך צו מיט איין אויער צו דער סאָציאַליסטישער רעדנערין אויף דער פּלאַטפאָרמע. בלויז די געטרייע סימפּאַטיקער פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי טוליען זיך ענג אַרום דער פּלאַטפאָרמע. די איבעריקע שטייען פונדערווייטנס. מען קאָן זיי אַזוי לייכט ניט אַריינכאַפּן. זיי זיינען שוין געוואוינט צו די אָפענע מיטינגען, וואו מען זאָגט זיי צו גאָלדענע גליקן און דערנאָכדעם בלייבט אַזוי ווי געווען. שטייען זיי פונדערווייטנס און האָבן ניט קיין צוטרוי. אָבער די רעדנערין ווייסט ווי אַזוי צו פאַרטשעפּען זייער אויפמערקזאַמקייט. די אידן אָן די רעקלעך דערנענטערן זיך נאָך אַ פּאָר טריט, אָבער נאָך אַלץ ווייט און אומצוטרוילעך.

די רעדנערין איז וויערא קופּער, מאַיקל'ס מאַמע. אַ שיינע פרוי מיט זילבערנע האָר און יוגנטלעכע ברוינע אויגן. מען קאָן זי דאָ אין קלינטאָן סטריט. מען ווייסט, אַז זי איז געווען אין צאַרישן סיביר, און אַז זי איז אַנטלאָפן פון דאָרטן. מען ווייסט, אַז זי איז אַ זעלטענער מענטש.

פאַר די, וואָס וואוינען נאָענט דערביי אין די טענעמענט־הייזער, איז גאָר אַ פּיקניק. מען לייגט אַנידער קישעלעך אויף די ביישטידלעך פון די אָפענע פענצטער. מען שפּאַרט זיך אָן אויף זיי און מען קוקט אַרויס, פּונקט ווי פון לאָזשעס אין אַ טעאַטער.

מאַיק'ן איז דאָ זייער ניט גוט. ער קאָן ניט אויספירן וויינבערג'ס אינסטרוקציעס. אַ היימישע פרוי, די וויערא קופּער. ער האָט פאַר איר אויך אָפּשיי. זי שמייכלט צו אים שטענדיק, ווען זי באַגעגנט אים. אַזאַ שמייכל מאַכט דערפילן דעם צווייטן, אַז מען איז ווירדיק און וויכטיק אין לעבן.

בוטשי אָבער ווייסט ניט פון קיין חכמות. ער וויל גלייך פאַרפירן אַ געשלעג מיט עמיצן, כדי צו צעשטערן דעם מיטינג. מאַיק לאָזט אים ניט. לאָז זיריידן. ס'איז אים אויך טשיקאַווע צו הערן, וואָס זי וועט זאָגן. אַ, זי רעדט וועגן דער אָרעמקייט אויף דער איסט־סאַיד, וועגן די פאַרשטיקטע

הייזער, ווען די פייער־פאסטקעס, וועגן די קראנקע קינדער אף קלינטאן סטריט. דער מיטינג ווערט ענג. אלע שטופן זיך שוין נעענטער צו דער רעדנערין. איר הארציק קול און אירע נערעבטע רייד וועגן זייער אייגענעם לעבן ציט זיי צו.

— ריכטיק ווי גאלד! — מאכט א איד מיט אן אויסגעצופטער באָרד. גאלן זיך טאר מען דאך ניט לויטן אידישן דין, צופט ער זי אויס, די באָרד.

— שאט, לאזט הערן א וואָרט! — שרייט אן אף אים א צווייטער, וואס הערט ניט גוט אף איין אויער, האלט ער דעם צווייטן אויער מיט דער האנט און שטעקט אים ארויס ווי א טרובקעלע, ס'זאל דארטן אריין אין איינוועגס פארן צווייטן אויער אויך.

ווערא קופער רעדט אויך צו זיי וועגן שמערל דעם פעדלער'ס טויט. מויש כמורעט זיך אן, וואס מען רעדט וועגן זיין טאטן. ער דראָדלט זיך אן, גרייט אנצופאלן, אויב מען וועט דערציילן וועגן זיין טאטן עפעס אזוינס, וואס ס'איז ניט שיין. אבער זי רעדט שוין די ריכטיקע ווערטער וועגן זיין טאטן, און מויש וואונדערט זיך. געקומען איז ער אהער ווי א שונא, און דא שלעפט זי אים אויך אריין, און ער מוז שוין האלטן מיט איר.

— שמערל דער פעדלער, — זאגט זי, — וואלט נאך געוועזן געלעבט און וואלט געוועזן א טאטע צו זיינע קינדער, אבער די דאזיקע פינצטערע הייזער, וואס זיינען פארפעסטעט פון ווערים און מיקראבן, זיי האבן אים געמאכט א גיכן סוף. אן ערלעכער מענטש געוועזן שמערל דער פעדלער און דאס הארץ טוט מיר וויי אף זיין ווייב די אלמנה און די קינדער די יתומים'לעך...

בוטשי'ן רירן אויך אירע רייד און דערפאר האט ער זי פיינט, די דאזיקע פרוי, וואס רעדט אזוינע ווייכע רייד. ער קאן ניט פארליידן קיין ווייכע רייד, וואס מאכן אים קיצלען אין האלז.

בעניטא פארווילט זיך גאנץ נישקשהדיק. ער פארשטייט א ביסל אידיש, איז אים טשיקאווע זיך צוצוהערן און כאפן די פארשטענדלעכע ווערטער. און אז ער כאפט א פארשטענדלעך אידיש וואָרט, ווערן זיינע אויגן אויפ־געלויכטן און ער טיילט זיך באלד מיט מאיס'ן.

— געשטארבן, שי סעיד, דאיד, יו סי...

דער „יו סי" מיינט טריאומף: דו זעסט, אז איך פארשטיי?

ניין, מיט ווערא קופער האט מאיס גארניט געקאנט טאן. ער האט זי געלאזט ריידן, אליין אויך הנאה געהאט פון אירע רייד, און אז זי האט פאר־ענדיקט איר רעדע, האבן אלע אפלאדירט זייער ווארעם.

אבער דא איז ארויפגעקומען א יונגערמאן מיט קליינטשינקע חנ'עוודיקע

וואַנצעלעך, אַז אַמעריקאַנער געבוירענער. דערפאַר איז ער אַרויף אַזוי זיכער אַף דער פּלאַטפאָרמע. זיכער און סנאָביש. ס'האָט זיך תיכף דערפילט אַ ווייטקייט צו אָט דעם יונגנמאַן. די היימישקייט, וואָס ווערן האָט איבער־געלאָזט, איז אַנטרונען. ענגליש האָט ער גערעדט. הויכע געפליגלטע רייד האָט ער געוואָרפן צו די קלאָוקמאַכער, אָפּערייטאָרס, היטלמאַכערס, פּעדלערס, דזשעניטאָרס און גלאַט אַזוי אַרעמקייט. ער האָט תיכף אָנגעהויבן צו אַטאַקירן בענעדיקט וויינבערג'ן. דאָס איז אויך ניט געפעלן די פּאַרזאַמלטע. בענעדיקט וויינבערג איז גראָד באַ זיי באַליבט. ער טוט אַלעמען טובות. ער איז אַזאַ העפלעכער מענטש און גריסט זיך אַזוי ליבלעך מיט יעדן איינעם, אַפילו מיט די קינדער אַף דער גאַס.

— לאָז אָפּ וויינבערג'ן! — רופט אוים מאַיק און זיינע בייזע ברעמען ווערן זייער כמורנע און דאָס שטיקל, וואָס איז געבליבן פון אָפּגעבויסענעם אויער, ווערט בלוטיק רויט.

— דערווייל רייד איך. אַז איך וועל ענדיקן וועסטו רײדן — קלינגלט זיך דער יונגערמאַן מיט די חנ'עוודיקע וואַנצעלעך.

— לאָז אָפּ וויינבערג'ן, זאָג איך דיר! — שטופּט זיך מאַיק צו דער פּלאַטפאָרמע, — ווייל וואָס ווייסטו וועגן וויינבערג'ן?

— וואָס איך ווייס וועגן וויינבערג'ן? אָט וועל איך אייך באַלד זאָגן, — איז שוין שטאַרק צעהיצט דער יונגערמאַן, און זיין שטימע ווערט קוויטשענדיק.

— ניין, דו קאָנסט גאָרניט זאָגן וועגן וויינבערג'ן! — היצט זיך מאַיס.

— ער איז דער לייטישסטער מאַן דאָ אין בלאָק, ניט אמת?

— אמת, אמת! — שרייען זיינע פינף געטרייע פריינט און ס'האַלטן זיי אונטער אַ היפּשע צאָל פּאַרזאַמלטע.

— און וואָס דאַרפסטו דאָ האָבן גאָר אינגאַנצן באַ אונז אין גאַס? — קאָכט זיך היימי. — אַראָפּ פון דער פּלאַטפאָרמע, אַראָפּ!

ווי אַ העלפאַנט האָט בוטשי זיך אַ לאָז געטאָן צו דעם הילצערנעם געשטעל, וואָס מען האָט גערופן פּלאַטפאָרמע. ער האָט גאָרניט געדאַרפט טאָן, כדי דער געשטעל זאָל קראַכן צוזאַמען מיט דעם יונגנמאַן מיט די חנ'עוודיקע וואַנצעלעך. ער האָט בלויז אַ שטופּ געטאָן, בוטשי, דעם געשטעל און אַלץ איז זיך צעפאַלן. מויש האָט געקנאַטן מיט די הענט. פון הונגער איז ער געווען אַזוי בייז און אויפגערעגט, און ער האָט געשלאָגן אַלע די, וואָס האָבן זיך געשטעלט אַנטקעגן. אַ סך סימפּאַטיקער האָט די סאָציאַ־ליסטישע פּאַרטיי דעמאָלט פּאַרמאָגט אין דעם בלאָק. מען האָט געכאַפּט שטיקלעך האָלץ פון דער צעבראָכענער פּלאַטפאָרמע און מען האָט זיך אָפּ־

געשלאָגן פון אַט די זעקס ביטערע יונגען, וואָס האָבן געבושעוועט מיט אַזאַ ווילדער הפקרות. דער פלינקער מאיק האָט אוועקגעלייגט איינעם נאָכן אַנדערן. אַזאַ שנעלקייט אין זיינע אברים. אַ בויג מיט די פלייצעס, און ס׳ליגט שוין עמיצער אַף דער ערד. היימי דער אַסטמעניק האָט אויך ניט געשוויגן. מיט זיינע דאַרינקע הענטלעך האָט ער דערלאַנגט אין בויך אַריין.

פּאָליסלייט האָבן געפייפט, ווייבער האָבן געקוויטשעט. קינדערלעך האָבן געשריען: הוראַ, הוראַ! און פון די אָפענע פענצטער אין די טענעמענט הייזער האָבן יונגע מיידלעך געקלאַפּט בראַוואָ. דאָס שטיקל פּלאַץ, אַף וועלכן ס׳איז פריער געשטאַנען אַ רואיקער אויפמערקזאַמער עולם, איז געוואָרן אַ געווירבל, אַ געדרענג. אַ שטורעם האָט אויסגעבראָכן מיט אַ סוויסטשען און מיט אַ פייפן און מיט קולות פון געפייניקטע און מיט קולות פון די אָנגרייפער. איין אויגנבליק האָט דאָס אינגאַנצן געדויערט און דערנאָכדעם, ווען די פּאָליסלייט זיינען אָנגעלאָפן, איז געוואָרן שטיל און ליידיק דאָס פּלאַץ. אַף די שטיינער האָבן זיך געוואַלגערט צעשאָטענע ליפלעטס, צעטראָטענע בראָשורן און שטיקלעך אָפּגעבראָכענע ברעטלעך פון דער אומגליקלעכער פּלאַטפאָרמע.

די זעקס גוטע פריינט באַ'גנב'ענען אַ הויז

ס'איז שוין שפּעט אין דער נאַכט. די איסט־סאַיד האָט זיך געלייגט שלאָפן. ווער ס'איז פאַרבליבן אַף די דעכער אויסגעבעט מיט אַלטע קאָלדרעס, ווער אונטן, אַף די סטופּס, און וועער אין די הייזער מיט די צעעפנטע פענצטער.

די נאַכט האָט דאָ ניט קיין פּנים ווי אַן עכטע פינצטערע נאַכט. די גאַסן־לאָמפּן מאַכן מילכיק די שטיינער פון דער גאַס. די שפּעטע אָפענע ליכטיקע קראָמען צעשטערן די פינצטערניש אַף די טראָטוארן; אָפּגעפליקטע שטיקלעך פינצטערניש.

די נאַכט אַף דער איסט־סאַיד איז ניט קיין שטילע: טראַמוויען גרילצן, קעץ מיאַוקען. הינט רייסן זיך איינער מיט דעם אַנדערן. קראַנקע קינדער וויינען דורך די פענצטער. מאַן און ווייב קריגן זיך ערגעץ אַף אַן אויבערשטן שטאָק. הויך קריגן זיי זיך פאַר אַלעמענס אויערן, פאַר אַלע די וואָס ליגן אין זייערע בעטן פאַר די אָפענע פענצטער און קאָנען ניט איינשלאָפן. מאַן און ווייב קריגן זיך, און וואַרפן זיך אויף חטאים. דערוויסט זיך אַ גאַנץ הויז פון אינטימע מאַן־און־ווייב סודות, וואָס פאַרשאַפן ניט קיין כבוד דעם קריגנדיקן פּאָרל. מיט די ערגסטע נעמען רופט מען זיך אָן איינער דעם אַנדערן. פון קריג גייט מען איבער צו פּעטש און פון פּעטש צו גוואַלדן אין אָפענעם פענצטער.

— אַזאַ שאַנדע, אַזאַ בזיון, — זאָגט אַ ליטוישע פרוי צו איר ליטוישן מאַן אַף אַן אַנדער שטאָק, וואָס קריגן זיך קיינמאָל ניט.

— פּונקט ווי באַ די גוים, — קלאָגט זיך אַן עלטערע אידענע.

— גזלנים, לאָזט שלאָפן! — שרייט היסטעריש דורכן אָפענעם פענצטער מיט אַ פאַרריסענעם קאָפּ אַרויף צום אויבערשטן שטאָק, אַן אַלטער בחור, אַ נערוועזער און אַ צערייצטער, וואָס לײדט פון שלאָפלאָזיקייט.

— ס'זאָל אייך אויסמאַרדעווען דאָרטן! — שרייט אַן אָפּערייטאָר, וועמען מען האָט אויפגעוועקט אינמיטן פון אַ זיסן שלאָף.

יונגע מיידלעך און בחורים, וואָס זיינען נאָך וואַך אַף דער גאַס, פאַר־זאַמלען זיך הינטער דער הויז און זיי שטעלן מיט זיך פאָר דאָס פּובליקום, וואָס דאַרף אָפּשאַצן די קונסט פון קריגן זיך. אַז די פרוי זאָגט עפּעס אַ קונציקן זידל־וואָרט, פּאַטשן זיי בראַוואָ דער פרוי. אַז דער מאַן זאָגט עפּעס געלונגען, אַפּלאָדירן זיי דעם מאַן.

אַ נאַכט אַף דער איסט־סאַיד, וואָס וואַרפט זיך אין ספּאַזמען. אַמ איז שטיל, און אַמ ברעכט אוים מיטאמאָל אַ גרויסער געוואַלד און מענטשן ווערן געפּײניקט. בלויז די קלײנע קינדער אַרט ניט די דאָזיקע נאַכט. יענע שלאָפן זיך זײער געשמאַק, אַנטבלויזטע, הוילע, שלאָפן זײ זיך און זאַמלען זיך אָן געזונט און גבורה. גאַנץ־פרי שטײען זײ אויף פרעבע און חוצפה'דיקע און דערגײען די יאָרן זײערע מידע, ניט־אויסגעשלאָפענע מאַמעס און טאַטעס.

שפּעט אין דער נאַכט. אין אַ הויף ליגן אַף די בײכער פינף גוטע פרײנט. פון דעם זיג, וואָס זײ האָבן אָפּגעהאַלטן איבער די סאָציאַליסטן, איז קײן פרנסה ניט געוועזן. בלויז פון פרײנטשאַפט וועגן צו בענעדיקט װײנבערג'ן, האָבן זײ דאָס געטאָן. פרנסה דאַרפן זײ זוכן. מיט זײער אײגענער מי און האָרעוואַניע דאַרפן זײ פאַרדינען זײער שטיקל ברויט. אַף גרענד סטריט געפינען זיך אַ סך פאַרמעגלעכע. די פענצטער זײנען צעעפנט. דאָס גאַנצע פאַרמעגן ליגט דאָרט אין דער פינצטערניש פרײ און אָפן פאַר אַזוינע פלינקע חברה־לײט, ווי פאַר מאַיק'ן מיט זײנע פרײנט. באַזונדער אָפן פינפטן שטאָק. דאָרטן דאַרף זיך געפינען פאַר זײ פרנסה. דאָרטן וואוינט אַ פרוי, וואָס האַלט אַ גראָסערי אָפן קאָרנער פון קלינטאָן סטריט. איז דער שכל אַ פשוט'ער — אײן מענטש אין הויז, וועט דאָס מאַכן לײכטער די אונטערנעמונג.

קעץ רײסן זיך אין הויף און בוטשי וויל זײ פּלעטן די קעפ, אָבער מאַיק לאָזט ניט. מאַיק פאַרשטײט, אַז צווישן די קולות פון די קעץ וועט מען זיך שלאָפן דאָרטן אינעווײניק זײער רואיק און זיכער. די געוואַלדן פון די קעץ איז די נאָרמאַלע שפּראַך פון דער נאַכט אַף דער איסט־סאַיד. בוטשי האָט אָבער איצט פײנט די קעץ. ער האָט איבערהויפּט קײנמאָל ניט ליב קײן קעץ, און די קעץ האָבן אים אויך ניט ליב.

לואי גײט מאַן זײן שליחות מיט פרײד און מיט שטאָלץ. ער איז דער אײנציקער, וואָס איז צוגעפּאַסט פאַר אַזאַ אַרבעט. מיט זײנע פלינקע פיסלעך הויבט ער זיך אויף די פײער־לײטערס. אַקוראַט ווי ער וואָלט געגאַנגען אין שטעק־שיך, אַזוי שטיל טרעט ער פון טרעפ צו טרעפ, מיט אַזאַ צאַרטקײט אין די פיאַטעס. ער האָט זיך טאַקע אויסגעטאָן די שיך. הײמי האַלט צו זײנע שיך זײער שטאַרק.

די פרײנט זײנען שפּאַנען מיט אים אין זײערע געדאַנקען. זײ מאַכן־מיט מיט אים יעדן טראָט. אַמ איז ער שוין סאַמע דאָרטן, וואו מען דאַרף. לאָזט זיך אָבער אוים, אַז די גראָסערי־פרוי איז אויך אַ קלוגע. גראַדע דאָס פענצטער, וואָס גײט אַרוים צום פײער־לײטער, איז גוט צוגעשלאָסן פון אינע־

ווייניק. דאָס צווייטע פענצטער איז אָפן, דאָס פענצטער, וואָס איז אָפּגערוקט פון פייער־לייטער. לואי ווארפט די שיין מיט זיין סוירטש־לאַיט און די פינף פריינט פון אונטן ווערן פאַרציטערט. זיי האָבן שוין דאָ דערזען די שוועריקייטן. ווי אַזוי וועט ער דאָס טאַקע מאַכן? אַן אַנטוישונג הויבט זיך שוין אָן צו פאַר'גנב'ענען אין זייערע הערצער. לואי וואַרפט נאָך אַ מאָל אַ שיין. אַ פאַרצווייפלטע שיין. מאַיק רייסט זיך אָפּ פון דער חברה. מאַיק, דער פירער, וועט שוין געפינען אַן עצה. ער האָט אויך אויסגעטאָן די שיך און מויש האַלט זיי זייער שטאַרק. מיט פאַרקרעמפּעוועטע פינגער האַלט ער זיי צו. לואי ווייסט שוין, אַז אַ פריינט קומט אים צו הילף און ער בלייבט שטיין אַ רואיקער דאָרטן. מאַיק קאָן שפּאַנען אַזוי שטיל ווי אַ קאַץ מיט ווייכע פיסלעך. הויבט זיך אַזוי מאַיק איבער די טרעפּ און דערגרייכט דעם פינפטן שטאָק.

די פריינט פון אונטן דערזעען, ווי דער סוירטש־לאַיט אַרבעט דאָרט ווידער מעשים, אָבער שוין ניט לעבן פענצטער, נאָר ערגעץ אַנדערש. זיי זוכן עפּעס דאָרטן, די צוויי. מאַיק האָט דאָס געפונען. אַ גרויסן בעזים אָף אַ שטעקן האָט ער אָפּגעזוכט. מען דערגרייכט מיטן בעזים דאָס אָפענע פענצטער. לואי לאָזט זיך שפּאַנען איבערן שטעקן. מאַיק שטייט מיט אויסגעשטרעקטע הענט, יעדע מינוט גרייט אַ כאַפּ־טאָן דעם חבר, אויב ער וועט פאַרלירן דעם גלייכגעוויכט.

אַזאַ פינצטערניש אונטן, אַ טיפער אָפּגרונט, און מחמת דער פינצטערניש האָט דער אָפּגרונט ניט קיין עק און ניט קיין סוף. אין נאָמען פון דער גרויסער ברודערשאַפט, אין נאָמען פון דער אייגענער אַמביציע צו דערגרייכן זאַכן, וואָס זיינען כמעט אוממעגלעך צו דערגרייכן, באַקומט לואי פליגלען. אַ גרויסע מוטיקייט אין זיינע ביינער. די מוטיקייט פון אַ העלד אויפן שלאַכט־פעלד, וואָס לאָזט זיך איינער אַליין אַנטקעגן די טויטלעכע קוילן פון שונא.

מאַיק'ן איז קאַלט אין שטערן. זיינע אויגן קריכן אַרויס. די הענט זיינע, די אויסגעשטרעקטע, זוכן די לופט. לואי איז שוין אָבער ווייט פון זיינע הענט. לואי איז שוין אָט־אָט־אָ נאָענט צום פענצטער.

לואי איז שוין אינעווייניק. ס'איז אַ קיך. אַ שטומע קיך, וואָס דרעמלט זיך מיטן גאַנצן סדר פון אַ קיך. לואי שפּאַנט אָף אַ דיל. פון דער פינצטער־ניש קוקן אָף אים מאָנסטערס און חיות משונה'דיקע. ריזן און קאַרליקלעך. יעדער טריט אַן אַנדער באַגעגעניש. דעם סוירטש־ליכט וויל ער ניט נוצן צו אָפט. נאָר, ווען ער שלאָגט זיך אָן אָן עפּעס האַרטס, גיט ער אַ וואָרף אַ שיין. די שיין פאַלט אָף אַ פרעמדן טיש מיט אַ גרויסן פרוכטאָווניק. דער

פּרוכטאָוונִיק האָט אים פריער אויסגעזען ווי אַ ריזיקע חיה, אַ לעבעדיקע און אַ סטראַשענדקע.

עמיצער זיפצט פון שלאָף. אַן ערלעכער זיפץ פון אַ מידער פרוי. זי אָטעמט, די פרוי, זייער נעבעכדיק. צוליב דער גרויסער היץ אָטעמט זי אַזוי שווער. די פרייע גאַס איז פאַר לואי'ן אַ ווייטע און פרעמדע וועלט. ער איז אָפּגערוקט פון דער פרייער גאַס מיט טויזנטער מיילן. אַ גאַנצע אייביקייט איז פאַרביי פון זינט ער איז אַריין אין דעם הויז. יאָרן און יאָרן זיינען שוין פאַרלאָפן. אין יעדן טריט איז אַזוי פיל שפּאַנונג און ווייטיק. די פרוי זיפצט פון שלאָף פונקט ווי זיי מאַמע, בערטאַ די נייטאָרין. די לײדיקע הויז שווייגט בייזוויליק. דאָס שווייגט דאָס הויז אומיסטנע אַזוי ביז וואַנעט מען וועט אים כאַפּן בא דער ריכטיקער אַרבעט. דעמאָלט וועט זיך ערשט צעשרייען דאָס הויז מיט קולי־קולות, אַז די גאַנצע וועלט וועט אויפגעוועקט ווערן.

די סוירטש־ליכט אַרבעט דאָ בא דער פרוי אין צימער זייער פאָרזיכטיק. מיט אַ פּיצעלע שיין כאַפּט ער דעם סדר פון צימער. מיט אַ טויזנטל טייל פון ליכט באַמערקט ער אָפּן דרעסער אַ לעדערנעם בייטל.

— אוי, ווי איז מיר, ווער איז דאָרטן? — דערפילט די פרוי אין שלאָף, אַז עפּעס איז איר דאָ ניט גוט.

— ווער איז דאָרטן? — ווערט דאָס קול פאַראַליזירט, ווייל זי האָט דערהערט, ווי אַ געשטאַלט האָט אַ שוועב געטאָן. — ווער איז דאָרטן?

אַן אייביקייט איז פאַרבייגעגאַנגען פאַר מאַיק'ן אָפּן פייער־לייטער. ער שטרענגט אָן די אויערן צו כאַפּן אַ קלאַנג. שטיל און רואיק שלאָפט זיך דאָס הויז. פון פערטן שטאָק שנאָרכעט עמיצער אין די אָפענע פענצטער.

אַן אייביקייט גייט פאַרביי פאַר די פיר חברים, וואָס ליגן אויסגעצויגן איבערן הויף. דער סדר פון דער וועלט שטעלט זיך אָפּ. די נאַכט הערט אויף. דער טומל פון דער שטאָט ווערט אָפּגעהאַקט. אין די אויגן פייפן אַזוינע ווינטן. אַזוינע פרימיטיווע, אור־אַלטע ווינטן פון שרעק און גרויל.

— גע־וו־אַ־ל־ד! — שרעקט אַרויס די גראָסעריפרוי אַ צעשויבערטן קאָפּ אין אָפענעם פענצטער. — גע־וו־אַ־ל־ד, אידן, מען ראַבעוועט! — גיט זיך אַ שנייד אַריין אין באַנאַכטיקן אינדרויסן אַ פאַרצווייפלטער געשריי.

מאַיק גיט זיך אַ יאָג אַראָפּ פון פייער־לייטער. ער האָט פאַרטשעפּעט דעם בעזים, וואָס איז געווען איבערגעצויגן פון פייער־לייטער צום פענצטער. דער בעזים איז אַראָפּגעפאַלן מיט אַ טראַסק.

— גע־וו־אַ־ל־ד! — שרייען שוין די פענצטער פון אַלע פינף שטאָק.

צעשראָקענע פּנימ'ער, צעשויבערטע סעפּ. יעדער איינער האָט געמיינט, אז דאָס גנב'עט מען בא אים אין הויז.

— געואַלד! געואַלד!

פּאָליסלייט פייפן. שווערע שיך לויפן איבער די ליידיקע טראָטוארן. דער גאַנצער בלאָק האָט זיך אויפגעכאַפּט. קינדערלעך וויינען פון די פענצטער.

— וואָס גע'גנב'עט? וועמען בא'גנב'עט?

לוסי פֿאַרקריכט אַף פֿינפֿטער עוועניו

מרים ליגט אפֿן דיוואַן מיטן שוועסטערל ליוסי און וואַכט איבער איר. זי האָט זי היינט געשלאָגן, פֿאַרוואָס זי ווערט פֿאַרפֿאַלן אַף גאַנצענע טעג.

— שוועסטערל ליוסי, שוועסטערל ליוסי, וואָס וועט פֿון דיר אויסוואַקסן?

דאָס שוועסטערל ליוסי שלאָפֿט איצט מיטן פּנים צום קישן. מיט פֿאַרמאַכטע פֿויסטלעך ליגט דאָס, אַקוראַט ווי זי וואָלט אַריינגעפּאַקט אין אירע פֿויסטלעך פֿולע זשמעניעס מיט שלאָף און האַלט דאָרטן שטאַרק צו דעם שלאָף.

דאָס שוועסטערל ליוסי פֿליט איצט פּונקט ווי אַ פֿויגל. זי וואונדערט זיך טאַקע, ליוסי, אין שלאָף, וואָס זי פֿליט. ווי קאָן זי פֿליען, אַז זי איז אַ מענטש? אָבער זי פֿליט. זי האָט אַפֿילו פֿליגל אויך, און הויבט זיך מיט זיי אין דער הויך.

ליוסי האָט שטענדיק געוואָלט וויסן, וואָס ס'טוט זיך אינעווייניק אין די גאָר הויכע מויערן. אַזוינע ריזיקע ווענט מיט פֿענצטערלעך; וואָס פֿאַר אַ מענטשן וואוינען דאָרטן? איצט האָט זי שוין אַ געלעגנהייט אַריינצוקוקן אינעווייניק, ווייל זי פֿליט. אָט איז דער צענטער שטאָק. זי קוקט אַריין דורך די פֿענצטער: אַזוי שיין דאָרטן! גאָלדענע טישן און קרישטאָלענע שטולן. די בעטן זיינען מיט בריליאַנטן אָפּגעשאָטן, און די מענטשן דאָרטן זעען גאָר אויס ווי קאַרליקלעך. פּיצעלעך מענטשעלעך.

אָט פֿליט זי שוין צום פֿופֿצנטן שטאָק און צום צוואַנציקסטן שטאָק און ס'איז נאָך שענער. אָט פֿליט זי שוין צום פֿערציקסטן שטאָק און דאָרטן איז גאָר אַ פּאַרק, אַ גרויסער פּאַרק מיט ביימער און בלומען, און אַ טייך מיט קאַטשקעלעך, און זי פֿליט נאָך העכער און נאָך העכער.

אַ רעגן ליאַפּעט אין קלינטאָן סטריט. אַ רעגן שמייסט. מיט גראָבע בייטשן בלישטשעט ער און וואַשט די קויטיקע הייזער פֿון בלאָק, און באַנעצט די פֿאַרגעסענע קינדער־וועגעלעך, און באַוואַסערט די פּושקאַרטס, איבערגעצויגענע מיט ברעזענטן.

עס רעדט די נאַכט פֿון קלינטאָן סטריט צו מרים'ען דורך רעגן און שטורעם. זי זאָגט, די נאַכט:

„דיין מאַמע האָט אויך גע'חלומ'ט וועגן אַ ליכטיק שיין לעבן, ווען זי

האָט חתונה געהאַט מיט דעם טאַטן, פּונקט ווי דו, מרים, חלום'סט איצט. אָבער קלינטאָן סטריט האָט זי שוין אַריינגעצווינגן אין דלות, און זי זינקט איצט, דיין מאַמע. דו וועסט אויך חתונה האָבן מיט מאַיקל'ען, און דער דלות וועט אייך אויך אַריינציען. וועסט געבוירן קינדער, וועלן די קינדער זיין די קינדער פון דלות, פּונקט ווי דו, מרים, דיין שוועסטער ליוסי און מילדרעד, וואָס איז פאַרפאַלן געוואָרן און מען ווייסט ניט וואוהין זי איז אהינגעקומען, און מויש, פון וועמען דער גאַנצער בלאָק דערציילט זיך אָן זייער ניט קיין שיינע מעשיות."

א רעגן ליאַפּעט, א רעגן שמייסט. מיט גראָבע בייטשן כלישטשעט ער אַף די שויבן. די נאַכט פון קלינטאָן סטריט רעדט צו מרים'ען. זי זאָגט, די נאַכט:

„איך האָב שוין מורא, אז דו וועסט מוזן חתונה האָבן פאַר אייב באַר־נעצ'ן. יאָ, וועסט מוזן. זאָלסט ראַטעווען פון דלות דיין שוועסטער ליוסי, זאָלסט גרינגער מאַכן די שווערע טעג פון דיין קראַנקער מאַמען, און אפשר וועסטו מויש'ן אויך קענען דערראַטעווען. יאָ, מרים, וועסט מוזן, וועסט דאַרפן, וועט דאָס טאָן אויך."

און וואו איז מילדרעד? מען ווייסט ניט. אוי, ווי ס'וויינט בא מרים'ען דאָס האַרץ נאָך איר שוועסטערל מילדרעד. אפשר איז זי שוין גאָר טויט? אפשר ליגט זי אין איסט־ריווער און אירע ביינדעלעך שווענקען זיך אַפן גרונט? שטענדיק איז זי געווען אזא אומעטיק קינד. דאָס קינד פון דלות.

אַף צוזאַמענגעשטעלטע בענקלעך שלאָפט מויש. איר גרויסער ברודער מוישע, וואָס קאָן ניט געפינען קיין פּלאַץ פאַר זיינע לאַנגע פיס. שטעקן זיי אַרויס, די פיס, באָרוועסע און האָריקע.

מויש'ן חלום'ט זיך, ווי א פּאָליסמאַן יאָגט אים נאָך און ער ל־ו־י־פּ־ט. אַף ריווינגטאָן סטריט פאַרקערעוועט ער זיך, צעשטופּט די מענטשן, צעשטופּט די פּושקאַרט־פּעדלער און ל־ו־י־פּ־ט.

ליוסי האָט זיך פּלוצלונג צעוויינט. זיך אויפגעכאַפּט אינמיטן שלאָף מיט א געשריי. זי האָט געשריען, ווייל זי האָט פּלוצלונג אָנגעהויבן צו פאַלן אַראָפּ, און אָט ווערט זי צעשמעטערט. ערשט מרים נעמט זי גאָר אַרום און רעדט צו איר אזוי גוט.

— נו, שאַ, ליוסי, שוועסטער. נו, שאַ, ליוסעלע.

ס'טוט איר שטאַרק באַנג, מרים'ען, פאַרוואָס זי האָט היינט געשלאָגן איר שוועסטער ליוסי'ן. וואָס ווייסט דען דאָס קינד פון אָרעמקייט? פאַר־

קריכט אַף פינפטער עוועניו צו קוקן אין די רייכע שוי־פענצטער, וואו שיינע קליידער זיינען אויסגעשטעלט.

באַ ליוסי'ן הייסט דאָס ניט, קוקן אין די רייכע שוי־פענצטער. באַ ליוסי'ן און איר חבר'טע בעטי'ן הייסט דאָס גיין אַף פינפטער עוועניו זיך אויסקלייבן אַ קלייד. ס'איז אַזאַ שפּיל באַ די דאָזיקע צוויי חבר'טעס. מען גייט פון שוי־פענצטער צו שוי־פענצטער פון די רייכע קליידער־קראָמען, און ביידע חבר'טעס קלייבן זיך קליידער. ליוסי קלייבט זיך אויס דאָס שענסטע קלייד, וואָס איר געפעלט, און זאָגט דער חבר'טע בעטי'ן, אַז דאָס קלייד איז שוין אירס. דערנאָכדעם קלייבט אויס בעסי אַ קלייד אין אַן אַנדער שוי־פענצטער און זאָגט ליוסי'ן, אַז אָט דאָס קלייד איז אירס. דערנאָכדעם קומט מען אַפן צווייטן טאָג און מען זוכט אין די שוי־פענצטער די קליידער, וואָס זיי האָבן זיך נעכטן אויסגעקליבן. ווי גרויס איז די פרייד באַ די דאָזיקע צוויי קינדער, ווען ליוסי'ס קלייד, אָדער בעטי'ס קלייד הענגט נאָך אַלץ אין דעמזעלבן שוי־פענצטער.

מאַכט זיך אָבער אַמאָל, ווען זיי טרעפן שוין ניט זייערע קליידער, וואָס זיי האָבן זיך אויסגעקליבן, ווערט מען טרויעריק. און מען ווערט בייז אַף די שלעכטע פרויען, וואָס האָבן צוגענומען זייערע שיינע קליידער. אָבער זיי טרייסטן זיך גיך, די אָרעמע מיידלעך פון קלינטאָן סטריט, ווייל אַף פינפטער עוועניו זיינען דאָ גענוג שיינע קליידער און זיי קלייבן זיך שוין אויס נאָך שענערע.

מרים האָט זי נעפּאַטשט אין פּנים אַריין, ליוסי'ן. זי איז געווען פאַר־ביטערט, מרים. די מאַמע איז קראַנק, קאָן ניט אַראָפּקריכן פון בעט. מרים איז אַ גאַנצן טאָג אין דער פינף־און־צען־סענט קראָם. דאָ דאַרף מען דער מאַמען עפּעס דערלאַנגען, און דאָס שוועסטערל אַנטלויפט פון הויז. אָבער נאָכדעם ווי זי האָט זי גוט אָנגעשלאָגן, און ליוסי האָט זיך גוט אָנגעוויינט, האָט זיך מרים צעלאַכט, ווען ליוסי האָט איר דערציילט וועגן דעם אויסקלייבן די קליידער אַף פינפטער עוועניו. זי האָט זיך צעלאַכט, מרים, וואָס דאָס קליינע שוועסטערל ווייסט שוין אַזוי געניט און דערפאַרן וועגן אַלעס, וואָס האָט צו טאָן מיט קליידער.

— אַ ווייסע קלייד, גוט געפּאַסט, האָט זיך ליוסי היינט אויסגעקליבן — מיט אַ נידעריקן אויסשניט אין די פּלייצעס, באַפּוצט מיט ספּענגעלס, דער פּאַסעק מיט זילבער און פּערל־שטיינער, מיט אַ לאַנגן שמאָלן שלייף, פון די אַקסלען הענגען אַראָפּ ווייסע סאַמעטענע בענדלעך, אַפן ברוסט — אַ רויטע בלום.

שיך האָט זיך ליוסי אויך אויסגעקליבן. זי איז ניט קיין פוילע, ליוסי. אזוינע שווארצע סאמעטענע שיך מיט זילבערנע קנאפּלען.

אַזוי האָט זי געשילדערט איר אויסוואַל צו איר גרויסער שוועסטער מרים׳ען, און זי נעמט זי און שלאָגט גאָר.

ווארעם ווי א קאַץ איז דאָס שוועסטערל ליוסי. קליינינקע בריסטעלעך האָבן בא איר שוין אַרויסגעשפּראָצט. פאַר מרים׳ס אויגן וואַקסט אויס די פרוי, און ווען זי טוליעט זיך, דאָס שוועסטערל ליוסי, צו דער גרויסער שוועסטער אירער, ווער ווייסט וואָס זי קאָן שוין מיינען מיט דעם? און ווען זי צעלאַכט זיך אינמיטן דערינען, דאָס שוועסטערל ליוסי, און ווינקט מיט די אויגן־דינגעלעך, ווער ווייסט וואָס פאַר א געדאַנקען ס׳קומען איר שוין אפן קאָפּ? דאָס ווינקען מיט די אייגעלעך, האָט זי זיך שוין אפשר אויס־געלערנט אויבן אפן פּינפטן שטאָק בא מאַשע׳ן. וויפיל מרים שלאָגט זי, אַז זי זאָל אַהינצו ניט קריכן.

יאָ, מרים וועט זי מוזן אַרויסראַטעווען פון דער גאַס. זי דאַרף זי דער־ציען אין לייטישע וועגן. די מאַמע קרעכצט. מרים הויבט זיך אויף פון דיוואַן און גייט צו דער מאַמען.

— וואָס איז דיר, מאַמע? אפשר צולייגן א הייסן קאָמפּרעס צו די פיס?

— יאָ, טאָכטער, אויב דו ווילסט פאַרדינען א מצוה...

מרים וואַרעמט וואַסער אף דעם גאַז־אויוועלע. זי שאָקלט זיך איבערן פייער מיט האַלב־פאַרמאַכטע אויגן. די פלעמלעך, ווי שלענגעלעך מיט פייער־דיקע צינגלעך, לעקן דאָס טעפּל. זיי צישען און שיפּען, די אָנגעצונדענע גאַז־דערן, און מרים הויבט זיך און וויגט זיך אין א שטייענדיקן דרעמל.

די מומעביילע רעדט איין מרים׳ען

די מומע פון נוארק איז געקומען אין אָוונט. די מומע איז שוין פארבליבן נעכטיקן אין הויז. ביז פארטאָג האָט געברענט דער גאַז־רער, און ביז פארטאָג איז די מומע געזעסן מיט איר פלימעניצע און איינגע׳טענה׳ט. ליוסי האָט דוקא זיך געצוואונגען ניט איינצושלאָפן. זי האָט געוואָלט הערן ביזן סוף, וועגן וואָס זיי ריידן. אָבער ס׳האָט ניט געהאָלפן. זי איז איינגעשלאָפן.

מרים האָט געוויינט פאַר דער מומע ביילע׳ן. ניט ווי קיין דערוואקסענע כלה־מיידל, נאָר ווי אַ קליין קינד.

— איך וויל ניט, מומע ביילע.

— איך ווייס, אַז ס׳איז דיר שווער, קינד — האָט די מומע ביילע גערעדט מיט גוטסקייט. — מיר ווילן אַלע ניט. אָבער מ׳מוז, קינד. אַזוי האָט שוין גאָט באַשאַפן די פרוי.

— אָבער איך האָב ליב אַן אַנדער בחור, — האָט זיך מרים געבעטן בא דער מומען.

— יאָ, איך ווייס, קינד. איך האָב אויך ליב געהאַט אַ בחור, אָבער איך האָב ניט חתונה געהאַט פאַר דעם, וואָס איך האָב ליב געהאַט. ליב האָבן איז עפּעס אַנדערש און חתונה האָבן איז עפּעס אַנדערש, מרים טאָכטער.

— אָבער ער איז מיר פרעמד, מומע ביילע...

— ער וועט דיר ווערן נאָענט, קינד. מיין מאַן איז מיר געווען פרעמד די ערשטע צייט, און איך האָב אויך געוויינט, פּונקט ווי דו וויינסט איצטער. אָבער אַזוי איז שוין אונזער מזל, מרים טאָכטער.

— אָבער ווי קאָן איך זיך צווינגען?

— דאַרפסט זיך ניט צווינגען, קינד. טו דאָס מיט שכל, וועסטו זיך ניט צווינגען. איר וועט האָבן קינדער, וועט דיר זיין ליב דאָס הויז, און ליב דער מאַן און וועסט זיך דערמאָנען אין פריידן דיינע צרות.

— איך וויל ניט, מומע, כ׳וויל ניט.

— וויין ניט, קינד. טויזנטער מיידלעך וואָלטן זיך געוואונטשן צו זיין אַף דיין פּלאַץ. און דאָס וואָס ער איז אַ ביסל עלטער פון דיר, טאָכטער, שאַדט אויך ניט. פאַרקערט, ס׳איז גאָר אַ מעלה.

— אָ, מומע ביילע !...

— פון דיין טובה וועגן טאַכטער, פאַר דיין קראַנקער מאַמען און פאַר די איבעריקע יתומים. און וויסן זאָלסטו, קינד, אַז ס'רעדט צו דיר איצט אַן עלטערער מענטש, וואָס האָט שוין געלעבט מערער פון דיר. איך האָב זיך שוין גענוג אָנגעזען אין לעבן, און איך ווייס, אַז אין אָרעמקייט שטאַרבט אָפּ די ליבע. פאַרקערט, מען ווערט זיך בלוטיקע שונאים. וויין זשע ניט, קינד, ס'וועט דיר נאָך זיין גוט.

ס'וועט איר נאָך זיין גוט, מרים'ען. אָבער ווי אַזוי קאָן איר שוין זיין גוט אָן מאַיקל'ען ? און וואָס אַזוינס הייסט מאַן און ווייב, אַז ס'פאַרבינדט זיי ניט דער געפיל פון גרויסער פריינטשאַפט ? איר טאַטע און מאַמע זיינען זיך אויך געווען פריינט איינער צום אַנדערן.

— בעסי, אוי, בעסי, — האָט ער גערופן דער מאַמען, ווען ער האָט געפילט שלעכט.

— וואָס איז, שמערל ? — האָט די מאַמע אַלץ געוואָרפן פון די הענט און געאיילט צום טאַטן.

— א ביסעלע לופט, בעסי, — האָט דער טאַטע זיך געקלאָגט פאַר איר.

מרים דערמאָנט זיך נאָך עפּעס. צוריק מיט יאָרן. זי איז נאָך געווען א יונג קינד. דער שלאָף האָט זיך דעמאָלט פון איר אָפּגעטאָן. זי האָט זיך צוגעהערט צו דער פינצטערניש. אין אַלקערל האָט דער טאַטע גערעדט צו דער מאַמען. זי האָט געהערט דעם קלאַנג פון קושן זיך. זי איז פאַרציטערט געוואָרן מיט בושה. אַזאַ גרויסע אומפאַרשטענדלעכקייט פאַר איר קינדערשן מוח. זי האָט דאָס נאָכדעם געוואָלט פאַרגעסן, אָבער זי האָט דאָס ניט געקענט פאַרגעסן.

און נאָך א פאַל : ווען דער טאַטע האָט געמוזט בלייבן אין הויז צוליב זיין קראַנקהייט, האָט די מאַמע געפונען אַרבעט אַלס אונטערקעכין אין א רעסטאָראַנדל. זי האָט זייער שווער געאַרבעט, און באַנאַכט, ווען זי איז געקומען אַהיים און זיך געזעצט צום טיש, איז איר קאָפּ אַוועקגעפאַלן און זי איז גלייך איינגעשלאָפן.

— שטיי אויף, — וועקט דער טאַטע דער מאַמען מיט א געלעכטער. — שטיי אויף שלאָפן, בעסי.

די מאַמע קאָן אים שוין ניט הערן. זי איז שוין פאַרטאָן אין ווייטע וועלטן. דער טאַטע טאַרעט זי, די מאַמע פילט גאָרניט. שווער האָבן זיך די אויגן פאַרמאַכט און זי קאָן זיי שוין ניט עפענען. דער טאַטע קוקט זיך אום אין אַלע זייטן, אַקוראַט ווי ער קלייבט זיך אָפּצוטאָן א פאַרברעכן. ער

ווײל זען, צי די קינדער קוקן, וואָס ער טוט. די קינדער שלאָפן, אויסער מרים'ען. אָבער דער טאַטע מײנט, אַז מרים שלאָפט אויך.

דער טאַטע נעמט אָן איר מאַמען בא דער טאַליע. מיט פאַרמאַכטע אויגן, פונקט ווי אַ פאַרשלאָפן קינד, אַזוי פירט דער טאַטע איר מאַמען צום בעט. אין אַלקערל פאַלט אַוועק די מאַמע אין ווייכן געלעגער, אַזוי ווי זי שטייט און גייט. דער טאַטע ציט אַראָפּ אירע זאָקן, דעקט זי איין. דערנאָכדעם שפּאַנט זיך אַוועק דער טאַטע אין קיך, דרייט זיך דאָרטן אַרום פון ווינקל צו ווינקל און ברומט זיך אונטער אַ ניגונ'דל.

און ווער איז ער אַזוינער, דער אייב באַרנעץ? פון אַ וואָסער וועלט האָט ער זיך געיאַוועט? און ווי אַזוי קאָן מען ווערן נאָענט צו אַ מאַן, וואָס איז אַזוי פרעמד? פרעמד מיטן אויסקוק, פרעמד מיט דער אויסשפּראַך, פרעמד מיטן נאַקעטן קאָפּ, פרעמד מיט די וואָנצעס און פרעמד מיט יעדער באַוועגונג.

אוי, ווי די דאָזיקע נאַכט פייניקט זי, מרים'ען. באַלד וועט שוין בלייך ווערן די פינצטערניש, באַלד וועט שוין דער טראַמוויי אָנהויבן צו קלינגען אין קלינטאָן סטריט, באַלד וועלן רעדער זיך צעטראַסקען איבער די שטיינער, באַלד וועלן די פּעדלער אָנהויבן צו שרייען און אויסרופן זייערע סחורות, באַלד וועט זי מוזן גיין צו דער אַרבעט אין פינף-און-צען-סענט סטאָר. דאָרטן ריידן שטענדיק די יונגינקע מיידעלעך, די פאַרקויפערינס, וועגן דער דאָזיקער פּראָגע. זיי ווילן חתונה האָבן, חתונה האָבן צו רייכע מענער און אויס־געלייזט ווערן פון דער אַרבעט. אַ רייכער מאַן זאָל זיי געבן אַ הויז, גענוג צום עסן, שיינע קליידער און בילעטן אין טעאַטער און אין די מואוויס.

וואָס-זשע זאָל זי טאָן, מרים? אַ לעבן מיט אַ פאַרמעגלעכן מאַן, ווינקט צו מרים'ען און ציט זי צו זיך, אַ פאַרמעגלעך לעבן אין אַ געראַם הויז, מיט ליכטיקע ווענט, מיט געראַמע בעטן, מיט קאָלירפולע קאַרפּעטס. מען וואַרפט אַראָפּ אַלע דאגות, מען טרייסלט אָפּ פון זיך די גרויסע משא פון שווערן לעבן, און עמיצער אַנדערש זאָרגט שוין פאַר דיר.

דער גנב מיטן פינצטערן אויג

די גראָסערי־פרוי, וואָס האָט געשריען געוואַלד דורכן פענצטער, האָט שוין מורא געהאַט זיך אומקוקן אַף צוריק, צום חלל פון הויז. ערגעץ דאָרטן איז געשטאַנען דער גנב מיט אַ פינצטער אויג.

אַפילו ווען דער פּאָליסמאַן איז אַריינגעלאָפן אין הויז, האָט זי נאָך אַלץ מורא געהאַט זיך אומצוקוקן אַף צוריק.

— ווי אַזוי האָט אויסגעזען דער גנב? — וויל דער פּאָליסמאַן וויסן.

— אוי ווי איז מיר, אַז איך וויים גאָרניט, — האָט איר דאָס האַרץ נאָך אַלץ געריסן פון אָרט. — אַז איך וויים גאָרניט. אַזוי ווי איך שלאָף . . . .

— נעוועראַמאַינד, ווי אַזוי דו שלאָפסט, — איז דער פּאָליסמאַן אומ־געדולדיק. — דו דערציילסט מיר בעסער נאָכן שלאָף.

זי האָט אָבער ניט געקאָנט אָנהויבן מיטן נאָכן שלאָף. זי האָט געמוזט אָנהויבן אַזוי ווי זי שלאָפט.

— איז אַזוי ווי איך שלאָף, פּלוצים דערפיל איך מיר עפּעס ניט גוט אין שלאָף. עס איז מיר מיטאַמאָל קאַלט אין האַרצן. איך עפן פּאַוואָליע די אויגן, אַ מענטש מיט איין אויג קוקט אַף מיר זייער שרעקלעך.

— מיט איין אויג? — וואונדערט זיך דער פּאָליסמאַן.

— יאָ, מיט איין אויג, — באַשטעטיקט די פרוי מיט איבערצייגונג. — איז קוקט ער אַף מיר אַזוי אַ ווילע און גיט פּלוצלונג אַ לויף פאַרביי...

דער פּאָליסמאַן האָט זיך גאָרניט געקאָנט דערוויסן פון איר, וואָס און ווען. מען האָט אָנגעצונדן די גאַז־רערן. מען האָט געזוכט אין אַלע ווינ־קעלעך, אָבער ניטאָ דער גנב. ווי אַזוי דער גנב איז אַרוים פון הויז האָט מען גאָרניט געקאָנט זיך פאָרשטעלן. דאָס פענצטער צום פייער־לייטער איז פאַרשלאָסן, פון די איבעריקע פענצטער האָט ער זיכער ניט געקאָנט אַרויס, ווייל ער וואָלט געוועזן צעשמעטערט געוואָרן.

— האָט ער עפּעס באַ דיר צוגע׳גנב׳עט? קוק זיך אַרום און זע וואָס עס פעלט דיר. — וויל דער פּאָליסמאַן פאַרצייכענען אין זיין ביכעלע וועגן דער פּאַסירונג.

קוקט זי זיך אַרום און עס פעלט איר גאָרניט. זי קאָן ניט וויסן, וואָס

אזוינס מען האָט באַ איר צוגע'גנב'עט. זי איז אַזוי צעמישט, אַז זי ווייסט גאָרניט. זי ווייסט נאָר, אַז:

— אַזוי ווי איך שלאָף, פּלוצלונג דערפיל איך מיר עפּעס ניט גוט אין שלאָף. עס ווערט מיר מיטאַמאָל גאָר קאַלט אין הארצן... און אַזוי ווייטער און ווייטער.

די גאַז־לאָמפּן האָבן שוין געברענט אין דעם הויז ביז אינדערפרי. אַ שכנה האָט מיט איר געמוזט בלייבן אין הויז, ווייל אין יעדער ווינקעלע איז געלעגן פאַרבאַהאַלטן דער גנב מיטן פינצטערן אויג. אונטערן בעט איז געלעגן דער גנב, אונטערן טיש, אפילו אין שופלאָד איז געווען אַ גנב. זי האָט מורא געהאַט גיין עפענען דעם שופלאָד, ווען זי האָט געדאַרפט אַרויס־נעמען אַ האַנטוך.

— איז וואָס זשע האָט ער באַ אייך צוגע'גנב'עט? — ווייל אויך וויסן די פרוי.

— איך ווייס גאָרניט. אַזוי ווי איך שלאָף, ווערט מיר עפּעס ניט גוט...

אינדערפרי, ווי אַזוי נאָר די שכנה איז אַוועק צוריק צו איר וואוינונג, איז פּלוצלונג דאָס גאַנצע הויז ווידער דורכגעשניטן געוואָרן פון אויבן ביז אַראָפּ מיט אַ האַרץ־רייסנדיקן געשריי פון דער זעלבער פרוי. האָבן די שכנים אָנגעהויבן לויפן אָפּן פינפטן שטאָק. מען האָט געמיינט, אַז אפשר איז איצט דער גנב אַרויס פון זיין באַהעלטעניש. אָבער ניט דאָס איז געווען די אורזאַך. אַ בייטל מיט פיר און דרייסיק דאָלאַר האָט מען באַ איר צוגע־גנב'עט. זי האָט זיך ערשט איצטער געכאַפּט, און דערפאַר יאָמערט זי אַזוי.

— ווי איז מיר און ווינד איז מיר, די גאַנצע טאָג־לייזונג, בלוטיקע געלטער. איך האָב אָבער געוואוסט, אַז עס פעלט מיר עפּעס, ווייל ווי איך גיי אַזוי צו צום דרעסער און גיב אַ קוק . . .

ווי אזוי מויש האָט פאַרטאָן זיין חלק גנבה

אַלע פּנים׳ער מיט די שרייענדיקע העלזער אין די פענצטער פון יענעם פאַרשאָלטענעם הויז זיינען געווען פּונקט ווי פּנים׳ער פון חיות צו די דאָזיקע פינף געיאָגטע אינגלעך. פיינטלעכע פּנים׳ער האָבן געשריען און געליאַרעמט אַף זייערע לעבנס. אַלע האָבן געוואָלט ברענגען אַף זיי אומגליק. אָבער די פינף חברה׳לייט האָב זיך אַרויסגעראַטעוועט פון דעם דאָזיקן פאַרשאָלטענעם הויף, אַריינגעלאָפן אין אַ ליידיקן קעלער, פון קעלער אַף אַן אַנדער גאַס, פון דאָרטן אַף נאָך אַן אַנדערער גאַס, און מען איז שוין זיכער. אָבער וואו איז לואי? זיינע שיך זיינען דאָ, אָבער ער איז ניטאָ. מען האָט זיי ניט אַוועקגעוואָרפן, די שיך. מען האָט זיי מיטגעטראָגן מיט זיך, ווי אַ טייערן אָנדענק נאָך דעם ליבן חבר, וואָס איז געפאַנגען געוואָרן פון די מענטשן מיט די שרייענדיקע צעקרימטע פּנים׳ער.

טאַם־טאַם־דראַם, טאַם־טאַם־טאַם — וואַקסט אויס לואי אינמיטן, דערינען און קלאַפּט אויס מיט די פיס אין די זאָקן זיין באַליבטן טאַנץ. ער איז דאָ. בעניטאָ האָט זיך אַרויפגעוואָרפן אַף אים, און אים נאָס געמאַכט דאָס גאַנצע פּנים מיט זיינע קושן. אַפילו מאַיק האָט אים אַרומגעכאַפּט, דעם געראָטענעם לואי׳ן, דעם העלד.

ער האָט געוואוסט וואו די חברים דאַרפן זיך געפינען. מען האָט טאַקע אַזוי פריער אָפּגעמאַכט צווישן זיך, אַז אויב ס׳איז „טראָבל" און מען דאַרף זיך צעלויפן, זאָל מען זיך טרעפן אַלע אונטערן בריק, אונטער אַ געביידע מיט אַ בלינדער וואַנט.

— ווי אַזוי־זשע האָסטו דאָס געמאַכט? — וויל בעניטאָ וויסן.

— גאַנץ פּשוט, — ציט לואי אַרויף אַף זיך זיינע שיך. — איך האָב מיך אַרויסגעשפּאַנט דורך דער טיר.

יאָ, ער האָט אַרויסגעשפּאַנט דורך דער טיר, אויפגערוקט דאָס קייטעלע און אַראָפּ מיט די טרעפּ. ווען ער איז שוין געווען אַף דער גאַס, ערשט ער גיט אַ קוק — אַ „קאָפּ" (פּאָליסמאַן).

— אַ קאָפּ? — דערשרעקט זיך בוטשי.

— איז וואָס־זשע איז, אַז ס׳אַ קאָפּ? — ווערט לואי ניט נתפּעל. — אָט בין איך דאָ.

פיר און דרייסיק דאָלאַר — אַ גאַנצער אוצר. מען האָט זיך צעטיילט גלייך אַף גלייך. מען האָט אַפילו לואי'ן געוואָלט געבן אַ גרעסערן חלק, האָט ער זיך באַליידיקט, לואי, און פּראָטעסטירט. ער וויל ניט זיין קיין אויסנאַם. ווייל היינט גייט ער, מאָרגן וועט זיין אַן אַנדערער.

— ניין, חברה, דאָס וועט ניט גיין. ווער, מיינט איר, בין איך אייך?

— האָט לואי זיך געקאָכט.

דערפאַר האָט שוין מויש געגעסן. אַ גאַנצע וואָך האָט ער געהאַלטן אין איין עסן. געגעסן צוזאַמען מיט דער חברה און אָן דער חברה. ער האָט זיך פאַרגונען איצט אַלע די דאָזיקע געשמאַקע זאַכן באַ די פּעדלערס אַף די פּושקאַרטס און אין די שוי־פענצטער פון די רעסטאָראַנען. אַלע געשמאַקע זאַכן, וואָס ער האָט זיי אַלע יאָרן געזען מיט די אויגן, אָבער דערגרייכן זיי האָט ער ניט געקאָנט. באַזונדערס האָט ער ליב געהאַט זיך אַריינצוכאַפּן איינער אַליין, אָן דער חברה, צו „שימעלע'ס קנישן" רעסטאָראַן אַף האוסטאָן סטריט. די דאָזיקע שימעלע'ס קנישעס זיינען געווען אַ גרויס נאַשעריי פאַר די קינדער פון דעם געגנט. קנישעס פון קאַרטאָפלעס, קנישעס פון קעז און פון רייז, און פון קאַשע, און פון וואָס ניט?

די פרישטשעס אַף זיין פּנים זיינען געוואָרן לייטישער. זיי זיינען גע־וואָרן בלאַסער און רואיקער. ניט אַזוינע רויטע און סטראַשנע. ליוסי'ן האָט ער געגעבן אַ גאַנצן קוואָדער, אָבער ליוסי האָט זיך ניט געגלויבט, יוען ער האָט אויסגעשטרעקט צו איר זיין האַנט מיטן קוואָדער. זי האָט געמיינט, ליוסי, אַז ער רייצט זיך מיט איר, און אַז זי וועט וועלן אים נעמען, וועט ער פאַרמאַכן די האַנט. נאָכדעם ווי ליוסי האָט שוין גענומען דעם קוואָדער, איז זי נאָך אַלץ ניט געווען זיכער מיט אים. אַ גאַנצן טאָג האָט ליוסי גע־האַלטן באַ זיך דעם קוואָדער און מורא געהאַט אים אויסצוגעבן. זי האָט דערוואַרט יעדע מינוט, אַז איר ברודער וועט קומען און אים מאָנען צוריק, און וועט זי נאָך שלאָגן אויך אויב זי וועט ניט וועלן אָפּגעבן. איז איר געווען שווער די דאָזיקע גרויסע מטבעה. עפּעס אַ פרעמדער קוואָדער, וואָס מען מוז זיך האַלטן מיט אים און קיין נחת פאַרשאַפט ער ניט. ביז זי איז געפאַלן אַף אַ קונץ. אַ, ליוסי האָט וואונדערבאַרע איינפאַלן אַזוינע. זי איז צוגעגאַנגען צו איר ברודער און אים געזאָגט:

— דו ווייסט, מויש, וואָס איך האָב געקויפט פאַרן קוואָדער?

— וואָס? — האָט איר ברודער גוטמוטיק זי איבערגעפרעגט.

— פינף אייז־קרימס האָב איך מיר געקויפט, — האָט ליוסי מיטאַמאָל אויסגעשאָסן, און אירע אייגעלעך—רינגעלעך זיינען געגאַנגען כאָדאָראָם,

צו זען, וואָס פאַר אַן איינדרוק אירע רייד האָבן געמאַכט אַף איר ברודער.

— גאַנצע פינף אייז־קרימס? — האָט זיך מויש צעלאַכט.

— יאָ, גאַנצע פינף אייז־קרימס, — האָט זיך ליוסי אויך צעלאַכט.

האָבן זיי ביידע געלאַכט און געלאַכט. זיי האָבן זיך אַזש געהאַלטן בא די זייטן פון געלעכטער.

בענעדיקט וויינבערג און דער גאַניק

ס'איז שוין נאָענט צו הארבסט. די וואַל־קאַמפּאַניעס פון די צוויי הויפּט־פּאַרטייען אַף דער איסט־סאַיד, די סאָציאַליסטישע און די דעמאָ־קראַטישע, צעוויקלען זיך שטורמישע און פייערדיקע. ביידע פּאַרטייען רודערן אויף אַלע גאַסן, מיט ליטעראַטור, מיט מיטינגען, מיט פּערזענלעכע קאָנטאַקטן.

בשעת די וואַל־קאַמפּאַניע האָט זיך אָנגעפאַנגען, האָט וויינבערג כסדר געזוכט מיטלען, ווי אַזוי פּאָפּולער צו מאַכן זיין נאָמען צווישן די אידן פון דער איסט־סאַיד. איז אים דעמאָלט איינגעפאַלן די דאָזיקע אידייע וועגן דעם גאַניק. אַף קלינטאָן סטריט האָט ער געדונגען אַ גאַניק. צוליב דעם גאַניק האָט ער שוין אויך געמוזט דינגען אַ צימער.

די גאַנצע לענג פון גאַניק האָט ער באַהאַנגען מיט אַ גרויסער ריזיקער בילד פון זיין אייגענער ווייניקייט, און אונטן, אונטערן בילד, אָנגעשריבן אין אידיש און אין ענגליש: „ערוויילט פאַר אסעמבלימאַן דיזען ערלעכען מאַן". אָבער ניט אַף ארויסצוהענגען דאָס בילד האָט בענעדיקט וויינבערג געדאַרפט דעם גאַניק. ער האָט אים געדאַרפט האָבן פאַר גאָר אַן אַנדער צוועק. ער האָט דעם צימער, וואָס ער האָט דאָרטן געדונגען, אויך געדאַרפט פאַר גאָר אַ באַזונדערן צוועק.

אַ פּאָר וואָכן איז דער צימער געשטאַנען ליידיק, און דער קאַנדידאַט פאַר אסעמבלימאַן האָט אַפילו אַהינצו ניט אריינגעשמעקט. ניט אַף צו נעכטיקן האָט ער געדאַרפט האָבן דעם צימער. ער האָט ברוך־השם וואו צו נעכטיקן. אין איסטערן פּאַרקוועי האָט ער אַזאַ פיינע און געראַמע היים, מיט אַזאַ טייערער ווייב און נאָך טייערערע קינדערלעך. אָבער איינמאָל אַ פאַר־נאַכט איז געקומען בענעדיקט וויינבערג אין זיין געדונגענעם צימער אַף קלינטאָן סטריט, זייער העפלעך זיך באַגריסט מיט דער מיסעס וויינבלאַט, די ווירטן, און געזאָגט, אַז ער איז אַזוי מיד, אוי, ווי מיד ער איז, און ער דענקט, אַז ער וועט זיך גלייך גיין לייגן שלאָפן. צוליב דעם טאַקע האָט ער זיך מיט־געבראַכט אַ פּעקעלע: פּאַדזשאַמעס, אַ שלאָף־ראָק און שטעק־שיך.

די מיסעס וויינבלאַט האָט זיך אַפילו געוואונדערט, וואָס אַזוי פרי, און ער וויל זיך שוין לייגן שלאָפן. אָבער אַז ער איז אַזוי מיד, און אַ רעכט

אף זיין צימער האָט ער דאָך אויך, איז אדרבא. האָט מען שוין דאָרטן אין דעם הויז געשפּאַנט אף די שפּיץ־פינגער, און ווען אַ קינד האָט אָנגעהויבן טומלען, האָט מען צוגעלייגט אַ פינגער:

— ש־ש־ש! מיסטער ווייַנבערג שלאָפט.

מיסטער ווייַנבערג איז גראָד ניט געשלאָפן, און מיד איז ער אויך ניט געווען. פאַרקערט, אַלע זיינע חושים זיינען געווען וואך. ניט נאָר האָבן זיינע אויערן זיך צוגעהערט צום אינדרויסן, נאָר אַפילו זיין האַלז און נאַקן האָט זיך צוגעהערט, און די אויגן האָבן זיך צוגעהערט. אין ראָזעווע פּאַדזשאַמעס מיט גרינע שטרייפן איז ער זיך געלעגן אפן בעט און געווען וואך צום אינדרויסן. מילא, וואָס קאָן מען טאָן, אַ פּאָר שטונדן פּריווילייקע געפּענגעניש וועט אים ניט שאַטן. און דערנאָכדעם, אַז אַלעס וועט אַריבער, אַזוי ווי ער האָט אויסגעפּלאַנעוועט, וועט ער זיך פאָרן אַהיים צו זיין ליבער ווייב און צו זיינע טייערע קינדערלעך, און מען וועט זיך שוין ערשט דעמאָלט גוט אויסרוען.

אין דערזעלבער צייט, ווען בענעדיקט ווייַנבערג האָלט אין „שלאָפן” אַזוי געשמאַק, קומט פאָר אין קלינטאָן האָל אַ גרויסער סאָציאַליסטישער וואַל־מיטינג. דער קאַנדידאַט פאַר אַסעמבלימאַן אַליין דאַרף דאָרטן ריידן פאַר די פאַרזאַמלטע. דער קאַנדידאַט פאַר אַסעמבלימאַן, גענאָסע קאַדיק, איז געווען דעמאָלט זייער פּאָפּולער אין דעם געגנט. ער איז געווען פאַרבונדן מיט איינער פון די איינפלוסרייכסטע צייטונגען פון יענער צייט. פילע אימיגראַנטן האָב אים נאָך געקאָנט פון דער היים. ער האָט גע'שמ'ט אין אַ גאַנצער גובערניע. אַ פּייערדיקער פּירער געווען נאָך אין דער אַלטער היים. אין אַמעריקע האָט ער די ערשטע צייט נאָך אָנגעהאַלטן דעם רעוואָלוציאָנערן אימפּעט, די אידעאַליסטישקייט, און די מאַסן האָבן אים זייער ליב געהאַט. שפּעטער מיט יאָרן, ווען ער האָט געקראָגן זייער אַ גוטע שטעלע אין דער דאָזיקער איינפלוסרייכער אידישער צייטונג, מיט וועלכער ער איז געווען פאַרבונדן, אַ שטעלע מיט זייער אַ גרויסן געהאַלט, האָט ער פאַרלוירן זיין רעוואָלוציאָנערן געוויסן, און די מאַסן האָבן זיך אָפּגעקערט פון אים. אָפּגעקערט מיט ווייטיק און געהאַט פיל פאַרדרוס, וואָס אַזאַ פּייאיקער פּירער און בריליאַנטענער רעדנער איז פאַר זיי פאַרלוירן געגאַנגען.

יענעם אָוונט האָט מען געהאַלטן אין איין שטראָמען פון אַלע גאַסן אין קלינטאָן האָל. דער גרויסער זאַל איז אינגיכן געוואָרן איבערגעפּאַקט און מען האָט געמוזט פאַרשליסן די טירן פאַר נאָך גרעסערע מאַסן, וואָס האָבן שוין ניט געקאָנט אַריינגיין אינעווייניק.

אָבער מאַיק מיט זיין חברה זיינען שוין גראָד יאָ געווען אינעווייניק. דער שעריף פון האָל מיט דעם גראָבן בויך, וואָס איז געווען אַ באַרימטע פּערזענלעכקייט אין קלינטאָן סטריט, און וואָס האָט געקאָנט אַכטונג געבן אַף אַ גרויסן מאַסן־מיטינג, ער זאָל דורכגיין אין אָרדענונג, האָט באַ דעם מיטינג גראָד אַלץ פּאַרקוקט. ער האָט אַפילו געזען, ווי מאַיק מיט דער חברה האָבן זיך דורכגעגליטשט, און דער שעריף איז געווען זיכער, אַז זיי האָבן עפּעס מיט זיך אין די קעשענעס. אָבער וואָס קאָן מען טאָן? אַז מען גיט אַ וואונק פון אויבן, מען זאָל זיך ניט מאַכן ווייסנדיק, מאַכט ער זיך טאַקע ניט ווייסנדיק.

מיט שטורמישע אָוואַציעס האָט מען אויפגענומען גענאַסע קאַדיק'ן. ער איז אַרויס אַזאַ אַנגענעמער צו די מאַסן, אַזאַ באַצויבערנדיקער. פילע האָבן אים געזען צום ערשטן מאָל, אָבער זיין נאָמען האָבן זיי געקאָנט נאָך פון דער היים. באַ פילע איז ער געווען אַ לעגענדאַרע פּערזענלעכקייט, אַ מענטש, וואָס האָט צוליב זיין רעוואָלוציאָנערער טעטיקייט אין יאָר 1905 געהאַט מערער מאַכט אין זיין שטאָט, ווי די רעגירונג אַליין. איצטער שטייט ער פאַר זיי אַן אַנגענעמער, אַ געלאַסענער, און הויבט אָן זיין רעדע מיט אַ קיל קול. אַ פרישע קילע שטימע, וואָס צעוואַרעמט זיך, ווערט פייער־דיקער און שטורמישער, וואָס כאַפּט אַרום יעדן איינעם. ס'איז שטיל אין זאָל, אַלע מענטשן — איין אויער. אינמיטן דערינען הויבט זיך אויף אַ בחור מיט אַן אָפּגעריסענעם אויער. בלויז פון זיין אויפהויבן זיך האָט מען געקאָנט דערקאָנען, אַז דאָס איז אַ שטערערישער מענטש.

— סיט דאַון! — האָבן אַלע אָנגעהויבן שרייען אַף אים.

מאַיק קוקט אַף דעם גאַנצן עולם חוצפה'דיק און בייז. זיינע ברעמען נעמען זיך צונויף מיט שלעכטסקייט און דער שטיקל פון זיין אָפּגעביסענעם אויער הויבט אָן צו פייערן.

— סיט דאַון, סיט דאַון! — טופּעט מען מיט די פיס.

— איך וויל עפּעס פרעגן דעם מיסטער רעדנער, — גיט ער אַ שפּרונג־אונטער און שרייט אַריבער זיינע ווערטער העכער פון אַלע אויסגעשרייען.

— סיט דאַון! סיט דאַון!

— זאָל ער פרעגן, זאָל ער פרעגן! — רעוועט בוטשי איבערן גאַנצן זאָל, און עם האַלטן אים אונטער אַלע איבעריקע חברה, געדונגענע פון דער דעמאָקראַטישער פּאַרטיי פאַר דעמזעלבן צוועק.

עמיצער איז געלאָפן רופן דעם שעריף, אָבער דער שעריף איז גראָד איצט ניטאָ. אָט נאָר וואָס, ערשט־אָ, פריער געווען, אָבער גראָד איצט איז ער ניטאָ.

די חברה־לייט ווארפן שטולן. עס ווערט א מהומה, א געדראנג. היימי אבער שטייט אן א זייט. ער האט דא א באזונדערע מיסיע און ער ווארט נאך צו א ווײלע. די קאמיטע־לייט ווארפן זיך אף די שלעגער. פילע ארבעטער, דערצארנט פון די אריינדרינגער, לויפן מיט בענקלעך אין דער הויך. די שוואכערע לויפן אינדרויסן, אבער די גרויסע מערהייט בלייבט נאך.

— צעבלוטיקט זיי, צע׳מזיק׳ט זיי! — שרייט מען פון אלע זייטן.

— באהערשט זיך, גיט זיי ניט קיין געלעגנהייט, — קלאפט דער רעדנער מיט א הילצערנעם האמער איבערן טיש.

דעם רעדנער׳ס קול ווערט אבער פארלוירן אין דעם גרויסן געדראנג און געווירבל. איז פלוצלונג גיט היימי עפעס א לאז אראפ מיט קראפט אף דער ערד און א שטיקנדיקער רויך הויבט זיך אויף אין דער לופטן און צעשפרייט זיך איבערן גאנצן דושנעם זאל. איצטער לויפן שוין אלע. מען ניסט, מען הוסט, מען שטיקט זיך, ס׳טרערן די אויגן. מען טרעט איבער קעפ. די טיר איז צו קליין פאר דעם גרויסן געדראנג.

מען יאגט פון קלינטאן האל אף דער גאס ארויס. אפילו אף דער פרישער לופט בייסט נאך אלץ אין די נאזלעכער און הונדערטער מענטשן ניסן און הוסטן. אין דער מינוט פארט אן א טראק מיט פויקן און מיט טרובעס, און מיט ברענענדיקע שטורקאטשן. א פרייליכער בחור פון טראק מיט א ברענענדיקן שטורקאטש אין דער האנט רופט דעם עולם צום נעקסטן בלאק:

— קומט, לאמיר אלע גיין צו דער הויז וואו בענעדיקט וויינבערג וואוינט, — שרייט ער צום עולם. — ער איז איינער פון אונזעריקע. ער איז אזא ארעמער מענטש פונקט ווי איר אלע. לאמיר אים ארויסרופן פון זיין הויז, ער זאל ריידן צו אונז. ער וואוינט ניט אין קיין רייכן געגנט, ווי דער סאציאליסטישער קאנדידאט מר. קאדיק, וואס קומט צו אונז פון דער פינפטער עוועניו אף דער איסט־סאיד און זאגט כלומרשט, אז ער איז איינער פון אונזערע. קומט צו דעם ריכטיקן מאן, צו דעם מאן וועמען אלע האבן ליב.

— קום, דו לויזער! — פטראשעט מאיק א פעדלער פון קלינטאן סטריט.

— קום, דו סאנאווא... — דראעט בוטשי דעם קרעמער פון פרויען־אונטערוועש. — קום! אז ניט, דערלאנג איך.

— קום! — וויל בוטשי שלאגן אן אנדער אידן.

— קומט מיט אונז, — פאכעט דער פרייליכער בחור פון טראק מיט זיין ברענענדיקן שטורקאטש.

די מוזיק שפילט א לוסטיקן מארש. די גאסן־קינדער שרייען הור־ר־א

און ס'ציט זיך אַ גאַנצע פּראָצעסיע פון אידן, איינציקע מיט געוואַלד געשלעפּט, איינציקע פרייוויליק צוליב נייגעריקייט וועגן, איינציקע פאַרכאַפּט פון דער מוזיק און פון די ברענענדיקע שטורקאַטשעס און איניקע, וואָס האָבן טאָקע געהאַלטן פון בענעדיקט וויינבערג'ן.

בענעדיקט וויינבערג וויל נעבעך אַזוי שטאַרק שלאָפן. ער איז אַזוי מיד, און די וועלט „באַדערט" אים, די וועלט. מען שרייט פון דער גאַס:

— מיר ווילן בענעדיקט וויינבערג'ן! מיר ווילן בענעדיקט וויינבערג'ן!

קלאַפּט די פרוי פון הויז באַ בענעדיקט'ן אין טיר:

— מיסטער וויינבערג, מיסטער וויינבערג!

— האַ? — מאַכט ער פון דאָרטן אַ פאַרשלאָפענער. — וואָס איז, וואָס איז געשען?

— מר. וויינבערג, — לאָזט אים וויסן די מרס. וויינבלאַט, — דער עולם וויל אייך. מען וויל איר זאָלט אַרויסגיין צו זיי.

— אפילו שלאָפן לאָזט מען מיך אויך ניט, — גענעצט אַרויס פון דאָרטן מר. וויינבערג מיט פאַרדרוס.

בעט זיך באַ אים נעבעך רחמים די פרוי, אַז ער זאָל איר פּערזענלעך טאָן אַ טובה און אַרויסגיין צו די מענטשן. מען וועט איר נאָך דאָס הויז צעטראָגן. נו, זעט שוין מיסטער וויינבערג איין, אַז ס'וועט אים גאָרנישט ניט העלפן, מוז ער נעבעך שוין אַרויסגיין. אין גרינעם שלאָפראָק, אַרויפגעטאָן אַף די פּאַדזשאַמעס, גייט ער אַרויס אַ באַשיידענער און פאַרשעמטער און זאָגט צום עולם:

— עקסקיוז מי.

— הורראַ! — יובלט דער עולם, — הורראַ!

ער געפעלט דעם עולם אויך אין שלאָף־ראָק. אַן אמת'ער פריינט פון פאָלק, וואוינט זיך אין זייער גאַס, וויל נעבעך שלאָפן.

— הורראַ, הורראַ!

שטילט זיי איין מר. וויינבערג מיט זיין לייטיש הענטעלע, בויגט זיך איבער פון גאַניק צו דער גאַנצער מאַסע אונטן און פאַרענטפערט זיך פאַר זיי. זאָלן זיינע ליבע פריינט אים אַנטשולדיקן פאַר זיין הולך, ווייל ער איז מיד פון אַ גאַנצן טאָג אַרומלויפן — טאָן טובות דער וועלט.

— איר ווייסט דאָך, אַן אָרעמער פּעדלער ווערט אַרעסטירט פאַר גאָרנישט, קאָן מען דאָך ניט לאָזן קיין אידן שמאַכטן אין געפענגעניש, און נאָך דאָרטן קליינינקייטן. און דאָס וואָס איר זיינט אַלע געקומען צו מיר,

פרייט מיך זייער און זייער, אָבער איך שעם זיך פאַר אייך, גלייך פון בעט אַרוים.

דערנאָכדעם, אַז ער האָט זיך שוין גוט פאַרענטפערט פאַרן עולם, בענע־דיקט ווייגבערג, האָט ער ערשט געהאַלטן אַ דרשה פאַר זיי. פון אַלע אָפענע פענצטער אין די טענעמענט־הייזער אַנטקעגן און פון די נאָענטע הייזער האָט געהערט זיין רעדע, און צו דער באַגייסטערונג איז גאָרניט געווען קיין סוף.

ווי אזוי אייב בארנעץ איז אנטלאָפן קיין אַמעריקע

ניט מרים איז אים געקומען צו חלום, אייב בארנעצ'ן, יענע נאַכט, נאָר אַניוטאַ איז אים געקומען צו חלום. אַ מאָדנער חלום אַזאַ און אַניוטאַ איז גאָר אַ פּאַסירונג פון זיינע ווייטע פאַרגעסענע קינדער־יאָרן. דער חלום איז געווען אַזאַ משונה'דיקער.

יענעם אָוונט איז אים די מומע ביילע געקומען זאָגן, אַז ער זאָל נאָך אַ מאָל גיין פּרובירן, אפשר וועט עס גיין. נאָכדעם, אַז ער האָט זיך געלייגט שלאָפן אַ גליקלעכער, טראַכטנדיק וועגן מרים'ען, איז אַלצדינג צעדרייט געוואָרן, און ס'האָט זיך באַקומען אַזאַ מאָדנעקייט.

אַניוטאַ איז אים געקומען צו חלום. מיט דעם לאַנגן געהאָרכזאַמען האַלז, מיט מענטשלעכע אויגן האָט זי געקוקט אַף אים. זי האָט אַרויסגעלייגט דעם האַלז אַף זיינעם און דער רוקן בא איר האָט אויפגעציטערט.

:: :: ::

אַ שווערע קינדהייט האָט געהאַט דער אייב בארנעץ, אַ געיאָגטער וואָלף. ער האָט שטענדיק זיך געריכט אַף קלעפּ. פּיוויש דער רויטער, זיין באַלעבאָס, האָט אים געשלאָגן. פרעמדע באַלעגאָלעס האָבן אים געשלאָגן. דער זשאַנדאַר אַף דער סטאַנציע האָט אים געשלאָגן. אַלע האָבן אים געשלאָגן פאַר זיין מיאוס'ער טבע צו גנב'ענען. גע'גנב'עט האָט ער קליינוקייטן. די הויפּט־שוואַכקייט זיינע איז געווען צו קאַלבאַס, פעטער קאַלבאַס. טאָקע מיט אַ קאַלבאַס האָט אים אַ דיקער קאַלבאַסניק געשלאָגן. אים נאָכגעלאָפן איבערן גאַנצן מאַרק און אים געשלאָגן מיטן קאַלבאַס איבערן קאָפּ. אַז ער איז אומגעפאַלן, אברהמ'ל, האָט אים דער קאַלבאַסניק אויפגעהויבן און אים ווייטער געשלאָגן. געשלאָגן אין פּנים אַריין און געשריען:

— נאַ טאָבי קאַלבאַס! אַט האָסטו דיר קאַלבאַס, אַט האָסטו דיר!

פון דעמאָלט אָן איז שוין זיין צונאָמען געווען „קאַלבאַס". אין אַמעריקע אָבער, האָט אים שוין קיינער ניט גערופן „קאַלבאַס", אַ חוץ איינמאָל אַף פּרינץ סטריט האָט אים באַגעגנט אַ לאַנדסמאַן און אַ געשריי געטאָן צו אים:

— וועמען זע איך? אברהמ'עלע קאַלבאַס!

איז ער אַנטלאָפן פון זיין לאַנדסמאַן, אייב בארנעץ. אַוועקגעיאָגט זייער שנעל.

אייב בארנעץ איז אלס קינד געבליבן א קיילעבדיקער יתום. ער איז דערצויגן געוואָרן אין א שטאַל בא פּיוויש דעם רויטן צווישן די פערד. אַן אונטערשמייסער געווען בא פּיוויש דעם רויטן. דערפאַר איז אים אַזוי ליב דער ריח פון פערד. אינעם ריח פון פערד איז ער אַזוי געשמאַק געשלאָפן און געזיפצט פון מידקייט. מיטן ריח פון פערד האָט ער געגעסן מיט גרויס טעם ברויט מיט קנאָבל. ער פאַרשטייט די שפּראַך פון פערד נאָך בעסער, ווי די מענטשלעכע שפּראַך. ער קאָן זיך מיט זיי גוט אויס׳טענה׳ן. מען דאַרף גאָרנישט ניט פאַרמאָגן קיין סך ווערטער. מיט דער האַנט קאָן ער צו זיי ריידן. מיט א גלעט איבערן רוקן. מיט א טאַפּ איבערן בייכל.

אַניוטאַ האָט אים ניט גערופן „אַברהמ׳על קאַלבאַס". זי האָט אים געלעקט די האַנט, געלעקט דאָס פּנים און אין די אויגן. א שקאַפּקעלע מיט דינע פּיסלעך און מיט א לאַנגן געהאַרכזאַמען האַלז. א האַלז אַזאַ, וואָס האָט געקוקט צו דער ערד. אַניוטאַ האָט קיינמאָל ניט פאַררייסן דעם האַלז, ווי אַנדערע פערד טוען, ווען זיי דראָדלען זיך אָן, ווען זיי ווערן מיטאַמאָל שטאָלץ און ווילד, טרייסלען מיט די גריוועס און נעמען זיך איבער. זי האָט זיך קיינמאָל ניט איבערגענומען, אַניוטאַ, און איז געלאָפן אין שפּאַן זייער געהאָרכזאַם און געטריי.

א געל שקאַפּקעלע מיט ווייסע פלעקן צווישן די אויגן, לויפט זיך מיט חנ׳עוודיקע טריט. און ער, אַברהמ׳על, זיצט אויפן רוקן און שפּרינגט אונטער. ער גלעט איר האַלז און מאַכט:

— אָליאַ, אָליאַ.

זי פאַרשטייט זיין „אָליאַ" און זי פילט זיך גוט, דאָס שקאַפּקעלע זיינס. ער ווייסט, אַברהמ׳ל, אַז זי פילט זיך גוט. פון דעם לייכטן אויפציטערן אין רוקן, ווייסט ער שוין אַז זי איז פול מיט נחת־רוח.

— ניוטאָטשקע, קראַסאַוויצע מיינע, — האָט ער זי גערופן.

אַז מען האָט פאַרקויפט די קראַסאַוויצע זיינע, איז אים באַפאַלן אַזאַ אומעט. ער האָט געוויינט מיט טרערן נאָך זיין אַניוטאָטשקע׳ן, ווי נאָך א געטרייער שוועסטער. מען האָט זי פאַרקויפט אין א ווייטער שטאָט.

אַברהמ׳ל האָט אונטערגעצונדן פּיוויש דעם רויטנ׳ס הויז, זיין באַלעבאָס׳ הויז, אוועקגעלאָזן מיטן רויך. א גרויסער פייער איז דעמאָלט געווען. ער האָט אַרויסגעגנב׳עט פון א שופלאָד דאָס גאַנצע געלט, פּיוויש׳ס, און אַנטלאָפן. אַז ער איז שוין געווען אויפן וואָקזאַל, האָט דאָס הויז נאָך גע־האַלטן אין ברענען. דער פייער פון ברענענדיקן הויז האָט זיך מיט אים געזעגנט. א שיינער פייער געווען. אַז די באַן האָט זיך גערירט און זיך

געלאָזט לויפן אין דער ווייטער וועלט מיט אים, מיט אברהמ'לען, האָט ער נאָך לאַנג, לאַנג געזען דעם פייער.

ער איז געוואָרן אַ לייט אין אַמעריקע. אָנגעהויבן מיט איין פּאָר פערד און אַ וואָגן. געפירט פּרוכטן צו פּאַרקויפן אין די קריסטלעכע געגענטן. געפירט פיש, קאַרטאָפל און גרינוואַרג. זיי האָבן אים דאָרטן ליב באַקומען, די קריסטלעכע פרויען. קיינער האָט אים שוין ניט גערופן „אברהמ'עלע קאַלבאַס". קיינער האָט אים שוין ניט געשלאָגן. מען האָט אים שוין גערופן „מיסטער באַרנעץ", פאַרקירצט פון „באַרנעצקי".

און אַז עס האָט אים אָנגעהויבן צו גיין גוט אין אַמעריקע, האָט ער זיך געדונגען אַן אַרויסהעלפער. נאָכדעם, אַז אים איז געגאַנגען נאָך בעסער, האָט ער איבערגעגעבן דעם אַרויסהעלפער דעם גאַנצן וואָגן מיט די פערד, און אַליין האָט ער פאַר זיך געקויפט אַן אַנדער וואָגן מיט אַ פּאָר פערד. דערנאָכדעם האָט אים אָנגעהויבן צו גיין דורך טיר און טויער, און ער האָט דערגרייכט דאָס, וואָס ער פאַרמאָגט איצט.

אַף צוויי בלאָק ציט זיך זיין רייכטום — פּושקאַרטס, און וועגענער, און פערד.

:: :: ::

ניט מרים איז אים געקומען צו חלום, אייב באַרנעצ'ן, יענע נאַכט, נאָר אַניוטאַ. נאָר איז אים געקומען צו חלום. אַ מאָדנער חלום אַזאַ, און אַניוטאַ איז נאָר אַ דערמאָנונג פון זיינע ווייטע פאַרגעסענע קינדער־יאָרן.

אַניוטאַ איז אים געקומען צו חלום, ס'שקאַפּקעלע זיינס, מיט דעם גע־האָרכזאַמען האַלז, מיט מענטשלעכע אויגן, האָט זי געקוקט אַף אים. זי האָט אַרויפגעלייגט דעם האַלז אַף זיינעם און דער רוקן האָט באַ איר אויפגע־ציטערט.

אַז ער האָט זיך אויפגעכאַפּט אינמיטן דער נאַכט מיט אַ גרויס פּלאַטער־ניש, האָט אייב באַרנעץ ניט פאַרשטאַנען וואָס ס'טוט זיך דאָ מיט אים.

מרים גייט אין וואולוואָירטס צום לעצטן מאָל

דער פרימאָרגן זינגט היינט צו מרים'ען. איר לאַנגער ווייסער האַלז איז פול מיט זון. אירע קופּער־רויטע האָר כוואַליען זיך ליכטיקע און אויפ־געלאָפּענע. זי גייט היינט, מרים, זיך באַפרייען. צום לעצטן מאָל גייט זי אהינצו, צו דעם פינף־און־צען־סענט סטאָר. זי וועט זאָגן דאָרטן אין סטאָר, אַז זי גייט אוועק, און זי וועט באַקומען איר געצאָלט. דערנאָך וועט זי אוועקגיין ערגעץ אין אַ פּאַרק, זיך צוליייגן אַפן גרינעם גראָז און דערפילן די גרויסע פרייד פון באַפרייאונג. דער ליבער בחור מאיקל האָט זי ניט געקאָנט באַפרייען פון פינף־און־צען־סענט סטאָר־שקלאַפעריי. אַן אַנדערער באַ־פרייט זי. אַ פרעמדער, אַ וויטער. זאָל דערוויילֿ זיין געבענטשט דער פרעמדער און דער וויטער פאַר דער טובה, וואָס ער טוט צו איר, מרים'ען, און צו איר קראַנקער מאַמען און צו דער גאַנצער משפחה. די מומע ביילע איז פאָרט גערעכט. אָט מאַכט זי שוין דעם ערשטן טריט פון אַ ניי לעבן.

מ־מ־מ! — זינגט זיך אונטער מרים און אירע קופּער־רויטע האָר צע־ווייען זיך, באַשיינט פון דער שטויביקער זון פון דעם קלינטאָן־סטריט פרי־מאָרגן. מ־מ־מ! — מאַכט זי און וויל זיך גריסן צו דעם פּעדלער פון קעמעלעך, וואָס שטייט אַ פאַר'דאַגה'טער לעבן זיין פּושקאַרט.

— אַ גוט מאָרגן אייך, מיסטער מאַכלים! — גריסט זי זיך טאַקע צום פּעדלער.

— אַ גוט מאָרגן, אַ גוט יאָר אַף דיר אויך, — וואונדערט זיך דער פּעדלער פון קעמעלעך, וואָס פּלוצלונג אינמיטן דערינען זאָגט זי אים אַ גוט מאָרגן.

— אַ גוט מאָרגן, מיסעס געלמאַן! — נויגט זי זיך אויך פאַר דער פּעדלערקע פון זון־קערלעך.

— אַ גוט מאָרגן, אַ גוט יאָר, — וואונדערט זיך אויך די פּעדלערקע פון זון־קערלעך.

אַ גוט מאָרגן! — נויגט זי זיך צום גאַסן־ריייניקער און ווייסט ניט זיין נאָמען.

— אַ גוט מאָרגן, — זאָגט דער גאַסן־ריייניקער מיט אַ האַלב מויל, און מיינט, אַז די דאָזיקע שיינע, יונגע מיידל מאַכט חוזק פון אים.

קיינער זאָגט ניט קיין „גוט מאָרגן" צו אַ גאַסן־רייניקער, צו אַ מענטשן פון אַלע מיסטן, פון אַלע שמוצן און פון אַלע פאַרפוילטע און קאַליע זאַכן. און דאָ זאָגט אים אַ מיידל אַ „גוט מאָרגן" און ער קאָן זי אַפילו ניט. זי שטעלט זיך אָפּ, די מיידל, צו קוקן ווי ער לאָזט דעם שטראָם וואַסער פון דער גומענער קישקע, איבער די פאַרשטויבטע שטיינער פון דער גאַס. מרים האָט ליב צו זען, ווי וואַסער לויפט, ווי וואַסער יאָגט און שלענגלט זיך און פאַרקערעוועט זיך, ווי אַ לעבעדיקע זאַך.

מיידלעך פון איר עלטער לויפן מיט דינע פיס און מיט יאָגנדיקע פּלייצעס. פּונקט ווי די מענער לויפן זיי מיט אַ זייט, כדי בעסער זיך אונטעראייל. מרים זעט ניט זייערע פּנים׳ער, זי זעט בלויז אַ טייל פון האַלז און נאַקן, אַ טייל פון אַ באַק און יאָגנדיקע, כוואַליענדיקע קליידלעך אַף שמאָלע דינע פיס.

זי קאָן זיך איצט אָפּשטעלן און קוקן ווי עס לויפן אירע שוועסטער און ברידער אַרויף, אַרויף, אַף די טרעפּ פון עלעוויטאָר. שיך מיט די הויכע אָפּצאַסן און פּלאַטערנדיקע קליידלעך פון אַלע קאָלירן לויפן אַרויף די טרעפּ. שיך מיט ברייטע נעזער און מיט ציטערנדיקע הויזן לויפן אַרויף, אַרויף די טרעפּ. זיי ווערן פאַרלאָרן אין די טירן, ווערן פאַרשלונגען אין יאָגנ־דיקע באַנען מיט פענצטערלעך לויכטנדיקע פון דער פאַרשטויבטער זון. עס נעמט גאָרניט קיין עק און עס נעמט גאָרניט קיין סוף. פון האַוסטאָן סטריט, פון סטענטאָן סטריט, פון לודלאָוו סטריט און פון עלען סטריט. זיי האָבן איבערגעלאָזט, די מיידלעך, צעקנייטשטע בעטן, קאַליע ריחות פון אַ גאַנצער אָפּגעשלאָפענער נאַכט, ברודיקע ווענט מיט שטיקלעך זון פון פרימאָרגן, ניט־דערטרונקענע גלעזער קאַווע, ניט־דערעסענע שטיקלעך בייגל מיט שאָלעכץ פון מאַראַנצן, צעשויבערטע מאַמעס אין צעקנייטשטע נאַכט־העמדער, קליינע ברידערלעך און שוועסטערלעך אין די בעטן, מיט נאַקעטע פיסלעך, צעדרייטע בענקלעך מיט אָנגעוואַלגערטע קליידער, נערוועזע זייגערס און שפּעטנדיקע שפּינגלען.

אַ גאַנצע שטאָט לויפט און זי, מרים, שטייט. אפשר איז ניט גוט אַזוי? ווי קען מען זיך פרייען איינע אַליין? ס׳קאָן איר אויך פאַרשטערט ווערן די פרייד, ווען זי דערמאָנט זיך אָן דעם שמייכעלע אַף לאַנגע וואָנצעס, מיט אַ נאַקעטן קאָפּ. ס׳קאָן איר ווערן אומעטיק...

זי שטעלט זיך אָפּ, מרים, אַף דער צווייטער עוועניו, פּונקט אַנטקעגן דעם פּלאַץ וואו זי האָט פיר יאָר געשקלאַפט, צעבראָכן אירע פינגער פון קלינגען איין רעדזשיסטער, צעצויגן די אָדערן פון אירע פיס, שטייענדיק

גאַנצע טעג פאַרן טיש מיט די אויסגעשטעלטע סחורות, געמאַכט טרערן אירע אויגן פון אַרומלויפן מיט זיי איבער דער גאַנצער לענג פון טיש.

אַ רויטע גלעזערנע שילד מיט בלויע בוכשטאַבן און ס'שטייט אָנגע־שריבן: „וואָלוואָירטס פינף־און־צען־סענט סטאָר". זי וואונדערט זיך, מרים, וואָס בלויז די דאָזיקע ווערטער זיינען פאַראַן אַף דער שילד, און זי האָט געמיינט, אַז ס'זיינען גאָר אויסגעמאָלן די סחורות: פלעשעלעך פאַר־פיום מיט קעסטעלעך פוידער, מיט ליפּסטיקלעך, מיט פאַרשיידענע זייפן, צעצויגענע טעג מיט אַ הויכער סטעליע, צעדרייטע אויגן מיט זוכנדיקע הענט, טירן וואָס דרייען זיך אָן אַן אָפּשטעל, אַ גרויסער רעדזשיסטער מיט טויזנטער ניקעלעך און דאַימס, פאַר'חלש'טע פאַרנאַכטן, ווען מען איז שוין אָפּגע־שוואַכט פון הונגער און אין די אויגן שווינדלט. צעשראָקענע פּנים'ער, ווען מען ציילט איבער דאָס אָפּגעלייזטע געלט, ווען מען גיט דאָס אַוועק אין דער צענטראַלער קאַסע.

זי האָט זיך שוין פאַרשפּעטיקט, מרים. זאָל זי נאָר אַריין אינעווייניק און אים גלייך זאָגן, דעם פאַרוואַלטער פון קראָם, זאָל זי וואָס גיכער איבער־קומען, וועט זי שוין אינגאַנצן זיין פריי.

ער לאָזט זיך צו איר, דער פאַרוואַלטער פון קראָם. שוין עטלעכע מינוט, אַז ס'קאָכט אין אים דער כעס. אַ טיש שטייט ליידיק. פרויען קומען שוין קויפן, און זי איז קוים אַריינגעקומען. זיינע קאַלטע גרינע אויגן צאָרענען. זיין פּנים דריקט אויס אַזוי פיל פאָרוואורף, אַז מרים דאַרף זיך דערפילן זייער און זייער שולדיק. זי דאַרף זיך שעמען, מרים, אַראָפּלאָזן די אויגן און ציטערן. לאַכט זי אָבער צו אים, מיט ווייסע ציין און מיט גרויסע שיינענדיקע אויגן לאַכט זי צו אים.

זי האָט געזאָגט:

— כ'גיי אַוועק, מיסטער קרייד. — און מרים'ען דוכט זיך, אַז אין קראָם איז מיטאַמאָל געוואָרן זייער שטיל. אַלע מענטשן האָבן אויסגעדרייט די פּנים'ער צו איר, אַזוי האָט זיך איר אויסגעדאַכט. אַפילו די ווענט האָבן זיך צוגעהערט, וואָס זי וואַגט צו זאָגן אַזוינע עזות'דיקע רייד: „איך גיי אַוועק פונדאַנען, מיסטער קרייד."

אַ הערשער קאָן דער פאַרוואַלטער זיין נאָר דעמאָלט, ווען מען דאַרף צו אים אָנקומען. קאָן ער זיך בייזערן, קאָן ער טופּען מיט די פיס. אָבער אַז מען דאַרף אים שוין ניט האָבן, איז ער מאַכטלאָז. אַ געוויינטלעכער מענטש. ס'לעשט זיך אויס בײַ אים דער צאָרן, די כעס'דיקע ליפּן. אויס האַר, אַ בלאַסער מאַן פאַר אַט־דער מיידל. אָבער דערפאַר קאָן ער זי נאָך

א ביסל פארהאלטן. ער וועט איר ניט אויסצאלן, ביז ער געפינט אן אנדער מיידל אף איר פלאץ. און זאל זי דערוויילע שטעלן זיך צום טיש.

מרים'ען איז שווער. אזוי פיל יארן געהאט געדולד אין דער קראם. איצטער האט זי שוין ניט קיין געדולד, אבער זי שטעלט זיך צום טיש. טוט ווידער אן די גאנצע שוועריקייט און אנגעשטרענגטקייט:

— יעס, א ניקעלע, פיינער ליפסטיק. קליק און טיק.

שפעט אין טאג ווייזט זיך שוין אויס מרים'ען, אז זי וועט זיך שוין פון דעם פלאץ קיינמאל ניט קאנען באפרייען. אייביק וועט זי שוין דא מוזן שטיין, אזוי איז שוין איר גורל. געפאנגען פון דעם טומל, פון דער אייביקער פראצעסיע ווייבער, וואס האלטן זיך אין איין דרייען ארום די טישן. דער פארוואלטער היט זי איצטער מערער ווי שטענדיק. ער קוקט נאך יעדן ניקעלע, וואס זי קלינגט אפ אין דער קאסע. איצטער, אז ס'איז איר שוין אלצאיינס, קאן זי נאך פארשלעפן וואלוואירט'ס א פאר ניקעלעך. מרים שעמט זיך און עס פארדריסט איר, וואס מען קוקט איר אזוי שטארק נאך. אבער אט גייט דער פארוואלטער מיט א מיידל. מיט ניט־זיכערע טריט שפאנט נאך דאס נייע מיידל נאך דעם פארוואלטער. מיט אן אויס־געצויגענעם האלז, מיט שרעקנדיקע ווייעס. זי פינטלט מיט די אויגן. ס'דאכט זיך איר אויס, דער נייער מיידל, אז אלע קוקן אף איר און מאכן חוזק. א בלאסע מיידל מיט שיטערע געלע האר, מיט א דינעם האלז, מיט זומער־שפרינקלעך אפן פנים. אן איירישע אפגעצערטע מיידל מיט מאגערע הענטלעך. אזוי איז אויך מרים געגאנגען מיט פיר יאר צוריק נאך דעם פארוואלטער. זי האט געציטערט און געשעמט זיך. ס'האט זיך איר אויסגעוויזן, אז אלע לאכן פון איר, און ס'איז איר געווען זייער אומבאקוועם.

זי שמייכלט צו דער נייער מיידל. די נייע מיידל ווייסט ניט, צי דאס שמייכלט מען צו איר צוליב פריינטשאפט ווען, צי דאס מאכט מען אזוי חוזק פון איר. זי איז אנגעצויגן, די נייע מיידל. זי שפאנט אף גלאז. זי קלינגט אפן רעדזשיסטער מיט מורא. יעדעם מאל, ווען דער רעדזשיסטער טוט א שפרונג ארויס, גיט איר א טיאכקע אין הארצן.

מרים קאן שוין גיין. די מיידלעך ארום די טישן ווייסן שוין, אז זי ווערט באפרייט. אז זי גייט חתונה האבן. דרייען זיי אלע אויס די פנים'ער צו איר. צווישן איין קלונג און צווייטן אפן רעדזשיסטער, דרייען זיי אויס די פנים'ער צו איר און זיינען איר מקנא. אבער ניט קיין בייזוויליקע קנאה. מען באגריסט זי מיט א וואונק פון די אויגן. מען ווינטשעוועט איר גליק שטומערהייט. הלואי דערלעבן זיי שוין איר שטאנד. דערוויילע קושט מען

זיך און מען האַלזט זיך מיט די בחורים אין די פּאַרקס. ס׳איז אַ קושן און אַ האַלזן זיך בלויז לשם קושן און האַלזן זיך, ווייל חתונה האָבן מיט זיי וועלן זיי ניט, די דאָזיקע בחורים. זיי זיינען אָרעמע אינגלעך, זייערע יוגנט־פריינט. געוואַקסן צוזאַמען, רייף געוואָרן צוזאַמען. קושט מען זיך, האַלזט מען זיך. ס׳איז ניט זייער ריכטיקער „אידעאַל״, ניט קיין קאַנדידאַטן פאַר חתונה האָבן. ניט אַזעלכע וואָס קאָנען באַפרייען פון דער שווערער אַרבעט, וואָס קאָנען געבן עסן, שיכן און קליידן. זיי נויטיקן זיך נעבעך אַליין אין די אַלע גוטע זאַכן.

גריסן זיי מרים׳ען שטומערהייט, די מיידלעך, און מרים׳ען טוט ווי דאָס האַרץ פאַר זיי. איר פרייהייט איז שוין איצט ניט אַזוי פריידיק פאַר איר. איינע אַליין גייט זי אַרום פון דער דאָזיקער טומלדיקער קראָם. זי בלייבט שטיין אינדרויסן, אַן אָפּגעוואָרפענע פון דער גאַס אין אַ מיטן העלן טאָג, אַן אויסגעריסענע פון איר וואָרצל. די גאַנצע געזעלשאַפט אירע איז געבליבן אינעווייניק דאָרטן אין קראָם, זי איז שוין איצטער אויסער דער דאָזיקער געזעלשאַפט. זי ווייסט ניט וואָס צו טאָן, מרים, צו גיין אָדער בלייבן שטיין? וואוהין וועט זי גיין? און צוליב וואָס זאָל זי בלייבן שטיין?

דער ערשטער האַלד־אַפּ

מויש קאָן ניט מיטגיין. זיין שוועסטער מרים האָט חתונה היינט אָוונט. „אַ דזשי״, גראַד אין דעם אָוונט פאַרגלוסט זיך איר חתונה צו האָבן. ער איז פאַרצווייפלט, מויש. ער וועט אפשר אינגאַנצן אַ שפּיי טאָן אַף די אַלע צערעמאָניעס, און ער וועט מיטגיין.

— ניין, מויש, דו גיי צוריק, — באַפעלט מאַיק.

— אַן אייגענע שוועסטער האָט חתונה, זיי זשע ניט קיין חזיר, — מוסר׳ט אים היימי.

— באָט דזשי, — איז מויש בייז.

ער מוז נעבעך אַהיים גיין. ער גייט שוין אָפּ אַ שטיק פון בלאָק, קוקט ער זיך אום מיט גרויס בענקשאַפט צו די חברים זיינע, וואָס גייען איצט אָפּטאָן אַ וויכטיק שטיקל ארבעט, און ער דאַרטן, אַף אַ חתונה גאָר.

דער האַלד־אַפּ, וואָס די חברה האָבן פאַרטראַכט, איז ניט גלאַט אַזוי געבוירן געוואָרן פון דער העלער הויט. ארויפגעבראַכט אַף דער דאַזיקער אידייע האָט דער רעוואָלווער. דער רעוואָלווער, וואָס ארקעלע דער אָדעסער האָט פאַרקויפט מאַיק׳ן. ס׳הייסט, ניט פאַרקויפט נאָר אויסגעביטן פאַר אַ פּאַק מאַנטלען, וואָס די חברה האָבן ארויסגעשלעפּט פון אַ קראָם.

— נאַ, — האָט ארקעלע געמאַכט צו מאַיק׳ן, — ס׳איז נאָך בעסער פון געלט. ווייל אָט דאָס שפּיערל מאַכט אַליין געלט.

אַן אמת׳ער רעוואָלווער. די חברה גאַפן און שטוינען. ער גייט איבער פון האַנט צו האַנט. יעדער איינער האָט געהאַט דעם כבוד צו האַלטן אַ ביסעלע דעם רעוואָלווער אין די הענט. ווי ליבהאָבער פון מאַלעריי באַטראַכטן אַ קונסט־ווערק, מיט אַ מין הייליקן ציטער, באַטראַכטן זיי, די חברה, אָט־דעם שטאָלענעם מחבל. מען קוקט אריין אינעווייניק אין די לעכלעך, וואו עס שטעקן די טויטלעכע שטיקלעך מיט די שווארצע שפּיצעכיקע קעפּלעך. מען גלעט דעם שטאָל, יעדער איינער פּרוּווט האַלטן ס׳הענטל, אַזוי ווי די גענגסטער האַלטן דאָס אין די מואווים.

בוטשי האָט אים מורא צו נעמען אין די הענט אריין. ס׳ווערט אים קאַלט אין בויך בלויז קוקנדיק אַף דעם. נאָר ווייל ער האָט אַזוי מורא,

נעמט ער אים גראַדע יאָ אין די הענט אַריין — כמעט ווי מיט פאַרמאַכטע אויגן. אַז עס דויערט אַ ווייל און בוטשי געוואוינט זיך צו צום אַנדיר פון דער קאַלטער שטאָלענער זאַך, גיט אַ שלאָג אין זיין פּנים אַ היסטערישער קוראַזש. די אויגן ווערן ווילד און צעלויפן זיך בלוטיקע. ער צילעוועט אויף מאַיק׳ן, ווי אַן אמת׳ער מערדער. גיט מאַיק אַפילו ניט קיין פינטל מיט קיין אויג. קאַלטבלוטיק גיט ער זיך אַ מאַך:

— פּאָזיטיוויק, בוטשי, ס׳איז געלאָדן.

בעניטאָ, דער סענטימענטאַלער איטאַליענישער בחור׳ל, האָט אים אַ קוש געטאָן, דעם רעוואָלווער, געגלעט און געמאַכט:

— אָ, אָ, סוויטהאַרט, סוויטהאַרט.

היימי, ווען זיין ריי איז געקומען צו האַלטן דעם רעוואָלווער ביי זיך אין די הענט, האָט זיך גאָר צוגעקלעפּט צו דעם. ס׳האָט אים געגעבן אַ סך שטאַרקייט, דאָס דאָזיקע שטיק שטאָל מיט די טויטלעכע קוילן. ער, היימי, וואָס איז ניט אַזאַ גבור פון דער נאַטור, האָט אַ באַזונדער שוואַכקייט באַ־קומען צו דעם רעוואָלווער. ער האָט שוין ניט געוואָלט דאָס אָפּגעבן צוריק.

— גיב דאָס מיר, מאַיק, לאָז דאָס זיין ביי מיר. וואָס אַרט דיך? — האָט זיך היימי געבעטן.

מאַיק האָט אים געגעבן אַ פּליק אין פּנים אַריין און היימי האָט אים געמוזט דאָס גלייך אָפּגעבן.

אַ רעוואָלווער — אַ צויבערלאַכע זאַך פאַר פילע קינדער פון דער איסט־סאַיד. קליינערהייט שפּילט מען זיך מיט בלייענע פּיסטאָלס, וואָס מען קויפט פאַר אַ ניקל אין קענדי־סטאָר, און מען חלומ׳ט, אַז מען וועט ווערן גרויס, וועט מען זען צו קריגן אמת׳ע רעוואָלווערס. די קלינטאָנער זעקס חברה זיינען שוין געוואָרן גרויס און דער חלום איז טאַקע צוביסלעך פאַרווירקלעכט געוואָרן. בלויז איין רעוואָלווער פאַרמאָגן זיי דערווייל. אָבער דערנאָכדעם וועלן קומען נאָך.

ווען מויש׳ס ריי איז געקומען צו נעמען דעם רעוואָלווער אין די הענט אַריין, איז זיין פּנים מיט די פרישטשעס פינצטער געוואָרן, זיינע אייגעלעך האָבן זיך פאַרשמעלערט. ער האָט אַ קריץ געטאָן מיט די ציין און אַריינ־געקלאַמערט זיך אין הענטל מיט אַ געוואַלדיקער ברוטאַליטעט. בלויז דער באַריר מיט אָט דער זאַך האָט אים געצונדן אין גרויסער רציחה.

לואי אָבער האָט זיך דערפילט ניט גוט. ניט פון מורא, נאָר ס׳האָט אים אָפּגעפּרווירן די האַנט, אָט די קאַלטע, פיינטלעכע האַנט. ער איז זייער אַ פּילבאַרער, אָט דער לואי, און ער האָט געוואָרפן אַן אומ׳חן אויף דעם

דאַזיקן פאַרניכטער פון מענטשלעכע לעבנס. פאַרשטייט זיך, אַז קיינער האָט ניט באַמערקט זיין שוואַכקייט. ער האָט ווי עס איז אָנגעשטעלט אַ מינע פון הפקרות.

האָט מויש נעבעך געמוזט גיין אַהיים צו דער חתונה און אַלע פינף גוטע פריינט זיינע האָבן זיך אַוועקגעלאָזט אַף זייער אַ געפערלעכער אונטער־נעמונג.

מאַיק איז ניט געווען בלאַס. מיט זיכערע טריט איז ער זיך געגאַנגען פאַראויס און לייכט אונטערגעווינט זיינע פלינקע פלייצעס. די איבעריקע פיר האָט פאַרפעלט אָטעם. אַ פּאָליסמאַן איז געשטאַנען אַף דעלענסי, קאָרנער קלינטאָן, האָבן זיי זיך דערשראָקן פאַר אים. זיי האָבן מורא געהאַט אַ קוק צו טאָן אַף אים: טאָמער וועט ער גלייך דערקענען, וואוהין זיי גייען. באַ בוטשי׳ן האָבן געציטערט די קני, און ער האָט געפילט, ווי זיינע רגלים וועלן זיך באַלד אַ צעפאָר טאָן און ער וועט בלייבן זיצן אַף די שטיינער פון דער גאַס. בעניטאָ האָט פון גרויס מורא גענומען און גאָר געשמייכלט מיט גרויסע ווייסע ציין. אַ בלאַס פּנים און ס׳שמייכלט זיך. לואי׳ן איז געווען שטאַרק אומהיימלעך. עס האָט זיך אים שטאַרק געוואָלט אומקערן צוריק. לואי האָט זיך ניט געשראָקן. ווען ער האָט געדאַרפט קריכן צו דער גראָסערי־פרוי אין פענצטער, האָט ער דאָס געטאָן מיט גרויס אַמביציע. ס׳איז באַ אים געווען ווי אַ ספּאָרט. אָבער איצטער איז אים עפּעס געוואָרן זייער אומבאַקוועם. היימי האָט זיך צעהוסט אינמיטן דערינען. ס׳איז אים פּלוצלונג באַפאַלן די אַסטמע און ער האָט ניט געקאָנט אָטעמען. מאַיק האָט אים שוין געוואָלט איבערלאָזן, האָט היימי זיך באַליידיקט און ער איז זיי נאָכגעלאָפן אַ הוסטנדיקער.

זיי גייען, די חברה, איבער דעם וויליאַמסבורגער בריק. ס׳איז אַזאַ לאַנגער בריק און בוטשי׳ן ווילט זיך, אַז ער זאָל זיך ציען נאָך לענגער, דער בריק. ער שטעלט זיך גאָר עפּעס אָפּ אינמיטן דערינען און קוקט אַף די הויכע פאַרנעפּלטע מויערן.

— אויב דו האָסט געקראָגן קאַלטע פיס, זאָג — גיט מאַיק אַ בוכטשע בוטשי׳ן.

— ווער, איך? — באַליידיקט זיך געוואַלדיק בוטשי. — איך האָב געקראָגן קאַלטע פיס?

— קום־זשע און מאַך ניט קיין מאָנקי־ביזנעס! — גיט מאַיק אַ זאָג שאַרף און בייז.

האָט זיך שוין בוטשי מערער ניט אָפּגעשטעלט, זיך געלאָזט פאַראויס

שנעל און גיך, געשפאנט זייער ענערגיש, ווי ער וואלט שטארק קיין צייט ניט געהאט.

די פינף חברה זיינען פארקראכן קיין וויליאמסבורג אף א זייטיקער גאס. א שטילע גאס. מאשינען פארן דארטן זעלטן דורך. קיין פאליסמאן זעט מען דא ניט. ס'איז פארנאכט. דער עולם עסט איצט סאפער. א גראסערימאן זיצט זיך איצט איינער אליין אין זיין קראם.

די פינף קלינטאנער שמעקן ארום דעם בלאק. זיי שפאנען זיך דורך אהין און צוריק. מען ווארפט אויגן אין אלע זייטן.

מאיק, מיט א נאזטיכל ארומגעבונדן א האלב פנים, די קעפקע זיינע אנגערוקט טיף איבער דעם אפגעריסענעם שטיקל אויער, האלט זיין רעוואלווער אויסגעשטרעקט צום גראסערימאן און הייסט אים אויפהייבן די הענט אין דער הויך. היימי שטייט הינטער מאיק'ן אויך מיט א פארבונדן פנים און אן אנגערוקטער קעפקע. היימי איז בייז און גוואלדיק אומצופרידן, וואס יענער טוט ניט אזוי גיך, וואס מען הייסט אים. ער האלט די האנט אין דער קעשענע, ווי ער וואלט אויך געהאלטן דארטן א שפייער, און איז היסטעריש. ס'ציטערט אים א באק. ער שרייט אפן גראסערימאן:

— סטיק דעם אפ, סטיק דעם אפ, יו בעסטארד!

בעניטא שטייט אף דער שוועל פון דער טיר און לאכט גאר מיט גרויסע ווייסע ציין. זיינע אויגן צעפארענע, זיין שטערן נאס און ער לאכט מיט א בלוטלאז פנים. ס'גאנצע בלוט איז אנטלאפן אין האלז אריין.

לואי שטייט אפן ראג און קוקט אף דער גאס. בוטשי דרייט זיך פאר דער קראם און האט מורא אויסצודרייען דעם קאפ צו דער טיר, וואו אינעווייניק קומט פאר די שרעקלעכע זאך.

ס'חלש'ן אים, דעם גראסערימאן, די הענט. זיי קאנען אים ניט דינען. ער קאן זיי ניט אויפהויבן.

— נו, דארט, שנעלער מאך דאס! — גיט אים מאיק א שטורך מיטן הענטל פון רעוואלווער.

דער דאזיקער איד, וואס האט פאר שרעק ניט געקאנט אויפהויבן א האנט, איז זייער טויטלעכער שונא. יעדע מינוט איז דא א וועלט־איבער־קערעניש בא זיי. אזוינע גרויסע האמערס קלאפן אין די שלייפן. דאס בלוט גליווערט. די לופט איז הייס און ס'ברענט אין די נאזלעכער. די אויגן טרערן און זיי זיינען צעמישט. די מיילער זיינען אויסגעקרימט. די פיס ווילן זיך אפרייסן פון דער ערד און פליען. דער אונטערשטער טייל קאפ שמארצט. דער האלז ברעכט פון דרייען אים אהין און צוריק. זיי האבן גאר אינגאנצן

קיין צייט ניט, מאַיק מיט היימי׳ן, און דאָ דער גראָסערימאַן מיט זיין ניט וועלן אויפהויבן די הענט, פאַרהאַלט זיי גאָר אַזוי אומגעלומפּערט.

יענער האָט פּשוט ניט געקאָנט אויפהויבן די הענט. ער האָט זיך ניט געקאָנט אויפשטעלן אַף די פיס. דער גאַנצער קערפּער איז אים פּאַראַליזירט געוואָרן.

היימי, דער ניכטערסטער פון זיי אַלע, האָט אַ טראַכט געטאָן בליציק־שנעל, אַז ס׳איז ניט נויטיק גראַד, אַז דער איד זאָל אויפהויבן די הענט. ס׳קאָן זיין אָן דעם, אויב יענער איז אַזוי איבערגעשראָקן. האָט ער גלייך געגעבן אַ שפּרונג צום רעדזשיסטער, אַ קוועטש געטאָן דאָרטן וואו מען דאַרף, און ס׳איז אַרויסגעשפּרונגען אַ קעסטל פול מיט זילבער און מיט גרינע פּאַפּירלעך. היימי האָט שנעל געכאַפּט פולע זשמעניעס פון דאָרטן, אָבער וויפיל ער האָט געכאַפּט, איז נאָך אַלץ צען מאָל אַזוי פיל געבליבן, און דאָ האָט ער גאָר קיין צייט ניט, אַז ער איילט זיך אַ סכנות.

פּלוצלונג אַ פייף פון דער גאַס: פ־י־ו־ו! דאָס איז בוטשי׳ס סיגנאַל. אין איין אויגנבליק און די חברה האָבן אויסגעטריקנט. ס׳האָט געדויערט אַ מינוט, ביז דער גראָסערימאַן האָט פאַרשטאַנען, אַז זיי זיינען פּלוצלונג נישטאָ. ערשט דעמאָלט האָט ער אָנגעהויבן צו שרייען מיט אַ דורכגעלעכערטן געשריי:

— ה—ע—ל—פּ—ט!...

— ה—ע—ל—פּ—ט!...

צו מיינע ברידער פון קלינטאָן סטריט

„צו מיינע ברידער פון קלינטאָן סטריט" — מאַיקל׳ס ערשטע ליד, וואָס איז געווען אָפּגעדרוקט שווארץ אַף ווייס אין דעם זשורנאַל „מעסעם". זיין טאַטע חיים ווייסט שוין פון דעם. דער טאַטע האָט איבערגעלייענט די ליד. דרייט זיך אים דער קאָפּ פון זיין זונ׳ס דערפאָלג, פונקט ווי ער וואָלט אויסגעטרונקען אַ גלעזעלע שטאַרקן שנאַפּס. ער זיצט איבער זיין ארבעט, מיט אַן אָנגעבויגענעם האַלז און מיט אַ שפּאַקטיוו אין אויג. זיין זון מאַיקל זיצט אויך לעבן אים מיט אַן אָנגעבויגענעם האַלז און מיט אַ שפּאַקטיוו אין אויג. דער טאַטע וויל אַלעמאָל אויסדרייען זיין קאָפּ און אַ קוק טאָן אַף זיין זון. ער טוט דאָס אָבער ניט, כדי דער זון זאָל זיך צופיל ניט איבער־נעמען. די פרייד פלאַמט באַם טאַטן אין זיין האַלז און נאַקן. אַ רויטער, פריידיקער האַלז. ער וועט איבערלאָזן אַ זון, וואָס וועט גיין אין זיינע וועגן. זיינע אַלע פארגאַנגענע יאָרן וועלן פארקערפערט ווערן אין דעם זון זיינעם. אין דעם ביימל, וואָס האָט ארויסגעשפּראָצט פון אים און הייסט מאַיקל.

עס זינגט זיך דעם טאַטן. ער ברומט אונטער אַ רוסישע רעוואָלוציאָנערע ליד, וואָס ער האָט געזונגען צוזאַמען מיט די פּאָליטישע ארעסטירטע אַף די סיבירער שנייען: „וויכרי וראזשדעבניע וועיוט נאַד נאַמי". ס׳ארט אים שוין ניט, חיימ׳ען. לאָזן ווינטן וויִען, לאָזן שטורעמס צאָרנען. אין שטורעם איז אויסגעוואַקסן אַ קינד, וואָס וועט שוין גיין ווייטער. אַך, ווי די מאַמע ווערא וועט זיך דאָס פרייען! די מאַמע מיט די זיידענע ווייסע האָר און מיט די יונגע ברוינע אויגן. אַ לעבן דורכגעמאַכט צוזאַמען, און עס האָט זיך אָפּגעטיילט פון זייער בלוט אַ קערנדל, ס׳קערנדל איז געוואַקסן און גע־טראָגן אַלע גוטע אייגנשאַפטן פון טאַטע־מאַמע. „וויכרי נאַד נאַמי וואָיוט אי וועיוט".

און מאַיקל? מאַיקל שרייבט שוין אַ צווייטע ליד אין זיין גערדאַנק. שנעל גייט צו דאָס שאַפן פון דער נייער ליד. ער רופט אין דער ליד אַלע ארבעטער זיי זאָלן גיין מיט אים, זאָלן גיין מיט מאַיקל׳ען. זאָלן ארויסגיין אַלע אַף אַ ברייטן סקווער, מיט די רויטע פאָנען זאָלן זיי גיין.

אָ, ווי מרים וועט זיך פרייען, ווען זי וועט דערזען שווארץ אַף ווייס דאָס וואָס זיי קאָנען שוין ביידע אַף אויסנווייניק. אָ, ווי מרים וועט זיך היינט פרייען!

אין אַ שאָפּ פון זייגערלעך, באַ איין טיש, זיצן זיי ביידע — דער טאַטע חיים קופּער מיט זיין זון מאַיקל קופּער. דער טאַטע מיט אַן אָנגעבויגענעם האַלז צום טיש און מיט אַ שפּאַקטיוו אַפן אויג. דער זון מיט אַן אָנגעבויגענעם האַלז און מיט אַ שפּאַקטיוו אין אויג. זיי שטעלן ארויף אַף זייערע אינסטרומענטן פּיצעלעך שרייפעלעך, וואָס אַפילו די דורכזיכטיקע לופט קאָן זיי באַהאַלטן. טאַטע און זון שטעלן צונויף זייגערלעך. פון שטומע, טויטע שרייפעלעך און רעדעלעך און ספּרוזשינעס ווערט צונויפגעשטעלט אַ קליינער קיילעכדיקער קערפּער, און דער קערפּער באַקומט לעבן און הויבט אָן צו פּולסירן. אַ לעבעדיקער אָטעם הויבט אָן צו שלאָגן טיק, טיק, טאַק. זייגערקערפּערס אַף די ווענט, קליינטשינקע קערפּערלעך אין די שופלאָדן, אין די קעסטעלעך. גרויסע טאַטעס-זייגערס און קליינע קינדערלעך-זייגערלעך און עופה'לעך-זייגערלעך, אַלע לעבן, אַלע פּולסירן. צוויי בישוף-מאַכער, דער טאַטע חיים מיט זיין זון מאַיקל.

טאַטע און זון — אַ גרויסער בוים מיט אַ קליין בוימל. דער טאַטע מיט אַ צעלאָפּענער קודלע האָר, און דער זון מיט אַ צעלאָפּענער קודלע האָר, נאָר באַם טאַטן זיינען די שפּיצן האָר שוין גרוי.

חיים דער זייגערמאַכער, דער געוועזענער בונדאָוועץ, וואָס האָט געקערט וועלטן צוזאַמען מיט זיין כלה ווערע די מאַדיסטקע, אין זייער שטעטל, אין באָברויסק. ביידע געווען פאַרשיקט אין סיביר, ביידע זיינען אַנטלאָפן פון דאָרטן קיין אַמעריקע און זיך באַזעצט אין קלינטאָן סטריט.

צוואַנציק יאָר איז ווערע אַלט געווען ווען אירע האָר זיינען גרוי געוואָרן. פאַר די אויגן פון אַלע פּאָליטישע ארעסטירטע זיינען אירע האָר גרוי געוואָרן, ווען זיי האָבן זיך געשלעפּט מיטן עטאַפּ איבער די ברייטע, גרויסע און אומענדלעכע שנייען.

דאָס קינד מאַיקל איז נאָך ניט געהאַט געבוירן געוואָרן אַף דער וועלט, נאָר געלעגן אַ רויע אומבאַשטימטע מאַסע אין דער מאַמע'ס אינגעווייד, און די עלטערן האָבן שוין באַשטימט זיין צוקונפט. ס'איז באַ זיי גאָר קיין שום צווייפל ניט געווען, אַז אַ זון ווערט צו זיי געבוירן. וועלן זיי שוין זייער זון דערציען אין אַ רעוואָלוציאָנערן גייסט. אַ פירער פון ארבעטער-קלאַס וועט ער זיין. אַף גרויסע מאַסן-פאַרזאַמלונגען וועט זייער זון שטיין אַף דער פּלאַטפּאָרמע און וועט בויגן זיין קאָפּ אַהין און אַהער, זיינע אויגן וועלן שפּריצן פייער, זיינע ליפּן וועלן ריידן שטאַרקע רעוואָלוציאָנערע רייד.

אַזוי האָבן זיי אים טאַקע געזען, איידער ער איז נאָך געבוירן געוואָרן.

טאַטע און מאַמע האָבן אַפילו זיך פאַרגעשטעלט זיינע שטריכן, דעם קאָליר פון די האָר, דעם שניט פון מויל, די פאָרמע פון די אויגן.

א יונג פּאָר פאָלק, וואָס איז אַריינגעפאַלן גלייך פון סיביר אין אַזאַ טומלדיקער רוישיקער גאַס און האָבן ניט געקאָנט שלום מאַכן מיט דער טעמפּקייט און גלייכגילטיקייט פון די מענטשן דאָ אין אַמעריקע צו די גרויסע באַפרייאונגס־אידייען, האָבן זיי אַריינגעטרוימט אַלע זייערע יוגנטלעבע רע־וואָלוציאָנערע פלאַטערנישן אין דער רויער מאַסע פון דעם מענטשעלע, וואָס איז נאָך געלעגן אין די איינגעווייד פון דער מאַמען, און געדאַרפט ערשט געבוירן ווערן.

זייער זון מאיקל וועט פירן דעם אַרבעטער־קלאַס פון אַמעריקע. אַ גרויסע רעוואָלוציאָנערע פּערזענלעכקייט וועט ער אויסוואַקסן. דערווייל אַלס אינגל איז ער געווען ענלעך צו אַנדערע אינגלעך פון קלינטאָן סטריט. זיך געשלאָגן, זיך געראַנגלט, געקעמפט פאַר דער פּאָזיציע פון דעם שטאַרקסטן אין בלאָק. טאַקע ניט געווען אַזוי חוצפה'דיק ווי די איבעריקע. טאַקע גערעדט אידיש מיט זיינע עלטערן. ליב געהאַט צו הערן די מעשיות, וואָס זיין מאַמע האָט דערציילט וועגן סיביר, און וועגן די רעוואָלוציאָנערן פון רוסלאַנד. אָבער אַף דער גאַס, צווישן די קינדער, איז ער געווען פונקט אַזוי ווילד, ווי אַלע איבעריקע קינדער.

זיי האָבן ניט פאַרשטאַנען, די עלטערן, אַז זייער זון מאיקל לעבט אין צוויי וועלטן: אין דער וועלט פון זיין אייגן הויז, וואו אידעאַליסטישע טאַטע־מאַמע ווארימען אוים זיין געדאַנק צו העכערע זאַכן אין לעבן, און אין דער וועלט פון קלינטאָן סטריט, וואו מאיקל מוז זיך צופּאַסן צו אַלע אַנדערע קינדער, זיי נאָכטאָן, זיי אַפילו אַריבערשטייגן, כדי ניט זיין פאַרשעמט אין זייערע אויגן, כדי די דאָזיקע קינדער־געזעלשאַפט זאָל אים ניט אַרויסטרייבן פון אירע רייען, זאָל אים ניט אָנטאָן קיין צרות.

אין זיינע בחור'שע יאָרן האָט ער אָנגעהויבן איבערצוגיין גאָר אין אַן אַנדער וועלט, אין דער וועלט פון ביכער. די ליבע צו ביכער איז שוין געווען אַ דירעקטער רעזולטאַט פון זיינע עלטערנ'ס דערציאונג. זיי האָבן אים די גאַנצע צייט געהאַלטן אין איין אָנרעגן צו שיינקייט, צו גרויסע טאַטן, צו שיינע אידייען. אין די ביכער האָט ער אויך געפונען אַ סך שיינקייטן.

ס'זינגט זיך דעם טאַטן. ער האָט געזינגט איבער דער אַמעריקאַנער גאַס. ס'דרייט זיך אים דער קאָפּ. ער איז שיכור, דער טאַטע, און ער זינגט שוין אַף אַ קול „וויכרי וראַזשדעבניע״. לאָזן ווינטן ווייען, לאָזן שטורעמס צאָרענען, און אין ווינט און אין שטורעם . . .

וואָס-זשע פּלוצלונג איז היינט אַזוי ליכטיק אין הויז?

ווי מרים וועט זיך היינט פרייען! מאַיקל שפּרינגט אַרויף די טרעפּ, דאָס האַרץ זיינס לויפט פאַר אים. ער קאָן ניט איינהאַלטן די נייעס. שוין אַ גאַנצן טאָג אַז ער האַלט די נייעס און דער אָטעם פאַרכאַפּט אים אַלעמאָל. ער וועט אַריינלויפן צו מרים'ען און וועט איר גלייך זאָגן, וועט אים שוין לייכטער ווערן און ער וועט קאָנען בעסער אָטעמען.

וואָס־זשע פּלוצלונג איז היינט אַזוי ליכטיק אין דעם הויז? עס ברענען די גאַז־רערן אין ביידע צימערן, עס ברענט דער גאַז־אויוון אין קיך. גרויסע טעפּ קאָכן און זידן. די מאַמע וועט דאָס היינט צוגרייטן די גוטע, טייערע מאכלים צו איר טאָכטער'ס חתונה. אַף אַ בענקל זיצט בעסי לעבן אויוון. שטיין אַף די פיס קאָן זי ניט. זיצט זי, מישט און פאַרזוכט, און וואַרפט אַריין אַלע נויטיקע גרינוואַרג. זי זיצט, קאָכט, מישט, און וויינט אין דער שטיל. איר טאָכטער מרים טוט דאָס צוליב איר. אַ יונג-לעבן איז זיך מקריב פאַר איר, בעסי'ן, און זי איז שוין אַן עלטערע פרוי, אַ קראַנקע, אַ צעבראָכענע. אָפּהאַלטן מרים'ען קאָן זי אויך ניט. ס'איז דאָ די קליינינקע ליוסי. מישט זי און פאַרזוכט, באַזאַלצט און באַפּעפערט, און באַוויינט דעם גורל פון איר טאָכטער.

אוי, ווי זי שיינט, די מומע ביילע. איר אויסגעדאַרט פּנים בליט. אירע קנייטשן פרייען זיך. אירע אויגן שיינען. זי פּוצט דאָס הויז. באַלד דאַרפן די געסט קומען, באַלד דאַרף אויך דער שמש מיטן רב קומען. דער חתן מיט זיינע קרובים. אין די דאָזיקע ענגע צימערלעך וועט מען פראַוון די חתונה אָן כלי־זמר, ווייל די כלה איז אַ יתומה, און ווייל קיין סך פריינט איינ־צולאַדן האָבן ניט סיי די כלה און סיי דער חתן. די פריינט, די לאַנדסלייט האָבן זיך פאַרלוירן אין די שווערע אָרימע יאָרן, מען ווייסט ניט וואו זיי זיינען אַהינגעקומען.

די מומע ביילע גרייט דעם טיש און זינגט זיך אונטער אַ לידל. שוין אַרום צוואַנציק יאָר ניט געזונגען, איצט האָט זי זיך צעזונגען. ס'איז אַ לידל נאָך פון דער היים:

> שיין בין איך און שיין איז מיין נאָמען.
> איך קום אַרויס פון גאַלע רבנים.

רבנ'ישע תורה איז דאָך זייער גרויס,
און איך בלי בא מיין מאַמען ווי אַ שיינע רויז . . .

— שיין איז זי, שיין, די מומע ביילע און גרויס איז איר יחוס, און איצטער מאַכט זי חתונה מרים'ען מיט אַן אַנדערן יחוס.

מרים מיט אַן אויסגעשטרעקטן ווייסן שיינעם האַלז מיט די גרויסע אויגן, וואָס זיינען אָנגעזאַפּט מיט אַזאַ מין ברוינלעכער ליכטיקייט. אין אַ ווייסן קלייד, מיט די לאַנגע טרויעריקע הענט. די פלעמלעך פון גאַז־רער שפּיגלען זיך אָפּ אין אירע קופּערנע רויטע האָר. אַ בלאַסע איז מרים און זי באַגעגנט מאַיקל'ען אויף דער שוועל. זי האָט אים ניט צוגעגרייט צו זיין אומגליק, זי האָט אים ניט געקאָנט זאָגן וועגן דעם. זי האָט זיך געלאָזט קושן און אַרומנעמען פון אים, אויך מיט אַ נאַכט פריער, ווען זי האָט שוין געוואוסט, אַז איר סוף איז נאָענט.

— אָ, אַ גאַסט, מיסטער מאַיקל קופּער! — רופט אויס די מומע זייער ברייטלעך און גאַסטפריינטלעך. — געקומען צו מרים'ס חתונה? זייער פיין פון אייער זייט, זייער פיין.

ער האָט שוין פאַרגעסן, מאַיקל, אין זיין פּאָעמע „מיינע ברידער פון קלינטאָן סטריט". ס'האָט געגעבן אַ יאָג אַ ווינט אין די אויערן, און ס'האָבן אויפגעריסן ראַרטן אינעווייניק הילכיקע דונערן.

מיטן איינגעבויגענעם האַלז, מיט גרויס אונטערטעניקייט, ניט זאָגנדיק קיין וואָרט, דרייט ער זיך אויס אָפּ צוריק. לאָזט זיך אַראָפּשפּאַנען די טרעפּ און מרים נאָך אים. אַ שולדיקע, אַ פלאַטערדנדיקע, זי וויל אים דער־קלערן, זי וויל זיך פאַרענטפערן פאַר אים. אָבער זי האָט אים שוין ניט געקאָנט דערקלערן.

אַ קילער פאַרנאַכט. דער זומער איז שוין נאָענט צו האַרבסט. די זון זעצט זיך אין איסט־ריווער. די צענדליקער טויזנטער פענצטער פון די הויכע מויערן אין מאַנהעטן שיסן אַרויס דורך די שויבן גאָלדענע בליצן. דינע שפּיזיקע בליצן. זיי קרייצן זיך דורך, די בליצן, זיי גיסן זיך צונויף צוזאַמען. מען זעט שוין ניט קיין פענצטער, מען זעט העלן פייער.

מאַיקל קאָן שוין אייב באַרנעצ'ן. ער האָט אים געזען אַ פּאָר מאָל אין הויז. ער האָט ניט געשאָנקען קיין איבעריקע אויפמערקזאַמקייט צו דעם פאַרשוין מיט די לאַנגע וואָנצעס. איצטער האָט ער אים אָפּגעבריט, דער דאָזיקער אייב באַרנעץ, און ס'שמאַרצט אים דאָס לייב. מאַיקל וויל וויינען, ווי אַ קליין קינד, און מרים קאָן אים שוין גאָרניט העלפן. סיידן ער זאָל פאַרגעסן.

— מען דאַרף פאַרגעסן, מאַיקל — זאָגט צו אים מרים — און איך וועל אויך דאַרפן פאַרגעסן. באַלד וועלן די געסט זיך צונויפקומען, און מען דאַרף שוין זיך אומקערן צוריק.

זי דאַרף זיך באַלד אומקערן צוריק, מרים, און זיי זיינען שוין פאַרגאַנגען זייער ווייט אַף דעם וויליאַמסבורגער בריק. באַלד לאָזט זיך אַראָפּ דער בריק צו ברוקלין, און זיי וועלן שוין פאַרקריכן אין אַן אַנדערער שטאָט.

מען זעצט זיך ביידע צו אַף אַ באַנק. מרים דאַרף שוין באַלד לויפן צוריק. זי טאָר זיך ניט צוזעצן. אַף דער דאָזיקער באַנק זיינען זיי שוין פיל מאָל געזעסן. אַ באַקאַנטע באַנק. זיי שווייגן ביידע, קינדער פון קלינטאָן סטריט. זיי האָבן זיך ביידע דערשראָקן פאַר דעם, וואָס דאַרף באַלד געשען.

מאַיקל, וואָס שרייבט לידער וועגן דער אָרעמקייט פון קלינטאָן סטריט, קאָן גאָרניט באַגרייפן אָט די זאַך מיטן שכל. די גאַנצע וועלט האָט זיך אויסגעדרייט צו אים מיטן רוקן און אים געלאָזט אַ פאַרשטויסענעם און אַ פאַרשעמטן. קיינער האָט אים שוין ניט ליב. דאָס וואָס די זון זעצט זיך אין איסט־ריווער אַזאַ פייערדיקע, מיינט שוין צו אים גאָרניט. ס'מיינט שוין צו אים אויך גאָרניט זיין נאָמען אונטער דער ליד, וואָס איז געדרוקט שוואַרץ אַף וויים. ער נעמט דעם נומער „מעסעס" און שליידערט אים אַריבער איבער דעם בריק.

— וואָס האָסטו געטאָן, מאַיקל?

— דאָס איז געווען מיין ליד אָפּגעדרוקט — ענטפערט ער איר מיט אַ געפאַלן קול, אַקוראַט ווי ער וואָלט ערשט עמיצן געטויטעט. — איך וועל שוין מער ניט שרייבן קיין לידער. — ער זוכט ווייטער אין די קעשענעס. ער געפינט דאָס בלעטל, אַף וועלכן ער האָט שוין אָנגעשריבן זיין נייע ליד. ער שליידערט דאָס אויך אַוועק.

— אָ, מאַיקל, וואָס טוסטו?

— איך וועל שוין ניט שרייבן קיין לידער. לידער זיינען נאַריש — קלאָגט ער זיך פאַר מרים'ען. — לידער זיינען אויסגעטראַכטע זאַכן.

— וועסט נאָך שרייבן לידער, מאַיקל — טרייסט אים מרים. — וועסט ווערן אַ באַרימטער פּאָעט, אַלע אָרעמע מענטשן וועלן בענטשן דיין נאָמען.

— לידער שרייבן איז נאַריש — עקשנ'ט זיך איין מאַיקל.

ס'ווערט פינצטער און מרים דאַרף שוין לויפן באַלד צוריק. אָבער ווי קאָן זי אים איבערלאָזן אַליין, אַז מאַיקל עקט זיך. אַן אויסגעלאָשענער מאַיקל, געגליכן צו דער אָנקומענדיקער פינצטערניש. די פאַרליבטע פּאָרלעך קומען אָן אַף דער וויליאַמסבורגער בריק פון ביידע שטעט, פון מאַנהעטן און פון

ברוקלין. מען פארכאפט די בענק. מען נורעט זיך איין, מען ווערט איינ־זאַטן איינער אין צווייטן. אף ווייטע בענק זינגען די ניו יאָרקער קינדער ליבעס־לידער. זיי טראַכטן ניט פון מאָרגן און ניט פון דעם נעכטן. מען זעט ניט קיין פנים׳ער, פאַר׳חלש׳טע מיידלשע העלזער זעט מען אין דער פינצטער־ניש. אַנגרייפערישע אינגלשע האַלז און נאַקנס זעט מען אין דער פינצטערניש, הענט פלעכטן זיך ארום קערפערס.

פאַר מאיקל׳ען און מרים׳ען האָט זיך געשלאָסן דער קאַפּיטל וויליאַמס־בורגער בריק. אַ געוויינלעכע טאָג־טעגלעכע געשיכטע פון דעם אָרעמען לעבן. די מיידל פאַרלאָזט דעם יונגנט־פריינט צוליב אַ ממשות׳דיקער אורזאַך.

:: :: ::

— שיינע גערעטענע מיידעלעך האָדעוועט זיך ניט אף דער איסט־סאַיד פאַר אָרעמע בחורים, וואָס קאָנען מיט גאָרניט באַצאָלן, אַ חוץ מיט קעגנ־זייטיקער ליבע — טרייסט אים ווערא, זיין מאַמע, די רעוואָלוציאָנערע מאַמע, וואָס האָט נאָך אין באָברויסק אף די געהיימע פאַרזאַמלונגען אריינגעזאַפּט אין זיך די תורה וועגן אָרעם און רייך.

מאיקל׳ען ווערט אָבער פון דעם ניט בעסער. זיינע ליפּן טוען אים וויי. אין די אויגן שטומער ווייטיק.

— רייכע מענטשן וואוינען אין שיינע גראַמע הייזער, טוען זיך אָן אין די בעסטע קליידער, קלייבן זיך אויס די בעסטע מיידלעך — רעדט ביטער קעגן די רייכע, די אינטעליגענטע מאַמע.

דעם זון ווערט נאָך אַלץ ניט בעסער פון דעם. יעדע געשעעניש האָבן טאַטע און מאַמע אויסגענוצט צו לערנען דעם זון וועגן קלאַסן־קאַמף. איצטער נעמען זיך אָבער ניט אָן זייערע רייד. ער איז אומגליקלעך. ער וויל זיך צעוויינען און שעמט זיך פאַר דער מאַמען. מאיקל׳ען וואָלט אפשר לייכטער געוואָרן, ווען די מאַמע זאָל איצט ריידן שלעכטס אף מרים׳ען. פאַר׳מיאוס׳ן מרים׳ען, אַז זי האָט אים ניט די ווערט, אַז זי איז אַ נאַרישע מיידל, וואָס קאָן פאַרבייטן אַזאַ טאַלאַנטפולן מאיקל׳ען, וואָס דרוקט זיך שוין אין די זשורנאַלן, פאַר אַן עלטערן בחור, וואָס האָט צו טאָן מיט פערד. אָבער די מאַמע וועט ניט רעדן קיין שלעכטס אף מרים׳ען.

מאיקל איז שטום. ער באַהאַלט עפּעס אין זיך זייער אַ געפערלעכן געדאַנק. די מאַמע דערקענט דאָס אין זיינע אויגן, אַז ער וועט עפּעס אָפּטאָן זייער ניט קיין קלוגע זאַך. זי דערשרעקט זיך, די מאַמע. טאַטע און מאַמע קאָנען שוין צו אים גאָרניט רעדן. ס׳נעמט אים ניט גאָרניט. אויב אפילו די רייכע זיינען שולדיק, מאַכט דאָס ניט גרינגער זיין ווייטיק.

יאָ, מאַיקל האָט עפּעס פאַרטראַכט. ס'איז אים מיטאַמאָל איינגעפאַלן און ער האָט זיך שוין אָנגעכאַפּט אין דעם געדאַנק, ווי אין אַ גרויסער דערלייזונג. ער טראַכט זייער שנעל. ער פּלאַנעוועט אַלצדינג אויס.

טאַטע און מאַמע האָבן זיך שוין ניט געקאָנט פרייען מיט דעם זונ'ס ערשטן דערפאָלג אַלס פּאָעט.

שוין לאַנג, אַז די מאַמע איז ניט געזעסן בײַ מאַיקל'ס בעט, איידער ער שלאָפט איין. אין זיין קינדהייט פלעגט זי אַזוי טאָן. יענעם אָוונט האָט זי דאָס אויך געטאָן. געזעסן לעבן זיין בעט און גערעדט צו אים. זי האָט אים שוין מערער ניט אויפגעוויזן ווען עמנס שולד ס'איז. זי האָט אים געטרייסט, אַז ער איז נאָך יונג און ער דאַרף אויפטאָן נאָך זייער אַ סך אין זיין לעבן. ניט אומזיסט האָבן זיי אים אויפגעצויגן אַזאַ קלוגן און פיאיקן. ס'וועט אַוועק אַ שטיקל צייט און ס'וועט פאַרגיין, וועט זיך זיין טאַלאַנט נאָך מערער צעוואַקסן און ער וועט שאַפן גרויסע, שיינע ווערק אַף צו וועקן און רופן אַלע אָרעמע און עקספּלואַטירטע מענטשן. זאָל מאַיקל זי איצט ניט פאַרשעמען...

מאַיקל האָט זי ניט געוואָלט פאַרשעמען און דערפאַר האָט ער ניט געזאָגט זיין מאַמען זי זאָל אים צורו־לאָזן. ער האָט פאַרשלאָסן די אויגן און געמאַכט זיך, אַז ער שלאָפט. שפּעט אין דער נאַכט, ווען טאַטע און מאַמע זיינען שוין אויך געשלאָפן, האָט ער זיך אויפגעהויבן פון בעט, אָנגעצונדן דעם גאַז־רער, אָנגעשריבן אַ בריוו צו טאַטע און מאַמע. אַרויס אינדרויסן און איז אַוועק, ניט אוקוקנדיק זיך אַף דער הויז, וואו ער איז געבוירן געוואָרן, אַף דער גאַס, וואו ער האָט פאַרבראַכט זיינע יאָרן. ער איז אַוועק, מאַיקל, מיט דעם גרויסן ווייטיק.

איב באַרנעץ און זיין גוטער פריינט

אויבן־אָן לעבן חתן איז געזעסן דער רב מיט דער לאַנגער באָרד. ער האָט זי געהאַלטן, די באָרד, אין דער האַנט, זי געגלעט, געקעמט מיט די פינגער און זי אָפּגעהיט, ווי אַן אויג אין קאָפּ. דער שמש האָט שוין ניט געהאַט אַזאַ לאַנגע באָרד—אַ קליין בערדל, אַן ארומגעשוירנס. ער איז געזעסן פון צווייטן עק טיש און געמאַכט אַלעמען שטיל, ווען ער האָט דערזען, אַז דער רב קלייבט זיך עפּעס זאָגן. דער רב האָט געבענטשט חתן־כלה, זיי צוגע־וואונטשן ישועות, נחמות און הצלחות אַף אידן און אַ סך פּרנסה. האָט איב באַרנעץ אים געגעבן אַ פינף־דאָלאַר־שטיק דערפאַר. דער שמש האָט אַ קרעכץ געטאָן נאָכדעם ווי דער רב האָט פאַרענדיקט זיין ברכה. האָט אים איב באַרנעץ אויך געגעבן צוויי דאָלאַר פאַר זיין ליטוישן קרעכץ.

ס'איז אויך געזעסן לעבן טיש אַן עלטערע מיידל מיט שווארצע פּליאַמעס אַפן פּנים. דאָס מיידל מיט די פּליאַמעס האָט בעסי איינגעלאַדן פון דעם צווייטן הויז.

זי האָט אויך איינגעלאַדן אַן עלטערע פרוי אין אַ קאָפּן־טיכל. זי, די דאָזיקע פרוי מיטן קאָפּן־טיכל, איז אויסגעשלאָפן די וועטשערע. ניט פאַרזוכט גאָרניט און גערדעמלט. אַזוי, אין דער היים, אין איר צימער, קאָן זי ניט שלאָפן, די דאָזיקע פרוי אין קאָפּן־טיכל. זי ליידט פון שלאָפלאָזיקייט. אָבער אַז זי קומט צווישן מענטשן, קאָן זי גראָד יאָ שלאָפן. וואָס מער מענטשן ארום איר און וואָס מער מען רעדט, אַלץ בעסער שלאָפט זי. איז זי גערן געקומען אַף דער חתונה, און זיך מחיה געווען מיט אַ גוט ביסעלע שלאָף.

מויש'ן האָט מרים געקויפט אַ נייעם אָנצוג, אַ געקעסטלטן בלויען אָנצוג. איז אים געווען ענג אין דעם דאָזיקן אָנצוג. ס'איז אים געווען ענג צווישן אַט די פרעמדע מענטשן. זיינע גוטע פריינט טוען עפּעס איצט אויף זייער אַ וויכטיקע זאַך, און ער איז גאָר אַף אַ חתונה. אַ, דזשי! די איינציקע טרייסט זיינע איז געווען די רייכע וועטשערע. די מאַמע האָט צוגעשיקט דורך דער מומע ביילע'ן פולע טעלער צו מויש'ן, און מויש האָט גאָר הנאה געהאַט. ווען ער האָט זיך אָנגעגעסן און איז שוין געווען איבערגעפּילט, האָט ער גלייך געוואָלט אַנטלויפן. אָבער די שוועסטער מרים, וואָס האָט געהאַלטן אַן

אויג אָף אים, האָט אים אָפּגעהאַלטן. ער האָט אַ ביסל מורא פאַר זיין שוועסטער מרים. „אָ, דזשי", ער דאַרף גאָר זיצן צווישן אָט די נודנע מענטשן.

אין אָנפאַנג פון אָוונט האָט ליוסי, ווי איר שטייגער איז, צעאַרבעט מיט אירע אייגעלעך, געפּרואווט אָפּשפּעטן פון רב, אים צעטומלען. דערנאָך האָט זי זיך גענומען צום שמש. אָבער שפּעטער איז איר אומעטיק געוואָרן. זי האָט זיך דערמאָנט, אַז די שוועסטער מרים פאַרלאָזט דאָס הויז, און זי וועט שוין היינט דאַרפן שלאָפן אַליין. איז איר געווען זייער טרויעריק פון דעם געדאַנק. זי האָט זיך אַריינגערוקט מיט איר בענקל צווישן חתן און כלה און אַריינגענומען מרים'ס האַנט אין אירער. מרים איז דאַנקבאַר דער קליינער שוועסטערל, וואָס האָט גענומען איר האַנט. דורך דער שוועסטער'ס האַנט קומט זי נאָך אין באַרירונג מיט איר אייגענער משפּחה.

וואָס־זשע וועט זיין נאָכדעם? נאָכדעם, ווען אָט די טרויעריקע וועטשערע וועט זיך פאַרענדיקן? אפשר וועט דער „נאָכדעם" קיינמאָל נישט קומען... אַז זי גליווערט שוין נאָר זיצנדיק לעבן אים. וואָס האָט זי געטאָן, מרים? אוי, וואָס האָט זי געטאָן? זי טרינקט זיך, מרים. זי וועט זיך אויפהויבן פון טיש און אַנטלויפן, אָפּזוכן מאַיקל'ען און אַוועק מיט אים אין דער וועלט אַריין.

ס'זיצט נאָך אַ מענטש צווישן די געסט און ער איז אַן אומפאַרשטענד־לעכער צו אַלע. אַ מענטש מיט אַ פרויען קאָפּ האָר און מיט אַ פּנים פון אַ געלערנטן, צי פון אַ שרייבער. זיינע האָר זיינען פאַרקעמט אַרויף, ווי בײַ אַ מענטשן, וואָס איז אין דער קינסטלערישער פּראָפעסיע. אָבער זיין נאָז איז געווען אַ שיכור'ע. אַ לאַנגע אויסגעבויגענע נאָז, אַ קלוגע, אַ רויטע און אַ שיכור'ע.

ליוסי האָט געפּרובירט חוזק מאַכן פון דעם מאַן מיט אירע לוסטיקע רינגעלעך־אייגעלעך. ער האָט אָבער אַ קלוגן שמייכל געטאָן צו איר, און זי איז גאָר צעטומלט געוואָרן.

לעבן חתן איז געזעסן אָט דער אומפאַרשטענדלעכער מאַן, וואָס האָט געהייסן סענדער ראַבינאָוויץ. אַזש פון נואַרק האָט אייב מיטגעבראַכט דעם דאָזיקן סענדער ראַבינאָוויץ.

— רייד מיט איר עפּעס, — האָט אייב באַרנעץ אים אַריינגעשושקעט אין אויער. אייב באַרנעץ האָט געוואָלט, אַז סענדער ראַבינאָוויץ זאָל עפּעס ריידן מיט דער כלה.

— מען קאָן נאָך ניט, — האָט דער קלוגער פריינט זיינער אים אָפּגע־

ענטפערט אין דער שטיל. — שפּעטער אַ ביסל, ווען ס'וועט זיך מאַכן אַ געלעגנהייט.

וואָס־זשע זאָל סענדער ראַבינאָוויץ ריידן מיט דער כּלה? גלאַט אַזוי זאָל ער ריידן. אינטעליגענטע רייד זאָל ער ריידן, ווייל אייב בּארנעץ קאָן ניט ריידן קיין אינטעליגענטע רייד. דער דאָזיקער מר. ראַבינאָוויץ קאָן יאָ. צען דאָלאַר האָט ער צוגעזאָגט דעם דאָזיקן סענדער'ן פאַר דעם אָוונט פון דער חתונה. קיין נאָענטע פריינט פאַרמאָגט נישט אייב בּארנעץ אין נוארק. די פּעדלער, וואָס דינגען בּאַ אים פּושקאַרטס אַף פּראָקאַט, וועט ער דאָך ניט איינלאַדן. אַ קליינער יחוס פאַר אים אַט־די דאָזיקע פּעדלער. גיין איינער אַליין אַף דער חתונה, פּאַסט ניט. עפּעס פירט זיך ניט אַזוי בּאַ לייטן. ביז ס'איז אים איינגעפאַלן דער געדאַנק וועגן סענדער ראַבינאָוויץ. ראַבינאָוויץ איז אַ לאָיער, פון די אָרעמע לאָיערס, אָבער אייב בּארנעץ'ן געפעלט ער. אַ קלוגער מענטש, אַ געלערנטער און פאַרמאָגט אַ געשליפן צינגל. האָט ער אים געדונגען פאַר אַ „גוטן פריינט" בּלויז אַף דער חתונה־נאַכט, ער זאָל עפּעס ריידן מיט דער כּלה, זיך אַריינמישן מיט קלוגע רייד אין געשפּרעך, וועט דאָס זיין פאַר אים אַ כּבוד.

יאָ, סענדער ראַבינאָוויץ וועט בּאַלד ריידן. ער האָט גוט בּאַטראַכט די כּלה, און איצטער גייט ער איר עפּעס זאָגן.

— זייט ניט פאַרצווייפלט, שיינע פרײלין, — בּויגט ער זיך אָן פאָטער־לעך צו מרים'ען, — ווייל מען קאָן חתונה האָבן, מען קאָן זיך אויך גט'ן, ס'איז ניט געפערלעך.

מרים ווערט רויט איבערן גאַנצן האַלז. זי לאָזט אַראָפּ די אויגן און סענדער רעדט ווייטער צו איר:

— ס'לוינט זיך ניט, שיינע פרײלין. מען דאַרף דאָס ניט נעמען אַזוי ערנסט.

אייב הערט ניט, וואָס דער „גוטער פריינט" זיינער רעדט צו דער כּלה. אָבער ער שטויסט זיך שוין אָן, אַז ער רעדט מסתּמא וואָס מען דאַרף, און ער גיט סענדער'ן אַ קלאַפּ גוט־בּרודעריש איבער די פּלייצעס. מיסטער ראַבי־נאָוויץ נעמט אָן דעם קלאַפּ מיט ווירדע. צוצונעמען דעם דאָזיקן גוטבּרודערשן קלאַפּ גייט אויך אַריין אין זיין פונקציע, פאַר וועלכער ער נעמט צען דאָלאַר. סענדער ראַבינאָוויץ גיסט זיך אָן אַ גלאָז וויין און זאָגט:

— פאַרן געזונט פון חתן, מיסטער אייב בּארנעץ. מיין פולער רעספּעקט פאַר אים!

ער האָט זיך פאַרנויגט פאַר בּארנעץ'ן און אייב בּארנעץ'ס נאָקטער

קאָפּ האָט זיך גאָר מחיה געווען. זיין פּליך איז געוואָרן רויט און גלאַנציק און געשיינט פון גרויס כבוד.

מיסטער ראַבינאָוויץ האָט דערגאָסן זיין גלאָז ווין, זי ווידער אויפגעהויבן אין דער לופטן און געזאָגט:

— און אָט הויב איך מיין בעכער פאַר דער כלה, די שענסטע צווישן אַלע מיידלעך, די קלוגסטע פרוי צווישן אַלע פרויען, די איידלסטע פּערזאָן צווישן אַלע פּערזאָנען, דאָס נאָבלסטע האַרץ צווישן אַלע הערצער.

ער האָט זיך פאַרנויגט פאַר איר און אָפּגעזופּט אַ ביסל פון זיין גלאָז.

דערנאָכדעם האָט ער ווייטער דערגאָסן זיין גלאָז און געזאָגט:

— איך טרינק פאַרן געזונט פון דער מוטער, וואָס האָט געגעבן דער וועלט אַזאַ שיינע טאָכטער. זי מעג זיין שטאָלץ, די מאַמע, ווייל זי איז די גליקלעכסטע מאַמע פון אַלע מאַמעס.

סענדער ראַבינאָוויץ האָט אַזוי געהאַלטן אין איין אָפּזופּן פון זיין גלאָז און אין איין דערגיסן און געטרונקען פאַר אַלעמענס געזונט. ניט פאַרגעסן די מיידל מיט די שוואַרצע פּליאַמעס, און דער אַלטער פרוי, וואָס האָט גע־האַלטן אין איין דרעמלען, מויש'ן ניט פאַרגעסן און ליוסי'ן אויך ניט. ער האָט כשר פאַרדינט זיינע צען דאָלאַר.

— ווער איז דער דאָזיקער מאַן? — פרעגט מרים בײַ איר חתן.

— אָ, ער איז שוין דער אמת'ער מאַן, — לויבט אים באַרנעץ, — ער איז אַ גרויסער געלערנטער און מיין בעסטער פריינט.

כדי צו ווייזן, אַז דער דאָזיקער גרויסער געלערנטער מאַן איז טאַקע זיין בעסטער פריינט, גיט ער אים ווידער אַ קלאַפּ אין פּלייצע. נעמט ווידער צו, מר. ראַבינאָוויץ, דעם קלאַפּ מיט גרויס ווירדע און פאַרנויגט זיך ווידער פאַר אייב באַרנעצ'ן.

די צוויי כלי־זמר זיינען געקומען אומגעבעטן. דער איד מיט דער גוליע אָפּן האַלז, וואָס שפּילט אַפן קלאַרנעט, און דער איד מיטן פידל, מיטן צע־כראַסטעטן העמד. זיי האָבן זיך שוין דערוואוסט אַפן בלאָק, אַז אין דער הויז קומט פאָר אַ חתונה, זיינען זיי געקומען זעלבסט־אנגעלאָדענע. כדי אָוועקצונעמען אַלע טענות, האָבן זיי גלייך ווי זיי האָבן איבערגעטראָטן די שוועל אָנגעהויבן צו שפּילן אַ „חתן־כלה מזל־טוב". אַז זיי האָבן געענדיקט, האָט דער איד מיט דער גוליע זיך אַ לאָז געטאָן מיט אַ שלום־עליכם צום חתן און אויסגערופן:

— מזל טוב, חתן לעבן, גאָט זאָל דיר געבן גרויס גליק און נחת מיט דיין באַשערטער. איר זאָלט לעבן ביידע ווי די כשר'ע טייבעלעך. איר זאָלט

האָבן גוטע קינדער און איר זאָלט זיי דערציען לתורה, לחופה ולמעשים טובים.

— אָמן! — האָט נאָכגעזאָגט דער איד מיטן פידל.

דער חתן האָט זיי געגעבן דריי דאָלאַר און זיי האָבן אָנגעהויבן שפּילן נאָך אַ התונה־שטיקל, אָבער אינמיטן דערינען האָבן זיך אַריינגעריסן די פינף חברה־לייט, מויש׳ס גוטע פריינט. ניכטערערהייט וואָלטן זיי קיינמאָל ניט געטאָן אַזאַ זאַך, אָבער זיי זיינען געווען שיכור׳לעך, די אינגלעך, זיך אָנגעטרונקען באַ באַשע דער רומענערן, נאָך זייער געלונגענער שטיקל אַרבעט. פּופּצן דאָלאַר האָבן זיי פאַרכאַפּט.

— מזל טוב! — האָבן זיי אַלע אויסגעשריען אַף אַ קול צו מרים׳ען.

בעניטאָ האָט אויך אויסגעשריען „מזל טוב". די חברים האָבן אים געלערנט אַפן וועג ער זאָל אַזוי זאָגן. האָט ער טאַקע געזאָגט „מזל טוב" און געקוקט אַף די געסט, צי מען וואונדערט זיך ניט, וואָס ער, אַן איטאַליענער, האָט געזאָגט „מזל טוב" פּונקט ווי אַ איד.

— שפּילט עפּעס, — האָט מאַיק באַפוילן די כלי־זמר און זיי אַ וואָרף געטאָן הפקר׳דיק אַ דאָלאַר. האָט דער איד מיט דער גוליע אַ כאַפּ געטאָן זייער פלינק דעם דאָלאַר אין דער לופטן און האָט זיך גאָר מחיה געווען מיט די שיכור׳ע בחורים. זיי האָבן אַ שפּיל געטאָן אַ פריילעכס און די חברה האָבן פאַרלייגט הענט אַף אַקסל, אַריינגעשלעפּט מויש׳ן אויך אין קאָן און אויסגעטאַנצט דאָס „אידישע פריילעכס" אַף זייער אַמעריקאַנעם קלינטאָן־סטריט שטייגער. לואי איז אַריין אינמיטן ראָד און אָנגעהויבן אויסצוקלאַפּן מיט די זוילן פון די שיך דעם גאַנצן פריילעכס און די ווילדע בחורים פון קלינטאָן סטריט צוזאַמען מיט בעניטאָ׳ן האָבן געהאָפּעט. מיט אָנגעבויגענע העלזער האָבן זיי געטאַנצט, געטרייסלט מיט די צעפּאַטלטע קעפּ און אויסגערופן אַלע מאָל: טאַר־ראַ־רא באַם, טי־איי!

דאָס האָבן זיי אַזוי באַשיינט מויש׳ס שמחה, און מויש׳ס פרישטשעם אַפּן פּנים און זיינע לאַנגע אויערן אין אַ פריילעכער צעטומלעניש, האָט מיטגעהאָפּעט מיט די איבעריקע. וואָס פאַר אַן איבערגעגעבענע פריינט פאַרמאָגט אָט־דער מויש — אין ליידן און אין פריידן, זיי זיינען אַלעמאָל מיט אים.

— מרים. טאַ־ראַ־ראַ, בום טי־איי, — שרייט ער צו דער עלטערער שוועסטער זיינער און מיינט, אַז ער פאַרשאַפט איר אַ גוואַלדיקן נחת רוח.

— טראַ־ראַ־ראַ, בום, טי־איי.

אָבער פּלוצלונג ווערן אַלע מיטאַמאָל אַזוי שטיל. די כלי־זמר האָבן נאָך געשפּילט אַ ביסל, נאָכדעם ווי אַלע זיינען געוואָרן שטיל, אָבער זיי האָבן אויך תיכף אָפּגעהאַקט. אינדרויסן איז עפּעס ניט גלאַט, אַלע זיצן מיט אָנ־

געשטרענגטע אויערן צו דעם אינדרויסן. עס רודערט זיך עפּעס אַף דער גאַס. מען שרייט. יאָ, מענטשן שרייען. הילכיקע שניידנדיקע קוויטשן רייסן זיך אריין דורך די פענצטער:

— פיי־ע־ער, גע־וו־אַ־ל־ד, ס'בר־ע־נ־ט!

א רויטער אינדרויסן. רויט אַלע ווענט און אַלע פענצטער. האַלבנאַקעטע געשטאַלטן לויפן פון די הײַזער.

— פיי—ע—ע—ער!

אַ פייער אַף קלינטאָן סטריט

אַ בלאָק שלאָפט זיך. סוף זומער־נאַכט. די שטיינער פון דער גאַס קילן זיך אָפּ. עס שטילט זיך איין דער טומל פון אַ גאַנצן טאָג. ער פאַלט צו, דער טומל, צו די ווענט, צוזאַמען מיטן שטויב, וואָס איז געהאַנגען די גאַנצע צייט אונטערן הימל. ווי אַ גלאָז מוטנע וואַסער, אַזוי זעצט זיך אָפּ דער אינדרויסן אין קלינטאָן סטריט. אויבן איבער די דעכער ווערט דורכזיכטיק די לופט. מען קאָן שוין זען אַלע שטערן, קלאָרע, קאַלטע און פינקלדיקע. ער פאַלט צו, דער שטויב, צו די דעכער, צו די ווענט, צו די פאַרלאָזענע פושקאַרטס, צו די גליווערנדיקע שטיינער.

די קעץ פון קלינטאָן סטריט זיינען שוין מיד געוואָרן פון אַרומרייסן זיך. איינגעטונקענע אין אַש און אין שמוץ פון די מיסט־קעסטלעך, שלאָפן זיי אין די קעלערס, אין די ווינקלען פון די האָלס.

עס אָטעמט די מענטשהייט פון דעם בלאָק דורך די האַלב־אָפענע פענצטער. מען זיפצט, מען שנאָרכעט און מען כראָפּעט.

ווי פּילשטאָקיקע שטייגן, קוקן אויס די טענעמענט־הייזער אין דער מוטנער ליכטיקייט פון די גאַסן־לאָמפּן. שטייגן מיט פענצטערלעך און דורך די פענצטערלעך — באַשעפענישן אין ווייסע ליילעכער.

אַן עלטערער איד שלאָפט מיטן קאָפּ אינדרויסן. דער קישן זיינער ליגט אָפןביישטידל פון פענצטער. דער קאָפּ זיינער הענגט אַריבער דעם קישן. ער איז אַן אַסטמעניק, דער איד, מוז ער האָבן לופט. הוסט ער אַ גאַנצע נאַכט צום דרויסן אַרויס און שניידט די לופט, ווי מיט אַ זעג איבער אַ ברעט.

אַ גאַס שלאָפט זיך אַזוי־אָ אין אַ סוף־זומער נאַכט,, און אַ רויט פלעמל האָט אָנגעפאַנגען טאַנצן אין קעלער פון איטשע מאיר אפרת דעם בוכבינדער.

דאָס האָט אַ מייזל אָנגעצונדן אָט דאָס פלעמל. אַ קעסטל מיט שוועבעלעך איז זיך געלעגן אַף אַ פּאָליצע. זיך געלעגן, ווי שטענדיק, אַף דעם זעלביקן אָרט. אָבער דאָס מאָל האָט איטשע־מאיר פאַרגעסן צו פאַרמאַכן דאָס קעסטל מיט שוועבעלעך.

אַ מייזל איז נמאס געוואָרן צו גריזשען דעם פאַרדאַרטן פּאַפּ, האָט זיך דאָס אָפּגעטיילט פון דער איבעריקער געמיינדע מייז און זיך אַוועקגעלאָזט זוכן עפּעס אַ נאַש. האָט דאָס געזוכט, דאָס מייזל, צווישן די ספרים און

צווישן די כלים און זיך פארקליבן אף דער פאליצע. די געלע קעפלעך פון די שוועבעלעך האבן אויסגעקוקט צו דער דאזיקער באשעפעניש, ווי עפעס א זאך וואס מען קאן דאס א פארזוך טאן, אפשר איז דאס גוט צום עסן.

ס'האט א בים געטאן מיט די ציינדלעך — זויערלעך און ביטערלעך, אבער נאך אלץ בעסער ווי דער דאזיקער פארשאלטענער פאפ. האט דאס זיך גענומען גריזשען דאס קעפל פון שוועבעלע ענערגיש. גריזשעט דאס מייזל דעם פאספאר און ריכט זיך גארניט אף אזא אויסערגעוויינלעכער דער־שיינונג. עס הויבט אן צו זידן און מיטאמאל — א צונד, אן אויפרייס מיט א פייער. ס'גאנצע קעסטל מיט שוועבעלעך האט זיך אנגעכאפט און זיך צעברענט אין דער געדיכטער פינצטערניש. אויפגעגאנגען מיט פלאמען צו דער וואנט, געסמאליעט דעם שפינען־געוועב אונטער דער סטעליע, געהוזשעט און געצישעט און זיך פארגאנגען אין א בלויען רויך.

איטשע־מאיר איז זיך געשלאפן מיט אן ערלעכן שלאף. א שלאף נאך א פרומער קריאת־שמע, נאך א הייליק זיפצן און קרעכצן, קלערנדיק וועגן דעם באשאפער פון דער וועלט, וואס האט געמאכט דאס לעבן מיט גרויס חכמה און פארנונפט. ער שיקט די נאכט אף די מענטשלעכע באשעפענישן און גיט שלאף און אפרו צו די מידע ביינער. אינמיטן טיפן פרומען שלאפן עפענען זיך די אויגן פון זיך אליין. די אויגן, וואס זיינען געווען געוואוינט צו א שטאק פינצטערניש, האבן פלוצלונג דערפילט אז עפעס איז ניט גלאט. האבן די אויגן דערזען די רויטקייט פון פייער. האבן די אויגן נאך גארנישט ניט פארשטאנען, ווייל די געדאנקען זיינען נאך בשעת מעשה געווען פארשלאפן. באלד אבער זיינען די געדאנקען וואך געווארן און א גרויסער פחד איז באפאלן אלע איברים.

ווען איטשע־מאיר איז אראפ פון בעט האבן שוין די ווענט געקנאקט פריילעך און לוסטיק. די סטעליע האט זיך געהאלטן אין אנכאפן, די אויבער־שטע טייל פון טיר האט זיך געסמאליעט מיט פייערדיקע צונגען. דער רויך האט אים באלד בלינד געמאכט די אויגן, פארשטיקט דעם האלז און אפן וועג צו דער ברענענדיקער טיר איז איטשע־מאיר געפאלן. געפאלן און גלייך האבן זיך די געדאנקען אפגעטאן און ער איז שוין מערער ניט געווען.

קעץ לויפן פון האל, מייז יאגן פון די ווינקעלעך. אף דער לידיקער גאס טראגן זיי זיך ארויס, די קעץ מיט די מייז, און צעלויפן זיך אין די נאענטע הייזער. דער פייער רייסט זיך ארויס פון קעלער צו די הילצערנע טרעפ אפן ערשטן שטאק. די הילצערנע טרעפ זיינען א מחיה'דיקער שטאף

פארן פייער. זיי כאַפּן זיך אָן ווי די שוועבעלעך און זיי צעפּלאַקערן זיך מיט גרויס אימפּעט.

דער פייער שפּאַנט זיך פון דעם ערשטן שטאָק ביזן צווייטן שטאָק, פון צווייטן צום דריטן, און אַזוי אַלץ העכער און העכער. טייכעלעך פייער טיילן זיך אָפּ פון דעם הויפּט־טייך, וואָס טראָגט זיך אַרויפצו־צו צו די אויבערשטע שטאָק. די קליינע טייכלעך שטראָמען אַוועק צו די טירן פון די וואוינונגען, צו די טירן פון די וואַש־צימערן, וואָס שטייען אין די האָלס. אומעטום איז דאָס האָלץ אויסגעטריקנט און ס'צעפּלאַקערט זיך באַם ערשטן אַרומנעם פון פלאַם. די גאַז־רערן אונטער דער סטעליע ווערן אָנגעגליט, הויבן אָן ברענען, ווערן צעגאָסן און ווייך, עס גיבן זיך אַ יאָג אַרויס די גאַזן, רייסן אויף מיט דונערן, און אַלע טרעפּ, די טירן מיט דער גאַנצער לופט — הוילער פייער.

—פיי־ע־ער ! פיי־ע־־ער !

באַ די שלאָפנדיקע אין דעם טענעמענט־הויז ווערט פּאַראַליזירט דער מאַרך. איידער נאָך די אויגן רייסן זיך אויף פון שלאָף, האָט שוין דער געדאַנק געהערט דעם געשריי :

— פייער ! פייער !

דער וועג צו די טרעפּ איז אָפּגעהאַקט. דער פייער־לייטער איז בלויז אַ חלום. שוין לאַנג צעקראָכן געוואָרן פון זשאַווער. די שכנות'דיקע וואַנט איז אַ בלינדע. אַראָפּצו־צו אין־דער־נידער — אַ פינצטערער אָפּגרונט.

—פיי־ע־ע־ער ! — שפּאַלטן דעם הימל די נאָענטסטע בלאָקס. אַ בלוטי־קער אָפּשיין אויף אַלע ווענט, אויף אַלע דעכער. מענטשן אין ווייסן מיט אונטער־געהאַקטע פיס לויפן פון אַלע טירן.

אַ גאַנץ הויז פלאַקערט מיט כוואַליענדיקע פלאַמען פון אונטן ביז אַרויף. אַ ברענענדיקע פיל־שטאָקיקע שטייג. דורך די פענצטער חלש'ן אויס־געשטרעקטע הענט.

— מיינע קי־י־נ־ד־ער ! — יאָגט זיך אַרויס אַ שוידער פון אַ פענצטער פון פינפטן שטאָק. — מיינע קי־נ־ד־ער !

— מ־ע־ע־נ־טשן ! — רעוועט אַ מאַן אַרומגעכאַפּט אין פלאַמען.

אַ פרוי מיט גליענדיקע האָר האָט זיך אַרויסגעיאָגט, און אַוועקגע'חלש'ט אויף די שטיינער. תיכף וואָך געוואָרן און אויפגעריסן די לופט מיט אַ דורכ־געלעכערטן געשריי, פונקט ווי דער האַלז וואָלט איר געוועזן איבערגעשניטען.

— פּאַ־אַ־לי־קל ! — פאַררייסט זי דעם קאָפּ.

זי רופט איר פאַליקל'ען פון דריטן שטאָק. דאָרט אינעווייניק האָט זי איבערגעלאָזט איר פאַליקל'ען, אַ קינד פון אַ יאָר אַכט.

— מאמע, מאמע, אָט בין איך, — טאָרעט זי דאָס זעלביקע פּאַליקל מיט אַן אָפּגעסמאַליעט העמדל.

— פּאַ־אַ־לי־קל ! — שרייט זי אָבער אַרויף צו די פענצטער. זי דערקענט ניט איר קינד. זי האָט איר פּאַליקל'ען איבערגעלאָזט אין דעם ברענענדיקן אויבן, דער דערשרעק האָט איר געפּלעט דעם מארך, דאָרטן אויבן. איצטער קאָן זי אים שוין ניט זען אונטן. זי זעט אים בלויז אויבן אַן איינגעוויקלטן אין פלאַמען.

— פּאַ־אַ־לי־קל ! — שרייט זי. — פּאַ־אַ־לי־קל !

— מאַמע, מאַמע, אָט בין איך.

ס'איז שוין פאַרפאַלן. זי זעט אים שוין ניט. די מענטשן אַרום קאָנען איר שוין ניט איינריידן.

— וויו־ו־ו ! — קוויטשעט ווי אַ בייזער פויגל די פייער־מאַשין — וויו־ו־ו !

די העלדן פון פייער מיט די ברייטע היטלען און צווייענדיקע דאַשיקעס גיבן אַ שפּרונג אַראָפּ פון די פייער־מאַשינען. אין איין אויגנבליק ציט זיך שוין די לאַנגע וואַסער־קישקע, לייטערס ווערן אויפגעשטעלט און מען טראָגט פון די פענצטער פאַר'חלש'טע פאַרשטיקטע קינדער און דערוואַקסענע. עס הודזשעט דאָס וואַסער מיט גרויסע שטראָמען, אָבער פאַרן פייער איז דאָס שוין אַ שפּילעכל. דער פייער פרעסט אויף דאָס וואַסער.

דאָס צווייטע הויז כאַפּט זיך אָן. אָבער דאָס צווייטע הויז איז שוין ליידיק פון מענטשן. אַ פלאַם האָט זיך אָפּגעריסן פון דער גאַנצער מחנה פלאַמען און אַריינגעשפּרונגען אינעווייניק אין צווייטן הויז דורך אַן אָפענעם פענצטער. אַריינגעשפּרונגען און גלייך אַרומגעכאַפּט דאָס בעט, האָט שוין דאָס בעט אָפּגעטיילט אייגענע פלאַמען פון זיך אַליין און זיי זיינען באַפאַלן דעם טיש און די בענקלעך און די דינע ווענטלעך.

— מיין פּאַ ! — רעוועט מאַיק. — מיין פּאַ !

ער זוכט זיין טאַטן צווישן די פאַר'חלש'טע, צווישן די אַרויסגעראַטעוועטע. ניטאָ זיין פּאַ.

— מיין פּאַ ! — רעוועט ער אויף אַ קול, מאַיק אפרת, דער זון, וואָס טראָגט אַ האַס אויף זיין טאַטן. דער זון, וואָס האָט ניט אויסגערעדט קיין איין וואָרט צו זיין טאַטן פון זינט ער האָט זיך אומגעקערט פון דער „רעפאָרמאַטאָרי".

אַ פּאָליסמאַן שטויסט אים אָפּ, דערלאַנגט ער יענעם אַ כמאַליע איז די ציין און לאָזט זיך צום ברענענדיקן הויז. די חברים זיינע פאַלן אָן אויף אים.

זיי ווילן אים פאַרהאַלטן. ער דערלאַנגט בוטשי׳ן צווישן די אויגן, ער גיט אַ פּלעט מויש׳ן איבערן קאָפּ.

מאַיק שפּרינגט אַריין אין די פלאַמען, איידער די פייער־לעשער האָבן צייט אים צו פאַרכאַפּן. זיין טאַטע ליגט צעליינגט אויף דער ערד מיט דער באָרד צו דער פּאָדלאָגע. דער פייער האָט נאָך נישט גערירט איטשע־מאיר אפרת׳ן. דער פייער איז, ווייזט אויס, נישט געווען פאַראינטערעסירט מיטן קעלער. בלויז איין וואַנט האָט דאָרטן געברענט, אַפילו די ספרים זיינען נישט אָנגערירט געוואָרן. דאָס גאַנצע הויז איז געווען אין פלאַמען און דער קעלער פונוואַנעט דער פייער האָט זיך אָנגעהויבן איז נאָך געווען כמעט גאַנץ.

מאַיק גיט אַ כאַפּ דעם פאַר׳חלש׳טן קערפּער פון זיין טאַטן אויף די פּלייצעס און לאָזט זיך מיט אים דורך די פלאַמען. אָבער איטשע־מאיר האָט נישט געוואוסט, ווער ס׳האָט אים אַרויסגעטראָגן. וואָלט ער געווען גע־וואוסט, וואָלט ער שוין דערנאָכדעם געמעגט שטאַרבן. ער האָט נישט גע־וואוסט. מען האָט אַריינגעכאַפּט איטשע־מאיר׳ן אין אַן אַמבולאַנס, און איידער מאַיק האָט נאָך געהאַט צייט זיך אויך אַריינכאַפּן אינעווייניק, איז דער אַמבולאַנס געפלויגן און געוואָיעט איבער אַלע גאַסן. יאָגט מאַיק נאָך מיט פליענדיקע פּיס און רעוועט אויף אַ קול:

— פּאַ, פּאַ, פּאַ!

נאָכן פייער

אין דער פרי, ווען די זון איז ארוים, האָבן די קינדער פון קלינטאָן סטרים זיך שוין געראַיעט צווישן די אָפּגעסמאַליעטע ווענט. זיי האָבן געזוכט מציאות אין די געוועזענע צימערן פון די אָפּגעברענטע הייזער.

מענער, פרויען און קינדער זיינען געקומען פון אנדערע בלאָקס א קוק טאָן אף דעם שוידערלעכן פּלאַץ, וואו ס'זיינען פארברענט געוואָרן אף טויט פיר מענטשלעכע לעבנס. פרויען האָבן געוויינט אף א קול. אידן האָבן געזיפצט און אין זייערע אויגן — א פארבאָהאַלטענער געדאַנק פול מיט מורא. מען האָט דאָס ניט געזאָגט אין דער הויך, וואָס יעדער איינער האָט געטראַכט בשעת מעשה. אלע האָבן געטראַכט דעמזעלביקן געדאַנק: זיי וואוינען אויך אין אזעלכע פייער־שטייגן, און אז די שעה זאָל ניט קומען, זיינען זיי אלע, די דאָזיקע פארזאַמלטע, אויסגעשטעלט צו אזא שוידער.

— נעבעך אָפּגעברענט געוואָרן, הייסט עס, דער באַלעבאָס פון די הייזקעס — רופט זיך פּלוצלונג אָן א איד, וואָס איז ניט לאַנג אריבערגעקומען פון יענער זייט ים.

— שוטה! — רופט זיך אָן אַן אלטער איד מיט א גרויער באָרד. — שוטה בן פּיקהאָלץ.

ווייסט ניט דער גרינער איד, פארוואָס מען רופט אים „שוטה" און פארוואָס דער איבעריקער עולם קוקט אף אים מיט שפּאָט.

—אָבער, ס'זיינען דאָך זיינע הייזער? — פאָדערט דער גרינער גערעכ־טיקייט באַם עולם.

— שוטה! — זאָגט דער אלטער איד מיט דעמזעלביקן טראָפּ. — זאָלן מיר דאָס ביידע פארמאָגן, וואָס פארא מאַטניא ס'וועט אים אריינפאַלן, דעם באַלעבאָס דיינעם.

— ווייסטו גאָר וואָס? זאָלן מיר דאָס אלע דריי פארמאָגן — רופט זיך אָן א צווייטער איד, וואָס שטייט נאָענט דערביי, און וויל מען זאָל אים אויך אריינכעמען אין קאָן, ווען ס'וועט קומען צו צעטיילן זיך מיט דער מאַטניא.

דער גרינער, אָבער, ווייסט נאָך אלץ ניט, וואָס מען מיינט. שטייט ער א הילפלאָזער און א פארשעמטער און כאַפּט זיך ערשט שפּעטער, אז ער האָט זיך דאָ באַנאַרישט.

ווי מרים פאָרט מיט אייב באַרנעצ׳ן צו די קעטסקילס

גלייך אין ליכטיקן פרימאָרגן איז מרים אריינגעפאָרן. נאָך פון דער שיף, וואָס פירט איבער פון ניו יאָרק צו דעם קעטסקיל-באַן, האָט זי דערזען דעם דאַזיקן גרויסן וואונדער פון דער וועלט, וואָס האָט זיך פּלוצלונג אויפגעעפנט פאַר איר מיט אַ ברייטן גאָלדענעם טייך, מיט אַ ליכטיקער שטאָט אויף אַ באַרג און מיט בלויע ברייטע הימלען.

אַ קינד פון ניו יאָרק און האָט קיינמאָל ניט געוואוסט, וואָס ס׳טוט זיך הינטער ניו יאָרק. דאָס האָט זי אייב באַרנעץ אריינגעפירט אזוי אין ליכטיקן פרימאָרגן. אַ געאָרעמטע האָט ער זי געפירט. צוגעהאַלטן איר אָרעם מיט גרויס גבורה. ער האָט זי געלאָזט גיין פאָראויס, ער נאָך איר — דער גליק־לעכער אייגנטימער. ער האָט זי געפירט גלייך אויף די מענטשן. ער האָט קיינעם ניט אָפּגעטראָטן דעם וועג, אַנדערע האָבן געמוזט אָפּטרעטן דעם וועג פאַר אים. מיט די דינע פיס האָט מרים געשפּאַנט און מיט אַ לאַנגן האַלז. די נייע געלע הוט אויף אירע צערויטלטע האָר. דער לאַנגער גרויער געקעסטלטער מאַנטל מיט די היפּשע פּערלמוטערנע קנעפּ. די קליינע שוואַרצע שיכעלעך פון טייערן לעדער, מיט די חנ׳עוודיקע באַנטיקלעך. יעדער שטיקעלע אָנטאָן אויף איר — איז זיינס, אייב׳ס. אַפילו אירע זיידענע זאָקן זיינען זיינע. נאָך מערער קליידער ליגן איינגעפּאַקעוועט אין די גרויסע לעדערנע רענצלעך, וואָס אַ שוואַרצער פּאָרטער אין אַ רויט היטעלע טראָגט זיי נאָך. אַלץ — זיינס. אָן אים איז זי אַ הוילע, אַ נאַקעטע. אַפילו דאָס העמד אויף איר לייב איז זיינס. דערפאַר האַלט ער צו מיט גרויס גבורה זיין אייגנטום. ער וועט שוין אַכטונג געבן אויף זיין אייגנטום, אייב באַרנעץ.

ער האָט זי אַנידערגעזעצט אין וואַגאָן אויף אַ גרינעם פּליושענעם בענקל. ער האָט זיך געזעצט לעבן איר און ווידער אָנגענומען איר אָרעם.

אייב באַרנעץ איז קיינמאָל ניט געגאַנגען געאָרעמט מיט אַ מיידל. ער האָט געזען תמיד אויף די גאַסן אַנדערע מענער און פרויען, וואָס גייען גע־אָרעמט, און ס׳איז אים שטענדיק געוואָרן זייער אומעטיק פון דעם. ער האָט זיך געפילט געקריוודעט פון דעם. אַ פארשעמטער אַלטער בחור. ער האָט תמיד מקנא געווען, וואָס מען האָט זיך אַ ווייב, מען גייט מיט איר שפּאַצירן געאָרעמט, מענטשן קוקן אויף דיר און דענקען, אז דו ביזט אַ

ליטישער מענטש, און אַליין פילט מען זיך שוין ניט אַזוי עלנט.

מרים פילט ניט זיין האַנט. זי איז ווייט פון אים. זי גאַפט און שטוינט פון דעם גרויסן ליכטיקן פּרימאַרגן. זי קוקט אַפן ברייטן דרויסן, וואָס איז פריי פון שמאָלע גאַסן, פון טענעמענט-הייזער, פון מאַשינען און וועגענער, און פון עלעווייטאָרס און טראַמווייען.

עס לויפט אונטער איר וואַגאָן-פענצטערל דער ברייטער גרויסער האָדסאָן מיט די גרינע וואַסערן. אירע בליקן באָדן זיך אין די קילע וואַסערן און ס׳ווערט איר קיל בלויז פון קוקן אַף זיי.

אַ גרויסע שיף מיט זון-באַגאָסענע דעקן שווימט אינמיטן טייך. אַף די דעקן אַ יום-טובֿ׳דיקער עולם. פונוואַנען האָבן זיך גענומען אַזוי פיל מענטשן אַף דעם דעק, אַז אַלע מענטשן זיינען גאָר אין קלינטאָן סטריט, אין ריווינגטאָן, אין סטענטאָן, אין האַוסטאָן און אין לודלאָוו. אַז אַלע מענטשן פעדלען איצט גאָר מיט פרוכט, מיט קעמעלעך, מיט קישעלעך, מיט מזוזה׳לעך, מיט סידורים׳לעך?

פונוואַנען האָבן זיך גענומען אַזוי פיל יונגע מיידלעך אַף די זון-באַגאָסענע דעקן פון דער שיף, אַז אַלע מיידלעך קלינגען איצט אַף די רע-דזשיסטערס אין וואָלוואָירט׳ס פינף-און-צען-סענט סטאָרס?

ווייט אַפן צווייטן ברעג, הענגט אַ הויכער באַרג סאַמע איבערן האָדסאָן. אַ באַרג איינגעטונקען אין וואַלד. סאַמע אַפן שפּיץ קוקט אַרויס אַ פּאַלאַץ מיט ווייסע גאַניקלעך און מיט אַ רויטן דאַך. ווייט איבערן צווייטן ברעג — זוניקע שטעט מיט הויכע מויערן, באַנען מיט גאָלדענע פענצטער יאָגן און קווייטשען. אַ יאַכט-שיף שווימט זיך פּאַוואָליע מיט אַ ליכטיק-ברוינעם קוימען. איין מענטש געפינט זיך איצט אַף דער דעק: אַ פרוי אין ווייסן. זי האַלט פאַר אירע אויגן אַ בינאָקל. אפשר זעט די פרוי זי, מרים׳ען, אין דעם וואַגאָן-פענצטערל?

אַ מאָטאָר-שיפל יאָגט איבער שוימיקע כוואַליעס. דאָס מאָטאָר-שיפל מאַכט אַליין אָן די כוואַליעס און יאָגט זיך איבער די דאָזיקע כוואַליעס. מרים׳ס אַמעריקע, און זי האָט נאָך קיינמאָל ניט געזען איר אַמעריקע. איצטער זעט זי איר אייגן לאַנד. צום ערשטן מאָל אין איר לעבן, אַז זי זעט דאָס.

מען האָט אַלע יאָרן פאַרבאַהאַלטן פון מרים׳ען איר אַמעריקע. אַ גע-פאַנגענע פון דער פינצטערניש און דלות. מען האָט זי גאָרניט געלאָזט זען איר אייגן לאַנד, וואו זי איז געבוירן געוואָרן. ליוסי ווייסט אויך ניט פון דער דאָזיקער אַמעריקע, און ניט מילדרעד און ניט מויש. איר טאַטע דער פעדלער איז געשטאָרבן און גאָרניט געוואוסט אין אַ וואָסערן וואונדערבאַרן

שיינעם לאַנד ער האָט זיך באַזעצט. וואָלט מאַיקל געוועזן מיט איר צוזאַמען, וואָלט ער גלייך גענומען זינגען אַ ליבע־געזאַנג צו זייער שיינער היימאַט — מיט דעם דאַזיקן ברייטן טייך אַ באַשפּרינקלטער פון מילי־מיליאָסן גאָלדענע שטיקלעך זון, מיט דעם הויכן באַרג אין דער טונקעלער גרינער וואַלד־קוטשמע. מרים׳ס אויגן ווערן פייכט. זי וויינט.

שרייט די באַן. עס קוויטשעט די באַן, און ס׳דאַכט זיך איר אויס, אַז עמיצער לויפט נאָך דער באַן. זאָל דאָס מאַיקל אַזוי נאָכלויפן דער באַן, זי אַ כאַפּ טאָן, מרים׳ען, אַרויסשפּרינגען מיט איר דורכן פענצטער און אַוועק מיט איר אין דער דאָזיקער ליכטיקער ווייטער וועלט, וואָס האָט זיך אָפּ־געדעקט פאַר איר אַ פּרייע צום ערשטן מאָל אין איר לעבן. אין די מואַוויס האָט מרים געזען אַזאַ בילד, ווי אַ בחור כאַפּט אַרויס זיין געליבטע פון אַ לויפנדיקער באַן.

נאָקעטע אינגלעך. אינגאַנצן נאַקעטע שפּרינגען זיי אין טייך אַריין. רויטע ליכטיקע לייבער שפּרינגען אין זילבערנע כוואַליעס. די קינדער טונקען זיך אין די כוואַליעס, שווימען און מאַכן מיט די הענט צו דער באַן, און צו די מענטשן, וואָס קוקן אַרויס דורך די פענצטער.

די באַן איז אַריין אין דער פינצטערניש פון אַ טונעל און אייב באַרנעץ, איר געזעצלעכער מאַן, האָט דערווייל געכאַפּט און איר אַ קוש געטאָן. האָט די פינצטערניש אָנגעהויבן צו וואַרגן מרים׳ען און אָט עקט זיך איר דאָס לעבן. איז באַלד אָבער ווידער דערשינען די ליכטיקע וועלט און אייב איז געזעסן אַ שטאָלצער מיט אַ פייכטן גאַשער־שמייכעלע אַף די וואָנצעס.

אַבי זי האָט דער מאַמען באַזאָרגט. אַ גראָב פּעקל מיט גרינע דאָלאַרן האָט אייב באַרנעץ אַרויסגענומען פון זיין בוזעם־קעשענע, אָפּגעציילט פון דעם פּעקל הונדערט דאָלאַר, און דערלאַנגט איר מאַמען. ער וועט אַלע מאָנאַט איר שיקן הונדערט דאָלאַר, אַזוי האָט ער צוגעזאָגט פאַרן רב אין די אויגן.

די מאַמע וועט שוין גיין צו אַ דאָקטאָר מיט אירע קראַנקע פיס. די משפּחה וועט זיך אפשר איבערקלייבן אין אַן אַנדער וואוינונג. ליוסי׳ן וועט מען קויפן קליידער און וועש. מויש׳ן וועט מען זען איינאָרדענען אַף אַ שטעלע. אַבי מרים האָט באַזאָרגט די משפּחה.

דער טייך אַנטלויפט פון מרים׳ען מיטן לעצטן ביסעלע וואַסער. טוט מרים׳ען באַנג, וואָס דער טייך אַנטלויפט. זי האָט זיך שוין צוגעוואוינט צו אים, ווי צו אַ גוטן וועג־חבר. דער האָדסאָן איז געלאָפן מיט איר צוזאַמען פון ניו יאָרק, און צוגענומען פון איר אין די קילע וואַסערן אַריין געדאַנק נאָך געדאַנק. איצטער אַנטלויפט ער פון איר, דער וועג־חבר.

די הויכע בערג קומען אָן. קיעלעך אין די טאָלן. שטילע פרומע קיעלעך צופּן זיך דאָס גראָז. די באַן טראָגט זיך דורך, צעקוויטשעט זיך און שרעקט איבער די קיעלעך. הערן זיי אויף צו צופּן דאָס גראָז און קוקן נאָך מיט גרויס פאַרוואונדערונג.

עס פאַרשמעקט דער גאַנצער וואַגאָן. די באַרג־לופט דרינגט אַריין דורך די אָפענע פענצטער. קרעפטיקע קילע לופט. מרים'ס פּנים בליט שוין, איידער נאָך זי איז אַריינגעפאָרן אין די ריכטיקע קעטסקילס. צווישן וואַלד לויפט די באַן. באַרג און וואַלד. אַ קילע פרישע גרינע וועלט. אַלע מענטשן זיינען פאַרבליבן אין דעם טומלדיקן ניו יאָרק, נאָר בלויז זי, מרים, איז אַריינגעפאָרן אין דער גרינער וואַלדיקער וועלט. די איינציקע מיידל פון קלינטאָן סטריט, וואָס אָטעמט אַריין די דאָזיקע פרישקייט און קילקייט פון די וועלדער.

אַלע נויגן זיך פֿאַר אייב באַרנעצ׳ן

אַלע נויגן זיך, אַלע בוקן זיך פֿאַר אייב באַרנעצ׳ן, און ער שמייכלט מיט פֿוטערדיקע אייגעלעך צו מרים׳ען. זיינע אויגן זאָגן צו איר:

— דו זעסט כאַטש! און דו האָסט אַוודאי געמיינט, אַז איך בין אַ כ׳וויים־וועד...

אַלע געסט אין דעם האָטעל וויסן שוין, אַז ער איז אַ שטיק מיליאָנער, דער דאָזיקער מיסטער באַרנעץ. דאָס האָט שוין מיסעס קראַנץ, די באַלע־באָסטע, געזען אַז אַלע זאָלן וויסן, וואָס פֿאַר אַ חשוב׳ע לייט ס׳פּאַרפֿאָרן אין איר פּלאַץ.

אייב באַרנעץ אַליין, מיט אַ נאַקעטן קאָפּ, מיט לאַנגע וואָנצעס, מיט געקעסטלטע גרויע ניקערס, מיט געבלימלטע גאָלף־זאָקן, מיט אַ היפּשן בייכל אונטערן ווייסן זיידענעם העמד, מיט זיין יונגער ווייב, האָט זיך געלאָזט אַריינגיין אין קאַסינאָ אונטער די קלאַנגען פֿון דער מוזיק. דער פּייקלער האָט דאָס געמאַכט דעם גרויסן געוואַלד אויף דער פּויק, ווען אייב באַרנעץ מיט זיין פֿרוי זיינען דערשינען אויף דעם שוועל פֿון קאַסינאָ. פֿאַר אַנדערע געסט, טוט אויך דאָס זעלבע דער פּייקלער: ער לויפֿט מיט די שטעקעלעך איבער די טאַצן און פּילט אין די לופֿט מיט אַזאַ טומל, וואָס דאַרף אויסדריקן כבוד. „כבוד צו מיסטער און מיסעס ראָזענבאַום, וואָס האָבן אַ פֿרויען־קליידער שאָפּ ערגעץ דאַון־טאַון.” „כבוד צו מיסטער און מיסעס ניימאַן”, טראַ־טאַ־טאַ, טאַ־טאַ. דער כבוד צו מיסטער און מיסעס באַרנעץ איז געווען אפֿשר פֿינף מאָל אַזוי פֿיל: טראַ־טאַ־טאַ־טאַ־טאַ, טאַ־טאַ־טאַ.

די גאַנצע קאַסינאָ טאַנצט. מיסטער ראָזענבאַום מיט די קרומע פֿיס אין די ניקערס און זיין ווייב די מיסעס ראָזענבאַום, טאַנצן אויך. צוויי פּולע, קיילעכדיקע מענטשעלעך, מאַן און ווייב. פֿאַרוואָס זאָלן זיי ניט טאַנצן? אַ פֿאַקסטראָט טאַנצט מען, אַלט און יונג טאַנצן. מאַמעס, טאַטעס, קינדער און די כלה־מיידלעך און די חתן־בחורים. דער יונגער סאָשעל דירעקטאָר מיט טשאַרלי־טשאַפּלין וואָנצעלעך רייסט אַרויס די מרס. ראָזענבאַום פֿון אונטער איר מאַנ׳ס אָרעמס און טאַנצט מיט איר. מרס. ראָזענבאַום קוועלט. זי שעמט זיך ווי אַ יונג מיידל. אַלע קנייטשן אויף איר פּנים הויבן אָן פֿלאַמען. דער שטערן אירער איז מסוכן רויט, אירע שווערע פֿיס קענען ניט נאָכגיין.

בויגן זיך די פּיס און שלעפּן זיך נאָכן סאַשעל דירעקטאָר, ווען מען ס׳פּאַרגלוסט זיך גראַדע טאַנצנדיק מיט מרים. ראָזענבאַום צו באַווייזן אַלע שמד־שטיק מיט זיינע פֿלינקע טאַנצנדיקע פּיס. מיידלעך פֿון די נאָענטע פֿאַרמס קוקן אַריין דורך די פֿענצטער. זיי זיינען אָרעמע מיידלעך און דערלעבן זיך קוים דעם זומער, ווען אין נאָענטע האָטעלן ווערט פֿריילעך און מען קאָן גיין און קוקן דורך די פֿענצטער, ווי די שטאָטישע רייכע מענטשן טאַנצן.

מרים טאַנצט אויך. איר לאַנגע בלויע געבלימלטע קלייד פֿון עכטן זייד פֿאַלט צו יעדן אויסבויג פֿון איר קערפּער. אַ קילער לייכטער זייד וויקלט זיך אַרום אירע שלאַנקע דינע פּיס, טוליעט זיך צו אירע ברוסטן, כוואַליעט זיך אַראָפּ פֿון אירע אַקסלען און ווערט צעבלאָזן פֿון מינדסטן ווינט. דאָס האָט איר באַרנעץ געקויפֿט אַט־די דאָזיקע פּראַכטפֿולע זיידענע קלייד. ער זיצט אַף דער באַנק אין די ניקערס מיט די גאָלף־זאָקן, מיט די הענט אָנגעשפּאַרט אין דער זעלביקער באַנק און אַף זיינע וואָנצעס הייבט אָן צו שפּילן דאָס נאַשער־שמייכעלע. זאָל זי טאַנצן, דאָס שקאַפּקעלע זיינס מיט די שטאַלטנע פֿיסלעך און מיט דעם לאַנגן ווייסן האַלז.

זי טאַנצט מיטן פֿידלער. מען וועט זיך באַגיין אָן אים. אַ מיידל פֿון די געסט פֿאַרבייט אים. ער, דער פֿידלער, אַ הויכער, אַ בויגעוודיקער, זי אַ ביסל נידעריקער, מיט די קופּער־רויטע האָר, מיט די טרויעריקע גרויסע אויגן. אַרום איר טאַליע רוט זיין האַנט און ער דרייט זיך מיט איר. ער איז עמפּינדלעך צו מרים׳ען, ער באַנעמט זיך צו איר דעליקאַט. ער קוקט ניט צו איר, די אויגן אָן אַ זייט, און אַזוי טאַנצן זיי.

:: :: ::

די פֿינצטערניש גיט זיך מיטאַמאָל אַ צעשאָט אין טויזנטער פֿונקען און לעשט זיך גלייך אויס. זי כאַפּט זיך אַלעמאָל אָן, די נאַכט, מיט צענדליקער טויזנטער פֿיצעלעך פֿייערלעך. פֿייער־ווערימלעך הויבן זיך פֿון די גראָזן מחנות־וויז, זיי גיבן אַ צעשפּרינקל די נאַכט, שיטן אויס ליכטיקע שטעפּ אין דער פֿינצטערניש און טוען זיך גלייך אָפּ.

דער טאַנץ האָט זיך שוין פֿון לאַנג פֿאַרענדיקט. די עלטערע מענטשן זיינען זיך שוין צעגאַנגען שלאָפֿן, די יונגע זיינען אַוועק שפּאַצירן מיטן ברייטן אויסגעפּלאַסטערטן שליאַך. זיי האָבן מיטגענומען יוקעלעילים, צימבלען זיי און זינגען ליבעס־לידער: „אָ, מיין האַרץ איז אַ ליד״, פֿאַרגייט זיך אַ בחור׳שער באַריטאָן פֿונדערווייטנס. אַ גרויסע לבנה קילט די נאַכט. צווישן בערגיקע כוואַליעס גייט די לבנה און ס׳פֿאַלגן איר נאָך אַ דריי שטערן, אירע אייביקע באַגלייטער. דאָס טייכל פֿאַלט פֿון די שטיינער און רוישט

און דערציילט אַ מעשה דעם אָפּגעדעקטן פעלד, באַגאָסן מיט לבנה־ליכט.

אױפֿן גאַניק זיצט מרים. זי װעט אפשר אַ גאַנצע נאַכט דאָ זיצן. אױבן אױפֿן צװײטן שטאָק װאַרט אױף איר געװאַלד. דאָ איז זי נאָך פֿרײ. זי װיל אױסציִען איר פֿרײַהײט. זאָל דאָס לענגער געדױערן. אפשר װעט דערװײַל זיך עפּעס מאַכן. עפּעס װעט געשען.

די שײנקײט פֿון דער נאַכט נאָגט אױס פֿון מרים'ען יעדער פּיצעלע כּח. ס'ערשטע מאָל אין איר לעבן אין אַזאַ נאַכט און אַלע מאַיקלס האָבן זי איבערגעלאָזט. זײ זײַנען אַװעק, די מאַיקלס, אױפֿן געפּלאַסטערטן װעג און זינגען לידער, און צימבלען אױף יוקעלעילים. און זי האָט מען איבערגעלאָזט מיט אַ פֿרעמדן מאַן, מיט אַ נאַקעטן קאָפּ און לאַנגע װאָנצעס. זי װעט זיך גאָר לאָזן צו זײ. זי װעט אַנלױפֿן, זײ דעריאָגן און לאָזן זײ זי אַרײַננעמען אין קאָן. זי װעט אױך זינגען די לידער. אײנער אַ מאַיקל װעט זי אַרומנעמען און מען װעט אַזױ בײדע גײן אַרױף, אַרױף מיטן לבנה־באַגאָסענעם שליאַך.

דער הימל איז אַ ליכטיקער. דאָרטן אױבן איז ניט טאָג און ניט נאַכט, אַ זעאונג אַזאַ. אונטן די ערד איז פֿאַרשלײערט אין אַ טונקעלער בלױקײט און דאָ פֿלוצלונג דערמאָנט זיך מרים אין מילדרעד'ן. ס'ציט זיך צונױף דאָס האַרץ פֿון װײטיק. איר בלוטלאָז שװעסטערל, װאוהין איז זי אַהינגעקומען? זי װאָלט מילדרעד'ן געפֿירט אױף די דאָזיקע בערג, זי װאָלט זי געלאָזט זיצן אױף דעם גאַניק אין אַזאַ װאונדערלעכער נאַכט, װאָלטן איר צוגעקומען זאַפֿטן אין אירע בלוטן און כּח אין אירע גלידער.

:: :: ::

ס'איז שױן זײער שפּעט. אײב באַרנעץ האָט פֿאַרלױרן דעם געדולד. ער דרײט זיך אױפֿן בענקל. ער סקריפּעט אומיסטן, כּדי איר לאָזן צו װיסן, אַז ס'איז שױן שפּעט.

דאָס געזאַנג אױפֿן שליאַך איז שױן אַװעק גאָר װײט. די לבנה איז געבליבן אײנע אַלײן — אַ גרױסע טרױעריקע שטיק ליכטיקײט.

— קום, מרים'ל, ס'איז שױן שפּעט, און דו דאַרפֿסט שױן זײַן זײער מיד.

ער זאָרגט זיך, אײב, װעגן איר, װאָס זי איז מיד. אָבער זי ענטפֿערט אים ניט. זי האָט נאָך ניט אױסגערעדט צו אים קײן אײן װאָרט די גאַנצע צײַט, װאָס זײ זיצן בײדע אױפֿן גאַניק.

— קום, מרים'ל, אַרײַן. דו װעסט זיך נאָך צוקילן.

זי ענטפֿערט װידער ניט. זי פֿאַרטראַכט זיך. זי אַנטלױפֿט אין אירע

געדאַנקען פון אים. זי יאָגט אַוועק. זי איז שוין ווייט, ווייט פון אים. זי ווייסט אפילו ניט, צי ער איז שוין בכלל דאָ לעבן איר.

— מרימ׳ל, אַ ?

„אַ ?״, מאַכט ער. זי קוקט זיך ניט אום. זי זעט בלויז דעם שאָטן פון אים, וואָס ליגט פאַר איר אַן איבערגעבראָכענער אויף די טרעפּ מיט אַ מאָדנע משונה׳דיקן קאָפּ.

— מרימ׳ל, אַ ? — און ער נעמט זי אַרום.

זי וויל שרייען: „ה־ע־ל־פּ־ט !״, „ה־ע־ל־פּ־ט !״. אפשר וועלן איר דערהערן אַלע די דאָזיקע מאַיקלס, וואָס זיינען אַוועק ווייט, ווייט מיטן ברייטן געפּלאַסטערטן, לבנה־באַגאָסענעם וועג. זיי וועלן דערהערן איר געשריי, זיי וועלן אָנלויפן צו צעברעכן די ביינער דעם דאָזיקן פרעמדן מאַן, וואָס האָט קיין שום שייכות ניט צו אָט־דער דאָזיקער יונגער מיידל.

— מרימ׳ל, אַ ? — ער קושט זי.

ס׳הויבן אָן צו שרייען אין איר אַלע בלומען מיט אַ גרויס געוואַלד. זיי הויבן אָן צו לויפן, די בלומען, גיך, גיך, אין אַ גרויסער פּאַניק.

מרימ׳ל, אַ ?

מאַיק קומט זען זיין טאַטן אין שפּיטאָל

אויסגעלייטערטע אויגן בא מאַיק אפּרת׳ן. די ברעמען זיינע טרויערן. די אונטערשטע טיילן מוסקולן פון זיין פּנים זיינען בא אים אויפגעלייזט פון בייזקייט און פון שלעכטסקייט.

אפשר לעבט שוין גאָר ניט זיין טאַטע. „ניין", שאָקלט ער מיטן קאָפּ צו זיך אַליין. „ניין", ער וויל ניט דערלאָזן אַזא געדאַנק. ער האָט געקויפט פאַר זיין טאַטן אַ גאַנצע טאָרבע עפּל. גרויסע, רויטע עפּל. זיין טאַטע האָט ליב אַ גרויסן עפּל. אים אָפּשיילן מיט אַ קליין מעסערל, צעשניידן אַף רייפטלעך, מאַכן אַ ברכה און אריינלייגן אַ שטיקעלע אין מויל אריין און מאַכן: „אַ־אַ־אַ". טראָגט אים איצט דער זון אַ מתנה.

ס׳איז פאַרנאַכט. דער טויער פון בעלוויו האָספּיטאַל איז ברייט צעעפנט פאַר אַלעמען. מען שטראָמט דורך דעם טויער פון אַלע עקן פון דער איסט־סאַיד. אַ באַזוך־שטונדע פאַר יעדן איינעם: מאַמעס, טאַטעס, שוועסטער, ברידער, קינדער, פריינט און גלאַט אַזוי שכנים. אַ גרויסע פּראָצעסיע פאַר־זאָרגטע און איילנדיקע.

מיידלעך אין וויסן שטייען אין גרויסן הויף. ס׳איז איצט זייער אָפּרו־שטונדע. אָט וועלן זיי באַלד זיך ארויסלאָזן שפּאַצירן. דערווייל אָטעמען זיי אָפּ אין פאַרנאַכטיקן קילן אינדרויסן. מען זינגט אין דער שטיל. מען לאַכט פּאַוואָליע. ס׳איז פאַרבאָטן דאָ צו זינגען און צו לאַכן. אַרום און אַרום ליכטיקע פענצטער אין גרויסע געביידעס מיט פינצטערלעך און טירעלעך, אָנגעפּאַקט מיט צעהיצטע, פיבערנדיקע, צעקאָליעטשעטע און פאַרוואונדעטע.

מאַיק שעמט זיך, ווען ער גייט פאַרביי די דאָזיקע פריילעכע מיידלעך אין וויסן. ער ווייסט, אַז זיי וועלן זיך באַלד לוסטיק מאַכן אָפּן חשבון פון זיין אָפּגעביסענעם אויער. קוקט איצט ניט זיין פּנים אָנגרייפנדיק, ווי גע־ווײנלעך אַף דער גאַס, ווען מענטשן באַמערקן זיין אָפּגעביסענעם אויער און קלייבן זיך צו וויצלען זיך איבער זיין מום. מיט אַ פאַרשעמטן זייטיקן קוק איילט מאַיק פאַרביי אָט די ווייסע מיידלעך.

אין אַ ברייטער טיר שטראָמען אַלע. גייט ער אויך אריין און בלייבט שטיין אַ הילפלאָזער. ער שעמט זיך, מאַיק, צו פרעגן דער מיידל אין וויסן, וואָס זיצט ביים אינפאָרמאַציע־טיש, וועגן זיין טאַטן. ער לאָזט זיך אַליין

זוכן זיין טאַטן איבערן גרויסן קאָרידאָר. טירן עפענען זיך צו ליכטיקע צימערלעך. אין די צימערלעך — בעטן מיט קרעכצנדיקע מענטשן. מאַיק שטעקט דאָרט אַריין דעם קאָפּ: ניטאָ דאָרט זיין טאַטע? ניטאָ דאָרט זיין טאַטע. אפילו אַז ער וועט שוין איצט דערזען זיין טאַטן, וואָס וועט ער אים זאָגן? וואָס טאַקע וועט מאַיק זאָגן צו זיין טאַטן איטשע־מאיר אפרת מיט דער געלער באָרד? אַז זיי זיינען צוויי פרעמדע וועלטן? ער וועט אים בלויז געבן די טאָרבע מיט עפּל און זאָגן:

— נאַ, פּאַפּאַ, רויטע עפּל.

אַזוי פיל טירן זיינען פאַראַן און אַזוי פיל קאָרידאָרן טיילן זיך אָפּ אין באַזונדערע ריכטונגען. מען פירט אָפּ אַ טיש מיט רעדלעך אַ אידן מיט אַ באָרד. ס'פּנים אינגאַנצן פאַרבאַנדאַזשירט, בלויז די באָרד שלאָגט זיך קוים דורך די פילע באַנדאַזשן. מאַיק טרעט אָפּ אין אַ זייט: אפשר איז דאָס זיין טאַטע? ער לאָזט דורך דעם פאַרנדיקן שמאָלן טיש מיט פאַרשנ־דיקע בליקן. ס'איז ניט זיין טאַטע. אַ פרעמדע שוואַרצע באָרד.

אַ צימער שטייט אָפן. אינעווייניק מיטן פּנים אַרויף צו דער סטעליע קרעכצט אַ מענטש. דאָס ליגן מיטן פּנים אַרויף צו דער סטעליע דערמאָנט מאַיק'ן אָן זיין טאַטן. דאָס קרעכצן איז אויך היימישלעך. ער וואָלט געקענט שווערן, אַז דאָס איז זיין טאַטע. ער גייט אַריין אינעווייניק מיט אַ קלאַפּנדיקן האַרץ. קיין ליכט ברענט ניט אין דעם צימער. פילע בעטן שטייען דאָרטן, ליידיקע און ווייס־פאַרבעטע. אין אַ ווינקל ליגט דער וואָס דאַרף זיין זיין טאַטע. ער הערט קיינעם ניט, זעט קיינעם ניט און קרעכצט זיך צו דער סטעליע. ס'איז ניט זיין טאַטע. אַ קראַנקן־שוועסטער לויפט אַריין מיט אַ ביימעלע אייז.

— וועמען זוכסטו?

— איטשע־מאיר אפרת, מיין פּאַ. פון אַ פייער, — שטאַמלט מאַיק און שעמט זיך, וואָס ער דאַרף אַרויסזאָגן דאָס וואָרט „איטשע־מאיר", וואָס קלינגט זייער ניט־אַמעריקאַניש צו דער דאָזיקער אַמעריקאַנער מיידל.

— באַם אינפאָרמיישאָן־דעסק — גיט זי אים אַ וואָרף דעם ענטפער פון אַ זייט, לויפט פאַרביי און קוקט זיך אפילו ניט אום אויף אים.

מוז שוין מאַיק טאַקע אָנקומען סוף כל סוף צו דער מיידל באַם אינ־פאָרמאַציע־טיש.

— מיין טאַטע איטשע־מאיר אפרת — מוז ער נעבעך נאָכאַמאָל אַרויס־זאָגן אָט־דעם דאָזיקן עכט־אידישן נאָמען פאַרן מיידל, וואָס גיט אינפאָר־מאַציע.

דאָס מיידל בלאָנדזשעט מיט די אויגן איבער א בויגן פּאַפּיר. זי זוכט דאָרטן דעם געפרעגטן נאָמען צווישן די צענדליקער נייע אריינגעבראַכטע פּאַציענטן.

— ס'טוט מיר לייד, — זאָגט זי און שטעלט זיך אָפּ בלויז אַף א ווײַלע, צו כאַפּן א קוק אַף מאַיק'ס מאָדנעם אויער.

— וואָס מיינסטו? — פעלט איין בא מאַיק'ן דאָס האַרץ.

— אפשר אין אַן אַנדער שפּיטאָל — ווערט זי צוגעצויגן מיט איר בליק צו דעם דאָזיקן שטיק אויער מאַיק'ס. — בא אונז איז ניט פאַראַן אַזעלכער אונטער דעם נאָמען.

אָבער ער האָט דאָך אַליין געזען, ווי דער אַמבולאַנס פון בעלוויו האָט אַוועקגעפירט זיין טאַטן, — בעט ער זיך בא דער מיידל.

— אויב אַזוי, דאַרף ער זיין אין עקסידענט־צימער — קוקט שוין ניט אַף אים דאָס מיידל און פאַרנעמט זיך מיט אַנדערע מענטשן.

אין עקסידענט־צימער שטייען קראַנקן־שוועסטער לעבן די סטרעטשערס מיט די נאָר־וואָס אריינגעבראַכטע פאַרוואונדעטע. די אַמבולאַנסן פון בעלוויו האָבן אויפגעקליבן די צע'מזיק'טע מענטשן פון אַלע עקן אַף דער איסט־סאַיד. א גרויסע גערעטעניש אַף אומגליק־פאַלן אין די שמאָלע קאָכנדיקע גאַסן. אין א ריי שטייען אויסגעשטעלט די סטרעטשערס מיט די אומגליק־לעכע און ווארטן ביז די עלטערע פרוי אין ווייסן לעבן טיש אונטער א בלויען אַבאַזשור וועט זיי אַלעמען פאַרשרייבן. זי וועט זיי פרעגן, ווי אַזוי דער טאַטע האָט געהייסן, ווי אַזוי די מאַמע האָט געהייסן, און צי מען האָט קרובים, און ווי אַלט מען איז. נאָכדעם, אַז זי וועט זיי אויספרעגן די אַלע זאַכן, וועט מען זיי ערשט אריינטראָגן אין גרויסן צימער פון וויי און געשרייען. די יונגע דאָקטוירימלעך וועלן זעגן ביינער, שניידן אָדערן, און מען וועט פאַרנייען, צונויפשטוקעווען די פאַרוואונדעטע איברים.

א דערשראָקענער שטייט מאַיק צווישן די אַלע אומגליקן. ער האָט רחמנות אַף די אַלע קרעכצנדיקע און ליידנדיקע. זיין טאַטע ליגט אויך דאָ ערגעץ א פאַרוואונדעטער און א ליידנדיקער. ער וויל זען זיין טאַטן. רויטע עפּל האָט ער אים געבראַכט א מתנה. איטשע־מאיר האָט אַזוי האָלד עפּל. ער וועט שוין אָבער ניט קענען געבן זיין טאַטן די רויטע עפּל.

— דיין טאַטע איז אָפּגעגאַנגען — לאָזט אים וויסן די פרוי אונטערן גרינעם אַבאַזשור און הויבט אפילו ניט אויף די אויגן צו אים; געוואַלדיק פאַרנומען, געוואַלדיק באַשעפטיקט, אריינצוטראָגן אין די ביכער אַלע פאַר־וואונדעטע און צעקאַליעטשעטע.

— וואָס? — פרעגט ער איבער.

ערשט דעמאָלט הויבט זי אויף די אויגן און דערזעעט פאר זיך אַ בחור מיט אַן אָפּגעריסענעם אויער און מיט ציטערנדיקע ליפּן.

— ס'טוט מיר לייד, אָפּגעגאַנגען דיין טאַטע, געשטאָרבן — דערקלערט זי אים, וואָס עס מיינט דאָס וואָרט „אָפּגעגאַנגען".

מאַיק האָט שוין גאָרניט געהאַט וואָס צו טאָן דאָ. ער האָט זיך אויס־געדרייט, אַוועק מיט שטילע טריט און אַרויס אַפן הויף. ס'איז שוין געווען נאַכט. די גרויסע פּראָצעסיעס פון טאַטעס, מאַמעס, שוועסטער, ברידער, קרובים, שכנים און גוטע פריינט האָבן שוין געשטראָמט אַרויס פון טויער.

דאָס טאָרבעלע מיט די עפּל האַלט נאָך מאַיק אַלץ אין דער האַנט. ער האָט שוין קיינעם ניט אויף דער וועלט. ער האָט מערער גאָרניט געפרעגט, ווען מען האָט אים אָנגעזאָגט די דאָזיקע בשורה. ערשט אַפן צווייטן טאָג איז ער געקומען זיך דערפרעגן וועגן איינצלהייטן פון זיין טאַטנ'ס טויט. באַ־זונדערס האָט ער געוואָלט וויסן, צי זיין טאַטע האָט עפּעס געזאָגט איידער ער איז געשטאָרבן. מ'האָט אים אָבער גאָרניט געקאָנט דערציילן, צי איטשע־מאַיר אפֿשר האָט עפּעס געזאָגט איידער ער איז אָפּגעגאַנגען. אפשר ווייסט די קראַנקן־שוועסטער, וואָס האָט אים באַדינט. די דאָזיקע קראַנקן־שוועסטער האָט אָבער היינט איר פרייען טאָג, איז זי ניטאָ.

:: :: ::

קיינעמס איז איצט מאַיק. אַ פרייער צו דער וועלט. ס'האָט זיך אָפּ־געבראָכן ס'לעצטע רינגעלע. ס'לעבן ווייטער איז אומבאַשטימט. ס'לעבן איצט איז אויך ניט קלאָר. ער האָט זיך אָפּגעלאָזט, מאַיק, פאַרלוירן זיין כח. מיט געבויגענע פּלייצעס שפּאַנט ער זיך און וויגט מיט דער האַנט דאָס טאָרבעלע מיט די רויטע עפּל, וואָס ער האָט געוואָלט געבן זיין טאַטן אַ מתנה.

די זעקס גוטע ברידער טרעפן אַריין אין דער „הויכער געזעלשאַפט“

ווען דעם פּלאַץ וואוהין זיי גייען אצינד, די זעקס גוטע פריינט, האָבן זיי נאָך געהערט אין זייער קינדהייט. אזא מין פּלאַץ, וואָס גאָר ווייניק מענטשן זיינען זוכה אריינגעלאָזט צו ווערן אהינצו. פון דאָרטן האָט זיך פארשפּרייט די אמת'ע מאַכט איבער דער גאַנצער איסט־סאַיד. פילע אזוינע פּלעצער זיינען געווען צעוואָרפן אין פאַרשיידענע גאַסן. אָבער דאָס איז געווען די הויפּט־קוואַרטיר. אין דעם פּלאַץ האָט מען געקענט אַמאָל זען ספּאַרקי'ן אַליין, א נאָמען, וואָס פילע קינדער אַף דער איסט־סאַיד האָבן ארויסגעזאָגט מיט ערנספורכט. נישט דער נאָמען פון פּרעזידענט פון די פאַראייניקטע שטאַטן האָט געררייצט זייער קינדערשע פאַנטאַזיע, נישט קיין אנדער באַרימטער שטאַטסמאַן, שרייבער, אָדער פאָלקס־קינסטלער. ספּאַרקי האָט גערייצט זייער פאַנטאַזיע. א נאָמען, וואָס איז געווען ארומגעוועבט און ארומגעפלאָכטן מיט פילע מעשיות און לעגענדעס.

אַף דער זיבעטער גאַס אין א קעלער געפינט זיך דאָס פּלאַץ. אהין גייען זיי איצט. ארקעלע דער אָדעסער האָט זיי געזאָגט, אז ספּאַרקי אַליין וויל זיי זען און מיט זיי עפּעס ריידן. ארויפגעאַרבעט זיך, די חברה — דער כהן־גדול אַליין, דער גרעסטער איבער די גרעסטע, וויל זיי זען. ארקעלע וועט דאָרטן אויך זיין, זאָלן זיי ניט קיין מורא האָבן. האָבן זיי גראָד יאָ מורא.

מיט אן אייזערנער טיר איז צוגעשלאָסן דאָס פּלאַץ. א פעסטונג א גאַנצע. מאַיק קלינגט אָן. עס רוקט זיך אויף א פיר־עקעכדיקע עפענונג אינ־מיטן דער טיר. א רויט פּנים באַווייזט זיך.

— וואָס ווילסטו ? — פרעגן פייכטע גראָבע ליפּן.

— עפן דאָרט אויף, וועל איך דיר שוין זאָגן, — איז מאַיק פרעך.

די טיר רוקט זיך אויף א שווערע און א קרעכצנדיקע. א ברייטער איטאַליענער אַף א קוליע קוקט אַף זיי מיט געוואַלדיקער שטרענגקייט. מיט אָט־דער שטרענגקייט נעמט ער אויף, דזשאָו דער איטאַליענער, אַלע נייע געסט. די שטרענגקייט זיינע, אקוראַט ווי זי וואָרנט :

— הערט זשע אזוינע און אזוינע, קוקט ניט, וואָס איך בין א קאַליקע, און אויב עפּעס, וועט זיין אז אָך און ווי צו אייך.

וואָלקנס רויך רייסן זיך אַרויס פון צימער, ווי די פּאַרע פון אַ שוויץ־באָד. די טישלעך מיט רויטע געשטרייפּטע צודעקן. אַרום די טישלעך איז גאַנץ פריילעך. מען טרינקט ווײַן, מען עסט פאַרשיידענע פליישן. אַ גראַמאָ־פאָן שפּילט לוסטיקע ניגונים׳לעך. אַלע קוקן זיך אום אויף די נײַע אַרײַנ־געקומענע. ס׳ערשטע מאָל אין זייער לעבן, ווי זיי טרעטן אַרײַן אין דער „אמת׳ער געזעלשאַפט". זיינען זיי שטיף, ס׳איז זיי אומבאַקוועם. אפילו מאיק האָט פאַרלוירן דעם קוראַזש. און דאָ דאַרף מען גאָר מאַכן אַ גוטן אײַנדרוק אין דעם פּלאַץ. מאיק פּרובירט אַ שפּיי טאָן אין דער קרום, אָבער עס קומט ניט אַרויס אַזוי קונציק. לואי האָט געפּרובירט אַ טאַנץ טאָן, אָבער ער איז פאַרקילט געוואָרן אינמיטן דערינען. הײמי האָט זיך אײַנגאַנצן פאַר־לוירן. אַזאַ קלײנינקער און דאָ צעשפּילט זיך באַלד די אַסטמע פון דער אָנגערויכערטער לופט. בוטשי, אַזאַ הויכער, וואָס אָט־אָט דערגרייכט ער די סטעליע, איז אײַנגעקאָרטשעט געוואָרן. ס׳האָט אים ווי געטאָן דער האַלז און נאַקן. בלויז מויש איז געווען דער אײנציקער, וואָס האָט ניט געענדערט זײַן טעמפּן בליק. מיט סוטולעוואַטע פּלייצעס, מיט די פײַערדיקע פרישטשעס אויפן פּנים, מיט די לאַנגע אַראָפּגעהאַנגענע אויערן, האָט ער זיך ניט געהאַט וואָס צו שעמען פאַר די אַלע אָנוועזנדע אין דעם פּלאַץ. די געזעלשאַפט דאָרטן נעמט זיי אויף מיט פײַנטלעכע פּנים׳ער. מען שטעכט זיי מיט אומ־היימלעכע בליקן, די דאָזיקע זעקס קלינטאָנער בחורים.

זעקס קלינטאָנער בחורים, וואָס זעען אויס ווי אַרומגעוואַשענע, פרישינקע און יונגינקע אַנטקעגן די אַלע אָפּגעלישעטע רויטע פּנים׳ער, פאַרכמאַרעטע אויגן פון אַלקאָהאָל און פון דראַגס.

די זעקס גוטע ברידער קוקן אויס ווי טאַטנס קינדערלעך אַנטקעגן יענע, וואָס שפּייען און כראַקען מיט די צעהיצטע שטערנס. דאָרטן זיצן ספּאַרקי׳ס חברה צונויפגענומען פון דער גאַנצער איסט־סאַיד: אידן, גריכן, איטאַליענער, רוסן, איירישע און יענקים. באַרימערישע און אויסטערלישע מענטשן. טרײַבן איבער זייער העלדישקייט און הפקרות. אין דער אמת׳ן האָבן זיי מורא פאַרן טויט סכנת־נפשות. און טאַקע צוליב זייער מורא פאַרן טויט שאַנעווען זיי ניט קיינעמס לעבן. זיי קאַרגן ניט קיין חניפה פאַרן שטאַרקערן, ציטערן געפערלעך פאַר אַ „בלויען ראָק", און דערפאַר זיינען זיי אונטערטעניק צו ספּאַרקי׳ן, וואָס באַשיצט זיי און באַשירעמט זיי פאַר די בלויע רעק.

יעדער איינער פון זיי איז אַ מויש, אַ בוטשי, אָדער אַ בעניטאָ. געקומען פון דלות און פון אָרעמקייט, טעמפּ און הפקר׳דיק. זיי קוקן אויף די נײַע „גרינע אַגרעסן" מיט פײַנטשאַפט. זיי האָבן ניט ליב קיין נײַע פּנים׳ער.

יעדער נייער פּנים איז אַ שונא. פאַר יעדן נייעם פּנים דאַרף מען זיך היטן.

— וואָס אייך דערלאַנגען? — בויגט זיך דזשאָו איבער אַף דער קוליע און ציט אַף דעם רויטן געשטרייפטן מישטוך מיט זיינע געזונטע האַריקע הענט.

די חברה קוקן אַף מאַיק'ן. זיי גיבן אים שטענדיק אָפּ כבוד. ער האָט שטענדיק בּאַ זיי דאָס ערשטע וואָרט. מאַיק אָבער שווייגט. ער איז צעטומלט פון אָט־די אַלע שטעכיקע בייזע אויגן.

—אַ גאַלאָן שוואַרצן וויין מיט סאַלאַמי, — נעמט שוין היימי אַף זיך די איניציאַטיווע.

מויש איז זיך גאַר מחיה, ווען ער דערהערט דאָס וואָרט סאַלאַמי און וויין. ס'בייסט אים שוין אין גאַרגל פון אָט־די שטאָפן. בוטשי ציטערט. עפּעס דענקט ער, אַז ער וועט דאָ שלעכט אָפּשניידן. וואָלט כאָטש מאַיק זיי געגעבן קוראַזש, איז יענער אויך איצט הילפלאָז. לואי זיצט ווי אַף הייסע קוילן. עס שטעכט אים אין רוקן און ער איז גרייט יעדע מינוט אויפצושפּרינגען. בעניטאָ האָט אַן אַנדער מיטל, ווען ער פאַלט אַריין אין אַ פיינטלעכן לאַגער: ער הויבט אָן צו שמייכלען, צו יעדן פרעמדן. אונטער־טעניק, מיט גרויסע ציין. ער איז באַשיידן און פריינטלעך און זיין פריינטלעך פּנים מיינט צו זאָגן, אַז ער וויל קיינעם ניט טאָן קיין שלעכטס. פאַרקערט, ער ווינטשט זיי אַלעמען בלויז גוטס. היימי'ס פּנים איז בייז און סטראַשענ־דיק, מיט פאַרשמעלערטע אויגן קוקט ער אַף די אומהיימלעכע פּנים'ער, האַלט די האַנט אין קעשענע, אַקוראַט ווי עס וואָלט דאַרטן עפּעס געווען. דער „עפּעס" איז גאָר בּאַ מאַיק'ן אין רעקל־קעשענע, אָבער ער, מאַיק, האַלט דאָרטן ניט די האַנט. ער האָט אינגאַנצן פאַרגעסן אָן דעם. אַ צעטומלטער פירער...

איינער פון די אָנוועזנדע, אַ הויכער, אַ ברייטער מיט פעטע וואַרגעס. בלין האָט מען אים גערופן. האָט אַ שפּריץ געטאָן פון אַ סיפאָן מיט וואַסער, ווען בעניטאָ האָט אַ שמייכל געטאָן צו אים מיט זיינע גרויסע ציין. דער עולם האָט זיך צעלאַכט און אַלע זעקס האָבן זיך פאַרשעמט און אויפגע־פלאַמט, אַקוראַט ווי דער שפּריץ וואַסער וואָלט יעדערן פון זיי געטראָפן. גוט וואָס אַרקעלע אָדעסער האָט זיך געיאָוועט, זיך געזעצט לעבן זייער טיש און זיי געמאָלדן, אַז ספּאַרקי וועט זיי גלייך אויפנעמען. ער געפינט זיך אין יענעם צימער, ווייזט ער זיי אַף אַ פאַרמאַכטער טיר, לעבן וועלכער עס שטייט אַ הויכער איירישער בחור מיט אַ בלויען פּנים און האַלט וואַך. אָט אין יענעם צימער געפינט זיך ספּאַרקי. ער איז פאַרנומען איצט. ער רעדט

מיט מענטשן. און װעגן דעם שפּריץ װאַסער זאָלן זײ זיך ניט אומקוקן. מען האָט דאָ בלױז געװאָלט טרײבן שפּאַס.

דער דאָזיקער בלין האָט, װײַזט אױס, אַזױ גיך ניט געװאָלט אָפּלאָזן די דאָזיקע גרינע קלינטאָן־סטריטער חברה׳לײַט. ער האָט געפונען אַ נײַעם מיטל, װי אַזױ זײ צו דערגײן די יאָרן. ער האָט געמאַכט קײקעלעך פון ברױט און אָנגעהױבן צו שיסן אױף די „גרינע אַגרעסן". אַ נאַס קײקעלע האָט געטראָפן בוטשי׳ן אין ריזיקן האַלז, און איז טאַקע דאָרטן פאַרבליבן צוגעקלעפּט. האָט בוטשי זיך אַפילו קײן ריר ניט געגעבן. ניט אַראָפּגענומען פון האַלז דאָס נאַסע קײקעלע. ס׳האָט אים געביסן, אָבער ער האָט דאָס געלאָזט.

דער גאַנצער עולם האָט זיך פאַראינטערעסירט מיט דעם דאָזיקן ספּאָרט. זיך געפרײט, װען דער דאָזיקער בלין האָט געטראָפן אין פּונקט אַרײַן. געװען אַנטױשט, װען ס׳איז פאַרפלױגן צו דער װאַנט. מױש׳ן האָט אױך געטראָפן אַ שטיקל נאַס ברױט. ס׳האָט אים געגעבן אַ קאַך אױף אינעװײניק. ער האָט אָבער אַ קוק געטאָן אױף מאַיק׳ן און געזען, אַז יענער שװײַגט, איז ער שױן פאַרבליבן אױפן אָרט מיט בלוט־פאַרגאָסענע אױגן.

מאַיק׳ס אָפּגעריסן שטיקל אױער פלאַמט רױט און בײז. ס׳האָט אַ יאָג געטאָן אינעװײניק אין האַלז אַזאַ מין פּליסיקײט, װאָס פאַרגיפטעט דאָס בלוט מיט כעס און מיט װילדקײט, און לאָזט שױן זײַן װאָס ס׳װיל זיך. מאַיק האָט אָנגעהױבן צו קוקן אױף בלין׳ען מיט בײזע אױפגעשטעלטע ברעמען און מיט אױגן, װאָס זאָגן־צו זײער ניט קײן פרײלעכס. בלין האָט אָבער ניט אײַנגעזען די באַדײַטונג פון אָט־דעם קוק. פאַרקערט, ס׳איז אים נאָך געװאָרן לוסטיקער פון אָט־דעם קוק, און ער האָט געלאָזט אַ ברױט־קײקעלע גלײַך צו מאַיק׳ן אױפן שטערן. מאַיק האָט דאָס ניט אַראָפּגעװישט.

— אין הינטישן אױער טרעף אים — האָט אײנער פון די פאַרזאַמלטע נעראַטן בלין׳ען.

— דעט׳ס ראַיט, — האָבן אַנדערע צוגעשטימט, — אין הינטישן אױער.

פּונקט װי ס׳װאָלט אַ בליץ געטאָן. קײנער האָט זיך ניט געריכט. מען האָט אַפילו ניט געזען, װי מאַיק האָט זיך אױפגעהױבן פון אָרט, מען האָט בלױז געזען, װען יענער איז שױן געװען לעבן בלין׳ען. מען האָט דאָס אױך ניט באַמערקט. פּלוצלונג איז מאַיק אױסגעװאַקסן פאַרן געגנער, אים געגעבן אַ שטעל אױף פון שטול מיט בײדע הענט, אים דערלאַנגט סאַמע אין ריכטיקן פּלאַץ, װאָס מען קערט זיך תיכף איבער פון דעם און מען פאַרלירט דעם באַװוסטזײַן. אומגעפאַלן בלין, װי אַן אונטערגעשניטענער בױם. מיטן בענקל

געפאַלן און געבליבן ליגן אַ פּאָר׳חלש׳טער. פּלייצעס האָבן זיך אָנגעלאָדן. פּיס האָבן זיך אַ ריס געטאָן. אָבער פּלוצלונג ווערט שטיל. אַזאַ מין פּייער־לעבע שטילקייט. דאָס איז געשטאַנען אַ מענטש אַזאַ אַף דער שוועל פון זייטיקן צימער און אַלע האָבן שוין ניט געקאָנט אָפּרייסן די אויגן פון יענעם פּלאַץ. מאַיק האָט ניט באַמערקט דעם דאָזיקן מענטשן, ער איז גע־שטאַנען מיט אָנגעלאָדענע פּלייצעס און געוואַרט אַף אַנדערע אָנפאַלער. אַרקעלע אָדעסער איז גלייך צוגעלאָפן צו מאַיק׳ן און אים אַריינגעשושקעט אין אויער:

— ספּאַרקי!

ער האָט אים דערזען, ספּאַרקי׳ן. צום ערשטן מאָל אין זיין לעבן, האָט ער געהאַט די זכיה צו זען זיין פּנים. דריבנע ציטערלעך האָבן אָנגעהויבן צו לויפן איבער מאַיק׳ס רוקן. אפילו אין דער „רעפּאַרמאַטאָרי״ האָט מען געשעפּטשעט זיין נאָמען און זיך דערציילט די גרויסע העלדנטאַטן פון אָט־דעם גרויסן מאַן.

— קום אַהער — ווינקט יענער מיט אַ פינגער אין אַ גרויסן פינקלדיקן בריליאַנט. — קום אַהער.

מאַיק לאָזט זיך גיין מיט גרויס באַשיידנקייט און פּאָרכטיקייט, פּונקט ווי אַ סטודענט, וואָס דאַרף דערשיינען פאַר זיין פיל־געלערנטן פּראָפעסאָר אָפּצוגעבן אַן עקזאַמען.

די טיר פון זייטיקן צימער האָט זיך פאַרמאַכט הינטער ספּאַרקי׳ן און מאַיק׳ן. געבליבן זיינען די פינף קלינטאָנער גוטע־ברידער, ווי שעפּסעלעך צווישן וועלף. אָבער מען האָט שוין אפילו ניט געטראַכט וועגן טאָן זיי שלעכטס. מאַיק׳ס קלאַפּ איז פאַר זיי געווען אַ גרויסע שטיק קונסט־ווערק.

שפּעטער מיט יאָרן, ווען מאַיק האָט פאַרנומען דעם אויבן־אָן אין דער אונטערוועלט, האָט מען זיך דערציילט אין די טרינק־פּלעצער:

„און ס׳איז געווען אין דזשאָו׳ס רעסטאָראַן, און מיר זיצן זיך אַזוי און פאַרברענגען, ווי עס עפנט זיך די טיר און עס קומען אַריין די דאָזיקע זעקס קלינטאָנער באַיעס, איינער מיט אַן אָפּגעביסענעם אויער״... און אַזוי ווייטער. אַ לעגענדע געשאַפן געוואָרן מיט פילע איבערטרייבונגען אַרום אַ העלד.

ספּאַרקי דער שרעקלעכער

ספּאַרקי איז פעט. אַמאָל איז ער געווען מאָגער און דאַר, איצט איז ער פעט מיט אַ גלאַנצנדיקן פּנים. אַ ריין־בלוטיקער יענקי, אַ פּאַרמער׳ס אַ זון פון רהאָד־איילאַנד. ליכטיקע האָר מיט שוואַרצע מערדער־אייגעלעך און קרומע געלע ברעמען. ווען ניט די ליכטיקע האָר, וואָלט מען אים געקאָנט אָננעמען פאַר אַ כינעזער, וואָס איז געוואָרן פעט און צעגאָסן. מיט אַ זיידן קאָלירט טיכל ווישט ער זיך אַלעמאָל דאָס שווייסיקע פעטע פּנים.

אַ גרויסער קאָפּ מיט ברייטע ברוטאַלע פּלייצעס, משונה׳דיק ברייט. דערצויגן געוואָרן באַ זיין טאַטן דעם פּאַרמער אין גרויס נויט און אין אָרעמ־קייט. אַ זון פון אַ שלים־מזל אַ פּאַרמער מיט פּרוכטלאָזן באָדן. פיר ברידער־לעך און דריי שוועסטערלעך האָט ער געהאַט און פינף פון זיי זיינען אויס־געשטאָרבן פון ניט־דערנערונג און בלוטלאָזיקייט, אָבער ער, ספּאַרקי, איז ניט אומגעקומען פון הונגער. ער איז געוואַקסן אונטער אַלע אומשטענדן. גע׳גנב׳עט און געפרעסן, געמאָרדעט און זיך אָנגעזעטיקט. פון קליינערהייט אָן שוין געוואוסט ווי אַרומצוגיין מיט אַ ביקס. זיין טאַטנ׳ס אַלטמאָדישע ביקס. מיט דער ביקס האָט ער דערשאָסן אַ פּאַרמער, וואָס איז געווען אין אייביקן קריג מיט זיין טאַטן. אים אַוועקגעלייגט, אויסגעליידיקט זיינע קעשענעס און אַנטלאָפן אין דער גרויסער וועלט אַריין. די גרויסע וועלט האָט אים שוין געלערנט, וואָס ווייטער צו טאָן, כדי צו קאָנען זיך אויפהאַלטן אין לעבן.

„ספּאַרקי" האָט מען אים געגעבן אַ צונאָמען. געהייסן האָט ער גאָר האַמאַליעל ברעדזשאָו. „ספּאַרקי" האָט מען אים גערופן אפשר דערפאַר, ווייל זיינע אויגן האָבן אַרויסגעלאָזט אַזאַ פינקלדיקע שוואַרצקייט, וואָס האָט אָנגעיאָגט אַן אומהיימלעכקייט.

פאַר אָט דעם ספּאַרקי׳ן איז געשטאַנען מאַיק אַן אויסגעצויגענער, ווי אַ סאָלדאַט. ספּאַרקי איז זיך געזעסן אין אַ ברייטער שטול און געווישט דעם גלאַנציקן האַלז און דאָס פעטע פּנים. אין זעלבן צימער האָבן זיך געפונען נאָך אַ פּאָר חברה־לייטלעך, יעדער איינער פון זיי — אַ באַרימטקייט, אָבער אין דער אָנוועזנהייט פון ספּאַרקי׳ן — בלויז פשוט׳ע אַדיוטאַנטן. ער האָט

זיי אַלעמען אויפגעפרעסן, אַט דער ספּאַרקי, אַלעמען אַריינגעשלונגען, פאַר־וואַנדלט זיי אַלע אין געהאַרכזאַמע שקלאַפן.

— יונגערמאַן, — אַדרעסירט אים ספּאַרקי זייער העפלעך, — מען האָט מיר איבערגעגעבן, אַז דו פאַרשטייסט אַ געשעפט, און אַז מען קאָן זיך אַף דיר פאַרלאָזן.

— יעס סער, — מאַכט מאַיק און טראַכט באַלד אַפן אָרט, אַז אפשר וואָלט ער ניט געדאַרפט זאָגן „סער", אפשר וואָלט ער געדאַרפט זאָגן „באָס".

— דו יעססער מיך ניט, — איז ספּאַרקי אומצופרידן, וואָס מען שלאָגט אים איבער, — הער וואָס מען רעדט צו דיר.

— יעס באָס, — מאַכט מאַיק און טראַכט, אַז אפשר האָט ער שוין איצטער בעסער געמאַכט.

— הער־זשע — איז ספּאַרקי אומגעדולדיק און זיינע שמאָלע אייגעלעך שיסן מיט פינקלדיקער פינצטערניש.

האָט שוין מאַיק געהערט און ניט פאַרלוירן קיין וואָרט. אַן אָדער אין האַלז איז בא אים אָנגעשוואָלן געוואָרן פון אַנגענעמער אויפרעגונג, ווייל פון היינט אָן און ווייטער, ווי מאַיק האָט דאָס באַנומען, ווערט ער מיט דער חברה באַזאָרגט מיט אַ גוטער שטעלע. אַ שטעלע, וואָס וועט אַריינברענגען יעדן איינעם צו פופציק דאָלאַר אַ וואָך. און די אַרבעט איז אויך ניט קיין גוואַלדיק שווערע.

ספּאַרקי בויט אויס אַ ביר־ברויעריי לעבן איסט־ריווער, און אַזוי ווי ער האָט שוין געהערט פון אַרקעלע אָדעסער וועגן מאַיק'ן מיט זיינע באָיעס, און אַזוי ווי זיי זיינען טאַקע איסט־סאַידער באָיעס, גיט ער זיי איבער די וואַך איבער דער דאָזיקער ברויעריי. פון היינט אָן און ווייטער וועלן זיי שוין דאַרפן זיין וואַך־לייט. ער וועט זיי שוין באַזאָרגן מיט דעם נויטיקן געווער. מערסטנס אין אָוונט, וועלן זיי זיך דאַרפן געפינען אַרום דער ברויעריי. נאָך אינסטרוקציעס וועט ער זיי געבן שפּעטער, דערווייל דאַרפן זיי טאַקע מאַרגן אַריבערפאָרן קיין פילאַדעלפיע און פון דאָרטן ברענגען געוויסע מאַשינעריע. דאָס אַלעס.

דערנאָכדעם, ווען ער האָט דערציילט צו זיינע חברים וועגן דער גרויסער באַגעגעניש, און אויסגעמאָלן יעדעם פיצעלע וועגן אַט־דעם ספּאַרקי'ן, האָט מאַיק פלוצלונג געגעבן אַ ווייטן שפּיי און זיך אָנגערופן:

— פונדעסטוועגן, ווען מען שיסט אויס אין דעם דאָזיקן ספּאַרקי'ן, און מען טרעפט אים גוט, פאַלט ער אַנידער ווי יעדער איינער פשוט'ער מענטש.

די חברים זיינע, אויסער היימי'ן, האָבן ניט גענומען ערנסט זיין באַ־

מערקונג. הײמי'ן אָבער איז קאַלט געוואָרן פון אַט דעם זאָג. מיט שטוינענ־דיקע אויגן האָט ער געקוקט אַף זײַן חבר מאיס'ן און געטראַכט, אַז אַט־דער בחור קאָן דאָס נאָך טאָן אויך.

מיסטער באָלדן דער גרויסער מיליאָנער

מיסטער באָלדן, דער גרויסער מיליאָנער, איז אַ לײַדנשאַפטלעכער ליב־האָבער פון מאַלערײַ. ער איז אַן אַלטער בחור פון אַ יאָר פופציק מיט אַ גרויסן אָפּגעשוירענעם קאָפּ. דער קאַרק איז בײַ אים אויך אָפּגעשוירן, מחמת די האָר וואַקסן בײַ אים אַפן קאַרק מיט דער זעלבער גערעטעניש ווי אַף די איבעריקע טײלן פון קאָפּ. זײַן מעטאָד פון אויפקויפן די קונסט־ווערק איז אַן עכט־אַמעריקאַנישער, אַ דעמאָקראַטישער. ניט אין די טײַערע קונסט־גאַלערײען קויפט ער אויף די בילדער, נאָר גלײַך פון מאַלער'ס סטודיאָ. דער אַגענט זײַנער, מיסטער קראַוז, לאָזט אים שוין וויסן איז אַ וועלכער סטודיאָ עס איז כדאי צו קומען און באַטראַכטן די בילדער. וועגן אַנטאָנינאָ'ן האָט אים אויך דער דאָזיקער מיסטער קראַוז דערצײלט: אַן איטאַליענישער מאַלער, וואָס פאַרמאָגט גרויסן טאַלאַנט, און ס'איז כדאי צו קומען אין זײַן סטודיאָ און אַ קוק טאָן אַף זײַן אַרבעט.

:: :: ::

מען קלאַפּט אין דער טיר.

— קומט אַרײַן! — קאָן אַנטאָנינאָ קוים ענטפערן פון פיל אויפרעגונג.

עס גײט אַרײַן מיסטער באָלדן אין שיך אַף זײער הויכע אָפּצאַסן. אַ שוסטער, אַ גרויסער קינסטלער אין זײַן פאַך, האָט ספּעציעל אויפגעמאַכט די דאָזיקע שיך, זײ זאָלן אויפהויבן אַ ביסל מיסטער באָלדנ'ס וואוקס.

מיט אים איז אויך געקומען דער בילדער־אַגענט מיסטער קראַוז. אַ דאַרער, אַ דינער און אַ לאַנגער. אַן עלטערער מענטש מיט אַן אָפּגעצערט אַסקעטיש פּנים, ווי בײַ אַ הײליקן.

מיסטער באָלדן זשמורעט אײַן זײַנע גרויע אויגן און אַנטאָנינאָ'ס גורל הענגט אַף אַ וואָג־שאָל. ווען זיך באַווײַזן אַ שמײכל אין די דאָזיקע גרויע אויגן, איז אַ סימן אַז ס'איז גוט. ווען די אויגן בלײַבן פאַרזשמורעטע און שטרענגע, איז אַ סימן אַז ס'איז זײער שלעכט, אַז ס'געפעלט ניט אַט־דעם מיסטער באָלדנ'ען גאָרניט שבגאָרניט. אַנטאָנינאָ איז פאַרצווײפלט. ער קאָן שוין ניט אויסהאַלטן, ווי יענער קוקט אַף זײַנע בילדער מיט אַזוי פיל

שטרענגקייט. אַנטאָנינאָ דרייט זיך אויס מיטן פּנים צום פענצטער. לאָזן זיי קוקן. מיטן פּנים אָבער צום פענצטער הייבן אָן זיינע אויערן צו טאָן די אַרבעט פון די אויגן. די אויערן, פּונקט ווי פריער די אויגן, שרעקן זיך פון יעדער באַוועגונג וואָס מען מאַכט דאָרט. די אויערן הערן, ווי צוויי מענטשן שפּאַנען איבער זיין סטודיאָ: די שווערע טריט פון מיסטער באָלדן און די דינע לייכטע טריט פון מיסטער קראַוז. מען שטעלט זיך דאָרטן אָפּ ערגעץ פאַר אַ בילד. פאַר וועלכער בילד מען שטעלט זיך אָפּ, ווייסט ניט אַנטאָנינאָ. אָבער ער מעסט די צייט, וויפיל זיי שטייען דאָרטן. אויב מען שטייט דאָרטן אַ קורצע צייט, איז אַ סימן אַז ס'איז ניט גוט. אויב מען שטייט לענגער, קומט אָן אַ ביסעלע האָפענונג אין זיין האַרצן. הערט ער אָבער ווי מ'שטעלט זיך אָפּ און מען גייט ווייטער. איז ער שוין פאַרביי, דער אַטאָנינאָ, ס'בויגן זיך אים די קני. אָבער אָט דערהערן פּלוצלונג זיינע אויערן, ווי מען שטייט. שוין אַ לאַנגע צייט אַז מען שטייט. „פאַר אַ וועלכן בילד זאָלן זיי שטיין?" טראַכט ער אַ דערלייכטערטער. ער קאָן זיך שוין מערער ניט איינהאַלטן. גיי ווייס, אַז זיי וועלן בלייבן שטיין אַזוי לאַנג פאַרן בילד, וואָס ער האָט פאַררוקט אין ווייטסטן ווינקל. פאַר דער „שיכור'ער מיידל" שטייען זיי און רייסן ניט אָפּ די אויגן. ער שפּאַנט זיך אַוועק הינטערוויילעכטס, מיסטער באָלדן, שפּאַנט אויך אַוועק הינטערוויילעכטס דער מיסטער קראַוז. ער גייט נעענטער, דער מאַגנאַט, גייט אויך צו נעענטער דער אַגענט פון בילדער. פון אַלע זייטן באַטראַכט מען די בילד. מיסטער קראַוז האָט שוין דערקענט אין דעם מאַגנאַט'ס פּנים, אַז ס'געפעלט אים שוין אָט־די שכיור'ע מיידל גאָר און גאָר.

דער מאַגנאַט שרייבט אַ טשעק. אַנטאָנינאָ זעט ניט, וואָס יענער טוט. ער ווייסט נאָר, אַז עס איז גוט, אַז די דאָזיקע צוויי מענטשן האָבן אים דער־הויבן צו דער העכסטער הויכקייט. ער איז גרייט זיך צוקושן מיט די דאָזיקע צוויי לייט.

אַנטאָנינאָ בלייט שטיין מיטן טשעק אין די הענט, און ווייסט אַפילו ניט, וואָס ער האַלט. ער ווייסט, אַז זייער אַ גוטע זאַך האַלט ער, אָבער ווי גוט — ווייסט ער נאָך ניט. ער גיט אַ קוק אַפן טשעק. ער גלויבט זיך ניט: גאַנצע פינף הונדערט דאָלאַר.

— מילדרעד, מילדרעד! — הויבט ער אָן צו שרייען.

אָבער ער דאַרף שוין ניט שרייען „מילדרעד". זיין מילדרעד שטייט שוין פון לאַנג אַף דער שוועל פון דער טיר און קוקט אַף אים מיט אירע שפּעטנ־דיקע באַקן.

— מילדרעד! — כאַפּט ער זי אַרום. — מיר ווערן גרויס! דו האָסט מיך גרויס געמאַכט, — קושט ער זי. — דו האָסט מיך געגעבן די גרויסע באַגייסטערונג, — צעוויינט ער זיך. — דו, מילדרעד.

מילדרעד האָט דאָס פּאָזירט פאַר דעם דאָזיקן בילד פון דער „שיכור'ער מיידל".

ער פירט זי צאַרט צום דיוואַן. ער זעצט זי אַנידער זייער דעליקאַט. ער לייגט אַרויף אַף איר שויס דעם טשעק.

— נאַ, ס'איז דיינס, דיין געלט, טו מיט דעם וואָס דו ווילסט. איך וועל ניט הנאה האָבן פון דעם געלט, אפילו קיין פּעני ניט, ווייל ס'איז אינגאַנצן דיינס.

מילדרעד קוקט אַפן טשעק. זי ווייסט אפילו ניט דעם באַטייט פון דער סומע. איין זאַך ווייסט זי, אַז פון אַזאַ אוצר האָט איר טאַטע שמערל דער פּעדלער אַף זיין לעבן ניט געוואוסט.

— דיין געלט, — קושט ער זי אין אירע קרומע ליפּן, — מילדרעד, מילדרעד.

מילדרעד און מיסטער באַלדן

נאַכט. אין דער סטודיאָ מיטן גלעזערנעם דאַך איז ליכטיק. שטיל איז אין דער סטודיאָ. דער טיש געגרייט, מיט פלעשער וויין, מיט סענדוויטשעס און מיט פרוכטן, אָבער די געסט זיינען נאָך ניטאָ. אַנטאָנינאָ שטייט פאַר דער פאַרקויפטער בילד זיינער, און עס דאַכט זיך אים אויס, אַז דער „שיכור׳ער מיידל״ איז אומעטיק. ס׳ווייזט זיך אים אויס, אַז די „שיכור׳ע מיידל״ וואַרפט אים פאָר, פאַרוואָס ער האָט זי פאַרקויפט צו דעם קורצן און פעטלדיקן מיסטער באָלדנ׳ען פאַר די נישטיקע פאַר דאָלאַר. ס׳דאַכט זיך אים אויס, ווי זי רעדט צו אים:

— דו האָסט מיך געשאַפן מיט דעם בלוט פון דיינע אָדערן, מיט דער וויזיע פון דיין מאַרך, דו ביזט מיין טאַטע, מיין מייסטער, און ס׳איז מיר אַזוי שווער זיך צעשיידן פון דיר.

מילדרעד זיצט אַפן דיוואַן אין לאַנגן זיידענעם קלייד, אין דער קאָלירטער שאַרפע מיט די גאָלדענע אויערינגלעך. זי זיצט מיט די פיס אונטער זיך. זי שמייכלט מיט די קרומע ליפּן. שפּיציקע פלעמעלעך צעטאַנצן זיך אין אירע מוטנע אויגן. זי ווייסט, אַז אַנטאָנינאָ באַגערט זי איצטער. שוין לאַנג, אַז ער האָט זי ניט באַגערט און זי האָט זיך געשראָקן, ווייל נאָר אין זיין באַגערן איר פילט זי, אַז זי האָט אַ שייכות צו אים. אַנדערש איז זי אָרעם. ער קאָן מאָלן, ער איז באַרימט איבער דער וועלט, און וואָס איז זי? אַן אָרעם מיידעלע. אָבער דעמאָלט ווען ער באַגערט זי, ווערט איר אייגענער קערפּער וויכטיק צו איר אַליין. זי ווערט אָפּגעשוואַכט אין אַלע איברים. אירע ליפּן צענעמען זיך, און די צוויי שמאָלע פלעמעלעך אין די אויגן טאַנצן און ריידן.

— לאָז מען זי אוועקנעמען פון דאַנען — קושט זי אַנטאָנינאָ אין די קרומע ליפּן.

— וועמען? — דערשרעקט זיך מילדרעד.

— דאָס „שיכור׳ע מיידל״... ס׳אַרט מיך נים, אַבי דו בלייבסט מיט מיר, מיין מילדרעד.

געסט קומען. קאָלעגן מאָלער, פּאָעטן און זינגער. די נייעס וועגן אַנטאָנינאָ׳ס גליק האָט זיך צעשפּרייט איבער אַלע סטודיאָס. מען קומט אים באַגריסן. מען רינגלט אים אַרום. מען דריקט אים די האַנט און אַנטאָנינאָ

קאָן גאָרניט אריבערטראָגן די קאָמפּלימענטן. ער וויל זיין באַשיידן און קאָן ניט. די פרייד שפּאַרט ארויס פון זיינע אויגן, פון דער נאָז, פון הויכן שטערן, פון אַלע איברים.

אָבער פּלוצלונג פאַרגעסט מען אין אַנטאָנינאָ'ן, מען פאַרגעסט אָן זיין מייסטערווערק. אַלעמענס אויגן זיינען געווענדעט צו אים, צו דעם גע־הויבענעם מענטשן מיסטער באָלדן, וואָס איז נאָר־וואָס אריינגעקומען אין דער סטודיאָ. ער איז געקומען אָפּנעמען זיין בילד, און אין איינוועגס אַ הוליע טאָן מיט די קינסטלער און קינסטלערינס. אַזוי איז שוין זיין מעטאָד. ער ווייסט שוין פון דערפאַרונג, אַז נאָך יעדער פאַרקויפטער בילד פאָלגט נאָך זייער אַ פריילעכע פּאַרטי, און ער האָט זייער ליב די דאַזיקע פּאַרטים. צו די דאָזיקע פּאַרטים קומט ער אין זיין גרויסן אָטאָמאָביל מיטן שוואַרצן שאָפער.

דער שוואַרצער שאָפער שמייכלט איצט צו די פּילע איטאַליענישע קינ־דערלעך אויף דעם בלאָק פון דער עלפטער גאַס. זיי האָבן ארומגערינגלט מיט גרויס באַוואונדערונג דעם לאַנגן גרויסן אָטאָמאָביל.

ער וועט שוין אַזוי אָפּזיצן, דער שאָפער, אַ גאַנצע נאַכט. ער וועט זיך קאָנען אָפּילו אויסשלאָפן. ער וועט אריינקריכן דאָרטן אינעווייניק אויף די ווייכע פּליושענע קישעלעך און ער וועט זיך פיין אויסשלאָפן. ער איז שוין געוואוינט, דער שאָפער, צו אָט־די רייזעס אין די אָרעמע קוואַרטאַלן, וואו די קינסטלער וואוינען. ער ווייס, אַז עס קאָן געדויערן אַ גאַנצע נאַכט, און אַמאָל ביז טאָג אויך.

אויבן גיסט מען וויינען און שנאַפּסן. מען האַלט טאָוסטן פאַר דעם מאַלער, דעם גרויסן געניוס. נאָך מערער טאָוסטן האַלט מען פאַרן פּאַטראָן פון מאַלעריי, דעם גרויסן מענטשן, מיסטער באָלדנ'ען. דער מאַגנאַט אַליין טרינקט זייער ווייניק. ס'איז אים אַזוי אויך פריילעך.

מילדרעד איז שיכור'לעך. אירע ליפּן זיינען פייכט, פּונקט ווי בא דער „שיכור'ער מיידל" אויף דער בילד. אירע אייגעלעך אויסגעלאָשן. זי האַלט דעם קאָפּ אין אַ זייט. ס'איז איר איצט זייער גוט, און זי לאַכט און לאַכט. מיסטער באָלדן גיט אַ וואונק צו איר מיטן פינגער. זי גייט צו צו אים. זי האָט איצט פאַר קיינעם ניט קיין מורא. ער זעצט זי אויף זיין קני, פּראָטעסטירט זי ניט. ער גיסט איר אָן אַ גלאָז וויין און דערלאַנגט איר.

—איך וויל ניט, איך וויל ניט — פּעשטשעט זי זיך פאַר אים און טרינקט.

ס'איז איר אנגענעם, וואָס דער דאָזיקער גרויסער מיליאָנער גיט זיך אָפּ

מיט איר, דער אָרעמער מיידל פון קלינטאָן סטריט. עס איז איר בכלל גוט און זי לאַ־אַ־כט און לאַ־אַ־כט.

אַנטאָנינאָ וויינט גאָר. אַף אַ קול וויינט ער. אַלע לאַכן פון אים. „אַנ־טאָנינאָ איז שוין רעכט שיכור", זאָגן איינער צום אַנדערן די פריילעכע קינסטלער, און אַליין זיינען זיי שוין אויך ווייט ניט ניכטער. אַנטאָנינאָ דערזעט פּלוצלונג מילדרעד'ן אַף דעם מאַגנאַט'ס קני, און ס'דאַכט זיך אים אויס אין דער פאַרנעפּלטקייט פון זיין שיכרות, אַז דאָס זיצט ניט די לעבע־דיקע מילדרעד, נאָר זיין „שיכור'ע מיידל". זי איז אַראָפּגעגאַנגען פון דעם בילד, די „שיכור'ע מיידל", און זיך געזעצט אַף מיסטער באָלדנ'ס קני. ער ווערט שרעקלעך אין כעס, אַנטאָנינאָ. ער גיט אַ קלאַפּ אין טיש מיט גרויס כח, אַז אַלע פלעשער און גלעזער צעבוצקען זיך.

— לאָז זי אָפּ! — שרייט ער אַפן מאַגנאַט.

לאַכן אַלע פון אים: „אַנטאָנינאָ איז שיכור, דערפאַר קלאַפּט ער אין טיש", — זאָגט איינער צום אַנדערן.

— לאָז זי אָפּ, און נאַ דיר צוריק דיינע לוויזיקע געלטער, נאַ! — נעמט ער אַרויס אַ פולע זשמעניע מיט גרינע פּאַפּירלעך און וואַרפט זיין אַפן טיש. — דו קענסט באַ מיר ניט אַוועקרויבן דאָס קינד פון מיין מאַרך, דו קענסט ניט!

מען לאַכט פון אַנטאָנינאָ'ן דאָס גרעסטע געלעכטער. מען פירט אים אַרויס אַפן דאַך. זאָל ער זיך אָפּקילן דאָרטן. וויינט ער דאָרטן אַפן דאַך און רופט: „מילדרעד, מילדרעד!" ער צעלייגט זיך אַפן דאַך מיטן פּנים אַרויף צום הימל, און ווייסט ניט, וואָס די שטערן טוען דאָרטן אויבן. פונ־וואַנעט האָבן זיי זיך גענומען, די דאָזיקע שטערן? און פאַרוואָס איז אַזוי הויל און ליידיק דער חלל? און ווער טומלט דאָס דאָרטן אַזוי אין זיין סטודיאָ? און וואָס שלעפּט מען אים? ער וויל ניט, אַנטאָנינאָ, און זאָל מען אים ניט שלעפּן. און וויל ער וויל ניט, שלעפּט מען אים אַראָפּ צו דער גאַס.

דער גאַנצער שיכור'ער עולם לאָזט זיך אַראָפּ אַף דער גאַס. עס איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז די גאַנצע פריילעכע געזעלשאַפט זאָל זיך אַוועקלאָזן אין טעקסיס קיין לאָנג איילאַנד צו מיסטער באָלדנ'ס ווילאַ און דאָרטן פאַר־זעצן די פּאַרטי. מיסטער באָלדן צאָלט פאַר אַלע טעקסיס.

אַכט טעקסיס לויפן פאָראויס מיט די שיכור'ע קינסטלער און מיסטער באָלדנ'ס לאַנגער אָטאָמאָביל צום לעצט.

— ניטע, קוש מיך ניט! — פּראָטעסטירט זייער שוואַך מילדרעד. — ניטע, קוש מיך ניט.

און מיסטער באָלדן קושט גראָדע יאָ. ווי אַ חיה האָט ער זיך איינ־געזויגן אין די קרומע ליפּן פון אָט דער ניט־דערוואַקסענער מיידעלע.

דער שוואַרצער שאָפער דרייט ניט אויס דעם קאָפּ אַף צוריק. מיט שטייפע מוסקולן טרייבט ער די מאַשין און וויל ניט לײַדן, פאַרוואָס עס זידט אין אים דאָס בלוט, פאַרוואָס עס קאָכט אין אים, און פאַרוואָס עס קומען אים אַרויף געדאַנקען פון אַ מערדער. ער דערזעט אַ פּאָליסמאַן אַפן קאָרנער. עס ווילט זיך אים אָפּשטעלן די מאַשין, אַ צעפּראַל טאָן די טיר פאַרן פּאָליס־מאַנ׳ס אויגן, און זאָל ער אַליין זען, וואָס עס ווערט געטאָן אינעווייניק. ער שטעלט ניט אָפּ, דער שאָפער, דעם אָטאָמאָביל. ער צעיאָגט אים נאָך שנעלער און הוידעט זיך פון צאָרן. אַזאַ יונג מיידעלע, נאָך אַ קינד. ער וויל עפּעס טאָן, דער שאָפער. די איינציקע זאַך, וואָס ער קאָן טאָן, איז פאַרזיכטיק האַלטן די ראָד אין די הענט, לייכט טרעטן מיטן פוס אַף דעם גאַז־פּעדאַל און פירן די מאַשין איבערן טונקעלן אַספאַלט.

דער ים באַווייזט זיך. אַזאַ גרויסער שוואַרצער ים אָן אַן עק און אָן אַ סוף. פאַרלירט זיך ווייט, ווייט ערגעץ אין דער נאַכט. מיליאָנען ליכט שיינען אַפן גרויסן ברעג לעבן ים. די באַנאַכטיקע כוואַליעס יאָגן מיט רעש און מיט אימפּעט אַף דער טרוקעניש. אַ שווידער כאַפּט אַרום דעם שאָפער. ער האָט פאַרלאָרן זיין קלאָרן געדאַנק. ער וויל אים צוריק כאַפּן, דעם קלאָרן געדאַנק, ווייל דער אומקלאָרער געדאַנק הייסט אים אַריינפאָרן מיט דער מאַשין גלייך אין ים אַריין, אַריינצופאַלן אַהין אין די שוואַרצע וואַסערן.

— וואָס טוסטו? וואָס טוסטו? — באַגרייפט קוים מילדרעד אין איר פאַר׳שיכור׳טן מאַרך, די שאַנדע וואָס מען טוט איר. — וואָס טוסטו? וואָס טוסטו?

(סוף פון ערשטן טייל)

צווייטער טייל

מאַיק׳ס גענג

בשעת מען האָט געהאַלטן אין אָנלאָדן די אַכט טראָקס מיט ביר, האָבן די קלינטאָנער זעקס גוטע־ברידער דערוויל פאַרבראַכט מיט די וואַבליים, וואָס האָבן באַגלייט די טראָקס און געדאַרפט באַשיצן מיט זייער געווער און מיט זייערע לעבנס ספּאַרקי׳ס אייגנטום.

די ברויעריי לעבן איסט־ריווער האָט ניט געקאָנט אָנזעטיקן מיט אומ־לעגאַלן ביר אַלע פאַרבאָרגענע טרינק־פּלעצער אַף דער איסט־סאַיד. ס׳איז געווען אין דער העכסטער צייט פון „פּראָהיבישאָן”, און די פרומע געזעץ־אָפּהיטנדיקע בירגער האָבן מיט גרויס לוסט געטרונקען דעם „לינקן” ביר, וואָס איז אָנגעקומען צו די בוטלעגער דורך פילע שוועריקייטן און שטרויכ־לונגען.

ספּאַרקי האָט געעפנט אַ צווייטע ברויעריי אין ניו־דזשוירזי סטייט, אַף אַ פאַרלאָזענער גרויסער פאַרם, ווייט פון אַ ישוב, אַרומגערינגלט מיט וואַלד. אַ גאַנצע פעסטונג איז דאָרטן געווען, מיט וואַכליים אַף טריט און שריט, אַף מיילן און מיילן אַרום.

צו דער דאָזיקער פעסטונג האָט זיך די ניו־דזשוירזיער גענג בשום אופן ניט געקאָנט דערקלייבן. אַ צו ריזיקאַלישע אונטערנעמונג וואָלט דאָס געווען פאַר זיי. די איינציקע זאַך, וואָס די ניו־דזשוירזיער גענגסטער האָבן געקאָנט טאָן, איז איבערפאַלן די טראָקס, ווען זיי זיינען געווען אַפן וועג קיין ניו יאָרק, אָנגעלאָדענע מיט ביר. אָבער דאָס וואָלט זיי אויך ניט געלונגען, אויב מאַיק מיט זיינע חברה האָבן באַגלייט די טראָקס. זיי האָבן זיך דערוואָרבן אַ גרויסן נאָמען, די קלינטאָנער מיט מאַיק׳ן אין דער שפּיץ. פלינקע הפקר׳דיקע חברה׳ליים. אין יעדן געפערלעכן מאָמענט זיינען זיי אויסגעוואַקסן און אַוועקגעלייגט אָן רחמנות פון זייערע גרויסע שווערע פּיסטאָלס יעדן איינעם, וואָס האָט געוואַגט אָנפאַלן אַף זייער אומלעגאַלן טראַנספּאָרט.

זעקס יאָר זיינען פאַרלאָפן פון יענער צייט, ווען זיי זיינען אַריינגעקומען אַזוינע יונגינקע, הילפלאָזע און שעמעוודיקע צו דזשאָו׳ן אין טרינק־קעלער. זעקס גרויסע יאָר פון געוואַגטע טאָוונגען און פאַרברעכערישע אונטער־נעמונגען. אין די דאָזיקע זעקס יאָר האָבן זיי ניט געהאַט קיין איין מינוט, ווען מען זאָל זיך קאָנען אָנידערזעצן אין גרויסער רו, און ווערן אויפגעלייזט

אין פרידלעבקייט און אין זיכערקייט. איין טאָג איז פאַרפאַרן אין אַ צווייטן טאָג, מיט אומרו און מיט געפּאַר. ניט־אויסגעשלאָפענע נעכט און מידע טעג. איצט גלאַנצט אין זייערע אויגן — מאָרד, אין זייערע הענט ליגט — טויט. צעפלאַמטע פּנים׳ער און עזות׳דיקע מאָרדעס. רייף־דערצויגענע אַמעריקאַנער רויבער. מאַיק׳ס נאָמען האָט אָנגעהויבן ארומצוגיין אַף די ליפּן צווישן אַלע אונטערוועלט־חברה אַף דער איסט־סאַיד. מען האָט שוין געקאָנט זען, אַז עס וואַקסט אַ טיגערל, וואָס וועט פאַרצוקן ספּאַרקי׳ן אַליין, און אַלע אַנדערע, וואָס וועלן זיך אים שטעלן אין וועג. אָבער דערווייל איז מאַיק זייער געטריי צו זיין באָס, צו ספּאַרקי׳ן. דערווייל הוליען די קלינטאָנער מיט די ביר־באַגלייטער אינעווייניק אין הויז, און אינדרויסן לאָדט מען די קעסטלעך מיט ביר, און ארום און ארום אין דער פינצטערניש אַף מיילן און מיילן ניט מען זיך סיגנאַלן. אַזוינע ליכט־סיגנאַלן, וואָס דערציילן, אַז רואיק און זיכער איז איצט די נאַכט, אַז זאָל מען אָנגיין מיט דער ארבעט.

די טראָק־באַגלייטער צוזאַמען מיט די זעקס קלינטאָנער שטעלן צונויף פּערצן חברה־לייט. הויכע, געראַטענע, ברייטע יונגען מיט פאַרברענטע ווילדע פּנים׳ער, מיט דעם וואונק פון געפּאַר אין זייערע שטעכיקע אויגן. מאַיק מיטן אָפּגעביסענעם אויער, וואָס איז דער געפערלעכסטער פון זיי אַלע, איז גראָדע פון מיטעלן וואוקס, אָבער דערפאַר פאַרמאָגט ער פלייצעלעך אַזוינע, וואָס אין איין אויגנבליק גיבן זיי אַ גיי כאַדאַראַם, און פון זיינע הענט שפּריצט שוין פייער. היימי איז גאָר אַ נידעריקער. ווען ניט די וואָנצעלעך, וואָס ער האָט זיך פאַרלאָזט, וואָלט מען אפילו ניט געוואוסט צי ער איז גאָר אינגאַנצן אַ דערוואַקסענער מאַן. זיי טרינקען ניט קיין ביר, די דאָזיקע פּערצן חברה־לייט. זיי האָבן פיינט ביר. זיי טרינקען דעם ברענענדיקן שנאַפּס, מען פאַרבייסט מיט קאַלטע פליישן, און מען שעלט זיך און מען שפּייט, און מען ווייזט ארוים פיל בראַווקייט מיט דעם שעלטן זיך און מיטן שפּייען. מיטן שעלטן זיך און מיטן שפּייען מיינען זיי אָבער גוטס איינער צום אַנדערן. זיי האָבן אַלע איין געמיינשאַפטלעכן ציל, איבערפירן דעם ביר בשלום קיין ניו יאָרק. אָבער, אַז מען זיצט צוזאַמען מיט באַרימטן מאַיק „דעם טיגער“, דאַרף מען זיך פאַר אים אַ ביסל אויסשטעלן און באַרימען זיך מיט בראַווקייט און מיט העלדישקייט.

— גאָט־פאַרשאָלטענע! — שעלט אַן איירישער די ניו־דזשוירזיער געגנט.

— זאָלן זיי היינט זיך נאָר באַווייזן, די הינט! מיר וועלן זיי צעקאַראַדאַשן אַף שטיקלעך און פּיצלעך.

— און אַנומעלטן — הויבט אַן צו דערציילן אַן איטאַליענער, איינער פון די ביר־באַגלייטער, — פאַרן מיר הינטער באַפאַלאָ . . .

דאָס דערציילט ער אַ מעשה, ווי אַזוי ער איז אַמאָל אַריינגעפאַלן אין קלעם הינטער באַפאַלאָ, און ווי ער, מיט זיין גרויס העלדישקייט און גע־וואַגטקייט, האָט אַוועקגעלייגט אַף קאַלטן, און אַזוי ווייטער און ווייטער. די מעשה דערציילט ער צוליב מאַיק׳ן, כדי מאַיק זאָל אַליין זען, אַז ער דאַרף זיך ניט שעמען מיט אים. שמייכלט מאַיק און שווייגט. ער רעדט זייער ווייניק, דערפאַר אָבער זיינען די איבעריקע פינף קלינטאָנער חברים פריילעכע יאַטן. די ביר־באַגלייטער האָבן זייער ליב די דאָזיקע קלינטאָנער איסט־סאַיד חברים, וועמענס שפּראַך איז זייער אַ טשיקאַווע, פאַרפראַוועט מיט ווערטלעך און מיט בילדלעכע אויסדרוקן. אַ שפּילעוודיקע שפּראַך, וואָס ווערט גערעדט מיט אַזוינע סימבאָלן און מיט פילע קונציק־אַרומגעדרייטע ווערטער. די דאָזיקע שפּראַך זייערע איז געשאַפן געוואָרן אין זייער אייגן באַזונדער וועלטל. אַ שפּראַך, וואָס רעגט אָן צו געוואַגטקייטן און צו הפקרות׳ן, זיך אויסלאַכן פון געפאַר און לעבן אַ גוטן טאָג אויב מען קאָן. און אַז מען קאָן ניט, מוז מען קאָנען.

די דאָזיקע ביר־באַגלייטער קענען ניט ספּאַרקי׳ן. ער איז פאַר זיי אַ מיסטעריעזע פיגור. זיי קענען מאַיק׳ן. זיי האָבן געזען זיין גרויסקייט מיט זייערע אייגענע אויגן. זיי האָבן געזען זיין העלדישקייט, זיין וואַרפן זיך אין אַלע געפאַרן. אין ספּאַרקי׳ס אָריגינעלער גענג איז אויסגעוואַקסן אַ שפּאָגל־נייע גענג. אַ מלוכה אין אַ מלוכה. דאָס איז געווען מאַיק׳ס מלוכה מיט זיינע ביר־באַגלייטער און טראָק־טרייבער. ספּאַרקי האָט דאָס ניט פאַרשטאַנען. ווען ער האָט דאָס יאָ אָנגעהויבן צו פאַרשטיין, איז שוין געווען צו שפּעט.

— העי, פּאַרטיק! — שרייט מען פונדרויסן.

מאַיק גיט זיך גלייך אַ שטעל אויף. נאָך אים אַלע איבעריקע. מען כאַפּט זיך צו די קעשענעס, צי ס׳זיינען דאָרטן פאַראַן די דאָזיקע שטיקלעך, וואָס שפּייען מיט פייער, און מען לאָזט זיך אינדרויסן. מאַיק גייט אַרום יעדן טראָק, באַקוקט, באַשמעקט. דערנאָך גיט ער אַ קאָמאַנדע. אַלע שפּרינגען אַרויף אַף די טראָקס. ער מיט מויש׳ן און מיט בעניטאָ׳ן זעצן זיך אין אַ באַזונדערן אָטאָמאָביל און מען לאָזט זיך אַלע סאַמע אין דער געדיכטער פינצטערניש אַריין.

דער איבערפאל

עס גליען סיגארעטלעך פון די טראקס. נערוועזע סיגארעטלעך. די מענטשן אף די טראקס פארציען דעם רויך מיט גרויס ליידנשאפט. ווערט אויסגעגאנגען איין סיגארעטעל, צינדט מען אן א צווייטס. צווישן אלע קליינע פייערלעך פון די סיגארעטלעך, גליט אויך א גרעסער פייערל פון א סיגאר. דאס רויכערט היימי דעם סיגאר. ס'איז זייער געפערלעך פאר זיין אסטמע דער דאזיקער בייסנדיקער רויך, און אז ער צעהוסט זיך איצט, איז א גרויס רחמנות אף אים. אבער ער האט באקומען א שוואכקייט צו דיקע סיגארן. זיינע איברים זיינען געבליבן שמאל און שוואך. א קליינער פנים מיט א שארפער מארדע, מיט געדיכטע וואנצעלעך, קלוגע אייגעלעך, וואס שניידן זיך אריין אין יענעמס בליק מיט פיל פארשטאנד. ער ציט דעם גראבן סיגאר און אין די וואלקנס פון רויך טראכט ער זיך זיינע געדאנקען. אזוינע געדאנקען, וואס קיינער פון זיינע קלינטאנער גוטע ברידער טאר נישט וויסן. ער האט שוין דארטן העכער צוויי טויזנט דאלאר אין דער „באוערי סייווינגס באנק". פון היינטיקער וואך וועט ער אויך עפעס קאנען אפשפארן און צולייגן צום געלט, וועט דאס שוין באטרעפן צוויי טויזנט מיט הונדערט און פופציק דאלאר. לאז נאך א ביסעלע אנוואקסן, וועט ער זיך שוין אפרייסן פון דער חברה, עפענען עפעס א געשעפט און אפשר אויך חתונה האבן, און זיך לעבן ווי יעדער איינער. אמאל איז דאס בא אים געווען ליבע צו אוואנטיורע, צו דערגרייכן אוממעגלעכקייטן. איצט איז דאס אן אנגעשטרענגט געפערלעכער לעבן. אבער דערווייל איז ער רואיק, היימי. ער וויל זיך ניט זארגן. אלץ וועט שוין קומען שפעטער. דערווייל טראגט אים דער טראק אין א פינצטערער קילער נאכט, און דער וועג וועט אויך מסתמא אריבער בשלום, ווי אין אלע פריערדיקע עקספעדיציעס.

בוטשי איז רעכט אנגעטרונקען, איז אים שוין אלצאיינס וואו ער זאל זיך ניט געפינען, צי אף די גאסן פון ניו יארק, צי אף א פרעמדן געפערלעכן באנאכטיקן וועג. ער ציט איינס נאך איינס זיין סיגארעטל און ס'קילט אים דעם הייסן שיכור'ן אטעם, ס'טריקנט אים אויס די זאפטן אין מויל, וואס האבן אנגעהויבן צו פליסן און איבערפליסן נאך דעם היפשן טרונק בראנפן, וואס ער האט אריינגעגאסן. ער הוידעט דעם שיכור'ן הפקר'דיקן קאפ אהין און

אַהער. ער זינגט אונטער אַ לידעלע. דער דאָזיקער ריזיקער בוטשי מיט דער רעוועגדיקער שטימע, ווען ס'קומט צום זינגען, באַקומט זיך ווי דאָס פּישטשען פון אַ פייגעלע. פּישטשעט ער אויס זיין לידעלע און פילט זיך געוואַלדיק געהויבן.

לואי איז ניט אָנגעטרונקען. לואי איז ניכטער און פולשטענדיק באַוואוסטזיניק וועגן דער געפאַר וואָס לויערט פון ביידע זייטן פינצטערניש. אויף איין זייט וועג — אַ פרעמדע ווייטע פינצטערניש מיט איינזאַמע פייערלעך, אויפן צווייטן זייט וועג — אַ וואַלד. די האַנט זיינע ליגט אין ראָק־קעשענע. די פינגער זיינען פאַרקראַמפּעוועט אַרום דעם שטאָל פון דער טויטלעכער זאַך, וואָס ער האַסט. פון דעם ערשטן מאָל, וואָס ער איז געקומען מיט דעם אין באַרירונג, האַסט ער דאָס. ער האָט זיך ניט געקאָנט צוגעוואוינען צו דעם דאָזיקן קאַלטן שוידערלעכן שטאָל. שוין זעקס יאָר, אַז ער איז אַ געפאַנגענער אין דעם דאָזיקן פאַר'כישופ'טן קרייז פון די זעקס. פון זינט די חברה איז איבערגעגאַנגען צו גרויסע טאַטן און אָנגעהויבן זיך צו באַנוצן מיט די דאָזיקע שטאָלענע שפּייערס, איז אים געוואָרן ענג. אין די אַלטע יאָרן, ווען מען איז געקראָכן אויף די פייער־לייטערס און מען האָט געשפּאַנט איבער דער שווינדלענדיקער הויך בלויז איבער שמאָלע שטעקנס, אַריבערגעלייגט פון איין פענצטער צום צווייטן, איז געווען גאָר עפּעס אַנדערש. עפּעס אַזאַ גאָלדענע צייט. אַ ראָמאַנטישע עפּאָכע. מען האָט דאָס געטאָן מיט געוואַגטקייט און מיט גרויס ליבע. איצטער איז ער אין די טראַנשייען פון אַ שלאַכט־פעלד און ס'איז אים אומבאַקוועם יעדע מינוט פון לעבן. די נערוון זיינען וואַך, אַפילו אינמיטן שלאָף. לואי קאָן זיך שוין ניט אויפלייזן און בלייבן אַמאָל זיצן מיט פרידלעכע טראַכטונגען אין רו און אין פאַרגעסנהייט. ער איז די גאַנצע צייט אין אַן אומרו אַזאַ, וואָס וואַרפט אים אייביק, אייביק. ער בענקט, לואי, נאָך דער וואַרעמקייט פון זיין מאַמע'ס צימערן אויף קלינטאָן סטריט. נאָך דעם הודזשען פון דער ניי־מאַשין, וואָס ברענגט פרידן און רו צו זיין געמיט, באַזונדערס באַנאַכט, ווען ער שלאָפט איין אין צווייטן צימער און זיין מאַמע דאַרף נאָך אַרויסענדיקן אַ קלייד. זי זיצט אונטער דעם ליכט פון אַ לעמפּל, וואָס הענגט איבער איר קאָפּ, און זי שטעפּט אויף איר ניי־מאַשין מיט אַזאַ איינשלעפערנדיקן צישן. אַז לואי פלעגט זיך אויפכאַפּן אינמיטן שלאָף און דערהערן דאָס דאָזיקע צישן פון דער מאַשין, האָט אַרומגעכאַפּט זיינע איברים אַזאַ זיכערקייט, און זיי האָבן זיך געצויגן, די איברים, צום ווייכן געלעגער און ער איז אַריינגעפאַלן אין אַ פריידיקער רו. שוין לאַנג אַז לואי איז ניט געשלאָפן אין דעם דאָזיקן

ווארעמען בעט בא זיין מאמען אין הויז. אף די זייטיקע פינצטערע וועגן יאָגט ער זיך מיט די ביר־טראָקס פאַרן גרויסן האַר, ספּאַרקי דעם פעטן, מיט די כינעזישע אויגן.

לואי האָט אָנגעהויבן פיינט צו האָבן מאַיק'ן מיט דעם רשעות'דיקן אַפּגעביסענעם אויער, מיט זיינע גרויסע געדיכטע ברעמען, וואָס באַהאַלטן געפאַר צו יעדן לעבעדיקן מענטשן. מאַיק ציט לואי'ן אין אַלע געפערלעכע פינצטערנישן, פון וואַנען ס'איז ניטאָ קיין אַפּענער וועג צו דער זיכערקייט און רו.

בעניטאָ האָט ליב אָטאָמאָבילן און טראָקס, און איבערהויפּט האָט ער ליב זיך צו פאָרן מיט זייער מאַשינעריע. די דערפאַרונג פון די לעצטע זעקס יאָר האָט באַוויזן, אז מען קאָן אים שוין געטרויען אַן אָטאָמאָביל, אַז ער ווייסט שוין אַלע אינגעווייִדן פון אַ מאַשין, אַז בלויז מיטן אויער קאָן ער גענוי באַשטימען וויפיל מייל עס לויפט אַן אָטאָמאָביל. לויטן כריפּען קאָן ער אָנווייזן פונקט דאָס פּלאַץ, וואו ס'איז קאַליע די מאַשין. זייער גערן קריכט ער אין די אָוועראָלס אונטער די רעדער פון אַן אָטאָמאָביל. מיט האַמער און מיט אַפּצווייגעס האָט ער זיך ליב צו פאַרען דאָרטן און דערנאָך ארויסקריכן פון דאָרטן אַ פאַרסאַזשעטער, אַ פאַרשמירטער, מיט גרויסע לאַכנדיקע ווייסע ציין.

זיצט ער איצט, בעניטאָ, לעבן דער ראָד פון אָטאָמאָביל. זיינע פּלייצעס זיינען אויסגעבויגן און זיינע אויגן פאַרשן די פינצטערנישן פון דעם לאַנגן וועג, וואָס לויפט אַן פון דעם אַנטקעגן גלייך אַף זיין מאַשין.

מאַיק מיט מויש'ן זיצן אויך אין דעם דאָזיקן אָטאָמאָביל מיט אויסגעבויגענע פּלייצעס. יעדער מינדסטער ציטער, וואָס מאַיק ווייזט אַרויס, גיט זיך גלייך איבער צו מויש'ן. מויש האָט ניט ליב געהאַט זיין טאַטן. ער האָט ניט ליב זיין מאַמען און ניט די שוועסטער זיינע. מאַיק איז דער מוסטער־מענטש פאַר אים. פון אים איז כדאי זיך צו לערנען אַלע שטיקלעך און געגנלעך. ער שפּייט שוין ווי מאַיק, ער שנייצט די נאָז, ווי ער. ער שמעכלערט איין זיינע אויגן ווי דער באַרימטער חבר זיינער. ער האָט ליב זיין אַפּגעביסענעם אויער, זיינע בייזע ברעמען, זיינע פלינקע פּלייצעס, זיין הארטע שטים. זאָל ער נאָר באַפעלן, מאַיק, ער וועט אַלץ טאָן.

אַ ברוינער קאַפּעליוש אַף מאַיק'ס קאָפּ. ער צעשיידט זיך שוין קיינמאָל ניט מיט דעם דאָזיקן ברוינעם קאַפּעליוש. ער איז אָנגערוקט, דער קאַפּעליוש, אַף דער זייט, וואו דער אַפּגעריסענער אויער געפינט זיך. דער צווייטער אויער און אַ טייל פון זיין קאָפּ זיינען אויפגעדעקט. קיינער קאָן שוין ניט

פּאַרדעכטיקן, אַז מאַיק האָט אַן אָפּגעביסענעם אויער אונטער דעם דאָזיקן קאַפּעליוש.

— זיי וועלן שוין ניט פּרובירן נאָכאַמאָל. מיר האָבן זיי שוין איינמאָל געגעבן, — טאַפּט אָן מויש אויך זיין פּיסטאָל אין ראָק, און זיינע ברעמען כמורען זיך אויך, און זיינע לאַנגע אויערן שטעלן זיך אויף.

— ס'איז זיי אפשר ניט גענוג, אַלראַיט, וועלן זיי נאָך האָבן, — סטראַשעט ער די אומגזשעטע געפּאַר.

— וועלן זיי נאָך האָבן, — סטראַשעט אויך מויש די אומגעזעענע געפּאַר.

פּאַר ניו בראָנזוויק איז מאַיק אַראָפּגעשפּרונגען פון זיין אָטאָמאָביל, אָפּגעשטעלט אַלע טראָקס און אָפּגעהאַלטן מיט אַלע חברה אַ קורצע קריגס־באַראַטונג:

די שטאָט ניו בראָנזוויק וועלן זיי אויסמיידן. די פּאָליציי פון דער שטאָט איז ניט פריינטלעך צו ספּאַרקי'ן. וועלן זיי אַרומפאָרן די שטאָט. אָבער דאָ ליגט אַ צווייטע געפאַר — די ניו־דזשוירזיער גענג. זייער הויפּט־אויפהאַלט איז אין די מקומות. איז דעריבער:

— באָיעס, שלאָפט ניט, דערלאַנגט! — האָט מאַיק דערמוטיקט די חברה.

— דערלאַנגט זיי, די דאָזיקע הינט! — האָט מויש דאָס געמאַכט נאָך שטאַרקער.

דער קאַראַוואַן האָט זיך ווידער געלאָזט אין וועג אַריין. מען האָט זיך זייער פּאַרזיכטיק גערוקט איבער דעם אומגעפּלאַסטערטן וועג, וואָס איז געווען פול מיט בערגלעך און מיט גריבער.

לואי, בוטשי און היימי זיינען אַראָפּגעשפּרונגען פון די טראָקס און זיך פּאַראייניקט מיט מויש'ן און מאַיק'ן, וואָס זיינען געגאַנגען צופוס הינטערן אָטאָמאָביל, וואָס בעניטאָ האָט לאַנגזאַם געפירט און געקערעוועט איבער דעם דאָזיקן באַרגיקן וועג. שטענדיק צוזאַמען אַלע זעקס קלינטאָנער חברים אין מינוט פון געפאַר. פּאַרקניפּט און פאַרבונדן אין זייער פריינט־שאַפט, וואָס ציט זיך נאָך פון די יונגע קינדער־יאָרן. שטיל שפּאַנען זיי מיט צעלאָפּענע אויערן און פאַרשנדיקע אויגן. רואיק און פּאַרדעכטיק ליגט באַהאַלטן די פינצטערניש, אָן אַ שיין פונדערוווייטנס.

די טראָקס קרעכצן און שפּרינגען אונטער. די באַגלייטער מיט אַרויס־געשטעקטע קעפּ. אַזוי זיינען זיי שוין אָפּגעפאָרן אַ שטיק וועג, אַרומגערינגלט פון דער אומבאַוואוסטקייט.

— די סאַנאַוואַ...ם! זאָלן זיי נאָר וואַגן! — זאָגט ער צו מויש'ן און טאַפּט אָן אין דער קעשענע זיין פּיסטאָל.

פּלוצלונג — טראַ־טאַ־טאַ־טאַ, איז צעבראָכן געוואָרן די שטילקייט אין שטיקלעך און אין פּיצלעך. אַ סך פייערלעך האָבן זיך צעקנאַלט אין דער פינצטערניש. מאַיק האָט זיך פאַרוואונדערט פון דעם טראַ־טאַ־טאַ־טאַ, ווייל דאָס איז ניט געווען קיין שיסן פון פּיסטאָלס. דאָס איז געווען אַ מאַשין־ביקס, און ניט נאָר איינע, נאָר אַ סך.

מיט מאַשין־ביקסן איז די ניו־דזשוירזי גענג איצט געקומען. אַ נייעם וואָפן האָבן זיי איצט באַנוצט קעגן די ניו־יאָרקער. מאַיק איז פאַרלוירן. אַף אַזאַ זאַך האָט ער זיך גאָרניט גערייכט. די פיר באַגלייטער ענטפערן פון זייערע רעוואָלווערן, וואָס האָבן שוין אויסגעזען ווי קינדערשע פּיסטאָלעטן קעגן דער דאָזיקער טיכטיקער שיסעריי פון די מאַשין־ביקסן.

— יאָגט די טראָקס! — באַפעלט מאַיק.

טראַ־טאַ־טאַ־טאַ — סווישטשען די קוילן. יאָגן זיך די טראָקס אין דער פינצטערער אומבאַוואוסטקייט. דער אָטאָמאָביל האָט זיך צעלאָזט אַף אַלע פאַרעס. אָבער אינעווייניק אין אָטאָמאָביל איז עפּעס ניט גלאַט. עמיצער האָט אַ פאַל געטאָן. דאָס האָט היימי אַ פאַל געטאָן גלייך אַף בוטשי'ן און פאַרזונקען געוואָרן אין חלשות. לואי'ן איז אויך עפּעס ניט גוט. ס'איז אים געוואָרן מאָדנע אין דער רעכטער זייט. זיין האַנט ווערט נאַס.

— איך בין פאַרוואונדעט — שרייט אוים לואי מיט ווייטיק.

אָבער קיינער ענטפערט אים ניט. דער אָטאָמאָביל פליט. בעניטאָ האָט געלאָזט פריי אַלע יאָגנדיקע כחות פון דער מאַשענעריע און זיי דרייען די רעדער מיט אומגעהויערער שנעלקייט.

אַ באָרדער קומט דינגען אַ צימער

ליוסי זיצט מיט איר חבר'טע בעטי אַף די טרעפּ פון אַ הויז אַף ראַטגער סטריט און וואונדערט זיך, צי עמיצער וועט כאָטש היינט קומען זיך פרעגן אַף דעם צימער, וואָס זיי האָבן צו פאַרדינגען. „רום טו לעט", שטייט ארויסגעהאנגען אַ קוויטל אַף דער טיר. שוין אַ וואָך, אַז ס'הענגט דאָס דאָזיקע קוויטל און קיינער קומט זיך ניט פרעגן.

פון די פינף־און־צוואַנציק דאָלאַר אַ וואָך, וואָס אייב באַרנעץ האָט צוגעזאָגט צו שטיצן מרים'ס פאַמיליע, איז גלייך געוואָרן בלויז צען דאָלאַר, און דערנאָך איז דאָס אויך אויסגערונען געוואָרן. די מאַמע בעסי מיט אירע רומאַטישע פיס אַרבעט זייער שווער אין אַ ביליקן רעסטאָראַן אַלס אַן אונטער־קעכין, און זי, ליוסי, גייט אויך מאָרגן אַרבעטן. דאָס וועט זיין איר ערשטער טאָג פון אַרבעט און ס'איז איר זייער שווער. בעטי אַרבעט שוין פון לאַנג אין אַן אָפיס אַלס טייפּרייטערין. טרייסט זי איצט איר חבר'טע:

— מיר איז אויך געווען שווער דאָס ערשטע מאָל. וועסט זיך צו־געוואוינען.

— אַז איך וויל זיך גאָרניט צוגעוואוינען, — איז ליוסי פאַרביטערט.

— וויל זשע ניט, — לאַכט בעטי פון איר חבר'טע.

אַן אַכצן־יאָריקע ליוסי און זי איז אויסגעוואַקסן אַ הויכע, אַ געפּאַקטע, מיט אַ פאַררייסענער נאָז, מיט אויגן אָנגעגאָסן מיט ליכטיקייט און מיט וועלן. זאַפטיקע ליפּן, תמיד האַלב־צעעפנט. שטאַלטנע שטאַרקע פיס און אַ טיפע ברוסטיקע שטימע. זי דאַרף עסן דאָס ברויט, וואָס איר פאַרהאָרעוועטע מאַמע גיט איר. זי וויל ניט אַזאַ ברויט. אירע קליידער זיינען אָרעם, וואָלוועלע קליידער, וואָס צעקריכן זיך גלייך נאָכן וואַשן. זיי גייען איצט שוין ניט, ביידע חבר'טעס, אַף פינפטער עוועניו צו שפּילן זיך אין אויסקלייבן קליידער אין די שויפענצטער פון די רייכע קראָמען, ווי זיי פלעגן דאָס טאָן אין זייערע פרייליכע נאַרישע קינדער־יאָרן. בעטי אַרבעט זייער שווער, אָבער זי ווערט דיקער פון טאָג צו טאָג. איר פעטע חבר'טע בעטי, וואָס שניידט זיך אויסצוזען פונקט ווי איר צעשוואומענע מאַמע.

די חבר'טע בעטי פאַרלאָזט זי. זי דאַרף באַגעגענען סימאָר'ן אַף דער וויליאַמסבורגער בריק, איר סימאָר'ן. זי האָט שוין אַ בחור, וואָס אַרבעט

אלס אן אשער אין קעפּיטאַל טעאַטער. ווען זיי בײדע חתונה האָבן.

— נוד באַי, ליוסי, — איז בעטי פרייליך, וואָס זי גייט איצט באַ־געגענען איר בחור, און איידער זיי וועלן חתונה האָבן קאָנען זיי זיך דערווייל גוט אָנקושן.

— באַי, באַי, — מאַכט ליוסי מיט חוזק.

ליוסי'ן איז גאָרניט פרייליך היינט פאַרנאַכט. אַ פאַרטראַכטע, אַ פאַר־טרויערטע זיצט זי אויף די טרעפּ און וואַרט, אַז איר מאַמע זאָל קומען פון דער ארבעט, וועט זי איר געבן אַ פּאָר ניקלס, וועט זי עפּעס איינקויפן אויף צום עסן... עמיצער האָט, דאַכט זיך, אָפּגעשטעלט זיך פאַר איר. יאָ, אַ מאָדנער פאַרשוין מיט אַ רענצעלע. אַ בחור, וואָס אויף דער ערשטער רגע קאָן מען גלייך זאָגן וועגן אים, אַז ער איז ניט פון די גוואַלדיקע פאַרשוינען: אַ קליינינקער, מיט ברילן איבער קורצזיכטיקע אייגעלעך, שיטערע ציינדלעך. ארום די ווינקלען פון מויל שאַרפע קנייטשן מיט אַ קורץ גראָב נעזל. און ס'שמייכלט נאָך צו ליוסי'ן מיט אָט דעם גראָבן נעזל און מיט די שיטערע ציינדלעך. די איינציקע שיינקייט, וואָס ער פאַרמאָגט, איז אַ געדיכטע קודלע האָר. אָן אַ היטל גייט ער, אָפּגעדעקט זיין שיינעם קאָפּ האָר צו דער גאַנצער וועלט.

—הייסט דאָס — מאַכט ער זיך אין אידיש גאַנץ פריי — אַז דאָ איז אַ „רום טו לעט".

— יאָ, קומט ארויף, ס'איז טאַקע באַ אונז, — קוקט אים אָן ליוסי מיט גרויס נייגעריקייט. זי זעט גלייך, אַז ער איז פון די יוראָפּישע.

— אויב אַזוי, — גיט ער אַ שפּעט מיט די קורצזיכטיקע אייגעלעך, — גייען מיר טאַקע אָנקוקן דאָס צימער.

ער האָט נאָך גאָרניט געזאָגט אַזוינס, וואָס זאָל קלינגען שפּאַסיק, אָבער ליוסי לאַכט שוין. ס'איז דער אופן, ווי ער האָט אַ קאָרטשע געטאָן זיין חנ'עוודיק גראָב נעזל, וואָס האָט ארויסגערופן באַ איר געלעכטער.

גייענדיק מיט ליוסי'ן אויף די טרעפּ, לאָזט ער איר באַלד וויסן, אַז דאָס קומט ער פון שיקאַגאָ, און אַז ער איז איינגעשטאַנען אַ פּאָר טעג איז אַ „פורנישד רום", און אַז דאָ זוכט ער איצט אַ לייטיש צימער, און אַז ער איז אַ פּרעסער באַ דרעסעס, און אַז ער האָט שוין אַ דזשאָב.

ליוסי לאַכט. וואָס ער זאָל שוין ניט זאָגן, לאַכט זי. מיט אַזוינע פלינקע טריטעלעך הויבט ער זיך אויף די טרעפּ, אַ רירעוודיקער, אַ זשוואַווינקער.

— אָט דאָס, הייסט עס, איז דער צימער, — האָבן זיינע פלינקע קורצ־זיכטיקע אייגעלעך גלייך ארומגעכאַפּט דעם דאָזיקן צימער מיט אײן פענצטער,

וואוהין עם קוקט אריין א הויף מיט וועש אף די שטריק. א שמאָל בעט לעבן אַן אָפּגעקראַכענער געשפּאַלירטער וואַנט, אַ שפּיגל אַף אַ קאָמאָדע און איין איינציק בענקל.

— זייער אַ גוטער צימער, — פאַרלויבט אים ליוסי, און זי מיינט דאָס טאַקע, אַז ס׳איז זייער אַ גוטער צימער, ווייל פאַרגלייכנדיק מיט זייער היים אין קלינטאָן סטריט, איז דאָס שוין אַ לוקסוס.

— יאָ, זייער אַ פיינער צימער, — גיט ער חנ׳עווודיק אַ מאַך מיטן הענטל און ליוסי צעלאַכט זיך.

— וועל, — ווישט אָפּ ליוסי דעם געלעכטער פון איר מויל, און ווערט ביזנעסמעסיק.

— יאָ, וועל, — גיט ער אַ זאָג אַ האַלב־טרויעריקער און נעמט זיך גלייך צו צעפּאַקעווען דעם טשעמאָדאַן פאַר איר אין די אויגן. דאָס ערשטע וואָס ער נעמט אַרויס פון דאָרטן איז אַ גרויסן וועק־זייגער. ער דרייט אים אָן און שטעלט אים אַנידער אַף דער קאָמאָדע.

— האָבן מיר שוין, הייסט עס, איינמאָל אַוועק, — מאַכט ער צו זיך אַליין, זייער אַ פאַרטאָגנער.

— אַ וועק־זייגער, — צעלאַכט זיך ליוסי.

— וואָס־זשע לאַכט איר ? — באַליידיקט ער זיך כלומרשט. — ער איז טאַקע אָפּגעריבן, אָבער קולות מאַכט ער נאָך בעסער ווי אַ נייער.

— הייסט דאָס, אַז איר בלייבט דאָ ? — איז שוין ליוסי גאָר היימיש מיט אים.

— יאָ, אַזוי ווייזט אויס, אַז מיר בלייבן דאָ, און מיין נאָמען איז מענדל.

— מענדל ? — וואונדערט זיך ליוסי און ווייסט ניט פאַרוואָס זי וואונדערט זיך.

— ווי אַזוי דען האָסטו געוואָלט איך זאָל הייסן ? ניט מענדל ? — האָט יענער צו איר אַ טענה.

„מענדל", שמייכלט ליוסי, „מענדל". האָט זי באַ אים צוגענומען דעם אַדרעויף און איז גלייך געלאָפן איינקויפן עפּעס עסן פאַר זיך. „מענדל", האָט זי זיך גע׳חזר׳ט און געשלונגען דעם רייצנדיקן האַט־דאָג און מאַסטאַרד. „מענדל", „מענדל".

דער „מענדל" האָט זיך דערווייל אויפגעהויבן די קאָלדרע, אַ שמעק געטאָן דאָס בעט, און אַ מאַך געטאָן צו זיך אַ האַלב־אומעטיקער און אַ האַלב־פרייליכער :

— יאָ, זיי זיינען דאָ אויך דאָ, ברוך השם, פּלענטי געגוג. מיר נאָכ־געלאָפן פון שיקאַגאָ, די לאַנדסלייטלעך מיינע.

ער האָט אַראָפּגעצויגן פון זיך דאָס רעקל און זיך אויסגעצויגן איבערן בעט. ס'איז אים שטאַרק אומעטיק געוואָרן, אָט דעם מענדל'ען. ערשט אַ פּאָר טעג פון דער היים. אין שיקאַגאָ האָט ער ברידער און שוועסטער, אָבער ס'האָט אים געצויגן קיין ניו יאָרק זיך לערנען. פון דער היים נאָך, פון קליינעם שטעטל אין פּוילן, געקומען קיין אַמעריקע מיט דער גרויסער דורשט נאָך וויסן. איצט וועט ער שוין אַריינלערנען.

ער איז שוין געווען אין אַרבעטער־אוניווערזיטעט, זיך שוין רעגיסטרירט אויך. ער וועט אינגיכן אָנהויבן דאָס נייע אינטערעסאַנטע לעבן. דערווייל איז אים שטאַרק אומעטיק און ער ליגט אָפּן בעטל און די גרויסע ריזיקע שטאָט רעדט צו אים מיט מילאָנען קלאַנגען, מיט קנאַקנדיקע דונערן פון עלע־ווייטאָרס, מיט בריאַזגען פון טראַמווייען, מיט געפּילדער פון גאַסן, מיט אַ געטראַסק פון אַ גרויסער ריזיקער מילשטיין, וואָס דרייט זיך און דרייט, מאָלט און צעדריבלט די מענטשלעכע האָוועניש פון דעם זיבן־מיליאָניקן ניו יאָרק.

ליוסי און איר באָס

ס׳איז אים ניט אַזוי באַקוועם, דעם באָס, מיסטער ליוואי׳ן, מיט דער דאַזיקער ליוסי׳ן. זי האָט אַריינגעבראַכט אַן אומרו אין זיין אַרבעטס־אָפיס. דאָך האָט ער זי אויסגעקליבן. פון פערצן מיידלעך, וואָס זיינען געקומען זיך פּאָרלייגן צו דער אַרבעט, האָט ער ליוסי׳ן אויסגעטיילט. אַנדערע האָבן אפילו געהאַט מער דערפאַרונג, ווי זי, אין האַלטן די ביכער און אין קלאַפּן אַף דער מאַשין, אָבער אַז זי איז אַריינגעקומען אין אָפיס מיט שטאַלטנע שטאַרקע פיס, אַ געפּאַקטע, אַ רירעוודיקע, מיט גרויסע וועלנדיקע אויגן, וואָס שיקן אַרויס גלאַנציקע שלוחים׳לעך, האָט ער זיך שוין ניט געקאָנט העלפן.

אַ יונגער באָס, דער מיסטער ליוואי, מיט געלע האָר, עטוואָס שיטערלעך אין דער מיט. ער איז אַן אימפּאָרטער פון זיידנס. דער אָפיס געפינט זיך אַפן פיר־און־דרייסיקסטן שטאָק אין אַ ריזיקער געביידע אַף בראָדוויי. מערער ווי דעם אָפיס פאַרמאָגט ער ניט און דורך דעם אָפיס דערגרייכט ער שוין אַלע גרויסע צענטערס פון זיידנס איבער גאָר דער וועלט.

זי איז צעטומלט, ליוסי, דאָס איסט־סאַיד מיידל, פון דער דאָזיקער נייער אומגעבונג, פון דער זויבערקייט און ליכטיקייט אין דעם אָפיס, פון דעם גרויסן פענצטער, וואָס לאָזט אַריין אַזוי פיל שיין, פון דעם נייעם אינדרויסן, וואָס האָט זיך אַנטפּלעקט צו איר דורכן פענצטער פון דעם פיר־און־דרייסיקסטן שטאָק. ווייט, ווייט — אַ גרינער פּאַס וואַסער און שיפן מיט קוימענס, און זעגלען, און שטאָט, שטאָט אַף מיילן ווייט.

אַ שווייגנדיקע ליוסי און אַ געוואַלדיקער מאָראַלישער באָס. כדי אונטערצושטרייכן נאָך מערער, אַז ער איז אַ מאָראַלישער מענטש, האָט ער אַרויפגעצויגן אַף זיך אַ געוואַלדיקע שטרענגקייט. זיי האָבן געאַרבעט צו־זאַמען טאָג נאָך טאָג. זי, ליוסי, האָט אַריינגעדרונגען טיף אין זיינע גרויסע געשעפטן. דורך די בריוו, וואָס ער האָט איר דיקטירט, דורך די בריוו, וואָס זיינען אָנגעקומען פון דער וועלט, האָט זי באַגריפן זיין אומגעהויערע רייכקייט. אָפטמאָל, ווען זי האָט געקלאַפּט אַף דער מאַשין אַ בריוו, וואו עס האָט זיך גערעדט וועגן סחורה אַף צענדליקער טויזנטער דאָלאַר, פלעגט זי אויפהויבן אירע אויגן צו אים און וועלן גוט באַטראַכטן, דעם דאָזיקן מיסטער

ליוואי, וואָס זיצט זיך אַזאַ פּשוט׳ער אין זיין אָפּיס מיט אַ בלאַסן, אויס־געמאַטערטן פּנים, כמעט אַן אומעטיקער. זי האָט גאָרניט געקאָנט פאַרשטיין, ליוסי, ווי אַזוי קאָן מען זיין אומעטיק מיט אַזוי פיל דאָלאַרן.

מר. ליוואי׳ס כלה מיט זיין מאַמען זיינען איין טאָג אַריינגעגאַנגען צו אים אין אָפּיס. זי האָט ניט געוואוסט, ליוסי, אַז יענע איז זיין כלה, נאָר פון דעם אופן ווי זי האָט זיך אויפגעפירט מיט אים, און פון דעם געשפּרעך האָט זי פאַרשטאַנען איר שייכות צו אים. „דזשאָרדזשי״ האָט זי אים גערופן אָן שום הקדמות. אַריינגעפלויגן אין אָפּיס מיט ליכטיקע האָר און וואונדער־באַרע בלויע אויגן. אַזאַ איידעלע הויט, צאַרט און זויבער, אַזאַ הויכע און שלאַנקע. זי איז געקומען מיט אַלע רעכט פון אַ כלה. זיך צעקושט מיט אים, זיך אַפילו דערלויבט זיך אַוועקזעצן אַף זיין אַרבעטס־טיש, געוויגט מיט אירע שלאַנקע פיס און גע׳חנ׳דלט זיך צו איר דזשאָרדזשי׳ן.

די מאַמע מיט די גרויליכע געלע האָר, מיט אַ הויכן האַלז אַרומגעוויקלט מיט אַ זיידענער שאַרפע און פאַרשפּיליעט מיט אַ דימענט־שפּילקעלע, איז געשטאַנען פון צווייטן זייט טיש און אויך גע׳חנ׳דלט זיך צו איר זון. זי האָט ניט גערעדט צו אים מאַמעשע פּשוט׳ע רייד, זי האָט זיך באַנומען צו אים ווי אַ וועלטלעכע פרוי, וואָס פירט אַ געשפּרעך מיט אַ יונגן בחור, און זי דערלויבט זיך, די וועלטלעכע פרוי, ליכט אָפּצושפּעטן פון דעם יונגן מאַן און פאַרפּראַווען די רייד מיט אַ ביסל שפּיל.

די מאַמע מיט דער כלה האָבן באַטראַכט דאָס נייע אָפּיס־מיידל אָן צערע־מאָניעס, אָן העפלעכקייט, מיט אויגן פון אייגנטימערינס. אַקוראַט ווי זי וואָלט געאַרבעט פאַר זיי אויך.

ליוסי איז זיך געזעסן די גאַנצע צייט פון זייער באַזוך אַ שטילינקע, אַ באַשיידענע, מיט אַראָפּגעלאָזטע לאַנגע ליטישע ברעמען און איז געווען טיף פאַרטאָן אין קלאַפּן אַף דער מאַשין. מיט איר גנבה׳שן קוקן, האָט זי שוין אָבער גוט אָפּגעשאַצט די כלה. באַמערקט יעדע פיצעלע קלייד אַף איר און זי פיינט געהאַט. פיינט געהאַט איר חנ׳דלען זיך און איר אָנשטעל. ליוסי האָט אויך באַמערקט פון אַ שפּיץ פון אַן אונטערקלייד, אַז יענע טראָגט בלויז זיידנס. ליוסי האָט אויך ליב זיידנס. זי איז באַקאַנט מיט זיידנס פון איר פריעסטער קינדהייט, ווען זי און איר חבר׳טע בעטי פלעגן גיין אַלס קינדער אַף פינפטער עוועניו קוקן אַף די רייכע שוי־פענצטער פון זיידענע קליידער.

— וואָס מאַכט עפּעס מיין זון, ליוואי דזשוניאָר? — זאָגט די מאַמע צו איר זון.

— אַ, דזשאָרדזשי, — מאַכט די כלה פֿון צווייטן עק טיש, — ווי בלאַס דו קוקסט היינט אויס. ביזט אַ שלעכטער אינגל.

די כלה מיט דער מאַמען זיינען געקומען צונויפֿרײדן זיך מיט מיסטער ליוואַי ארויסצופֿאָרן צוזאַמען אין אָוונט אין אַ געוויסן פּלאַץ לעבן ים. האָבן זיי געפּלאַפּלט מיט אים. די כלה האָט זיך גע׳חנ׳דלט. די מאַמע האָט געטריבן שפּאַס פֿון איר זון. ליוסי האָט זיך שטאַרק געוואונדערט. ס׳ערשטע מאָל הערט זי, ווי די מאַמע זאָל אַזוי שפּילעוודיק זיך באַנעמען מיט איר זון. איר מאַמע בעסי האָט אינגאַנצן ניט גערעדט צו איר זון מויש׳ן. „ליוואַי דזשוניאָר" רופֿט זי אים. זי האָט פֿאַרשטאַנען, אַז בײַ די רייכע באַנעמען זיך אַזוי די מאַמעס צו זייערע קינדער. ס׳איז אָבער קאָמיש און זי צעלאַכט זיך אינדערשטיל פֿאַר זיך, און ווען זיי זיינען ארויסגעגאַנגען האָט זי זיך צעלאַכט הויך אַף אַ קול.

— וואָס לאַכסטו? — ווערט מיסטער ליוואַי צעטומלט פֿון איר געלעכטער.

— איז וואָס־זשע דענקט עפּעס מיסטער „ליוואַי דזשוניאָר" וועגן אונטערשרייבן אָט דעם בריוו? — מאַכט ליוסי נאָך פֿינקטלעך זיין מאַמען, אַפּילו אין דער אויסשפּראַך.

— הער אויף! — שרייט ער בלומרשט אָן אַף איר, וואָס זי קרימט זיך נאָך זיין מאַמען. אָבער ער קאָן זיך ניט איינהאַלטן און לאַכט שוין אויך.

זעט שוין ליוסי, אַז דער באָס לאַכט, איז זי זייער צופֿרידן, וואָס זי האָט געמאַכט פֿריילעך דעם באָס, און זי קוקט שוין צו אים אַ היימישע, ווי צו אירס אַ גלייכן. אַ מענטשלעכער באָס, וואָס לאַכט. ווערט זי שטיפֿעריש, ווערט זי אויפֿגעלעבט, ווערן פֿריי אירע באַוועגונגען, ווערן פֿינקלדיקער אירע אויגן — דער באָס לאַכט.

אַ באָס מעג זיך פֿאַרגינען. די כלה איז שוין ווייט. דער טאָג איז נאָך גרויס. רואיק איינזיצן אַף זיין שטול קאָן ער שוין ניט. איר געלעכטער האָט אים געעפֿנט אַלע וועגן. איר געלעכטער איז שוין פֿון לאַנג איינגעשטילט געוואָרן, אָבער ס׳וויברירן אַלע סטרונעס אין זיין גוף. אַ באָס מעג זיך פֿאַרגינען. דער טאָג אין פֿענצטער איז זייער אַ ליכטיקער. די וועלט איז אָבער אַ ווייטע. קיינער וועט ניט זען. ער הויבט זיך אויף פֿון בענקל. שפּאַנט זיך דורך דעם צימער אַהין און צוריק אַ פֿאַרטראַכטער. ער גייט צו צו איר. ער שטעלט זיך הינטער אירע פּלייצעס. זי דערפֿילט, ליוסי, אַז זיין שטיין איבער אירע פּלייצעס איז ניט דערפֿאַר, ווייל ער וויל זען צי זי קלאַפּט דאָס ריכטיק אַף דער מאַשין. זי האָט דערפֿילט, אַז ער האָט אַנדערע כונות,

און זי האָט זיך פאַרשעמט. זיך צעפּלאָמט פון בושה. דאָס יונגע מיידל אין איר האָט זיך צערויטלט.

אַ באָס קושט זיין אָפּיס־מיידל. דאָס אָפּיס־מיידל דערווידערט ניט. זי נעמט צו זיינע קושן אַ זינדיקע. זינדיק פילט זי, ווייל זי טוט דאָס ניט פון ליבע. זי לאָזט זיך קושן, דאָס איסט־סאַידער מיידל, פון דעם דאָזיקן מעכטיקן און רייכן, וואָס פאַרמאָגט אַזוי פיל טויזנטער. זי איז ניט פון די שעמעוודיקע, ליוסי, אָבער איצט שעמט זי זיך. ווען זי זאָל אויך וועלן זיך קושן מיט אים, וואָלט זי זיך ניט געשעמט. אָן שום דערקלערונגען, גראָב און ברוטאַל, אַקוראַט ווי עס קומט אים, האָט ער זי אַרומגענומען און געגלעט איר יונגן בריענדיקן מיידלשן קערפּער.

אַ פאַרשעמטע און אַ באַליידיקטע איז ליוסי געקומען אַהיים, אַריין צום באָרדער אין צימער און זיך געזעצט אַף זיין בעט. ער, מענדל, האָט זיך געמאַכט ווי ער באַמערקט זי ניט. געווען טיף פאַרטאָן אין זיין בוך. ער דאַרף שטודירן, ער דאַרף לערנען, ער האָט קיין צייט ניט פאַר פּוסטע רייד מיט אָט־דער מיידל. זי האָט גראָד געוואָלט צו אים ריידן. זי האָט אים עפּעס געוואָלט דערציילן. מעגלעך, אַז זי וואָלט אים גאַרניט געווען דערציילט. נאָר זי דאַרף איצט, אַז אַ קלוגער מענטש זאָל ריידן צו איר. מענדל'ען האַלט זי פאַר אַ געוואַלדיקן חכם. איז ער פאַרנומען. אין ליכט פון לעמפּל שיינט זיין פּנים אַראָפּגעלאָזט צום בוך. באַמערקט ניט ליוסי זיינע קרומע, ניט־שיינע שטריכן. פאַרקערט, זי זעט אַ געוואַלדיקע שיינקייט אין זיין פּנים. אַ שיינקייט, וואָס קומט פון קלוגשאַפט.

זי איז אַרויס פון זיין צימער, און ער, מענדל, האָט טאַקע ניט אויסגערעדט קיין וואָרט צו איר. זי האָט זיך געלייגט שלאָפן, ליוסי, אַ באַליידיקטע און אַ פאַרשעמטע. זי וואָלט אים געווען געדאַרפט אויספּאַטשן, דעם באָס. זי וועט דאָס שוין טאָן דאָס צווייטע מאָל. טרייסט זיך שוין ליוסי, וואָס זי וועט אַזוי טאָן דאָס צווייטע מאָל. נעמט זי זיך אַליין אַרום מיט איין האַנט, זיפצט אָפּ אַ דערלייכטערטע און ווערט אַנטשלאָפן מיט גרויס בטחון אין לעבן, אַז זי וועט נאָך אויסקויפן איר שאַנדע.

לואי און היימי ליגן אין שפּיטאָל

נאכט אין שפּיטאָל. אַלע בעטלעך אין ווייסן שלאָפן שוין. לואי מיט פאַרקרימטע ליפּן שלאָפט שוין אויך. היימי, ניט ער שלאָפט און ניט ער וואכט. ער פלאָטערט צווישן לעבן און טויט. ס'דרייט זיך פאַר אים די גאַנצע וועלט.

היימי ראַנגלט זיך איצט מיט דער וועלט. ער קעמפט זייער שווער, דער דאָזיקער אונטערוועלט־העלד. ער זעט פאַרשיידענע זעאונגען. זיין מאַמע מיט די בייגל שפּאַנט אַריין מיט אירע גרויסע צעריסענע שיך גלייך אין זיין מוח אַריין און צעוואַרפט אַלע בייגל, אָבער וויפיל מען קלייבט, איז נאָך אַלץ דאָ. ווען וועלן זיי שוין צונויפקלייבן די אַלע בייגל?

זיי טאַטע איז אויך געקומען צו אים. זיין טאַטע, וואָס איז שוין לאַנג מיט יאָרן צוריק געשטאָרבן. מיט אויסגעהונגערטע, איינגעפאַלענע באַקן, איז ער געקומען און זיך געקלאָגט פאַרן זון, אַז ער הוסט און הוסט און קאָן גאָרניט אויפהערן. אפשר קאָן זיין זון חיים עפּעס אויפטאָן. ריכטיק, ריכטיק, „חיים" הייסט ער, חיים זילבערשטיין. ער פאַרמאָגט צוויי טויזנט דאָלאַר אין באַנק. לאָז זיך זיין טאַטע נעמען די צוויי טויזנט דאָלאַר און זאָל ער זיך אוועקפאָרן אין אַ סאַניטאַריום, וועט ער אויפהערן צו הוסטן. ער, חיים, דאַרף שוין ניט האָבן די צוויי טויזנט דאָלאַר. ער דאַרף שוין גאָרניט האָבן, ווייל אָט שטאַרבט ער. זאָל זיין טאַטע לעבן נאָך אים. אַ טאַטע דאַרף לעבן. זאָל ער זען, דער טאַטע, אַז די מאַמע זאָל אויפהערן זיך אַרומצוטראָגן מיט די פּרעצעלס. זאָל ער איר קויפן אַ וואַרעמען מאַנטל. די מאַמע ציטערט און ציטערט. שטענדיק ציטערט זי, אפילו אין שלאָף ציטערט זי אויך.

מאיק'ס פּנים האַלט אין איין וואַקסן מיט אַזאַ משונה'דיקן גרויסן אויער. ער האַלט אָנטקעגן אים אַ רעוואָלווער.

— נאַ, שיס, — מאַכט היימי, — שיס מיך, מאיק, אַן איינענעם חבר דערשיס. ווייל איך בין שוין מיד איינצושטעלן מיין לעבן.

מאיק'ס פּנים האַלט אין איין וואַקסן ברייט און גרויס, משונה'דיק ברייט. ס'פאַרנעמט זיין פּנים די גאַנצע וועלט. ביז צום הימל ציט זיך דאָס אויס.

— אוועק! אוועק! — חויבט ער אָן צו שרייען מיט אַ כּריפּענדיקער שטימע. — אוועק! אוועק!

לואי כאַפּט זיך אויף פון דעם חבר'ס געשרייען. ער רופט אים אין דער שטיל: „היימי, היימי.‟ היימי הערט אים ניט. היימי ראַנגלט זיך מיט דער וועלט.

— מיס בערן, מיס בערן, — רופט לואי די קראַנקן־שוועסטער. — מיס בערן.

מיס בערן וואַקסט אויס לעבן בעט. זי גיט היימי'ן אַ פּיל. פאַרטרינקט היימי די פּיל מיט וואַסער און ער שרייט אַריין אין דער גלאָז אַריין:

— אוועק פון מיר, דו טיגער, אוועק.

ער ווערט שטילער, היימי. עס ווערט אים גוט. זי קומט צו אים ווידער, די מאַמע, אָבער ניט אין זיין מוח שפּאַנט זי אַריין. זי קומט אַריין אַ שטילע, ווי אַ יונג מיידל זעט זי אויס. ער האָט נאָך קיינמאָל די מאַמע ניט געזען אַזוי יונג. ס'איז אַ פאַרגעניגן צו האָבן אַזאַ יונגע מאַמע. זי נעמט אים דעם קאָפּ און טוליעט אים צו איר הויכער ברוסט און ס'איז אים גוט:

— אַ, אַ, — מאַכט די מאַמע, — חיים'ל, חיים'ל, וואַקסן זאָלסטו, אַ שטאַרקער מענטש, אַ געזונטער מענטש. אַ סך פּרנסה זאָלסטו האָבן, וועל איך שוין ניט דאַרפן פאַרקויפן פּרעצעלס אין אַלע ווינטן, און אין אַלע שנייען.

— ניין, וועסט שוין ניט דאַרפן פאַרקויפן פּרעצעלס, — מאַכט צו איר היימי, — איך וועל דיר געבן מיינע צוויי טויזנט דאָלאַר.

— אַ דאַנק, אַ דאַנק, חיים'ל, וואַקסן זאָלסטו, — מאַכט צו אים די יונגע מאַמע. — געזונט און שטאַרק זאָלסטו וואַקסן, און איך וועל דיך שוין צונעמען פון מאַיס'ן. איך וועל מיט דיר אוועקפאָרן קיין קאַליפאָרניע, דאָרטן איז גוט פאַר דיין אַסטמע.

ער איז שטיל, היימי. ער שלאָפט נאָך ניט, אָבער ער איז אויך נישט וואַך. ער לעבט איצט איבער אַלע זיינע גוטע וואונטשן, וואָס ער האָט זיך אַמאָל געוואונטשן אין לעבן, אין דער וואָר און אין חלום.

לואי אָבער קאָן שוין ניט איינשלאָפן. דער ווייטיק אין זייט שפּאַרט אים. עפּעס יאָגט זיך אום דאָרטן. די קויל האָט מען שוין נאָך אינדערפרי אַרויסגענומען דורך אַן אָפּעראַציע, אָבער לואי'ן דאַכט זיך, אַז זי איז נאָך פאַרבליבן דאָרטן אינעווייניק און יאָגט זיך אַרום אין די בלוטן.

— אַ, מיס בערן, ס'טוט ווי, — קלאָגט זיך לואי.

די מיס בערן גיט אים אויך אַ פּיל, און זעצט זיך אויף זיין בעט. זי

קוקט אף דעם דאַזיקן שיינעם בחור מיטן לענגלעכן פּנים. אַפילו אין דער פינצטער דערזעט זי זיינע וואונדערבאַרע אויגן.

— ווער ביזטו? — פרעגט לואי בא דער מיס בערן, פאַרלירנדיק דעם חוש צו דער ווירקלעכקייט.

— איך בין אַ נוירס דאָ אין שפּיטאָל.

— טאַקע אַ נוירס? — חידוש'ט זיך לואי. — פאַרוואָס האָב איך דאָס גראָדע איצט פאַרגעסן.

— ווייל דיין פיל אַרבעט שוין אין דיינע בלוטן.

— אַ דאַנק, ס'ווערט מיר לייכטער. און מיין פריינט היימי, וואו איז ער? איך זע אים שוין ניט.

— דיין פריינט היימי שלאָפט. זאָל ער שלאָפן. זיינע טעג זיינען געציילטע.

— ער וועט שטאַרבן, היימי? — פרעגט לואי מיט אַ וויינענדיק קול.

— יאָ, ער וועט אַוועקגיין פון דער וועלט. ער איז אַ שוואַכינקער. צופיל בלוט פאַרלאָרן.

— זאָל ער ניט שטאַרבן, היימי, פליז, — בעט ער זיך פאַר זיין פריינט היימי. — ער איז זייער אַ קלוגער, דער דאַזיקער היימי, זאָל ער נישט שטאַרבן.

די מיס בערן גלעט זיין שטערן. זי גלעט אים, און דאָס איז ניט גראָדע איר פליכט אַלס קראַנקן־שוועסטער. זי גלעט אים צוליב איר אייגענעם פאַרלאַנג. קיינער זעט ניט סיי־ווי־סיי און איר איז אומעטיק איינער אַליין באַנאַכט צווישן די קראַנקע. גלעט זי דעם שטערן פון אַ שיינעם בחור און שעמט זיך.

דאָס ײַדענע קלייד

די מאַמע האָט גאַרניט באַמערקט, אַז בײַ איר אין הויז איז אויסגעוואַקסן אַ שטאַלטנע שיינע פרוי. ערשט אַ קינד געווען איר ליוסי. אַ רייפע פרוי שטייט איצט פאַרן שפּיגל אין איר אונטער־העמד, מיט אַ נאַקעטן האַלז, מיט נאַקעטע הענט און קעמט זיך די האָר. איר קינד ליוסי. מאָדנע, וואָס זי האָט דאָס ביז איצט ניט באַמערקט. וואוהין גייט זי ערגעץ, די ליוסי? קיינ־מאָל פאַלט איר ניט אײַן דער געדאַנק זי צו פרעגן וואוהין זי גייט. און איצט וויל זי וויסן, די מאַמע.

— וואוהין קלייבסטו זיך, ליוסי?

— אָ, ערגעץ. — קוקט זי זיך אפילו ניט אום פון שפּיגל.

זי זעט, ליוסי, איר מאַמען אין שפּיגל, ווי זי זיצט לעבן פענצטער, אַן אײַנגעהויקערטע מידע פרוי. זי האָט רחמנות אויף איר מאַמען, אָבער דער רחמנות בלײַבט אינעווייניק. זי ווײַזט אים ניט אַרויס. זי איז שטרענג און פרעך מיט איר מאַמען.

— וואוהין ערגעץ? — ווערט די מאַמע צודרינגלעך.

— דו דאַרפסט ניט וויסן.

איר טאָכטער גייט ערגעץ און די מאַמע דאַרף ניט וויסן. בלײַבט זי שטיל, בעסי. מיט אַ ציטער אין האַרצן, פול מיט וואונדער אויף איר אַמערי־קאַנער געבוירענער טאָכטער, וואָס איז אויסגעוואַקסן אַזאַ שטאַלטנע פרוי.

ליוסי ציט אַרויף אויף זיך אַ ײַדן קלייד. בעסי דערשרעקט זיך פאַר אָט־דעם ײַדענעם קלייד. אַזאַ קלייד דאַרף קאָסטן אַ סך געלט.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ קלייד? — פרעגט די מאַמע פאַרזיכטיק.

— אָ, אַ קלייד, — וויל זיך ליוסי אַרויסדרייען.

— יאָ, אָבער אַ ײַדנס? — שרעקט זיך די מאַמע.

— יאָ, אַ ײַדנס, געפעלט דאָס דיר? — וויל די טאָכטער פאַררײדן דער מאַמען.

— ווער האָט דיר געגעבן דאָס קלייד? — גייט שוין בעסי צו נאָענט צו איר טאָכטער און קוקט איר אַרײַן אין די אויגן מיט פאַרדאַכט.

— אָ, דער באָס האָט מיר געגעבן דאָס קלייד, מיסטער ליוואַי, — שעמט זיך ניט ליוסי און איז זייער אָפנהאַרציק.

— וואָס פּלוצלונג האָט דיר דער באַס געגעבן דאָס קלייד? — הויבט אָן בעסי צו פּאָרשן איר טאָכטער'ס פּנים און דעם יונגן קערפּער אירן.

— ער גלייכט מיך, האָט ער מיר געגעבן דאָס קלייד, כאַ, כאַ, כאַ, — צעלאַכט זי זיך פרעך און אומפאַרשעמט.

— ליוסי, — מאַכט די מאַמע מיט שרעק, — ביזט שוין אַ פרוי, ניט קיין קליין מיידעלע.

— אָ, באַדער מיך ניט, מאַ, אז דו פאַרשטייסט ניט, — בלאָזט זיך ליוסי אָן און וויל שוין ניט ריידן צו איר מאַמען.

בעסי זעצט זיך צוריק אַף איר בענקל לעבן פענצטערל. אַ הילפלאָזע מאַמע. זי איז אַן אייראָפּייאישע מאַמע, וואָס זשע פאַרשטייט זי? און וואָס קאָן זי דאָ טאָן? נאָר האָפן, אז זי וועט אכטונג געבן אַף איר פרויאיש־קייט, אָט די ליוסי. אפשר מיט איר גלייכן פאַרשטאַנד וועט זי אויסמיידן אַן אומגליק. ווי שיין איר טאָכטער זעט אויס אין דעם זיידענעם קלייד. אַ גביר'ישע טאָכטער. אַ הויכע אַזאַ און אַ שטאַלטנע.

— ליוסי, ליוסי, — מאַכט שוין איצט די מאַמע מיט געבעט, — זע גיב אכטונג אַף זיך. קאָנסט נאָך פאַרדאַרבן ווערן.

— זאָרג זיך ניט, מאַ, — פאַרזיכערט ליוסי איר מאַמען. — אַ יאָ, שיין?

— שיין, קינד, — זיפצט די מאַמע ביטער, — זייער שיין, אָ ליוסי, טאָכטער...

די מאַמע האָט איר געוואָלט נאָך עפּעס זאָגן. איר דערציילן, וואָס אַזוינס הייסט אַ פרוי, וואָס עס מיינט די אומבאַרירטקייט פון קערפּער, וואָס עס מיינט ווען אַ קערפּער ווערט הפקר'דיק און צעלאָזן. אָבער זי פאַרמאָגט ניט די ריכטיקע שפּראַך צו ריידן צו איר קינד.

ליוסי קלאַפּט אָן באַם באָרדער אין צימער. מענדל ליגט צעלייגט אַפן בעט איבער אַ בוך און שטודירט מיט זיינע קורצזיכטיקע אייגעלעך פּאָליטישע עקאָנאָמיע. „דער אורשפּרונג פון דער סחורה־געזעלשאַפט", שטודירט ער. ער איז שטאַרק פאַרטאָן דאָרט אין בוך. מענדל הויבט־אויף די אויגן. ער דערקענט ניט ליוסי'ן מיט זיינע קורצזיכטיקע אייגעלעך. ער מיינט, אז ס'איז אריינגעקומען צו אים עפּעס אַ פרעמדע רייכע מיידל. אָבער איידער ער ווייסט ווער ס'איז, שמייכלט ער שוין מיט די שיטערע ציינדלעך. ער וויל זיך ניט אויסגעבן, אז ער דערזעט ניט. ווען די מיידל גייט צו אים צו נעענטער, צעשמייכלט ער זיך ערשט דעמאָלט עכט און אמת'דיק.

— ס'איז טאַקע ליוסי, — מאַכט ער פרייליך.

— ניין, ס'איז טאַקע ליוסי, — מאַכט זי אים נאָך אין זיין טאָן.

פרייט זיך מענדל, וואָס זי מאַכט אים נאָך אין זיין טאָן. אָבער ווי פּראַכטפול אָט די ליוסי קוקט אויס.

— זיץ, ליוסי, זיץ.

— ניין, איך דאַרף באַלד גיין — ענטפערט זי, און דרייט זיך פאַר אים אויס, ער זאָל קוקן אַף איר קלייד פון אַלע זייטן. — געפעלט דיר דאָס קלייד? — קוקט זי אים אַריין אין די קורצזיכטיקע אייגעלעך.

— ניין, ס'געפעלט מיר ניט דאָס קלייד, שווער צו פרעסן. — גיט ער אַ קאָרטשע איין דאָס גראָבע נעזל. — צופיל פאַלדן, מען דאַרף געגוג אָפּ־שוויצן, איידער מען פרעסט אויס אַזאַ קלייד.

— כאַ, כאַ, כאַ, — לאַכט ליוסי.

עס רופט אַ האָרן פון אַן אַטאָמאָביל. ליוסי גיט זיך אַ וואָרף.

— וואָס ביזטו אַזוי פאַרצאַפּלט געוואָרן? — פרעגט מענדל מיט כיטרע אייגעלעך.

— אָט דאָס מיינט מען מיך, — לאָזט זיך ליוסי אַרויס פון צימער. — גוד באַי!

מענדל גייט אַרויס אַף דער גאַס זי צו באַגלייטן. אַ לאַנגער שוואַרצער אַטאָמאָביל שטייט מיט אַן אויסגעצויגענעם האַלז פאַר דעם אָפּגעקראָכענעם טענעמענט־הויז. די קינדער פון דער גאַס זיינען שוין דאָ אַפן פּלאַץ. מען קריכט שוין אונטן אַרומעט. מען הענגט זיך אָן אַף די רעדער. אַ מאַן אין אַ לאַנגן גרויען מאַנטל מיט אַ ברייטער הוט שטייט פאַר דער אָפענער טיר פונעם אַטאָמאָביל. אַף דעם סטופּ זיצן פרויען און קוקן זייער פאַרדעכטיק אַף דעם רייכן אַטאָמאָביל.

— אָבער זיי דערשמעקן דיר, אָט די מענער מיט די רייכע אַטאָמאָבילן, וואו ס'איז ערגעץ דאָ אַ שיינע מיידל, — באַמערקט אין דער שטיל אַ שכנה, ווען זי זעט ווי ליוסי לאָזט זיך צו דער מאַשין.

— באַ אַן אַמעריקאַנער מיידל אַ מאַשין, איין קלייניקייט! — רופט זיך אָפּ אַ צווייטע שכנה.

— נעבעך, אַ לייטישע אידענע איר מאַמע, — באַדויערט בעסי'ן אַן עלטערע פרוי אין אַ קאָפּן־טיכל.

— ווען זי איז מיין קינד, פּאַטש איך איר גוט אויס די פּיסקעס, — רופט זיך אָן אַ געזונטע לייביקע פרוי מיט קורץ־געשוירענע האָר.

ליוסי שפּרינגט אַריין אין דער מאַשין אַזוי נאַטירלעך, אַקוראַט ווי זי איז פון יונגערהייט דערצויגן געוואָרן אַף אַטאָמאָבילן. דער פרעמדער מאַן אין גרויען מאַנטל גייט אַריין, פאַרמאַכט די טיר, גיט אַ טרעט אָן

דאָרטן, וואו מען באַדאַרף, ניט זיך די מאַשין אַ ריס, גיבן זיך אַ צעלויף אין אַלע זייטן די נייגעריקע גאַסן־קינדער. דער אָטאָמאָביל גיט זיך אַ יאָג אַרויס פון ראַטגערס סטריט, אַ שלאַנקער, שמאָלער און לאַנגער אָטאָמאָביל. ליוסי מאַכט צו מענדל'ען דורכן פענצטערל מיט דער האַנט. זי שיקט אים אַ לופט־קוש. דער קורצזיכטיקער מענדל האָט דעם לופט־קוש ניט באַמערקט. ס'הייסט, ער האָט יאָ עפּעס געזען אַ מאַך טאָן מיט דער האַנט, איז ער ניט געווען זיכער צי דאָס מיינט מען אים, אָבער ער האָט סיי־ווי־סיי געענטפערט מיט אַ מאַך מיט דער האַנט און מיט אַ ברייטן שמייכל.

מענדל איז אַריין צוריק אין הויז אָן אומעטיקער. בעסי איז געזעסן אין דער פינצטער. איר פּנים פאַרבאַהאַלטן אין די הענט. זי האָט געקלאָגט אויף איר הילפלאָזיקייט. ניט פאַר גאָרניט קומט אַ רייכער מאַן מיט אַן אָטאָמאָביל צו איר טאָכטער. ניט אומזיסט און אומנישט שענקט מען זיידענע קליידער.

— ס'איז אַזוי פינצטער דאָ אין הויז, — אַנטשולדיקט זי זיך פאַר מענדל'ען, — מען דאַרף אָנצינדן אַ ליכט.

— ס'מאַכט נישט, — מאַכט מענדל האַלב־אומעטיק און האַלב־פריילעך,

— פאַר אַזאַ פאַרשוין ווי איך, איז גלייכער אַז מען זעט מיך ניט אין דער ליכטיקייט.

זי שמייכלט, בעסי, פון זיינע רייד. אַ פריילעכן באַרדער פאַרמאָגן זיי, אַ טייערער בחור. זי, בעסי, וואָס איז שטענדיק אַ שוויינגדיקע, האָט ליב צו ריידן צו דעם דאָזיקן מענדל'ען. עס ווערט היימיש מיט אים, ווייל זי צו אים איצט אויך ריידן. אָבער ער איילט אוועק אין זיין צימער.

ער צעלייגט זיך ווידער אויפן בעט, צעעפנט דעם בוך און הייבט אָן צו לייענען אין דער הויך.

— איז וואו־זשע האַלטן מיר? יאָ, „דער אורשפּרונג פון דער סחורה־געזעלשאַפט, די פאַרהעלטעניש צווישן די פּראָדוקציע־כחות"... ער קאָן איצט ניט לערנען. אַנדערע פאַרהעלטענישן מאַטערן איצט זיינע געדאַנקען. די פאַרהעלטענישן פון אים, מענדל'ען, צו אָט דער אַמעריקאַנער־געבוירענער ליוסי'ן. וואָס, אַ שטייגער, דאַרף אים אַרן, וואָס זי האָט זיך אויסגעפּוצט אין אַ זיידענער קלייד און אוועק מיט אַ רייכן מאַן אין אַן אָטאָמאָביל? אַ, וואָס אַ שטייגער דאַרף אים טאַקע אַרן? זיי האָבן ליב אָטאָמאָבילן, און זיידענע קליידער, די אַמעריקאַנער מיידלעך. זיי האָבן ליב צו טאַנצן און צו הוליען. איז פאַרוואָס ניט? ער וואָלט אויך געטאַנצט, און וואָלט אויך געהוליעט, מענדל, ווען ס'זאָל זיין וואו. איז אָבער די פראַגע, פאַרוואָס

לאדן־איין די רייכע מענער ליוסי'ן יאָ, און אים, מענדל'ען, ניט? יאָ, אָט־דאָס איז די פראַגע...

— אי, אי מענדל, דו פאַרקריכסט שוין אין צו ווייטע רעיונות, — מוסר'ט ער זיך אליין.

ער זעצט זיך אויף אפן בעט און כדי צו פאַרטרייבן די דאָזיקע נאָגנדיקע געדאַנקען צעוויגט ער זיך איבער דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, ווי אַ ישיבה־בחור איבער דער גמרא.

— איז, הייסט עס, די פאַרהעלטעניש פון די פּראָדוקציע־כחות...

ער קאָן ניט לערנען, מענדל. ער טראַכט ווידער וועגן ליוסי'ן: איז וואָס־זשע מיינט בענקעניש? איז וואָס־זשע מיינט אַ פּאָר גרויסע פייערדיקע אויגן, וואָס לאָכן צו דיר און קוועלן? וואָס־זשע מיינט אַ מיידלשע שטימע, וואָס מאַכט יום־טוב'דיק דעם חלל פון אָט־דעם וויסטן צימער? און וואָס מיינט אַן אַמעריקאַנער־געבוירענע מיידל, וואָס פאַרמאָגט גאָרניט אַ חוץ אַ שיינעם קערפּער? פאַרמאָגט ניט קיין גלויבן אין שיינע אידייען, פאַרמאָגט בלויז אַ שטאָלטנעם אומרואיקן קערפּער. ניין, ס'איז ניט אמת. ליוסי פאַר־מאָגט אינערלעכע שיינקייט אויך, נאָר מען דאַרף דאָס אַרויסרופן. מען דאַרף זי אָנרעגן.

„אי, אי, מענדל, אזוי לערנסטו?" — מוסר'ט ער זיך ווידער.

ער האָט טאַקע יענעם אָוונט ניט געלערנט. אזוי איינגעשלאָפן מיט די קליידער, מיטן בוך אפן קישן, מיטן ברענענדיקן גאַז־רער אונטער דער סטעליע. האַלב געשלאָפן, ווייל זיינע אויערן זיינען געווען וואַך צו דער טיר אין צווייטן צימער. ווען די טיר האָט אַ סקריפּע געטאָן, האָט ער זיך באַלד אויפגעכאַפּט. ניט בלויז האָט די טיר אַ סקריפּע געטאָן, נאָר ער האָט דער־הערט אויך אַ שווערן פאַל פון אַ מענטשלעכן קערפּער.

ער איז אויפגעשפּרונגען פון בעט און אריין אין צווייטן צימער. איז ליוסי דאָרטן געלעגן צעליגט אפן דיל און געבראָכן. מיט פיל איבלדיקייט האָבן זיך אירע איינגעווייד אויפגעריסן.

— וואָס איז דיר, ליוסי? — בויגט ער זיך אָן צו איר אין גרויס דערשרעק.

— עס איז מיר ניט גוט, — ברעכט זי ווידער.

— קום, איך וועל דיך אַרויסנעמען אַף דער לופט, — שטעלט ער זי אויף אַף די פיס.

זי פאַלט־צו אָן איבערגעבראָכענע צו זיינע פּלייצעס. ער פירט זי אַרויס אין דרויסן.

— , אַ, — מאַכט זי און זשיפּעט קוים, — וואונדערבאַרע לופט.

שפּעט אין דער נאַכט. קעץ מיאַוקען פון די מיסטקאַסטנס. אַלע הייזער אַנטקעגן זיינען פינצטער. עס שלאָפט שוין די אויסגעהאָרעוועטע אָרעמע מענטשהייט. אין זיידענעם קלייד אַ פאַרבראַכנס, אַ פאַרשפּיגנס, זעצט זיך ליוסי אַף די קילע שטיינער פון סטופּ. זי וויגט זיך, אַקוראַט ווי זי וויל פאַלן. מענדל כאַפּט זי אונטער.

— וואָס איז דיר, ליוסי?

— גאָרניט, גאָרניט, דער קאָפּ דרייט זיך מיר בלויז. מיר האָבן געטרונקען, מיר האָבן געטאַנצט, — ענטפערט זי מיט אָפּגענומענע ליפּן.

— דאָס אַלעס? געטרונקען און געטאַנצט? — פאָרשט זי מענדל מיט פאַרדאַכט.

— איך שווער בא גאָט, — וויל זי אים איבערצייגן.

— שווער ניט בא גאָט, ער איז בא מיר אַ קנאַפּער בעל־בטחון, — ווייזלט ער זיך.

— איך שעם זיך אַזוי פאַר דיר, מענדל, — מאַכט זי מיט גרויס חרטה.

— ס'איז אָלראַיט, וועסט זיך שוין שעמען נאָכדעם, — איז ער שטרענג צו איר. — דו קום בעסער פריער צו זיך.

ער האַלט זי אַרום דער טאַליע. זי פאַלט צו מיטן קאָפּ אַף זיין אַקסל און ווערט גלייך איינגעשלאָפן. זיצט ער און רירט זיך ניט, מענדל, אויס מורא, אַז ער וועט זי אויפוועקן. ער איז בייז, מענדל. טראַכט מיט ביטערניש וועגן די אַמעריקאַנער יונגע מיידלעך, וואָס שיכור'ן. ער פילט אַן עקל צו שיכורים. ער וואָלט זי גוט אויסגעפּאַטשט, אָט דער ליוסי'ן, ער וואָלט צעפּראַסקעט אירע באַקן, זי זאָל וויסן אַף אַ צווייטן מאָל. ער שטעלט אָבער באַלד אָפּ זיין כעס, ווייל ער דערמאָנט זיך, אַז ס'איז ניט מאַרקסיסטיש צו זיין אין כעס, איידער ער אַנאַליזירט די אורזאַכן.

— ווייל לאָמיר נאָר דאָס נעמען דיאַלעקטיש, — שפּאַסט ער פון זיך אַליין.

ס'וועט אים שוין ניט העלפן, צי ער וועט דאָס נעמען דיאַלעקטיש, צי ניין. ער קאָן ניט שטילן זיין כעס קעגן דער דאָזיקער ליוסי'ן, וואָס שנאָרכעט אַף זיין אַקסל. עס זעצט פון איר אַרויס אַ שיכור'ער ריח. ער קערט אָפּ פון איר זיין פּנים.

לאָז ער ניט זיין אין כעס, לאָז קומען צו אים די ליבע צו דער דאָזיקער מיידל פון אָרעמקייט. אַ קיל ווינטל בלאָזט. דאָס ווינטל ברענגט דערפרישונג

צו דער פאַר'שיכור'טער מיידל. דאָס קיל ווינטל ברענגט אויך צו אים די פאַרנעבונגג. ער וועט איר פאַרגעבן, מענדל, ווייל וואָס ווייסט זי?

— איך שעם זיך אַזוי שטאַרק פאַר דיר, מענדל, — כאַפּט זיך ליוסי אינמיטנדערינען אויף.

— ס'איז אַלראַיט, — מאַכט ער צו איר מילד. — קום צו זיך. שלאָף איין. ס'וועט דיר גוטס טאָן.

ליוסי'ס פאַרצווייפלונג

אַף וויליאַמסבורגער בריק גייען אידן צו תשליך. פון אַלע שולן קומען זיי אַהין. זיי שפּאַנען זיך גאַנצע מחנות, אידן מיט פרויען אין יום־טוב׳דיקע קליידער, צווישן דער אימפּעטיקער וואַכעדיקער האַוועניש און יאָגעניש פון טראַקס, אָטאָמאָבילן און וועגענער. אַף דילענסי סטריט קומען זיי אָן, די תשליך־אידן, פון סטענטאָן, פון שעריף, פון ברום, פון ריווינגטאָן און פון אַלע גאַסן אַרום און אַרום.

לאַנגע שורות בריאַזגענדיקע טראַמווייען ציען זיך איבער דילענסי סטריט. דאָ איז דער מיטל־פונקט. פון דאַנען צעגייען זיי זיך, די טראַמווייען, אין אַלע עקן פון דער איסט־סאַיד. איבער עלען סטריט לויפן קנאַקנדיקע עלעוויטעד־באַנען. פון גאַנץ ניו יאָרק ציען זיך אָטאָמאָבילן און טראַקס אַף וויליאַמסבורגער בריק, וואָס פאַראייניקט מאַנהעטען מיט ברוקלין. אַף די טראָטואַרן לעבן די אָפענע קראָמען — אַ גרויסער געדרענג, אַ שטופּעניש, אַ שטויסעניש. די הויפּט שפּאַציר־גאַס פון דער געגנט. קינדער פון פאַרשיידענע פעלקער פלייצן איבער די שמאָלע טראָטואַרן.

דער פּאָליסמאַן פאַרהאַלט דעם טראַפיק פאַר די מחנות גאָטס־פאַרכטיקע אידן, וואָס לאָזן זיך צום טויער פון דער וויליאַמסבורג בריק. מוזן איבערוואַרטן אַלע טראַקס און אָטאָמאָבילן. די מענטשן, וואָס זיצן אינעווייניק אין די אָטאָמאָבילן, שטעקן אַרויס די קעפּ און קוקן מיט גרויס חידוש. עפּעס ווי אַ פרעמדער פאַרצייטיקער שבט וואָלט זיך פּלוצלונג באַוויזן פאַר זיי. אַ מיסטעריעזער און אַן אומפאַרשטענדלעכער שבט, וואָס איז אויפגעשטאַנען פון די בלעטער פון דער אַלטער געשיכטע.

שפּעטער אַ ביסל, ווען דער וועג איז פריי געוואָרן און די אָטאָמאָבילן און די טראַקס האָבן זיך שוין געיאָגט איבער וויליאַמסבורגער בריק, האָט מען נאָכאַמאָל דערזען דעם דאָזיקן שבט, וואָס שטייט איבערגעבויגן איבער די אייזערנע פאַרענטשעס, שאָקלענדיק זיך און שעפּטשענדיק צו די שמוציקע וואַסערן פון איסט־ריווער. ס׳האָט זיך אויסגעדוכט די פאַרשיידענע מענטשן פון אַנדערע פעלקער, וואָס האָבן זיך געיאָגט אין זייערע אָטאָמאָבילן איבערן בריק, אַז דאָס פאַרשעלטן די אידן דעם טייך, זיי שפּרעכן אים אָפּ. זיי ווילן אים עפּעס אָפּטאָן אַ כּישוף.

זיי פילן, די דאָזיקע תשליך־אידן, אַז זיי זיינען ניט אום פּלאַץ אין דער דאָזיקער טומלדיקער גרויסער האַוועניש. אָבער זיי ווערן געשטאַרקט פון דעם, וואָס זיי גייען אין מחנות. זיי ווערן געקרעפטיקט פון דעם, וואָס זיי גייען מקיים זיין אַ מצוה. מעג שוין לאַכן די פרעמדע וועלט פון זיי. וואָס מערער מען וועט לאַכן, אַלץ גרעסער וועט זיין דער אייפער.

ליוסי און מענדל זיצן איצט אַף דער וויליאַמסבורגער בריק. איר שוועסטער מרים מיט מאַיקל'ען זיינען אויך אַמאָל געזעסן אַף דער זעלביקער בריק, און אפשר טאַקע אויך אַף דער זעלביקער באַנק. ליוסי איז פאַר־טרויערט. זי איז פול מיט שרעק פאַר דעם אומגליק, וואָס רוקט זיך אַף איר. זי איז אַ פאַרשעמטע און אַ דערנידעריקטע. זי האָט טאַקע צעלאָזן איר קערפּער פאַר דעם באָס. עפּעס הויבט אָן צו וואַקסן אין אירע אינגעווייידן. אויב ס'איז ריכטיק איר פאַרגעפיל, וועט דאָס זיין איר גרויסע שאַנדע. ניט דעם אנגענעמען ציטער און דעם געפיל פון זיסן פּיין האָט זי איבערגעלעבט צום ערשטן מאָל, ווען זי האָט זיך דערוואוסט פון אַ מאַן, אַ שיכור'ע אַ הפקר'דיקע אין די אָרעמס פון אַ פרעמדן שטאָלצן מאַן, וואָס האָט פאַר אַ זיידענער קלייד און פאַר אַ מאָלצייט אין אַ רייכן רעסטאָראַן געקויפט איר ביז דעמאָלט נאָך אומבאַרירטן, יונגן קערפּער. זי טוליעט זיך צו מענדל'ען. ווייסט ער ניט, וואָס איז אַף איר אַזוי די טוליעניש. עפּעס הויבט ער אויך אָן צו פאַרשטיין. געננוי ווייסט ער ניט. ער פאָרשט זי מיט די לאַכנדיקע קורצזיכטיקע אייגעלעך.

— וואָס קוקסטו אַף מיר אַזוי? — וויל זי ניט ליידן.

— און אַז איך קוק, זע איך דען? — מאַכט ער שפּאַס פון זיין אייגענער קורצזיכטיקייט.

אַז די תשליך־אידן זיינען אָנגעקומען, האָט זיך ליוסי דערשראָקן. אַ קינד אויך פון דעמדאָזיקן פאָלק און זי פאַרשטייט ניט זיינע וועגן און טואונגען. שטילע, פייערלעכע, עטוואָס שעמעוודיקע, ציען זיך די מענטשן פון איר פאָלק, שטעלן זיך אָפּ באַ די פאַרענטשעס, צעעפענען די מחזורים'לעך, שאָקלען זיך און שעפּטשען, לייגן אריין די הענט אין די קעשענעס, נעמען דאָרטן אָן ליידיקע זשמעניעס, צעעפענען די זשמעניעס און ס'פאַלט גאָרניט אריין אין די וואַסערן פון איסט־ריווער.

— וואָס וואַרפן זיי אַהין אריין? — פרעגט זי באַ מענדל'ען.

— זייער אָרעמקייט וואַרפן זיי אריין, — ענטפערט ער מיט אַ שפּאַס.

— ניין, טאַקע אָן אמת? — שטייט זי צו אים צו.

— אמת, אמת, זעסט ניט?

— אָבער וואָס דאַוועגען זיי? — פאַרשטייט זי נאָך אַלץ ניט.

— זיי ווילן פּרנסה, דאַוועגען זיי, — שפּאַסט ער נאָך אַלץ. — זיי ווילן, אַז ס'זאָל זיין גוט, אַז ס'זאָל זיין אַ סך באָנדלעך אין די שעפער, אַז מען זאָל אַרבעטן אָווערטיימס, אַז דאָס געזונט זאָל זיי ניט פאַרלאָזן.

— אָבער וואָס גאָר באַם טייך? — איז פאַר איר ניט פאַרשטענדלעך.

זעט שוין מענדל, אַז ער וועט זיך פון איר ניט אַרויסדרייען, הויבט ער איר אָן ערנסט צו דערקלערן דעם גאַנצן ענין. ער רעדט וועגן אַבערגלויבנס באַ פעלקער, וועגן זייערע מאָדנע מנהגים. ער וואַרפט זיך אַרויף אַף רעליגיע בכלל. ער צעטרייבערט די רעליגיע פאַר ליוסי'ן, און ס'בלייבט פון דער רעליגיע גאָרניט שבגאָרניט. ליוסי הערט זיך איין און פאַרשטייט נאָך אַלץ ניט. ס'ווערט איר לאַנגווייליק פון זיין לאַנגער רעדע. דערמאָנט זי זיך פּלוצלונג, אַז ס'איז איר קאַלט, אַז זי האָט ניט קיין מאַנטל. מענדל האָט יאָ אַ מאַנטל, צענעמט ער די פּאָלעס און נעמט זי אַריין, ליוסי'ן. אָבער איצטער, אַז זי זיצט שוין אַזוי ענג צוגעטוליעט צו אים מיט איר געפּאַקטן וואַרעמען קערפּער, האָט ער אינגאַנצן פאַרגעסן, וואָס ער האָט געוואָלט זאָגן. אַלע ברילאַנטענע געדאַנקען וועגן רעליגיע זיינען אים פּלוצלונג אַרויס פון געדאַנק, און ער איז געבליבן אַ פאַרלוירענער, דער קלוגער מענדל, און האָט זיך מורא געהאַט אַ ריר צו טאָן.

געפעלט ליוסי'ן, וואָס ער איז געבליבן אַזאַ פאַרלוירענער. זי פאַרשטייט שוין, אַז אויב מענדל איז אַזוי קלוג, פאַרמאָגט זי אָבער אַן אַנדער קלוגשאַפט, איר פרויאישע קלוגשאַפט. אָבער ס'ווערט איר גלייך טרויעריק. זי טראַכט, אַז ווען יענער זאָל וויסן, וואָס פאַר אַ זינדיקע זי איז, וואָלט ער זיך גלייך אָפּגעקערט פון איר. ער וואָלט זי ניט געוואָלט אָנקוקן. ווייַ, ווייַ, וואָס וואָלט ליוסי געטאָן, ווען מענדל וויל זי ניט אָנקוקן. זי האָט שוין קיינעם ניט אַף דער וועלט. איר שוועסטער מרים האָט זיך אָפּגעפרעמדט פון הויז. די ערשטע יאָרן פלעגט זי קומען אַרויסנעמען ליוסי'ן אַף אַ שפּאַציר, אַרומגיין און ריידן צו איר, און זי איז נאָך גאָר געווען אַ קינד און ניט געקאָנט פאַרשטיין איר שוועסטער'ס גרויסן ווייטיק. איצטער פאַרשטייט שוין ליוסי. איר שוועסטער איז אויסגעגאַנגען נאָך מאַיקל'ען. מרים האָט זי איינמאָל געשיקט צו זיין מאַמען, צו ווערא'ן, זי זאָל אויסגעפינען, וואָס איז געשען מיט איר זון. האָט די דאָזיקע שיינע מאַמע זיך צעוויינט פאַר איר, פאַר ליוסי'ן. פאַרפאַלן געוואָרן איר קינד. אפשר לעבט ער ניט.

די שוועסטער מרים האָט שוין אויפגעהערט צו קומען אין הויז. זיך אָפּגעפרעמדט. אַן אומעטיקע שוועסטער. די שיינע קליידער פרייען זי ניט.

דאָס רייכע הויז איז איר נמאס. זי, ליוסי, איז איצט כמעט געגליכן צו איר שוועסטער מרים׳ען. אָ, ווען ס׳זאָל ניט געווען געשען יענע נאַרישע אומ־זיניקע זאַך, וואָלט זי איצטער געזעסן לעבן דעם מענדל׳ען, אַ פרייע, אַ שטאָלצע, אַ שפּילוודיקע. ליוסי צעוויינט זיך. זי איז פאַרפאַלן. זי איז פאַרצווייפלט.

— אַ, אַ, מיר דאַכט זיך, אַז עמיצער וויינט, — מאַכט ער האַלב־שפּאַסיק.

— ס׳איז מיר ניט גוט, — פּעסטשעט זי זיך פאַר אים.

— ווּעמען דען איז יאָ גוט? — וויל ער אָנהאַלטן אַ לייכטן טאָן.

— אָ, אַז דו פאַרשטייסט ניט, — איז זי פאַרצווייפלט.

— נו, שאַ, — מאַכט ער צו איר, ווי צו אַ קינד, — דערציי׳ל, וואָס עס קווּעטשט דיך דאָרטן, וועלן מיר דיך פאַרשטיין.

זי שווייגט, ליוסי. זי וויינט שוין ניט. ציטערט אונטער זיין מאַנטל. קוקט שטאַר אויף די הויכע ריזיקע מויערן, וואָס צינדן זיך אָן מיט פינקלדיקן גאָלד אין די שויבן. פאַרשאָלטענע מויערן. זיי האָבן איר קיין גוטס ניט געבראַכט.

הײמי׳ס צוואה

מען האָט אים אָפּגעגאָלט, הײמי׳ן, די וואָנצעלעך, דאָס שטיקל בערדל, וואָס האָט אַרויסגעשפּראָצט פאַר די לעצטע דרײ טעג. מען האָט אים אויך אָפּגעגאָלט די האָר אױף דער ברוסט, וואו דאָס אָפּעראַציע־מעסער האָט זיך געדאַרפט אײַנשנײַדן. מען האָט אים אויסגעוואַשן אין וואַרעמע וואַסערן, מען האָט אים אָנגעטאָן אין אַ זײַבער־ווײַסן העמד, און מען האָט אים געמאַכט גרייט.

האָט ער געבעטן מען זאָל אים ברענגען זײַן מאַמען מיט אַ לאַיער. איז זײַן מאַמע געקומען צוגײן מיט די אײביקע טרערנדיקע אויגן אין שמאַטעס און אין לאַטעס. אַ מאַמע מיט אַן אײַנגעקאַרטשעטן העלזל, ווי בײַ אַן אויסגעדאַרטן אַרומגעפליקטן האָן. הײמי האָט אונטערגעשריבן דאָס פּאַפּיר, וואָס דער לאַיער האָט צוגעגרייט, אַז אין פאַל פון טויט, לאָזט ער איבער זײַן גאַנץ פאַרמעגן אין באַנק דער מאַמען זײַנער. די מאַמע האָט אַפילו ניט באַגריפן די גרויסע רײַכקייט. זי האָט ביטער געוויינט.

דער לאַיער איז אַוועק. די מאַמע איז געבליבן זיצן אױף זײַן בעט. גענומען דעם זון׳ס האַנט אין אירער און אַזוי געזעסן ניט אויסרײדנדיק קײן וואָרט. זי האָט גאָרניט וואָס צו רײדן צו איר זון. שוין יאָרן און יאָרן ניט גערעדט וואָס צו רײדן.

הײמי׳ן איז געווען גוט, וואָס זײַן מאַמע האַלט אים די האַנט. שוין יאָרן און יאָרן, אַז ער האָט ניט געוואוסט פון דער פרײַנטשאַפט, וואָס אַ מאַמע קאָן געבן בלויז מיט דעם אָנריר פון איר האַנט.

אַן אײַנגעשרומפּן פּנים מיט טרערנדיקע אויגן — דאָס איז זײַן מאַמע. אין גרויסע צעריסענע מענערשע שיך — דאָס איז זײַן מאַמע. אַ קאָשעק מיט פּרעצלס אין אײַנגעדאַרטע בלאָטיקע הענט — דאָס איז זײַן מאַמע. אין שמאַטעס און אין לאַטעס — דאָס איז זײַן מאַמע.

ער האָט אײנמאָל געזען זײַן מאַמען אינגאַנצן אַ נאַקעטע. זי איז געשלאָפן אָן אונטערוועש. ניט פאַרמאָגט קײן אונטערוועש. אײנמאָל אין אַ פאַרטאָג, ווען זי האָט געמײנט אַז ער שלאָפט, האָט זי זיך אַרויסגעכאַפּט פון בעט און אַרײַנגעלאָפן אין קיך, עפּעס נעמען דאָרטן. מיט צעפּאַטלטע האָר האָט ער זי געזען לויפן. אַ קערפּער — הויט־און־בײנער. אַ דאַרינקע מאַמע,

גאַר ניט ענלעך צו קיין פרוי. ער האָט אױף אײביק געדענקט יענעם פרימאָרגן, װען זי איז דורכגעלאָפן אַ נאַקעטע, און עס איז אים פאַרבליבן אַ גרױסער רים אין זיין האַרצן. ער האָט זיך דעמאָלט געװאָונטשן צו זיין רייך. ער װאָלט איר אָנגעקױפט אַ גאַנצע קראָם מיט אונטערװעש, מיט װייסע ליילעכער, מיט שיינע קאָלדרעס.

זי איז צו אים אַ מאַמע, און ער האָט איר קיינמאָל ניט געהאַט װאָס צו דערציילן. דערציילן װעגן זיינע איבערלעבונגען מיט די גוטע פריינט זיינע? דערציילן אַנדערע איינדרוקן פון אַ מאָװױ ערגעץ? אָדער פון אַ באַגעגעניש מיט אַ מיידל? זיין שפּראַך איז ניט איר שפּראַך, זיין לעבן איז ניט איר לעבן. זי האָט אים געבױרן און דערפאַר רופט ער זי „מאַמע".

איצט, איידער ער גייט שטאַרבן, װאָלט ער געװאָלט רעדן צו זיין מאַמען זייער אַ סך. ער װיל איר דערציילן, אַז ס'איז עפּעס ניט געװען גוט דאָס גאַנצע לעבן. אַז ערגעץ איז עמיצער שולדיק. ער װייסט ניט װער, װייל ער האָט געזען אַנדערע מאַמעס, װאָס לאַכן צו זייערע גרױסע זין, װאָס רעדן צו זייערע גרױסע זין, און װאָס לאַכן צוזאַמען מיט זייערע גרױסע זין.

ער האָט געזען מאַמעס ניט אין קיין לאַטעס און ניט אין קיין שמאַטעס, נאָר אין טייערע קליידער, אין װאונדערבאַרן אָנטאָן. ער האָט געזען מאַמעס ניט קיין פאַרדאַרטע און פאַר'חושכ'טע. ער האָט זיי געזען מיט הױכע בוזעמס און מיט װייסע העלזער. װאָס-זשע זאָל ער זי שױן פרעגן, און װאָס קאָן זי אים שױן ענטפערן? ס'איז ערגעץ עפּעס ניט ריכטיק, און ער װייסט ניט װאו.

— אָ, מאַמע, ס'טוט מיר װיי אָט-דאָ, — מאַכט ער צו איר אין אידיש.

— װאו, קינד? װאו, חיימ'ל?

:: :: ::

די מאַמע איז אַװעקגעגאַנגען, איז בלױז לואי געבליבן צו הײמי'ן דער לעצטער נאָענטער מענטש אין לעבן. לואי איז געלעגן אין צװייטן בעטל מיט פאַרקרימטע ליפּן. ס'האָט לואי'ן נאָך אַלץ מורא'דיק געשטאָכן אין דעם פּלאַץ, װאו די קויל איז פריער געלעגן. אָבער צו הײמי'ן האָט ער זיך צו־געהערט מיט אַ קלאָרן קאָפּ.

— יאָ, לואי, איך בין אַ גייער, — האָט ער געזאָגט צו זיין חבר אױף זיין קלינטאָנער גאַס־שפּראַך.

— װעסט לעבן, װעסט לעבן, הײמי, — פּרובירט אים לואי צו טרייסטן.

— רעסבערים, — מאכט היימי מיט חוזק. — איך ווייס שוין. אז דו וועסט זען מאיק'ן, זאג אים, אז ס'איז ניט גוט אזוי.

— וואס איז ניט גוט אזוי? — ווייסט ניט לואי, וואס יענער מיינט מיט דעם צו זאגן.

— אט אונזערע ביזנעס, דאס איז ניט גוט, — דערקלערט אים היימי.

— אט דאס מיינסטו? — ווערט לואי אומעטיק.

— ניט גוט, לואי. מען קומט אום אין די ביזנעס. יעדער פון דער חברה ווערט אומקומען. ס'איז א פארשאלטענער טרייד.

— א טרייד רופסטו דאס! — וואונדערט זיך לואי.

— יא, ס'איז א טרייד אזא. ווי יעדע איינע טרייד מיט א באס, מיט א פארמאן, מיט אלצדינג.

— איך פארשטיי דיך ניט, היימי.

— איך פארשטיי אליין אויך ניט, אבער מען וואלט געוועזן געדארפט אנדערש לעבן. ווי אזוי אנדערש, ווייס איך ניט, אבער אנדערש.

— דו מיינסט גיין ארבעטן?

— פון ארבעט האט מען אויך גארניט. אלע פון קלינטאן סטריט זיינען ארעם פון דער ארבעט.

— ווי אזוי זשע דען, היימי?

— איך ווייס ניט. וואלט איך געגליבן לעבן, וואלט איך געטראכט ווי אזוי אנדערש.

— וועסט לעבן, היימי, וועסט לעבן.

— הלואי זאל זיין, ווי דו זאגסט. אבער דו, לואי, גיי אוועק פון זיי, ראטעווע זיך.

— ווי אזוי?

— אנטלויף פון ניו יארק, באהאלט זיך אויס אף א פאר יאר.

— ווי אזוי קאן איך דאס טאן, אז זיי וועלן מיך אומעטום געפינען.

— באהאלט זיך אויס, גיי אוועק.

לואי דערשרעקט זיך און בלייבט שטיל. היימי איז אויסגעמאטערט און ער בלייבט אויך שטיל. ער פארגעסט זיך. ס'ווערט אים גוט אין זיין פארגעסנקייט. ער דערזעט דעם ים-ברעג אין קוני-איילאנד. געלער זאמד אף מיילן און מיילן און ער שפאנט צווישן גליקלעכע מענטשן, צווישן פריידיקע מענטשן. זיי עסן סענדוויטשעס, די מענטשן, און פארטרינקען מיט סאדע-וואסער. משפחות-ווייז, טאטעס, מאמעס און קינדער. היימי איז צופרי..

וואָס טאַטעס, מאַמעס און קינדער עסן סענדוויטשעס, און פּאַרטרינקען מיט סאָדע־וואַסער.

ער באָדט זיך אין ים, היימי, און ער שווימט, און די כוואַליעס הייבן אים. ער האָט זייער ליב, אַז די כוואַליעס הייבן אים. אַ כוואַליע, ווי אַ גרויסער מויער, האָט אים אַ הויב געטאָן, אָט דערלאַנגט ער דעם הימל.

— אָ, היימי, היימי, — קלאָגט זיין חבר לואי.

:: :: ::

מען האָט היימי'ן אַרויסגעפירט אַף אַ הויכן שמאָלן טיש מיט רעדלעך.

לואי און די מיס בערן

די מאַמע איז געקומען צו איר זון לואי׳ן. די מאַמע די נייטאַרין מיט די צעשטאָכענע פינגער, מיט בלויע רינגען אונטער די אויגן פון זיצן שפּעט אין דער נאַכט איבער איר געניי. קוקט זי אַף איר זון מיט גרוים ווייטיק, און קאָן זיך גאָרניט טרייסטן.

— אָ, מאַמע, — וויל ער איר עפּעס זאָגן, און זאָגט ניט.

— וואָס, זון?

ניין, זיין מאַמען קאָן ער דאָס ניט זאָגן. מיט אַ מאַמען רעדט מען ניט פון אַזוינע זאַכן. זי פאַרשטייט אים אָבער סיי־ווי־סיי.

— ווערסט געזונט ווערן, זון, איז אויס. — טרעפט זי זיין געדאַנק.

— שווייג, מאַמע, — דערשרעקט זיך לואי.

— איך וויל דיך ניט פאַרלירן. איך האָב קיינעם ניט אַ חוץ דיר.

— שווייג, מאַמע.

— האָב קיין מורא ניט, זון.

— רייד ניט וועגן דעם, מאַמע.

רעדט שוין ניט די מאַמע. זי שווייגט. זי האָט קיינמאָל ניט געהאַט קיין שום רשות איבער איר זון. קלינטאָן סטריט האָט געהאַט איבער אים דעם רשות. זיינע חברים האָבן געהאַט איבער אים דעם רשות. ער איז איר קינד בלויז אין ווייטיק און אין פּיין, וואָס האָט ניט קיין באַשייד.

:: :: ::

זיין מאַמע מיט איר באַזוך האָט אים ווינציק פרייד פאַרשאַפט. זי וויל ער זאָל איבעררייסן מיט דער חברה. וואָס ווייס זי? מען קאָן שוין ניט איבעררייסן, זיי וועלן אים אוועקלייגן. מאַיק מיט זיין אייגענער האַנט, וואָלט אים אוועקגעלייגט. אַט וועט מען היימי׳ן ברענגען באַלד צוריק פון אָפּעראַציע־צימער, וועט ער שוין מיט אים איבעררעדן. היימי וועט שוין געבן די ריכטיקע עצה. ער פרעגט די קראַנקן־שוועסטער, צי זי ווייסט עפּעס וועגן היימי׳ן. זי ווייסט אָבער גאָרניט. אפשר ווייסט זי יאָ, און זי וויל אים ניט זאָגן. די קראַנקן־שוועסטער, וואָס אַרבעט באַטאָג, איז ניט די מיס בערן. די מיס בערן מיט די רויטע האָר און קלאָרן ליכטיקן פּנים. די מיס בערן קומט ערשט באַנאַכט און לואי׳ן איז שווער צו וואַרטן ביז

באנאכט. אַז די מים בערן, וואָס שפּאַנט אין דער פינצטערניש מיט לייכטע טריט, וואַקסט אויס בײַ זײַן בעטל אומדערוואַרט, גלעט אים, לואי׳ן, רעדט צו אים. פאַרשטילט אים די ווייטיקן.

די פענצטער פון קראַנקן־צימער בייטן זיך פון ליכטיקייט צו טונקלקייט. עס צינדן זיך אָן די עלעקטרישע לעמפּלעך. די באַטאַגיקע נוירם פאַרצייכנט אין די קאַרטן בײַ יעדן בעט אַלע באַהאַנדלונגען און אַלע פּאַסירונגען פון יעדן חולה, און פאַרלאָזט דאָס צימער. דאָס האָט זי שוין פאַרענדיקט איר שווערן לאַנגן טאָג פון אַרבעט. עס גייט אַוועק אַ היפּשע ווײַלע און קיינער קומט ניט צו פאַרנעמען איר פּלאַץ. אַקוראַט, ווי מען וואָלט די פּאַציענטן איבערגעלאָזט אויף הפקר. לואי איז אומגעדולדיק. ער פּלאָנטערט, לואי. ער הויבט זיך פון בעט. ס׳איז אַזוי שטיל אין קאָרידאָר. עס איז אַזוי שווער די איינזאַמקייט. נאָר אָט דערהערן זיך די באַקאַנטע טריט. די טריט פון דער מים בערן, דער נאַכט־נוירס מיטן ווײַסן טשעפּטשיקל אויף די רויטע האָר, מיטן ווײַסן פאַרטוכל אויף דער קליינער פיגור. אַ מיידל מיט רויטע האָר און מיט גרויסע ברוינע אויגן. זי גריסט זיך מיט לואי׳ן בײַ דער האַנט. זי נעמט אין זײַן וואַרימע האַנט און ווערט רויט. זי שעמט זיך צו האַלטן די האַנט פון דעם שמאָלן שלאַנקן בחור מיט די וואונדערבאַרע שיינע אויגן. זי אײַלט אַוועק פון אים. פיל קראַנקע ליגן אין אַנדערע צימערן און מען דאַרף זיי באַזאָרגן. בלײַבט ער שוין ווידער אַליין, און היימי׳ס בעט איז ליידיק. די פינצטערניש ווערט געדיכטער און לואי וויינט. ער האָט שוין לאַנג ניט געוויינט. אפילו ווען מען האָט אים דורכגעשאָסן האָט ער ניט געוויינט. וויינען איז ניט קיין שיינע מידה אין קלינטאָן סטריט. באַזונדערס אַזאַ בחור, ווי ער, פון די געפּערלעכע בחורים. און דאָ וויינט ער. ס׳האָבן זיך געעפנט פון זיך אַליין אַלע קוואַלן, וואָס פאַרמאָגן טרערן, און זיי פליִצן, די קוואַלן. ער האָט אפילו ניט געהערט, ווי די מים בערן איז נאָכאַמאָל אַרײַנגעקומען, און ווי זי האָט זיך געזעצט אויף זײַן בעט. ער האָט זי ערשט דערפילט, ווען זי האָט אַנידערגעלייגט די האַנט אויף זײַן שטערן. האָט ער זיך צוגעטוליעט צו דער דאָזיקער מיידלשער האַנט.

— דו וויינסט, לואי?

—ניין. אָבער היימי?

זי בויגט זיך איבער אים זייער נאָענט. זי רירט זיך צו צו זײַנע ליפּן. זי גיט אים אַ קוש, און נאָכאַמאָל אַ קוש. לואי טרינקט די קושן, פּונקט ווי זי וואָלט אים דערלאַנגט וואַסער זיך אָנצוטרינקען. זיי ברענגען אים, די

קושן, אין באַרירונג מיט אַ צווייטן לעבן, אַ לעבן, וואָס איז ערלעכער פון זיינעם.

לואי האָט אויפגעפלאַקערט. די נאָענטקייט פון אַ פרוי האָט ער שוין לאַנג געוואוסט. מען איז געגאַנגען, אַלע בחורים צוזאַמען, אין געוויסע פּלעצער. אַנגעזויפּענע און אַנגעטרונקענע זיינען זיי אַהין געגאַנגען. יעדער האָט זיך אויסגעקליבן דאָרטן אַ מיידל לויט זיין געשמאַק. אַנגעהיצטע, אַנגעשמירטע מיידלעך. מיידלעך, וואָס האָבן ניט אַרויסגערופן בא אים קיין מינדסטן צוטרוי. ער איז געווען ברוטאַל קעגן זיי. ער האָט אייניקע אפילו געשלאָגן. די ווערטער, וואָס די מיידלעך האָבן גערעדט צו לואי'ן, זיינען געווען זיסע און פאַלשע. אוועקגעגאַנגען איז לואי פון אַזעלכע מיידלעך אַן אָפּגענאַרטער און אַן אַנטוישטער מיט אַ זויערן געפיל — מיט אַ געפיל פון ביטערן אַלקאָהאָל און דעם טעם פון שוויים און קאַליע ריחות.

דאָ איז געקומען צו אים אַ גרויסע אַנטפּלעקונג. אַ מיידל, וואָס בלויז פון איר צוריר ווילט זיך לואי'ן לעבן. לאַנג לעבן און שטאַרק לעבן.

ער הערט אויף צו וויינען. בלייבט שטיל, און אַ פאַרכאַפּטער טרינקט ער פון אירע ליפּן לאַנג, לאַנג דאָס נייע, דאָס אַנטפּלעקטע...

אַף הײמי׳ס לויה

די פיר חברים האָבן זיך אויסגעפּוצט צו הײמי׳ס לויה אין שוואַרצע לאַנגע רעק מיט האַרטע קאָפּעליושן. ס׳איז אויסגעקומען בײַ זיי, ווי אַ פּאַרכ־טיקער יום־טוב. אַזאַ יום־טוב, ווי למשל יום־כּפּור, ווען אַ סך אַמעריקאַנער אידישע בחורים פּוצן זיך אויס אין לאַנגע רעק און אין האַרטע קאָפּעליושן און גייען מיט די מחזורים אין שול אַרײַן.

מאַיק האָט באַצאָלט געגוג געלט אומעטום, אַז די לויה נאָך זײַן באַ־ליבטסטן פרײַנט זאָל זײַן וואָס פײַערלעכער. האָט מען אים געבראַכט, הײמי׳ן, אין דעם גרויסן ווײַסן וואָגן מיט די געשניצטע פענצטערלעך, גע־שפּאַנט צו געזונטע הויכע פערד, איבערגעצויגן אין שוואַרצן, מיט גרויסע פעדערנע פּעכער אַף די קעפּ. געבראַכט האָט מען זײַן קערפּער פאַר דער קלינטאָן סטריט שול „אַנשי צדק". צו דער דאָזיקער שול, וואו זיי האָבן געמאַכט זייער ערשטן דזשאָב צוזאַמען.

— וואָס זאָגסטו צו דער דאָזיקער גרויסאַרטיקער לויה ? — חכמה׳ט זיך אַ פּעדלערקע.

— ווי אַנדערש האָט איר געמיינט ! אַז ס׳שטאַרבט אַזאַ צדיק, — שפּאַסט אַן עלטערער איד.

— שעמען מעגט איר זיך ביידע אין אײַער ווײַטן האַלז אַרײַן אַזוי צו ריידן וועגן אַ מת, — איז אין כּעס אַף זיי אַ פרוי מיט פּאַרוויינטע אויגן.

די פרוי איז ניט הײמי׳ס אַ קרובה, און ניט קיין אייגענע. אַן אָרעמע פרוי, וועמען דער לעבן איז זייער שווער, וויינט זי איצט אַף פרעמדע אומ־גליקן און אַף איר אייגן ניט־פרײלעך לעבן.

אַ גרויסער עולם האָט זיך געשטופּט פאַר דער שול. ניט אַזוי דער חזן מיט די אויפגעפּוצטע משוררים׳לעך אַף די טרעפּ פון דער שול, ווי אַ געווייסער אָטאָמאָביל מיט פיר חברה־לײַט האָט געצויגן יעדן אײנעמס אויפמערק־זאַמקייט.

— אָט דאָס איז ער, דער „גוטער איד".

— ווער ? ווער ?

— אָט יענער מיטן אָפּגעריסענעם אויער.

— ס'אַ משל, דאָס איז דאָך מעכעלע, מאַיק, איטשע מאיר'ס תכשיט, דעם ליכטיקן גן־עדן זאָל ער דאָרטן האָבן.

— אָט דאָס איז דער מאַיק?

— און אָט יענער מיט די לאַנגע אויערן איז מויש, שמערל דעם פּעדלער'ס אַ זון, אַ ליכטיקן גן־עדן זאָל יענער אויך האָבן.

— די אמת'ע קינדער האָבן זיי שוין נאָך זיך געלאָזט, — באַדויערט איינער פון עולם.

— אַזוינע קינדער זאָלן אויסגעטריקנט ווערן בּאַ דער מאַמען אין בויך.

אָבער דאָך, ווען דער חזן האָט אָנגעהויבן די „מלא" האָב פיל פרויען זיך געשנייצט די נעזער און פאַרגאָסן טרערן. די משוררים האָבן צעטראָגן דעם „מלא" אַף טעלערלעך (מאַיק האָט אַנדערש ניט געוואָלט, נאָר מיט משוררים'לעך). יעדעס וואָרט, וואָס דער חזן האָט אַרויסגעזאָגט, האָבן זיי איבערגעזונגען, זיך אומגעקערט נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל צו יעדן קלאַנג און זיך אויסגעשפּריט מיטן געזאַנג איבערן גאַנצן בלאָק און איבער די נאָענטע בלאָקס.

דערנאָך האָט אַ בעל־דרשן געמאַכט אַ הספד. אַ פרייליך בעל־דרשנ'דל פון לודלאָו סטריט מיט אַ גרוי בערדל און מיט אַ שטעקעלע. ער פאַרנעמט זיך אויך מיט שדכנות, דער דאָזיקער בעל־דרשן. אָבער דאָס איז בלויז אַ ביי־זאַך. דער עיקר האָט ער ליב זיך אַליין צו הערן דרשנ'ען פאַר גרויסע מאַסן (אַז אַ בעל־דרשן זאָל מאַכן אַ הספד, איז אויך געווען מאַיק'ס קאַפּריז). דער בעל־דרשן אַליין האָט אַפילו היימי'ן פּערזענלעך ניט געקענט און ווייניק וואָס געוואוסט וועגן זיין לעבן. אָבער דאָס איז בּאַ אים אַ קלייניקייט. וואָס ער האָט געדאַרפט וויסן איז: זיין אידישן נאָמען און זיין מאַמעס נאָמען, האָט ער שוין דערלאַנגט די אמת'ע דרשה.

„ווײנען און קלאָגן דאַרפן מיר נאָך חיים בן שרה איטע" — האָט ער אָנגעהויבן מיט אַ קלאָגנדיקער שטימע — „דעם יונגן בוים, וואָס איז אָוועקגעריסן געוואָרן פון לעבן פאַר דער צייט. ווי איז צו אונז, וואָס ער איז שוין ניטאָ מער מיט אונז. חבל על דאבדין ולא משתכחין, ווי איז צו די, וואָס ווערן פאַרלוירן און מיר קענען זיי גאָר ניט פאַרגעסן..."

שפּעטער, ווען דער בעל־דרשן האָט זיך נאָך מער צעוואָרעמט, האָבן שוין אַלע פאַרזאַמלטע פרויען געוויינט, און אַפילו די מאַנצבילן איז אויך געוואָרן אומעטיק. ס'איז שוין ניט געווען קיין פראַגע וועגן היימי'ן. ס'איז געווען דער אומגליק פון טויט, וואָס רייסט אָוועק מענטשלעכע לעבנס.

בלויז די מאַמע שרה איטע אַליין האָט ניט געוויינט. זי האָט זיך שוין

נענוג אָנגעווייגט פאַר דער לויה, אַז איר איז שוין מער ניט געבליבן קיין אײן טרער. מען האָט אַפילו ניט געוואוסט, אַז זי איז זײן מאַמע. זי האָט זיך דוקא געוואָלט מאַכן אַ וועג גלייך צום חזן אַף די טרעפּ. האָט אײנער פון עולם אָנגעשריען אַף איר: „וואוהין שטופּט איר זיך, אידענע?" — האָט זי זיך דערשראָקן און איז געבליבן אַן אײנגעפּרעסטע צווישן עולם. זי האָט כאָטש געוואָלט קוקן אַפן בעל־דרשן, האָט מען איר אויך ניט געלאָזט. מען האָט זי פאַרשטעלט מיט די הויכע פּלייצעס. יעדער אײנער פון עולם איז געווען העכער פון איר, דער קלײנינקער און אויסגעדאַרטער. אַ גליק כאָטש, וואָס בעניטאָ האָט זי באַמערקט, איז ער אַרויס פון אָטאָמאָביל אין זײן לאַנגן שוואַרצן ראָק מיטן האַרטן קאַפּעליוש, זי אָנגענומען בײַ דער האַנט, זי אַרײַנגעפירט אין אָטאָמאָביל און זי געזעצט לעבן זיך. האָט זיך פאַרשעמט שרה־איטע, וואָס איר זון איז טויט און זי זיצט אין אַזאַ שײנעם אָטאָמאָביל ווי אַ פּריצ'טע. אָבער זי איז שוין געבליבן דאָרטן, ווייל ס'איז געווען אַזוי באַקוועם צו זיצן אַף דעם ווייכן קישעלע. זי איז נאָך גאָר קײנמאָל ניט געזעסן אין קײן אָטאָמאָביל. ס'ערשטע מאָל אין איר לעבן, אַז זי זיצט אַף אַזאַ געהויבענעם פּלאַץ.

דער טויטער וואָגן רירט זיך. הײמי פאַרלאָזט קלינטאָן סטריט. מען פירט אים איצט צו אַ נײַער הײם. ערשט איצטער וויינט די מאַמע איבער די פרעמדע גאַסן פון ברוקלין. זיצנדיק אין אָטאָמאָביל איז איר געשמאַק צו וויינען. צוויי אָטאָמאָבילן פאָלגן נאָך דעם טויטן־וואָגן. אין ערשטן אָטאָ־מאָביל — הײמי'ס געטרײַ גוטע־פרײַנט, אין צווייטן — אויך פרײַנט. די פרײַנט פון די ביר־שלאַכטן, טראָק־טרײַבער און ביר־באָגלײטער, מאַיק'ס הייסע אָנהענגער. מיטן פּנים צוגעפּאַלן צום אָטאָמאָביל־פענצטערל, וויינט שרה איטע. זי קוקט אַרויס אַף די פרעמדע גאַסן און ס'טוט איר זייער וויי דאָס האַרץ, וואָס מען פירט איר קינד אַף פרעמדע לאַנגע גאַסן.

זיי פירן אַ חבר אַפן בית־עולם. זיצן זיי, די קלינטאָנער, ערנסטע און פייערלעכע, מיט שטייפע פּלייצעס. זעקס חברים זײַנען זיי געווען. איצטער זײַנען זיי פינף. דאָס הייסט פיר, ווייל לואי ליגט נאָך אַלץ אין שפּיטאָל. טרויערן זיי נאָך אַזאַ געטרייען איבערגעגעבענעם פרײַנט. אָבער דאָס לעבן מוז אָנגיין און מאַיק האָט שוין אויסגעאַרבעט דעם גאַנצן פּלאַן. ער מוז דאָס טאָן, ווייל ספּאַרקי האָט אים טויטלעך באַליידיקט, אים געשלאָגן מיט די הענט גלייך אין פּנים אַרײַן. פאַר אַלעמען אין די אויגן האָט ער אים געשלאָגן, ווען ער איז אים געקומען אָנזאָגן וועגן די פאַרלוירענע ביר־טראָקס. אַלע, וואָס האָבן געקענט מאַיק'ן, האָבן זיך שוין גערעכט, אַז

ספּאַרקי וועט דערפאַר באַצאָלן. מען האָט געוואַרט מיט גרויס אינטערעס, און מאַיק האָט געוואוסט, אַז מען וואַרט. טויט אָדער לעבן, ער טאָר ניט פאַרפלעקן זיין גוטן נאָמען. ער האָט שוין דעם גאַנצן פּלאַן און בענעדיקט וויינבערג דערמוטיקט אים צו דעם. פאַרנדיק אַזוי לאַנגזאַם, איבער דעם גרויסן וועג צום בית־עולם, האָט ער מיט זיי אַרומגעשמועסט דעם גאַנצן ענין. בוטשי׳ן איז גלייך קאַלט געוואָרן אין בויך, ווען ער האָט זיך דער־וואוסט, וואוהין מאַיק צילט. ער וועט זיך שוין מוזן אָנטרינקען, בוטשי, כדי צו פאַרטרייבן די קעלט. מויש האָט אָנגענומען די נייעס מיט פרייד. די גרויע אויגן זיינע האָבן אַזש אויפגעלויכטן. ער האָט אויך צוגעזען די גרויסע שאַנדע, ווי ספּאַרקי האָט געשלאָגן דעם מוסטער־מענטשן זיינעם, מאַיק׳ן, און ער אַליין האָט גאָר געטראַכט פון נקמה, אפילו אָן מאַיק׳ס וויסן.

— יאָ, מאַיק, מיר ווילן דאָס טאָן, — האָבן זיך אַלע זיינע פרישטשעס צעפייערט.

— און אפשר וואָלטן מיר צוגעוואַרט, ביז לואי וועט געזונט ווערן און אַרויס פון שפּיטאָל? — האָט בוטשי כאָטש געוואָלט אַף אַ שטיקל צייט אָפּלייגן די דאָזיקע געפערלעכע אונטערנעמונג.

דערויף האָט מאַיק געענטפערט, אַז ס׳איז ניטאָ קיין צייט, אַז מען מוז דאָס טאָן גלייך, טאַקע מאָרגן, ווייל נאָכדעם וועט זיין צו־שפּעט. וועגן בענעדיקט וויינבערג׳ס מיינונג איבער דעם ענין האָט ער אויך דערציילט די גוטע פריינט, כדי זיי זאָלן אַליין זען, אַז נאָך מענטשן זיינען פאַראינטערעסירט אין דער זאַך. בענעדיקט וויינבערג האָט אים טאַקע ניט געזאָגט דירעקט, נאָר מיט קרומע וועגן, אָבער ער, מאַיק, האָט שוין פאַרשטאַנען. זיי דאָרטן אין דער פּאַרטיי דאַרפן שוין ניט האָבן ספּאַרקי׳ן, ווייל עס גייט אַרויף אַפן בענקל אַן אַנדער באָס און ספּאַרקי איז נאָך אַן אָנהענגער פון אַלטן באָס. מאַיק האָט איצט אַ גרויסע געלעגנהייט און ער וועט די געלעגנהייט ניט דורכלאָזן.

:: :: ::

דער פרישער קבר האָט שוין געוואַרט מיט דעם בערגעלע ערשט־אויס־געגראָבענער פייכטער ערד. אַן אַנדער חזן, ניט דער פון קלינטאָן סטריט, נאָר אַן אָנגעשטעלטער פון בית־עולם, האָט נאָכאַמאָל געמאַכט אַ „מלא״, ווען מען האָט אַראָפּגעלאָזט דעם ארון אין גרוב. דערנאָך האָט דער חזן געהייסן מאַיק׳ן אַרויפוואַרפן אַ לאָפּעטע ערד אַפן אָרון. האָט דאָס מאַיק זייער פרום געטאָן. דערנאָך האָט דאָס געטאָן מויש, בוטשי און בעניטאָ

מיט דער זעלביקער פרומקייט. מען האָט אויך מכבד געווען די איבעריקע גוטע פריינט פון צווייטן אַטאַמאַביל. נאָכדעם האָבן פרעמדע צוויי מענער אָנגעהויבן צו וואַרפן די ערד אין גרוב גיך־ניך און מען האָט צוגעדעקט היימי'ן אין קאַסטן. מאַיק'ן האָט דאָס אַ ריס געטאָן באַם האַרצן, ווען די ערד איז געוואָרן גלייך. ער האָט געפילט, ווי ער צעוויינט זיך, איז ער תיכף אַריין אין אַטאַמאַביל, די חברה נאָך אים און מען האָט אפילו פאַרגעסן, אַז זיי לאָזן איבער די נידערגעשלאָגענע שרה־איטע'ן. ערשט ווייט לעבן וויליאַמס־בורג, האָט זיך מאַיק דערמאָנט, אַז מען האָט פאַרגעסן אין היימי'ס מאַמען, אָבער אומקערן זיך צוריק האָט זיך שוין ניט געוואָלט און מען איז שוין געפאָרן גלייך.

— קומט. שוין, — האָט איינער פון די גרעבער אַ מאַך געטאָן צו שרה־איטע'ן.

— שוין? — האָט זי איבערגעפרעגט און ניט געוואוסט, וואָס שוין.

די גרעבער זיינען אַפּגעגאַנגען. דעם זון'ס קבר גלאַנצט מיט פייכטער געלער ליים. אַרום־און־אַרום מצבות אָן אַ שיר. לאַנגע גאַסן מיט מצבות. די זון שיינט. אַ האַרבסטיקע שמעקנדיקע זון. דער הימל לויפט אַוועק זייער ווייט.

בוטשי און זיין טאַטע דער חלוש

הײמי האָט זײ שטאַרק אויסגעפּעלט. זײן קלוג קעפּעלע וואָלט שוין אויסגעקלערט עפּעס אַ גלאַט מיטל, ווי אַזוי אויסצומײדן צופּיל געפּאַר. די פיר גוטע פרײנט פון קלינטאָן סטריט האָבן אַ גאַנצן טאָג שוין ניט געגעסן. דער מאָגן האָט ניט געוואָלט צונעמען קײן שפּײז. אַפילו מויש האָט זיך ניט צוגערירט צו קײן עסן. דער טאָג איז געווען לאַנג און אויסגעצויגן, און אַלע גאַסן זײנען געווען אָנגעלאָדן, און אַלע מענטשן, וואָס מען האָט באַגעגנט, האָבן אויסגעקוקט אַנדערש. אַקוראַט, ווי זײ וואָלטן געוואוסט, וואָס מאַיק מיט זײנע פרײנט קלײבן זיך אָפּצוטאָן.

בוטשי'ן האָבן אָנגעהויבן ווײ צו טאָן די צײנער. ס'האָט אים קײנמאָל קײן אײן צאָן ניט ווײ געטאָן. איצטער האָבן אים געשמאַרצט אַלע צײנער. ער איז אַ גאַנצן טאָג איבערגעלעגן אַף קלינטאָן סטריט אין זײן טאַטע־און־מאַמע'ס הויז.

די מאַמע זײנע, די פולע צעשוואָומענע אידענע מיט די משונה'דיקע גראָבע פיס, אויפגעלאָפענע פון רומאַטיזם, האָט זיך שטאַרק דערפרײט מיט איר זונ'ס וויזיט. שוין אים ניט געזען אַ שײנע פּאָר חדשים. ער האָט זי אָבער געטריבן פון זיך, ווען זי האָט אָנגעהויבן מיט אירע ליבעס־אויסגוסן צו איר גרויסן ריזיקן זון מיט די פאַרלאָפענע וואָרגעס. אַ זון, פּאָר ווען די סטעליע פון הויז איז צו נידעריק. געבוירן האָט זי דעם דאָזיקן ריזיקן זון מיט איר מאַן, דעם חלוש, וואָס איז אַרומגעגאַנגען אַלע יאָרן זײנע מיט אַ פאַרבונדענעם האַלז.

דער טאַטע, דער פּעדלער, האָט איבערגעלאָזט דעם פּושקאַרט מיט די עפּעלעך, ווען די ווײב האָט אים אָנגעזאָגט די בשורה, אַז בוטשי איז דאָ אין הויז. זי האָט געמײנט, אַז ער וועט זיך פרײען מיט דער דאָזיקער בשורה. אָבער ער האָט זיך שוין גאָרניט געפרײט. ער איז אַרויסגעלאָפן צום זון, ווי אַ רוצח. די גאַנצע גאַס דערצײלט זיך אָן וועגן זײנע שענדלעכע מעשים. אַלע פּעדלערס שושקען זיך וועגן אים. ער וועט אים שוין רעכט דערלאַנגען, דעם זון. דער שוואַכינקער טאַטע מיטן פאַרבונדענעם האַלז איז געוואָרן מיטאַמאָל קרעפטיק, ווי אַ לײב. אַרויפגעשפּרונגען די טרעפּ גיך און פלינק, אַרײן אין הויז און גלײך אָנגעהויבן צו שרײען אַף זײן זון, וואָס איז געלעגן

צעליינט אין בעט מיטן אַנטאָן, מיט די שטויביקע שיך.

— וואָס דאַרפסטו גאָר אינגאַנצן האָבן דאָ אין הויז, דו קוילער איינער, — לאָזט ער זיך גליך צום זון אַן מורא.

— אַ, טריקן אויס! — זאָגט בוטשי צום טאַטן אין זיין גאַסן־שפּראַך, און קוקט זיך אַפילו ניט אום אַף אים.

— צו אַ טאַטן רעדט מען אַזוי, דו בורמילע איינער, — שרייט ער מיט אַ קוויטשנדיק קול'כל און טופּעט מיטן פוס. — וואָס ביזטו גאָר אינ־גאַנצן געקומען אַהער, און ווער דאַרף דיך האָבן, אַז דו ביזט גאָרניט מיין זון.

— וואָס ווילסטו פון מיר? — האָט זיך בוטשי אויפגעזעצט אַזאַ נעבעכדיקער.

— אַרויס פון מיין הויז! — לויפט דער טאַטע כאַפּן אַ שטיק האָלץ. — די מינוט זאָלסטו אַרויס פון מיין הויז!

ווען בוטשי'ס מאַמע זאָל זיין דערביי, וואָלט זי שוין ניט געלאָזט איר מאַן שרייען אַף איר ליבן זון, אַף איר טייערן בוינעמל. („בוינעמל" האָט זי אים גערופן). איז די מאַמע ניטאָ דערביי און דער טאַטע פאַרגינט זיך צו בושעווען. ער טראַכט אַפילו אַף קיין איין מינוט ניט איבער, אַז דער ריזיקער זון קאָן אים מיט איין בלאָז אַוועקלייגן. ער האָט אים געקאַטעוועט קליינערהייט, איצטער וועט ער אים אויך קאַטעווען.

— די מינוט זאָלסטו זיך פאַרנעמען פון מיין הויז! — שטייט שוין דער טאַטע איבער אים מיט אַ שטיק האָלץ, גרייט צו דערלאַנגען.

בוטשי קוקט אַפן טאַטן מיט גרויסע רחמנות'דיקע אויגן. ער ווערט זיך ניט קענן טאַטן. ער האָט זיך קיינמאָל ניט געווערט, ווען דער שוואַכינקער טאַטע פלעגט אים אינגלוויז אום'ברחמנות'דיק קאַטעווען. איצט ווערט ער זיך אויך ניט. אַזוינע אומעטיקע אויגן באַם זון, און דעם טאַטנס כעס ווערט אויסגערונען. ער דאַרף זיין קראַנק, דער דאַזיקער רוצח, גיט דער טאַטע אַ טראַכט. קיינמאָל האָט ער אים נאָך ניט געזען מיט אַזוינע טרויעריקע אויגן.

— נו, דו גייסט? — איז דער טאָן באַם טאַטן שוין שוואַכער, אָבער ער פאָכעט נאָך אַלץ מיטן שטיקל האָלץ, בלויז פון יוצא וועגן.

דער זון אָבער רירט זיך ניט. ס'איז אים שטאַרק ניט גוט. ווען ער קאָן דערציילן זיין טאַטן, וואָס ס'קוועטשט אים, וואָלט ער זיך גאָר מחיה געווען. אפשר וואָלט שוין דער טאַטע געפונען אַן עצה. אָבער, ווי קאָן מען צו אַ טאַטן ריידן וועגן אַזעלכע זאַכן? אַ חוץ דעם מוז דאָס מויל זיין פאַרשלאָסן און פאַררינגלט. קיין שום מענטשלעכע באַשעפעניש טאָר וועגן דעם זיך ניט דערוויסן.

דער טאַטע ליגט אוועק דאָס שטיק האָלץ. די גאַנצע גבורה האָט זיך פון אים אָפּגעטאָן. ער איז אַראָפּ צום פּושקאַרט און געזאָגט צו זיין ווייב:

— גיי אַרויף צו אים. מיר דאַכט זיך, אַז דיין זון איז קראַנק.

— קראַנק זאָגסטו? — דערשרעקט זיך די מאַמע און לויפט אַרויף אָן אָן אָטעם צום זון.

— וואָס איז דיר, בוינעמל? — פאַלט זי צו אים צו מיט גרויס געטריישאַפט.

— אָ, מאַ, לאָז מיך אָפּ! — טרייבט ער זי אָפּ.

אַ פליסיקייט רינט אים פון מויל און ער שפייט און שפייט. אַ גאַנץ ריטשקעלע האָט ער שוין אָנגעשפּיגן לעבן בעט. די ציין שמאַרצן אים געפערלעך. צו דער מאַמען האָט ער גאָר אינגאַנצן ניט געוואָלט רעדן. פאַרנאַכט ערשט האָט זיך בוטשי אויפגעהויבן און זיך געלאָזט אַרויסגיין.

— וואוהין איז, בוינעמל?

— אָ, איך דאַרף ערגעץ.

ער איז אַריין צו באַשע'ן, דער רומענערין, געהייסן זיך געבן אַ פּאָר שנעפּסלעך. ס'האָט אים צום אַלעם ערשטן געדראָזשעט פון דעם שאַרפן טרונק. נאָכדעם האָט דאָס אָנגעהויבן צו וואַרעמען. אין קאָפּ האָט אָנגעהויבן רוישן, אָבער אינגאַנצן גוט איז נאָך אַלץ ניט געוואָרן. צו אַ ריזיקאַלישע אונטערנעמונג, אַז דער שנאַפּס זאָל אים קאָנען קרעפטיקן. ער איז געווען בייז אַף מאַיק'ן. ווייל וואָס מיינט זיך דער דאָזיקער מאַיק. ספּאַרקי'ס נאָמען אַליין וואַרפט אָן אַ ציטער, און ווער איז ער, דער דאָזיקער מאַיק, וואָס נעמט זיך אונטער צו טאָן אַזאַ זאַך. ער לאָזט ניט, דער דאָזיקער מאַיק, לעבן רואיק. אַ פאַראורטיילטער מענטש איז בוטשי. פאַרפאַלן איז זיין לעבן, און ער לאָזט זיך מיט גרויס פאַרצווייפלונג צו דעם באַשטימטן פּלאַץ, וואו די גוטע פריינט האָבן זיך געדאַרפט טרעפן.

בעניטאַ און זיין טאַטע סילוועסטראָ

בעניטאַ האָט אַ גאַנצן טאָג געשמייכלט מיט זיינע ווייסע ציין און מיט זיינע גרויסע שוואַרצע אויגן. צו יעדן פרעמדן אַף דער גאַס האָט ער גע־שמייכלט מיט פריינטשאַפט, מיט אונטערטעניקייט, מיט העפלעכקייט. ער האָט געוואָלט, אַז יעדער איינער זאָל אים ליב האָבן אין דעם טאָג. קיינער זאָל גאָרניט האָבן עפּעס אויסצוזעצן קעגן אים, ווייל ס'דאַרף קומען די נאַכט פון משפּט און ס'איז אַ שרעקלעכער געפיל.

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט לעבן אַ גאַראַדזש. ס'איז באַ אים דער גרעס־טער צייט־פאַרטרייב צו קוקן, ווי מען פאָרעט זיך לעבן אָטאָמאָבילן, ווי מען פּאָמפּעט זיי אָן, ווי מען וואַשט זיי, ווי מען שויבט זיי. דער ריח פון גאַראַדזש איז ווי אַ טייערער פאַרפיום צו זיינע נאָז־לעכער. די מענטשן אין די אָוועראָלס, וואָס פאָרען זיך אַרום די אָטאָמאָבילן, זיינען זייער וויכטיקע מענטשן אין זיינע אויגן. ער וואָלט אויך געוואָלט זיין איינער פון זיי. ער שמייכלט צו זיי מיט באַגייסטערונג און אָנערקענונג. ער האָט שוין פאַרגעסן די שרעק און איז אינגאַנצן געווען פאַרכאַפּט פון דער דאָזיקער קלוגער און וויכטיקער אַרבעט.

פאַרנאַכט־צו, ווען ער איז אַוועק פון גאַראַדזש, איז אים ווידער געוואָרן ניט גוט. ער איז אַוועק אַף קלינטאָן סטריט זיך זען מיט זיין טאַטן. שטענדיק פאַר די לעצטע זעקס יאָר, אַז ער האָט זיך געדאַרפט לאָזן אַף געפערלעכע עקספּעדיציעס, פלעגט ער אַוועק צום טאַטן זיינעם, זיך פאַרנויגן פאַר אים און אויסריידן מיט אים אַ פּאָר ווערטער. ער איז איצט אויך אַוועק. גע־טראָפן, ווי שטענדיק, דעם טאַטן זיינעם, סילוועסטראָ'ן, אַף דעם זעלביקן פּלאַץ, אַ פאַרמאַזשעטן, מיט שמייכלענדיקע ציין צו יעדן פאַרבייגייער.

סילוועסטראָ האָט זיך מיטן זון שטאַרק דערפרייט, אים געגעבן אַ הייסע זיסע קאַרטאָפליע. האָט זי געבריט דעם זון אין דער האַנט, אָבער ער האָט זי ניט אָנגעביסן, געשמייכלט צום טאַטן און געפרעגט:

— וואָס מאַכסטו, פאָטער?

— אַ דאַנק, אַ דאַנק זון, — האָט דער טאַטע געפרייט זיך, וואָס דער זון גיט אים אָפּ אַזוי פיל כבוד.

— נאָ דיר אַ ביסל געלט, — האָט בעניטאָ אויסגעשטרעקט צום טאַטן אַ פּאָר גרינע פּאַפּירלעך.

— אַ דאַנק, אַ דאַנק, זון, — האָט דער טאַטע כלומרשט ניט געוואָלט נעמען. אָבער דאָך זיי יאָ גענומען, זיי ניט איבערגעציילט און גלייך זיי אַריינגערוקט אין קעשענע.

— אַ גוטע נאַכט, פּאַ, — האָט זיך דער זון פאַרנויגט פאַרן טאַטן.

— אַ גוטע נאַכט, אַ גוטע נאַכט, — האָט סילוועסטראָ ברייט געשמייכלט צום זון.

בעניטאָ איז אַוועק, אַ געשטאַרקטער און געקרעפטיקטער, צום באַשטימטן פּלאַץ.

מאַיק און די ציגיינערקע

אונטער דעם בריק, אַף דעלענסי סטריט קאָרנער שעריף, האָט זיך אין אַ לײדיקער קראָם אַרײנגעצויגן אַ ציגיינערישע משפּחה. דאָס פענצטער איז דאָרטן געווען כמעט אַזוי גרויס ווי אַ טיר. האָבן דאָרט ליב געהאַט צו שטיין חנ'עוודיקע קליינע ציגיינערלעך מיט צוגעפּלעטשטע נעזלעך צום גלאָז און שמייכלען צו די פאַרבייגייער.

אינעווייניק איז די קראָם געווען צעטיילט אינצווייען. אַף דעם דיל פון ערשטן צימער זיינען געווען אָנגעלייגט קישעלעך און בעט-געוואַנט. די ווענט זיינען געווען באַהאַנגען מיט קאָלירטע אויסגענייטע האַנטיכער. אין צווייטן צימער איז געווען גאָר אַ געהיימע פינצטערניש. דאָרטן איז פאָרגעקומען דאָס טרעפן פון יעדן אײנעמס צוקונפט, געגנוואַרט און פאַרגאַנגענהייט.

די מאַמע-ציגיינערקע מיט גרויסע רינגען אונטער די אויערן, מיט אַ קאָלירטער שאַל אַפן קאָפּ, מיט אַ גרינער קלייד און רויטן קאַפּטל, איז געזעסן אַף דער שוועל פון קראָם און אַרויסגעקוקט אַף קונים. זי איז געווען אַ באַרימטע טרעפערקע אין דעם געגנט. געבראָכענע הערצער האָבן זיך געצויגן צו איר מיט פאַרשעמטע פּנים'ער. אַז מען איז געקומען צו איר, האָט זי אַריינגענומען אין צווייטן צימער, צווישן דער געהיימער פינצטערניש, געהייסן אַרויפלייגן אַ האַלבן דאָלאַר אַף דער האַנט, האָט זי געקוקט אַף דער האַנט מיטן האַלבן זילבערנעם דאָלאַר און גלייך געכאַפּט יענעמס פאַרגאַנגענהייט און באַלד זיך אַריבערגעטראָגן אין יענעמס נאָענטער און ווייטער צוקונפט. אָן דעם זילבערנעם האַלבן דאָלאַר האָט זי זיך ניט געקאָנט רירן פון דאַנען אַהין. די גאַנצע נבואה האָט זיך פון איר אָפּגעטאָן.

מאַיק און מויש האָבן זיך אַ פּאָר מאָל דורכגעדרייט פאַר דער קראָם און זיך געשעמט אַרײנצוגיין. זי האָט צו זיי געוואונקען מיט גרויסע לוסטיקע ציגיינערשע אויגן. אָבער זיי האָבן זיך געשעמט, די צוויי פריינט. ענדלעך האָט מאַיק זיך גוט אַרומגעקוקט, צי עמיצער פון זיינע באַקאַנטע זעט אים ניט, און ער איז אַריין אינעווייניק מיט אַ פאַרפלאַמט פּנים. מויש איז געבליבן אינדרויסן. די ציגיינערקע האָט אַריינגעפירט מאַיק'ן אין צווייטן צימער, וואו בלויז אַ רויט לעמפּעלע האָט געברענט אין אַזאַ געדיכטער פינצטערניש, און זי האָט אים געהייסן זיך אַנידערזעצן אונטער דעם דאָזיקן רויטן לעמפּעלע.

מאיק האָט ווי אַ גוטינקער אינגל געפּאָלגט, זיך אַנידערגעזעצט מיט אַ פּלאַפּנ־דיק האַרץ און געוואַרט, אַז זי זאָל גלייך אָנהויבן צו טרעפן.

— גיב מיר דיין האַנט, — האָט די ציגיינערקע זיך אָנגערופן שטרענג. מאַיק האָט אויסגעשטרעקט אַ ציטערדיקע האַנט.

— לייג אַרויף אַ דאָלאַר אויף דער האַנט, — האָט די ציגיינערקע גלייך געטראָפן, אַז בײַ דעם דאָזיקן בחור דאַרף מען פאַרלאַנגען ניט קיין האַלבן, נאָר אַ גאַנצן דאָלאַר.

האָט שוין מאַיק אָוועקגעלייגט אַ גאַנצן דאָלאַר אויף זיין האַנט און דעמאָלט האָט זי שוין באַקומען דעם כוח פון איר נבואה. אַריינגעקוקט טיף, טיף אין די שטריכן פון זיין האַנט און זיך אָנגערופן:

— אוי, אָו, — מאַכט זי און דערשרעקט זיך אַליין פאַר דעם, וואָס זי זעט, — אַ געפערלעכע רייזע דאַרפסטו דורכמאַכן.

— אַ געפערלעכע רייזע? — פרעגט איבער מאַיק און דערשרעקט זיך פאַרן וואָרט „געפערלעכע". יאָ, מאַקע, פונוואַנעט ווייסט זי? — אַ געפערלעכע רייזע דאַרף ער טאַקע היינט אָוונט דורכמאַכן.

— אָבער דו וועסט איבערקומען די געפערלעכע רייזע אין פרידן, — ווערט איר פּנים מילד, ווען זי זאָגט דאָס וואָרט „אין פרידן".

— אין פרידן? — פרעגט איבער מאַיק ווי אַ קליין קינד.

— וואָס זע איך ווידער? — דערשרעקט זיך שוין ווידער די וואָרזאָגערין.

— וואָס זעסטו? — דערשרעקט זיך אויך מאַיק.

— איך זע אַ בלאָנד מיידל אויף דיין לעבנס־וועג, — שטעלט זי אָן שטוינענדיקע אויגן אויף זיין האַנט, אַקוראַט ווי זי וואָלט טאַקע דערזען באַלד אויפן פּלאַץ דאָס בלאָנדע מיידל.

— אַ בלאָנדע מיידל? — וואונדערט זיך מאַיק. ער ווייסט ניט פון קיין בלאָנדער מיידל, אָבער אַז די ציגיינערקע זאָגט אַזוי, מסתמא ווייסט זי שוין פון דער בלאָנדער מיידל.

— נו, נו, — מאַכט ער צו איר און וויל שוין הערן נאָך עפּעס וועגן זיין צוקונפט.

— יאָ, דאָס בלאָנדע מיידל וויל דיך שטאַרק, — דערלאַנגט זי ווייטער איר נביאות.

— אַ בלאָנדע מיידל וויל מיך? — ווערט אים שוין דאָ קשה. ניט ער ווייסט פון אַ בלאָנד מיידל, ניט ער האָט באַגעגנט אַ בלאָנד מיידל.

— אָבער אַ שלעכטער מאַן איז דאָ אינמיטן, — דערשרעקט זי זיך, די וואָרזאָגערין.

— א שלעכטער מאַן? ווי אַזוי קוקט ער אויס? — דערשרעקט זיך אויך מאַיק.

הויבט די וואָרזאָגערין אָן צו מאָלן דעם שלעכטן מאַן אין סימבאָלישע רייד, כדי מאַיק זאָל זיך אַליין אָנשטויסן. ווייל אויב עס איז טאַקע דאָ א שלעכטער מאַן, ווייסט דאָך מאַיק בעסער פון איר, ווי אַזוי ער קוקט אויס. דערנאָך האָט די נביא'טע פלוצלונג דערזען א טייך אויף מאַיק'ס האַנט, און אַז זי האָט דערמאָנט דאָס וואָרט „טייך", האָט מאַיק אַליין שוין איינגעזען, אַז זי זאָגט דעם אמת, און אַז זי ווייסט אַלצדינג.

— און בלויז דורכן טייך וועסטו קריגן דיין גליק, — האָט זי פאַרענדיקט איר נבואה.

— א וועלכן טייך? —ווייל מאַיק וויסן גענוי דעם נאָמען פון טייך.

קאָן זי ניט זאָגן א וועלכן טייך. זי קאָן אים ניט אָנרופן באַם נאָמען, אָבער אויסמאָלן דעם טייך קאָן זי יאָ.

— אָ, אָ, — צעוויגט זי זיך און הויבט אָן צו דעקלאַמירן. — א טייך מיט שווארצע וואסערן, מיט א גרויסן בריק. אוי, ווי גרויס דער בריק איז, זייער גרויס.

זי האָט אים שוין ריכטיק אויסגעמאָלן דעם דאָזיקן טייך, וואָס אויב עס איז ניט איבער איסט־ריווער, איז דאָס זיכער איבער הארלעם־רייווער, אָדער גאָר אינגאַנצן איבער בראָנקס־ריווער, אָדער אפשר טאַקע איבער דעם האָדסאָן אַליין.

מאַיק האָט שוין געזען, אַז זי איז גערעכט, ווען זי האָט דערמאָנט א בריק איבערן וואסער. ס'איז אים געוואָרן וואַרעם פון דעם, האָט ער איר דערפאַר א וואָרף געטאָן נאָך א פּאָר גרינע פּאַפּירלעך און איז ארויס א דער־מוטיקטער פון דעם דאָזיקן מיסטעריעזן פּלאַץ.

דער לעצטער פרידלעכער וויזיט זיינער, מאַיק'ס יענעם טאָג איז געוועזן בא בענעדיקט וויינבערג'ן אין אָפיס. מאַיק האָט געוואָלט הערן פון בענע־דיקט'ס מויל קלאָר און דייטלעך, וואָס יענער וויל, און צו וואָס טרייבט ער.

— וואָס ווילט איר זאָל איך טאָן פאַר אייך? — טרעט מאַיק צו גלייך צום ענין.

— א דאַנק, א דאַנק, — איז בענעדיקט העפלעך. — וואָס אָנבאַלאַנגט מיר פּערזענלעך, וויל איך גאָרניט פון דיר.

— וואָס־זשע דען האָסטו מיר געזאָגט... — שטאַמלט מאַיק און קאָן דאָ ניט פאַרשטיין די שפּיל.

— איך האָב בלויז ארויסגעזאָגט מיין מיינונג, — גיט בענעדיקט לייטיש

אַ מאַך מיט זיין הענטל, — אַז דו וואָלסט זיך ניט געדאַרפט לאָזן פירן פון ספּאַרקי'ן, ווייל וואָס איז ער, אַ גאָרנישט מיט אַ נישט. מיטן איצטיקן באָס פון דעם דיסטריקט, איז ער אפשר יאָ אַן עפּעס, דער ספּאַרקי, אָבער אַן אים, האָט ער אפילו ניט די ווערט קיין צוויי סענט.

— וואָס־זשע דאַרף איך טאָן? — וויל מאַיק וויסן באַשטימט.

— דאַרפסט אַליין וויסן, וואָס דו דאַרפסט טאָן. ביזט ניט קיין אינגעלע, מען קאָן זיך שוין אַף דיר רעכט פאַרלאָזן, — גיט בענעדיקט אונטער מוט.

— פאַרוואָס וויל מען אַראָפּוואַרפן דעם איצטיקן באָס? — פּרובירט מאַיק אַף אַן אַנדער וועג, ווייל עס איז אים אַלץ נאָך ניט קלאָר דער גאַנצער ענין.

— אַ, כ'וויים פאַרוואָס? — וויל זיך בענעדיקט אַרויסדרייען פון אַ דירעקטן ענטפער.

— דריי ניט מיט דער צונג, — איז שוין מאַיק אין כעס. — איידער כ'גיי אָפּטאָן דעם דזשאַב, וויל איך וויסן מיט וועמען איך האָב דאָ צו טאָן.

— קיינער שיקט דיך ניט אָפּטאָן דעם דזשאַב, — איז שוין בענעדיקט אויך אין כעס, — דו טוסט דאָס פאַר קיינעם ניט. טוסט דאָס פאַר זיך. נאָר אַזוי ווי איך קאָן דיך פון קליינערהייט אָן, און איך גלייך דיך, האָב איך דיר אויסגעזאָגט אַ פּאָר סודות. אָבער דאַרפסט מיך מער שוין גאָר ניט פרעגן. איך האָב דיר גענוג שוין געזאָגט. וועסטו מאַכן גוט, איז דאָס דיין גוטער מזל, און מיר וועלן דיך שטיצן; וועסטו אַריינפאַלן, איז דאָס דיין אומגליק. ניט מיר שיקן דיך, און ניט מיר ווילן עפּעס פון דיר.

האָט שוין מאַיק גאָרניט געוואוסט, און גאָרניט פאַרשטאַנען, וואָס בענע־דיקט האָט דאָ צו אים אָנגערעדט. אָבער איין זאַך האָט ער יאָ פאַרשטאַנען, אַז אָט דערנעענטערט זיך די באַשטימטע שעה און מען דאַרף זיך שוין לאָזן אין וועג אַריין.

ספּאַרקי'ס אידיליע

פרידן און רו. ער זיצט אַפן גאַניק, ספּאַרקי, און הוידעט זיך אין דער וויג־שטול. אַזאַ קילער ווינט גלעט אים דאָס פעטע פּנים. ער דאַרף זיך שוין ניט ווישן דעם האַלז מיט זיידענע טיכלעך. דער ווינט טריקנט אויס יעדן טראָפּעלע שוויים. ספּאַרקי האָט ליב צו קוקן אַפן הויכן באַרג מיט קיילעכדיקן שפּיץ. עס איז שוין סוף זומער. די ביימער ווערן געל און פון דעם וואַלד קלייבט זיך שוין דער זומער אַרויס צוביסלעכווייז. אונטן ליגט דאָס שטעטל, אַ פאַרמער־שטעטל אין די קעטסקילס, מיט אַן אָרעמען הילצערנעם קלויסטער. אַ שטעטל פון איין גאַס בלויז. „סוויט־קאָרן" איז דער פּראָדוקט, וואָס וואַקסט דאָ אַמבעסטן און איז פאַר'שמ'ט איבערן גאַנצן לאַנד. זיי ברענגען אַרויס, די פאַרמערס, דעם דאָזיקן פּראָדוקט פון זייער שטיינערדיקער ערד מיט גרויס מי און האַרעוואַניע.

אַ שטעטל פון בלויז מיטליאָריקע און עלטערע מענטשן. די יוגנט צע־לויפט זיך. זיי יאָגן אַוועק פון דער דאָזיקער האָפענונגסלאָזער אָרעמקייט אין גרויסן ניו־יאָרק און ווערן דאָרטן צעריבן און צעמאָלן אין נאָך אַ גרע־סערער אָרעמקייט. ס'איז ניט קיין פּלאַץ פאַר האָטעלן. ווייטער מיט אַ צוואַנציק מייל געפינט זיך דאָס פּלאַץ, וואָס איז געוויינטלעך אין דער צייט באַלעבט מיט טויזנטער שטאָטישע מענטשן, וואָס קומען אַף וואַקאַציע.

זיי האָבן ניט געוואוסט, די דאָזיקע דאָרף־לייט, ווער אַזוינער דער דאָזי־ספּאַרקי איז — אַ רייכער מאַן, און דאָס אַלעס. זיך אויפגעבויט אַ שיין הויז אַפן באַרג, אַריבערגעבראַכט די פרוי און זי איבערגעלאָזט איינע אַליין אין דעם הויז. געקומען אַ פּאָר מאָל אין יאָר אַף אַ באַזוך און זיך אַוועק־געפאָרן, ניט אָנקערנדיק זיך מיט די שטעטלשע. די פרוי זיינע האָט זיך שוין יאָ אָנגעקערט. אַלע זונטיק געגאַנגען אין קלויסטער, בייגעשטייערט פון צייט צו צייט פאַר לאָקאַלע אונטערנעמונגען. אַ פרידלעכע, רואיקע פרוי, וואָס האָט זיך באַליבט געמאַכט צווישן די שכנים.

אין דעם הויז איז דאָס ערשטע מיידעלע געבוירן געוואָרן, און דערנאָך אַ צווייט מיידעלע, און זיי האָבן זיך דערצויגן, די קינדער, אין דער דאָזיקער וואַרעמער נעסט און אַפילו ניט געהאַט קיין אָנונג וועגן דער געפערלעכער פּראָפעסיע פון זייער פאָטער. ספּאַרקי'ס פרוי, אַ פולע און אַ קיילעכדיקע,

האט גאר מער ניט פארלאנגט, ווי צו זיין א גוטע מאמע און א באלעבאסטע. פונקט ווי א חיה, וואס איידער זי דארף געבוירן דאס קינד, קלייבט זי זיך אויס א זיכער, רואיק פלאץ, אזוי האט זי א זיכער, רואיק פלאץ צו געבוירן קינדער און זיי דערציען.

פרידן און רו. ספארקי זיצט זיך אף דער וויג־שטול א צעבראסטעטער און וויגט זיך צום קילן ווינט, צום אפענעם פרייען אינדרויסן. די פרוי זיינע זיצט אנטקעגן אים און נייט אויס א טישטיכל. אירע הענט רוען ניט קיינמאל. זי האט שטענדיק ליב צו טאן אן ארבעט. זיי שווייגן ביידע, מאן און פרוי. זיי האבן ניט וואס צו ריידן צווישן זיך, אפילו ווען ער קומט אזוי זעלטן. בלויז א פאר מינוט געדויערן די אלע רייד, וואס זי האט אים מיטצוטיילן, וועגן הויז, וועגן די קינדער'ס געזונט און דאס אלץ. ער איז צו איר דער מאן בלויז אף צו געבן לעבן צו די קינדער און אף אויסצוהאלטן דאס הויז. א חיה „ער", א שטארקער ער. קיינער ווייסט ניט אין שטאט, אז ער האט א ווייב און צוויי קינדער, א חוץ אפשר בלויז געציילטע מענטשן פון די גאר נאענטע. א צוויי מייל וויטער פון דער הויז געפינט זיך נאך א הויז סאמע לעבן וועג, וואס פירט צו ספארקי'ס עסטייט. דארטן האלטן שמירה זיינע צוויי ליב־וועכטער, וואס קאנען אים אנזאגן יעדע מינוט דורכן טעלעפאן וועגן א מעגלעכער געפאר. דא הייסט ער ניט „ספארקי". דא הייסט ער מיסטער וויליאם בוירנס און זיין ווייב הייסט מיסעס בוירנס.

די מיסעס בוירנס ווייסט אויך ווינציק וועגן זיינע אלע געשעפטן. עפעס ווייסט זי דאך, אבער ניט אלץ. אז ס'קומט דער מאן, פרייט זי זיך אודאי. זי גרייט פאר אים צו די באליבטסטע מאכלים, פוצט זיך אויס אין די שענסטע קליידער, מאכט זיך אנציענד פאר אים, ער זאל זי באגערן.

זיצט זי איצטער אנטקעגן אים. אן אנגעפוידערטע, א צוגעקעמטע, מיט א פאר צוגעקלעפטע לאקן אפן שטערן. זיצט און שטריקט אויס א קאלירט טישטיכל. זי וויל מיט אים ניט ריידן וועגן זיינע געשעפטן אין שטאט. זי וויל ניט וויסן פון זיי. זי רעדט צו אים וועגן די קינדער.

— און גרייס האט ווידער געבראכט גאלע „איים" — פארלויבט זי פאר איר מאן זייער עלטסטע טאכטער.

— גאלע „איים"! — צינדט ער זיך אן מיט א פאטערלעכן שטאלץ.

— גרייס, גרייס, — רופט זי.

שפרינגט ארויף אף די טרעפ א פארדרויטלט ניין־יאריק מיידעלע, מיט קורץ־געשוירענע געקרייזלטע הערעלעך, מיט בלויע טיפע אויגן, מיט א באַ־

שפּרענקלט נעזל. נאָך איר לויפט נאָך די פיר־יאָריקע גלעדים מיט רויטלעכע האָר, מיט ברוינע אייגעלעך.

— באַווייז דעם פּאַ דיין רעספּאָרט, גרייס, — באַפעלט איר די מאַמע.

פאַרשטייט שוין גרייס וואָס מען וויל פון איר און זי לויפט זייער גערן אין הויז אַריין. לויפט איר אויך נאָך דאָס יונגע שוועסטערל גלעדים. די קליינע וויל אויך אָנוועזנד זיין, ווען די עלטערע שוועסטער וועט אויפשליסן דעם שופלאַד, וואו דער שטאָלצער שול־באַריכט געפינט זיך. גיט נאָר וויל זי זיין אָנוועזנד, נאָר גאָר אַליין מיט אירע אייגענע הענט אויפשליסן דעם שופלאַד און אַרויסנעמען דאָס וואונדערבאַרע קאַרטל און דאָס באַווייזן צום טאַטן. אַ טאַטע, וואָס איז די גאַנצע צייט ווי אַ לעגענדע. אַן אומפאַרשטענד־לעכער טאַטע, וואָס קומט אַף אַ וויילע און אַנטלויפט גלייך. די עלטערע שוועסטער לאָזט זי. זי איז גוט צו דער שוואַכערער פון זיך, צו דער איינגערער. די קליינע גלעדים טראָגט אַרויס דאָס שול־קאַרטל מיט אַזאַ שטאָלץ, אַקוראַט ווי ס'וואָלט געווען אירס.

באַטראַכט ספּאַרקי דעם באַריכט. פרייט זיך מיט זיין טאָכטער'ס דער־פאָלג. זאָגט איר צו, אַז ער וועט איר שיקן פון שטאָט אַ גרויסע מתנה. פרייען זיך די קינדער, פרייט זיך דאָס ווייב און ס'פרייט זיך ספּאַרקי מיט זיין גרויסן פאַמיליען־גליק.

ספּאַרקי האָט ליב די נאַטור־שיינקייטן. אַליין אַ פאַרמער'ס אַ זון. ער וועט נאָך אַמאָל איינגאַנצן זיך צוריקציען צו דעם שטילן פרידלעכן פלאַץ און אָפּלעבן זיינע איבעריקע יאָרן אין דער דאָזיקער באַקוועמער היימישקייט. דערווייל אָבער מוז מען נאָך אָנגיין מיט די „געשעפטן".

די נאַכט פאַלט אַראָפּ. שווערע פינצטערע וואָלקנס קלייבן זיך פון יענער זייט באַרג. די קינדער האָבן זיך אָפּגעוואַשן און זיצן שוין אַרום טיש. ספּאַרקי, דער האַר פון הויז, זיצט אויבן־אָן. אַ לייטישער טאַטע, און הויבט ניט אָן צו עסן, ביז וואַנעט דאָס ווייב וועט זיך אויך זעצן באַם טיש. זיי האַלטן ניט קיין דינסט־מיידל. ס'איז דאָ גענוג צייט, און זי האָט ליב צו טאָן די אַרבעט מיט אירע אייגענע הענט. מען עסט וועטשערע פון שיינע טעלער מיט זילבערנע לעפל, גאָפּלען און מעסער. קיין וויין אָדער שנאַפּס קומט ניט אַריין אין הויז, ווייל דאָס ווייב האָט פיינט וויין און אַנדערע אַלקאָהאָלישע געטראַנקען. אַפילו רויכערן מוז ספּאַרקי אַף דער וועראַנדע און ניט אינעווייניק אין הויז. ספּאַרקי קוויקט זיך מיט די היימישע געקאָכטע מאכלים. ער עסט לאַנגזאַם, באַפּט ניט, כדי צו ווייזן אַ ביישפּיל פאַר די קינדער. שמייכלט צום ווייב מיט אָנערקענונג פאַר איר קאָך־קונסט.

נאָך וועטשערע האָט יעדע איינע פון די קינדער אַ קוש געטאָן דעם גרויסן גוטן טאַטן, און די מאַמע האָט זיי געפירט שלאָפן. ספּאַרקי אַליין איז זיך אַרויסגעגאַנגען שפּאַצירן און הנאה האָבן פון אַ גוטן סיגאַר.

די מאַמע האָט אויסגעבאָדן די קינדער אין וואַרימער וואַסער. אַרומגעוווישט מיט ווייכע האַנטיכער, זיי אָנגעטאָן אין די נאַכט־קליידער און זיי געפירט צו זייער שלאָף־צימער. לעבן זייער בעט האָט זי זיי געמאַכט קניען אויף דעם ווייכן קאַרפּעט פון דיל צו זאָגן אַ תפילה צום ליבן גאָט, וואָס טוט מיט זיי גוטס, און אים בעטן ער זאָל זיין אַזוי גוט און אויף ווייטער אויך טאָן מיט זיי גוטס, זיי אָפּהיטן פון אַלע געפאַרן. אָפּהיטן פון געפאַרן דער מאַמען און דעם טאַטן און אַלע ליבע שכנים אַרום.

זיינען איינגעשלאָפן די קינדער אין אַ רואיקן שלאָף און זייער מאַמע איז אַוועק אין באָד־צימער, זיך אויך מאַכן גרייט פאַר דער נאַכט. זיך אויך געוואַשן אין וואַרעמער וואַסער, גוט אַרומגעווישט איר קרעפּטיקן ראָזעווען ליב, זיך באַשפּריצט מיט פּאַרפיומען, אָנגעטאָן איר זייבערע נאַכט־העמד, זיך געלייגט אין בעט און געוואַרט אַ כשר'ע און אַ פרומע ווייב אויף דעם מאַן, וואָס דאַרף קומען און זיך לייגן לעבן איר.

פּלוצלונג האָט די לופט אויפגעטרייסלט. אַ שאָס האָט זיך דערהערט, נאָכדעם אַ צווייטער און אַ דריטער. זי שפּרינגט אַראָפּ פון בעט, כאַפּט אויף זיך דעם שלאָף־ראָק, פאַרגעסט שוין אַריינצוטאָן די פיס אין די שטעק־שיך, שיך, און אַזוי אַ באָרוועסע לויפט זי אינדרויסן.

. . . . . אַ ליכטיקע לבנה־נאַכט און פאַר די טרעפּ מיטן קאָפּ צום גראָז ליגט איר מאַן מיט אַ צעלעכערטן רוקן. . . . . .

קעמפער און פּאַעט

חיים קופּער, דער זייגער־מאַכער, אַרבעט היינט נישט. ער מאַכט אַ יום־טוב היינט. ער האָט זיך אויסגעפּוצט אין זיינע בעסטע קליידער. ווערא קופּער, מיט די גרויע האָר און מיט די יוגנטלעכע שיינע אויגן, האָט זיך אויך פאַרפּוצט אין אירע בעסטע קליידער. מאַמע און טאַטע, צוויי סאָציאַליסטן, גייען באַגעגענען אויף דער סטאַנציע זייער זון דעם קאָמוניסט. זייער זון מאַיקל קופּער קומט אַ באַפרייטער פון אַ טורמע אין דער סאַוט, וואו ער איז געווען פאַרשפּאַרט העכער זעקס מאָנאַטן פאַר יוניאָן־טעטיקייטן. „דער באַ־רימטער פּראָלעטאַרישער פּאָעט און קעמפער קומט קיין ניו יאָרק", אַזוי האָט די קאָמוניסטישע צייטונג געמאָלדן. אפילו אין דער קאַפּיטאַליסטישער פּרעסע איז אויך געווען אַ שטיקל נייעס וועגן דעם.

— און אפשר, — מאַכט חיים האַלב אין שפּאַס און האַלב אין ערנסט, — וועט אונזער זון, דער קאָמוניסט, גאַרניט זיך וועלן באַגעגענען מיט אונז, די „סאָציאַליסטישע פאַררעטער".

— ס'קאָן גלייך געמאָלט זיין, — צינדט זיך גלייך אָן ווערא קופּער אויף די קאָמוניסטן, — אַזאַ נידערטרעכטיקייט. איך שטיי אויף דער פּלאַטפאָרמע און רייד, הייבט מיר אָן צו שטעלן פראַגן אַ קאָמוניסטישער שנעק. וואָלט ער אָבער טאַקע געשטעלט פראַגן, וואָלט מיך נישט געאַרט. זיינען אָבער דאָס געווען פאַרליימדונגען קעגן מיר, נישט קיין פראַגן. זאָג איך צו אים: יונגער־מאַן, ווען איך האָב זיך געשלעפּט איבער די סיבירער שנייען, ביזטו נאָך אויף דער וועלט נישט געווען.

— יאָ, דאָס איז זייער פיין, — גיט ער כלומרשט צו, — אָבער וואו שטייט איר איצט — מיט אונז, צי קעגן אונז?

— דעמאַגאָגן, — טרייסט חיים קופּער זיין פרוי.

— דעמאַגאָגן און פאַרליימדער, — מאַכט דאָס ווייב נאָך שטאַרקער.

— און וואָס מיינסטו? — האָט טאַקע חיים קופּער מורא. — ס'קאָן זיך לייכט מאַכן, אַז אונזער זון וועט אונז נישט וועלן אָנערקענען. שפּילסט זיך מיט די דאָזיקע קאָמוניסטישע פאַנאַטיקער!

— רעד נישט קיין נאַרישקייט, חיים, — שרייט כלומרשט אָן דאָס ווייב אויף איר מאַן, אָבער אַליין פילט זי אויך נישט איינגאַנצן זיכער.

ער האָט זייער ווינציק געשריבן אהיים. זי האָט זיך גיכער דערוואוסט פון די צייטונגען וועגן זיינע אַלע טועונגען, ווי פון זיינע בריוו. אין די זעלטענע בריוו, וואָס זיי האָבן באַקומען, האָט מאַיקל ווינציק וואָס דער־מאָנט וועגן זיין פּריוואַטן לעבן. יעדער בריוו איז געווען אַן אַפּיל צו טאַטע און מאַמע, אַז זיי זאָלן אַריינטרעטן אין דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. האָבן אים די עלטערן געענטפערט בריוו, וואו זיי האָבן אים דערציילט, אַז די קאָמוניסטישע פּאַרטיי טוט אַן שלעכטס דער אַרבעטער־באַוועגונג, אַז בלויז די סאָציאַליסטישע איז די אמת׳ע אַרבעטער־פּאַרטיי. די לעצטע צייט האָט מאַיקל אינגאַנצן אויפגעהערט צו שרייבן בריוו צו די עלטערן. זיי האָבן דאָס אויסגעטייטשט, אַז ער איז בייז אויף זיי, ווייל זיי האָבן גערעדט שלעכטס קעגן זיין פּאַרטיי. גייען זיי איצט צו דער סטאַנציע מיט מורא, מיט דער־וואַרטונג און מיט גרוים בענקשאַפט. דער מאַמען באַאומרואיקט נאָך אַן אַנדער געדאַנק. זי פאַרבאַהאַלט אים פון איר מאַן, ער זאָל אויך ניט טראָגן די יסורים, גענוג, וואָס זי אַליין איז שוין מיט אַזוי פיל יסורים. זי האָט געלייענט אין די צייטונגען, אַז אַ כוליגאַנישער מאַב איז באַפאַלן דעם זון און אים מערדערלעך צעשלאָגן. האָט זי מורא, אַז אפשר האָט מען אים געשעדיקט. אפשר איז ער פאַרבליבן מיט אַ מום. ציטערט זי, טראַכט איבער און איז אין גרויסע יסורים.

אויף גרענד סענטראַל וואַרט שוין אַ גרויסע מאַסע יוגנט. בחורים און מיידלעך, ענטוזיאַסטישע, באַגייסטערטע אַמעריקאַנער־געבוירענע יונגע מייד־לעך און בחורים. מען שטופּט זיך צו דער פּלאַטפאָרמע, וואוהין ס׳דאַרף אָנקומען די באַן פון דער סאָוט מיטן יונגן רעוואָלוציאָנערן העלד.

פון די בילדער, וואָס זיינען אָפט געווען געדרוקט אין דער פּרעסע, האָט ער אויסגעקוקט אַ יונגער, אַ בראַווער, מיט גרויסע פייערדיקע אויגן, מיט אַ געדיכטער קודלע האָר, מיט גראָבלעכע ליידנשאַפטלעכע ליפּן, מיט אַ גע־שניצטער מאָרדע, אַ שפּיציקער און אַן אַגריסעוווער. זייער מאַיקל. זייער אַלעמענס מאַיקל, און סאָציאַליסטישע טאַטע און מאַמע קאָנען זיך ניט דורכ־שטופּן דורך דער געדיכטער מאַסע ענטוזיאַסטישער יוגנט.

זייטיקע מענטשן וואונדערן זיך. אַזאַ ברען און פייער. אפשר דאַרף דער פּרעזידענט פון די פאַראייניקטע שטאַטן אָנקומען מיט דער באַן. עס וואָלט טאַקע געווען משיקאַווע אים צו זען, דעם פּרעזידענט.

— וועמען דערוואַרט איר? — פרעגט אַ יענקי באַ אַ צערויטלטער און צעפּלאָמטער מיידל זייער העפלעך.

— איר ווייסט ניט וועמען? — וואונדערט זיך דאָס מיידל, וואָס מען

קאָן ניט וויסן אַזאַ זאַך. — מיר דערוואַרטן אונזער חבר מאַיקל קופּער.

— ווער איז ער, דער דאָזיקער מיסטער מאַיקל קופּער? — איז אים שוין ניט געפעלן דער אופן ווי אַזוי זי האָט געזאָגט „אונזער חבר״.

— אַ פּראָלעטאַרישער דיכטער און אַ רעוואָלוציאָנערער טוער, — טיילט זי זיך מיט איר באַגייסטערונג.

— פון די „רעדס״? — גיט ער אַ פרעג און אַנטלויפט תיכף, נישט וואַרטנדיק אויף קיין ענטפער, ווייל ער כאַפּט זיך, אַז דאָס מיידל דאַרף אַפנים אויך זיין פון דערזעלביקער קאַטעגאָריע.

אָפּגענאַרט די באָלשעוויקעס

די פאַרוואַלטונג פון גרענד סענטראַל סטיישאַן האָט אָפּגענאַרט דעם גרויסן באַגייסטערטן עולם. מעגלעך צוליב דעם, וואָס מען האָט געוואָלט אויסמיידן אַ געדרענג, און מעגלעך טאַקע גאָר צוליב דעם, כדי צו צעשטערן די פייערלעכע אויפנאַמע פון די דאָזיקע „ווילדע באָלשעוויקעס", האָט זי פאַלש אינפאָרמירט וועגן דער פּלאַטפאָרמע צו וועלכער דער צוג מיט מאַיקל'ען האָט געדאַרפט צוקומען. דער צוג, אין וועלכן מאַיקל איז געזעסן, איז אָנגעקומען גאָר צו אַן אַנדערער פּלאַטפאָרמע. איז דער פּראָלעטאַרישער פּאָעט און קעמפער זיך שטיל אַרויסגעשטיגן פון באַן און אַרויף אַף דער סטאַנציע מיט אַ פלאַטערנדיק האַרץ. ער האָט טאַקע געמיינט, אַז ער וועט גלייך אָנטרעפן מרים'ען, ווי באַלד נאָר ער וועט אַרויסשטייגן פון באַן. ער האָט געוואוסט, אַז ס'איז אַן אומגלויבלעכקייט, אָבער ער האָט ניט געוואָלט אָפּלאָזן דעם געדאַנק. ער האָט זיך געוואָלט שפּילן מיט דער מאָדנער איינרעדעניש.

אָט איז שוין זיין ניו יאָרק, די דאָזיקע וואונדערבאַרע פּראַכטפולע שטאָט, נאָך וועלכער ער האָט אַזוי שטאַרק געבענקט. באַזונדערס אין דער ווילדער אומעטיקער קאַמער פון טורמע, ווען אַלע חושים זיינע זיינען געוואָרן פאַרשפּיצט צו דער שאַרפער דינקייט. ניו יאָרק און מרים — צוויי געשטאַלטן, וואָס זיינען געווען אומצעטיילבאַר. אַף יעדער גאַס פון ניו יאָרק איז געשטאַנען מרים און געוואַרט אַף אים. אַף יעדן ראָג האָט זי אַרויסגעקוקט אַף אים. אין אַלע זיינע דערינערונגען וועגן דער היים איז זי געשטאַנען אינמיטן. אָפטמאָל האָט זיך מרים'ס געשטאַלט פאַרביטן מיט דער געשטאַלט פון זיין מאַמען, ווערא'ן, און פיל מאָל האָט ער ניט געקענט אונטערשיידן, ווער איז געווען ווער. אַ פאַרהאַרטעוועטער קעמפער צווישן די מאַסן און אַזאַ פאַרטרוימטער, ווען ער איז געבליבן מיט זיך אַליין. ניט זיין מאַמע און ניט מרים האָבן געוואַרט אַף מאַיקל'ען. אַ גרויסע פרעמדע סטאַנציע מיט אַ הויכער סטעליע, מיט איילנדיקע פּאַסאַזשירן, מיט לויפנדיקע רויטע היטעלעך, וואָס טראָגן אין די הענט פּעקלעך און טשעמאָדאַנען. ערגעץ אַפן צווייטן עק טומלט זיך אַ גרויסער עולם. מסתמא באַגלייטן זיי אַרויס זייערן אַ ליבן פריינט, אָדער מסתמא דערוואַרטן זיי אַ ליבן פריינט, וואָס דאַרף באַלד אָנ־

קומען. ס'איז אַ גרויסער ריזיקער ניו יאָרק מיט מיליאָנען לעבנס, מיט טויזנטער פּאַסירונגען.

מאַיקל לאָזט זיך שוין צו דער טיר, אָבער עמיצנס שאַרפער קוק האָט אים באַמערקט. אין איין אויגנבליק האָט זיך די גאַנצע מאַסע געגעבן אַ לאָז מיט פיל אימפּעט. גלייך אַף מאַיקל'ען זיינען זיי געלאָפן. מאַיקל האָט זיך דערשראָקן און איז אַזש בלאַס געוואָרן. ער האָט געמיינט, אַז מען לויפט אים שלעכטס טאָן. ער געדענקט זייער גוט יענעם טאָג, ווען פּונקט אַזאַ גרויסער עולם האָט זיך אַ לאָז געטאָן אַף אים, אים אומגעוואָרפן פון די פיס, אים געטראָטן מיט די פיס, אים געלעכערט דעם קאָפּ. פּונקט מיט אַזאַ אימפּעט האָט זיך יענער עולם אין דער סאַוט געלאָזט אַף אים.

מאַיקל לאָזט זיך אַנטלויפן, אָבער עפּעס איז דאָ אַ טעות. מ'זינגט גאָר דעם „אינטערנאַציאָנאַל". אויב אַזוי איז ער דאָך געראַטעוועט, אַז מ'זינגט דעם „אינטערנאַציאָנאַל". ער דערקענט, אַז זיי זיינען אייגענע און ער צע־שמייכלט זיך ווי אַ קינד. אָבער איידער וואָס און איידער ווען, גיט מען אים אַ הויב־אויף אין דער לופטן. ענטוזיאַסטישע געזונטע בחורים האָבן אים אַ כאַפּ געטאָן מיט געוואַלד. ער איז גאָר אַ שעמעוודיקער, דער מאַיקל. ס'איז אים ניט באַקוועם אין דער לופטן. מען לאָזט אים אָבער ניט אָפּ. מ'טראָגט אים אַרויס אַף דער גאַס, אינמיטן „הוראַ"־אויסגעשרייען און קלאַנגען פון „אינטערנאַציאָנאַל".

ווערא דערזעט איר מאַיקל'ען אין דער לופט און זי באַמערקט גלייך, אַז זיי פּנים איז גאַנץ, אָן אַ מום, דער קאָפּ איז גאַנץ, אַ שיינער קאָפּ. קיין שום מום ניטאָ אַפן קאָפּ. און ניט אַפן פּנים, אָבער אפשר אין אַן אַנדער טייל קערפּער. זי ציטערט, זי וואָלט געוואָלט וואָס גיכער אויסגעפינען. דאָ נאָך טראָגט מען אים אין דער לופטן. מען קאָן אים נאָך אַראָפּוואַרפן און צעטרעטן.

— חיים, חיים, — שלעפּט זי איר מאַן, — וואָס שטייסטו?

אָבער וואָס קאָן שוין חיים טאָן אַנטקעגן אַזאַ ברויזנדיקן איבערפליסנ־דיקן כוח פון אַזאַ שטורמישער יוגנט.

אינדרויסן איז גלייך אימפּראָוויזירט געוואָרן אַ פּלאַטפאָרמע. ער שטייט שוין, זייער זון, אַף דער פּלאַטפאָרמע, אַ שעמעוודיקער, ווי אַ יונגער אינגל. ער קאָן גאָר קיין וואָרט ניט אויסריידן. אָט דאָס הייסט אַ קעמפער? פון גרויס פאַרלוירנקייט ווישט ער זיך די נאָז מיט זיין אַרבל. שעמט זיך שוין איצט די מאַמע אויך פאַר איר זון. זי קאָן דאָס גאָרניט צוזען—אַזאַ גרויסער בחור און ווישט זיך די נאָז מיטן אַרבל. אמת טאַקע, אַז דאָס איז זיין

טבע נאָך פון קינדהייט אָן, אַז ווען ער פאַרלירט זיך, ווישט ער זיך די נאָז מיט דעם אַרבל. זי האָט אָבער געמיינט, אַז ער איז שוין פון לאַנג אַרויסגעוואַקסן פון די קינדערשע שלעכטע געוואוינהייטן.

ער איז געקומען צו זיך, מאַיקל. ער הויבט אָן ריידן. ס'ווערט שטיל. די גאַנצע גאַס אַרום ווערט שטיל. אַפילו די לויפנדיקע מאַשינען פאַרהאַלטן זייער געאייל, ווען לנדיק זיך דערוויסן וואָס עס קומט דאָ פאָר. די פּאָליסלייט אַף די הויכע פערד, וואָס זיינען גלייך אויסגעוואַקסן אַרום עולם, לייגן אויך צו אַן אויער. זיי ווילן וויסן צי זיין ריידן וועט זיי אפשר געבן אַ געלעגנהייט צו ברעכן קעפּ.

חיים און ווערא האָבן זיך ביידע צוגעטוליעט איינער צום אַנדערן. זיי פרייען זיך, דאָס פּאַרל, וואָס זיי האָבן אים געבוירן. איז דען זייער חלום ניט מקוים געוואָרן? זיי האָבן דאָך אַזוי גע'חלום'ט, אַז זייער זון זאָל אויסוואַקסן אַ גרויסער רעוואָלוציאָנערער פירער, אַ בריליאַנטענער אָראַטאָר, ער זאָל שטיין פאַר גרויסע מאַסן און צינדן די מענטשן מיט הייסע גערעכטע רייד.

ער דערציילט וועגן דער שוידערלעכער לאַגע פון די סטרייקנדיקע וועבער אין דער סאַוט, וועגן דער פאַרצווייפלטער נויט. מיט גרוים וויטיק אין האַרצן שילדערט ער דאָס שווערע לעבן. ער אַליין איז געווען אַ וועבער. ער אַליין האָט געפילט אַף זיינע פּלייצעס די נידערטרעכטיקע עקספּלואַטאַציע, די הפקרות און ברוטאַליטעט פון דער פּאָליציי. ער אַפּעלירט מאַקע גלייך אָפּן אָרט פאַר שטיצע. דער סטרייק האַלט נאָך אָן. אָפּן פרייען פעלד וואַלגערן זיך די וועבער מיט זייערע ווייבער און קינדער, אָבער זיי קעמפן נאָך.

האָבן שוין טאַטע און מאַמע פאַרגעסן, אַז דאָס רעדט אַ קאָמוניסט. גאַנצע פינף דאָלאַר שלעפּט אַרויס חיים דער זייגערמאַכער פון זיין טאַש און גיט. אַ סך פון עולם גיבן פּאַפּירענע דאָלאַרס און האַלבע דאָלאַרס. מען שרייט „הוראַ" און מען פּאַטשט בראַוואָ.

די פּאָליסלייט זיינען געוואָרן אומגעדולדיק. זיי יאָגן דעם עולם. אַ טייל פון דער יוגנט שטעלט זיך קעגן. מענטשן פאַלן, פאַרטויבטע פון די פּאָליצייאישע שווערע דובינקעס. מען פּאַקט אַריין מאַיקל'ען אין אַ מאַשין. טאַטע און מאַמע לאָזן זיך לויפן צו דער מאַשין, אָבער איידער וואָס ווען און די מאַשין יאָגט אַוועק.

טאַטע און מאַמע האָבן מורא

טאַטע און מאַמע זיינען פאַרשעמט און דערנידעריקט. די עלטער האָט זיך מיטאַמאָל געגעבן אַ לאָז אַראָפּ אויף זיי. נאָך יונגע טאַטע און מאַמע, אָבער מיטאַמאָל זיך דערפילט אַלט, און זיי פאָרן אַהיים אין די יום־טובֿ׳דיקע קליידער באַליידיקטע און צעוויטיקטע. די איינציקע טרייסט זייערע איז, אַז מאַיק האָט זיי ניט געקאָנט באַמערקן צווישן אַזאַ גרויסן עולם. די איינציקע האָפענונג, אַז אָט איינגיכן וועט זיך מסתמא עפענען די טיר און עס וועט זיך באַוויזן דער אַנטלאָפענער זון מיט זיין אָנגעבויגענעם האַלז, מיט די טייערע וואַרעמע אויגן.

עס איז שוין נאַכט. אין די ריינע, ציכטיקע צימערן איז שטיל. מען רעדט שוין ניט צווישן זיך. ווערא איז פאַרקלעמט און חיים ווייסט איר ניט וואָס צו זאָגן. שוין זעקס יאָר, אַז עס האָט זיך אָפּגעטאָן פון די דאָזיקע ציכטיקע צימערן דאָס ליבע קול פון זייער געראָטענעם זון. צווישן די ווענט האָט שוין זעקס יאָר ניט געקלאַפּט דער אָטעם פון דער דאָזיקער געשטאַלט, אין וועלכער זיי האָבן פאַרקערפּערט זייערע אַלע יונגע יאָרן, זייערע אַלע איבערלעבונגען און טראַכטונגען. די געשטאַלט, וואָס דאַרף ווייטער אָנגיין מיטן לעבן, פאָרזעצן זייער לעבן, האָבן קינדער און די קינדער זאָלן פאָרזעצן מאַיקל׳ס לעבן, און אַזוי אָן אַן עק און אָן אַ סוף. אַן אייביק לעבן.

די וועטשערע איז שוין קאַלט געוואָרן. מאַיקל׳ס באַליבטער מאכל. קאָטלעטן מיט באָרשט. ברוינע צוגעדאַרטע קאָטליעטעלעך צוגעגרייט אויפן רוסישן אופן. טאַטע און מאַמע זיינען פאַרביטערט. זיי ווילן שוין אָנהייבן טראַכטן שלעכטס קעגן זייער זון. עס דערהערן זיך אָבער מיטאַמאָל זיינע טריט. באַקאַנטע שטילע טריט. אַזוי פלעגט ער טרעטן איבער די טרעפּ, ווען ער פלעגט, פריער מיט יאָרן, אַהיים קומען שפּעט אין דער נאַכט.

ער קלאַפּט אָן אין דער טיר. מען לויפט אַנטקעגן. ער קומט אַריין און שטעלט זיך אויף דער שוועל און שמייכלט מיט די גראָבלעכע ליפּן און מיט די וואַרעמע אויגן. דער זעלביקער ליבער ריח פון הויז, ווי מיט זעקס יאָר צוריק. די זעלביקע שטילקייט און רואיקייט. די זעלביקע יונגטלעכע ברוינע אויגן מיט די זיידענע ווייסע האָר. דער זעלביקער טאַטע, ווי מאַיקל׳ס אַן עלטערער ברודער, אויך מיט אַן אָנגעבויגענעם האַלז, אויך מיט גראָבלעכע

ליפּן, אויך מיט אַזאַ קודלע האָר, אַ באַזילבערטע אין די שפּיצן. זיי האָבן זיך ניט געהאַלזט. זיי האָבן זיך פאַרשעמט אַלע דריי. מען האָט אַנידער־געזעצט דעם זון פון אויבן־אָן. ער האָט געגעסן די דערוואַרעמטע וועטשערע, און גרויס הנאה געהאַט. דער זעלבער טעם פון אַמאָל, ווען ער האָט פאַר־שפּעטיקט אין אָוונט און די מאַמע האָט אים דערוואַרעמט די וועטשערע.

— מיין זון, האָט מען, חלילה, ניט באַשעדיקט דיין קערפּער? — טרעט די מאַמע גלייך צו מיט דער פראַגע, וואָס האָט זי געהאַלטן אין איין מאַטערן.

— אַלץ איז גאַנץ, — באַרואיקט זי דער זון.

ווייל אָבער דער פאַרדאַכט ניט אָוועקגיין פון ווערע'ן. עס דאַכט זיך איר אויס, אַז ער זאָגט ניט דעם אמת, אַז עפּעס איז דאָך יאָ געשעדיקט געוואָרן. אָבער זי וועט שוין דאָס אויסגעפינען. זי האָט שוין אַ פּלאַן. דעם טאַטן אָבער מאַטערט אַן אַנדער פראַגע. עס פאַרדריסט, וואָס דער זון איז אַ קאָמוניסט. ער קאָן זיך ניט איינהאַלטן. ער מוז אים גלייך זאָגן.

— אפילו מיר פרייען זיך זייער, וואָס דו ביזט אויסגעוואַקסן אַזאַ־אַ, און די יונגעלייט טראָגן דיך אויף די הענט, אָבער —

— איז וואָס „אָבער", טאַטע? איז דאָך גוט, — צעשמייכלט זיך מאַיקל.

— אָבער, דו ביזט דאָך מיט די קאָמוניסטן... — איז דער טאַטע אַנט־ריסטעט.

— אי, טאַטע! האָסט דאָך געזען די יוגנט, דאָרטן אין גרענד־סענטראַל. ווען ניט אָט־דער אידעאַל, האָבן מיר דאָך דאָ ניט קיין צוקונפט. עס וואָלט ניט געווען פאַרוואָס צו לעבן אויף דער וועלט.

— אָבער, זון, — מישט זיך שוין אויך אריין די מאַמע, — איר קאָנט ניט אויפטאָן קיין גוטס. איר גייט אין אַ פאַלשן וועג.

— און וואָס, למשל, מיינסטו מיט דעם וואָס דו זאָגסט „פאַלש"? — פאַרגעסט שוין מאַיקל, אַז ער רעדט צו זיין מאַמען, און ווערט בייז.

— יאָ, זון, פאַלש. מען דאַרף ניט ברענגען די אומזיסטיקע קרבנות, — ענטפערט די מאַמע מילד.

— אומזיסטיקע קרבנות? — איז מאַיקל דערשטוינט. — דו, מאַמע, זאָלסט אַזוי זאָגן? דו, וואָס האָסט אַליין מקריב געווען דיין יוגנט פאַר דער באַפרייאונג פון רוסלאַנד.

— יאָ, אָבער וואָס האָט זיך באַקומען דאָרטן? — ווערט זי טרויעריק.

— וואָס הייסט, וואָס? — קאָכט זיך מאַיקל. — אַן אַרבעטער־מאַכט,

אזא גוואַלדיקע ריזיקע סאָציאַליסטישע בוויאונג. די יונגט אַנטוויקלט זיך דאָרט אַזאַ פרייע און אַ פריידיקע, — הויבט ער אָן זינגען אַ לויב־געזאַנג צו דעם לאַנד, וואָס האָט אים אַליין געגעבן מוט איבערצוטראָגן אַלע פייניקונגען אין דער סאָוט.

דער מאַמען טוט שוין באַנג, וואָס זי האָט אָנגעהויבן. זי וויל בעסער, אַז עס זאָל זיין רואיק און פרידלעך צו איר זון׳ס צוריקקער. זי וויל, אַז ער זאָל זיך וואָס גיכער לייגן שלאָפן, וועט זי שוין קאָנען זיך דערוויסן וועגן דעם, וואָס באַאומרואיקט זי אַזוי שטאַרק. אָבער די צוויי צדדים האָבן זיך שוין פאַרטשעפּעט און עס איז פאַרפאַלן.

— נו, גענוג שוין, — האָט זי געשיקט דעם מאַן אין שלאָף־צימער, — גענוג שוין. מאָרגן איז נאָך אויך אַ טאָג, מיר וועלן נאָך ריידן.

— יאָ, — מאַכט מאַיקל און צעשמייכלט זיך, — מיר וועלן נאָך ריידן.

ענטפערט שוין ניט די מאַמע. זי מאַכט דאָס בעט פאַרן זון. דאָס זויבערע ווייסע שמעקנדיקע בעט־געוואַנט, מיט דער גרינער געקעסטלטער קאָלדרע. „טאַקע, טאַקע די געקעסטלטע קאָלדרע”, וואונדערט זיך מאַיקל. ער האָט גאָר פאַרגעסן אין דער גרינער געקעסטלטער קאָלדרע. די היימישקייט זינגט צו אים פון יעדן ווינקעלע. דער גרויסער אַלטמאָדישער זייגער, וואָס הענגט אין צימער, טיקעט אַזוי פריינטלעך, און רעדט צו אים, ווי צו אַן אַלטן באַקאַנטן.

ער ליגט שוין, מאַיקל, אין דער ווייכקייט פון דער מאַמע׳ס געמאַכטער בעט. רו זינגט אויס יעדער טיק פון זייגער. פון דער סטעליע, פון די ווענט, פון יעדן ווינקעלע, קומען אַרויס די אַלע שלאָף־שלוחים, וואָס פלעגן זיך יאַוועןאין זיינע קינדער־יאָרן. אַזוינע אומגעזעענע שלוחים, וואָס האָבן ווייך געמאַכט אין די אויערן און די מידקייט איז אַראָפּגעפאַלן, און ער איז איינגעדעקט געוואָרן אין רו און אין פרידן און איינגעשלאָפן מיט אַזוי פיל בטחון אינצווישן דער זיכערקייט פון דער מאַמע׳ס היים.

דער מאַן אירער איז שוין אויך איינגעשלאָפן. אָבער ווערא איז וואַך. זי וואַרט נאָך אויס אַ לאַנגע ווײַלע, ביז ביידע, סיי דער טאַטע און סיי דער זון, וועלן שוין זיין עט־עט פאַרטאָן אין שלאָף. זי הויבט זיך אויף פאַרזיכטיק פון בעט. צינדט אָן אַ חלב׳ן ליכט און פאַרשטעלט דאָס פאַרן שלאָפנדיקן מאַן מיט די הענט. זי לאָזט זיך צום זון׳ס צימער. אויף די שפּיץ פינגער דערגרייכט זי דעם זון׳ס בעט. ער שלאָפט אָן אָפּגעדעקטער, מיט אַ האַנט אונטער דער באַק. זיין אַלטע געוואוינהייט. זי צענעמט אים די האָר פון קאָפּ און קוקט אַריין. אַ צייכן פון אַ קלאַפּ. ס׳פאַרקלעמט איר

באַם האַרצן. זי צעשפּיליעט דאָס העמד פון זיינע פּידזשאַמעס. פול מיט בושה טוט זי דאָס. אַמאַמע זאָל זיך שעמען פאַר דער נאַקעטקייט פון איר אייגן קינד! אָבער זי שעמט זיך, און זי מוז דאָס טאָן. זי גיט אַזש אַ קרעכץ — אַ לייב אינגאַנצן צעפּאַסעוועט און צעשלאָגן. ברוינע צייכנס, בלויע שטיקער לייב.

מאַיקל כאַפּט זיך אויף. דערשרעקט זיך פאַרן אָנגעצונדענעם חלב'נעם ליכט, דערשרעקט זיך פאַרן אומגעוויינלעכן וויזיט, אָבער ער כאַפּט זיך גלייך אין וואָס עס האַנדלט זיך.

— עס איז גאָרניט, מאַמע, — מאַכט ער צו איר מילד, — עס האָט זיך שוין פאַרהיילט.

— וויי, וויי, ווי זיי האָבן דיך צע'מזיק'ט, די כוליגאַנעס.

— יאָ, מאַמע, זיי האָבן מיך שוין ריכטיק צע'מזיק'ט. אָבער גיי שלאָפן, אַ גוטע נאַכט.

— אַ גוטע נאַכט, זון.

מאַיקל באַגעגנט מילדרעד'ן

די גאַסן פון דער איסט־סאַיד בעטן זיך באַ מאַיקל'ען ער זאָל זיי באַשרייבן. זיי לאָזן אים ניט צורו. זיי מאָנען פון אים. פילט ער זיך שולדיק. יעדן טענעמענט־הויז אַף קלינטאָן סטריט איז ער שולדיק אַ חוב. ער קאָן זיי אויסגעקניפּט און אויסגעבונדן, די דאָזיקע טענעמענט־הייזער מיט זייערע אָרעמע און פאַרהאָרעוועטע מענטשן. אַ פּעדלער האָט טאַקע אַזוי צו אים געזאָגט:

— נו, מאַיקעלע, ביזט געוואָרן אַ גרויסער מאַכער באַ די קאָמוניסטן, האָב איך געהערט, און אַ שרייבער אויך דערצו. פאַרוואָס זאָלסטו ניט באַשרייבן מיין פּושקאַרט מיט מיינע צרות? ס'איז דאָ פּלענטי, וואָס צו באַשרייבן, וואָס אַרט דיך.

ער וועט באַשרייבן, מאַיקל, נאָר פריער פאַר אַלץ וויל ער עפענען אַן אַרבעטער־צענטער אין קלינטאָן סטריט. ער גייט טאַקע היינט צוליב דעם אין קאָמוניסטישן צענטער, איבעררעדן דאָרטן מיט די פירער.

ער גייט צופוס איבער דער איסט־סאַיד צו יוניאָן־סקווער. ס'איז אַ האַרבסטלעכער פאַרנאַכט, ס'רוקט זיך אָן אַ קעלט. אַף די טראָטוארן שפּאַצירן מיידלעך און בחורים. ער קוקט זיי אַלעמען אַריין אין די פּנים'ער. יעדער איינער פון זיי איז פאַר אים אַ קאַנדידאַט פאַר זיין אַרבעטער־צענטער, וואָס ער גייט גרינדן. יונגע מיידלעך און בחורים מיט פיל לעבעדיקייט אין די אויגן. יעדער איינער און איינע פון זיי וואָלטן געלאַכט דאָס גרעסטע געלעכטער, ווען זיי דערוויסן זיך, אַז מאַיקל וויל פאַר זיי גרינדן אַן אַרבעטער־צענטער. מאַיקל אַליין ווייסט, אַז זיי וואָלטן געלאַכט, אָבער אַזוי האָבן אויך געלאַכט די וועבער און וועבערינס אין דעם שטעטל אין דער סאַוט, ווען ער האָט אָנגעהויבן צו ריידן מיט זיי וועגן אַ יוניאָן. פון אַ קוילן־מאַין־דיסטריקט האָט אים די פּאַרטיי געשיקט צום וועבער־דיסטריקט. ער איז שוין אויך געווען אַ מאַינער, מאַיקל. דערנאָך — געוואָרן אַ וועבער. דאָס זיינען געווען שווערע יאָרן, און וואָס וועלן אים ברענגען די ווייטערדיקע יאָרן? ער האָט, דאַכט זיך, דערזען מרים'ען. אַפן צווייטן בלאָק גייט אַ מיידל מיטן רוקן צו אים. אירע האָר זיינען קופּער־רויטע. איר האַלז איז אָפּגעדעקט און ווייס. ער מאַכט ברייטע שפּאַן. ער מוז זי דעריאָגן, און אויב ס'איז מרים — וואָס

וואָלט ער איר דען געזאָגט? אָ, וואָלט דאָס שוין נאָר געווען מרים! ס'איז ניט מרים. דאָס מיידל איז בלויז אַן אַנרעג וועגן מרים'ען.

דאָס זיינען געווען שווערע יאָרן אין דער פרעמד, אָבער וויכטיקע יאָרן. ער האָט געזען זיין אַמעריקע. דאָס וואונדערלעכע לאַנד זיינס, וואָס פּראָ־דוצירט מיט אַזוי פיל שפע אַלדאָס־גוטס פאַרן מענטשנס לעבן. אַזאַ פּרוכט־באַרע ערד מיט אוצרות פון די טיפערסטע מינעראַלן אין אירע איינגעווייד. אַ זאַפטיקע, געשמאַקע אַמעריקע.

ס'ווערט טונקל דער טאָג. באַלד וועט שוין זיין נאַכט. ער דערזעט פלוצלונג די נאַכט אין דעם וועבער־שטעטעלע, ווי זי פלעגט צופאַלן מיט אַזוי פיל עלנטקייט. אַף די גאַניקעס פון די קאָמפּאַני־הייזער האָט מען גערעדט אין דער שטיל, אַקוראַט ווי מען וואָלט זיך גע'סוד'עט. נויט און אָרעמקייט האָבן זיך גע'סוד'עט אַף די דאָזיקע גאַניקעס. ער פלעגט גיין, מאַיקל, פון גאַניק צו גאַניק, זיך זעצן אַף די טרעפּ און פאַרנעמען דאָס קלאָגן פון פרויען, מענער און קינדער, וואָס האָבן שוין ניט געהאַט קיין האָפענונג אַף בעסערס. הונדערטער משפחות, וואָס זיינען פאַראורטיילט געוואָרן צו לאַנגזאַמען טויט אין די וועבערייען. ביינער, וואָס קריכן ארויס פון די רעקלעך, האָר וואָס פאַלן אויס פאַר דער צייט, קינדער וואָס האָבן פאַרגעסן ווי אַזוי צו לאַכן און שטיפן.

דאָ אַף דער איסט־סאַיד לאַכן די בחורים און עס שטיפן די מיידלעך אַף די גאַסן. ווייסט אָבער מאַיקל פון צענדליקער טויזנטער, וואָס גייען ניט אַף די גאַסן, וואָס זיינען פאַרבליבן אינעווייניק אין די ענגע וואוינונגען, אומעטיקע און פאַר'חושכ'טע. ער פאַררייסט דעם קאָפּ צו די באַלויכטענע פענצטער. ס'קוקן פון דאָרטן אַרויס פּנים'ער צו דער טומלדיקער גאַס. אַ איד אין אַ יאַרמולקע, מיט אַ פּנים פון אַש־קאַליר. אַ קראַנקער איד, וואָס איז געשעדיקט געוואָרן פון שווערן לעבן. פון אַן אַנדער פענצטער קוקט אַרויס אַ קליין מיידעלע מיט אומעטיקע אויגן. זי זיצט לעבן פענצטער אונטערגעשפּאַרט מיט אַ קישן. דאָס האָט, ווייזט אויס, די מאַמע איר אונטער־געשפּאַרט דעם קישן, ס'זאָל איר זיין באַקוועם אַרויסצוקוקן אַף דער גאַס, ווייל אַרויסגיין זיך שפּילן מיט די איבעריקע קינדער קאָן זי ניט, ווייזט אויס, ווייל זי איז קראַנק.

פון נאָך אַ פענצטער קוקט אַרויס אַ בחור מיט אַן אויסגעצויגענעם פּנים. מידקייט אין זיינע אויגן, מידקייט אין זיינע לאַנגע הענט. ער רוט זיך, ווייזט אויס, אַזוי נאָך אַ טאָג שווערער אַרבעט, און עס איז באַ אים שוין ניט פאַרבליבן קיין ענערגיע אַרויס אַף דער גאַס און לאַכן און שטיפן, ווי

אַלע יונגע בחורים טוען. פון אַן אַנדער פענצטער קוקט אַרויס אַן עלטערע מיידל מיט אַן איינגעדאַרטן האַלז, מיט אויסגעלאָשענע האָפענונגסלאָזע אויגן אַף דעם פריילעכן לעבן, וואָס גייט אָן אינדרויסן.

אַף דער פּערצנטער גאַס גלייך אַף אים גייט אַ מיידל אין אַ גרויסער הוט און שמייכלט צו אים מיט געדיכט־אונטערגעפירטע אויגן. אַ יונגע שטאַלטנע מיידל מיט שלאַנקע פיס. זי קומט־צו צו אים נאָענט. זי לאַכט אים אַריין אין פּנים. זי גיט אַף אים אַ טראָג אָן מיט דעם ריח פון ביליקע פּאַרפיומען און שמירעכצן.

— ווילסט גיין מיט מיר, שיינינקער? — לאַדט זי אים איין ליבלעך.

— ניין, אַ דאַנק. איך דאַרף ערגעץ אַנדערש זיין, — ענטפערט איר מאַיקל זייער העפלעך.

צעלאַכט זי זיך פון זיין העפלעכקייט, גיט זיך אַ דריי אוים צו אים, איילט אַוועק און לאָזט איבער מאַיקל׳ען אַ פאַרשעמטן.

עס קומט אָן נאָך אַ פרוי אַף מאַיקל׳ען, און ווייל ער איז געבליבן שטיין, נעמט זי אים אָן פאַר אַ מעגלעכן קאָסטימער, וואָס וויל זיך אויסקלייבן עמיצן. זי איז אַ פולע קיילעכדיקע פרוי מיט זייער אַ הויכן בוזעם, מיט שרייענדיקע רויטע איבערגעפאַרבטע האָר. זי שמייכלט צו מאַיקל׳ען מיט אַ ברייטן מויל, זי שטעלט זיך אָפּ לעבן אים און קוקט אים אַריין פאַרפירעריש אין די אויגן.

— איך קאָן דיר געבן דעם אמת׳ן גוד־טאַים, — זאָגט זי צו אים אין אַן אידישן ענגליש.

זי וואָלט געקאָנט זיין זיין מאַמע, אָט די פרוי, מיט די פאַרפּוידערטע פולע באַקן, מיט די געדיכט־באַשמירטע רויטע ליפּן. ער פילט זיך שולדיק קעגן איר, ער ווייסט איר גאָרניט וואָס צו זאָגן. ער שווייגט.

— האַ, וואָס זאָגסטו? — איז זי שוין אומגעדולדיק, און וואַרפט דערשראָקענע בליקן אין אַלע זייטן.

— אָ, ניין, אַ דאַנק, — מאַכט ער העפלעך.

— אַ דאַנק דיר דער באָבען דיינער, — מאַכט זי צו אים אין אידיש, אַ דערצאָרנטע, און איילט אַוועק פון אים אַ צעשוואומענע, אַ קיילעכדיקע, מיט די שרייענדיקע רויטע האָר.

מאַיקל פאַרבלייבט נאָך אַלץ אַ צוגעשמידטער צום פּלאַץ. יעדע פרוי, וואָס גייט פאַרביי אַליין אָן אַ באַגלייטער, דאַכט זיך אים אוים, אַז זי איז פון די, וואָס פאַרקויפן זייערע לייבער.

לעבן אַן אָפענער טיר פון אַ הויז, וואו ס׳שטייט אָנגעשריבן: „פּוירנישד

רום", שטייט אַ שטאַלטנע יונגע פרוי מיט גרויסע בלויע אויגן. זי איז פאַרפּוצט אין אַ שיינעם מאַנטל מיט אַ פוטערנעם געדיכטן קאָלנער. זי איז ניט פאַרשמירט און ניט פאַרפּוידערט. זי איז נאָך גענוג יונג און פריש און זי דאַרף זיך נאָך ניט פאַרפּוידערן און פאַרשמירן זיך. ער וואונדערט זיך, מאַיקל, אויב זי איז אויך ניט פון יענע. זי קוקט צו די פאַרבייגייענדיקע מענער מיט לוסט אין אירע אויגן.

— גוד איוונינג, — מאַכט זי צו אַ מיטליאָריקן אידן, אַ צעשוואומענעם, מיט אַ היפּש בייכל.

שטעלט זיך גלייך אָפּ דער פעטינקער מיטליאָריקער אידל, אַ פאַרצאַפּל־טער. ער גלויבט זיך ניט, אַז דאָס האָט אַזאַ יונגע מיידל געמיינט אים.

— האַו דו יו דו, — באַגריסט זי אים שוין זייער ליבלעך.

— העלאָו, — מאַכט ער שוין מיט מער קוראַזש און זיינע אויגן שמייכ־לען פון דערשטוינונג, פון פּלוצימדיקייט, פון דעם וואָס ער פאַרשטייט שוין ווער זי איז, פון דעם וואָס ער האָט זיך גאָרניט גערעכט, אַז אַזאַ יונגינקע וועט אים פאַרטשעפּען.

— קום מיט מיר אַרויף, טייערינקער, — לאַדט זי אים איין זייער גאַסטפריינטלעך.

זי זעט שוין, אַז ער איז אַ פאַרטשעפּעטער, גיט זי אים שוין אַ וואונק מיט די אויגן און סטאַיעט באַלד ניט אין דער אָפענער טיר, וואו ס'הענגט אַ שילדל „פּוירנישד רומס טו לעט". ער קוקט זיך אַרום, דער איד, צי קיינער פון זיינע באַקאַנטע זעט ניט, וואָס ער גייט טאָן. דערנאָך גיט ער אַ יאָג אַריין אין דער זעלביקער אָפענער טיר.

דערנאָך האָט מאַיקל דערזען אַ יונג קליין מיידל אָנקומען פון קאָרנער פון דער דריטער עוועניו. ער האָט טאַקע געמיינט, אַז ס'איז נאָך אַ קינד פון פערצן, אָדער פופצן יאָר. אין אַ גרויסן הוט מיט זייער געדיכט־אונטער־געשמירטע אויגן. דער גרויסער הוט האָט איר פּנים געמאַכט אויסקוקן נאָך קינדערשער. אַ גרין פּנים, אָן אַ טראָפּעלע בלוט. אַ בלאַסע נאָז. זי האָט געשמייכלט צו אים מיט אַרויסגעשטעקטע דאַרע באַקן־ביינער און מיט קאַליע ציינדלעך.

— מילדרעד ! — האָט ער גלייך דערקענט.

זי האָט זיך אומגעקוקט מיט דערשרעק, דערקענט ווער ס'האָט זי אַ רוף געטאָן און זיך גלייך געלאָזט אַוועקיאָגן. ער האָט זי שוין אָבער ניט אָפּ־געלאָזט. ער איז איר נאָכגעלאָפן, ער האָט זי אַ פּאַק געטאָן מיט דער האַנט.

— דו אַנטלויפסט גאָר פון מיר, מילדרעד ? פון מאַיקלען אַנטלויפסטו ?

— מאַכט ער איר פאָרוואורף.

— איך האָב קיין צייט ניט, — פאַרענטפערט זי זיך פאַר אים און רייסט זיך.

— אָ, ניין. איך לאָז דיך שוין ניט אָפּ.

— דו ווילסט גאָר מיט מיר ניט ריידן? — טאַדלט ער זי.

א קראַנקע מילדרעד שטייט פאַר אים. זי הוסט אין א נאָז־טיכעלע. א בלאַסע, אויסגעמאָגערטע מילדרעד.

— קום מיט מיר אַריין אין א רעסטאָראַן, וועלן מיר כאַפּן א ביס, — לאַדט ער זי איין.

— אָ, א דאַנק, א דאַנק.

ער האָט זי שוין אָבער אַריינגעפירט אין א נאָענטן רעסטאָראַן. א הילפלאָז מיידל, וואָס האָט בעסער געוואָלט אַנטלויפן, ניט איבערלעבן די שאַנדע פאַר א היימישן מענטשן, אָבער זי האָט זיך קיינמאָל ניט געקאָנט ווערן קעגן פרעמדע מענטשן, האָט זי שוין איצט זיך אויך ניט געוועהרט.

מאַיקל האָט באַשטעלט פאַר איר קאַווע מיט קעיק. כאָטש זי איז געווען שטאַרק הונגעריק, האָט זי אָבער ווייניק געגעסן, צעדרויבלט דעם קעיק מיט אירע דאַרע פינגער, וואָס האָבן אויסגעקוקט ווי איבערגעבראָכענע, און ניט געקאָנט אַראָפּשלינגען קיין ביסן.

— אָ, מילדרעד, נאָכוואָס טוסטו דאָס? — איז מאַיקל פול מיט ווייטיק.

— איך טו דאָס ניט, — לייקנט זי שטיין און ביין.

מאַיקל קאָן ניט ריידן מיט איר. ער ווייסט ניט ווי אַזוי. זי וויל גאָר יעדע מינוט פון אים אַנטלויפן. ס'ווערט אים צעבראָכן דאָס האַרץ, זעענדיק ווי זי הוסט. איר פנים, אין דער ליכט פון רעסטאָראַן, זעט אויס ווי ס'וואָלט געווען פון ליים. א פינצטערער ליימיק פנים. זי דאַרף זיין זייער קראַנק.

— וואו וואוינסטו? — וויל ער וויסן.

— ערגעץ, — וויל זי אים ניט זאָגן, און שמייכלט מיט די דאַרע באַקן.

— דו זעעסט זיך מיט דייניקע?

— ניין, — איז איר זייער אומבאַקוועם צו ענטפערן אף דער פראַגע.

— וואוהין ביזטו אַוועק, נאָכדעם ווי דיין טאַטע איז געשטאָרבן?

— צו מיין מאַן, — איז זי אומצופרידן, וואָס זי דאַרף אים ענטפערן.

— וואו איז דיין מאַן איצט?

— זיך דערטרונקען, — לאַכט זי מיט די דאַרע באַקן־ביינער.

— וואָס מיינסטו? זיך דערטרונקען?

מילדרעד גיט זיך מיטאַמאָל א ריס פון אָרט. זי לויפט אַרויס. מאַיקל יאָגט איר נאָך. מילדרעד אַנטלויפט. פאַרדרייט זיך צום ראָג פון דריטער עוועניו און פאַרשווינדט.

מאַיקל פאָרט קיין נוואַרק

מאַיקל פאָרט קיין נוואַרק. ער גלויבט זיך ניט, צי ער פאָרט טאַקע. ער איז שוין אין באַן. ער זיצט אין אַ וואַגאָן מיט שטומע מענטשן. ברוגז'ע מענטשן. מען זיצט זיך אַף די בענק, יעדערער פאַר זיך. מען האָט מורא צו קוקן פריינטלעך איינער צום אַנדערן. מאַיקל איז דערשראָקן. ער פאָרט טאַקע. די באַן יאָגט זיך מיט אים גיך, גיך. וואָס-זשע וועט ער איר זאָגן? אפשר אַרויסגיין אַף דער נאָענטער סטאַנציע און זיך אומקערן צוריק קיין ניו יאָרק?

:: :: ::

אַ שטילע גאַס מיט רייכע הייזער. אַזוינע פיינע געשניצטע גלעזערנע גאַניקלעך. בלומען-גערטנדלעך פאַר די הייזער. רויטע שטיינער אַף די טראָטוארן פאַר יעדן אַריינגאַנג. זאַטע רואיקע הייזער. אין דער גאַס וואוינט מרים. ער האָט זיך דערוואוסט איר אַדרעס בא איר מאַמע בעסי'ן. זי וואוינט אויך צווישן די זאַטע און רואיקע. קינדערלעך שפּילן זיך לעבן די גערטנדלעך. קינדערלעך אָנגעטאָן ווי בערעלעך. מחמת ס'איז אַ קאַלטער האַרבסט-טאָג, און די מאַמעס האָבן אַריינגעטאָן זייערע קינדער אין אַזוינע האָריקע הויזן מיט האָריקע רעקלעך און היטלעך. ווי פון איין שטיק באַשטייט זייער אָנטאָן, און זיי זעען אויס, ווי מענטשעלעך אין די פעלעכלעך פון קליינע בערעלעך. אפשר האָט שוין מרים אויך אַ קינד? אפשר וועט ער זי טרעפן אַ צע-שוואומענע מאַמע, אַ אידישע פולבלעכע מאַמע, אַ צופרידענע און אַ זאַטע, און זי וועט אַף אים קוקן אַ פרעמדע און אַ ווייטע?

ער לאָזט זיך איבער די רויטע געפלאַסטערטע ציגל, וואָס פירן צו דעם גאַניק. פאַרן הויז שפּילט זיך ניט קיין קינד. אפשר שפּילט זיך איר קינד לעבן אַן אַנדער הויז? אַ ווייסער גאַניק מיט צענדליקער שויבן. אינעווייניק שטייען בענקלעך, אַ טישל, אַ דיוואַן. אַ שטומער, אומעטיקער גאַניק. קיינער זיצט דאָרט ניט אינעווייניק. אומזיסט און אומנישט שטייט ער זיך. אַזאַ ריינער און אַזאַ ציכטיקער. ער קוועטשט דאָס קנעפּל. ס'פאַרטראָגט זיך דער קלונג איבער אַלע צימערן. אָבער מען איילט זיך ניט דאָרטן אינעווייניק צו ענטפערן אַפן קלונג. אפשר זאָל ער זיך אָפּטראָגן, איידער מען ענטפערט? יאָ, ער וועט אַנטלויפן.

ווער־זשע זאָל עס קלינגען אין אזא שעה? מרים לייענט א בוך. דאָס שוואַרצע מיידל פּאָרעט זיך אין קיך. אַן אומגעוויינלעכער קלונג. זי וועט שוין אַליין גיין עפענען. זי קומט אַרויס אַפן גאַניק. דער, וועמען זי האָט געזען בלויז אין חלום, שטייט פון יענער זייט גלעזערנער טיר. מיט אַן אויסגעבויגענעם האַלז שטייט ער אַזא פאַרלוירענער. ער האָט זי שוין אויך דערזען פון יענער זייט גלעזערנער טיר מיט אירע קופּער־רויטע האָר, מיט איר גרויסן ווייסן האַלז, מיט די גרויסע מאַנענדיקע ברוינע אויגן.

ער גיט איר די האַנט. זיי דערקענען זיך, די הענט. זיי כאַפּן זיך אַרום, די הענט, ווי צוויי אַלטע גוטע באַקאַנטע. אָבער איידער וואָס ווען צענעמען זיי זיך תיכף, און בלייבן ווידער פרעמד.

מיט גרוים שפּאַנונג איז אָנגעפילט דער גרויסער צימער. עס וואַרט דער טיש, עס וואַרטן אַלע בענקלעך מיט די הויכע ווענטלעך. עס וואַרט דער בלומען־טאָפּ אַפן פענצטער. זיי ווייסן ניט וואָס צו רעדן צווישן זיך, דיביידע פריינט. ער ווישט זיך מיטן אַרבל די נאָז. ווייסט שוין מרים, אַז ער שעמט זיך, אָבער זי שעמט זיך אויך.

— ווען ביזטו געקומען קיין ניו יאָרק, מאַיקל? — ווערט איר מאָדנע, וואָס זי זאָגט טאַקע אַרויס דאָס וואָרט „מאַיקל" אין דער הויך. דאָס דאָזיקע וואָרט, וואָס איז שוין געוואָרן בא איר א לעגענדע.

גוט, וואָס זי האָט אים געפרעגט ווען ער איז געקומען. ער כאַפּט זיך שוין אָן אָן דער טעמע. ער דערציילט ניט בלויז ווען ער איז געקומען, נאָר וואו ער איז בכלל געווען. אין ריידן דערפילט ער די גרויסע רעטונג. ער וויל זיך שוין ניט אָפּשטעלן אַף קיין איין מינוט, ווייל ווען ער וועט זיך אָפּשטעלן, וועט ער ווידער בלייבן פאַרלוירן. ער רעדט מיט פאַרטראָגענע אויגן. ער קוקט ניט צו איר, ווייל ווען ער גיט א קוק אַף איר, וואָלט ער ווידער געוואָרן פאַרלוירן.

זי זיצט אַף א בענקל לעבן טיש, ער זיצט אַנטקעגן איר, מיט אַן אָפּ־געקערט פּנים. ער רעדט ניט צו איר. ער רעדט צום ווינקל פון צימער. דאָרטן דערזעט ער אַלע זיינע איבערלעבונגען פון די זעקס יאָר. ער שפּרינגט איבער יאָרן. ער כאַפּט אַרויס פון דאָ און דאָרטן די איינדרוקן, וואָס זיינען פאַר־בליבן אין זיין זכרון. ער דערציילט איר ניט, אַז שטענדיק, אין יעדער וויכטיקער געשעעניש פון זיין לעבן, האָט ער געבעקט נאָך איר. ער האַקט איבער יעדן עפּיזאָד טאַקע דאָרטן, וואו ער האָט געבענקט נאָך איר, און שפּרינגט אַריבער צו א צווייטן:

„אָ, אין יענעם טאָג, ווען א מאַב פון כוליגאַנעס איז אַף מיר אַרויפ־

געפאַלן... מעי האָט זי געהייסן, אָט יענע פרוי, וואָס איז געשאָסן געוואָרן פון די סאָלדאַטן. אַ קליינינקע, פרידלעכע פרוי מיט אַ הייליק פנים. ווען ס'גייט איר גוט אין לעבן, וואָלט זי בעסער ליב געהאַט צו זיצן אינדערהיים מיט אירע קינדערלעך און זינגען די הייליקע הימנעס. פיר קינדערלעך האָט זי געהאַט..."

זי וואונדערט זיך, מרים, צי ס'איז ווידער ניט קיין חלום, צי זי הערט טאַקע אין דער ווירקלעכקייט מאַיקל'ס קוועלנדיק קול. ער האָט, מאַיקל, מחיה געווען דאָס צימער מיט דער יוגנטלעכקייט, מיט דער וואַרעמקייט פון זיין קול. ער האָט דאָס אָנגעוואַרעמט איר צימער.

„פיר קינדערלעך האָט זי געהאַט, און זי האָט געפירט די סטרייקער אַף דער פיקעט־ליין. אין אַ זייט האָט זי דעמאָלט געהאַלטן איר פנים, ווען זי איז געגאַנגען פאָראויס מיט אַ סטרייק־פּלאַקאַט. אינמיטן דער גאַס זיינען אַלע געגאַנגען. דאָרטן זיינען ניטאָ קיין טראָטואַרן. אַלע זיינען געגאַנגען. קיינער איז ניט פאַרבליבן אינדערהיים. אַפילו די הינט זיינען נאָכגעגאַנגען. מענער, פרויען און קינדער אין צעריסענע קליידער מיט אויסגעצויגענע פּנים'ער צו דעם דערשרעק, וואָס האָט אַף זיי געוואָרט הינטער די פאַרמאַכטע טויערן פון דער פאַבריק.

„גרויע פאַסמעס האָט דער ווינט געריסן פון די פרויאישע קעפּ. דער ווינט איז געלאָפן איבער די מאָגערע אויסגעבויגענע רוקנס. דער ווינט האָט געריסן די אַלטע פאַרלאַטעטע קליידלעך. די הינט האָבן זיך אויך געשראָקן, פּונקט ווי די מענטשן. זיי האָבן ניט געהאַוקעט. זיי זיינען נאָכגעגאַנגען נייגעריקע, מיט אויסגעצויגענע העלזער. אפשר האָט מען אים געוואָלט טרעפן מיט דער קויל, ניט מעי'ען, דער קליינעניקער פרידלעכער פרוי, ווייל ער, מאַיקל, האָט געשפּאַנט לעבן איר. ווי אַ טויב האָט זי אַ פלאַטער געטאָן צו דער ערד..."

באַ מרים'ען שטייען טרערן אין די אויגן. זי שעמט זיך, וואָס זי איז אַזאַ שוואַכע און הילפלאָזע. דאָרטן קעמפן פרויען און גיבן אַוועק זייערע לעבנס, און זי האָט אַזוי שוואַך געהאַנדלט אין איר לעבן. זאָל איר כאָטש מאַיקל פאַרגעבן. מיט זיין גרוים גוטסקייט זאָל ער איר פאַרגעבן.

דערנאָך, ווען מען האָט זיך צוגעוואוינט איינער צום אַנדערנס זיין, איינער צום אַנדערנס געשטאַלט, איינער צום אַנדערנס רייד, איז אויסגעקומען אַזוי נאַטירלעך דאָס זיצן צוזאַמען און שמועסן, אַקוראַט ווי מען וואָלט זיך ערשט נעכטן צעשיידט און איצטער טרעפט מען זיך נאָכאַמאָל.

ס'איז גארניט פארלאפן. א חלום געווען. ווי מען האט זיך געבאדן אין טייך און די וואסערן האבן אלץ אראפגעשווענקט.

אבער פלוצלונג — קלונג. דער שיין פון מרים'ס אויגן האט זיך אפ־געטאן, דאס פנים איז איר געווארן בלאס, און דער האלז איז איר געווארן רויט. די ווירקלעכקייט קומט אן. מיט אזוינע פעסטע שטארקע טריט פון א באלעבאס, שפאנט זיך אריין אייב בארנעץ.

— א, א גאסט! מרים'ל, דו האסט א גאסט, — דערפרייט ער זיך זייער שטארק און שטרעקט אויס א לאפע צו מאיקל'ען. — איך האב אבער פאר־שטאנען, אז דו קערסט האבן געסט, — בארימט ער זיך, וואס פאר א גרויסער חכם ער איז. — איך זע עפעס, אז בײדע פענצטער זיינען ליכטיק, טראכט איך מיר: „מרים'ל קער שוין אוודע האבן געסט בא זיך."

ער איז זייער צופרידן, אייב בארנעץ, מיטן גאסט. ער פאדיעט ארום מאיקל'ען.

— פארבעט אים, מרים'ל, צו סאפער, — ווענדעט ער זיך צו זיין פרוי.

מאיקל וויל ניט בלייבן צו קיין שום סאפער. מאיקל וויל גלייך אנטלויפן. ער שעמט זיך פאר מרים'ען, ווען ער דערזעט אייב בארנעצ'ן. ער וויל אנטלויפן.

— אויב אזוי, וועל איך אייך צופירן מיט מיין מאשין צום סטיישאן, — וויל ער כאטש מיט עפעס מהנה זיין דעם טייערן גאסט.

— יא, מאיקל, מיר וועלן דיך צופירן צו דער באן, — זאגט מרים מיט גרויסע טרויעריקע אויגן.

מאיקל און מרים זעצן זיך אריין אין דער מאשין. מאיקל העלפט איר אריינשטייגן אין דער מאשין. שמייכלט אייב בארנעץ. ס'טוט אים הנאה, ווי דער דאזיקער טייערער גאסט באנעמט זיך אזוי דעליקאט צו זיין ווייב.

זי איז א געפאלענע, מרים. זי באהאלט אפילו ניט פון אים איר געפאלנ־קייט. זי האט איצט מורא צו קוקן אים אין די אויגן. זי זיצט מיט אן אויס־געצויגענעם האלז, אקוראט ווי זי וואלט געזאגט צו אים:

— נא, מאיקל, קוילע מיך.

פונקט אזוי האט זי אויסגעקוקט דעמאלט, ווען ער איז ארויפגעגאנגען צו איר און געטראפן א ליכטיק הויז און זי אין די כלה־קליידער. מיט אן אויסגעצויגענעם אונטערטעניקן האלז האט זי אים באגעגנט אף דער שוועל. ער וויל ניט, מאיקל, זי זאל זיין געפאלן. ער נעמט אן איר האנט, און זי ווערט זיך ניט. זיי הייבט אן צו ציטערן, איר האנט. זיי טוליען זיך, אירע פינגער, צו זיינע. דאס וואס דאס מויל קאן ניט זאגן, זאגן איצט אירע

פינגער! היימישע פינגער. זיי דערקענען זיך גלייך. א גרויסע שמחה באַפאַלט אַט דיביידע הענט. שוין יאָרן און יאָרן, אַז זיי האָבן זיך ניט געזען צוזאַמען, די הענט. זיי פאַלן צו, די פינגער, איינער צו אַנדערן, און קושן זיך, און רעדן איינער צום אַנדערן. אייב באַרנעץ דרייט אויס דעם קאָפּ און צעשמייכלט זיך. ס׳געפעלט אים, ווי פיין זיי שווייגן איינער צום אַנדערן.

גאַסן לויפן פאַרביי. ליכט שווינדלט פאַרן אַטאָמאָביל־פענצטער. א פּאַרק טראָגט זיך דורך. איבער אַלע וועלטן האָבן געבענקט די הענט איינע נאָך דער אַנדערער. איצט האַלטן זיי זיך צו. זיי ווילן זיך שוין ניט פאַרלאָזן. קוים זיך ווידער געטראָפן. זיי האָבן זיך געזוכט, די הענט, איבער וועלדער און פעלדער, איבער טייכן און ים׳ען. זיי האָבן זיך אָנגעטראָפן ווידער...

— און אַט זיינען מיר שוין דאָ, — מאַכט אייב באַרנעץ פריילעך און שטאָלץ, וואָס ער איז אַזאַ פלינקער מאַשינען־טרייבער און ער האָט אַזוי שנעל אים צוגעפירט צו דער סטאַנציע.

די הענט וויינען. זיי ווילן זיך ניט צעשיידן. זיי פאַרהאַלטן זיך ביזן לעצטן טראָפּן.

— קומט אַמאָל צו אונז צו גאַסט, — לאַדט אים איין אייב באַרנעץ. — א, מרים׳ל? — ווענדעט ער זיך צו זיין ווייב. ס׳הייסט, זי זאָל אים אויך איינלאַדן.

דער אַטאָמאָביל דרייט זיך אויס צוריק אַהיים. מאַיקל זעצט זיך אין דער באַן. די באַן לאָזט זיך לויפן מיט א וואָיעניש איבער די פאַרנאַכטיקע אומעטיקע פעלדער...

ווען איין מענטש קושט דעם צווייטן מיט גרויס גוטסקייט...

ס'האָבן געברומט אירע בלוטן נאָך מאַיקל'ען די ערשטע פּאָר יאָר. ס'האָט ווי געטאָן זיין נאָמען אפילו. ס'האָט ווי געטאָן זיין שמייכל, ס'האָט איר פאַרקלעמט פון זיין געשטאַלט, וואָס האָט זיך באַוויזן אין איר געדאַנק.

דערנאָך איז שוין געקומען די גרויקייט פון לעבן. פאַרשלאָפענע יאָרן זיינען געקראָכן. א פוילקייט צום לעבן. א שאָף אין פעלד צופּט זיך דאָס גראָז. ס'איז שטיל אין די אויערן. קיינער קומט ניט. אזוי דאַרף דאָס מסתמא זיין.

איצט האָבן זיך ווידער צעברומט אירע בלוטן מיט א גרויס גערויש. זי וואונדערט זיך, מרים, ווי זי האָט דאָס געקאָנט דערלאָזן. העלדישע פרויען פאַראַן אויף דער וועלט, וואָס קעמפן פאַר זיך און פאַר אלע שוועסטער־פרויען. אין אלע מעשיות פון דער סאָוט, וואָס ער האָט איר דערציילט, האָט זי געזען איר אייגענע געפאַלנקייט. זי האָט ניט געקאָנט קעמפן אפילו פאַר איר אייגן לעבן. וואָס טוט זי אין דער מאַשין פון דעם פרעמדן מאַן מיטן רויטן קאַרק? וואָס מיינט דאָס שיינע הויז מיטן ווייסן גאַניק צו איר?

— קום, מרימ'ל, איך בין שוין זייער הונגעריק, — פּעסטשעט זיך באַרנעץ פאַר זיין ווייב.

ער איז הונגעריק, איר מאַן, דאַרף מען אים אָנקאָרמענען. זי דערלאַנגט אים די וועטשערע.

— א געשמאַקער באָרשטש, מרימ'ל, — מאַכט ער זייער צופרידן.

ער האָט ליב באָרשטש, אייב באַרנעץ, פעטן באָרשטש מיט א מאַרך־ביין. זי ווייסט שוין, וואָס ער האָט ליב און זי שטעלט אים צו אלע באַליבטע זאַכן זיינע. זי האָט אים ניט פיינט, מרים. זיך צוגעוואוינט שוין צו דעם דאָזיקן מענטשן. זי דערוואַרטעט אים שוין אלע פאַרנאַכט. באַאומרואיקט זיך, ווען ער פאַרשפּעטיקט...

— עס, מרימ'ל, ס'ווערט קאַלט, — זאָרגט ער זיך וועגן איר, וואָס זי זיצט זיך אזוי א בלאַסע און א פאַרקלערטע.

זי טראַכט, מרים. זייער שנעל לויפן די געדאַנקען. זי וואונדערט זיך, צי זי וואָלט געקאָנט פאַרלאָזן דאָס הויז. אזוי זיך אוועקגיין און מער זיך

ניט צוריקקערן. זי האָט ליב באַקומען דאָס הויז.

זעקס צימערן פאַרמאָגט דאָס הויז. גייט זי איצט פון צימער צו צימער און צינדט אָן אַלע ליכט.

— וואָס טוסטו, מרים׳ל?

זי וויל איצט, אַז אַלע צימערן זאָלן זיין ליכטיק און צו זען איר גרויסע שאַנדע. זי גייט אַריין אין גרויסן זאַל — דער גאַסט־צימער. אַ גרויסע פּיאַנאָ שטייט דאָרטן. אַ פאַרשלאָסענע. מרים קאָן ניט שפּילן אַף קיין פּיאַנאָ. צוליב וואָס האָט מען באַדאַרפט די פּיאַנאָ? אָבער אייב האָט געזאָגט, אַז ס׳איז זייער שיין, ווען אַ פּיאַנאָ איז דאָ אין הויז. זי צעעפנט די פּיאַנאָ, מרים, און גיט אַ קוועטש אַ פּאָר ביינדלעך. דערטראָגט זיך פון דאָרטן אַ פאַרוואונדעטער געשריי. רויטע לעמפּעלעך הענגען אונטער דער סטעליע. זיי מאַכן רויט דעם גרויסן זאַל. און אַז מען וויל, צינדט מען אָן די בלויע לעמפּעלעך, ווערט בלוי דער גאַנצער צימער.

אַ ביבליאָטעק־צימער מיט שאַפעס פול מיט ביכער. זי האָט געקויפט, וואָס פאַר אַ בוך ס׳איז נאָר דערשינען. געשלונגען זיי מיט גרויס דורשט. געוואָלט וויסן, וואָס זאָגן קלוגע מענטשן וועגן לעבן.

אָט איז דער עס־צימער מיטן גרויסן טיש, אַרום וועלכן ס׳זיינען שטענדיק געזעסן בלויז צוויי מענטשן. עלעגאַנטע בענקלעך שטייען אויסגעשטעלט, ליטישע און סטאַטעטשנע. קלאָרע, קרישטאָלענע ליכט פאַלט פון די לאָמפּן.

— מרים׳ל, וואָס טוסטו? — איז ער שוין רעכט דערשראָקן.

די גרויסע ציכטיקע קיך מיטן ווייסן אויוון, מיט די ווייסע טעלער און גלעזער אין די פענצטערדיקע שאַפעס, מיט די זילבערנע גרויסע פינקלדיקע טעפּ.

דער באָד־צימער מיט דעם גראָבן שפּיגל־גלאָז, מיט דעם ציכטיקן לייַלעך אַרום דעם שפּריץ, מיט דער מאַרמאָרנער גלאַנציקער וואַנע, מיט די קעסטלעך, בערשטלעך, סלאָיקעלעך און טערקישע האַנטיכער.

דער גראַמער שלאָף־צימער מיט דעם גרויסן ברוין־רויטלעכן בעט מיט דער קאָלירטער זיידענער צודעק אַף דער בלויער קאָלדרע.

— מרים׳ל, ס׳איז שוין שפּעט, קום שלאָפן.

מען לייגט זיך ביידע שלאָפן, מאַן און ווייב. ער וויל זי אַרומנעמען, זי רוקט זיך אַף צו דער וואַנט.

— מרים׳ל, אַ?

זי טוליעט זיך צו דער קילער וואַנט. ער מיינט ס׳איז אַ שפּיל אַזאַ, געפעלט אים די שפּיל. שטרעקט ער אויס די האַנט.

— ניטע, ריר מיך ניט אָן! — שרייט זי אויס אין דערשרעק.

וואונדערט זיך אייב בארנעץ, ווייל בלויז די ערשטע צייט נאָך דער חתונה האָט זי געוויזן ווידערשטאַנד. דערנאָך איז זי געוואָרן אַ געהאָרכזאַמע. ווען ער האָט געוואָלט, איז ער געקומען און גענומען לוסט פון דעם יונגן פרישן קערפער.

— מרימ'ל, אַ?

נו, אַז זי שווייגט, מסתמא פילט זי ניט גוט. ער וועט איינשלאָפן. איינגעשלאָפן מיט אַ שנאָרך. איז מרים געבליבן אַ וואַכנדיקע און זיך געוואונדערט, ווי אַזוי האָט זי געקאָנט זיך געפינען לעבן אָט־דעם מענטשן די גאַנצע צייט. ווייזט אויס, אַז זי איז פאַרטעמפּט געוואָרן, גאָרניט געוואוסט. עס איז געווען אַ מין אומבאַקוועמער חוב. אַליין איז זי פאַרבליבן אַ מיידל אַלע יאָרן. זי האָט ניט געוואוסט, וואָס עס הייסט געגנום מיט אַ מאַן. אַ פאַרפרוירענע און אַ פאַרגליווערטע אַלע יאָרן. וואָלט כאָטש געווען געבוירן געוואָרן אַ קינד.

שפּעט אין דער נאַכט האָט זיך געלאָזט אויסוועבן אַ חלום אַזאַ, ווי זי און מאַיקל גייען האַנט־אין־האַנט אַף וויליאַמסבורגער בריק. זי האָט גאָר קיינמאָל ניט געוואוסט וועגן אייב באַרנעץ. ניט געווען אַזאַ מענטש אַף דער וועלט. זי און מאַיקל גייען שוין שטענדיק אַזוי צוזאַמען און ס'שיינט די זון אַפן איסט־ריווער און ס'שפּילט דער גאַנצער בריק. ניט אַף דראָטן הענגט דער בריק, נאָר אַף סטרונעס אַזוינע, וואָס וויגן זיך און וואָס ברומען אַ געזאַנג צו דער גאַנצער יונגער מענטשהייט, וואָס שפּאַצירט אַף דעם בריק. עפּעס ווי אַ גרויסער יום־טוב היינט. רויטע, געלע, גרינע לעמפּלעך אין די טויזנטער אַריינגעפּאַסט אין יאַפּאַנעזישע לאַמטערנעס, באַלויכטן דעם ריזיקן שפּאַציר־גאַנג איבערן איסט־ריווער. ס'גייען נאָך יונגע פּאָרלעך. אַלע גליקלעכע. אַ גרויסע פרייד אַף דער וועלט. איר שוועסטער מילדרעד גייט אויך מיט אַ בחור. די בחורים צימבלען אַף יוקעלעילים. קיין אָטאָמאָבילן לויפן ניט אַף דעם בריק. אַלץ האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר זיי, פאַר די יונגע פּאָרלעך. מאַיקל קושט זי און זאָגט צו איר:

— ווען איין מענטש רעדט צום אַנדערן מיט גרויס גוטסקייט, איז דאָס אַ גרויסע בענטשונג. היינט נאָך, ווען איין מענטש קושט דעם צווייטן מיט גרויס גוטסקייט, דערהויבט מען זיך צו דער העכסטער הויכקייט.

זי לאַכט, מרים, פון דעם מאַיקל'ען, וואָס מוז שטענדיק אויסטייטשן יעדן קוש, וואָס ער טוט איר. אָ, איר מאַיקל, דער קלוגער שיינער מאַיקל.

וואָס טוסטו דאָ, מרים?

די מאַמע איז געקומען פאַרנאַכט אַהיים און געטראָפן מרים'ען זיצן אין דער פינצטער.

— טאָכטער, מרים, ס'איז דו? — פרעגט די מאַמע און ס'פאַלט איר איין דאָס האַרץ פון איר פּלוצימדיקן וויזיט, פון איר טרויעריקן זיצן.

— ס'איז איך, מאַמע, — ענטפערט מרים אַ שולדיקע.

— וואָס איז געשען? — פרעגט בעסי אין גרויס פּחד.

— איך בין געקומען מיט דיר וואוינען, — ענטפערט מרים און וואַרט מיט אַ קלאַפּנדיק האַרץ, וואָס די מאַמע וועט דערויף זאָגן.

די מאַמע זאָגט אָבער גאָרניט. זי זעצט זיך אַנידער אויפן בענקל, אַ מידע פון דעם שווערן טאָג אַרבעט. אוי, ווי אירע ביינער זיינען צעבראָכן, ווי אירע פיס טוען שוין ווידער וויי. זיי ווערן געשוואָלן. זיי לויפן־אויף אַזוינע מאָדנע און גראָבע, און דאָ נאָך איר אומגליקלעכע טאָכטער. זי וואָלט שוין געוועז געדאַרפט פון לאַנג אַוועק פון אים, ווייל ווי איז צו דער פרוי, וואָס איר לייב איז פרעמד צו אַן אייגענעם מאַן. זי האָט זיך די גאַנצע צייט אָנגעשטויסן, אַז איר קינד ווייסט ניט דעם גענוס פון מאַן, אַז זי איז געבליבן אַ פאַרגליווערטע און אַ פאַרפרוירענע. וואָס־זשע זאָל זי איצט זאָגן צום קינד? זי וועט בעסער איינדרימלען. שווער מאַכן זיך צו אירע אויגן. שווער באַפאַלט זי דער שלאָף אַזוי זיצנדיק אויפן בענקל. אירע איברים ווערן איר אָפּגענומען. בלויז די פיס בלייבן וואַכנדיק. שווערע גראָבע פיס, און זיי צעוואַקסן זיך ערשט איצט, די פיס, אַזוינע גרויסע און ברייטע.

מרים האָט זיך שוין ניט געקאָנט דערוואַרטן, וואָס איר מאַמע וועט איר זאָגן. די מאַמע אירע שווייגט. אין דער פינצטער זיצט די מאַמע אירע און שווייגט פון דאָרטן אַרויס. אַ שווייגנדיקע מאַמע אַלע יאָרן, האָט ליב צו זיצן אין דער פינצטער. זי קאָן ניט פאַרליידן די ליכט. נאָך אין קלינטאָן סטריט, ווען אַלע זיינען געזעסן אַרום טיש, פלעגט זי אַוועקגיין אין דער פינצטערער קיך, זיך אַוועקזעצן אויפן בענקל דאָרטן און אַזוי אָפּזיצן ביז שפּעט אין דער נאַכט. אַן אומעטיקע מאַמע פאַרמאָגט זי, מרים. וואָס קאָן איר שוין אַזאַ מאַמע העלפן? איז וואָס־זשע איז אַזוינס אַ מאַמע, ווייל איצט

מרים וויסן. וואָס מיינט צו איר די פרוי, וואָס האָט זי געבוירן און איבער־געלאָזט אַף הפקר צום שווערן לעבן.

ליוסי קומט אריין אַזאַ אומעטיקע. זי האָט נאָך מרימ'ען ניט געזען אין דער פינצטער. ערשט ווען זי האָט אָנגעצונדן די גאַז, האָט זי ערשט דעמאָלט דערזען איר שוועסטער מרימ'ען, ווי זי זיצט אַזאַ שולדיקע.

— וואָס טוסטו דאָ? — פרעגט ליוסי אַ דערשראָקענע.

— געקומען דיך זען, — מאַכט מרים כלומרשט אין שפּאַס.

— ניין, זאָג מיר דעם אמת, וואָס איז געשען? — פאַרשטייט גלייך ליוסי, אַז עפּעס איז שוין געשען.

— איך בין זיך צעגאַנגען מיט מיין מאַן, — פאַרשעמט זיך פּלוצלונג מרים, וואָס זי האָט געזאָגט: „מיין מאַן".

ענטפערט איר שוין ניט דערויף ליוסי. זי טראַכט אויך, אַז מרים וואָלט שוין געדאַרפט פון לאַנג אַזוי טאָן. זי וויל איבערהויפּט ניט מער טראַכטן וועגן איר שוועסטער. זי האָט אירע אייגענע צרות. זי איז פאַרצווייפלט ביז גאָר. ס'וועט איר אויסקומען זיך וואַרפן אין וואַסער אריין.

— אָבער וואָס איז דער מער מיט דיר? — כאַפּט זיך גלייך מרים, אַז איר יונגע שוועסטער איז זייער אומגליקלעך. — וואָס קוקסטו מיר אַזוי אוים?

— אָ, גאָרניט, מיד פון דער אַרבעט, — האַקט זי אָפּ אַ ליגן גלייך אַפן אָרט, ווייל זי אַרבעט שוין ניט די לעצטע וואָכן. אַוועק איר באָס קיין אויסלאַנד, חתונה געהאַט מיט זיין באַשערטער. ליוסי'ן האָט ער אַפילו ניט געלאָזט וויסן, ווען ער פאָרט. זי האָט בכלל ניט געוואוסט, צי ער דאַרף פאָרן. זי האָט זיך געקליבן אים דערציילן וועגן איר לאַגע, און דאָס אַלץ אָפּגעלייגט. ווען זי האָט שוין קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט און אים געמוזט זאָגן, האָט זי געטראָפן דעם אָפיס אַ פאַרשלאָסענעם.

ליוסי נעמט אַרום איר שוועסטער און צעוויינט זיך.

— וואָס איז, ליוסי? וואָס איז געשען? — דערשרעקט זיך די גרויסע שוועסטער.

— אָ, גאָרניט, — וויל ליוסי ניט דערציילן. זי שעמט זיך פאַר איר וואווילער, פאַר איר גרויסער, גוטער שוועסטער.

קושט זיך מיט אים און וויינט

ליוסי גייט אַריין צום באָרדער אין צימער. ער איז נאָך ניטאָ. ער לערנט אין אַרבעטער־אוניווערזיטעט. קומט זייער שפּעט אַהיים. זי ליגט זיך אַף זיין בעט. זי בענקט נאָך אים. זי וואָלט געוואָלט ער זאָל שוין וואָס גיכער קומען און רעדן צו איר. אַ פּנים מיט קרומע קנייטשן, מיט קורצזיכטיקע אויגן, מיט ברילן, אַ קליין־געוואיקסיקער. אָבער יעדער וואָרט זיינס איז פול מיט טעם. זי האָט אַפילו שוין אָנגעהויבן צו רעדן מיט אים אידיש. זי האָט זיך שטענדיק געשעמט מיטן אידיש. זי שעמט זיך איצט אויך, אָבער צו אים זי וויל זי דוקא רעדן אידיש. ס'איז גוט צו ליגן אין זיין בעט. אָט דאָ איז זי געראָטעוועט. עס ווערט גרינגער דער אומגליק. זי טראַכט שוין גאָרניט. ס'גייט אַוועק שעה נאָך שעה אין אַזאַ מין דערלייזונג. שאַ, ער גייט. זי דערקענט שוין זיינע טריט. לויפנדיקע טריט, און ברומט זיך שטענדיק אונטער עפּעס אַ ניגונ'דל. ער ווייסט ניט, ווער ס'ליגט באַ אים אין בעט. ער צינדט אָן די גאַז. ער דערזעט אירע גרויסע אומעטיקע אויגן, וואָס קוקן אַף אים און בעטן רחמנות.

— וואָס טוסטו אין מיין בעט? — גיט ער אַ קאַרטשע איין דאָס גראָבע נעזל.

— ס'איז וואַרעם אין דעם בעט, כאַ־כאַ־כאַ, — צעלאַכט זי זיך.

— הייסט דאָס, אַז ס'איז דאָ יאָ וואַרעם, — גיבן זיך אַ צעפינקל באַ אים די שוואַרצע קורצזיכטיקע אייגעלעך.

— אָ, מענדעלע, מענדעלע, — זעצט זי זיך אויף און וויל זיך לאַסטשען צו אים.

— וואָס מענדעלעסטו מיר פאַר די לעצטע עטלעכע טעג? — שרייט ער כלומרשט אָן אַף איר.

— אָ, ביזט אַזאַ קלוגער, מענדל. זאָג מיר, — ווייסט זי ניט וואָס זי וויל אים זאָגן, און זי וויל אים עפּעס גראָדע יאָ דערציילן, אָבער ווי אַזוי?

— וואָס בעלעמעטשעסטו? — בייזערט ער זיך. — אַרוים מיט לשון. וואָס קוועטשסט דיך דאָרטן, דערצייל.

— אָ, מענדל, ס'איז שווער...

— ווען איז דען ניט שווער? — האָט ער צו איר אַ טענה. — יעדן

איינעם איז שווער. און אַלץ נעמט זיך פון אונזער אָרעמקייט.

— אָ, ס'איז ניט פון דער אָרעמקייט, — גיט זי אַ זיפץ.

— פונוואַנעט ווייסטו, אַז ס'איז ניט פון דער אָרעמקייט? — וויל ער בײַ איר אויסנאַרן דעם אמת. — אַלץ קומט פון דער אָרמעקייט.

— ס'איז עפּעס אַנדערש, — קאָן זי ניט זאָגן דייטלעך און קלאָר, וואָס עס איז דער עפּעס אַנדערש.

— דער אַנדערש איז אויך צוליב דער אָרעמקייט, — קוקט ער איר אַריין מיט זיינע דורכדרינגלעכע קורצזיכטיקע אייגעלעך. און ליוסי'ן דאַכט זיך אויס, אַז ער האָט שוין געטראָפן, אַז ער האָט שוין פאַרשטאַנען אַלץ, אַלץ. ס'ווערט אים אַזש קאַלט פון דעם.

— אָ, מענדעלע, רעד צו מיר, — בעט זי זיך בײַ אים.

קאָן ער צו איר שוין אויך ניט רעדן. ס'ווערט אים אויך קאַלט. עפּעס האָט ער טאַקע יאָ פאַרשטאַנען. שוין פאַר די לעצטע עטלעכע טעג, אַז זי איז אַזוי צעדרייט און ער האָט פיל געטראַכט וועגן איר צעדרייטקייט. ער האָט זיך שוין אָנגעשטויסן אַז ס'דאַרף זיין פאַרבונדן מיט יענע נעכט, ווען זי, אַן אויסגעפּוצטע אין זיידענע קליידער, פלעגט אַרויספאָרן מיט יענעם רייכן מאַן. ער קוקט אַף איר צודרינגלעך, אַ שטראָפנדיקער, אַ כמורנער.

— אָ, ניין, ס'איז ניט דאָס, וואָס דו טראַכסט, — וויל אים ליוסי אַראָפּ־פירן פון וועג.

— פונוואַנעט ווייסטו, וואָס איך טראַכט? — פרעגט ער מיט איינגע־שמעלערטע קורצזיכטיקע אייגעלעך.

— וואָס דו זאָלסט ניט טראַכטן, איז דאָס ניט דאָס, — וויל זי אים צע־טומלען זיינע געדאַנקען. און כדי ער זאָל טאַקע מער ניט טראַכטן פון איר קיין בייז, נעמט זי אים אַרום און גיט אים אַ קוש. ס'ערשטע מאָל, וואָס זי טוט צו אים אַזאַ זאַך. האָט שוין גראַדע דער קוש יאָ צעטומלט זיינע גע־דאַנקען. געבליבן איז ער זיצן אַ פאַרלוירענער, מיט אָפענע ליפּן, מיט זיינע שיטערע ציינדלעך.

ליוסי האָט זיך צעלאַכט פון זיין פאַרלוירנקייט. שטענדיק פרייט זי זיך, ווען דער דאָזיקער קלוגער מענדל פאַרלירט זיך פאַר איר. זי גיט אים נאָך אַ קוש, און נאָך אַ קוש און לאַכט, און לאַ־אַ־אַ־כט. אָבער באַלד גייט איבער איר געלעכטער אין געוויין. גיט ער איר אַ קוש. לאָזט זי אַזוי גיך ניט אָפּ זיין קוש און וויינט.

— נו, שאַ, שאַ, — מאַכט ער מיט גרויס ליבע. און זי וויינט און ווי־יי־נ־ט, קושט זיך מיט אים און וויינט.

מען האָט אונז אָפּגענאַרט

זיי שלאָפן שוין ווידער צוזאַמען, ווי אַמאָל אױף קלינטאָן סטריט. אױפן שמאָלן בעט ליגן זיי צוגעטוליעט איינע צו דער אַנדערער און בײַ ליוסי'ן קלאַפּט דאָס האַרץ זייער הויך.

— וואָס איז דיר, ליוסי שוועסטערל? פאַרוואָס קלאַפּט אַזוי שטאַרק בײַ דיר דאָס האַרץ? — פרעגט מרים מיט דער זעלבער גוטסקייט אין קול, ווי אַמאָל, ווען ליוסי איז נאָך געווען אַ קליין מיידל.

— איך ווייס ניט, — איז יענע הילפלאָז.

— ביזט אפשר קראַנק? — זאָרגט זיך מרים.

— איך ווייס ניט, — האָט זי איין תירוץ.

— דערציי‍ל מיר, ליוסי שוועסטער, — נעמט זי מרים אַרום. — דערציי‍ל מיר און שעם זיך ניט.

— אָ, מרים, ס'איז מיר ניט גוט, — קלאָגט זי זיך.

— ביזט פאַרליבט, ליוסי?

— אין וועמען זאָל איך זיין פאַרליבט? — האָט זי צו דער שוועסטער אַ טענה.

— איך ווייס, אפשר אין באָרדער? — פאָרשט מרים איר קליינע שוועס־טערל. זי האָט שוין געהאַט אורזאַכן אַזוי צו דענקען, זעענדיק ווי זי פאַר־ברענגט אין זיין צימער מיט אים שטונדן און שטונדן.

— ער איז דאָך אַ יוראָפּישער? — האָט זי ווידער צו דער שוועסטער אַ טענה, — און אַזאַ קלייניקער מיט גרויסע ברילן.

— ס'איז גאָרניט, שוועסטער, וואָס ער איז אַ יוראָפּישער, און אויך וואָס ער איז אַ קלייניקער, — אַרגומענטירט מיט איר מרים. — דער עיקר, אַז דו האָסט אים ליב. אין ליבע ווערט אַלצדינג שיין און אַנגענעם, און מען באַקומט אַזאַ גרויסן פאַרלאַנג צום לעבן, — רעדט די עלטערע שוועסטער וועגן ליבע און מיינט ניט נאָר ליוסי'ן, נאָר זיך אויך.

— איך דענק אַפילו ניט וועגן אים, — ווערט ליוסי מיטאַמאָל שטאָלץ און בלאָזט זיך אָן.

— נו, דענק־זשע וועגן גאָרניט, ליוסי, און שלאָף איין. ס'איז שוין שפּעט אין דער נאַכט. די גאַנצע וועלט שלאָפט שוין, ווען מיר אויך

שלאָפֿן, — רעדט צו איר די עלטערע שוועסטער אין דעמזעלביקן טאָן, ווי אַמאָל, צוריק מיט יאָרן, ווען יענע איז נאָך געווען אַ קליינע.

ציט זיך ליוסי צו אירע רייד, טוליעט זיך צו דער שוועסטער און מען ווערט ביידע אַנטשלאָפֿן, ווי אין די אַלטע גוטע צייטן. אָבער שפּעט אין דער נאַכט האָט זיך ליוסי אויפֿגעכאַפּט מיט גרויס שרעק און אויפֿגעוועקט די שוועסטער.

— וואָס איז געשען, ליוסי? — איז יענע צעטומלט.

— איך בין טראָגנדיק, מרים, — פּלאַצט ליוסי אַרויס אָן שום פֿאַר־רעדעס.

— וואָס רעדסטו נאַרישקייטן, — פֿאַרשטייט אַפֿילו ניט יענע, וואָס זי האָט איר נאַר־וואָס געזאָגט.

— יאָ, איך בין טראָגנדיק, — צעוויינט זי זיך.

ליוסי האָט איר אַלץ דערציילט, און מרים האָט זי געשלאָגן. איבער די באַקן געשלאָגן און געמאַכט בייז:

— אַ, דו, דו, — וואָס „דו" האָט זי אַפֿילו ניט געקאָנט זאָגן.

ליוסי האָט זיך געלאָזט שלאָגן. ס'זיינען איר געווען ליב דער שוועס־טער'ס פּעטש. זי האָט בלויז געוויינט און זיך געבעטן:

— ראַטעווע מיך, מרים, ראַטעווע מיך.

מרים האָט זיך דערנאָכדעם געוואונדערט, וואָס זי האָט געשלאָגן די קליינע שוועסטער. זי האָט זיך אויך געוואונדערט, וואָס זי פֿילט אַזאַ גרויסע באַליידיקונג פֿון דעם. אפֿשר דערפֿאַר, וואָס זי האָט נאָך אַלץ געטראַכט וועגן ליוסי'ן, ווי וועגן אַ קליינער שוועסטערל, און האָט בשום אופֿן זיך ניט געקאָנט פֿאָרשטעלן זי אַלס אַ פֿרוי. יאָ, אַ פֿרוי ליגט לעבן איר, אַ זינדיקע פֿרוי און זי איז איר שוועסטער. און זי ווערט פֿול מיט רחמנות צו דער דאָזיקער זינדיקער שוועסטער. דורכן גאַנצן לעבן זיינען אָפּגעטאָן געוואָרן צו אירע פֿאַמיליע אַזוינע גרויסע אומגערעכטיקייטן. אַ טאַטע, וואָס איז געשטאָרבן אין זיינע יונגע יאָרן, אַ שוועסטערל מילדרעד, וואָס איז פֿאַרפֿאַלן געוואָרן און מען ווייסט ניט וועגן איר גאָרניט. אַ שווייגנדיקע מאַמע, וואָס האָט קיינמאָל ניט געקאָנט ריידן צו אירע קינדער. זי אַליין, וואָס איז אָפּ־געשטאַנען מיט אַ מאַן זעקס יאָר, און האָט ניט געוואוסט דעם זינען פֿון דעם. אַ ברודער מויש — אַ פֿאַרברעכער. זי האָט דאָך שוין געזען מויש'ס בילד אין די צייטונגען. מיט די לאַנגע אויערן איז ער געווען אויסגעמאָלן. אין פּאָליציי־סטיישאָן האָבן איר די רעפּאָרטערס אַראָפּגעכאַפּט, אין פֿאַר־

בינדונג מיט א מאָרד. אַ פאַמיליע אַזאַ אַף דער איסט־סאַיד, און פאַרוואָס? און פאַרוואָס?

— איך וועל דיך ראַטעווען, ליוסי שוועסטערל, — טרייסט זי מרים מיט גרויס גוטסקייט, און גלעט דעם דאַזיקן זינדיקן קערפּער.

— ווי אַזוי? — וויל ליוסי וויסן.

— מיר וועלן זען, — פאַרזיכערט זי מרים, — מיר וועלן שוין זען.

:: :: ::

דער גרויסער שוידער פון דער אָפּעראַציע ליגט נאָך אין ליוסי'ס אויגן. גרויסע צעוויטיקטע אויגן. זי ליגט אַף איר בעט און וויל ניט אָפּלאָזן איר שוועסטער מרים פון זיך.

— אָ, גיי ניט אַוועק, בלייב מיט מיר, — בעט זי זיך.

— זיי ניט קיין קינד! — שרייט אַף איר אָן די שוועסטער.

אָבער ליוסי האָט מורא מען זאָל פון איר אַוועקגיין. זי וועט נאָך שטאַרבן.

— אוי, אוי, מרים, איך וועל שוין דאָס מער ניט טאָן, — קלאַמערט זי זיך אין דער שוועסטער'ס הענט.

דער מאַמען האָט שוין מרים פאַררעדט די ציין. איר געזאָגט, אַז ליוסי פילט זיך ניט גוט. ווייזט אויס, אַ פאַרקילונג. די מידע מאַמע דערשרעקט זיך טאַקע, וואָס דאָס קינד איז קראַנק. אָבער גוט כאָטש, וואָס מרים איז שוין דאָ אין הויז. זי וועט שוין אַכטונג געבן אַף ליוסי'ן. זי האָט שטענדיק אַכטונג געגעבן אַף איר. זי וועט זיך דערווייל צוזעצן. דער געשוואָלענער פוס נאָגט איר דעם גאַנצן מאַרך.

— לאָז אים ניט אַריין, מענדל'ען, — בעט זיך ליוסי בא איר שוועסטער, ווען זי דערהערט זיינע איילנדיקע טריט.

— וואָס אַרט דיך, אַז ער וועט אַריינגיין צו דיר? — שפּאַרט זיך מיט איר די שוועסטער.

— ער וועט זיך נאָך דערוויסן, — האָט ליוסי מורא. — דו קאָנסט אים נאָך ניט. ער איז זייער אַ קלוגער.

— ער וועט ניט וויסן, ער וועט ניט וויסן, — שמייכלט מרים, וואָס ליוסי טרייבט אַזוי איבער דעם באָרדער'ס קלוגשאַפט.

אָבער ער האָט שוין יאָ געוואוסט, דער מענדל. ער האָט שוין דער־שמעקט דעם גאַנצן ענין.

פון אַ באַמערקונג דאָ און דאָרט, פון אַן אומפאַרזיכטיק וואָרט, וואָס האָט זיך אַרויסגעכאַפּט בא ליוסי'ן, פון איר וועלן אים פאַרזיכערן, אַז עס

איז בלויז אַ פֿאַרקילונג, און אַז ער זאָל איר גלויבן, אַז ס'איז בלויז אַ פֿאַר־קילונג. ער האָט זיך געפֿילט זייער נידערגעשלאָגן פֿון דעם. ער האָט מיט־אַמאָל דערפֿילט אַ גרויסע מידקייט און איז געזעסן אַן אײַנגעהויקערטער לעבן איר בעט און געשוויגן.

— פֿאַרוואָס רעדסטו צו מיר ניט? — מאָנט ליוסי פֿון אים רייד.

— וואָס זאָל איך רעדן? — מאַכט ער טרויעריק. — אַזוי איז דאָס. מיר ווערן געבוירן אין אַן אָפּגענאַרטער וועלט.

— וועגן וואָס רעדסטו? — דערשרעקט זיך ליוסי.

— אָט וועגן זיך רייד איך, וועגן דיר, — גיט ער זיך אַ מאַך סתם אַזוי.

— וואָס וועגן מיר? — איז זי איצט זייער פֿילבאַר וועגן זיך.

— מען האָט אונדז אָפּגענאַרט ליוסי, זייער מיאוס אָפּגענאַרט.

— ווער האָט אונדז אָפּגענאַרט? — דערשרעקט זי זיך טאַקע אויף אַן אמת'ן, טאָמער ווייסט ער שוין.

— יעדער איינער האָט אונדז אָפּגענאַרט, — איז אים זייער טרויעריק.

— איך ווייס ניט, וואָס דו רעדסט? — קאָן זי אים ניט פֿאַרשטיין.

— אָט נעם זיך, צום בײַשפּיל, — שטעלט ער אָן אויף איר זיינע קורצ־זיכטיקע, אומעטיקע אויגן.

— וואָס מיך? — דערשרעקט זי זיך שוין ווידער, טאָמער ווייסט ער.

— אָט ביזטו געבוירן געוואָרן אין אַמעריקע, אין אַזאַ וואונדערבאַר לאַנד. האָסט אַפֿילו ניט גענומען זיך די מי צו פֿאַרשטיין און צו לערנען וועגן דיין אייגן לאַנד.

— וואָס איז דאָ צו פֿאַרשטיין? — וואונדערט זי זיך.

כאַפּט זיך אָבער מענדל, ווי נאַריש ער איז. זי איז איצט אַזאַ קראַנקע און ער דולט איר אַ קאָפּ. ער דאַרף בעסער זיין גוט צו איר. אָבער ער קאָן ניט. ער איז פֿאַרוואונדעט. ער שטויסט זיך שוין אָן, אַז דער דאָזיקער פֿרעמדער מאַן מיטן רייכן אָטאָמאָביל, וואָס פֿלעגט אָפּט קומען נאָך ליוסי'ן און דערנאָכדעם זי אַהיים ברענגען אַ שיכור'ע, האָט זי פֿאַראומריייניקט, פֿאַרשוועכט פֿאַר אים. ער וויל איצט ליב האָבן. ער וויל איר קאָנען פֿאַר־געבן. זיין גראָדער שכל האָט איר פֿאַרגעבן, אָבער זיין בלוט פֿאַרגיט איר ניט. ער גייט אַוועק פֿון איר און לאָזט זי איבער אַ קראַנקע און אַ ווייינענדיקע.

מרימ'ל, אַ?

אייב באַרנעץ איז געקומען אַ באַוואַקסענער, ניט קיין געגאַלטער, מיט רויטע אויגן.

— מרימ'ל, איך קאָן ניט שלאָפן און ניט עסן, — האָט ער צו איר אַ טענה.

— ס'טוט מיר זייער ליד, אייב, — מאַכט זי צו אים מילד, — אָבער מיר קאָנען אָפּ ווייטער ניט פאַרבלייבן צוזאַמען.

— פאַרוואָס? — הויבט ער ניט אָן צו פאַרשטיין דעם גרויסן אומרעכט, וואָס מען האָט אים געטאָן.

מיר זיינען ניט צוגעפּאַסט איינער צום אַנדערן, — וויל זי אים געבן צו דערקלערן.

— האָב איך דיר חס וחלילה געטאָן שלעכטס? — בעט ער זיך בא איר רחמים. — האָב איך דען עפּעס פון דיר געקאַרגט? האָב איך דיר דען חס וחלילה אַפילו געזאָגט אַ הויך וואָרט? — הויבט ער ניט אָן צו פאַרשטיין איר האַנדלונג.

ער איז געווען געוואַלדיק צופרידן מיט זיין פאַרהייראַטן לעבן. האָט ער שוין געמיינט, אַז זי איז אויך צופרידן. אַזאַ פיין נאַשער־שמייכעלע פלעגט אַרומשפּרינגען אָפּ זיינע וואָנצעס, ווען ער פלעגט זיך לאָזן פון זיין אָפּיס אַהיים. ס'דערוואַרט אים אין דערהיים דאָס ליכטיקע שקאַפּקעלע זיינע מיט אירע שיינע האָר, מיט אירע ברוינע קוקערס, מיט דעם לאַנגן אונטער־טעניקן האַלז אירן. אין אַ זומער־פאַרנאַכט, נעמט ער זי אַרויס אין זיין אָטאָמאָביל און פירט זי איבער אַלע שיינע וועגן אַרום דער שטאָט. גיט אַ כאַפּ אַלעמאָל אַ קוק אין שפּיגעלע, און האָט הנאה צו זען, ווי זי זיצט אַזאַ פאַרגאַפטע און פאַרוואונדערטע פון די נאַטור־שיינקייטן. איז אַ ווינטער־פאַרנאַכט, האָבן זיך זיינע וואָנצעס געפרייט, וואָס ער וועט קומען אין דער־וואַרעמער, זויבערער היים, און זי, אַזאַ ציכטיקע און אַזאַ געמיטלעכע, וועט פאַר אים דעקן דעם טיש און אים דערלאַנגען די וועטשערע. נאָך דער וועטשערע וועט ער זיך זעצן אין הוידע־שטול, און קוקן אָפּ איר, ווי זי לייענט אַ בוך, אָדער אַ ציטונג. ער אַליין לייענט ניט גאַרניט, ניט קיין ביכער און ניט קיין ציטונגען. דערפאַר אָבער האָט ער ליב צו זען, ווי זי

לייענט די דאָזיקע ביכער, און ס'איז שוין פאַר אים געווען גענוג. אַז ער האָט זיך געוואָלט שוין לייגן שלאָפן, און זי איז נאָך אַלץ געווען פאַרטאָן אין די ביכער, האָט ער אָנגעהויבן מאַכן צייכנס. זיך געצויגן, געגענעצט ליטיש, געזאָגט: „מרים'ל, אַ, מרים'ל, אַ."

און זי איז שוין אויך געגאַנגען מיט אים אין בעט אַריין. אַ באַלוינונג פאַר אַלע זיינע שווערע יאָרן.

ער האָט ניט געוואָלט איצט אָפּטרעטן. ער האָט ניט געוואָלט אַהיימפאָרן:

— וואוהין וועל איך שוין גיין אָן דיר? — האָט ער געזאָגט מיט גרויס רחמנות צו זיך אַליין. — קום, מרים'ל, מיט מיר אַהיים. אָט גייט צו ווינטער, וועל איך דיר קויפן אַ פאַר־קאָוט, דעם טייערסטן פאַר־קאָוט, וואָס מען קאָן נאָר קויפן. איך וועל ניט זשאַלעווען. ווילסטו פאָרן מיט מיר קיין יוראָפּ? מיטן ערשטן קלאַס וועלן מיר פאָרן, אין די שענסטע האָטעלן וועלן מיר איינשטיין.

מרים'ען רירט די געפאַלנקייט פון אָט־דעם מענטשן. זי האָט אויף אים גרויס רחמנות. אַ מענטש, וואָס האָט געהאַט אַזאַ שווערע קינדהייט, ניט קיין בעסערע קינדהייט ווי זי, מרים, אַליין. (ער האָט איר אַלץ דערציילט אויף זיין אופן, ווי ער האָט „געסאָפּערט" אין דער „אָלד קאַונטרי"). איצטער איז ער טויטלעך פאַרוואונדערט, ווי אַ חיה, וואָס ווייסט ניט פאַרוואָס, אָבער מען פילט, אַז ס'טוט וויי.

— דו זעסט, מרים'ל, איך וויין פאַר דיר, — נעמט ער טאַקע און וויינט פאַר איר.

אויף אַ בענקל אין עס־צימער איז ער שוין פאַרבליבן אַ גאַנצע נאַכט, ווען מרים איז אַוועק שלאָפן צו ליוסי'ן אין צימער. פאַרשיידענע געדאַנקען זיינען אים אָנגעקומען. ס'איז אויך צו אים אָנגעקומען אַ געדאַנק וועגן זעלבסטמאָרד. אָבער ער האָט זיך ניט געוואָלט צוהערן צו דעם געדאַנק. ער האָט געטראַכט וועגן אַוועקנעמען זי מיט גוואַלד, אַזוי אויף די הענט זי אַרויס־טראָגן פון איר צימער אין אָטאָמאָביל אַריין, וואָס וואַרט אינדרויסן, און מיט איר אַוועקשמייסן אַהיים. שפּעטער האָט ער שוין גאָרניט געפלאַנעוועט. גלאַט אַזוי געהאַט אויף זיך רחמנות און געריטשעט אינדערשטיל. פאַרטאָג האָט ער זיך פלוצלונג דערמאָנט אין זיינע ביזנעס, און אַ גרויסע פּאַניק איז אים באַפאַלן. מען וועט נאָך צעשלעפּן זיינע ביזנעס, מען וועט נאָך צעטרענצלען זיין פאַרמעגן, אויב ער וועט זיך אַזוי־אַ אַראָפּלאָזן. ער מוז יאָגן אַהיים.

דאָס הויז פון די איינזאַמסטע מענטשן אין ניו יאָרק

זי איז קראַנק, מילדרעד. א הוסט האָט זיך אָנגעקלעפּט אָן איר און לאָזט זי שוין ניט צורו. אַף דער דרייצנטער גאַס אין א מעבלירטן צימער וואוינט זי. א שמאָל חדר׳ל, ווי א קאָרידאָר. ס׳האָט טאַקע געזאָלט זיין א דורכגאַנג, אָבער שפּעטער האָט מען זיך מישב געווען, אַזוי ווי ס׳איז געווען א פענצטער אין דעם דורכגאַנג, האָט מען שוין צוגעבויט נאָך א טיר, אריינגעשטעלט א בעט׳ל מיט א דרעסער, און פאַרדונגען צו מילדרעד׳ן פאַר צוויי דאָלאַר מיט פינף־און־זיבעציק סענט א וואָך.

אין דעם הויז, וואָס איז באַשטאַנען פון דריי שטאָק, האָבן געוואוינט איינזאַמע מענער און איינזאַמע פרויען. א גאַנצן טאָג איז זעלטן ווער פאַרבליבן אין הויז, אויסער א פּאָר פרויען, צווישן זיי אויך מילדרעד, וואָס האָבן „געאַרבעט" ערשט באַנאַכט, נאָענט דערביי אַף דער פערצנטער גאַס. די איבעריקע איינוואוינער זיינען אַלע זיך צעגאַנגען איבער דער שטאָט, ווי באַלד נאָר דער פאַרטאָג איז געקומען. אייניקע זיינען אוועק צו דער אַרבעט, אייניקע — זוכן אַרבעט, און אייניקע זיינען גלאַט אַזוי אוועק צווישן מענטשן, אַף די באַפעלקערטע גאַסן. ווייל אויב מען האָט גאָרניט וואָס צו טאָן, און מען דאַרף בלייבן אַליין מיט די נאַקעטע ווענט, איז דאָס זייער א גרויסע שטראָף פאַר אַן איינזאַמען מענטשן.

פאַרנאַכט־צו זיינען אַלע צוריקגעקומען אין זייער „היים". יעדער איינער אין זיין קליינעם צימער, יעדער איינער צווישן די ווענט מיטן אָפּגעקראַכענעם פאַרגעלטן שפּאַליר. יעדער איינער לעבן זיין בעט, וואָס האָט פאַרנומען דריי־פערטל פון צימער.

ס׳איז קיינעם פון זיי גאָרניט איינגעפאַלן צו גיין צום שכנ׳ס אָדער שכנה׳ס טיר, אָנקלאַפּן און זיך אריינבעטן אינעווייניק, זאָגן, אַז איינעם אַליין איז אומעטיק, אינצווייען וועט אפשר זיין פרייליכער.

מען האָט זיך באַגעגנט אין קאָרידאָר, איבער די טרעפּ. טונקעלע שאָטנס פון מענשן. פרעמדע און ווייטע. אַקוראַט ווי מען וואָלט געווען פון אַן אַנדער מין. יעדער איינער מיט זיין אומגליק.

אין דער הויז איז יעדער איינער געווען פון די פאַרוואָרלאָזטע, פון די

עלנטסטע מענטשן אין דער ריזיקער שטאָט מיט די צענדליקער טויזנטער היימען.

יעדער איינער אין דעם הויז איז געווען אַ קאַנדידאַט פאַר דער בויערי־גאַס, פאַר דער דאָזיקער גאַס, וואָס געפינט זיך טאַקע באַלד באַם ראַג. מענטשן מיט די לעצטע מיטלען צום לעבן האָבן געוואוינט אין דעם הויז. מען האָט נאָך ווי עס איז געקראָגן דאָס ביסל רענט, באַצאָלט פאַר אַ גאַנצער וואָך און ניט געוואָלט טראַכטן וועגן דער צווייטער וואָך.

אַן איירישע לענדלײדי האָט אָפּגעדונגען דאָס הויז פון עמיצן אַנדערש און געפּרובירט אַרויסשלאָגן מיטלען צום לעבן פאַר זיך און פאַר איר זון, דעם קאַליקע. אַ קרומער אויף ביידע פיס, אַ מלחמה־וועטעראַן, אַ העלד פון דער לעצטער קריג, וואָס אַמעריקע האָט אָנגעפירט פאַר דער דעמאָקראַטיע.

די דאָזיקע איירישע לענדלײדי האָט ניט געוואוסט פון קיין רחמנות, ווייל דאָס לעבן האָט צו איר אויך ניט געהאַט קיין רחמנות. אַלע טאָג געוואַשן די טרעפּ. געקראָכן פון שטאָק צו שטאָק, געריייניקט די וואַש־צימערן, גע־פּאַכעט מיט דער נשמה אויסצופּרעסן דאָס שטיקעלע לעבן פאַר איר מיט איר זון, דעם קאַליקע. איז אַז עמיצער פון אירע קוואַרטיראַנטן האָט ניט געהאַט קיין רענט פּונקט אין טאָג, ווען די נייע וואָך האָט זיך אָנגעהויבן, האָט זי ניט געהאַט קיין רחמנות. די גאַס וועט יעדערן אַריינגעמען. די ליבע דרייצנטע גאַס, מיט דער בויערי אין שכנות.

פונוואַנעט זיינען געקומען אַלע מענער און פרויען, וואָס האָבן באַ־וואוינט דאָס הויז? ווער ווייסט? צי פון ניו יאָרק אַליין, ווי מילדרעד, אַ שטייגער, צי פון אַנדערע שטעט? מענטשן וואָס האָבן ערגעץ געהאַט אייגענע, אָבער אין אָרעמקייט ווערט מען ניט אָנערקענט פון די אייגענע, אָדער מען שעמט זיך מיט דער דאָזיקער אָרעמקייט פאַר די אייגענע, אָדער זיי האָבן טאַקע גאָר אינגאַנצן שוין ניט געהאַט קיין אייגענע. שוין לאַנג זיי פאַרלוירן, און מען פאַרמאָגט גאָרניט, אַ חוץ אויסגעהאָרעוועטע הענט, אַ גוף וואָס ווערט עלטער, האָר וואָס ווערן גרוי, און אַ דערשלאָגנקייט, וואָס קומט אָן מיט דער עלטער, און אַ מורא, אַז מען וועט פאַרלירן דאָס שטיקל דאַך איבערן קאָפּ. באַזונדערס ווינטער, אין די גרויסע אומ׳ברחמנות׳דיקע קעלטן, ווען דער ניו יאָרקער ווינט איז אַ גזלן, פרירט און גליווערט אפילו דאָס געוואָנט אויפן לייב. דעמאָלט כאַפּט מען זיך אַריין אין הויז, אויב די וואָך איז שוין אַ באַצאָלטע, מען צינדט אָן דאָס גאַז־אויוועלע, מען קריכט אַרונטער אונטערן צודעק און מען וואַרעמט אָן דאָס בעט.

מילדרעד איז קראַנק. אַ שטאַרקער הוסט האָט זיך צו איר צוגעקלעפּט

און ווייל זי שוין ניט אַפּלאָזן, און ניט אַזוי דער הוסט, ווי איר געפאַלנקייט, אַז אַפילו מיט איר ליב קאָן זי שוין אויך גאָרניט אויפטאָן. אַזאַ ברענעניש אין רוקן. ס'ווערט ערגער און ערגער.

אַ טאָג איז איינמאָל געווען, אין דעם דאָזיקן איינזאַמסטן הויז. זי קאָן אים גאָרניט פאַרגעסן. מען ליגט זיך אַזוי רואיק אין בעט. מען ליגט און מען ליגט. אַף די טרעפּ פּאַרעט זיך שוין די איירישע באַלעבאָסטע. מילדרעד קאָן שוין דערקענען, ווען זי פּאַרעט זיך. זי קנאַקט מיט די טירן, זי שעלט זיך גלאַט אַזוי אין דער וועלט אַריין. פּלוצלונג — אַ קוויטש. די איירישע לענדליידי קוויטשעט מיט אַזאַ דערשרעק, אַז ס'ווערט אַזש פאַרגליווערט בא מילדרעד'ן די הויט אַפן לייב.

די געזונטע איירישע לענדליידי, די פולע, די הויכע, האָט מורא יעדן טאָג פאַר דעם, וואָס זי האָט איצט דערזען אין צימער. פאַר די לעצטע אַכט יאָר, וואָס זי האַלט אויף דאָס הויז, האָט זי שוין עטלעכע מאָל דערזען די דאָזיקע זאַך. גייענדיק יעדן אינדערפרי אַרויף צו די צימערן, האָט זי מורא פאַר דעם, וואָס זי קאָן טרעפן: מ'שליסט אויף דעם צימער, גיבן אַ יאָג די גאַזן. אַף בעט, צי אַף דער ערד, ליגט דער פאַרגליווערטער קערפּער פון איינזאַמען מאַן, אָדער פון דער איינזאַמער פרוי, וואָס מען ווייסט ניט דער־נאָך, ווער דער טאַטע און די מאַמע זיינען געווען, צי האָט מען איבערהויפּט געהאַט אייגענע אַף דער וועלט. גראַדע באַגייט מען זעלבסטמאָרד פּונקט אין דעם טאָג, ווען ס'הויבט זיך אָן די נייע וואָך פאַר זיי, ווען מען דאַרף איינצאָלן די רענט. דאַרף שוין די איירישע לענדליידי ניט אַרויסוואַרפן דעם מענטשן, מען טראָגט אים שוין אַרויס אין גאַס.

מילדרעד האָט אַרויפגעכאַפּט אַף זיך די קליידער, ווען זי האָט געהערט דעם געשריי, און איז אַראָפּגעלאָפן אַפן צווייטן שטאָק, וואו די איירישע באַלעבאָסטע אירע איז געשטאַנען בא אַן אָפענער טיר, דורך וועלכער ס'האָט געיאָגט דער גאַז. און אַף דער ערד איז געלעגן אַ מיידל אין ראָזעווע גע־שטרייפטע פּאַדזשאַמעס מיטן פּנים צום דיל. מילדרעד האָט זיך אויך צע־קוויטשעט און איז גיך אַריינגעלאָפן אין איר צימער און האָט זיך פאַרשלאָסן מיטן שליסל. זי האָט אַ פּאָר מאָל באַגעגנט דאָס מיידל אַף די טרעפּ. אַן עלטערע מיידל מיט אַן אָפּגעקראָכענעם פּוטערנעם קאָלנער. אַפילו זומער האָט זי געטראָגן אַפן האַלז דעם דאָזיקן אָפּגעקראָכענעם פּוטערנעם קאָלנער.

ס'האָט זיך גערודערט אַפן צווייטן שטאָק. פּאָליציי איז אָנגעקומען מיט דעטעקטיווס. אַן אַמבולאַנס פון דער גאַז־קאָמפּאַניע איז אָנגעפאָרן מיט אַ גרויס געקלינגעריי. שכנים פון בלאָק זיינען זיך צונויפגעלאָפן. מען האָט

אַרויסגעטראָגן דעם טויטן קערפּער פון הויז און אַוועקגעפירט צום שטאָטישן מאָרג, וואוהין מען פירט אַוועק אַלע פאַרוואָרלאָזטע זעלבסטמערדער. די זאַך איז געשען אינדערפרי. פאַרנאַכט, ווען מילדרעד, אַ צוגעפּודרעטע, אַן אונטערגעפאַרבטע און אַן אונטערגעשמירטע, האָט זיך געלאָזט אַראָפּגיין פון דריטן שטאָק אַפן צווייטן, האָט זי אַזש פאַרמאַכט די אויגן פון דער שרעק, ווען זי האָט געדאַרפט פאַרבייגיין יענע טיר. ס'איז שוין אָבער געווען ליכטיק אין יענעם צימער. אַ מענטש האָט שוין דאָרטן געוואוינט. אַן אַנדער איינזאַמער האָט זיך שוין אַריינגעקליבן.

מילדרעד איז אַרויס אַף דער גאַס, אַריין צום איטאַליענער אין לאָנטש־רום און אָפּגעגעסן איר מאָלצייט. דערנאָך זיך געלאָזט אַף פערצנטער גאַס אין איר גרויסן הוט, מיט די געדיכט־אונטערגעשמירטע ברעמען און אָנגע־הויבן איר פּרנסה־שפּאַציר. אַהין און צוריק, אַהין און צוריק...

אין אַזאַ קאַלטער נאַכט...

אַן אייז־קאַלטער ווינט האָט זיך פלוצלונג געיאָוועט דאַון־טאַון, און אויסגעפּרירן די ביינער פון די אָרעם־אַנגעטאָנענע. דער ווינט האָט שוין אויסגעבלאָזן פון מילדרעד'ן יעדע פּיצעלע וואַרעמקייט. מיט פאַרפרוירענע בלויע הענטלעך אין די קעשענעס, מיטן האַלז טיף אין קאַלנער, האָט זי אָרומ־געשפּאַצירט אַף פערצנטער גאַס, און האָט זיך געהאַלטן נאָענט צו דער ריזיקער אויסגעלאָשענער געביידע פון דער עלעקטריק און גאַז קאָמפּאַני.

די גלאַטע אָפּגעפּאָלירטע שטיינער פון דער דאָזיקער מיליאָנענדיקער געביידע קוקן אוים זומער אויך קיל. אַ קילע פרישע גלאַטקייט. איצטער, ווען דער ווינט שמייסט מיט אַזוינע פּראַסטיקע כוואַליעס, שלאָגן אָפּ די דאָזיקע גלאַטע ווענט מיט אַ שווידערלעכער קעלט.

אין דעם אַריינגאַנג פון דער דאָזיקער געביידע שטייט זי און קוקט מיט גרויסע אונטערגעשמירטע אויגן אַף די איינזאַמע מענער, וואָס לויפן גע־שטויסענע פון ווינט. אָבער קיינער האָט זיך שוין ניט געוואָלט ציען צו דעם דאָזיקן דאַרינקען פאַרבלויטן מיידעלע. געהאַט דערפאָלג האָבן יענעם אָוונט מערסטנס די פעטע, הויכע און פולע פרויען, וואָס האָבן געטראָגן וואַרעמקייט אין זייערע גלידער פאַר יעדן איינעם, וואָס קאָן קויפן. די „קונים" זיינען געווען פון אָרימערן קלאַס. עלנטע בחורים, וואָס האָבן שוין ניט געוואוסט פון ווייבערשער נאָענטקייט חדשים און חדשים. עלטערע בחורים, וואָס וואוינען אַרום דעם געגנט אין די מעבלירטע צימערן אַף דריטער עוועניו, סאַמע אונטערן אייביק־דונערנדיקן עלעווייטעד־באַן. מערסטנס רוסן, פּאָליאַקן און דייטשן. בחורים מיט אָפּגעבליאַקעוועטע פּנים'ער, צעקלאַפּטע און צע־שלאָגענע פון דעם שווערן לעבן.

אין דער דאָזיקער קאַלטער נאַכט איז געווען זייער „ביזי" אַף דעם בלאָק. אָבער מילדרעד'ן האָט קיינער ניט באַגערט, אַז זי זעט אַליין אוים ווי אַ פאַר־פרוירן שטיקל אייז, וואו־זשע וועט זי שוין נעמען די וואַרעמקייט צום מאַן? קיינער האָט זי ניט געוואָלט, און די נאַכט ווערט שפּעט, און מאָרגן הויבט זיך אָן דער טאָג פון אַ נייער וואָך, ווען מען דאַרף צאָלן רענט, און זי פאַר־מאָגט שוין גאָרניט. זי האָט שוין אָפּילו פאַר די לעצטע צוויי וואָכן ניט געצאָלט דעם מאַן, וואָס מאָנט־אויף שטייער בא אַלע פרויען, וואָס גייען אום

אף דעם בלאָק. דער מאַן דאַרף זיין דער, וואָס באַשיצט זיי פון פּאָליציי און פון דעטעקטיווס. ער האָט אַף איר רחמנות געהאַט, דער מאַן, און ער האָט זי שוין מערער ניט געפּרעסט. ער האָט שוין דערקענט, אַז זי איז שוין באַם סוף, אַז זי ווערט צעפאַלן.

מילדרעד ווייסט ניט פון וואָס עס האָט זיך גענומען באַ איר די איבל־דיקייט אַפן האַרצן און אַזאַ שוואַכקייט אין אַלע איברים. זי האָט שוין אַפילו ניט פאַרמאָגט די ענערגיע צו טאָן צו די מענער דעם געצוואונגענעם שמייכל, וואָס דאַרף אויסקוקן ווי אַ פאַרפירערישער וואונק. גרויסע אויגן באַ איר. צוליב דער געדיכטער שוואַרצער פאַרב אונטער זיי, האָבן אויסגעקוקט אומהיימלעכע און סטראַשענדיקע.

אַ מערדערלעכע קאַלטע נאַכט. עס איז שוין שפּעט. מילדרעד חלש'ט נאָכן וואַרעמען בעט. זי וויל שוין ניט טראַכטן, וואָס מאָרגן וועט זיין. אפשר וועט דער מאָרגן שוין קיינמאָל ניט קומען.

זי קאָן גיט אויפשליסן די טיר פון הויז, אַזוי זיינען איר די פינגער פאַר־פרוירן. זי הויבט זיך אַף די טרעפּ. אַזאַ וויסטקייט און טונקלקייט אַף די טרעפּ, וואָס האָבן שוין ניט אָנגעזען די ליכטיקייט פון טאָג שוין יאָרן און יאָרן. זיי זעען נאָר אָן די שטויביקע ליכט פון אַן איינזאַמען גאַז־לעמפּל.

מילדרעד צינדט אָן דאָס גאַז־אויוועלע. ס'פלאַקערט־אויף מיט בלויע צינגעלעך. ס'איז איר גוט צו קוקן אַף די דאָזיקע בלויע צינגעלעך. לעבעדיקע, וואַרימע, שיינע פריינט. זיי צישען, די דאָזיקע בלויע פלעמלעך, און לאַכן צו איר. אַ גרויסע ברכה אַף מילדרעד'ן. זי וואַרפט אַראָפּ די קליידער פון זיך און בלייבט אַ קליינע דאַרע מיידעלע אין אַ קויטיקן אונטערהעמד. זי זעט איצט אויס, ווי איר מאַמע בעסי. אָבער איר מאַמע בעסי האָט מיט איר דאַרן גוף שוין איבערגעלעבט אַ סך ווינטערס און זומערס. זי דאַרף ערשט לעבן, כדי זיך אויסצוגלייכן מיט דער מאַמע'ס אַלע איבערגעלעבטע זומערס און ווינטערס. זי האָט אָבער ניט קיין כח צום לעבן. דער הוסט שטיקט זי. דער רוקן ברעכט איר. זי קאָן זיך ניט איינבויגן.

זי קריכט אַריין אין בעט און ס'ווערט וואַרימער און וואַרימער. אַ גרויסע פרייד כאַפּט זי אַרום פון דער וואַרעמקייט. זי הוסט שוין ניט. עס ברעכט איר שוין ניט דער רוקן. ס'איז איר גוט. פּונקט, ווי ווען זי איז געווען אַ קליין מיידעלע און אַריינגעקראָכן צום טאַטן און מאַמען אין וואַרעמען בעט אין אַ קאַלטער ווינטער־נאַכט.

זי וויל ניט טראַכטן וועגן דעם פאַרגאַנגענעם לעבן. ס'קאָן איר נאָך ווערן אומעטיק. איצטער מוז זיין פרייד. די גרויסע פרייד, וואָס זאָל מאַכן

געזונט אַלע אירע איברים. זי וועט אַזוי אַנטשלאָפן ווערן, און דער מאָרגן וועט שוין זיין גאָר אַן אַנדערער. מאָרגן, מאָרגן וועט שוין קומען גאָר אַ גרויסער גליק. זי ווייסט דאָס, ווייל זי וויל דאָס אַזוי שטאַרק. אַנדערש, וועט זיך נאָך אָפּשטעלן דאָס גאַנצע לעבן. אַנדערש, ענדיקט זיך די גרענעץ פון דער וועלט און ס׳בלייבט אַן אָפּגרונט.

דער לעצטער ליגן

דער מאָרגן איז טאַקע געווען דער גרענעץ פון דער וועלט פאַר מילדרעד׳ן. מיטן רענצעלע אַף דער גאַס איז זי געשטאַנען. אָט דאָס אַמאָליקע רענצעלע, מיט וועלכן זי האָט צוריק מיט זעקס יאָר פאַרלאָזט איר מאַמע׳ס היים. ס׳האָט נאָך געלעבט אָט דאָס רענצעלע און ס׳האָט געטראָגן אין זיך איר לעצטן פאַרמעגן: פודרע־קעסטעלעך, פאַרב־רערעלעך, און אַ פּאָר שטיקלעך שמוציקע אונטערוועש.

ס׳איז פאַרנאַכט. דער אייזיקער ווינט איז נאָך ניט אַוועק פון ניו יאָרק. ער האַלט נאָך אָן מיט דערזעלביקער רציחה, וואָס נעכטן. זי איז הונגעריק, מילדרעד, און וואָס זי קאָן טאָן איז זאָגן אַ ליגן און עסן. דעם לעצטן ליגן. מאָרגן, וועט זי שוין ניט קאָנען זאָגן דעמזעלביקן ליגן.

— אַ גוטן אָוונט, טאָני.

— אַ גוטן אָוונט, לידי, — ענטפערט טאָני, דער רעסטאָראַטאָר, אַ פריינטלעכער און אַ העפלעכער.

ער ווייסט, ווער זי איז, אָבער ער רופט זי „לידי”. פאַר דעם דאָזיקן עלטערן איטאַליענער זיינען די דאָזיקע מיידלעך נאָך געהויבענער און חשוב׳ער ווי די „אָנשטענדיקע”, רייך־געקליידעטע פרויען. פון יענע, די „אָנשטענדיקע”, האָט ער גאָרניט, אָבער די דאָזיקע גיבן אים צו לייזן. ער האָט זיי ליב, די דאָזיקע מיידלעך. באַזונדערס אין די קאַלטע נעכט, ווען זיי לויפן אַריין אין זיין לאָנטש־רום וואָס אַף דריטער עוועניו איבערגעפרוירענע און פאַר־כליאַנעטע, סערווירט ער זיי מיט אַ באַזונדערער פרייד די הייסע קאַווע, וואָס טוט־אויף ממש וואונדער פאַר אים אין די אויגן. פנים׳ער צערויטלען זיך פון דעם דאָזיקן וואונדערבאַרן געטראַנק, אויגן צעשיינען זיך און זיי שמייכלען צו אים, צו טאָני׳ן, מיט דעם פאַרשמירטן פאַרטוך. בלויז פאַר איין ניקעלע, און ער ברענגט אַזאַ גרויסן נוצן דער מענטשהייט.

זי, מילדרעד, וויל האַמבורגער סטייק. ער וועט איר געבן אַ האַמבורגער סטייק. ס׳איז געבליבן פונעם טאָג געגוג האַמבורגער סטייק. ער וועט ניט זשאַלעווען. ער לייגט איר אָן אַ פולן טעלער. מיט פעטער יויך באַגאָסן, מיט אַ מעסער און אַ גאָפּל, מיט אַ פּאַפּירענער סאַלפעטקע.

— עס, לידי, ס׳איז אויסגעצייכנטער האַמבורגער סטייק, — לאָדט ער

זי איין זייער גאַסטפּריינטלעך.

עסט מילדרעד ביסן נאָך ביסן און ס'ווערט איר ווידער גוט. מחיה'דיקע זאַפטן צעלויפן זיך אין מאָגן. ס'ווערן איינגעשטילט די ווייטיקן אין רוקן און ס'ווערט עפּעס גוט.

געכטן האָט זי ניט געוואָלט טראַכטן פונעם היינט. איצטער וויל זי שוין ניט טראַכטן וועגן דעם נאָכדעם, וועגן דעם וואָס וועט שפּעטער זיין, אַז זי וועט פאַרענדיקן דאָס עסן. נאָך דעם, וואָס זי וועט אָפּעסן, מעג די וועלט אונטערגיין, אַרט איר שוין ניט. זי לעקט אויס יעדער פּיצעלע, זי ווישט אויס דעם טעלער. זי באַשטעלט אויך קעיק און קאַווע. אַ גרויסע סעודה פראַוועט זי היינט. אָבער וואָס איז די „לידי" געבליבן אַזאַ אומעטיקע נאָכדעם, וואָס זי האָט אָפּגעגעסן?

— וואָס איז, לידי? — זאָרגט זיך טאָני, וואָס זי קוקט אַף אים אַזוי מאָדנע.

— איך האָב ניט צו באַצאָלן, — לאַכט זי אַ שולדיקע.

— ס'איז אָלראַיט, לידי, וועסט מיר מאָרגן אָפּגעבן, — איז טאָני'ן אַ ביסל ניט גוט, וואָס מען האָט אים ניט צו באַצאָלן. — איך האָב דיר ניט איינמאָל געבאָרגט און דו האָסט מיר אָפּגעגעבן, וועסטו איצטער מיר אויך אָפּגעבן, — לאָזט ער איר דערווייל צו וויסן זייער איידל, אַז פונדעסטוועגן דאַרף מען אָפּגעבן.

— אַ גוטע נאַכט, — נעמט זי דאָס רענצעלע.

— אַ גוטע נאַכט, אַ גוטע נאַכט.

וואַרעם גאָלד

ס'איז שוין רעכט פינצטער און מילדרעד האָט מאַקע ניט קיין היים. אַף קיין שום גאַס איז ניטאָ קיין ווינקעלע, וואו זי זאָל האָבן אַ רעכט זיך צוצוטוליען. אַזוי פיל טויזנטער מענטשן לויפן פאַרביי אַף די טראָטוואַרן און זיי האָבן קיין שום שייכות ניט צו איר. מען קען זי ניט, מען ווייסט זי ניט. דער ווינט שמייסט אַף דער פּלייצע, פּליוכעט מיט קעלט גלייך אין פּנים אַריין. זי פאַרמאָגט בלויז איין דאַים אין קעשענע. אַ קליינע זילבערנע מטבעה. זי ווייסט ניט וואוהין זי גייט, אָבער זי גייט. מיט אַלע זיך איילנדיקע מענטשן איילט זי זיך אויך. האָט אַפילו קיין צייט ניט איבערצואוואַרטן דורכלויפנדיקע אָטאָמאָבילן.

זי קומט אַרויף אַף די רייכע גאַסן. פון די אונטערשטע שטאָקן דורך די פענצטער שיינט אַרויס אַזאַ ליבע ליכט. אַ קלאָרע קרישטאָלענע ליכט דורך זייבערע פאָרהאַנגען. דאָרטן, אינעווייניק זיצט מען אין די ווייכע שטולן און מען לייענט ביכער און צייטונגען אין דער גרויסער באַקוועמלעכקייט און וואַרעמקייט. זאָל דער ווינט וואָיען אין דרויסן, זאָל ער שטורעמען — אין די טרוקענע, זויבערע, וואַרעמע היימען וועט ער ניט דערגרייכן.

זי קומט אָן צו די ריזיקע מויערן. אין די העל־באַלויכטענע אַריינ־גאַנגען שטייען גרויסע מענער אין יוניפאָרמס מיט גאָלדענע קנעפּ, וואָס איילן זיך מיט גרויס העפלעכקייט צו די אָטאָמאָבילן וואָס פאָרן צו. זיי עפענען די טירן פון די אָטאָמאָבילן מיט גרויס פאַראַד, און פאַרנייגן זיך פאַר די הערן און דאַמען מיט די וואונדערבאַרע שיינע מאַנטלען און פוטערס.

וואַרעם גאָלד אין די פענצטער. מילדרעד האָט שטענדיק געמיינט, אַז גאָלד דאַרף זיין וואַרעם. אַ טרוקענע וואַרעמקייט דאַרף האָבן גאָלד, וואָס מען קאָן זיך באַ דעם אָנוואַרעמען די פאַרפרוירענע ביינער.

אַלע אירע יאָרן האָט צו איר געשיינט דאָס דאָזיקע גאָלד פון די וויטע פענצטער. פון וויליאַמסבורג בריק אַלס אַ קינד האָט זי דאָס געזען אין די הויכע וואָלקן־קראַצער פון מאַנהעטען. פון אַנטאָנינאַ'ס סטודיאָ האָט זי דאָס געזען, אין יענע גליקלעכע צייטן, ווען זי האָט נאָך געהאַט אַ מאַן, און דאָס לעבן איז געווען גרינגער. פון דעם דאַך פון איר הויז אַף קלינטאָן סטריט, ווען זי איז נאָך געווען אַ קינד, האָט זי געזען דאָס דאָזיקע גאָלד אין די

ווייטע שויבן. ווי אַ פרעמדער מזל, ווי אַן אומדערגרייכבאַרער פייער, וואָס מען קאָן דאָס קיינמאָל ניט נעמען אין דער האַנט אַריין. אַן אייביקע מעשׂה פון גאָלד אין ווייטע שויבן.

וואוהין־זשע זאָל זי טאַקע איצט גיין? אַז ס'הויבן שוין אָן צו פרירן די האָר אַפן קאָפּ דורכן ברייטן הוט, דער הוט פון איר פּראָפעסיע, וואָס וועט שוין קיין פּרנסה צו איר ניט ברענגען. ס'פאַלט איר איין אַ גליקלעכער געדאַנק: זי וועט אַריינגיין אין אַ סאָבווי, זי וועט זיך זעצן אין אַ וואַגאָן, און אַזוי אַרומפאָרן אַהין און צוריק. די שטרויענע בענקלעך אין וואַגאָן זיינען דאָרטן וואַרעמע, אָנגעהייצטע. זי צעשמייכלט זיך אַזש פון איר געניאַלן געדאַנק.

מילדרעד גייט אַריין אין אַ וואַגאָן. זעצט זיך אַנידער אין אַ ווינקל. שפּאַרט אָן דעם קאָפּ אָן דער וואַנט. ס'איז איר גוט. ווען זי פאַרמאַכט נאָך די אויגן, איז שוין גאָר וואויל. אַ זיסער שלאָף קושט איר אין די ברעמען. אַזאַ גוטסקייט קומט צו איר, פּונקט ווי זי וואָלט ניט געווען קיין היימלאָזע און ס'דערוואַרטעט איר נאָך גרוים פרייד אין לעבן.

די באַן לויפט און לויפט, און לויפט. זי האָט זייער ליב, אַז עס לויפט און לויפט און לויפט, ווייל אַז עס שטעלט זיך אָפּ, וואַכן־אויף די געדאַנקען, און ס'ווערט אומעטיק.

די לעצטע סטאַנציע

צענדליקע וועלטן האָט מילדרעד איבערגעלעבט אין יענעם אָוונט, פאָרנ־דיק אַהין און צוריק, אַהין און צוריק אין אונטערערדישן באַן. טויזנטער מענטשן האָבן געביטן פאַר איר זייערע פּנים׳ער. זי איז איינגעשלאָפן מיט באַקאַנטע פּנים׳ער און זיך אויפגעכאַפּט מיט פרעמדע פּנים׳ער. זיינען די פרעמדע פּנים׳ער איר אויך געוואָרן באַקאַנט, און דערנאָכדעם זיך ווידער אויפגעכאַפּט מיט פרעמדע פּנים׳ער.

יונגעלייט און מיידלעך, סטודענטן און סטודענטקעס פון די נאַכט־קאַלעדזשעס, פאָרן אַהיים קיין ברוקלין. מיט די ביכער און די העפטן. גרופּעס־ווייז זעצן זיי זיך אױף די בענק. שטיפן אַרום און שפּאַסן. ווייזן זיך איינער דעם אַנדערן, ווי אַזוי זיי האָבן געלייזט געוויסע פּראָבלעמען, וואָס דער פּראָפעסאָר האָט זיי פאַרגעבן. צייגן זיך די ביכער, בייטן זיך מיט ביכער. אַ לעבן אַזאַ, וואָס מילדרעד האָט קיינמאָל ניט געוואוסט. זיי זיינען אויך ניט פון די רייכע, די דאָזיקע שטודירנדיקע יוגנט. פון אָרעמע היימען קומען זיי. באַטאָג אַרבעטן זיי, באַנאַכט לערנען זיי פול מיט האָפענונגען צום ווייטעריקן לעבן זייערן, וואָס וועט זיי ברענגען גליק אין זייער אויסגע־שטודירטער פּראָפעסיע. זיי זעען ווי ס׳זיצט אַ מיידל אין אַ ווינקל מיט אַ גרויסן הוט, מיט אונטערגעשמירטע ברעמען. אַ בלאַסע, אַ בלוטלאָזע שמייכלט זי פון שלאָף מיט אַרויסגעשטעקטע דאַרע באַקן־ביינער. ווייסן זיי ניט פונוואַנען זי קומט, פונוואַנען זי שטאַמט, וואוהין זי פאָרט, און ווי אַזוי האָט זי דאָס לעבן געבראַכט זי זאָל אויסקוקן אַזוי וואָרלאָז. זיי טראַכטן ניט פון דעם. זיי זיינען פאַרנומען מיט זייערע אייגענע טראַכטונגען, וועגן זייער צוקונפט, וועגן אָט־די ביכער, וואָס מען דאַרף פאַרגעדענקען כדי צו ווערן קלוג און צו דערגרייכן אָט־די דאָזיקע צוקונפט. יונגע, אַכצן־יאָריקע, צוואַנציק־יאָריקע קינדער.

זי איז געפאָרן, מילדרעד, מיט אַלע סטודענטן און סטודענטקעס קיין ברוקלין. אין ברוקלין האָט זיך אַרויסגעריסן די דאָזיקע פרייליכע שטודירנ־דיקע יוגנט. באַ יעדער סטאַנציע זיינען זיי זיך צעלאָפן צו זייערע וואָרעמע היימען, וואו עס וואַרט הייסע מילך פאַר זיי מיט אַ לייכטן צוביים. ס׳וואַרטן

אף זיי מאַמעס שוין אין שלאָף־רעק, וואָס קאָנען זיך ניט לייגן שלאָפן ביז וואַנען זיי וועלן באַזאָרגן זייערע קינדער.

מילדרעד האָט שוין ניט געוואוסט, אַז אַלע וואַגאָנען זיינען שוין ליידיק, אַז אַלע טירן שטייען צעעפנט צו דער קאַלטער נאַכט אף דער לעצטער איינזאַמער סטאַנציע אין סוף פון ברוקלין. דער מאַן, וואָס גייט איבער די ליידיקע וואַגאָנען צונויפנעמען די צייטונגען, האָט זי אויפגעוועקט:

— די לעצטע סטאַנציע, ליידי, — האָט ער איר געלאָזט וויסן, מורא האָבנדיק, אַז זי האָט פאַרשלאָפן.

„די לעצטע סטאַנציע". פאַר מילדרעד'ן איז ניטאָ קיין לעצטע סטאַנציע און ניט קיין ערשטע סטאַנציע. ניטאָ קיין מיטן און ניטאָ קיין סוף. ס'איז דאָ אַ פרעמדער קאַלטער ווינט, וואָס צופּט די פאַרפרוירענע דאַרע פיסלעך אונטער די דינע זאַקן. ווייטע הייזער לייכטן אין דער פינצטער. אומעטום זיינען דאָ הימען. זי קוקט אַראָפ צו די רויטע בלוטיקע רעלסן. ס'ציט זי אַראָפּ־אַראָפּ צו דער דאָזיקער בלוטיקייט, פונקט דעמאָלט, ווען עס הויבט אָן צו הודזשען און אַ נייער באַן דראַפּ באַלד אָנלויפן. זי וויל ניט, מילדרעד, קוקן אַראָפּ. זי וויל ניט. ס'וועט איר נאָך זיין גוט.

פאָרט זי צוריק קיין מאַנהעטן מיט אַזוינע איינזאַמע מענטשן, וואָס מען ווייסט אפילו ניט וואָס זיי האָבן איצט געטאָן אין ברוקלין. און צוליב וואָס פאָרן זיי צוריק אַזוי שפּעט אין דער נאַכט קיין מאַנהעטן. אפשר אַ זון, וואָס איז געקומען זען זיינע עלטערן אין ברוקלין, און איצט קערט ער זיך אום צוריק אהיים צו זיין ווייב און קינדער. אַ מיידל, וואָס איז אפשר געקומען געוואויר ווערן דער שוועסטער, וואָס ליגט אין קימפּעט. אַ מיטליאָריקער איד, וואָס וואוינט גאָר אין די בראָנקס, און איז געפאָרן צו אַ מיטינג פון זיין לאַנדסמאַנשאַפט. אַ מאַן מיט אַ גרויס רענצל, וואָס פאָרט צו איינער פון די גרויסע אייזנבאַן־סטאַנציעס אריינצוזעצן זיך אין אַ באַן, וואָס וועט אים פירן אין אַ ווייטער, ווייטער שטאָט.

:: :: ::

ווייסט שוין ניט מילדרעד, וויפיל מאָל זי איז שוין געפאָרן אהין און צוריק פון סוף ברוקלין ביזן סאַמע סוף בראָנקס. געדענקט זי שוין ניט וויפיל מאָל זי האָט געביטן די באַנען.

דער ווינט אף דער לאַנגער ברייטער איינזאַמער פלאַטפאָרמע מיט די הונדערטער לעמפּלעך איז זיך גאָר מחיה מיט אָט־דער דאַרער מיידעלע. ער רייסט איר דעם דינעם מאַנטל, ער ציט פון איר דעם ברייטן הוט. וואו איז איר רענצעלע? ליידיק איז איר האַנט, וואָס האָט געהאַלטן דאָס

רענצעלע. פארגעסן אוואדע דאָס רענצל אין אַ וואַגאָן, ווען זי האָט געביטן די באַן. ס'טוט איר שטאַרק באַנג נאָך דעם לעצטן שטיקל פאַרמעגן, דאָס לעצטע ביסל האָב־און־גוטס אירס. איצט פאַרמאָגט זי שוין גאָרניט, אַ חוץ דעם ניקל אין קעשענע. זי קוקט אַראָפּ צו די בלוטיקע רעלסן און דער קאָפּ דרייט זיך איר. ס'הודזשעט געוואַלד אין אירע אויערן. עמיצער לאָזט זי ניט אַראָפּשפּרינגען אַף די רעלסן. מען האַלט זי צו.

זי לויפט בעסער אַריין אין אַ הודזשענדיקער באַן און זעצט זיך אַנידער. די טירן פון וואַגאָן שטייען צעעפנט און דער ווינט יאָגט צו די פּיס. די שטרויענע בענק זיינען נאָך קאַלט. זאָלן שוין אַריינקומען נאָך מענטשן, וועט זי שוין ניט זיין איינע אַליין, און ס'וועט ווערן אויך וואַרעמער.

:: :: ::

מילדרעד האָט זיך יענעם אָוונט באַקענט מיט טויזנטער מענטשן פון דער שטאָט ניו יאָרק. עס זיינען אַריין אין וואַגאָן די טעאַטער־באַזוכער אַף טאַימס סקווער, וואָס האָבן זיך אומגעקערט אַהיים פון די שיינע פאָר־שטעלונגען — אַף בראָדוויי. אַ לוסטיקע מענטשהייט פאַרפּוצט אין די טייערסטע זיידנס, וואָלענס און פוטערוואַרג. יונגע מיידלעך און בחורים, וואָס שמעקן מיט פּאַרפומען, מיט קענדי און מיט שאָקאָלאַד.

דערנאָך איז אַריין אַ גאַנצע חתונה אין וואַגאָן. אַ כלה־מיידל מיט איר חתן, מיט מחותנים, מיט שוועסטערלעך און ברידערלעך. ס'האָט פאַרשמעקט פון זיי מיט לעקעך און בראָנפן. אַן איטאַליענישׁ כלה־מיידל, וואָס איז נאָך געווען אָנגעטאָן אין איר גאַרליאַנדע און איר טיולענעם ווייסן חופּה־קלייד מיטן קרענצל בלומען אַף איר קאָפּ. אַן איטאַליענישער חתן מיטן האַרטן קאַפּעליוש און מיטן פאַרשעמטן פּנים. די חתן־כלה מיט אַלע מחותנים האָבן אָפּגעפּראַוועט די חתונה ערגעץ אין אַ האָל דאַון־טאַון. איצט פאָרן זיי צו זייער נייער היים קיין ברוקלין. אַף אַ טעקסי האָט שוין, ווייזט אויס, ניט געקלעקט, פאָרן זיי אַלע צוזאַמען מיט דער באַן. זיצן די עלטערע מחותנים אַנטקעגן חתן־כלה מיט פאַרפלאַמטע פּנימ'ער און שפּאַסן אָפּן חשבון פון דער יונגער פּאָר. אָבער דער כלה אַרן שוין ניט זייערע שפּאַסיקע רייד. זי איז מיד. שפּאַרט זי זיך אָן אַף איר חתנ'ס אַקסל מיט אַלע רעכט פון אַ ווייב. ער איז שוין איר מאַן פאַר דער גאַנצער וועלט און ער וועט זי שוין ניט פאַרלאָזן ביזן סוף פון איר לעבן.

מילדרעד האָט אויך געפירט די נאַכט־אַרבעטער צו זייערע היימען.

סאַבוויי־אַרבעטער, וואָס רייניקן די ליניעס באַנאַכט, וואָס מאַכן צורעכט די רעלסן, וואָס צעפירן קוילן איבער די סטאַנציעס, סאַבוויי־אַרבעטער אין שווערע בלאָטיקע שיך, אין פּעלצלעך, מיט באַוואַקסענע פּנים׳ער, מיט שטויב אויף די ברעמען, מיט שווערע אויגן. פינצטערע און גרודלדיקע.

זי האָט געפירט די שרייבער, וואָס קערן זיך אום פון די רעדאַקציעס, וואָס האָבן שוין צוגעגרייט אין די רעדאַקציעס דעם סענסאַציאָנעלן שטאָף פאַר דער ניו יאָרקער באַפעלקערונג, וואָס וועט שלינגען די שרייענדיקע נייעס צוזאַמען מיט דער הייסער קאַווע צום פרישטיק.

ס׳פאָרן אַהיים מידע זעצער מיט בלייענע פּנים׳ער, בעקער מיט פאַר־מעלטע ברעמען. זיי האָבן זיך גוט אויסגעוואַשן די פּנים׳ער, איידער זיי האָבן זיך געלאָזט צו דער סאַבוויי, אָבער אַ ביסל מעל איז דאָך פאַרבליבן ערגעץ צווישן די ברעמען.

ס׳פאָרן אַהיים נאַכט־וויטערס אין לאַקירענע שיך, אין אַלטע מאַנטלען אויף שיינע געפּרעסטע פּראַקן און שיין־געפּאַסטע הויזן מיט פּערפעקטע גלייכע קנייטשן.

ס׳פאָרן אַהיים די באַנאַכטיקע צייטונגס־פאַרקויפער, די יונגע אינגלעך מיט אָנגעשריענע העלזער.

עס ווערט ענג אין די וואַגאָנען. ווינציק וואַגאָנען טשעפּעט מען אָן אין די שפּעטע באַנאַכטיקע באַנען. שטופּט מען זיך אָן אין יעדן וואַגאָן, און מילדרעד׳ן איז גוט פון דעם, וואָס מען שטופּט זיך אָן. די דאָזיקע אַר־בעטער, וואָס זיצן מיט איר אויף דער באַנק, וואָס שטייען איבער איר און הענגען זיך אָן אין די אויבערשטע רימענס, וואַרעמען זי מיט זייערע אָטעמס. זיי ווייסן אַליין ניט, אַלע מענטשן אין וואַגאָן, וואָס פאַר אַ געוואַלדיקע טובה זיי טוען איר מיט זייערע אָטעמס. מען בלאָזט פון איר אָפּ די קעלט. מען מאַכט איר וואַרעם אין די אויגן, מען אוכקעט איר אַריין אין די אויערן.

דערנאָך קומט אָבער אָן דער גרויסער געאייל, די גרויסע פּאַניק, דער גרויסער געדראַנג, די גרויסע טרעטעניש, וואָס מען רופט אָן „ראָש אור״, די געאייל־שטונדע.

אַלע אַרבעטער אומעטום, אין ברוקלין, אין בראָנקס, אין האַרלעם, אין מאַנהעטן, אין קווינס און אין לאָנג־איילאַנד, האָבן זיך אויפגעכאַפּט אינדער־פרי מיט גרוים דערשרעק. מען לויפט צו די סאָבוויים, צו די עלעוויטעדס און צו די טראַמווייען, מיט קעלט, מיט פּחד, מיט שלאָף, מיט זויערן טעם אין מויל. מען פאַרכאַפּט די ליידיקע בענק אין איין אויגנבליק, מען הענגט

זיך אף די רימענס, מען שטופּט זיך, מען פּרעסט זיך צונויף, מען טרעט זיך אף די פּים.

דעמאָלט איז שוין מילדרעד ניט געפאָרן אין די באַנען. זי האָט זיך דערשראָקן פאַרן גרויסן געאייל. זי איז געשטאַנען ערגעץ אף אַ פּלאַט־פאָרמע פון אַ סטאַנציע, וואָס זי האָט אפילו איר נאָמען ניט געוואוסט. גע־שטאַנען פאַרצויגן פון די שיינענדיקע רעלסן, פון דער גרינער ליכט, און דערנאָכדעם פון דער רויטער ליכט. ס'האָט זי געשלעפּט אַראָפּ, אַראָפּ צו די אָנקומענדיקע הודזשענדיקע באַנען.

זאָל זי בלויז אַ מאַך טאָן מיט די הענט, זאָל זי אַ ריס טאָן מיט אירע פּיס. אָבער עמיצער שרייט געוואַלד אין אירע אויערן. אַ גאַנצע וועלט שרייט געוואַלד אין אירע אויערן.

ס'וועט מילדרעד'ן נאָך זיין גוט אין לעבן

מילדרעד ווייסט שוין ניט, וואו זי איז. זי איז ערגעץ ווייט־ווייט אין א פרעמדער געגנט פון ניו יאָרק.

נאָך דער דאָזיקער מורא'דיקער קאַלטער נאַכט איז געקומען א טאָג מיט א וואַרעמער זון. פּונקט ווי אין א זומער־טאָג האָבן געשיינט די גאַסן און געפרייט זיך. מילדרעד אָבער איז שוין אָפּגעטיילט פון דער וועלט, אַקוראַט ווי זי איז ניט קיין קינד צו דער דאָזיקער ערד. נאָך דער נאַכט אַרומפאָרנדיק אין סאָבוויי האָט זיך שוין איר פריערדיק לעבן אָפּגערוקט אַף גאַנצע דורות. אייביקייטן זיינען פאַרלאָפן און זי ווייסט שוין אַפילו ניט, וואו זי איז געבוירן געוואָרן, צי זי געהערט אינגאַנצן צו טאַטע און מאַמע.

מילדרעד איז געזעסן ערגעץ אין א פּאַרק אַף א באַנק. פון צייט צו צייט געשלאָפן. נאָך יעדער ביסעלע שלאָף האָט זיך נאָך מערער אָפּגערוקט די וועלט, און ווען זי האָט אויפגעעפנט די אויגן, האָט זי זיך געוואונדערט איבער דער העלער ליכטיקייט, איבער די הויכע בוימער פאַררײסן צום בלויען הימל. זי האָט זיך געוואונדערט, וואָס זי געפינט זיך גאָר דאָ. וואו־זשע דען דאַרף זי זיך געפינען, אויב ניט דאָ? זי האָט אַפילו פאַרגעסן ווי אַזוי זי הייסט. ווי אַזוי טאַקע איז איר נאָמען? און ווי אַזוי איז זי בכלל גאָר געקומען אַף דער וועלט? וואָס איז געווען דער זינען פון איר קומען אַף דער וועלט? אַז זי ווייסט ניט דעם באַדייט פון לעבן.

זי זעט, ווי פרויען אין ווייסן פירן זיך אַרום מיט שיינע אויסגעפּוצטע קינדערלעך. אין חנ'עוודיקע בלויע מאַנטעלעך מיט גאָלדענע קנעפּ. ווער זיינען אָט־די קינדער? וואָס פאַר א שייכות האָט זי צו זיי? פונוואַנעט שטאַמט זי טאַקע אַליין? איז זי אויך אַמאָל געווען א קליין מיידעלע, און א פרוי אין ווייסן האָט זי געהאַלטן באַם הענטל, און זי איז געווען אָנגעטאָן אין א בלויען מאַנטעלע מיט גאָלדענע קנעפּ? ווער איז זי, אָט דאָס מיידל, וואָס זיצט איצט אַף א באַנק און הוסט און הוסט.

זי שפּאַנט און שפּאַנט, און זי דערגרייכט א גרויסן בריק. דער בריק קוקט שוין אויס צו איר היימיש. אַזאַ בריק האָט זי שוין איינמאָל געזען. ס'דערמאָנט דער דאָזיקער פּלאַץ א פריידיקן געדאַנק פון א ווייטער פאַרגאַנגענער וועלט. זי ווייסט ניט ווי אַזוי דער בריק הייסט, אָבער זי קאָן

שווערן, אז ס'איז איר בריק. אַטאַמאָבילן און טראָקס שמייסן מיט אַזאַ אומגעהויערער שנעלקייט. וואוהין לויפן זיי? וואוהין יאָגן זיי? אַקוראַט, ווי זיי וואָלטן געהאַט אַזאַ וויכטיקן ציל. וואוהין יאָגן זיך בכלל אַלע מענטשן? זי ווייסט נים. זי האָט פאַרגעסן די גאַנצע שייכות פון מענטש צום לעבן. זי איז הונגעריק און ווייסט אַפילו נים, אַז זי איז הונגעריק. עס שווינדלט אין די אויגן, ס'ברענט דער קאָפּ, און די וואַסערן פון טייך ציען זי צו זיך.

היימישע וואַסערן, אַלטע באַקאַנטע. שוין לאַנג, לאַנג צוריק איז זי געשטאַנען איבערגעבויגן איבער די דאָזיקע וואַסערן און דעמאָלט האָבן זיי איר אויך געצויגן צו זיך. זיי ווילן זי, די וואַסערן. קיינער וויל זי נים, אָבער די וואַסערן ווילן זי יאָ.

— קום צו אונז, מיידל, — ריידן זיי צו איר. — קום, מיר וועלן דיך אַריינגעמען אין די טיפענישן און דיך באַהאַלטן פון דער פרעמדער וועלט. בא אונז אין די טיפענישן געפינט זיך אויך דיין ליבער מאַן אַנטאָנינאָ. ער ליגט דאָרטן און ער שמייכלט מיט זיינע גרויסע שוואַרצע פייערדיקע אויגן.

„אַנטאָנינאָ" האָט עמיצער דערמאָנט. ווער האָט דערמאָנט דעם נאָמען „אַנטאָנינאָ"? און אַנטאָנינאָ איז געווען אַ שיינע מעשה פון אַמאָל. אַ מאַן האָט זי געהאַט, אַ באַרימטן מאָלער, האָט ער געהייסן אַנטאָנינאָ. איז אַנטאָנינאָ מיט איר געשלאָפן אין איין בעט, זי געוואַרעמט און זי באַשיצט. דערנאָך איז געקומען אַ מיסטער באָלדן, און ער האָט איר געטאָן שלעכטס.

דערנאָך האָט אַנטאָנינאָ אָנגעהויבן צו שיכור'ן, און דערנאָך האָט ער אויפגעהערט צו מאָלן, און דערנאָך איז ער אַריינגעשפרונגען אין וואַסער.

איצט פאַרשטייט זי, מילדרעד, פאַרוואָס די וואַסערן רעדן פון אַנטאָנינאָ'ן, און פאַרוואָס זי וויל אויך גיין אַהינצו. וואָס פאַר אַ וואַרעמע וואַסערן, וואָס פאַר אַ גלאַטע וואַסערן. זיי וועלן זי באַהאַלטן טיף, טיף, אין זיך, אויסבאַהאַלטן זי פאַר דער וועלט. זי וואָלט שוין געוואָלט גיין אַהינצו, שרייט עמיצער אין אירע אויערן: געוואַלד, געוואַ־ל־ד!

די זון פאַרגייט און די נאַכט ווערט ווידער קאַלט. זי האָט אַ ניקל אין קעשענע, האַלט זי נאָך צו באַם לעבן, דער דאָזיקער ניקל.

זי איז גאָר אַף קלינטאָן סטריט, מילדרעד. ווי אַזוי איז זי גאָר געקומען אַף קלינטאָן סטריט? איר קלינטאָן סטריט. ס'ווערט איר פרייליך, זי וועט גיין אַהיים. זי האָט דאָך אַ היים. זי האָט דאָך אַ טאַטן, וואָס הייסט שמערל, און אַ מאַמען בעסי, און מרים, און ליוסי, און מויש. אַזאַ גרויסע משפחה האָט זי. און אַן אויפשטעל־בעטל האָט זי אויך. וואָס־זשע טוט זי טאַקע

אין דעם קאַלטן אינדרויסן, ווען דער ווינט צופּט אָן רחמנות? זי וועט גיין אַהיים. אָט איז דאָך דאָס הויז. אָט איז די שמאָלע טיר פון האָל.

זי גייט אַרויף די טרעפּ, און דער ליבער היימישער ריח קומט איר גלייך אַנטקעגן. דער ריח פון קעז, פון מייז, און פון פאַרשימלטער טוכלער לופט. איר ליבער ריח. אין דעם ריח איז זי געבוירן געוואָרן, זיך אויסגעכאָוועט, און געוואָרן אַ גרויס מיידל.

אָ, זי גייט אַהיים. אַזוי פיל יאָרן, אַז זי איז ניט געווען אינדערהיים. שוין לאַנג געדאַרפט גיין אַהיים. זי שפּאַנט אַרויף צום פערטן שטאָק. זי ציט דאָס הענטל פון גלעקל. פונוואַנעט האָט זיך גענומען אַ גלעקל באַ זייער טיר? זי געדענקט שוין גאַרניט קיין גלעקל. מסתמא צוגעקויפט אַ גלעקל.

אָט באַלד וועט איר שוועסטער מרים אַרויסשטעקן דעם קאָפּ, אָנשרייען אַף איר פאַרוואָס זי קומט אַזוי שפּעט אַהיים, אָבער זי וועט זי שוין אַריינלאָזן. זי קלינגט און קלינגט. זי איז אומגעדולדיק, מילדרעד.

עס עפנט זיך די טיר און אַ בייז פּנים פון אַ פרוי אין איר שלאָף־ראָק באַווייזט זיך:

— וועמען דאַרפסטו דאָ?

— מרים... — שטאַמלט זי. — שמערל דער פּעדלער, — וויל זי מאַכן בעסער.

מען פאַרהאַקט הינטער איר די טיר און זי וואונדערט זיך. זי האָט גאָר זיך געריכט צו טרעפן מרים'ען און דאָ האָט זי געטראָפן אַ פרעמדע פרוי. אָבער ס'ווערט איר ניט אומעטיק, מילדרעד'ן. זי דערפרייט זיך. ס'איז איר איינגעפאַלן אַ גרויסער געדאַנק. אַפן דאַך, ווייסט זי, איז דאָ אַזאַ אָרט, אַן אָפּדאַך אַזאַ מיט מאַטראַצן און אַלטע קאָלדרעס, וואוהין זי פלעגט אַלס קינד זיך פאַר'גנב'ענען, אָפּליגן דאָרט גאַנצע טעג און קוקן אַף דער שטאָט. ס'איז דאָרט אַ וואַרעם ווינקל. ווי וואונדערבאַר!

זי קריכט אַרויף אַפן דאַך. עס איז נאָך דאָרטן דאָ דער זעלביקער אָפּדאַך. זי רוקט זיך אַריין צווישן אַלטע מאַטראַצן, צווישן צעריסענע קאָלדרעס. זי דעקט זיך גוט איין. און עס ווערט איר וואַרעם. זי שמייכלט צו אַלע שטערן, וואָס קוקן צו איר פון אויבן. ס'וועט איר נאָך זיין גוט אין לעבן. זי פאַר־שלעפערט זיך איין אַליין.

אַ שנײ האָט אָנגעהויבן צו פאַלן שפּעט אין דער נאַכט. זיך געלייגט אַזוי ווייך אַף מילדרעד'ס שלאָפנדיקע אויגן, אַף אירע לאַכנדיקע באַקן־ביינער, אַף אירע קרומע ליפּעלעך. צוגעדעקט דאָס פּנים מיט ווייסן, צו־געדעקט אַלע מאַטראַצן, אַלע קאָלדרעס. אַ שיינער, ליכטיקער ווייסער דאַך.

מאַיק דער אַלמעכטיקער

גרויסע שוועריקייטן האָט מאַיק געדאַרפט דורכגיין נאָך ספּאַרקי'ס טויט. די פּאָליציי האָט אים באַאומרואיקט, פּילע געגנגס האָבן אַזוי גיך ניט געוואָלט אָנערקענען זיין הערשאַפט, אָבער ער איז שוין דורכגעקומען אַלע שוועריקייטן. איצטער איז ער דער איינציקער באָס. אַ קליין פּליגעלע זשוזשעט אים אָבער אין אויער, דאָס איז לוטשי מיט זיין געגנג אין האַרלעם, וואָס וויל בשום אופן ניט צושטיין און קריכט אָפּטמאָל אַריין אין זיין טעריטאָריע. אָבער מיט דער צייט וועט דאָס שוין אויך זיך אויסגלייכן. מאַיק האָט זייער גרויסע פּלענער. ער וויל גאָר פאַראייניקן די געגנגס פון אַלע באָראָס, אַ צענטראַלע מאַכט באַשאַפן, און ניט זיין אין קריג איינער קעגן אַנדערן און שטערן דעם נאָרמאַלן גאַנג פון „ביזנעס". אָבער דאָס וועט שוין אויך קומען מיט דער צייט.

שוין אַרום צוויי מאָנאַטן, אַז ער געניסט דעם זיסן טעם פון זיין אַ הערשער, און ס'האָט זיך אים זייער פּאָסמאַקעוועט. די וועלט בוקט זיך, די וועלט פאַרנויגט זיך, און ער האָט זיך שוין אַליין אויך איינגערעדט, אַז ער איז אַ גרויסער מענטש, אַז ער פאַרמאָגט אין זיך עפּעס אַזאַ שטאָף, וואָס קיין אַנדערע פּשוט'ע מענטשן פאַרמאָגן ניט. ער איז געוואָרן זייער גאוה'דיק און סנאָביש אַפילו צו זיינע אייגענע קלינטאָנער גוטע פריינט. ער זידלט זיי, ער שריט אויף זיי, ער בייזערט זיך, קלאַפּט מיט די פויסטן אין טיש אַריין:

— לואי זאָל מיר זיין!

לואי האָט זיך עפּעס אָפּגעטאָן פון זיי. ער וויל ניט קומען. בוטשי איז שוין געווען בא אים אין הויז אים רופן. בעניטאָ איז געווען, און אַפילו מויש אַליין איז געווען.

— פאַרוואָס וויל ער ניט קומען? — ברויזט איצטער און קאָכט זיך דער מאַיק. ער זידלט זיך און שפּייט, ס'אַרט אים ניט, וואו זיינע שפּייען פאַלן, צי אויף דעם ווייכן קאָסטבאַרן קאַרפּעט פון דיל, צי אויפן טייערן געשניצטן טיש, צי אויף די באַגילדעטע וועגטלעך פון די בענקלעך. דער גרויסער שפּיגל שטייט אים פונקט אַנטקעגן און מאַכט אים נאָך, מאַיק'ן, מיט אַלע זיינע קנייטשעלעך. ער קוקט אָבער ניט אין שפּיגל איצט. ער קוקט אין שפּיגל, ווען ער בלייבט איבער אַליין. קוקט אויף זיך, באַטראַכט זיך זייער געגוי, און וויל וויסן, וואו זיין אייגענע גרויסקייט ליגט.

— ער זאָגט, אַז ער איז אַפּגעשוואַכט פון דער וואונד, — פאַרענטפערט בוטשי זיין חבר לואי'ן.

— עפּל־סאָוס! — מאַכט מאַיק צונישט דעם גאַנצן תירוץ. — ער איז געוואָרן געל, ער האָט זיך דערשראָקן אין די הויזן.

— זאָלן מיר אים אפשר צורו לאָזן? וואָס דאַרפן מיר אים האָבן? — וויל בעניטאָ מאַכן שלום.

— ניט באַ מיין לעבן! — איז מאַיק אַנטשיידן און גזלנ'יש.

מאַיק קאָן ניט דערלויבן אַזאַ זאַך. דערלאָזן עמיצן זיך אַפּטיילן פון דער גענג, איז אַקוראַט ווי פאַרראַטן. נאָך ערגער ווי פאַרראַטן. מען קאָן קיינמאָל ניט זיין זיכער, כל זמן יענער, דער אָפּגעטיילטער, לעבט, אַז ער זאָל ניט אַרויסשפּרינגען מיט אַ מסירה'לע. צופיל ווייסט שוין דער דאָזיקער לואי וועגן זייערע אַלע מעשים.

בעניטאָ קוקט אַף דעם ברויזנדיקן מאַיק'ן מיט גרויסע ווייסע שמייכלענדיקע ציין. ער קוקט אַף זיין האַר, אַף מאַיק'ן, און קאָן בשום אופן ניט פאַרשטיין, ווי דער פריערדיקער גוטער, ליבער חבר מאַיק האַלט זיך אַזוי באָסיש אַפילו פאַר זיינע אייגענע חברים. ער טראַכט אויך, בעניטאָ, אַז זיין אייגן לעבן ליגט אויך אין די הענט פון דעם דאָזיקן מאַיק'ן. לואי איז אַ ביישפּיל. מען קאָן זיך שוין ניט אָפּטיילן פון אים. מען טאָר שוין ניט. ביזן לעצטן וועט מען שוין מוזן שטיין צוזאַמען. אָנגעהויבן דאָס דאָזיקע לעבן פון געפאַר, וועט מען שוין מוזן גיין ביזן סוף. וואָס דער סוף וועט זיין, וויל ער ניט טראַכטן. דערווייל איז דאָ געלט אַ סך אין די קעשענעס. מען הוליעט און מען שיכור'ט אין אַזוינע פּלעצער, וואָס ער, בעניטאָ, האָט אַף זיין לעבן ניט גע'חלומ'ט. אָבער וואָלט דער מאַיק געווען אַ ביסל מערער חבר'יש. ס'פאַרדריסט אים, בעניטאָ'ן, וואָס יענער כעס'ט זיך אַזוי אַף זיי, גלייך ווי זיי וואָלטן געווען שולדיק, וואָס לואי וויל זיך ניט יאָווען.

בוטשי קוקט אַף זיין חבר פול מיט חניפה. ער שוויצט אַזש פון גרויס חניפה צו מאַיק'ן. מאַיק האָט אים געמאַכט פאַר אַן אונטער־באָס אין דער געגנט אַרום קלינטאָן סטריט. געניסט ער איצט גרויס כבוד און רעספּעקט פון אַלע זיינע אונטערטאַנען. אונטערטאַנען זיינען אַלע, אַפילו די אָרעמע פּעדלערס. זיי בויגן זיך פאַר אים איינדרייען. אַ שאָד נאָר, וואָס אַלע רופן אים „בוטשי". ס'פּאַסט ניט צו האָבן אַזאַ נאָמען, ווען מען איז אַזוי גרויס געוואָרן אין דער וועלט.

— שוין זאָלט איר אים מיר ברענגען! — גיט מאַיק אַ טראַך אין טיש אריין. — אַ טויטן, צי אַ לעבעדיקן.

אַלע שפּרינגען אויף. דער באַפעל מוז גלייך אויסגעפירט ווערן. מויש, בעניטאַ און בוטשי לאָזן זיך אַרוים.

— סאָ לאָנג, מאַיק! — געזעגענען זיי זיך מיט אים.

— סאָ לאָנג — ענטפערט ער אונטער דער נאָז און וויל זיך ניט פאַר־גינען צו זיין פריינטלעך צו זיי.

:: :: ::

די פאַרנאַכטיקע ווינטערדיקע זון גייט אַריין אין דעם גרויסן האָטעל־צימער דורך אַלע דריי ברייטע פענצטער. די וועלט פון די שטאַרקע און פון די רייכע קוקט אַריין אין דעם דאָזיקן הויכן ברייטן לופטיקן צימער.

דעם טייערסטן צימער אין דעם האָטעל האָט מאַיק אויסגעקליבן אין דער געגנט פון טאַימס־סקווער און בראָדוויי. זיין קינדהייט און בחור'שאַפט האָט ער פאַרבראַכט אין אַ פייכטן קעלער מיט פינצטערע ווינקלען, וואוהין די זון האָט קיינמאָל ניט אַריינגעדרונגען, וואוהין די ליכט איז ניט אָנגעקומען אויך באַנאַכט, ווען מען האָט אָנגעצונדן דעם גאַז־רער. וואו די לופט האָט געשמעקט מיט פּאַפּ און מיט קליי און מיט פאַרשימלטע ספרים. איצטער שיינט צו אים די זון פון די רייכע אין אַלע דריי פענצטער און ער לויכט־אויף, מאַיק. זיין פּנים ווערט מילד, אַפילו די בייזע ברעמען זיינען געוואָרן מענטש־לעכער. ער האָט גאָרניט געוואוסט, מאַיק, אַז ער האָט אַזוי ליב זון. ניט די זון אַף דער גאַס, נאָר אַ זון, וואָס קומט אַריין אין אַ הויז אַריין, וואָס מאַכט שיינען יעדער ווינקעלע. זיין פּנים איז איצט אויך פול מיט זון. דער צימער געפינט זיך אַף גאָר אַ הויכן שטאָק.

מאַיק קוקט אַרוים פון פענצטער און איז פאַרגאַפט: אַזאַ גרויסע וועלט! אונטערן פאַרנאַכטיקן הימל שוועבט איצט אום אַ גרויסער שטאָלענער פויגל. מאַיק איז אויך געגליכן צו דעם דאָזיקן שטאָלענעם פויגל, וואָס הויערט אין די הויכע הימלען.

באַהאַלטסט זיך אויס פון אונז?

דער מאַמע׳ס אָרעמע אָבער ציכטיקע וואוינונג אַף קלינטאָן סטריט האָט צוריק אַריינגענומען לואי׳ן מיט גרויס ליבע און היימישקייט.

לואי שלאָפט שוין ווידער אין זיין מאַמע׳ס ווייכן זויבערן בעט. זיין אָפּגעשוואַכטער קערפּער פאַלט־צו צו דעם דאָזיקן שמעקנדיקן בעט מיט גרויס חשק. דאָס צישען פון דער געניי־מוזיק פאַרשלעפערט אים. רו און פרידן אַף זיין גאַנצן געמיט.

דער טאָג איז אָבער שווער. די אויערן זיינען וואַך צו די טרעפּ. יעדער שווערער טראָט איבער די טרעפּ מיינט, אַז מען גייט אַף זיין לעבן. אַלעמאָל קומען זיי נאָך אים. ער האָט מורא, אַז מען וועט אים טאָן שלעכטס. ער קאָן שוין גוט די מאָראַל זייערע. אַז ס׳ווערט אים גאָר שרעקנדיק, ווענדט ער זיינע אויגן צו זיין מאַמען. ער קאָן אָבער ניט זען איר פּנים. ער קאָן זען בלויז איר רוקן. מיטן רוקן צו דער גאַנצער שטוב זיצט זי אַזוי אָפּ גאַנצענע טעג פאַר דער ניי־מאַשין, וואָס שטייט פאַרן ליכטיקן פענצטער. אַ רויטלעכער האַלז־און־נאַקן מיט געלע פלעקן, רויטלעכע אָפּגעבליאַקעוועט האָר.

היינט אינדערפרי איז געווען בוטשי. ער האָט זיך געבייזערט. ער האָט אים געזאָגט, אַז ס׳איז ניט ערלעך, אַז לואי דאַרף זיך יאַווען. אַז ערשט איצטער הויבט זיך אָן ס׳ריכטיקע לעבן, אַז מאַיק איז שרעקלעך בייז. לואי קאָן טאַקע זיך אַליין ניט פאָרשטעלן, וואָס פלוצלונג איז ער אַזוי אָפּגעפאַלן פון זיי. אפשר וויל ער איז אָפּגעשוואַכט, און אפשר דערפאַר וואָס ער האָט איר געגעבן אַ שבועה, דער מיס בערן. „מיס בערן" רופט ער זי נאָך אַלץ. „שוירלי" וואָלט ער זי געדאַרפט רופן. זיי זיינען שוין זייער נאָענט. זיי טרעפן זיך שוין זייער אָפט. צום איסט־ריווער פאַרגייען זיי. צו די איינזאַמע פאַרלאָזענע אַלטע באַרזשעס, וואָס שטייען דאָרטן שוין יאָרן און יאָרן, דורכגעמוליעוועט פון די וואַסערן, אָפּגעגריזשעט פון די ווערים. זיי פירן אָן די ליבע מיט אַלע קלימפּערלעך. מיט קרעכצן און הייסע קושן. קוקן אַף דער בלאַסער ניו יאָרקער לבנה און דערזעען דאָרטן זייער מזל, וואָס וועט צו זיי שיינען.

פאַר דעם שיין פון דער בלאַסער לבנה, אין גרויסן פייער פון זיין באַגערן זי, האָט ער געמוזט שווערן צו איר, אַז ער וועט זיך אָפּרייסן פון

דער חברה. דער פֿלאַן זאָל זיין, אַז ער זאָל זיך פּשוט ניט יאָווען. ווען מען וועט קומען נאָך אים, זאָל ער זיך מעלדן קראַנק, און דאָס אַלץ. אפשר וועלן זיי אים אָפּלאָזן. זיי וועלן פֿאַרגעסן אָן אים.

זי דאַרף היינט קומען צו זיי. ס'ערשטע מאָל, וואָס זי קומט צו זיי אין הויז אַריין. די מאַמע זיינע איז נאָך ניט באַקאַנט מיט איר. היינט וועט זי איר זען.

די ווינטערדיקע זון זעצט זיך. די מאַמע פּאָרעט זיך אין קיך. דאָס גרייט זי צו אַ פיינע וועטשערע פֿאַר דער כלה. אַ בריה אַ מאַמע פֿאַרמאָגט ער. אַלצדינג קומט אַרויס באַ איר געראָטן. זי האָט נאָך עט אינדערפֿרי פֿאַרפּוצט די גאַנצע שטוב, אַזוי ווי מען דאַרף פֿאַרפּוצן צוליב אַ טייערער כלה. זי האָט באַהאַנגען די בייכיקע ווענט, וואָס זיינען גרין געוואָרן פֿון אַלטקייט, מיט קאָלירטע שאַלן און מיט שטיקלעך פֿאַרביקע געוואַנטן, וואָס פֿאַלן איר אַראָפּ פֿון איר געניי. זי האָט אַנידערגעשטעלט אָפן געדעקטן טיש אַ גרויסן ראָזעווען פּרוכטאָווניק מיט ניס, עפּל און באַנאַנעס. אָ, זיין מאַמע ווייסט שוין, ווי אַזוי אויפצונעמען אַזאַ וויכטיקן גאַסט.

ס'הערט זיך אַ קלאַפּ אין דער טיר. לואי עפֿנט די טיר. זי שטייט, שוירלי, מיט גרויסע צעשראָקענע אויגן, דערשראָקן פֿאַר דער פֿרעמדער אומגעבונג פֿון הויז. ער פֿירט זי אַריין אין הויז אַריין.

די מאַמע קומט אַרויס פֿון קיך אַ פֿאַרזיכטיקע. זי בלייבט שטיין אַף דער שוועל מיט פֿאַרשנדיקע אויגן. שטייט שוירלי אַ באַשיידענע פֿאַר דער דאָזיקער פֿרוי, וואָס דאַרף זיין לואי'ס מאַמע. דער גרעסטער וואונטש אירער אין דער דאָזיקער גרויסער מינוט איז, אַז יענע זאָל זי ניט פֿאַרשטויסן, אַז זי זאָל געפֿינען חן און לייטזעליקייט אין יענער'ס אויגן. איר גרויסער באַגער אין דער איצטיקער מינוט איז, אַז לואי'ס מאַמע זאָל צו איר אַ שמייכל טאָן מיט פֿריינטשאַפֿט, ווייל זי איז אַן אָרעמע מיידל. זי פֿאַרמאָגט גאָרניט אַף דער וועלט, אַחוץ דעם, וואָס זי האָט ליב אָט־דעם הויכן, שמאָלן, שלאַנקן בחור.

די מאַמע לאָזט זיך פֿון דער שוועל צו דער כלה. מען ווייסט נאָך ניט, וואָס זי וויל טאָן. איר פּנים דערציילט גאָרניט. שטעלט זיך אָפּ דער גאַנצער גאַנג פֿון לעבן צו וואַרטן און זען, וואָס אַזוינס וועט די מאַמע זאָגן צו דער כלה.

— וואָס פֿאַר אַן ערלעכע אויגן דו פֿאַרמאָגסט, טאָכטער! — גיט די מאַמע אַ קוש דער כלה.

:: :: ::

נאָך וועטשערע זיינען חתן־כלה געגאַנגען שפּאַצירן. מען האָט זיך אַרויסגעלאָזט אַף דער גאַס. האָט זיך געגעבן אַ צעיאָג פאַר זיי דער פאַר־נאַכטיקער טומל פון קלינטאָן סטריט. פאַרנאַכט־צו פאַרשטאַרקט זיך דער טומל נאָך מערער אַף דער דאָזיקער גאַס. די פּעדלער, דורכגעפרוירענע און פאַרצווייפלטע, וואָס זיי האָבן ווינציק געלייזט אין פאַרלויף פון טאָג, ווילן איצט אַריינכאַפּן דאָס לעצטע ביסל לייזונג אײדער מען גייט אַהיים. שרייען זיי און רופן צו די ווייבער:

„ווייבער, מציאות, מציאות, איידער מען גייט אַהיים. דריי פאַר אַ ניקעלע, פיר פאַר אַ ניקעלע און זאָל שוין מיינס איבערגיין.“

די קינדער פון קלינטאָן סטריט, וואָס האָבן שוין אָפּגעגעסן וועטשערע, באַקומען מערער קראַפט אין זייערע העלזער. אין אַלטע צעריסענע לייבלעך (סוועדערס) מיט די שוואַרצע קוטשמעלעך לויפן זיי אום איבערן בלאָק און שרייען און פּילדערן. די געפּילדערייען הויבן זיך איבער די דעכער. דאָרטן ווערט אַ גרויסע כוואַליע פון אַלע געשרייען, און זי שפּרייט זיך, די כוואַליע, צו אַנדערע דעכער, צו אַנדערע בלאָקס. מען פאַראייניקט זיך מיט די איבעריקע כוואַליעס און ס'ווערט איין ריזיקער שטיק געשריי איבער דער גאַנצער שטאָט.

שרייט ניו יאָרק פון אונטער דער טיפעניש אַרויס מיט פאַרדעמפּטן ברומען פון די לויפנדיקע אונטערערדישע באַנען. שרייט ניו יאָרק אַראָפּ פון אַלע דעכער מיט אַ בריאַזגענדיקן געדונער פון די לויפנדיקע הויך־באַנען. שרייט ניו יאָרק מיט מילי־מיליאָסן קליינע געשרייעלעך פון יאָגנדיקע אָטאָ־מאָבילן און טראַקס. שרייט ניו יאָרק מיט געוויין און מיט געלעכטער פון מענטשלעכע לײדן און פריידן. מיט דעם רעווען פון שיפן. מיט דעם קלינגען פון טראַמווייען. איין אומגעהויערער גרויסער געשאַל פון דער ריזיקער שטאָט, וואָס קייקלט זיך, וואָס וואַרפט זיך, און צאַפּלט זיך, און הויבט זיך, און טרייסלט זיך, און מאָלט גיך, גיך דאָס לעבן פון די זיבן מיליאָן מענטשלעכע לעבנס.

— פיו־ו־ו — דערהערט לואי פּלוצלונג אַ באַקאַנטן פייף, וואָס פלעגט אים אַזוי דערפרייען אין די פריערדיקע צייטן, ווייל דאָס איז געווען דער באַקאַנטער סיגנאַל פון זיינע קלינטאָנער גוטע פריינט. איצטער אָבער זיינען זיינע בלוטן פאַרקילט געוואָרן. די גרויסע פרייד האָט אָפּגערונען פון זיין לייב. ער האָט זיך אַ וואַקל געטאָן, זיך אויסגעדרייט צו דער ריכטונג פון פייף.

— וואָס איז געשען? — דערשרעקט זיך שוירלי.

— זיי זיינען געקומען נאָך מיר, — גיט ער אַ קוק אויף איר מיט אומגליק אין זיינע אויגן.

— לאָמיר אַנטלויפן! — כאַפּט זי אים אָן בײַ דער האַנט.

לואי קאָן שוין ניט אַנטלויפן. ער לאָזט איבער זיין כלה. ער לאָזט זיך צו זיי. בוטשי און מויש שטייען אַפן ראָג. דער גרויסער אָטאָמאָביל פאָרט לאַנגזאַם אינמיטן דער גאַס. בעניטאַ זיצט דאָרטן לעבן דער ראָד.

— דו באַהאַלטסט זיך אויס פון אונז? — פרעגט אים מויש סאַר־קאַסטיש.

— ווער באַהאַלט זיך אויס? — באַליידיקט זיך כלומרשט לואי. — איך האָב דאָך אייך געזאָגט, אַז איך בין קראַנק.

— מיר זעען שוין, ווי דו ביזט קראַנק, — איז אויך בוטשי סאַר־קאַסטיש.

— קום מיט אונז! — באַפעלט מויש מיט גרוים אויטאָריטעט, אַקוראַט ווי ער וואָלט געווען מאַיק אַליין.

— וואוהין? — ווערט לואי זייער בלאַס, צוליב דעם וואָס בעניטאַ קוקט אויף אים מיט אַזוינע גרויסע לאַכנדיקע ציין, וואָס בוטשי איז פאַר־כמורעט, וואָס אין מויש'ס אויגן זיצן צוויי קליינע מערדערס.

— קריך אַריין! — באַפעלט מויש. — וועסט שוין אַליין זען וואוהין.

זעקס גוטע ברידער זיינען זיי געווען

זיצט לואי אין אַטאָמאָביל צווישן מויש'ן און בוטשי'ן. קיין רעוואָלווערן האַלטן זיי ניט צוגעשפּאַרט צו זיין ליַב, אָבער ס'איז שוין אַקוראַט ווי זיי וואָלטן יאָ געהאַלטן. רויטע בליצן רייסן־אויף פאַר לואי'ס אויגן. פאַר־שיידענע שטיקלעך קאָלירן האַלטן זיך אין איין דרייען. אין דער נאָז אַריין שפּאַרט דאָס בלוט. ס'קוקט שוין אויס, ווי מען גיט אים אַ „ראַיד", ווי מען פאָרט מיט אים אין אַזאַ מקום, וואָס מען קומט שוין פון דאָרטן ניט צוריק. ער אַליין מיט זיינע איבעריקע גוטע פריינט האָבן געגעבן מיט צוויי יאָר צוריק אַ „ראַיד" צו אַ געוויסער פּערזאָן. איז יענער געזעסן, ווי אַן אָפּגעפליקטער האָן מיט בלוטיקע אויגן און געקוקט פאַרוואונדערט אויף דער וועלט, וואָס איז פאַרביינעלאָפן דער מאַשין פוןביידע זייטן. מיט אַן אויס־געשטרעקטן האַלז, מיט אַן אויפגעהויבענעם קאָפּ איז יענער געזעסן. אפשר איז יענער גאָרניט געזעסן, ווייל לואי אַליין זיצט איצט אויך ניט, זיין אונטערשטער טייל קערפּער רירט אפילו ניט אָן דאָס זיץ־קישעלע פון אָטאָ־מאָביל. ער זיצט ווי אויף דער לופט, לואי. ער וואונדערט זיך, צי זאָל דאָס טאַקע זיין זיין לעצטע שעה? זיין לעצטע רייזע איבער דער וועלט? זיין לעצטער פאָר איבער אַזוינע רוישנדיקע שפּילעוודיקע גאַסן? דורך אַזוינע לוסטיקע טעאַטערס און מואווים, וואו מענטשן גייען אַריין און גייען אַרויס אַזוי פריי און אָפן און קיינער צווינגט זיי ניט.

אַ גרויסער פּראָטעסט קומט אָן אין זיין האַלז. ער וויל זיך צעשרייען אינדערהויך מיט גרויס צאָרן: „וואָס מיינט איר צווינגען אַ מענטשנס לעבן? וואָס מיינט איר צונעמען די פרייהייט פון באַוועגן זיך אויף דער וועלט? וואָס מיינט איר זיך?"

מען שטעלט זיך אָפּ לעבן אַ שיינעם האָטעל אין אַ זייטיקער גאַס ניט ווייט פון בראָדוויי.

— קריך אַרויס, — מאַכט מויש פאַרכמורעט.

ווי געוואַלדיק לואי'ס פיס דערפרייען זיך מיט די שטיינער פון דער גאַס. זיי פאַלן צו, זיינע פיס, צו די דאָזיקע שטיינער מיט אַ באַזונדערן טעם. זיי פרעסן זיך איין אין דעם האַרטן באָדן. זיי לעבן נאָך, זיינע פיס, זיי באַוועגן זיך געזונטע און שטאַרקע.

— וואוהין נעמט איר מיך? — עקשנ'ט זיך לואי איין און וויל ניט גיין.

— ריר זיך, — מאַכט מויש פינצטער.

— מען וועט דיך ניט אָפּבייסן, — גיט בעניטאַ צו אים אַ פריילעכן וואונק.

פון דעם פריילעכן וואונק איז לואי'ן געוואָרן אַ ביסל לייכטער. טאַקע, וואָס עקשנ'ט ער זיך איין? ער איז שוין געגאַנגען, וועט ער שוין דערגיין ביזן סוף.

מען הייבט זיך אינדערהויך מיט אַ שיינעם ווייסן עלעוויטאָר. דער עלעוויטאָר-בחור לאַכט צו דער חברה מיט ווייסע ציין. פון יענעמס לאַכנ-דיקע ווייסע ציין ווערט לואי'ן אויך לייכטער. וואָס מערער פריינטלעכע פּנים'ער זאָלן קוקן אַף אים, ווייל ער האָט מורא, אַז דער סוף וועט שוין ניט זיין קיין גוטער.

מען עפנט די טיר פון צימער. מען לאָזט לואי'ן אַריין. ווי אַ געפאַנגענע חיה בלייבט ער שטיין אַף איין אָרט און פילט די געפאַר פון אַלע זייטן אַרום און אַרום. ער דערזעט נאָך ניט מאַיק'ן. מאַיק איז אין צווייטן צימער. אָבער ווען מאַיק באַווייזט זיך, פאַלט אים שוין אָפּ דער דאָזיקער מורא'דיקער געפיל פון שרעק. ס'איז דאָך זיין מאַיק, דער היימישער מאַיק. צוזאַמען אויפ-געהאָדעוועט זיך אַף דער וועלט. פון איין קוואַל געטרונקען נאַרהאַפטיקייט.

— האַו דו יו דו, מאַיק? — מאַכט לואי גוטברודעריש.

— האַו דו יו דו יורסעלף, — וויל מאַיק ניט אַרויסווייזן קיין פריינט-לעכקייט.

— וואָס איז דער מער מיט דיר? וואָס ביזטו זויער? — מאַכט זיך לואי טאַמעוואַטע.

— וואָס ביזטו ניט געקומען, אַז מען האָט דיך פריער גערופן? — איז מאַיק בלומרשט רואיק, אָבער זיין אָפּגעביסן שטיקל אויער ווערט רויט מיט דער בייזער קללה.

— איך האָב ניט געקאָנט קומען, — במורעט זיך אויך אָן לואי.

— דו האָסט זיך אויסבאַהאַלטן פון אונז, — זאָגט מאַיק מיט פאַר-אַכטונג.

— איך האָב זיך ניט אויסבאַהאַלטן, דו קענסט מיך, — הייבט פּלוצלונג אָן לואי צו שרייען אַף מאַיק'ן. — דו ווייסט, אַז איך בין ניט פון די שרעקעוור-דיקע, — מאַכט זיך לואי הפקר'דיק. — וואָס מיינסטו, דו וועסט שיקן נאָך מיר, ווי נאָך אַ פּריזאָנער (געפאַנגענעם), — שרייט לואי נאָך העכער. —

אזוי צאָלט מען אָפּ אַ פריינט, וואָס האָט פאַרגאָסן בלוט פאַר אייך, — איז לואי געוואַלדיק אויפגעטראָגן.

— וואָס שרייסטו אַף מיר? — שרייט אויך מאַיק. — באַרואיק זיך, — מאַכט שוין מאַיק ווייך. — מיר האָבן געזען, אַז דו קומסט ניט, האָבן מיר געשיקט נאָך דיר.

מאַיק האָט לואי׳ן ליבערשט ווי אַלע איבעריקע חברה. ער איז איידעלער ווי די איבעריקע, ער איז מערער מענטשלעך. דאָס וואָס לואי האָט ערשט אַף אים געשריען, איז אויך גאָרנישט.

— מען שלעפּט מיך אין אָטאָמאָביל, אַקוראַט ווי איך וואָלט געווען אַ רעט (אַ שטשור), — קאָן לואי ניט מוחל זיין די באַליידיקונג, וואָס מען האָט געטאָן צו אים.

— אָלראַיט, אָלראַיט, — וויל שוין מאַיק פאַרגלעטן.

— אַז איך בין אָפּגעשוואַכט, — פּיעסטשעט זיך לואי פאַר מאַיק׳ן, אין ווען ער האָט דערפילט ווידער אַ פריינט.

— אַלראַיט, אָלראַיט, — איז מאַיק זייער מילד. — ווער האָט דען צו דיר עפּעס? האָסט זיך נאָר געדאַרפט באַווייזן, און דאָ פּלאַנעווע איך דיר איבערצוגעבן די טראַנספּאָרטן, — זאָגט ער אַרויס די לעצטע ווערטער מיט גרויס באַדייטונג.

מאַיק איז איצט זייער אַ וויכטיקע פּערזאָן. וויל ער דאָס לאָזן וויסן לואי׳ן מיט יעדן וואָרט זיינעם. ער וויל איצט אויסנעמען פאַר זיין חבר לואי׳ן.

ער איז איצט אַזאַ גרויסער באָס. און ער האָט אַזוי פיל געשעפטן אַף זיין קאָפּ, קלאָגט ער זיך כלומרשט פאַר לואי׳ן, און אין דעם קלאָגן זיך ליגט אַ גרויסע באַרימערישקייט. ער דאַרף האָבן אַן אייגענעם מענטשן צו די טראַנספּאָרטן מיט ביר, אַף וועמען ער זאָל זיך קאָנען פאַרלאָזן. בלויז לואי פּאַסט זיך צו אַזאַ דזשאַב. און ער פרעגט גאָר, וואָס מען האָט אים געבראַכט אַהער. לויט מאַיק׳ן נאָך, דאַרף לואי זיך איצט אויפשטעלן און אים דריקן די האַנט פאַר דעם גרויסן כבוד, וואָס ער טיילט אים צו, צו זיין דער באָס איבער אַלע טראָקס. אָבער לואי שטעלט זיך ניט אויף. ער איז אָנגעכמורעט און מאַיק טייטשט דאָס אוים מיט דעם, וואָס ער איז טאַקע אָפּגעשוואַכט פון דער וואונד. פאַלט אים, מאַיק׳ן טאַקע איין דערביי אַ גליקלעכער געדאַנק:

— דו פאָרסט קיין אַטלאַנטיק סיטי. זיי דאָרטן אָפּ אַ וואָך, רו זיך דאָרטן אויס און דערנאָך וועסטו זיך שוין נעמען צו דער אַרבעט.

— אז איך וויל ניט פאָרן קיין אטלאַנטיק סיטי ? — וואַרפט זיך אָפּ לואי.

— וועסט שוין יאָ פאָרן ! — ווערט מאַיק׳ס שטימע באַפעלעריש. — און דו, בעניטאָ, — גיט ער שוין גלייך אָפּ אַ צווייטן באַפעל, — מאָרגן פאַר פרי זאָלסטו אָפּפירן לואי׳ן קיין אטלאַנטיק סיטי, און אין איינוועגס, לואי, — גיט ער זיינע ווייטערדיקע קאָמאַנדעס, — זאָלט איר זיך אָפּשטעלן לעבן טרענטאָן אין ברעדלי׳ס גאַראַדזש. ברעדלי וויל פאַרקויפן דעם גאַראַדזש. וועלן מיר אים אָפּקויפן און אים איבערגעבן בעניטאָ׳ן, וועט דאָרט זיין אַ גוטער אָפּשטעל־פּונקט פאַר אונזערע טראַנספּאָרטן. האָסט דאָך ליב גאַראַדזשן, בעניטאָ ? — גיט מאַיק צו יענעם אַ שמייכל.

— איך וועל זאָגן, אז יאָ ! — צעשיינט זיך בעניטאָ, ווייל אַ גאַראַדזש איז דאָך זיין טרוים. אזאַ גרויסער גאַראַדזש, אפשר דריי בלאָק פאַרנעמט ער ; ער שטייט סאַמע אין צענטער, וואו פיר וועגן באַגעגענען זיך. — אָ, איך וועל זאָגן אז יאָ, — איז ער דאַנקבאַר מאַיק׳ן.

:: :: ::

זעקס גוטע ברידער זיינען זיי געווען, איז איינער פון זיי געשטאָרבן, זיינען זיי געבליבן פינף. פינף אָריגינעלע קלינטאָנער און ס׳פעלט איצט שטאַרק אויס אָט דער קליינטשיקער היימי מיט זיינע חנ׳עוודיקע וואָנצעלעך. מען דערמאָנט אים איצט.

— איך טרינק פאַר האַימי׳ן, — הייבט אויף מאַיק זיין קעלישעקל מיט שנאַפּס.

די קלינטאָנער ווערן אומעטיק, און אַלע הויבן אויף די קעלישעקלעך מיט גרויס ערנסט און פרומקייט. זיי האָבן שוין אַ גוטן צד אָפּ יענער וועלט. עפּעס וועט ער שוין פאַר זיי אויפטאָן אָף יענער וועלט. היימי איז זייער מאַרטירער. אַ הייליקער אזאַ, וואָס מען דאַרף זיין גוט צו זיין גייסט. איצט, ווען זיי האָבן דערגרייכט אזאַ גרויסע מדרגה צווישן די רייכסטע און די מעכטיקסטע, זיינען זיי אפילו געוואָרן רעליגיעז געשטימט. מאַיק היט שוין אָפּ זיין טאַטנ׳ס יאָרצייט און מויש אויך. מען וויל זיך אָנשפּאָרן אין גאָט. מען דאַרף אים איצט האָבן, ווייל מען איז רייך און מען האָט דאָס מורא צו פאַרלירן.

פינף גוטע ברידער זיינען זיי איצט. אָבער איינער פון זיי וויל זיך ארויסדרייען. ער טרינקט, לואי, דעם שנאַפּס און ס׳ווארגט אים אין האַלז.

די חברים זיינע זיינען איצט צעפלאָמט פון דעם בראַנפן און פון דער גרויסער פריינטשאַפט. זיי לאָזן אים ניט לעבן. ערשט איצטער דערמאָנט ער זיך אין דער מים בערן. דעמאָלט, ווען ער האָט געמיינט, אַז זיין לעבן איז אין אַ געפאַר, ווען מען האָט אים געהייסן קריכן אין אָטאָמאָביל, האָט זיך די דאָזיקע רויטע מיידל גאָר אָפּגעטאָן פון זיין געדאַנק. איצטער דערמאָנט ער זיך אָן איר. זי ווייסט זיכער ניט, וואָס איבערצוטראַכטן. זי האָט שוין מסתמא דערציילט זיין מאַמען. ער וואָלט איצט געדאַרפט לויפן צוריק אַהיים. אָבער ס'פּאַסט אים ניט אַוועקצוגיין אינמיטן דערינען. גוט כאַטש, וואָס מאַיק הויבט זיך אויף פון טיש. מאַיק נעמט אַרויס פון שאַפע זיין טייערן בראָד־ווייער אָנצוג. פאַר זיי אַלעמען אין די אויגן טוט ער זיך אָן. ער שעמט זיך ניט מיט זיין נאַקעטקייט פאַר זיינע גוטע ברידער. קליינערהייט פלעגן זיי זיך אַלע באָדן אין איסט ריווער אין דעם, וואָס די מאַמע האָט זיי געהאַט. ער בלייבט, מאַיק, אין יוניאָן־סוט מיט די געזונטע, האָריקע, מוסקוליסטע נאַקעטע פיס. אַ באַוואָקסענער, ווי אַ בער.

לואי ווייסט נאָך ניט וואוהין מאַיק גייט אַזאַ אויסגעפּוצטער. אָבער די איבעריקע חברה ווייסן שוין יאָ. מאַיק, וואָס האָט זיך קיינמאָל ניט אָפּגעגעבן מיט דעם „שוואַכערן" געשלעכט, האָט זיך איצט אָנגעהויבן פריינטלען מיט אַ געוויסער רויט־האָריקער קעטרין, אַ טענצערין אין אַ קאַבאַרעט. קלייבט ער זיך איצט אַהינצו. מויש וועט זיך שוין אויך דאַרפן איבערטאָן אין בראָדווייער אָנצוג. ווייל מויש דאַרף אים באַגלייטן. מויש וואַכט שוין איבער מאַיק'ן טאָג און נאַכט. זיין לעבנס־היטער איז מויש.

מען צעגייט זיך. לואי בויגט זיך אָן צו דער ערד. ער האָט רעזיגנירט. ער וועט שוין מוזן זיין צוגעבונדן. מען קאָן זיך ניט אָפּרייסן. זייער גורל איז זיין גורל. פון איין שטיק קלינטאָן סטריט זיינען זיי געמאַכט. ער וועט שוין מוזן זאָגן דער מים בערן, אַז זי זאָל זיך גיין פון אים, ער וועט זי ניט אַריינשלעפּן אין זיין אומגליק. מאָרגן מוז ער פאָרן אין אַטלאַנטיק סיטי און דערנאָך מיט די טראַנספּאָרטן אין פייער און אין טויט.

קום, לאָמיר אַנטלויפן!

היימישע טריט דערהערן זיך. זיי שטייען ביידע אויף פון דער קאַנאַפּע. די מאַמע מיט דער כלה. עס קומט אַריין לואי מיט אַ פרעמדן פּנים. ניטאָ מער די מילדקייט אין אים צו דער מאַמען און צו זיין ליבער מיידל. זיינע אויגן זיינען האַרטע, בייזע, אָן שום רחמנות, ווייל די וועלט האָט צו אים אויך ניט קיין רחמנות. ער געהערט ניט צו קיין מאַמען און ניט צו קיין שום אַנדערער פרוי. זיין לעבן געהערט צו אַ מין געמיינדע, וואָס האָט אַלע רעכט אַף זיין טריט און שריט. ווי וועט זיין צו זיין לעבן, אויב ער וועט זיך אָפּקערן פון דער דאָזיקער געמיידע.

אַפן וועג אַהיים האָט לואי אָנגענומען דעם פריערדיקן געשטאַלט זיינעם. דעם פּרצוף פון דעם אונטערוועלט־מענטש, וואָס האָט שוין קיין שום אויס־וועג ניט, נאָר זיין אַף דער וואַך, און לעבן אַזוי לאַנג וויפיל עס לאָזט זיך. אַרויסגעגאַנגען פון דעם הויז, פאַרנאַכט, אַ געטרייער זון און אַ ליבער חתן, איצט איז אַריינגעקומען אין דעם הויז אַ פרעמדער בחור, אַ גענגסטער. ער וויל שוין סיי־ווי־סיי קיינעם ניט האָבן. ער וואָלט שוין גאָר אינגאַנצן ניט געוואָלט איבערשלאָפן אין דעם הויז. ער דאַרף בלויז דאָ נעמען געוויסע זאַכן.

— וואָס איז געשען, ליבל? — פרעגט די מאַמע און דערשרעקט זיך פאַר זיין פרעמדן פּנים.

— אַ, גאָרניט, מאַ, — וויל ער אפילו ניט קוקן אַף איר.

— ניין, ס'איז יאָ עפּעס געשען, — לייגט זי איר האַנט אַף זיין אַקסל.

— ס'איז גאָרניט געשען, און פרעג מיך ניט קיין נאַרישע פראַגן, — צעשרייט ער זיך אַף איר, און וואַרפט אַראָפּ גראָב איר האַנט פון זיין אַקסל.

— אָבער זון? — אַרט ניט דער מאַמען וואָס דער זון האָט זי אַזוי גראָב באַליידיקט. ס'גייט איר איצט ניט אָן די באַליידיקונג. זי דאַרף וויסן דעם גורל פון איר זון.

— לאָז מיך צורו און באַדער מיך ניט, האָב איך דיר געזאָגט! — איז זיין קול זייער גראָב און פרעך.

שוירלי קאָרטשעט זיך איין פון זיין גראָבקייט. ס'ערשטע מאָל, אַז זי האָט אים געזען אין אַזאַ צושטאַנד. ער איז שוין באַלד ענלעך צו די גאָרילאַ־פּנימ'ער, וואָס האָבן אים פריער אַוועקגעריסן פון איר, וואָס האָבן אים אַריינ־

געוואָרפן אין דער מאַשין. זי האָט דערזען אין אים דעם גענגסטער, און זי האָט אויפגעשווידערט. מיט אַזוינע פאַרשמעלערטע אומהיימלעכע אויגן קוקט ער אַף איר. זי וועט פאַרלאָזן דאָס הויז. זי האָט שוין דאָ מערער ניט וואָס צו טאָן. מען האָט איר אונטערגעוואָרפן אַן אַנדער לואי׳ן. יענער לואי איז אַ צאַרטער און אַ מילדער.

די מאַמע קאָן שוין איר זון. אויב ער איז אין אַזאַ צושטאַנד, וועט שוין קיין גוטס ניט אַרויס. ער קאָן נאָך ברעכן בענקלעך. זי וויל אים ניט דער־ברענגען צו נאָך אַן ערגערע גראָבקייט אין דער אַנוועזנהייט פון דעם דאָזיקן ליבן און פרומען מיידל. זי גייט אַוועק אַ ברוגז׳ע אין צווייטן צימער.

— איך וויל דיר מערער ניט זען, — מאַכט ער צו שוירלי׳ן גראָב, און וויל אַפילו ניט קוקן אַף איר.

זי שווייגט. זי קאָן אים גאָרניט ענטפערן דערויף, סיידן זיך אויפ־הייבן און אַוועקגיין. אַז ער וויל זי שוין ניט מערער, קאָן זי שוין גאָרניט טאָן דערצו. ער איז צו איר ניט קיין אייגענער ברודער, און ניט קיין איינער פון איר משפּחה. דער איינציקער בונד וואָס קאָן עקזיסטירן צווישן זיי, איז דעמאָלט, ווען ער וויל זי. אַנדערש איז זי אַ פרעמדע מיידל, וואָס איז געקומען אין אַ פרעמד הויז, און מען דאַרף טאַקע באַלד אַוועקגיין מיט גרויס חרפּה.

— אַלץ וואָס איך האָב דיר געזאָגט פריער, פאַרגעס, — גיט ער צו איר אַ מאַך מיט דער האַנט, צו ווייזן איר, ווי אַזוי זי דאַרף אים פאַרגעסן.

— יאָ, איך וועל דיך פאַרגעסן, — ענטפערט זי אַן אָפּגעבריטע.

— מיר זיינען ניט קיין פּאָר, — איז ער שוין אַ ביסל אומצופרידן, וואָס זי האָט אַזוי שנעל איינגעשטימט אים צו פאַרגעסן.

— פאַרוואָס? — פילט זי זיך זייער געפאַלן, וואָס זי מוז ברעכן איר שטאָלץ און אים פרעגן „פאַרוואָס".

— איך געהער ניט צו אַזוינע, ווי דו, — דערפרייט ער זיך אַ ביסל, וואָס זי האָט געפרעגט „פאַרוואָס".

— ס׳שטייט דיר ניט אָן צו געהערן צו אַזוינע, ווי איך? — פרעגט זי אים מיט גרויס וויטיק.

— דו ביזט צו גוט פאַר מיר, — טוט אים שוין באַנג, וואָס ער פאַר־שאַפט יסורים דער דאָזיקער וואוילער מיידל, וועלכע ער האָט אַזוי ליב.

— דו רעדסט נאַרישקייטן, — דערפרייט זי זיך שוין פון זיינע לעצטע ווערטער.

— איך רעד ניט קיין נאַרישקייטן, — שפּאַרט ער זיך איין. — מיין לעבן

איז שוין אַ פֿאַרפֿאַלנס, און איך וויל דיר ניט שלעפּן מיט זיך אין דער זעלביקער געפֿאַר.

— דו וועסט ניט פֿאַרפֿאַלן ווערן, — נעמט זי אים אָן בײַ דער האַנט.

דערפֿילט ער שוין דאָס קלײנע וואַרימע הענטל אין זײַן האַנט און ער דערפֿרייט זיך, וואָס נאָך אַלע בייזע רייד צו איר, געטרויט זי אים נאָך אַלץ איר קליין וואַרעם הענטל.

— אָ, מים בערן, — איז ער פֿאַרצווייפֿלט.

— רוף מיך ניט „מים בערן”, — פּראָטעסטירט זי, וואָס ער קאָן זיך נאָך ניט אָפּגעוואוינען פֿון רופֿן זי „מים בערן”.

— אָ, שוירלי, — מאַכט ער דאָס שוין בעסער.

— וואָס האָבן זיי צו דיר געטאָן? — פֿרעגט זי אים שוין מיט אַלע רעכט פֿון אַ כּלה, נאָכדעם ווי ער האָט זי אַזוי אינטים גערופֿן „אַ שוירלי”.

— זיי האָבן צו מיר גאָרניט געטאָן, — וויל ער ניט ריידן פֿון זײַן אומגליק.

גייט זי שוין ווייטער און נעמט אַרום זײַן האַלז מיט איר וואַרעם הענטל. די פֿרוי אין איר דערפֿילט זיך שוין זיכערער, און זי וועט אים שוין יאָ מאַכן צו דערציילן אַלץ, אַלץ, וואָס האָט פּאַסירט מיט אים, זינט מען האָט אים אוועקגעריסן פֿון איר. פֿון דעם אַרומנעמען קאָן זיך שוין לואי גאָרניט ווערן. איצטער איז זי די שטאַרקע, און אַז זי גיט אים נאָך אַ קוש, איז ער שוין אינגאַנצן איר אונטערטאַן.

— ניין, איך וויל דיך ניט פֿאַרלירן, — ווערט אים היים און גוט.

— דו וועסט מיך ניט פֿאַרלירן, — איז זי שוין שטאַרק זיכער מיט איר קראַפֿט איבער אים און גיט אים אַ צווייטן קוש. — וועסט זיך נאָך אַרויס־דרייען פֿון זיי.

— אוממעגלעך, — איז ער פֿאַרצווייפֿלט.

— ס׳וועט יאָ זײַן מעגלעך, — ווערט זי געוואַלדיק זיכער בײַ זיך.

— ווי אַזוי? — קאָן ער ניט גלויבן, — אַז מאָרגן אינדערפֿרי קומט מען שוין נאָך מיר.

— לאָמיר אַנטלויפֿן, — פֿאַלט איר איין גלײַך אַפּן אָרט אַזאַ קלוגער געדאַנק. — יאָ, לאָמיר טאַקע גלײַך אַנטלויפֿן. — זי גיט זיך טאַקע האַסטיק אַ שטעל־אויף פֿון דער קאַנאַפּע און איז שוין גרייט.

— יאָ, אַנטלויפֿן, קינדער, — דערהערט זיך פּלוצלונג דער מאַמע׳ס שטימע.

— קום מיט מיר, — פאַלט איין שוירלי'ן נאָך אַ בעסערער געדאַנק. — קום מיט מיר, איך וועל דיך שוין אָוועקפירן ערגעץ.

— גיי מיט איר, — צעוויינט זיך די מאַמע. — גיי און ראַטעווע זיך.

— שוין? — ווייסט ער ניט וואָס צו טאָן.

— יאָ, שוין, — ציט אים שוין שוירלי בײַ דער האַנט.

לואי גייט איר נאָך, אַ הילפלאָזער. ער גלויבט ניט, אַז עפּעס וועט אַרויסקומען. אָבער ער איז שוין אין דעם רשות פון אָט די צוויי פרויען. פונקט ווי ער האָט זיך פריער ניט געקאָנט ווערן קעגן דער אַבסאָלוטקייט פון מאַיק'ן און זיינע פריינט, אַזוי קאָן ער זיך שוין איצט ניט ווערן קעגן דער אַבסאָלוטקייט פון אָט די צוויי פרויען.

זאָלן זיי מיך נאָר לאָזן צורו

— האַ דו יו דו, שוירלי, — הויבט זיך אויף פון טיש שוירלי׳ס הויכער שוואַגער נייטן, און גייט גלייך צו איר. ער נעמט זי אַרום און טוט איר אַ זאַפטיקן קוש אין די ליפּן.

געפעלט ניט דער דאָזיקער קוש שוירלי׳ס שוועסטער צייטלען, ס׳געפעלט אויך ניט לואי׳ן און ער כמורעט זיך אָן.

— וואָס טוסטו אַזוי שפּעט באַ אונז? — פרעגט צייטל באַ דער שוועסטער שוירלי׳ן, ניט מיט קיין איבעריקער פריינטלעכקייט.

זי, צייטל, וויל ניט האָבן צו־אָפּט באַ זיך אין הויז איר אַמעריקאַנער־געבוירענע שוועסטער. דער פריילעכער הויכער מאַן אירער שפּילט זיך צופיל אַרום מיט דער דאָזיקער קלענערער שוועסטערל אירער.

— איך דאַרף עפּעס האָבן, — ענטפערט שוירלי איר שוועסטער צייטלען, און פאַרציט שטייף אירע ליפּן.

צוויי שוועסטער: צייטל און שוירלי. די ערשטע געבוירן געוואָרן אין רוסלאַנד; די צווייטע — דאָ אין די בראָנקס. איז שוין ניטאָ קיין שום ענלעכקייט צווישן זיי. ניט אין זייער אינערלעכער געשטאַלט, ניט אין זייער אויסערלעכער פאָרמע. דאָס קול אַפילו איז פאַרשיידן. דער גאַנצער קאָליר איז אַנדערש. שוירלי האָט זיך אויפגעהאָדעוועט אין די בראָנקס אַף מאַראַנצן־זאַפט, אַף גרייד „איי״ מילך און אַף אַנדערע נאַרהאַפטע שטאָפן. צייטל האָט זיך אויפגעהאָדעוועט אין רוסלאַנד, אַף הערינג מיט ציבעלעס, אַף קאַרטאָפליעס און פאַסאָליעס. קומענדיק קיין אַמעריקע, זיך גוט אָנגע־האָרעוועט אין שאַפ און פאַרלוירן איר גאַנצע זאַפט פון די ביינער. איז זי אַ קראַנקע מיט אַ גרין פּנים. אַ וויינענדיקע, אַ קלאָגנדיקע און פאַרוויינט און פאַרקלאָגט דעם מאַנ׳ס פריילעכקייט. ס׳העלפט אָבער ניט. ס׳רירט אים ניט. ער איז צו געזונט און שטאַרק, דער דאָזיקער נייטן פון כערסאָנער גובערניע, ער זאָל זיך אָפּעסן דאָס האַרץ. זי שלאָגט אים אַפילו, דעם מאַן אירן, ווען זי איז צופיל פאַרביטערט. לאָזט ער זיך שלאָגן פון איר און לאַכט. ווייל אַז זי שלאָגט אים מיט אירע שוואַכע הענטלעך, טוט אים דען ווײ?...

— נו, זעץ זיך, שוירלי, און איר, יונגערמאַן, ווי אַזוי הייסט איר, זיצט

אויך, איר קאָנט גאָרניט דערליינגן דערביי, — ווייל נייטן ברעכן מיט זיינע שפּאַסיקע רייד יענעמס שעמעוודיקייט.

— דאָס איז מיין פריינט לואי, — באַקענט זי איר געליבטן און אַלע אירע זומער־שפּרינקעלעך אַפן פּנים ווערן רויט.

— לואי הייסט ער? גוט. זיץ, לואי. וועסט מאַכן אַ שנעפּסל, לואי? — גיט ער אים אַ וואונק מיט די אויגן ווי מאַן צו מאַן.

— ניין, ער טרינקט ניט, — זאָגט שוירלי אַ ליגן. — איך וויל מיט דיר עפּעס ריידן, — מאַכט זי אין געהיים.

זי נעמט אַרוים איר הויכן שוואַגער אינדרויסן אַף אַ שפּאַציר. ציטל וויל דאָס שטאַרק ניט ליידן.

— נאָר מען סוד'עט זיך! — קלאָגט זי. — פאַרגעסט ניט צוריק צו קומען, — שרייט זי זיי נאָך.

— וועסט מיך ניט אָנווערן, — באַרואיקט ער זי אַ לוסטיקער. — קום, שוירלי, — נעמט זי נייטן אַן זייער העפלעך באַם אָרעם, ווי אַ גאַלאַנטער קאַוואַליער.

לואי בלייבט אין דעם פרעמדן הויז מיט דער אומפריינטלעכער ציטלען.

— איר וועט אפשר טרינקען אַ קאַפּע קאַפּע, — לאַדט אים איין ציטל זייער זויערלעך.

— ניין, אַ דאַנק, — טרייסלט זיך לואי אָפּ.

ס'טוט אים באַנג, לואי'ן, וואָס ער האָט זיך געלאָזט פירן פון שוירלי'ן אין אַזאַ פרעמדער אומהיימלעכער הויז. די לופט דאָ איז ניט זיינע. קיינמאָל אין זיין לעבן נאָך נישט געווען אין אַזאַ באַלעבאַטיש הויז. ס'איז צו אים איבערהויפּט געווען פרעמד דער אינעווייניק פון הייזער, וואו מענטשן וואוינען מער אָדער ווייניקער רואיק און פירן זיך אַן איינגעזעסן לעבן. אַ חוץ זיין מאַמע'ס הויז, און די אָרעמע היימען פון זיינע גוטע־ברידער, האָט ער בלויז געוואוסט פון שיינקען, טרינק־פּלעצער, ביליאַרד־צימערן, „פּריילעכע הייזער" און אַנדערע עפנטלעכע פּלעצער. צוויי שאַפעס מיט ביכער שטייען אין אַ ווינקל פון צימער. ער וואונדערט זיך, לואי, וועגן אָט די ביכער. ער האָט געמיינט, אַז שאַפעס מיט ביכער שטייען בלויז אין פּאַבליק סקול, אָדער אין אַ לייברערי. ער האָט זיך קיינמאָל ניט פאַרגעשטעלט, אַז מען זאָל האַלטן אַזוי פיל ביכער אין דער היים.

ציטל איז זייער נייגעריק. זי וויל שטאַרק וויסן זיין שייכות צו איר שוועסטער שוירלי, און וואָס איז זיין פּרנסה, און נאָך פיל אַזעלכע זאַכן.

— ווער זייט איר, יונגערמאַן? — טרעט זי גלייך צו, אַן צערעמאָניעס.
— וואָס מיינט איר? — דערשרעקט ער זיך.
— איך מיין, ווי אַזוי קומט איר צו מיין שוועסטער שוירלי׳ן? — איז זי זייער דירעקט.
— אין שפּיטאָל זיך באַגעגנט, — ווערט ער רויט און פאַרשעמט זיך, דער הפקר׳דיקער קלינטאָן־סטריט געננסטער.
— אַזוי, אין שפּיטאָל? גערהאַט אפשר אַן אָפּעראַציע? — ווערט איר שוין דער דאָזיקער פרעמדער בחור אַ ביסל נעענטער, ווייל שפּיטאָלן און אָפּעראַציעס זיינען איר זייער באַקאַנטע זאַכן.
— יאָ, געהאַט אַן אָפּעראַציע, — קאָן ער זיך שוין ניט אויסדרייען פון איר.
— טאַקע אַן אָפּעראַציע? — דערשרעקט זי זיך. — וואָס פאַר אַן אָפּעראַציע?
— אין דער זייט, — מוז ער איר שוין ענטפערן.
— אין דער זייט? פון וואָס? — וויל זי שוין וויסן אַלע איינצלהייטן.
און אַזוי ווי ער דרייט זיך אַרויס פון אַן ענטפער, דערציילט זי אים פון אירע אָפּעראַציעס. זי אַליין האָט שוין אויך געהאַט אַן אָפּערציע, און זייער אַ געפערלעכע אָפּעראַציע.
— און ווי מען הייסט מיר אַזוי ציילן ביז פופצן, און ווי איך הויב אָן צו ציילן: איינס, צוויי, דריי, פיר און אַזוי ווייטער...
זי האָט שוין געפירט מיט אים זייער אַן אינטערעסאַנטן געשפּרעך. ווען זי האָט געענדיקט וועגן איר אייגענער אָפּעראַציע, האָט זי גלייך אָנגעהויבן מיט אַן אַנדער אָפּעראַציע פון אירער אַ באַקאַנטער. אַ שאָד נאָר, וואָס איר מאַן איז אָנגעקומען און צעשטערט אַזאַ עכט־אינטערעסאַנטן שמועס.
שוירלי האָט, ווייזט אויס, געוויינט אויף דער גאַס. אירע אויגן זיינען געווען פייכט. איר שוואָגער אָבער איז שוין געווען זייער פריילעך.
— פון היינט אָן און ווייטער האָבן מיר שוין אַ באָרדער, — אַנאָנסירט ער מיט גרויס פייערלעכקייט.
— וואָס מיינסטו אַ באָרדער? — הויבט זי שוין אָן צו פאַרשטיין וועגן וואָס עס האַנדלט זיך, און ס׳ווערט איר ניט גוט.
— אָט דאָס, וואָס איך מיין, אַ באָרדער, — ציינט ער אויף לואי׳ן. — אפשר אַ שפּעטנער יונגערמאַן? ער וועט באַ אונז שלאָפן און עסן, און לעבן אַ גוטן טאָג, ווי גאָט אין אָדעס, — מאַכט ער פריילעך און קוקט אויף לואי׳ן.
— וואו וועלן מיר אים לייגן? — איז זי פאַרצווייפלט.

— אָט אַף דער קאַנאַפּע, ס׳איז אַ ווייך פּלאַץ צו שלאָפן, — גיט ער אַ שלאָג מיט דער האַנט אין ווייכן בויך פון דער קאַנאַפּע.

זי האָט שוין גאָרניט וואָס צו זאָגן, צייטל. זי פאַרלאָזט דעם צימער. מיט איר אַוועקגיין דריקט זי אויס איר געגנערשאַפט צו דער אַריינדרינגונג פון דעם פרעמדן מענטשן. נייטן איז אָבער פריילעך, ער צעלאַכט זיך הויך אַף אַ קול, וואָס זי איז אַזוי אַוועקגעגאַנגען.

— אָט אַזאַ איז שוין מיין ווייב, — פאַרלויבט ער זי פאַרן גאַסט. — אָבער זי וועט בעסער ווערן. אַליין איז זי אַ גוטהאַרציקע. און איר, יונגערמאַן, לואי, הויבט זיך אָן צו פילן היימיש. ווי איך פאַרשטיי, וועט איר דאַרפן מיט אונז פאַרברענגען ניט קיין איין טאָג.

— אפשר, אויב זי איז אַזוי דאַגעגן, וועלן איך אים נעמען אַף אַן אַנדער פּלאַץ, — וויל שוירלי ניט ליידן וואָס איר שוועסטער באַנעמט זיך אַזוי צו איר געליבטן.

— זיי ניט ווי דיין שוועסטער און בלאָז זיך ניט אָן, — גיט ער זי אַ נעם אַרום דער טאַליע און זעצט זי אַף זיינע קני. — האָסט אפשר דאַגעגן?

— פרעגט ער לואי׳ן אין אַ שפּאַסיקן טאָן, צי ער האָט דאַגעגן, וואָס ער זעצט זי אַף זיינע קני.

לואי האָט שוין גאָר דאַגעגן, אָבער ער שווייגט. שטאַרק אין כעס זיין קאָן ער שוין ניט. ער האָט אים באַצויבערט, דער דאַזיקער נייטן, מיט זיין פריינטלעכקייט, פרייקייט און אָפנקייט.

— אַזוי, אַזוי, יונגערמאַן, — האָט נייטן אָנגעהויבן, ווען שוירלי איז אַוועק אַהיים. — הייסט דאָס, אַז אייערע הענטלעך זיינען זייער פלינק מיטן רעוואָלווער.

— איך האָב דאָס שטענדיק פיינט געהאַט, — וויל לואי וווייכער מאַכן זיינע זינד.

— אַ פּאָר הענטלעך האָסטו גאָר נישקשה׳דיקע, — גיט ער אַ טאַפּ יענעמס מוסקולן.

— יאָ, ניט קיין שוואַכע, — טוט לואי׳ן הנאה, וואָס יענער האָט בא אים אָנגעטאַפּט זיין גבורה.

— פונדעסטוועגן, יונגערמאַן, בין איך ניט אַזוי שטאַרק באַגייסטערט פאַר דיין פּראָפעסיע, — זאָגט אים נייטן מיט פאַרוואורף.

— מען האָט זיך ניט געקאָנט העלפן. מען איז אויפגעוואַקסן צוזאַמען. חברים, איר ווייסט, — פּרואווט לואי זיך פאַרטיידיקן.

— מען האָט זיך שוין יאָ געקאָנט העלפן, יונגערמאַן, — מוסר׳ט ער

אים. — מען טאָר ניט נעמען א מענטשנ'ס לעבן אַט אזוי אַ, ניט מיר ניט דיר. יעדער איינער וויל לעבן.

— אָבער אזוי איז דאָס שוין געווען, — ווערט לואי פאַרפינצטערט.

— און ארבעטן מסתמא ווילסטו ניט? — פרעגט ער לואי'ן מיט שפּאָט. — ארבעטן, זאָגסטו, זאָלן אנדערע, אַ?

— איך האָב קיינמאָל אין מיין לעבן ניט געאַרבעט, — פילט זיך יענער געוואַלדיק שולדיק.

— וועסט שוין איצטער ארבעטן, — מאַכט צו אים נייטן מיט א באַ־פעלנדיקן טאָן, — ס'איז גראָדע ניט אזוי גרינג צו ארבעטן, אָבער דערפאַר דאַרף מען זיך ניט שעמען.

— זיי וועלן מיך אָבער אויסגעפינען, — פאַרטרויעט אים לואי זיין שרעק.

— מען וועט ניט אויסגעפינען, — איז נייטן אויך א ביסל אומהיימלעך. — דו האָב נאָר געדולד.

— זיי לאָזן אזוי גיך ניט אָפּ, — קאָן זיך לואי ניט בארויקן.

— ווערסט נעמען א טשענס, — גיט אים יענער מוט. — א פּעינטער וואָלסטו געוואָלט זיין? — פאַלט נייטנ'ען פּלוצלונג איין א גליקלעכער געדאַנק.

— איך ווייס ניט, — איז לואי'ן זייער שווער פון דעם פאַרשלאָג.

— גוט, ווערסט שוין זיין א פּעינטער בא מיר, — לאָזט שוין נייטן ניט אָפּ דעם דאָזיקן געדאַנק. — א הויכער מאַן ביזטו, וועט דיר שוין זיין לייכט צו דערגרייכן מיט דער באַרשט.

— זיי זאָלן מיך נאָר לאָזן צורו, — קאָן לואי ניט פּטור ווערן פון זיין שרעק.

— וועגן דעם דאַרפסטו זיך איצט ניט זאָרגן. כל־זמן דו ביזט אַף א זיכערן באָדן, — בארויקט אים יענער. — פון היינט אָן און ווייטער גייסטו אריין אין אַ ניי לעבן. דאָס נייע לעבן איז אויך ניט באזונדערס זיס. א שווער לעבן מיט שונאים ארום און ארום. אין דיין נייעם לעבן וועט דיר אויך אויסקומען צו דערלאַנגען, אָבער גאָר פון אַן אנדער סאָרט דערלאַנגען. האָב זשע מיר אַ גוטן און זאָלן זיך דיר חלומ'ען גוטע חלומות.

ער וועט אַנטלויפֿן, לואי, אַף דער נעקסטער סטאַנציע

נייטן פֿירט לואי׳ן צו דער אַרבעט אין אַ פֿינצטערן פֿאַרטאָג. אַף לואי׳ן איז אָנגעפֿאַלן אַ פּחד אַזאַ פֿון דעם גרויסן אומרו איבער די פֿינצטערע פֿאַרטאָגיקע גאַסן. מען לויפֿט. קיינער יאָגט ניט נאָך און מען לו־י־פֿ־ט. פֿון אַלע טירן לויפֿט מען. וואָס פֿאַר אַ שייכות האָט ער גאָר, לואי, צו די אַלע וואָס לויפֿן איצט? מען האָט אים אַריינגענומען אין קלעם אַריין. פֿריער זיין מאַמע און זיין רויטע מיידל, איצטער — אָט דער הויכער, ברייטער יוראָפּישער איד, וואָס רעדט אַזוי, אַקוראַט ווי די גאַנצע וועלט וואָלט געווען טויב. ער טראַכט, לואי, אַז מען וואָלט טאַקע ניט געדאַרפֿט סטאַיען, אַזוי אַוועק פֿון אָט־דעם פֿרעמדן מענטשן, וואָס פֿירט ממש באַ דער האַנט, קומען צו לויפֿן צו מאַיק׳ן, פֿאַלן אים פֿאַר די פֿיס און זיך שלאָגן אין האַרצן פֿון חרטה.

אַ גאַנצע נאַכט האָט ער ניט געקאָנט שלאָפֿן. אַן אַרויסגעריסענער פֿון זיין סביבה איז ער געלעגן אַף דער קאַנאַפּע און ניט געקאָנט צושליסן קיין אויג. קלינטאָן סטריט האָט אים גערופֿן. זיין הפֿקר׳דיק לעבן האָט געקלאַפּט צו אים אין די פֿענצטער פֿון דעם דאָזיקן בראָנקסער פֿרעמדן הויז און אים גערופֿן צו דער פֿריילעכער נאַכט. „קום צו מיר" — האָט צו אים זיין הפֿקר׳דיק לעבן גערעדט — „וואו ביזטו אַריין? אָטאָמאָבילן יאָגן זיך איצטער מיט דער פֿריילעכער חברה. די נאַכט איז אַ רוישנדיקע און אַ צעהוליעטע. ס׳גיסט זיך וויין און שנאַפּס, מוזיק שפּילט און מיידלעך מיט לאַנגע נאַקעטע פֿיס טאַנצן, און מען ווייסט ניט, ווי די צייט לויפֿט אַוועק. מענטשן בוקן זיך פֿאַר דיר און מען האָט מורא פֿאַר דיר, און מען גיט דיר אָפּ כבוד. די טאַשן זיינען פֿול מיט געלט. די געזעלשאַפֿט דיינע וועט דיר קיינמאָל ניט פֿאַרגעבן. מען וועט שפּעטן פֿון דיר אין אַלע טרינק־פּלעצער. אַ „דאָבל־קראָסער" ביזטו, אַ פֿאַררעטער צו דיין שטאַם. אַז מען וועט דיך פּאַקן, וועט מען אַריינהאַקן אין דיר אַ פֿולן בויך מיט בליי. מאַיק אַליין וועט דאָס טאָן מיט זיינע אייגענע הענט, און קיינער וועט ניט זאָגן, אַז ער האָט מיאוס געהאַנדלט קעגן אַן אייגענעם חבר. אַלע וועלן זאָגן, אַז אַזוי האָט ער געדאַרפֿט טאָן."

שפּעט אין דער נאַכט איז ער דאָך איינגעשלאָפֿן. דער יונגער קערפּער

זיינער האָט געדאַרפט שלאָף און ער איז אַריינגעפאַלן אין אַ גרויסער פאַר־געסנהייט. ס'האָט, דאַכט זיך, ניט גענומען לאַנג, די דאָזיקע פאַרגעסנהייט, און מען האָט אים שוין געוועקט; דאָס האָט אים נייטן געוועקט.

ער נעמט אים שוין גלייך מיט צו דער אַרבעט. לואי האָט ניט געוואָלט. ער האָט געפּרובירט זיך אָפּבעטן, אָפּדינגען אויף אַן אַנדער טאָג, אָבער נייטן האָט אים אַרויסגעשלעפּט. איצטער פירט ער אים צום עלעווייטער אין אַזאַ קאַלטן פינצטערן פאַרטאָג.

— ס'איז דיר ניט היימלעך, לואי, — מאַכט יענער מיט אַ געדיכטער גוטער שטימע.

— יאָ. עפּעס ניט געוואוינט, — פאַרענטפערט זיך לואי.

— ס'וועט איבערגיין, — טרייסט ער אים. — ווען מען האָט מיך ס'ערשטע מאָל געפירט צו דער אַרבעט, זיינען אַלע גאַסן אַרויפגעפאַלן אויף מיינע פּלייצעס און מיך געדריקט צו דער ערד. איצטער איז דאָס שוין בײַ מיר אַ שפּילעכל. הלואי וואָלט נאָר געווען אַזוי פיל אַרבעט. שלעכט איז בלויז, לואי, ווען קיין אַרבעט איז ניטאָ, ווען די הענט פילן זיך פאַרשעמט וואָס זיי הענגען אַראָפּ ליידיקע. יאָ, ס'טרעפט אַזאַ זאַך אויך.

לואי שווייגט. ער האָט דערויף גאָרניט וואָס צו זאָגן. ער איז מוחל די אַרבעט און איז מוחל די אַרבעטלאָזיקייט. וואָס וויל מען מאַכן פון אים? ער איז דאָך אַן אַמעריקאַנער געבוירענער, ניט קיין „גרינער" דאָרטן.

— די ערשטע צייט וועסטו מאַכן בלויז דריי דאָלאַר אַ טאָג. אָבער אַז דו וועסט זיך שוין אויסלערנען די אַרבעט, וועסטו שוין מאַכן ניין און צען דאָלאַר אַ טאָג, — טרייסט אים נייטן.

„דריי דאָלאַר אַ טאָג און דערנאָכדעם ניין און צען", און ער, לואי, פון איין רייזע מיט די טראָקס האָט אַריינגעכאַפּט אַרום הונדערט און אַמאָל צוויי הונדערט דאָלאַר אויך. איצט אַז מאַיק איז נאָך דער באָס, און אים וויל מען אויך מאַכן פאַר אַ שטיקל באָס, וועט שוין זיין פיל מער. יאָ, ער וועט אַנטלויפן.

דער עלעווייטער יאָגט אַן איבערגעפּאַקטער מיט מענטשן פון פאַרשיידענע ראַסן און פאַרשיידענע פעלקער. אַלט און יונג מיט שטיקלעך נאַכט אין די אויגן, מיט פּיצלעך זיסן שלאָף צווישן די ברעמען. אָט דאָס וועט שוין אויך זיין לואי'ס גורל. אַלע אינדערפרי אַזוי צווישן דער ענגשאַפט, צווישן אָט די אָרעמע מענטשן. יאָ, אויף דער נעקסטער סטאַנציע וועט ער אַנטלויפן. ער וועט זיך אַזוי אַ לאָז טאָן און אַוועק, און אויב נייטן וועט אים וועלן

פאַרהאַלטן, וועט ער אים דערלאַנגען אַ באַגראַב. ער וועט אים ניט שאַנעווען, דעם דאָזיקן יוראַפּישן איד, וואָס קאָמאַנדעוועט מיט זיין לעבן.

ער איז ניט אַוועק, לואי. סטאַנציע נאָך סטאַנציע איז פאַרבייגעלאָפן דורכן פענצטער פון וואַגאָן. פון בראָנקס קיין האַרלעם, פון האַרלעם קיין מאַנהעטן, פון מאַנהעטן קיין ברוקלין, און פון דאָרטן נאָך ווייטער.

אין עק ברוקלין האָבן זיי בײדע אַרויסגעשטיגן. ליידיקע פעלדער שפּרייטן זיך אין אַלע זייטן אַרום און אַרום, און זיי שפּרייזן צווישן די פאַר־פּרווירענע בלאָטעס, צו אַ גרופּע הייזער, וואָס מען האַלט אין בויען.

:: :: ::

ווען אַ שטייגער עמיצער פון דער חברה זעט אים איצט, ווי ער שמייט זיך איצט אין די אָוועראָלס מיטן ווייסן היטעלע און שמירט אַ וואַנט, — ער וואָלט זיך שוין געדאַרפט באַגראָבן לעבעדיקערהייט אין דער ערד.

— אָט אַזוי, — לערנט אים נייטן, — איינגעטונקען, אויסגעקוועטשט, נאָך אַמאָל איינגעטונקען, אָבער לייכט, און שמיר, ברודער־אַרבעטער, שמיר אַף וואָס די וועלט שטייט.

לואי צעליאַפּעט די פאַרב, ער צעגיסט. זיינע אָוועראָלס זיינען שוין אינגאַנצן אויסגעפאַרבט, דאָס פּנים איז אים אויך באַגאָסן. נייטן, אָט דער הויכער מיטן פאַרברענטן פּנים, קוקט זיך שוין ניט אום אַף אים. ס'איז יענעם זייער פריילעך. ער זינגט זיך נאָך אונטער דערצו.

— עי דונאַי, דונאַי, — מאַכט ער און פירט מיט דער באַרשט אַזוי לייכט און גרינג. — עי דונאַי, דונאַי.

:: :: ::

פאַרנאַכט האָט ער זיך אומגעקערט אַ דערשלאָגענער, אַקוראַט ווי די מענטשן אַף די גאַסן וואָלטן אים גוט אָנגעבראָכן און צעטרייבערט זיינע אַלע ביינער. קיין טראָפּן בלוט אין פּנים. הילפלאָזע פאַרצווייפלטע אויגן. אויב דאָס איז די ברכה פון דער אַרבעט, וויל ער ניט די דאָזיקע ברכה. איז שוין גלייכער צו אַרבעטן מיטן פּיסטאָל.

מאָרגן אינדערפרי וועט ער שוין אַנטלויפן. זאָל ער פריער אָפּעסן און זיך אויסשלאָפן. ער איז הונגעריק ווי אַ וואָלף. „עי דונאַי, דונאַי," קאָן ער ניט פּטור ווערן פון דעם דאָזיקן פאַרשאָלטענעם ניגון.

אָבער נאָך וועטשערע, נאָכדעם ווי שוירלי איז נאָך אים געקומען און אים ארויסגענומען אַף אַ שפּאַציר, איידער זי פֿאָרט אַפּ צו דער ארבעט, איז שוין אַלץ כּדאַי געווען. אַ ציטערנדיקן און אַ חשוב'ן האָט זי אים געפירט. ער האָט זיך געלאָזט פירן, ער האָט זיך געלאָזט צערטלען פון איר.

— וועסט זען, לואי, מיר וועלן נאָך זיין גליקלעך, — קושט זי אים.

ער וועט ערשט זיין גליקלעך? — לואי איז שוין גליקלעך, וואָס ער קאָן זיך אָפּרוען, וואָס עס שטראָמט צוריק די ענערגיע נאָך דער פולער וועטשערע — וואָס ער האָט נאָך קיינמאָל ניט געפילט דעם זיסן טעם פון אָפּרו, ווי אין איצטיקן מאָמענט, ווען ער זיצט אַף אַ באַנק אין פּאַרק מיט זיין פיל־געליבטן מיידל. אַלע זיינע איברים זינגען זיך אַזוי אין גרוים פרידן און אין ווארעמקייט.

מאַיקל, מרים און ווערא

מאַיקל און זײַן מאַמע ווערא זײַנען אויך אַרויף אױפֿן דאַך. ס׳זײַנען אָנגעלאָפֿן אַהין פֿילע פֿרויען און מענער פֿון דעם בלאָק.

אַן אויסגעפּרוּווירענע מיידעלע איז זיך געלעגן צוגעדעקט מיט צעריסענע קאָלדרעס. מיט אַן אומשולדיק פּנים. דער שנײ האָט אָפּגעוואַשן פֿון איר יעדן סימן פֿון איר שענדלעכער פּראָפֿעסיע. אַן אָרעם מיידל איז זיך געלעגן מיט פֿאַרמאַכטע לאַנגע וויעס און געלאַכט מיט אירע אַרויסגעשטעקטע דאַרע באַקן־ביינער און מיט אירע קאַליע ציינדלעך.

אַלע אױפֿן דאַך האָבן שוין געוואוסט, ווער די אומגליקלעכע מיידל איז. מען האָט זי דערקענט: שמערל דעם פֿעדלער׳ס מיטלסטע טעכטערל. מען האָט זיך נאָר געוואונדערט, פֿאַרוואָס זי איז גראָדע געקומען אױפֿן דאַך פֿון דעם הויז, וואו איר מאַמע וואוינט שוין ניט מער. אפֿשר האָט זי ניט גע־וואוסט, וואו איר מאַמע וואוינט — האָט מען זיך משער געווען. ווײַל ווען זי איז אַוועק פֿונדערהיים, האָט זי זײ אַלעמען איבערגעלאָזט אין דעם הויז, ווי אַזוי זשע האָט זי געקאָנט וויסן, אַז זײ וואוינען שוין ניט מער דאָ.

— געקומען צו פֿליען צוריק דאָס פֿייגעלע און געטראָפֿן די נעסט אַ חרוב׳ע, — האָט אַן עלטערע פֿרוי באַמערקט מיט אַ משל, און זיך ביטער צעוויינט פֿון איר אייגענעם משל.

— אַזאַ דאַרינקע מיידעלע, — האָט געקלאָגט אין דער הויך די דאָזיקע פֿרוי, וואָס וויינט און קלאָגט אױף אַלע לוויות פֿון דעם בלאָק.

קיינער פֿון די מענטשן, וואָס זײַנען זיך אָנגעלאָפֿן אױפֿן דאַך, האָבן ניט געוואוסט וועגן איר שענדלעכער פּראָפֿעסיע. זי איז געלעגן פֿאַר זײ אַלעמען אַן ערלעכע מיידל אין אָרעמע קליידער, אין אַ דינעם מאַנטל מיט אויסגעריבענע שיכלעך. די גרויסע הוט אירע איז איינגעלאָפֿן פֿון פֿראָסט. זי איז אַראָפּגעפֿאַלן פֿון איר קאָפּ בשעת׳ן שלאָף, און זיך געוואַלגערט לעבן איר אַ פֿאַרגראָבענע אין שנײ. אירע דינע פֿינגער זײַנען געווען איבער־געבראָכן, געלע פֿינגערלעך אָן אַ טראָפּן בלוט.

ווערא וויינט און מאַיקל איז פֿאַרכמורעט. זי לאָכט צו אים, מילדרעד, מיט אירע קאַליע ציינדלעך, אַקוראַט ווי זי וואָלט געזאָגט צו מאַיקל׳ען: נו, מײַן גרויסער רעוואָלוציאָנער, וואָס קאָנסטו שוין איצט זאָגן?

פרעמדע מענער זיינען געקומען נעמען מילדרעד'ן. דער אמבולאַנס וואַרט אונטן אין גאַס. מען וויל זי אָפּפירן אין מאָרג. אַ פרוי איז געלאָפן אָנזאָגן בעסי'ן וועגן איר גרויסן בראָך. האָט זי שוין אָבער קיינעם ניט געטראָפן אין הויז. אַלע זיינען דאָרט אוועק, צו דער אַרבעט.

ערשט פאַרנאַכט האָט זיך מילדרעד'ס משפּחה דערוואוסט. זיינען זיי געלאָפן צום מאָרג אַ קוק צו טאָן צום לעצטן מאָל אויף דעם גליד פון זייער משפּחה, וואָס איז פון זיי פאַרלוירן געגאַנגען אָן שום זינען און אָן שום באַרעכטיקונג.

:: :: ::

פאַרנאַכט איז פאָרגעקומען אַ גרויסער מיטינג אויף דעם בלאָק. מאַיקל מיט זיין מאַמען האָבן פאַררופן דעם מיטינג.

מיט אַן אָנטבלויזטן קאָפּ, מיט אירע זיידענע ווייסע האָר, וואָס האָבן געפלאַטערט צום ווינט, איז ווערא געשטאַנען אויף דער פּלאַטפאָרמע צווישן אַלע פעדלערס, פעדלערקעס און אַרבעטער פון דעם בלאָק. זי האָט גערעדט צו די מענטשן פון קלינטאָן סטריט וועגן דער דאָזיקער מילדרעד מיט אַזוי פיל ליבע און ווייטיק, ווי זי וואָלט אַליין געווען די מאַמע פון דער דאָזיקער מיידל.

— מיינע ברידער און שוועסטער, — רעדט זי צו די פעדלער און אַר־בעטער מיט פאַרוואָקסענע פּנים'ער און פאַרפרוירענע ליפּן, צו די פרויען אין די פאַרלאַטעטע מאַנטלען און אָפּגעריבענע קליידער, — מיינע ברידער און שוועסטער, פון דעם הויז האָט מען אַרויסגעטראָגן אַ מיידעלע אַ פאַר־פרוירענע צום טויט. אַ סך פון אונז האָבן זי געקענט. שמערל דעם פעדלער'ס טאָכטער איז זי געווען. איך האָב זי נאָך געקענט, ווען זי איז געווען אַזאַ פּיצל און איך האָב זי געקענט ווען זי איז אונטערגעוואַקסן, און איך האָב זי געקענט ווען זי איז געוואָרן אַ גרויסע מיידל...

ווערא האָט דאָ געוואָלט אָנהויבן דערציילן די געשיכטע פון דער אָרימער מיידל און וואָס פאַר אַ מוסר מען קען זיך אָפּלערנען פון דעם, אָבער אינ־מיטן דערינען זיך צעוויינט, דערמאָנענדיק זיך ווי זי האָט זי געזען מיט דעם געלן פּנים, מיט די פאַרמאַכטע לאַנגע וויעס. זיך צעוויינט און באַגלייט געוואָרן פון אַ גאַנצן וויינענדיקן בלאָק. מען איז געשטאַנען אין שנײ און מען האָט געוויינט מיט פאַרפרוירענע ליפּן. מחמת זי איז געווען שטאַרק פאַרקלעמט, האָט זי שוין ניט געקענט ריידן, ביז מאַיקל האָט איר געזאָגט:

— לאָז מיך, מאַמע, איך וועל ריידן.

— רייד, זון, — האָט די מאַמע איינגעשטימט זייער גערן.

און אידיש האָט מאַיקל זיך צערעדט, וואָס איז גלייך געפעלן געוואָרן דעם גאַנצן בלאָק.

„חברים און חבר'טעם", האָט ער אָנגעהויבן, און די ווערטער „חברים און חבר'טעם" זיינען געווען אַ נייעס אין דעם בלאָק. ס'ערשטע מאָל ווען די דאָזיקע צוויי ווערטער זיינען ארויסגעזאָגט געוואָרן פאַר אַלעמענס אויערן פריי און אָפן.

— מסתמא פון די קאָמוניסטן, — האָט איינער אַ איד מיט אַ פאַר־זשאַווערט פּנים באַמערקט. ער אַרבעט בא אייזן און דערפאַר איז פאַר־זשאַווערט זיין פּנים.

— ניט מסתמא פון די קאָמוניסטן, נאָר טאַקע פון זיי, פון די פאַר־ברענטע קאָמוניסטן, — האָט אַ בייזער קלאָוקמאַכער פאַרריכט דעם ערשטן.

— און אַז אַ קאָמוניסט, איז וואָס? אַבי ער איז אַ גוטער מענטש, — נעמט זיך אָן פאַר מאַיקל'ען די פרוי, וואָס האָט געוויינט אויף היימי'ס לויה, וואָס האָט געוויינט אינדערפרי אויפן דאַך און וואָס וויינט אויף אַלע לויות און אויף אַלע פרעמדע אומגליקן, און אַליין איז זי רעכט אָנגעזאָפּט מיט יסורים פון איר אייגן שווערן לעבן, וואָס האָט איר קיינמאָל קיין פרייד ניט געבראַכט.

— און איך קען אים נאָך פון זינט ער איז געווען אַזאַ פּיצל, — באַרימט זיך די פּעדלערקע פון זון־קערלעך.

— אַן אַמעריקאַנער בחור און זאָל רעדן אַזאַ פיינעם אידיש, — וואונדערט זיך אַ איד מיט אַ צווייענדיקער ליפּ, — אַקוראַט ווי אַ יוראָפּישער באָי, — איז ער גאָר נתפּעל.

— ער איז שוין געלעגן אין טורמע פאַר די אַרבעטער, — לאָזט זיי וויסן די פרוי, וואָס ווייסט פון אַלע פאַרבאָרגענע זאַכן.

— שאַט, שאַט, לאָזט הערן אַ וואָרט! — געפינט זיך תמיד בא יעדער פאַרזאַמלונג איינער, וואָס האָט ליב זיך גוט איינצוהערן וואָס דער רעדנער זאָגט און האָט פיינט אַז מען רעדט זיך דאָרטן איבער הינטער זיינע פּלייצעס.

ס'ערשטע מאָל, אַז מאַיקל רעדט פאַר די דאָזיקע מענטשן אויף אַן עפנט־לעכן פּלאַץ, צו די ברידער און שוועסטער פון קלינטאָן סטריט, ווי ער האָט אַמאָל געשריבן אַ ליד אונטער דעם נאָמען. יענע ליד איז געווען אַבסטראַקט, אָנגעהויבט פון זיין טאַטע'ס און מאַמע'ס רעוואָלוציאָנערע געדאַנקען. איצט רעדט ער צו זיינע ברידער און שוועסטער פון קלינטאָן סטריט ממשות'דיקע רייד. ער וויל, מאַיקל, אַז מען זאָל מער ניט דערלאָזן צו אַזאַ פאַל. ער דערציילט ניט וואָס מילדרעד האָט געטאָן אויף צו פאַרדינען איר ברויט, ער

ווייל זי ניט פארשעמען אין איר אייגענעם בלאָק. ער גיט בלויז אָנצוהערן, אַז ס'האָט מעגלעך געקענט פּאַסירן אַזאַ זאַך, אַז די נויט זאָל טרייבן צו שענדלעכע טאַטן. אין דעם בלאָק געפינען זיך פיל מיידלעך, וועמענס סוף קאָן זיין דער זעלבער ווי מילדרעד'ס. ניט נאָר מיידלעך, אויך די אינגלעך. ער דערמאָנט מאַיק'ן, מויש'ן, בוטשי'ן און אַלע איבעריקע.

דער עולם איז טרויעריק. אַ האָפענונגסלאָזער עולם, וואָס איז שוין פאַרטעמפּט און הילפלאָז פון דעם שווערן לעבן. עס שטייען אַ סך טאַטעס און מאַמעס, וואָס גיבן זיך אָפּ אין דעם מאָמענט אַ רעכענונג וועגן זייערע אייגענע קינדער.

— וואָס קינדער? ווער קינדער? בייזע וועלף, ניט קיין קינדער, — באַמערקט די עלטערע פרוי, וואָס האָט ליב צו רעדן מיט משלים. זי, די דאָזיקע פרוי, האָט שוין זייער אַ ביטערע דערפאַרונג מיט איר מיידל. אַ מיידל, וואָס איז קוים זעכצן יאָר אַלט און ווערט שוין פאַרפאַלן אַף גאַנצענע נעכט מיט אַזוינע הפקר'דיקע בחורים.

— איר מיינט, אַז ער איז ניט גערעכט? — רופט זיך אָן דער אייזן־אַרבעטער מיטן פאַרזשאַווערטן פּנים. ער האָט אויך אַ זון, וואָס שניידט זיך אָפּ דעם זעלבן וועג וואָס מאַיק. אַ בחור'ל פון פערצן יאָר, וואָס זיצט איינגעשפּאַרט אין דער „רעפאָרמאַטאָרי" פאַר צו'גנב'ענען פון דער לערערין איר בייטל מיט געלט.

— שאַט, לאָזט הערן אַ וואָרט! — איז אין כעס דער איד, וואָס האָט ליב זיך גוט איינצוהאָרכן צו דעם, וואָס דער רעדנער זאָגט.

ער רעדט, מאַיקל, פאַר די אָרעמסטע און פאַרהאָרעוועטסטע מענטשן פון ניו יאָרק. פּנים'ער קוקן צו אים. אַלערליי אָפּגעקראָכענע פּנים'ער, צעקנייטשטע, צעאַקערטע, צעשלאָגענע. ער וויל זיי דערהויבן, ער וויל זיי דערמונטערן. ער וויל זיי מאַכן גרויס. דערציילט ער זיי אַ משל פון דעם פּרינץ, וואָס איז געגאַנגען אין לאַטעס און אין שמאַטעס, און האָט ניט געוואוסט אַז ער איז אַ פּרינץ. ער האָט געמיינט, אַז די אָרעמקייט זיינע איז באַשערט פון גאָט, און אַז עס וועט שוין אייביק זיין אַזוי. אָבער, אַז אַן אַלטער געוועזענער לערער זיינער האָט אים אויסגעזאָגט ווער ער איז, איז ער געוואָרן מוטיק און שטאַרק און האָט זיך געלאָזט צו דער קרוין־שטאָט אָפּנעמען זיין מלוכה. דער נמשל זיינען אויך אַלע אַרבעטער און האָרעפּאַשניקעס פון קלינטאָן סטריט און פון אַנדערע גאַסן. אַרבעטער בויען דאָס לעבן. אָן זיי וואָלט זיך די וועלט ניט געקאָנט אַ ריר טאָן פון דאַנען אַהער. זיי זיינען די פּרינצן פון לעבן, און אַליין גייען זיי אין שמאַטעס און אין

לאַטעס. דעריבער דאַרפן זיי וויסן זייער גרויסן יחוס און זיך ניט אַזוי אַפּלאָזן, און ניט מיינען, אַז עס וועט שוין אייביק זיין אַזוי.

דעם עולם איז געפעלן דער דאָזיקער משל. מען האָט געשמייכלט. מען איז געוואָרן דערהויבן.

— אַ גאָלדן מויל, — באַמערקט דער איד מיטן פאַרזשאַווערטן פנים.

— זעט איר דאָך! — מאַכט דער בייזער קלאָוקמאַכער. וואָס „זעט איר דאָך", האָט קיינער ניט געוואוסט.

מאַיקל קערט זיך נאָכאַמאָל אום מיט זיינע רייד צו די קינדער פון קלינטאָן סטריט. מען דאַרף ניט דערלאָזן. מען דאַרף די קינדער אויפקלערן זייער לעבן. דעריבער איז זיין עצה, אַז מען זאָל אויפעפענען אין דעם געגנט אַן אַרבעטער־צענטער.

— אַן אַרבעטער וואָס? — פרעגט דער בייזער קלאָוקמאַכער.

— אַן אַרבעטער־צענטער, — דערקלערט מאַיק, וואָס אַזוינס ס'מיינט און וואָס ס'קאָן אויפטאָן.

— הייסט דאָס אַ פאַראיין אַזאַ — פּאַרטייטשט אין דער הויך דער בייזער קלאָוקמאַכער, וואָס אַן אַרבעטער־צענטער מיינט. — באַלאַנג איך דאָך שוין צו אַזאַ פאַראיין, אָבער ווייסיך וואָס? ס'האָט ניט די ווערט קיין שמעק־טאַבאַקע.

— ניט קיין פאַראיין, — דערקלערט מאַיקל אַ געדולדיקער, — אַן אַרבעטער־הויז אַזאַ, וואו מען זאָל אויפעפענען אַ שול פאַר די קינדער, זיי דאַרפן לערנען אידיש.

— און העברייאיש, — כאַפּט אונטער אַ פעדלער, וואָס סימפּאַטיזירט מיטן ציוניזם.

מאַיקל פאַרשווייגט דעם פעדלער פון העברייאיש. ער וויל זיך איצטער ניט אַריינלאָזן אין אַרגומענטן. דאָס וועט ער שוין טאָן נאָכדעם. ער דער־ציילט זיי וואָס נאָך אַזוינס קאָן אויפטאָן אַן אַרבעטער־צענטער פאַר די עלטערן און פאַר די קינדער.

—אַ סעטלמענט־הויז, מיינט ער, — דערפרייט זיך די פעדלערקע פון זון־קערלעך, וואָס זי האָט ענדלעך געכאַפּט, וואָס ער מיינט.

— ניט קיין סעטלמענט־הויז, — הויבט אָן מאַיקל צו דערקלערן דעם אונטערשייד צווישן אַ סעטלמענט־הויז און אַן אַרבעטער־צענטער.

דער עולם אָבער באַציט זיך סקעפּטיש צו זיינע רייד. מען האָט זיי שוין פיל מאָל אָפּגענאַרט מיט אַזוינע קלובן און הייזער. פאַרשיידענע פּאַ־

ליטווישנס פון דעם געגנט האָבן פאַר די וואַלן אויך פיל מאָל אויפגעעפנט אַזוינע צענטערס, און דערנאָך זיי אונטערגעפייפט.

איז מאַיקל אָבער פאַר׳עקשנ׳ט. ער איז גוואַלדיק אַמביציעז צו צעשלאָגן זייער סקעפּטישקייט. ווערן זיינע רייד פייערדיקער, בילדלעכער און פאַר־שטענדלעכער. דער עולם ווערט פאַרכאַפּט פון זיין יוגנטלעכקייט, פון זיין אימפּעט, פון זיינע קלאָרע רייד. מאַיקל׳ס קול ווערט קלינגענדיק און וואַרעם. ער לאָזט ניט מבטל צו זיין דעם ענין, ער דערלאָזט ניט צו דער רעזיגנאַציע, וואָס יעדער נייער פּראָגע־שטעלער רופט אַרוים באַם עולם.

— איך בין עלטער פון דיר, — פאַלט אַריין אין זיינע רייד דער בייזער קלאָוקמאַכער, — ווייס איך שוין, אַז ס׳וועט גאָרניט זיין, בלויז רייד און רייד, פּוסטע רייד.

דער עולם איז איינפאַרשטאַנען מיט דעם קלאָוקמאַכער׳ס באַמערקונג. יאָ, רייד און רייד, און דאָס לעבן בלייבט אַזוי שווער ווי געוועזן; די קינדער זייערע טוען וואָס זיי ווילן און מען איז הילפלאָז. דאָס איינציקע וואָס מ׳קען טאָן איז קלאָגן און זיפצן און זיך אויסריידן אַ ביסל דאָס האַרץ. אדרבא, זאָל מאַיקל טאַקע ריידן וועגן דעם, וועט אַ ביסל לייכטער ווערן אויפן האַרצן, אָבער דאָס אַליין.

מאַיקל אָבער לאָזט זיי ניט אָפּ. טאַקע דאָ אויפן אָרט וויל ער וויסן ווער עס פאַרשרייבט זיך דער ערשטער אין דער איניציאַטיוו־קאָמיטע צו בויען דעם אַרבעטער־צענטער אין דעם געגנט.

— ווער איז דער ערשטער? — קוקט מאַיקל מיט פאַרשנדיקע אויגן צו אַלעמענס פּנים׳ער.

צעגייט זיך דער עולם. אַ היפּשער טייל איז זיך צעגאַנגען. אַ קליינע גרופּע איז געבליבן שטיין אַרום מאַיקל׳ען. צווישן דער קליינער גרופּע זיינען די מערסטע פאַרבליבן אויפן פּלאַץ בלויז פון נייגעריקייט וועגן, צו זען, צי עס וועט זיך טאַקע געפינען עמיצער, וואָס וועט זיך פאַרשרייבן. מאַיקל פאַלט אָבער ניט אַראָפּ באַ זיך. ער ווייסט, אַז דער אָנהויב וועט זיין זייער שווער. וואָס ער וויל איצט, איז כאָטש אַ קליינעם אָנהויב.

— ווער איז דער ערשטער? — ווערט זיין קול נאָך פאַר׳עקשנ׳טער.

— איך, — מאַט אַ איד אַ קאַפּן־מאַכער מיט אַ קרומען האַלז, מיט קאַסאָקע אויגן. — איך וועל זיין דער ערשטער. אָט איז מיין יאַט, — באַ־ווייזט ער פאַרן גאַנצן עולם זיין בחור׳ל, וואָס איז אַ געטרייע קאָפּיע פון טאַטן, אויך מיט אַ קרומען האַלז, אויך מיט קאַסאָקע אויגן. — ער גנב׳עט

דאָך שוין פון די פּושקאַרטס, — פאַר'מסר'ט ער דעם זון פאַרן גאַנצן עולם.
— קוקט אַף אים און זעט אומיסטנע.

— פונדעסטוועגן וואָלט אַ טאַטע ניט געדאַרפט אויסזאָגן אַף זיין אייגן קינד, — מאַכט דער בייזער קלאָוקמאַכער.

— גלייכער אין דער יוגנט, איידער שפּעטער, ווען ער וועט שוין שיסן מענטשן אַף די גאַסן, — רופט זיך אָן דער איד דער אייזן־אַרבעטער מיטן פאַרזשאַווערטן פּנים.

— ווער נאָך? — איז מאַיקל דערמוטיקט מיט דעם ערשטן אָפּרוף. — ווער וויל זיין פון די ערשטע אין קלינטאָן סטריט, וואָס וויל אויפבויען אַ שוץ־וואַנט קעגן דעם שווערן לעבן אונזערן?

— איך, מאַיקל, — דערהערט זיך אַ וויינענדיקע שטימע.

— דאָס איז מרים, די שוועסטער פון דער אומגליקלעכער, — לאָזט גלייך וויסן די עלטערע אידענע, וואָס ווייסט פון אַלע פאַרגאַנגענע זאַכן.

— ווי איז מיר, זי וויינט, — באַמערקט די פרוי, וואָס וויינט אַף אַלע אומגליקן, און צעוויינט זיך טאַקע גלייך.

— זי האָט חתונה געהאַט פאַר אַ מיליאָנער און איז דערנאָך אַנטלאָפן פון אים, — גיט אינפאָרמאַציע די אידענע, וואָס ווייסט פון אַלע פאַר־באָרגענע זאַכן.

— ווער האָט איר געהייסן אַנטלויפן? — רופט זיך אָן דער בייזער קלאָוקמאַכער.

— פון קיין גוטס אַנטלויפט מען ניט, וואָס אַרט אייך, — רופט זיך אָפּ די פּעדלערקע פון זון־קערלעך.

— שאַט, שאַט! וואָס האָט איר זיך צעגראַגערט? — קאָן ניט ליידן דער איד, וואָס האָט ליב, אַז עס זאָל זיין שטיל אַף אַ מיטינג.

— האָבן מיר שוין צוויי, — זאָגט אַרויס מאַיקל'ס גראָבלעכע ליפּן דאָס וואָרט „צוויי" מיט גרויס באַ'טעמ'טקייט. — ווער נאָך?

— איך, מיין זון, — רופט זיך אָן ווערא.

— דו, מאַמע? — ווערט מאַיקל רויט פון פאַרגעניגן.

— און איך אויך, — רופט זיך אָן די פרוי, וואָס וויינט אַף אַלע אומ־גליקן. זי האָט געזען, אַז ווערא, אַזאַ טייערע נשמה, שליסט זיך אָן. פאַרוואָס־זשע זאָל זי זיך ניט אָנשליסן?

— ווער נאָך? — פלאַמט שוין מאַיקל פון גרויס דערפאָלג.

— און איך אויך, — רופט זיך אָן דער בייזער קלאָוקמאַכער. — איך האַלט ניט פון אַזוינע זאַכן, אָבער פּרוּוון שאַדט ניט.

— ווער נאָך? ווער נאָך? האַלט מאַיקל אין איין פרעגן.

מען איז שוין אָבער שטום. קיינער רופט זיך שוין ניט אָן. אַזוי פיל יאָרן געוואוינט צו קרעכצן, זיפצן און באַקלאָגן זיך, און איצט אָנהויבן מיט־אַמאָל עפּעס אַ זאַך, וואָס איז זייער ווייט דערוויל. ניין, זייער אָרעמקייט וועט שוין קיינער ניט דערלייזן. מען האָט ניט קיין כח צו געבן אַ ווידער־שטאַנד.

— גוט, — מאַכט מאַיקל אַ באַגייסטערטער, — אַף היינט וועט דערוויל זיין גענוג. מיר וועלן שוין ריידן צו אייך אַ צווייטן מאָל, און אַ דריטן מאָל, און אַ פערטן מאָל, ביז מיר אַלע דאָ אַף קלינטאָן סטריט וועלן זיך אויסלערנען צו באַקעמפן אונזערע אַלע אומגליקן.

— בראַוואָ, בראַוואָ, — פּאַטשן זיי אַלע. בראַוואָ פּאַטשן זיי יאָ, אָבער אָנשליסן זיך וועלן זיי ניט.

מאַמע און זון און מרים גייען אַלע דריי צוזאַמען אַוועק פון מיטינג. ווערא האַלט אַרומגענומען די טרויעריקע מרים אַרום דער טאַליע און פירט זי צו איר הויז.

מאַיקל גייט הינטער זיי מיט אַ פאַרריסענעם קאָפּ און מיט אַ צעפּאַטלטע האָר. אַ סאָלדאַט, וואָס קערט זיך אום פון שלאַכטפעלד אַ זיגער.

אַ גוטע נאַכט, ליוסי!

ליוסי האָט שוין איצט אַזוי פיל פוטערנע מאַנטלען. וואָס פאַר אַ מאַנטל זי וויל נאָר, קאָן זי איצט אָנטאָן. ניט זי קאָן אָנטאָן, נאָר זי מוז שוין אָנטאָן. אַלע מאָל מוז זי אָנטאָן אַף זיך אַן אַנדער מאַנטל, דאָס גוט אָפּציען אַף איר פיין־געפּאַקטן קערפּער און זיך אַ דריי טאָן פאַרן ברייטן פענצטער אַ פּאָר מאָל, זיך אַ קער טאָן אין אַ זייט, זיך אויסדרייען מיט די פּלייצעס, בלייבן שטיין אין פּראָפיל, כדי צו באַווייזן די גאַנצע פיינקייט פון דעם פוטערנעם מאַנטל פאַר די פיל פאַרבייגייער, וואָס שטעלן זיך אָפּ פאַר די שוי־פענצטער פאַר׳חידוש׳טע און נייגעריקע.

נאָך מיידלעך אין דער קראָם טוען אַזוי ווי זי, ליוסי. דרייען זיך אינע־ווייניק פאַר די פענצטער אין די שיינע פוטערנע מאַנטלען, כדי אָנצורעגן די פאַרבייגייענדיקע פרויען אינדרויסן זיי זאָלן אַריינקומען און קויפן די דאָזיקע וואונדערבאַרע מאַנטלען.

מיידלעך ברונעטע, רויטע, בלאָנדע און פון אַלערליי שאַטירונגען. די שענסטע מיידלעך פון ניו יאָרק. מען האָט זיי צונויפגענומען, די דאָזיקע שיינהייטן, פון אַלע עקן פון שטאָט. דורך אַ צופאַל זיינען זיי אויסגעוואַקסן מיט אַזוינע וואונדערבאַרע קערפּערס באַ זייערע אָרעמע עלטערן, פונקט ווי זי, ליוסי, באַ איר טאַטן, שמערל דעם פעדלער.

ליוסי קומט צו דער אַרבעט אין איר דינעם מאַנטל, אין איר וואָלוועלן מאַנטל, וואָס קוים־קוים וואָס ער האַלט זיך נאָך. אַ פאַראַיאָריקער מאַנטל, וואָס זי האָט געקויפט אַ מציאה ערגעץ אין אַן אָרימער קראָם. זי גייט אַהיים פון דער אַרבעט אויך אין דעם זעלבן מאַנטל. ציטערט פון קעלט נאָך מער ווי אַלעמאָל, ווייל איר קערפּער ווערט צוגעוואוינט צו די טייערע ווייכע גלעטנדיקע מאַנטלען, וואָס אַז מען טוט אָן איינעם פון זיי, ווערט חשוב און שטאָלץ דער גאַנצער קערפּער. זיי שמעקן, די דאָזיקע מאַנטלען, מיט עפּעס אַזאַ מין רייכקייט. פאַרנאַכט, ווען מען גייט אַהיים און מען מוז אָנטאָן דעם דינעם אָרעמען מאַנטל, פילט מען זיך אַזוי פאַרשעמט. אַ חוץ דעם, וואָס מען איז פאַרשעמט, איז טאַקע קאַלט און ס׳בלאָזט אַריין און ס׳ווילט זיך וויינען פון פאַרדראָס, וואָס מען האָט איבערגעלאָזט אין קראָם אַזוי פיל וואונדערבאַרע וואַרעמע מאַנטלען.

ווען ליוסי איז נאָך געווען אַ קליין מיידעלע, ווען זיי האָבן נאָך געוואוינט אַף קלינטאָן סטריט, איז גאָר אין די קאַלטע נעכט פלעגט דער טאַטע ארויפ־ווארפן אַף איר צודעק אַ שווער פעלצל אזא, איז איר געווען ווארעם אין די פּיס פון דעם שווערן פּעלצל. פאַרטאָג אָבער, ווען דער טאַטע האָט געדאַרפט ארויסגיין צו זיין פּושקאַרט, האָט ער געמוזט צוריק צונעמען זיין פּעלצל און זיך דאָס אַליין אָנטאָן אַף זיך. פלעגט ווערן מיטאמאָל אזוי קאַלט און אומהיימלעך אין די אָנגעוואַרעמטע פיס, פּונקט ווי אַ קאַלטער ווינט וואָלט אָנגעהויבן צו בלאָזן אונטער דער קלאָדרע. דעמזעלביקן געפיל האָט זי איצט אויך, ווען זי קערט זיך אום אהיים אין איר דינעם אָרעמען מאַנטל.

:: :: ::

נאָך מילדרעד'ס טויט, ווען אין הויז האָט מען געקלאָגט און ס'איז געווען אזא ווימטער אומעט, איז זי אריין אין באָרדער'ס צימער, זיך געלייגט אַפן בעט, געוואָלט אַוועק פון אומעט, אָבער זי האָט שוין ניט געקאָנט אַוועק. דער אומעט איז איר נאָכגעגאַנגען אויך אהין. זי געדענקט איר שוועסטער מילדרעד מיט אַ שרעק אַזאַ, עפּעס אַזוינע אומהיימלעכע אויגן האָט זי געהאַט. זי האָט שטענדיק מורא געהאַט פאַר אָט דער שוועסטער, באַזונדערס נאָכדעם, וואָס יענע האָט זי איינמאָל געשלאָגן אָן רחמנות. ליוסי איז, ווייזט אויס, נאָך געווען זייער אַ פּיצל, ווען מען האָט זי איינמאָל איבערגעלאָזט מיט דער דאָזיקער שוועסטער. צי ליוסי איז געווען הונגעריק און האָט געוואָלט עסן, צי זי האָט גלאַט אזוי געוואָלט זיך צעוויינען? האָט זי געוויינט, און מילדרעד, וואָס האָט זי ניט געקאָנט איינשטילן מיט גוטן, איז איבערגעגאַנגען צו פּעטש. יענע האָט איר געפּליאַסקעט גלייך אין פּנים אריין. וואָס מער ליוסי האָט געוויינט, אַלץ מער האָט זי יענע געפּליאַסקעט.

אויך איצט שרעקט זיך ליוסי און ווייסט ניט פאַרוואָס. ליגט מיט אָפענע אויגן אין דער פינצטער און וויינט. זי איז שוין געוואָרן אַ גרויסע מויד. זי האָט שוין איבערגעלעבט פאַר די לעצטע פּאָר חדשים פילע יאָרן. זי האָט מורא פאַרן שווערן לעבן. זי וויל ניט דעם מאַן, וואָס מיינט בלויז איר קערפּער. זי וויל עמיצן, וואָס האָט אַ באַציאונג צו איר. די מענטשלעכע וואַרעמקייט פון מאַן, וואָס דערמונטערט און פאַרשטאַרקט און מאַכט וויכטיק דאָס אייגענע לעבן.

מענדל קומט זיך אריין ווי שטענדיק. אַן אָפּגעלערנטער, אַן אָפּגע־חקרנ'טער פון די פיל אינטערעסאַנטע נייע געדאַנקען, וואָס ווערן אַנטפּלעקט

אין דעם אַרבעטער־אוניווערזיטעט, וואו אַלע יונגע מענטשן דאָרטן ווערן באַ יעדער נייער לעקציע נאָכאַמאָל געבוירן און מען דערזעט די וועלט אין אַ גרויסער שאַרפער ליכט.

ער צינדט אָן דאָס לעמפּל, דערזעט ווער ס'ליגט אין זיין בעט און בלייבט שטיל. מיט קורצזיכטיקע אייגעלעך גייט ער צו צום בעט און דערפילט גלייך, אַז עפּעס איז געשען.

— עמיצער ווײנט מאַקע? — מאַכט ער בלומרשט אין אַ שפּאַס.

— מיין שוועסטער מילדרעד, — דערציילט זי אים אַלץ וועגן איר שוועסטער מילדרעד.

ער האָט געוואוסט פון פריער וועגן דער דאָזיקער מילדרעד. ליוסי האָט אים אַמאָל דערמאָנט וועגן דעם. ער שווייגט. ס'איז אים אויך שווער. זי וואַרט אַף זיין וואָרט. ער מוז איר עפּעס זאָגן.

— רייד עפּעס צו מיר, מענדל, — בעט זי אים.

— וואָס זאָל איך ריידן? — מאַכט ער מיט דער טיפער וואַרעמקייט אין זיין שטימע. — ס'איז איצטער זייער קאַלט אינדרויסן. מען איז מיד פון אַרבעט. דאָס האַרץ ווערט צעבראָכן פון דעם, וואָס דו האָסט מיר ערשט דערציילט. דער אומגליק געוועלטיקט דאָ אַף דער איסט־סאַיד אַף יעדן טריט און שריט. קאַלטע פאַרפרוירענע מענטשן האָבן מיך איצט אָפּגעשטעלט אַף יעדן קאָרנער, איך זאָל זיי געבן אַ ניקל אַף אַ קאָפּע קאַפע. איצט, ווען מיר ביידע געפינען זיך אין צימער, ווערן מענטשן דערפרוירן אַף טויט. מאָרגן אינדערפרי וועלן מיר לייענען אין די צייטונגען: „אַזוי פיל און אַזוי פיל מענטשן זיינען געטויטעט געוואָרן פון דער קעלט." ס'איז ניט נאָר מילדרעד, ס'איז איך און דו, און מיר אַלע, וואָס ווערן אַרויסגעוואָרפן אַף דער גאַס, נאָכדעם וואָס מיר האָבן אַזויפיל נוצן געבראַכט פאַר דער וועלט מיט אונזערע הענט. מיר קאָנען זיך אויך געפינען אין דעם גזלנ'ישן קאַלטן אינדרויסן, שפּעטער אין אַ צייט, ווען מיר וועלן שוין ניט טויגן און מיר וועלן שוין ניט האָבן פאַרוואָס צו באַצאָלן פאַר אונזער נאַכטלעגער...

ביז גאָר שפּעט האָט ער גערעדט צו איר. ניט נאָר געמאָלן דעם שווידער פון לעבן, נאָר אויך די פרייד פון לעבן, וואָס קאָן קומען אונטער אַנדערע אומשטענדן. זי האָט אים איצט גוט פאַרשטאַנען. ניט אַזוי פיל דורך איר פאַרשטאַנד, ווי דורך איר ליבע צו אים. ס'איז אויסגעגאַנגען דאָס האַרץ אין איר, אַז דער דאָזיקער אַלץ־וויסנדיקער מענדל זאָל זי אַרומנעמען, זאָל זי אַ גלעט טאָן. ווען ער טוט צו איר אַזאַ זאַך, וואָלט שוין געוואָרן זייער גוט אַף דער וועלט. בלויז זיינע רייד זיינען פול מיט וואַרעמקייט צו איר,

אָבער ער אַליין רוקט זיך אָפּ פון איר. זי וואָלט שוין אַזוי געוואָלט בלייבן מיט אים אין דעם בעט און זיין צוגעטוליעט צו אים, ווייל אַ מענטש, וואָס פאַרשטייט אַזוי גוט דאָס לעבן, קאָן שוין אויך זי פירן אין לעבן.

— נו, מען גייט שוין שלאָפן, — זאָגט ער איר כלומרשט אין אַ שפּאַס, און מיינט טאַקע אַז ליוסי זאָל זיך מטריח זיין און טאַקע גיין צו איר צימער.

זי שטייט אויף און פילט זיך זייער געפאַלן. ס'איז אַקוראַט ווי מיט די וואַרעמע מאַנטלען אין קראָם. ס'גלעט אַזוי דער מאַנטל און ס'וואַרעמט און דערנאָך דאַרף מען אים אויסטאָן דעם קאַלטן דינעם מאַנטל און גיין אַהיים. אַן אָרעמע מיידל.

— אַ גוטע נאַכט, — ווינטשעוועט זי אים אַ ציטערנדיקע.

— אַ גוטע נאַכט, ליוסי, — זאָגט ער איר און ער ציטערט אויך.

ליוסי פאַרלירט אַ חבר'טע

ליוסי איז געקומען געוואויר ווערן צו איר חבר'טע בעטי, די יונגע שטאָלצע ווייב פון סימאָר'ן, וואָס איז אַן אָשער אין קעפּיטאַל טעאַטער און מאַכט פערצן דאָלאַר אַ וואָך. סימאָר, איר מאַן, האָט זיך אַפילו ניט אויפגעהויבן פון בעט צו באַגריסן זיין ווייב'ס בעסטע חבר'טע.

— אָה, ליוסי, העלאָ, — האָט ער אַ מאַך געטאָן אַ פוילער און אַן אָפּגעלאָזענער.

ס'איז געווען זייער גוט צו ליגן אויסגעשטרעקט אין בעט אין אַזאַ מין פאַרדולטקייט, ווי איינער וואָס האָט זייער אַ סך גע'שיכור'ט, און איצט קאָן ער זיך ניט רירן.

בעטי'ן, וואָס האָט געעפנט די טיר פאַר איר חבר'טע, האָט אויך געצויגן צום בעט. אַ צעפּאַטלטע, אַ נאַכלעסיקע, אָבער אַ גליקלעכע, האָט זי אויפגענומען איר חבר'טע ליוסי, צו ווען זי איז געווען צוגעבונדן פון קליינערהייט אָן.

—דו זעסט, ליוסי, דאָס איז אונזער נעסט, — האָט זי אַ ווייז געטאָן מיט דער האַנט אַפן צימער, וואָס איז געווען באַהאַנגען מיט בילדער־אויסשניטן פון די זונטיקדיקע צייטונגען.

זי איז געווען שטאָלץ, בעטי, צו באַווייזן איר ליבעס־נעסט פאַר איר גוטער חבר'טע. אַ נעסט אַפן פינפטן שטאָק אױף עווניו „איי", קאַלט און נאַס, מיט אַ קליין גאַז־אויוועלע, וואָס האָט בלויז אָנגעוואַרעמט דאָס ווינקל, וואו ס'איז געשטאַנען. ווייטער אָבער איז די וואַרעמקייט ניט געגאַנגען. ווייטער האָט מען שוין געדאַרפט נוצן די אייגענע וואַרעמקייט. איז זיי טאַקע געווען וואַרעםביידן, בעטי'ן מיט איר מאַן סימאָר'ן, איידער ליוסי איז געקומען. זיי זיינען געלעגן ביידע אין בעט, מידע און פוילע, און הנאה געהאַט פון דעם גרויסן בונד, וואָס הייסט מאַן און ווייב, ווען אַ פרעמדער בחור קומט זיך צונויף מיט אַ פרעמדער מיידל; מען ווערט נאָענט און אייגן, און מען ווייסט גאָרניט ווי אַזוי צו באַדאַנקען די נאַטור, וואָס זי האָט באַשאַפן אַן „ער" און „זי", וואָס צוזאַמען פלאַמט אויף דאָס לעבן אַזאַ וואַרעמס, פול מיט פאַרלאַנגען און גרויסע האָפענונגען.

נאָכדעם ווי בעטי האָט איר געוויזן יעדער פיצעלע פון איר פאַרמעגן,

דעם טיש, די צוויי בענקלעך, די טעלער, לעפל און גאָפּל, דאָס קליינע אויוועלע, וואָס שטייט אין אַ פינצטער צימערל, גרוים ווי אַ געניץ, וועלכעס בעטי רופט אָן איר קיך, — האָט זי שוין גאָרניט געהאַט וואָס צו זאָגן צו איר חבר'טע ליוסי. געוויינלעך, אַז די דאָזיקע צוויי גוטע פריינט טרעפן זיך אָן צוזאַמען, האָבן זיי שוין פיל וועגן וואָס צו שמועסן. איצט האָט בעטי שוין גאָרניט וואָס צו זאָגן ליוסי'ן. עס ציט זי צו סימאָר'ן. זי שעמט זיך אפילו, אָבער דאָך לייגט זי זיך מיט אים.

—עקסקיוז מי, — זאָגט זי צו איר חבר'טע ליוסי און ציט זיך אוים לעבן איר ליבן מאַן און פאַרגלאָצט די אויגן פון גרוים תענוג, ווען ער נעמט זי אַרום.

ערשט אַ מאָנאַט, אַז זיי האָבן חתונה געהאַט, און דער גרויסער גענוס פון זיין צוזאַמען ווערט אַלץ שטאַרקער, און זיי קאָנען זיך נאָך ניט אָפּרייסן איינער פון אַנדערן. ס'גייט זיי ניט אָן קיין געסט, קיין טאַטע און מאַמע, אַבי זיי האָבן זיך איינער דעם אַנדערן.

ליוסי וואונדערט זיך, ווי אַזוי איר חבר'טע קאָן ליב האָבן אַזאַ פאַרשוין ווי סימאָר'ן. אַ מענטש, וואָס האָט אַזאַ אידיאָטישן אויסדרוק אויף די וואַנ־צעלעך, וואָס קאָן ניט אויסריידן קיין גאַנצן זאַץ, אַ חוץ אַ פּאָר גאַסן־ווערטלעך, וואָס ער האָט אויפגעכאַפּט אין וואָדעוויל. בעטי איז איר דער־ווידער איצטער. איצטער, נאָכדעם ווי זי האָט זיך שוין אָנגעהערט פיל רייד פון מאַיקל'ען, וואָס קומט שוין אַזוי אָפט צו זיי אין הויז, די פאַר־נונפטיקע רייד פון דעם מענדל'ען. עס איז מעגלעך, ווען זי זאָל איצטער דאַרפן זיך אויסקלייבן אַ חבר'טע, וואָלט זי אַזאַ מיידל ווי בעטי אָפּגעשטויסן. ס'וואָלט איר געווען לאַנגווייליק. אָבער צו בעטי'ן איז זי צוגעבונדן דורך יאָרן און יאָרן פריינטשאַפט. די גראָבע צעשוואומענע בעטי, באַ וועלכער ס'איז ניט אָוועקגעגאַנגען קיין איין מאָנאַט נאָך דער חתונה און זי ווערט שוין באַלד ענלעך צו איר גראָבער צעשוואומענער מאַמען. זי איז איצט געקומען, ליוסי, צו כאַפּן אַ לאַנגן שמועס מיט איר חבר'טע, ווי אין די אַמאָליקע יאָרן. אָבער אַז בעטי האָט זי אַפילו ניט אינזינען. זי שמועסט איצט מיט איר ליבן מאַן.

— דו וועסט היינט ניט גיין צו דער אַרבעט. דו פאַרבלייבסט מיט מיר, — לייגט זי צו איר באַק צו זיין באַק.

— אָ, יע? — ענטפערט ער איר אַ גליקלעכער, וואָס זי וויל אים איינ־ריידן אַזאַ זאַך.

— דו ווּעסט זאָגן, אַז דו ביזט געווען קראַנק, — וויל זי אים אויסלערנען אַ תירוץ.

— אָ, יע? — מאַכט ער ווידער.

— ס'איז אַלראַיט, מען וועט דיר גאָרניט טאָן דערפאַר.

— אָ, יע? — ענטפערט ער צום דריטן מאָל.

שווייגן זיי ביידע. מען קושט זיך. מען האָט שוין פאַרגעסן, אַז אַ דריטער מענטש איז דאָ אין הויז. מען קושט זיך לאַנג, מיט גרויס טעם.

— איך וועל היינט קומען אַהיים זייער שפּעט, — לאָזט ער איר וויסן נאָך אַ ווײַלע.

— אָ, יע? — ענטפערט זי אים פּרייִלעך, ווייל זי ווייסט, אַז ער שפּאַסט.

— איך גיי היינט אויס מיט אַן אַנדער מיידל, — זאָגט ער איר גלאַט אַזוי, כדי זי צו מאַכן אייפערזיכטיק.

— אָ, יע? — מאַכט זי צו אים אַרויסרופנדיק.

— זי איז אַ „סוועל קיד", — וויל ער דווקא איר מאַכן גלויבן, אַז ער גייט טאַקע היינט אַרויס.

אָט דאָס איז געווען דער אינטערעסאַנטער שמועס, וואָס דאָס פאַר־ליבטע פּאָרל האָט געפירט צווישן זיך אין ליוסי'ס אַנוועזנהייט. ליוסי איז געווען אַ ביסל אייפערזיכטיק אויף סימאָר'ן. ער האָט בײַ איר צוגענומען אַ חבר'טע, וואָס פלעגט ניט וועלן אָפּטרעטן פון איר.

— איך וועל מאָרגן צוריק גיין אויף מיין אַלטן דזשאָב, — לאָזט אים וויסן בעטי. און מען ווייסט ניט, צי זי מיינט דאָס ערנסט, אָדער כדי צו רייצן זיך מיט אים.

— אָ, יע? — מאַכט ער בייז.

— ס'איז מיר אומעטיק צו זיצן ליידיק, — פּעסטשעט זי זיך פאַר איר מאַן. — ס'וועט דיר גאָר ניט העלפן, איך וועל גיין צוריק צו דער אַרבעט.

— אָ, יע? — מאַכט ער באַפעלעריש. דאָס הייסט, אַז ער האָט געזאָגט ניין, איז ניין.

— דער באָס גלייבט מיך, — צעלאַכט זי זיך, — כאַ, כאַ, כאַ. אַ יונגער באָס און אַ שיינער אויך, כאַ, כאַ, כאַ.

— אַ יונגער באָס און אַ שיינער אויך, כאַ, כאַ, כאַ.

זאָגט ער שוין איצט ניט „אָ, יע?", נאָר ער בלייבט שטיל און פאַר־כמורעט. ער איז שוין אייפערזיכטיק. עס דאַכט זיך אים אויס, אַז עפּעס אמת איז דאָ אין אירע רייד.

ווען סימאָר איז שפּעטער אַוועק צו דער אַרבעט, האָט בעטי געמאַכט

חוזק פון איר מאַן, וואָס ווערט גלייך איפּערזיכטיק ווי אַ האָן, ווען זי דער־מאָנט אים אַן אַנדער מאַן.

— דו מיינסט, אַז ס'איז אמת, וואָס דער באָס וויל מיך צו דער אַרבעט?

— לאַכט זי צו איר חבר'טע זייער ביטרע. — ס'הויבט זיך ניט אָן.

מיט דעם וויל זי זיך באַרימען פאַר ליוסי'ן, ווי זי איז אָנגעלייגט און חשוב בא איר סימאָר'ן, אַז ער לאָזט איר אפילו ניט גיין אַרבעטן. „ס'שטייט אים ניט אָן, אַז זיינס אַ ווייב זאָל גיין אַרבעטן. קיינמאָל ניט ווי לאַנג ער לעבט", — גיט זי איבער אַ שטאָלצע וואָרט־בא־וואָרט וואָס סימאָר האָט געזאָגט.

— קלעקט אייך דען אויף צום לעבן? — וואונדערט זיך ליוסי.

— ער גייט קריגן אַ „רעיז", — ענטפערט זי מיט גרויס גדלות.

ליוסי'ן ווערט פרעמד די חבר'טע בעטי מיט יעדער מינוט. זי רוקט זיך אָפּ פון איר ווייטער און ווייטער. באַזונדערס נאָכדעם, ווי בעטי האָט זי אויך איינגעלאַדן אין בעט אַריין, און געשושקעט זיך מיט איר. געהירזשעט אַלעמאָל און געפּייערט. דאָס האָט זי דערציילט צו דער חבר'טע אינטימע זאַכן וועגן זייער צונויפלעבן זיך אַלס מאַן און ווייב. אַלע איינצלהייטן האָט זי דערציילט, איבערגעטריבן אויך אין פילע פאַלן. פון דער גאַנצער געשיכטע האָט זיך געדאַרפט באַקומען דאָס בילד, ווי נאַריש די מענער זיינען, ווי קלוג, פאַרשטייט זיך, זיינען די פרויען, און ווי זיי האָבן זיי ליב, אָט די נאַרישע מענער, אָט די קלוגע פרויען.

— דו שווייגסט עפּעס, ווי אַ פרעמדע, — האָט בעטי געפּאַקט איר חבר'טע ליוסי מיט אַזאַ מין פרעמדן קוק צו איר.

— ס'איז גאָרניט, — פאַרענטפערט זיך ליוסי.

בעטי האָט, ווייזט אויס, דערפילט אַז זי רעדט איצט ניט צו איר היימישער ליוסי, נאָר ווי צו אַ פרעמדער מיידל. איז זי געוואָרן שטיל. אַ קאַלטע וואַנט האָט זיך אויפגעשטעלט צווישן ביידע חבר'טעס. מען האָט געשוויגן ביידע און אין שווייגן האָט אָנגעהויבן אַוועקצורייסן און אָפּרוקן זיך אַלץ ווייטער און ווייטער זייער גאַנצע געמיינשאַפטלעכקייט. מענדל וואָלט געזאָגט, טראַכט ליוסי, „נאָך אַ מיידל פון דער איסט־סאַיד מיט די השגות פון אַ נאַרישער הון, וואָס זעט בלויז דאָס ביסל פּראָסע פאַר די אויגן, און דעם שטאָלצן האָן, וואָס דראָדלט זיך אָן און נעמט זיך איבער מיט דעם, וואָס ער איז אַ האָן."

ליוסי וואָלט איצט געוואָלט רעדן צו איר חבר'טע וועגן דעם, וואָס זי האָט לעצטנס אָנגעהויבן צו פאַרשטיין און באַנעמען, — ווייסט זי ניט ווי אַזוי צו רעדן איצט. זי איז אומגליקלעך, ליוסי, וואָס זי פאַרלירט אַ חבר'טע.

פּונקט ווי מען שניידט אויס פון קערפּער א גליד. זי וועט שוין בעסער גיין, ליוסי, פונדאַנען.

— גוד־באַי, בעטי.

— גוד־באַי, — שטרעקט אויס אירע גראָבע ליפּן די חבר׳טע בעטי.

מען צעקושט זיך ביידע. אָבער דאָס איז שוין געווען צום לעצטן מאָל. זיי האָבן זיך מער שוין ביידע ניט געזען. ליוסי׳ס לעבן איז אַוועקגעגאַנגען גאָר אין אַן אַנדער ריכטונג. בעטי׳ס לעבן איז אַוועק, ווי דאָס לעבן פון פיל אַזוי אָרעמע פּאָרלעך אַף דער איסט־סאַיד, וואָס האָבן חתונה זייער שנעל, לעבן אין אַ זיסן טשאַד דאָס ערשטע יאָר, און דערנאָך שפּייט מען זיך אין פּנים, דערנאָך באַליידיקט מען זיך מיט די מיאוס׳טע ווערטער. דערנאָך שלאָגט מען זיך און מען ממית׳ט זיך, און מען ווייסט אַליין ניט פונוואַנען ס׳שטאַמט אַזאַ שלעכטקייט איינע צום אַנדערן. פון וואַנען עס נעמט זיך די געמיינקייט, וואָס איינער ווייזט אַרויס צום צווייטן.

מאַיק האָט שטענדיק געוואונען

מויש איז דאָס ערשטע מאָל בייז אַף מאַיק'ן, זיין האַר. ער קלאַפּט אין דער טיר, ס'איז געוואַלדיק וויכטיק. און יענער וויל אים ניט אַריינלאָזן.

— עפן, ס'איז זייער וויכטיק, — שרייט מויש אַריין אין דער פאַר־שלאָסענער טיר מיט גרויס פאַרצווייפלונג.

ס'הערט זיך דאָס אויפשליסן פון דער טיר. מאַיק אין קאָלירטע טערקישע פּאַדזשאַמעס, מיט צעטומלטע ברעמען, לאָזט אים אַריין. מויש וואָלט זיך צעלאַכט, ווען דער ענין מיט וועלכן ער איז געקומען וואָלט ניט געווען קיין גוואַלדיק ערנסטער. דער גרויסער פּירער זיינער, דער פאַרהאַרטעוועטער, דער הפקר'דיקער מאַיק מיט אַן אָפּגעריסענעם אויער און אין אַזוינע פּאַדזשאַמעס. פּעט געוואָרן איז דער דאָזיקער מאַיק. אַ היפּש בייכל האָט זיך אָנגעהויבן אַנטוויקלען. דער גרויסער פּירער איז אַראָפּגעפאַלן באַ מויש'ן אין דעמדאָזיקן הילוך. אין דעם צווייטן צימער, ווייסט מויש, געפינט זיך די דאָזיקע קעטרין, וועלכע ער האַסט. זי האָט אים ווייך געמאַכט, זיין טיגערל, דעם בראַוון מאַיק. דאָס וואָס ער טראָגט אַזוינע נאַרישע פּאַדזשאַמעס, איז אויך אַוואַדע איר אידייע. ניט אַזוי האָט מויש פאַרשטאַנען מאַיק'ס באַציאונג צו פרויען. בייז, אָפּלאַכעריש. און דאָ גאָר אַ ראָמאַנטישער מאַיק, פּונקט ווי אַ געוויינלעכער צעקראָכענער יאָלד.

— וואָס ווילסטו ? — האָט מאַיק געוואַלדיק קיין צייט ניט.

אַף דער שוועל פון צווייטן צימער באַווייזט זיך די הויכע שלאַנקע קעטרין. אירע שיינע בלויע אויגן זיינען אָפּלאַכעריש. אירע קורץ־געשוירענע בלאָנדע האָר זיינען חנ'עוודיק צעפּאַטלט. זי קוקט מיט שפּאָט צו די דאָזיקע צוויי מענער, וואָס שטייען איינער קעגן אַנדערן, ווי קריגערישע האָנען.

— היים איר זיך אָפּטראָגן, — ווערט מויש באַפעלעריש צום פּירער.

— פאַרשליס הינטער זיך די טיר, — ווענדט זיך צו איר מאַיק, זייער העפלעך.

— גראַדע איצט, האָט זיך דיר פאַרגלוסט אָנצוהויבן מיט דעם קליידל ?

— מאַכט אים מויש פאָרוואורף.

— מען פרעגט דיך ניט! דערציילט וואָס דו האָסט צו דערציילן, — ווערן מאַיק'ס ברעמען אָנגעכמורעט.

— לוטשי, — זאָגט אים מויש מער ניט ווי דאָס איינציקע וואָרט און מאַיק פאַרשטייט שוין גלייך אין וואָס עס האַנדלט זיך.

— ווידער לוטשי? — צינדט זיך געוואַלדיק אָן דאָס פּיצל אויער בּאַ מאַיק׳ן.

— ער איז שוין אויך אַריינגעדרונגען אין דעלענסי סטריט, — איז מויש געוואַלדיק אַנטריסטעט.

— גוט! — ווערן מאַיק׳ס ברעמען שוואַרץ מיט דער דאָזיקער פינצ־טערער קללה, וואָס מיינט אַן אָנזאָג אַף מאָרד.

— בלין איז שוין אויך אַריבערגעלאָפן צו אים, — גיט איבער מויש נאָך אַ בעסער שטיקל נייעס.

— גוט! — ווערן נאָך בייזער זיינע ברעמען.

— ווי אַזוי וועסטו דאָס מאַכן? — הויבט ניט אָן מויש צו פאַרשטיין, ווייל ער ווייסט אַז דער דאָזיקער לוטשי האָט אימפּאָרטירט מענטשן פון פילע אַנדערע שטעט אין לאַנד. די הפקר׳דיקסטע מענטשן, חברה־לייטלעך אַזוינע, הויכע און צעלאָזענע. ער, מויש, האָט שוין געהאַט דאָס פאַרגעניגן צו זען אַ פּאָר פון זיי. עכטע אַמעריקאַנער גאָרילאָס, זיבן־פוסיקע, מיט די אמת׳ע מאָרדעס.

— איך וועל דיר שוין מאָרגן זאָגן, ווי אַזוי איך וועל דאָס מאַכן. איצטער גיי, — וויל אים מאַיק אַרויסטרייבן.

— מען האָט מיר איבערגעגעבן, אַז מען האָט געזען לוטשי׳ן אַרויסגיין פון בענעדיקט וויינבערג׳ס אָפיס, — זאָגט אים מויש דאָס לעצטע שטיקל נייעס.

— פון בענעדיקט וויינבערג׳ס אָפיס? — פרעגט גלייך איבער מאַיק אין גרויס אַלאַרם.

— יאָ, — פאַרשטייט מויש יענעמס אַלאַרם. — ניט דאָס ערשטע מאָל, אַז מען האָט אים געזען דאָרט.

— אויב אַזוי, קום! — נעמט זיך מאַיק גלייך אָנטאָן.

מויש שיינט־אויף ווען ער דערזעט זיין חבר ווידער אַ קריגס־פּייאיקן. די בלאָנדע שיינהייט, וואָס איז פאַרבליבן אין צווייטן צימער, ליגט אים שוין ניט אינזינען, מאַיק׳ן. ער איז איצט וואַך מיט אַלע זיינע אברים און מיט די צונויפגעצויגענע ברעמען, וואָס טראָגן איצט טויט צום שונא. מויש האָט שוין ווידער צוטרוי צו זיין פירער. מען וועט שוין ווידעראַמאָל געווינען. מאַיק האָט שטענדיק געוואונען, ווען ער האָט נאָר געוואָלט.

קום אַריין, מאַיק דער טיגער!

די חברה באַ דזשאָו'ן אין טרינק־קעלער, וואָס ליגן איבער דאָרטן פּונקט ווי אין אַ קלוב, האָבן גלייך פאַרשטאַנען, ווען מאַיק דער טיגער איז אַנגעקומען, אַזוי שפּעט אין דער נאַכט, אַז ס'קומט עפּעס. צו קיינעם זיך ניט גריסנדיק, איז מאַיק אַריין אין צווייטן צימער, און מויש האָט אַריינגערופן איינס נאָך איינס די געקליבנסטע חברה. אַזוינע חברה־לייטלעך, וואָס לאָזן זיך אַרויס אַף אַ דזשאַב מיט פאַרשמעלעטערטע אויגן, וואָס ווילן גאָרניט זען קיין שום זאַך, אויסער די אַנגעמערקטע קרבנות.

ניט קיין אַנדערן ווי לוטשי'ן אַליין וויל פון זיי מאַיק. בליג'ען אויך, אָבער לוטשי קומט דער ערשטער אַף דעם צעטל. מאַיק ווייסט שוין ווי אַזוי צו רעדן צו דער דאָזיקער חברה קווילער. פּונקט ווי אַ געניטער קריגס־פירער רעדט ער צו זיינע סאָלדאַטן, וועמען ער דאַרף שיקן אין פייער. דער קריגס־פירער פלאַמט אויף זייערע הערצער, אַז די מלחמה איז גאָר אין די אינטערעסן פון די סאָלדאַטן, אַז ער שיקט זיי צו טאָן זייער אַ גרויסן טאַט, וואָס די געשיכטע פון אַלע דורות וועט בענטשן זייערע נעמען. מאַיק פלאַמט אויך אויף זייערע בלוטן, מיט דעם, וואָס ער רייצט זיי אָן אַף לוטשי'ן. לוטשי וויל פאַרפלעקן דעם כבוד פון זייער גענג. ער רוקט זיך דאָרטן וואו מען דאַרף ניט. ער מיינט, אַז די חברה באַ מאַיק'ן זיינען שיפּע־זיבעלעך, און מען קאָן זיי אַזוי לייכט אַפּראַמען; אַז גאַנץ ניו יאָרק קוקט איצט אַף זיי און וואַרט זיי זאָלן פאַרטיידיקן די ערע פון זייער גענג.

די חברה לאָזט זיך מיט צעקאָכטע בלוטן. די נאַכט איז נאָך גרויס. לאַנג לעבן זאָל די נאַכט. אין דער פינצטער פון דער נאַכט וועט איצט געשען זייער אַ גרויסע זאַך. ווען די ליכטיקייט פון טאָג וועט אָנקומען, וועט שוין די גאַנצע שטאָט וויסן, אַז מאַיק'ס בראַווע חברה לאָזן זיך ניט שפּייען אין דער קאַשע. די פּרעסע וועט שוין דערציילן פאַר אַלע בירגער פון דער שטאָט וועגן זייער טאַט. די פּרעסע איז כמעט אין זייער דינסט. מיט לוטשי'ס טויט, וואָס די פּרעסע וועט באַריכטן, וועט מען אָנשרעקן אַנדערע, אַז זיי זאָלן זיך ניט רוקן דאָרטן, וואו ס'איז פאַר זיי צו היים. זיי האָבן זייער ליב צו לייענען די פּרעסע, די דאָזיקע חברה־לייטלעך מיט די פאַרכמורעטע אויגן. פּונקט ווי אַקטיאָרן, נאָכדעם ווי זיי נעמען אָנטייל אין אַן ערשטער פאַר־

שטעלונג, און זיי זוכן די באריכטן פון דער קריטיק פון זייער נייער פאָר־שטעלונג, אזוי זוכן זיי תמיד נאָך אזא דזשאב די באריכטן וועגן דעם וואָס זיי האָבן געמאכט אז ס'זאָל געשען. זיי לייענען איבער די נייעס נאָכאמאָל און נאָכאמאָל און פילן זיך שטאָלץ, וואָס דאָס איז דאָס ווערק פון זייערע אייגענע הענט. די אקטיאָרן מוזן זוכן די באריכטן ערגעץ אין די מיטלסטע בלעטער פון דער צייטונג, אָפטמאָל פארוואָרפן, פארשטעקט אין א ווינקל, אָבער אין זייער פאַל, יאָוועט זיך די נייעס מיט אַן אומגעהויער גרויסן „קאָפּ" אויף דער ערשטער זייט פון דער צייטונג.

מאַיק האָט זיי צעטיילט אין דריי גרופּן. מויש'ן מיט דער סאַמע וויכ־טיקסטער גרופּע. א שאָד וואָס בעניטאָ און בוטשי זיינען איצט ניטאָ דערביי. איז אָבער בעניטאָ שוין איצט דער באַלעבאָס פון א גרויסן גאַראַדזש לעבן טרענטאָן, און היט אויף זייער געווינסנהאָפט דעם גאַנצן ביר־טרעפּיק. בוטש איז ניטאָ, מען קאָן אים אזוי שפּעט אין דער נאַכט ניט דערגרייכן. ער האָט שוין געקלונגען צו אים אין וואוינונג, איז ער ניטאָ.

די חברה זיינען אוועק אויף זייער וויכטיקער מיסיע. מאַיק איז געבליבן אַליין. ער וועט זיך שוין ניט רירן פון אָרט. וועט שוין אזוי אויפן פּלאַץ איבערוואַרטן די צייט, ביז מען וועט קומען אים אָנזאָגן די פרייליכע בשורה. אז ער וועט שוין פארטיק ווערן מיט לוטשי'ן, וועט ער קומען צו בענעדיקט וויינבערג'ן און כאַפּן מיט אים א „פריינטלעכן" שמועס. ער וועט שוין אים זאָגן, וואָס ער, מאַיק, דענקט וועגן אָט דעם קליינעם אידל מיט די זיסינקע אייגעלעך.

ער שפּאַרט אָן דעם קאָפּ אויפן טיש. ס'ווערט אים זייער וואַרעם אין די אויגן. ער איז איינגעשלאָפן. וואָס פאַר א גוואַלדיקער גוטער שלאָף דאָס איז געווען פאַר מאַיק'ן. דער לעצטער שלאָף זיינער. ער איז געוואָרן צוריק א קינד. אַלע זעקס צוזאַמען האָבן זיי זיך אוועקגעלאָזט אין סענטראַל פּאַרק. היימי אויך. צופוס זיינען זיי געגאַנגען, ווייל זיי זיינען אָרעמע קינדער פון קלינטאָן סטריט און האָבן ניט געהאַט קיין ניקלס צו באַצאָלן פאַר טראַנס־פּאָרטאַציע. אפילו ווען זיי וואָלטן יאָ געווען האָבן ניקלס, וואָלטן זיי דאָס אויך ניט אוועקגעגעבן. ס'זיינען פאַראַן בילכערע זאַכן, וואָס צו טאָן מיט די דאָזיקע ניקלס.

אָ, אזא ליכטיקער פרילינגדיקעם טאָג! ס'איז דער יום־טוב פּסח. דער יום־טוב פּסח, וואָס איז פארבליבן אין טעם, ניט צוליב די מצות און די קניידלעך, נאָר צוליב דעם, וואָס מען איז פריי פון סקול, וואָס אַלע גאַסן זיינען אזוינע וואַרעמע. ס'איז גאָרניט ניטאָ קיין גרעסערע פרייד פאַר אַן

אָרעם אינגל פון קלינטאָן סטריט, ווי וואַרעמע ליכטיקע פרייע גאַסן.

אַ חברה פון זעקס גוטע פריינט, פּרעכע, ווילדע, הפקר׳דיקע, לאָזן זיך איבער די גאַסן פון זייער ניו יאָרק. די קינדער דאַרפן שוין ניט לייענען קיין מעשה־ביכלעך. ס׳איז דאָ גענוג וואָס צו לייענען איבער די גאַסן פון ניו יאָרק. ס׳איז דאָ וואָס צו לייענען אין די גרויסע שוי־פענצטער, וואו עס זיינען אויסגעשטעלט די פילע וואונדערבאַרע זאַכן, וואָס אינגלעך האָבן אַזוי ליב: פוט־באָלס, שפּיצעכעקע געלע פוט־באָלס. צוויי רייכע אינגלעך אין שוי־פענצטער מיט גרינע מענטעלעך מיט גאָלדענע קנעפּ ווילן וואַרפן איינער דעם אַנדערן דעם פוט־באָל.

זיי לאַכן, די זעקס קלינטאָנער קינדער, פון די צוויי רייכע טויטע אינגלעך, וואָס ווילן זיך וואַרפן דעם פוט־באָל און זיי קענען ניט.

ראָלער־סקעיטס אין די צענדליקער שיינען מיט זילבער. קיינער פון די זעקס האָט נאָך ניט געהאַט קיין ראָלער־סקעיטס, סיידן היימי. אָבער בלויז פון אַ לינקן פוס. ער האָט ערגעץ צוגע׳גנב׳עט דעם ראָלער־סקעיט און אַלע חברה האָבן געפּרובירט פאָרן אַף אים.

צענדליקער בעיז־באָלס ליגן אין גרויסע הויפנס אין דעם דאָזיקן שוי־פענצטער. האַרטע בעיז־באָלס און ווייכע בעיז־באָלס פון דעם פיינסטן שטאָף. אָפּגעפּאָלירטע בעיז־באָל שטעקנס שטייען אין אַ ווינקל און קוקן אַף די זעקס חברה־לייט. זיי לאַכן, די זעקס. אָט דאָס טאַקע, וואָס זיי האָבן ליב, אַזוינע פיינע שטעקנס. ס׳איז אַ גרויסער שטאָלץ באַ אַ ניו יאָרקער אינגל צו האַלטן אַן אמת׳ן עכטן בעיז־באָל שטעקן און פאָכן מיט אים אין דער לופט. ס׳איז אַ גרויסע חשיבות אַזאַ זאַך.

עס זיינען אויך אויסגעשטעלט אין דעם שוי־פענצטער בעיז־באָל היטלען און בעיז־באָל קאָסטיומען. אַז מען טוט אָן אַף זיך אַזאַ קאָסטיום און אַזאַ היטל און מען האַלט אַזאַ שטעקן, ווער איז שוין צו דיר גליַיך!

זיי לאָזן זיך אין סענטראַל פּאַרק. אַזאַ גרינע און פרייע וועלט. מאַיק נעמט אַרום היימי׳ן און פ׳ווערט אים אַזוי גוט פון דעם. ער האָט אַזוי ליב דעם קליינגעוואַוקסיקן חבר זיינעם מיט דער אַסטמאַ. אָ, ווי גוט עס איז איצט מאַיק׳ן. קיינמאָל ניט געוואוסט פון קיין ספּאַרקי׳ן, פון קיין לוטשי׳ן.

— מאַיק, מאַיק, — וועקט אים דזשאָו, דער איטאַליענער.

— וואָס איז, דזשאָו? — הויבט מאַיק אויף אַ שטערן, וואָס איז פול מיט קנייטשן, אַ באַק, וואָס איז אויך פול מיט קנייטשן, זיך אָנגעקוועטשט זיין לייב אין האַרטן טיש.

— טעלעפאָן, — לאָזט אים וויסן דזשאָו.

— העלאָ, מויש, — איז מאַיק אומגעדולדיק.

— ניטאָ לוטשי, — איז מויש אומגליקלעך דאָרטן אין טעלעפאָן. — מיר האָבן געזוכט אין יעדן פּלאַץ, וואו ער דאַרף זיך אויפהאַלטן, אָבער ניטאָ.

מאַיק קאָכט זיך און שיפעט פון כעס. ער איז ניט אויסגעשלאָפן. ער איז צעדרייט. ער וויל גאָרניט וויסן. זאָלן זיי ניט אויפגעבן. זאָלן זיי אים ווייטער זוכן. זאָל מען דאָס ניט אָפּליינגן. ער וועט שיקן בוטשי׳ן און בעניטאָ׳ן צו זיי. ס׳מוז זיין אויס לוטשי.

מאַיק האָט אויפגעהאַנגען דאָס טרייבל פון טעלעפאָן. ער דרייט זיך אַרום איבערן צימער, ווי אַ געפאַנגענער טיגער. עס מוז זיין אויס לוטשי. ער איז געפאַלן אַף אַ פּלאַן. ער וועט אַליין צופאָרן צו בעניטאָ׳ן קיין טרענטאָן. רעקרוטירן פון דאָרטן אַ פּאָר חברה. ער האָט געוואָרפן אַן אויג אַף אַ פּאָר יונגען, וואָס אַרבעטן דאָרטן מיט בעניטאָ׳ן.

— פונדעסטוועגן, באָס, וואָלט איך דיר ניט געראַטן, זאָלסט זיך לאָזן איינער אַליין, — שליסט אויף דזשאָו פאַר מאַיק׳ן די אייזערנע טיר.

— נאַרישקייטן, — איז מאַיק אומגעדולדיק און גיט אַ טאַפּ אין קעשענע דאָס שטיקל געווער.

— אַ גוטן טאָג, באָס, — ווינטשט אים זייער פרום דזשאָו דער איטאַ־ליענער. אַקוראַט ווי ער וואָלט געפילט, אַז דאָס זעט ער שוין מאַיק׳ן צום לעצטן מאָל.

דזשאָו איז שוין דערפאַרן אין אַזוינע זאַכן. עטלעכע באַסעס אַזוינע האָבן זיך געביטן פאַר זיינע אויגן. בלויז אים, דזשאָו׳ן, דעם קאַליקע, לאָזט מען צורו. קאָן ער שוין אָפּשאַצן אַזוינע סיטואַציעס זייער גוט. טוט אים באַנג. מען לעבט זיך קוים איין מיט איינעם, שווימט שוין אַרויף באַלד אַ צווייטער.

אָנהויב פרילינג. פון דער האַלב־טונקלקייט לויפן שוין די מענטשן פון דאַון־טאַון צו די באַנען און טראַמווייען. אַ גרויסער אומרו אַף די גאַסן. מאַיק פאַרשטייט ניט דעם דאָזיקן אומרו. פאַר אים זיינען זיי פון אַן אַנדער מין, די באַשעפעניש, וואָס לויפן אין דעם בלאַסן פאַרטאָג צו דער אַרבעט. ער, מאַיק, איז קיינמאָל אַזוי ניט געלאָפן צו דער אַרבעט. בלויז די שוואַכערע אין לעבן וויסן דעם טעם פון יאָגן זיך מיט אַזאַ אימפּעט אין די טונקעלע פאַרטאָגן. ער, מאַיק, איז פון די שטאַרקערע. געבוירן געוואָרן צו גרויסע זאַכן. זאָל ער נאָר אָפּראַמען לוטשי׳ן, וועט ער שוין זיין דער איינציקער הערשער.

דער אַטאָמאָביל זיינער, וואָס שטייט שטענדיק גרייט און וואַרט צו זיין דינסט אומעטום וואוהין ער גייט, וואַרט איצט אויך אַף אים. אינעווייניק

ווארט שוין אױף אים אַפּנים דער שאַפער זיינער : א הויכער איירישער, פון זיינע אַמאָליקע ביר־בוטלעגער. א שטאַרקער, פלינקער חברה־מאַן, אױף וועמעס איבערגעגעבנקייט מען קאָן זיך שטענדיק פאַרלאָזן. ער איז אָבער, ווייזט אויס, איצט אַנטשלאָפן געוואָרן, דער שאָפער. ער שפרינגט ניט אַרויס פון פּלאַץ, און עפנט ניט די טיר פאַר זיין הערשער און באָס, ווי ער טוט דאָס געוויינלעך. מאַיק איז בייז פאַר אַזא נאַכלעסיקייט. ער גיט א גיי צו מיט כעס צום אָטאָמאָביל. ער וויל אָנקלאַפּן אין פענצטערל. אָבער גלייך ווי א בליץ וואָלט דאָס א יאָג געטאָן אין זיין מוח און ער גיט זיך א כאַפּ גלייך צום געווער.

— ניט אַזוי געאיילט ! — דערפילט ער פון ביידע זייטן פלייצעס קאַלטע שטיקלעך צוגעפּרעסט צו זיין לייב.

עס גיט זיך אָן עפן די טיר פון אינעווייניק און צוויי פּיסקעס פון גרויסע רעוואָלווערן שטייען אים אַנטקעגן.

— קום אריין, מאַיק דער טיגער ! — לאַדט מען אים פון אינעווייניק.

מאַיק פאָרט צו זיין אייגענער לויה

מאַיק דער טיגער איז געפאַנגען. די גאַנצע קראַפט האָט אויסגערונען פון אַלע זיינע איברים. עס האָט אים געגעבן אַ שלאָג אין דער נאָז דאָס גאַנצע בלוט. ער האָט זיך שוין ניט געקאָנט דערמאָנען, ווי אַזוי ער איז אַריין אין דער מאַשין. ער האָט זיך דערזען אַן איינגעפּרעסטער צווישן צוויי אומגעלומפּערטע הויכע יונגען. אַ שטילינקער זיצט זיך איצט מאַיק צווישן זיי. אויס פירער, אויס געוועלטיקער. אַ נעבעכדיקער יונגערמאַן, וואָס ציטערט פאַר זיין לייב.

מען פאָרט דאָך מיט דער מאַשין דורך קלינטאָן סטריט און דאָרטן איז שוין ליכטיק. די ערשטע שטראַלן פון דער זון זיינען ערשט אָנגעקומען אַהינצו, ווען מ'האָט דורכגעפירט דעם געפאַנגענעם זון פון דער דאָזיקער גאַס, וואו ער האָט צום ערשטן מאָל דערזען דאָס לעבן, וואו ער האָט זיך אויפגעכאָוועט, וואו ער האָט אַריינגעזאַפּט פינצטערניש און טוכלעקייט פון קעלער, וואו ער האָט אַריינגעאָטעמט דעם שטויב פון די שטיינער, וואו עס האָבן זיך אויסגעבילדעט אין אים די קאַליע בלוטן פון אַ גאַס פון אָרעמקייט און נויט.

די פּעדלער קומען שוין צו זייערע פּושקאַרטס.

— מיסעס ברענער, מיסעס ברענער! — וויל ער אויסשרייען.

זי קען אים, די מיסעס ברענער. ניט איינמאָל גע'גנבֿ'עט באַנאַנעס פון איר פּושקאַרט. זאָל זי אים ראַטעווען. ער איז דאָך פון איר גאַס.

ווי מען יאָגט זיך אַזוי מיט אים. אָט איז די שול אַנשי־צדק. אין דער שול האָט זיין טאַטע געדאַוונט צו גאָט זייער פרום, אַז זיין מעכעלע זאָל אויסוואַקסן אַ כשר'ער און ערלעכער איד. אין דער שול האָט ער צום ערשטן מאָל זיך באַקאַנט מיט דעם זיסן טעם פון פאַרברעכן.

אָט איז דאָס הויז, וואו שמערל דער פּעדלער האָט געוואוינט, מויש'ס טאַטע. וואו איז מויש? ניטאָ מויש, זיין איבערגעגעבענער חבֿר. אַליין צווישן בייזע וועלף.

אָט איז שוין וויליאַמסבורגער בריק. ווי מען יאָגט זיך מיט אים איבער דעם דאָזיקן בריק! דער בריק פון זיינע קינדערשע פריידן. די זון האָט זיך שוין רעכט צעשיינט איבערן איסט־ריווער. אַ שיף גייט זיך אַזוי פריי אינ־

מיטן טייך און לאָזט טונקל־ברוינעם רויך. די ריזן־מויערן פון מאַנהעטן שטייען זיך מעכטיקע אַנטקעגן דעם איסט־ריווער. מאַיק׳ס נוי יאָרק. זיין ליבע שטאָט, די גרויסע, די ריזיקע, די אויסגעשפּרייטע שטאָט.

די גאַסן אין וויליאַמסבורג לויפן פאַרביי אַזוי געשווינד. דאָס גאַנצע לעבן מאַיק׳ס לויפט אויך אַזוי פאַרביי גיך און געשווינד אין קליינע שטיקלעך און פּיצלעך. זאָל כאַטש דער אָטאָמאָביל אייביק אַזוי יאָגן, ווייל כּל זמן ער יאָגט, דער אָטאָמאָביל, לעבט ער נאָך. שטעלט זיך אָפּ דער אָטאָמאָביל, אַזוי שטעלט זיך גלייך אָפּ זיין לעבן.

„מודה אני לפניך״ — הויבט ער פּלוצלונג אָן צו זאָגן אין זיך. „מודה אני לפניך״ — פונוואַנעט קען ער די דאָזיקע תּפילה? ווען ער איז נאָך געווען אַ קינד, האָט אים זיין טאַטע אויסגעלערנט די דאָזיקע תּפילה. אים גוט, ווייזט אויס, אַריינגעהאַקט די דאָזיקע ווערטער אין קאָפּ אַריין. „מודה אני לפניך, מלך חי וקים״ — זאָגט ער ביזן סוף און מען איז שוין אָפּגעפאָרן אַזוי אַ גרויס שטיק פון זיין לעבן.

רויטע סיגנאַלן אומעטום. ווייט־ווייט אַרויף, איבער דער גרויסער לענג פון דער גאַס ווערן רויט די טראַפיק־ליכט. מען לאָזט אים ניט קוקן אין פענצטער, ווען דער אָטאָמאָביל שטעלט זיך אָפּ. זיי שווייגן, די שטומע שליחים פון טויט. מאַיק וויל זיך צעוויינען פאַר די דאָזיקע חברה־לייט. ער וועט זיי קושן די פיס. זאָלן זיי אים אָפּלאָזן, זאָל ער לעבן דאָס לעבן פון אַ פייגעלינג, פון אַ וואָרעם, פון אַ קרעציקן הונט, אָבער ער וויל לעבן.

אָ, די גאַסן האַקן זיך אָפּ. ניטאָ מער קיין מענטשלעכע גאַסן. ליידיקע פעלדער. דאָ־און־דאָרטן ווייטע שטיבלעך. אַ גרויסער ברייטער הימל אַנט־פּלעקט זיך.

— פירט מיך צוריק! — הויבט ער אָן צו רעווען.

זיי פאַרשטאָפּן אים ס׳מויל. ער בייסט זיי די הענט.

— דערלאַנג אים שוין, — רופט זיך אָן איינער, וואָס זיצט אַנטקעגן.

מאַיק דערהערט דאָס וואָרט „דערלאַנגען״, בלייבט ער שטיל. ווי אַ שעפעלע. ער פאַרהאַלט דעם אָטעם. ער וועט שוין מער ניט רעווען. אפשר וועלן זיי רחמנות האָבן אויף אים. און עפּעס קומט דאָך יאָ אָן אַ האָפענונג: ס׳קומען אָן צוריק די גאַסן. מען איז איבערגעפאָרן די ליידיקע לאַטס און מען איז אַריינגעפאָרן אין אַ נייער געגנט, וואָס איז ערשט אויפגעבויט גע־וואָרן: שיינע ברייטע גאַסן. באַ יעדן הויז — אַ גערטנדל. קינדערלעך גייען מיט די ביכער אין סקול. גלאַסענע קינדערלעך אָנגעטאָן אין קאָלירטע סוועטערלעך. אפשר וועלן די קינדערלעך אים העלפן. אפשר וועלן זיי מאַכן

אַ גרויס געוואַלד איבער אַלע גאַסן, און מען וועט זיך אַנלויפן און מען וועט אָפּשטעלן דעם אַטאַמאָביל פון טויט.

וויפיל יאָרן פאַרט ער שוין אַזוי צום טויט איבער די דאָזיקע גאַסן? אַן אייביקייט פאָרט ער אַזוי. זיין גאַנץ לעבן איז ער אַזוי געפאָרן צום טויט.

אָבער אָט ענדיקן זיך שוין ווידער די גאַסן. דאָס מאָל איז שוין דער טויט זייער נאָענט. ער גרייט זיך מיט אַלע זיינע חושים אריינצוכאַפּן שטיקלעך לעבן, שטיקלעך הימל, שטיקלעך פעלד, שטיקלעך געזעענע זאַכן. ער גרייט זיך אַרויסצושפּרינגען. ער גרייט זיך צו דערלאַנגען מיטן קאָפּ און מיט די פיס. זאָל זי זיך ניט אָפּשטעלן, די מאַשין, זאָל זי זיך ניט.

זי שטעלט זיך אָפּ, די מאַשין. אין אַ טויבער וועלט איז מען אריינגעפאָרן. אַ וויסטקייט, אַ פאַרדאַרבונג אַף מיילן און מיילן אַרום. דעם אָפּפאַל פון ניו יאָרק פירט מען אַהין. בערגלעך שמוץ רויכערן זיך צום הימל. טויב די וועלט פאַר אַלע געשרייען.

ער קאָן ניט אַראָפּקריכן פון דער מאַשין. די פיס זייען אים אָפּגעשטאָרבן. מען שטופּט אים אַרויס. ער פאַלט אַף די קני.

— ניטע! — שרייט ער. — טוט דאָס ניט! איך בין ניט שולדיק . . .

עקסטראַ! עקסטראַ!

זעקס חברים זיינען זיי געווען. זיינען שוין צוויי ניטאָ אַף דער וועלט. איינער האָט זיך אָפּגעריסן פון זיי און מען ווייסט שוין ניט וועגן אים. זיינען זיי איצט געבליבן דריי: בוטשי, מויש און בעניטאָ. זיי ווייסן נאָך ניט אַלע דריי פון מאַיק׳ס גורל.

צווישן די רויבערנדיקע מיסט־בערגלעך איז ער געבליבן ליגן אַ דורכ־געלעכערטער פון קוילן. מיטן פּנים אַרויף צום הימל איז ער געלעגן, דאָס קינד פון קלינטאָן סטריט. אַ שווער לעבן דורכגעמאַכט. שטענדיק געבענקט נאָך דער זון, וואָס האָט קיינמאָל ניט אַריינגעשיינט אין פינצטערן קעלער.

אויסגעגאַנגען מאַיק און ניט פאַרשטאַנען, אַז אַפילו ווען ער איז געווען דער באָס פון אַלע גענגס, איז ער בלויז געווען אַ ווערקצייג אין די הענט פון בענעדיקט וויינבערג׳ן און זיין גלייכן. איז אויפגעשטאַנען אַן אַנדערער, אַ שטאַרקערער, אַ קלוגערער, אַ פּייאַיקערער און איינפלוסרייכערער, האָט מען שוין ניט געדאַרפט האָבן מאַיק׳ן.

:: :: ::

בוטשי איז אויפגעשטאַנען יענעם פרימאָרגן פון שלאָף זייער אַ לוס־טיקער. ער וואוינט אין אַזאַ הויז, וואָס איז געגליכן צו אַ האָטעל. אַ צוואַנציק־שטאָקיקע געביידע האָט מען אויפגעשטעלט אַף דער צווייטער עוועניו, מיט פאָרטערס, מיט עלעוויטאָרס, מיט ווייכע קאַרפּעטס, מיט טעלע־פאָנען. דאָרטן וואוינט ער. סאַמע אָפּן העכסטן שטאָק איז זיין דירה. ער האָט ליב צו זען די גאַנצע שטאָט אין זיינע פענצטער.

בוטשי דאַרף היינט טרעפן זיין מיידל. אַ ברוקלינער מיידל, אַ גע־פּאַקטע, אַ פולע. טילי הייסט זי. ער האָט זיך באַקאַנט מיט איר אַף אַ טאַנץ, איז ער גלייך „געפאַלן פאַר איר״. ער האָט שוין געטאַנצט מיט איר דעם גאַנצן אָוונט און ער האָט זיך גאַרניט געקאָנט אָפּרייסן פון איר.

בוטשי שטעלט זיך אונטערן קאַלטן שפּריץ און זינגט זיך אונטער אַ לידל. „בלויע הימלען״ הייסט דאָס לידל. די גאַנצע שטאָט זינגט איצטער דאָס לידל. בוטשי׳ן געפעלט דאָס לידל. ער האָט אויך ליב בלויע הימלען.

ס׳וועט אים נאָך זיין גוט, דעם בוטשי׳ן. ער וועט אפשר חתונה האָבן פאַר דער טילי׳ן. ער טראַכט אפילו ניט וועגן זיין פּראָפּעסיע, וואָס שטעלט אים אין געפאַר יעדע רגע. ער מיינט, אַז ס׳איז שוין ניטאָ קיין געפאַר. ס׳איז שוין פּונקט ווי אַ ביזנעס, אַן איינגעשטעלטע זאַך, אַ פאַרשטענדלעכע. ער מאָנט צונויף פון אַלע ספּיק־איזים אין דער געגנט אַרום האוסטאָן סטריט דאָס שוץ־געלט. אַ טייל פון דעם געלט גייט פאַר דער חברה, וואָס העלפן אים מאָנען, אַ היפּשער טייל גייט פאַרן באָס, פאַר מאַיק׳ן, און אים, בוטשי׳ן, בלייבט אויך איבער גענוג. ער דאַרף שוין ניט פאָרן מיט די ביר־טראָקס, ווי אַמאָל, ווען מען האָט געקאָנט דערוואַרטן פייער יעדע מינוט. אַבי מאַיק איז דער קאָפּ, אַבי מאַיק איז דער באָס, איז אַלצדינג רואיק און זיכער.

די וועלט גיט אָפּ כבוד בוטשי׳ן. אין אַלע פּלעצער, וואו מען ווייסט ווער ער איז, שטייט מען פאַר אים אויף די שפּיץ־פינגער. ער האָט ליב כבוד, בוטשי. ער הויבט שוין אָן צו טראַכטן, אַז ס׳קומט אים. פאַרוואָס זאָל אים ניט קומען? אַז ער איז אַ „זעלבסטגעמאַכטער”, פון אַן אָרעם איינגל אויף קלינטאָן סטריט דערוואָרבן זיך די גרויסע שטופּע פון אַ צווייטן צום באָס אַליין, צו מאַיק׳ן.

בוטשי ווייסט נאָך גאָרנישט וועגן מאַיק׳ן. אַן אויסגעפּוצטער, אַן אָפּ־געגאָלטער, אַן אויסגעוואַשענער, גייט ער איצטער אויף קלינטאָן סטריט. ער דאַרף זען זיין מאַמען. ער איז געוואָרן אַ געטרייער זון, בוטשי. ניט נאָר אַ געטרייער זון, נאָר אויך אַ געטרייער ברודער. ער האָט אין ברוקלין אַ שוועסטער, גיט ער איר אויך פון צייט צו צייט אַ היפּשע סומע געלט.

אין קלינטאָן סטריט בוקן זיך אַלע פּעדלערס פאַר אים.

— אַ גוט מאָרגן דיר, בוטשי, — מאַכן זיי מיט דרך ארץ.

— אַ גוט מאָרגן, אַ גוט מאָרגן, — ענטפערט בוטשי גוטמוטיק.

ס׳טוט אים באַנג, וואָס זיין נאָמען איז „בוטשי”. ער וואָלט געוואָלט האָבן אַן אַנדער נאָמען, וואָס זאָל קלינגען באַלעבאַטישער.

דער טאַטע זיינער, דער חלוש, וויל זיך צו אים נישט גריסן, וויל אים אפילו ניט באַמערקן.

— ווייבער, צוויי פאַר אַ ניקל, קויפט, קויפט, ווייבער, — שרייט ער מיט זיין קראַנקן האַלז און וויל אפילו זיך ניט אומקוקן אויף זיין רייכן, אויסגעפּוצטן זון.

— וואָס מאַכסטו, פּאַ? — פרעגט יענער פריינטלעך.

— ניט דיין עסק, — דרייט דער פּאַ אפילו ניט אויס דעם קאָפּ צו אים.

— וואָס ביזטו אזוי ? — וויל בוטשי ניט ליידן.

— וואָס באַדערסטו מיך ? — ווערט דער טאַטע אויפגערעגט. — יואָס קומסט צו מיר אינגאַנצן צוגיין ? ווער דאַרף דיך אינגאַנצן האָבן ?

בוטשי'ן ווערט פאַרשטערט די פרייד פון טאָג. אַלע האָבן אים שוין אָנערקענט, בלויז זיין אייגענער טאַטע וויל אים ניט אָנערקענען. דער טאַטע, וואָס פלעגט אים קאַטעוועז קליינערהייט, וואָס האָט קיינמאָל ניט אויסגערעדט צו אים קיין פריינדלעך וואָרט. בלויז איינמאָל איז ער געווען צו אים גוט. ווען בוטשי, אַלס אַ יונגער אינגל, איז געוואָרן קראַנק און איז געלעגן אין פיבער, געדענקט ער, ווי גוט און מילד זיין טאַטע איז געווען צו אים. אַ פּאָר ראָלער־סקעיטס האָט ער אים צוגעזאָגט קויפן.

— מירצעשעם, וועסט געזונט ווערן, בוינעם, קויף איך דיר אַ פּאָר ראָלער־סקעיטס.

אזוי האָט אים זיין טאַטע צוגעזאָגט זייער ערנסט, אָבער ער האָט אים שוין קיינמאָל ניט געקויפט די ראָלער־סקעיטס. פאַרגעסן אין זיין צוזאָג און איז געוואָרן צוריק בייז אַף אים.

בוטשי גייט אַרויף צו זיין מאַמען. ער קאָן שוין ניט פאַרליידן די פינצטערניש אין האָל. ער קאָן שוין ניט פאַרליידן דעם טוכלען ריח פון הויז. שוין אַרום דרייסיק יאָר, אַז זיי וואוינען אין דעם הויז. אַלע ווענט זיינען טראָגעדיק געוואָרן און באַקומען גראָבע בייכער. אַ גרינע סטעליע, פאַרקויטיקטע ביישטידלעך. ער וועט טאַקע איצט איבעררײדן מיט דער מאַמען, זיי זאָלן זיך איבערקלייבן אין אַ שענערער וואוינונג.

— בוינימל, בוינימל, — לויפט אים די מאַמע אַנטקעגן מיט די געשוואָלענע פיס.

— מאַמע, וואָס מאַכסטו ?

— וואָס זאָל מען מאַכן, זון ? די פיס נאָיען מיר.

— וואָס גייסטו ניט צו קיין דאָקטאָר ? — זאָרגט ער זיך.

— געווען אין שפּיטאָל, מיר געגעבן אַזאַ זאַלב, אָבער וויסיך וואָס !

— וואָס גייסטו ניט צו קיין פּריוואַטן דאָקטאָר ? נאַ דיר געלט און זע זיך מיט אַ גרויסן דאָקטאָר, — גיט ער איר אַ היפּש בינטל גרינע פּאַפּירלעך.

— אַ דאַנק, בוינעמל. גאָט זאָל דיר געבן געזונט און פּרנסה און ער זאָל דיך קיינמאָל ניט פאַרלאָזן.

אָבער זי וועט ניט גיין אויסגעבן דאָס געלט אַף אַ דאָקטאָר. זי וויל זיך אפילו ניט איבערקלייבן אין קיין בעסערער דירה. אזוי פיל יאָרן גע־

וואוינט אין דעם הויז, און דאָ וועט זי פּלוצלונג גיין וואוינען ערגעץ אין דער פּרעמד.

— וואָס־זשע דען טוסטו מיט דעם געלט? — וויל בוטשי וויסן א רעכענונג.

— איך לייג מיר צונויף דאָס געלט, זון, אַף אַ רעגנדיקן טאָג, טאָמער וועט זיך חלילה עפּעס מאכן, ס'זאָל זיך ניט מאכן.

„ניט געוואוינט צו לעבן ווי מענטשן", — קריטיקירט בוטשי אין געדאנק זיין מאמען.

— עקסטרא! עקסטרא! — צעשרייען זיך פּלוצלונג די צייטונגס־פאַרקויפער אַף דער גאַס, — „מאיק דער טיגער געפונען א דערשאָסענער אַף טויט. עקסטרא! עקסטרא!"

בוטשי'ס לעצטע שעה'ן

— באהאַלט מיך, ברײנע, — איז בוטשי געקומען צולויפן צו זײן שװעסטער פון ברוקלין שװאַרץ װי די ערד.

— װאָס איז געשען? — פאַלט אײן דאָס האַרץ בײַ דער געטרײַער שװעסטער.

— מען זוכט מיך, ברײנע, מען װיל מיך טויטן, — קאָן ער קוים כאַפּן דעם אָטעם.

— װער, בוינעם? — װיל זי װיסן.

— פרעג מיך ניט, באַהאַלט מיך.

זי פירט אים אַרײן אין אַ פינצטערן צימער. אַ צימער מיט אַ פענצטער צו אַ בלינדער װאַנט.

— יאָ, בוינעמל, איך װעל דיך שוין אויסבאַהאַלטן, — איז זי נאָך מערער דערשראָקן, װי דער ברודער.

— נאַ, ברײנע, אָט איז געלט, — גיט ער איר אַװעק אַ פולע זשמעניע מיט גרינע פּאַפּירלעך, װאָס האָבן שוין בײַ אים קײן שום װערט ניט.

טוט זי אַ זיפץ, די שװעסטער, און נעמט צו דאָס ביסל געלט. זי װײסט פון װאָס פאַר אַ קװאַל דאָס געלט שטאַמט, דערפאַר זיפצט זי טאַקע, אָבער זי׳נעמט דאָס צו און פאַרבאַהאַלט דאָס ערגעץ אין אַ זיכער פּלאַץ.

אפשר זוכט מען אים גאָר אײנגאַנצן ניט אַרום. אפשר האָט מען גע־דאַרפט בלויז מאַיק׳ן און אים װיל מען אײנגאַנצן ניט האָבן. אפשר זאָל ער קומען צו לוטשי׳ן, פאַלן פאַר אים אויף די קני, אים קושן די פיס, און אים בעטן ער זאָל אים לאָזן לעבן.

דאָס מײדעלע איז אַהײם געקומען פון סקול. די מאַמע האָט איר דער־צײלט, אַז דער אָנקל איז זײער קראַנק, אַז ער ליגט אין צװײטן צימער און מען זאָל אים לאָזן צורו. איז טאַקע דערפאַר, װאָס מען דאַרף אים לאָזן צורו, האָט זי אים שוין ניט געלאָזט צורו. זיך אַרײנגע׳גנב׳עט צו אים אין צימער, פריער מיט מורא, מיט שרעק און מיט נײַגעריקײט, און דערנאָך איז זי שוין געװאָרן זײער הײמיש מיטן אָנקל. אַן אַכט־יאָריקע פּלימעניצע מיט בלויע אײגעלעך.

זי האָט ניט געװאוסט מיט װאָס איר אָנקל באַשעפטיקט זיך. אַן אָנקל

איז בכלל א געוואלדיקע ניטוועגדיקע זאך. אַן אַנקל איז א דערוואַקסענער, אַ גרויסער מאַן, וואָס ברענגט מתנות צו אַ פּלימעניצע שטענדיק, ווען ער קומט צוגיין. אַן אַנקל שפּילט זיך אויך מיט אַ פּלימעניצע, לאַכט צו איר און באַנעמט זיך צו איר מיט גרויס פריינטשאַפט. איצטער אָבער איז דער אַנקל בוטשי א טרויעריקער און אַן אומעטיקער.

— וואָס איז דיר, אַנקל? דער קאָפּ טוט דיר ווי? — טאַפּט זי אים דעם שטערן, ווי א קליין מאַמעלע.

בוטשי צעשמייכלט זיך. די גוטסקייט פון דעם קינד צו אים האָט אים גאָר דערפרייט. ער ווייסט אָבער ניט, ווי אַזוי צו ריידן צו קינדער. קיינמאָל ניט געהאַט צו טאָן מיט זיי.

— איך וועל דיר קויפן א מתנה, — איז דאָס איינציקע, מיט וואָס ער קאָן איר באַצאָלן פאַר איר גוטסקייט.

— וואָס וועסטו מיר קויפן? — וויל זי טרעפן.

— אַן אָטאָמאָביל, — זאָגט ער און מיינט, אַז דאָס וועט בּאַ איר זיין געוואלדיק אָנגעלייגט.

— אַן אָטאָמאָביל? — איז זי אַנטוישט.

— וואָס־זשע דען זאָל איך דיר קויפן? — זעט ער שוין, ווי זי איז ניט צופרידן.

— א פאָונטעין פּען, אַן אמת'ע פאָונטעין פּען זאָלסטו מיר קויפן.

זי האָט א שוואכקייט צו פאָונטעין פּענס, דאָס דאָזיקע מיידעלע. מחמת די לערערין פאַרמאָגט א שיינע פאָונטעין פּען, אַף א שנירעלע, וועלכע זי טוט אָן אַפן האַלז. זי וועט איר פאָונטעין־פּען, וואָס מען וועט איר קויפן, אויך טראָגן אַפן האַלז מיט א שנירעלע. זי האָט זייער ליב צו שרייבן. די בעסטע האַנטשריפט איז סקול פאַרמאָגט זי. ווען זי וואָלט נאָך געהאַט אַן אמת'ע פאָונטעין־פּען, וואָלט זי נאָך בעסער געשריבן.

— איך וועל דיר שוין קויפן אַ שיינע פאָונטעין־פּען, — איז בוטשי'ן פרעמד איר פאַרלאַנג. ער האָט קיינמאָל ניט געוואָלט קיין פאָונטעין־פּענס. ער איז געוועזן גערן, אַז ער האָט וואָס ווינציקער געהאַלטן די פּען אין דער האַנט.

זי רעדט צו אים, זיין קליינע פּלימעניצע, פּלאַפּלט מיט איר קלינגענדיק קול'כל. זי דערציילט אים פאַרשיידענע מעשיות וועגן דער סקול, וועגן דער לערערין, וועגן א געוויסן שלעכטן אינגל, וואָס הייסט יודזשין, וואָס שפּריצט אַף איר וואַסער, און וואָס ווען דער אַנקל אירער פּאַטשט אים אָן, וואָלט אויך ניט געוועזן קיין קרומע זאַך.

בוטשי'ן איז זייער אנגענעם די קליינע פלימעניצע זיינע, וואָס פּלאַפּלט צו אים אַזוי זאָרגלאָז, פּאַר ווענען דאָס לעבן איז אַזוי זיכער, בלויז אַ יודזשין, וואָס שפּריצט אַף איר וואַסער, באַאומרואיקט איר. ער וועט אים שוין רעכט אָנפּאַטשן, אָט־דעם שלעכטן אינגל יודזשין.

:: :: ::

אָבער אַז די נאַכט איז געקומען, מען האָט זיך אַלע געלייגט שלאָפן און ס'איז געוואָרן אַזוי שטיל אין דער וואוינונג פון זיין שוועסטער, האָט בוטשי שוין ניט געקאָנט איבערטראָגן די שרעק. דורכן פענצטער האָט מען געהאַלטן אין איין קריכן. דאָס צימער איז פול געוואָרן מיט פרעמדע יונגען מיט גרויסע רעוואָלווערן אָנגעשטעלט אַף אים. ניט נאָר זיינען זיי געקראָכן דורכן פענצטער, נאָר אויך פון דער סטעליע, פון אונטערן בעט אַרויס, פון אַלע ווענט האָבן זיי זיך אָפּגעטיילט. ער האָט געוואָלט זיך צעשרייען, האָט אים דאָס קול זיינס ניט געדינט, דער אָטעם איז קורצער געוואָרן. די שטימע איז אויסגערונען. זי איז ערגעץ אַנטלאָפן, זיין שטימע, פון גרויס שרעק.

דאָך איז ער אַ ביסל געשלאָפן. עס האָט זיך אָפּגעטיילט פון זיין גרויסן ווילן צו לעבן אַזאַ גוטער בארואיקנדיקער געדאַנק, וואָס האָט אים איינגע־רעדט, אַז ער דאַרף ניט מורא האָבן, אַז דאָ באַ דער שוועסטער איז ער אַ זיכערער, אַז ס'איז גאָר אינגאַנצן ניט מעגלעך, אַז מען וועט אים טויטן, ווייל ווי קאָן מען אים טויטן? אַז ער וויל גאָר אַזוי שטארק לעבן. ס'האָט אים איינגעשטילט, איינגעשלעפערט, און אין דעם דאָזיקן קורצן שלאָף האָט ער דערזען אַ גרויסע פריידיקע וועלט: אַ וועלט, וואו מען שפּאַנט איבער די גאַסן אָן שום מורא, אָן שום שרעק, וואו יעדער איינער גריסט זיך צו דיר. יעדער איינער איז אַ גוטער פריינט. יעדער איינער וויל בוטשי'ן בלויז גוטס טאָן. ער וויל זיי אַלעמען אויך בלויז גוטס טאָן. אַפילו זיין טאַטע איז געוואָרן גוט צו אים. ער זידלט אים ניט, ער שעלט אים ניט. ער גייט מיט אים שפּאַצירן, דער טאַטע, איבער וויליאַמסבורג בריק און זאָגט צו אים:

— זעסטו, מיין זון בונעם, דאָס איז דער טייך, וואָס פאַלט אַריין אין ים אַריין. אַלע טייכן פאַלן אַריין אין ים אַריין, — דערקלערט ער אים. — זעסטו אָט די הויכע הייזער? די רייכסטע מענטשן פון אַמעריקע האָבן זיי אויפגעבויט. וועסט מירצעשעם אויך זיין רייך, מיין זון בוינעם, ווייל דו ביזט געבוירן געוואָרן אין דעם דאָזיקן גליקלעכן לאַנד, אין אַמעריקע. אַז דו וועסט רייך ווערן, מיין זון בוינעם, זע זשע בלי שום תירוץ אויפצובויען אַזאַ הויכן מויער.

דערנאָך האָט ער זיך געזען אַלס דער געזעצלעך־פאַרהייראַטער מאַן פון דער געפּאַקטער טילי'ן. ער פירט זי איבערן פּאַרק געאָרעמט, און אַלע מענטשן שמייכלען צו אים. פון דעם וואָס ער האָלט איר ווייכע וואַרעמע האַנט, ווערט אים אויך וואַרעם און אַזאַ מין גרויסע פרייד אויסגעמישט מיט אַ זיסער שטעכעניש. זי הויבט זיך אין אים, די פרייד, און ווערט פולער און פולער. ער קאָן אַזש ניט אָטעמען. דאָס גאַנצע לייב ווערט אָנגעלאָדן און קרעפּטיק טאַקע מיט דער דאָזיקער פרייד געמישט מיט אָט דעם זיסן פּיין. ער האַלט זי שוין ניט בלויז באָם אָרעם, זיין טילי'ן, ער האַלט זי אַרומגענומען אַרום גאַנצן קערפּער. ער קאָן שוין ניט אויסהאַלטן דעם דאָזיקן גרויסן עקסטאַז. ער מוז אַ געשריי טאָן פון גרויס גענוס און וואוילזיין. ער גיט זיך אַ צעטרייסל, ער גיט זיך אַ צעשלײדער און ס'באַגעגנט אים אַ טיפע שווידערלעכע פינצטערניש מיט טויזנטער אויגן. זיין לייב איז נאַס, זיין אָטעם — שווער. אָנשטאָט דאָס בענקל מיט זיינע קליידער, שטייט אַ מאַן מיט אַ פּיסטאָל. די פינצטערניש קנאַלט מיט פייער. ער הויבט אָן צו רעווען.

— שוועסטער ברײנע, שוועסטער ברײנע!

:: :: ::

פּאַרטאָג איז בוטשי אַוועק פון שוועסטער'ס הויז. ער האָט געבלאָנדזשעט איבער די ווייטסטע און פאַרוואָרפענע גאַסן אין ברוקלין. ער האָט אין אַ שמאָל געסל דערזען אַ צעטל אויף אַ טיר: „רום טו לעט". איז אים איינגעפאַלן אַ גליקלעכער געדאַנק, ער וועט דאָ דינגען דעם צימער און אַהערצו וועט מען שוין זיכער ניט טרעפן.

די אַלטע פרוי האָט זיך איבערגעשראָקן פאַר דעמדאָזיקן הויכן מאַן מיטן באַוואָקסענעם פּנים, מיט די קאַלאָמוטנע אויגן, מיט די איינגעפאַלענע באַקן. זי האָט אים ניט געוואָלט האָבן פאַר אַ באָרדער, אָבער אַז ער האָט איר געשטופּט אין דער האַנט אַריין דאָס געלט, צוויי מאָל אַזוי פיל, וויפיל זי האָט אים אָנגעבאָטן, האָט זי שוין ניט געקאָנט ביישטיין דעם נסיון.

ווי נאָר בוטשי איז אַריין אין דעם פרעמדן צימער, האָט אים גלייך געכאַפּט דער מאָגן. ער האָט, דאַכט זיך, גאָרניט געגעסן, און ס'האָט אים געטריבן. ער איז אַזוי אָפּגעשוואַכט געוואָרן פון דעם, אַז ער האָט זיך ניט געקאָנט האַלטן אויף די פיס.

די אַלטע פרוי אין צווייטן צימער האָט געהערט, ווי ער איז אַלעמאָל געלאָפן אין וואַש־צימער, און זי האָט געטראַכט, אַז עפּעס אַן אָנשיקעניש

האַט צו איר געטראָפֿן. דאָס אַליין, וואָס ער האָט באַצאָלט צוויי מאָל אַזוי פֿיל וויפֿיל זי האָט פֿאַרלאַנגט, האָט זי נאָך מער געשראָקן. זי האָט שוין מורא געהאַט אַרויסצוגיין פֿון הויז, כּל זמן דער פֿרעמדער געפֿינט זיך אינעווייניק. זי וועט שוין וואַרטן ביז איר זון וועט זיך אומקערן פֿון דער אַרבעט, וועט מען זיך שוין זען אַן עצה האַלטן.

שפּעט אין טאָג האָט דער פֿרעמדער מאָדנער פֿאַרשוין אויפֿגעהערט צו לויפֿן אין וואַש־צימער. ס'איז דאָרטן געוואָרן שטיל באַ אים אין צימער און די אַלטע פֿרוי האָט זיך מחיה געווען, וואָס ס'איז שוין געוואָרן שטיל. זי האָט שוין געטראַכט, אַז זי קאָן שוין איצט צולויפֿן אין גראָסערי אַף אַ פּאָר מינוט איינקויפֿן אַף וועטשערע.

זי איז פֿאָרזיכטיק אַרויס פֿון הויז, אַוועק אין גראָסערי. אָבער אַפֿילו ווען זי איז שוין געווען אין גראָסערי, האָט זי אויך ניט אָפּגעקערט איר פּנים פֿונעם הויז, וואו זי וואוינט. געהאַלטן אין איין קוקן צו יענעם פֿענצטער, וואו דעם באָרדער'ס צימער געפֿינט זיך. איז דאָרטן געווען שטיל און רואיק. שכנות זיינען געקומען איינקויפֿן און מען האָט זיך צערעדט וועגן פֿאַרשיידענע זאַכן. אַזוי האָט אַ היפּשע ווײַלע און זי האָט זיך אומגעקערט אַהיים.

בלויז אַריינקומענדיק אין הויז, האָט זי שוין גלײַך פֿאַרשטאַנען, אַז עפּעס איז דאָ ניט גלאַט מיט איר באָרדער. ס'האָט זי אָנגעהויבן צו שטיקן און צו בייסן אין האַלז. ס'האָט זיך איר אָנגעהויבן צו דרייען דער קאָפּ. זי איז צו צום פֿענצטער און אָנגעהויבן צו שרייען אין דרויסן אַרויס: געוואַלד! גע־וו־וו־אַ־לד!

:: :: ::

דערנאָך זיינען שוין אַרויס די צייטונגען מיט גרויסע „קעפּ": „בוטשי דער אַקסן־האַלז געפֿונען געוואָרן אין אַ ברוקלינער הויז טויט פֿון גאַז". „באַגאַנגען זעלבסטמאָרד צוליב שרעק, אַז ער וועט האָבן דערמזעלבן סוף, וואָס מאַיק דער טיגער האָט געהאַט".

ער שרייט געוואַלד...

פיר וועגן באַגעגענען זיך לעבן גאַראַדזש. איינער פון זיי איז דער גרויסער וועג, וואָס קאָן אַוועקפירן ווייט־ווייט, אַזש ביז קיין לאָס אַנדזשעלעס. די איבעריקע וועגן זיינען אָפּצווייגן, וואָס פירן אין די נאָענטע שטעטלעך פון דזשוירזי סטייט.

אַכט חברה־לייט האָבן זיי געאַרבעט אַרום גאַראַדזש, זיינען זעקס פון זיי גליך זיך צעלאָפן, געבליבן איז בלויז בעניטאָ מיט אַ יונגן אינגל, וועמען ער האָט געדונגען פון אַ שכנ׳ישער פאַרם אַלס אַ העלפער. האָט דאָס אינגל פון גאָרניט ניט געוואוסט. אַ דינער און אַ הויכער פוילישער בחור. אַ פאַר־גאַפּטער אַזאַ און אַ פאַר׳חידוש׳טער.

אָנהויב פרילינג. זוניקע גאָלדענע טעג. די לופט איז געווירציק. אַלע פעלדער אַרום גאַראַדזש גייען שוין אויף מיט אַ יונגער בליאונג.

אָטאָמאָבילן פון אַלע עקן לאַנד האַלטן אין איין דורכשמייסן. זיי שניידן דורך די לופט מיט אַ שאַרפער און דינער געסווישטשעריי.

אפשר וואָלט בעניטאָ געדאַרפט אַנטלויפן און איבערלאָזן דאָס גאַנצע האָב־און־גוטס הפקר צו פרעמדע מענטשן. אָבער אין גאַראַדזש און אינ־דרויסן שטייען אַזוי פיל מאַשינען, וואָס דאַרפן אים, בעניטאָ׳ן. זיי דאַרפן אים ער זאָל זיי גוט אויסקלאַפּן, אויסגלעטן, אויסשניידן די קאַליע ערטער, אַריינשטעלן געזונטע איברים.

ער וועט שוין בלייבן אָפּן אָרט. ער קריכט אַרונטער אונטער אַ מאַשין. ער קלאַפּט אויס מיטן האַמער די מאַשינעריע און ער ברומט זיך אונטער אַ ניגונ׳דל, וואָס ער האָט ניט געוואוסט זיין באַדייט. דאָס ניגונ׳דל האָט ער איבערגענומען פון זיין טאַטן. ווען יענער איז געווען אומעטיק, פלעגט ער זיך אונטערזינגען: „פּאָריקאַסאַ באַנדאַלינאַ, זיג, זיג, זיג״. אפשר האָט בעניטאָ ניט ריכטיק איבערגענומען אָט דאָס לידעלע. אפשר האָט ער צעדרייט די ווערטער. אָבער ס׳האָט געהאָלפן, ווי אַ שפּרוך אַזאַ, ווען בעניטאָ האָט געקלאַפּט מיטן האַמער און זיך אונטערגעזונגען: „פּאָריקאַסאַ באַנדאַלינאַ, זיג, זיג, זיג״.

:: :: ::

באַנאַכט האָט בעניטאָ ניט געקאָנט שלאָפן. ער האָט זיך אַרומגעדרייט אַרום דעם גאַראַדזש, געקוקט צו די קילע שטערן אין הויכן הימל, געקוקט צו די טויזנטער פייערלעך, וואָס האָבן זיך געמיניעט אין די פענצטער פון די צעוואָרפענע פאַרמס אַרום־און־אַרום. ער האָט זיך צוגעהערט צום צישען פון די יאָגנדיקע אָטאָמאָבילן אַף אַלע פיר וועגן און געבענקט נאָך גוטע מענטשן, נאָך אַזוינע מענטשן, וואָס ווילן אים ניט טאָן קיין שלעכטס, נאָך אַזאַ מענטשן ווי, אַ שטייגער, זיין טאַטע, וואָס וועט קיינמאָל ניט ווילן ווי טאָן אים, בעניטאָ'ן.

אַזאַ גרויסער גאַראַדזש פינצטערט זיך צווישן דער נאַכט. וואָס האַלט אים דאָ צו, דער דאָזיקער גרויסער גאַראַדזש? ער פאַרמאָגט איצט, בעניטאָ, אַ סך מזומן אין קעשענע. לאָז ער אַוועקגיין איצט־אָ אין דער פינצטערניש פון דער נאַכט אין אַ ווייטער פרעמדער שטאָט. פאַרוואָס־זשע גייט ער טאַקע ניט אַוועק? ער קאָן ניט. ס'איז זיין גאַראַדזש. ער איז דער באַלעבאָס איבער אַזוי פיל קערפּערס־מאַשינען, וואָס וואַרטן אַף אים, דעם באַשאַפער, ער זאָל אין זיי אַריינבלאָזן אָטעמס. זיי זאָלן ווערן לעבעדיק. זיי זאָלן אָנהויבן רוישן, זיי זאָלן אָנהויבן לויפן, לויפן.

אָ, צוויי מענטשן קומען אָן פונדערווייטנס גלייך אַף אים. צוויי היימישע פּנים'ער. ס'איז מאַיק און בוטשי. זיי האַלטן די הענט איינער אַף דעם אַנדערנס אַקסלען און אַזוי גייען זיי אַף אים. ער וועט זיי לויפן אַנטקעגן און וועט זיך גוט אויסוויינען פאַר זיינע ליבע חברים...

ער שלאָפט, ווייזט אויס, שטייענדיק, בעניטאָ. אינמיטן פעלד שטייט ער ניט ווייט פון גאַראַדזש און הוידעט זיך אין דער פינצטערניש. וויגט זיך אַזוי און ווייט ערגעץ אַרום שושקען זיך אַלע וועגן וועגן אים, בעניטאָ'ן, וואָס איז פאַר'משפט צום טויט.

אַ מאַשין מיט גרויסע ליכטיקע פּראָזשעקטאָרס האָט זיך אָפּגעשטעלט לעבן גאַראַדזש. מענטשן זיינען אַראָפּגעקראָכן פון דאָרטן און געקלאַפּט אין טיר פון גאַראַדזש, אין פענצטער פון זיין צימער, וואָס איז געווען צוגעבויט צום גאַראַדזש. בעניטאָ איז געשטאַנען פונדערווייטנס און מורא געהאַט צוגיין נאָענט. זיי האָבן געקלאַפּט און זיך אַוועקגעפאָרן.

שטיל איז די נאַכט. מיט אַ פאַרהאַלטענעם אָטעם הערט זי זיך צו, ווי בעניטאָ ליידט; קוקט זיך איין, ווי בעניטאָ שטייט אַזוי אינמיטן פעלד און שלאָפט זיך אַזוי שטייענדיקערהייט.

:: :: ::

צוויי טעג זיינען אַזוי פאַרביי און בעניטאָ לעבט נאָך אַלץ, אפשר וועט ער שוין אַזוי לעבן. ער וועט זיך מאַכן טאַמעוואַטע צו דער געפאַר, און אַזוי טאַמעוואַטערהייט פאַרבלייבן באַ דעם גאַראַדזש און אים אָנפירן אַף ווייטער מיט אַ קלוגער דערפאַרענער האַנט. אפשר וועט ער אַזוי אַרום פאַרגעסן ווערן פון דער אונטערוועלט. בעניטאָ וועט ווערן אַן אָנגעזעענע, וויכטיקע פערזאָן אין דעם געגנט. וועט ווערן באַרימט אַלס דער בעסטער אָטאָמאָביל־מעכאַניקער אַף מיילן און מיילן אַרום.

ער מאַכט זיך טאַמעוואַטע, בעניטאָ. ליגט זיך צעלייגט אונטער אַ מאַשין מיטן פנים אַרויף, דרייט און קלאַפט. זיינע אויערן לאָזן ניט אָפ דעם גערויש פון יעדן דורכפאָרנדיקן אָטאָמאָביל. זיינע אויערן ווייסן שוין וואָס פאַר אַ מאַשין פאָרט מיט גוטע כונות און וואָס פאַר אַ מאַשין טראָגט זיך מיט בייזע געדאַנקען. ער פאַרשטייט די שפראַך פון יאָגנדיקע רעדער. ער פאַרשטייט דעם גאַנג פון די וועגן.

אַזאַ שיינער יונגער פרילינג־טאָג קומט אַרויס פון וואַלד און צעלייגט זיך אַף דעם גרויסן ברייטן וועג, וואָס ציט זיך ווייט־ווייט איבערן לאַנד און פאַרפירט אַזש ביז קיין לאָס אַנדזשעלעס. „פאָריקאַסאַ, באַנדאַלינאַ, זיג, זיג, זיג", קלאַפט בעניטאָ מיטן העמערל. ס'ווערט גוט אַפן האַרצן, ס'ווערט פאַרגעסן די געפאַר אין דעם ריטמישן קלאַפן פון העמערל.

אָבער פלוצלונג ווערט פאַרפרוירן די האַנט. דאָס העמערל גיט דעם לעצטן קלאַפ און ס'ווערט שטיל. זיינע אויערן האָבן פאַרנומען אַ פאַרדעכטיקן גערויש פון אַ געוויסער מאַשין, וואָס קומט אָן נעענטער און נעענטער. ער רוקט זיך אַרויס פון אונטער דעם אָטאָמאָביל. ער שמייכלט צו זיין פוילישן אַרויסהעלפער מיט גרויסע ווייסע ציין. ער לאָזט זיך אַריין אין גאַראַדזש. ער קריכט אַריין אין אַ גרויסער מאַשין, וואָס שטייט פאַררוקט צווישן די צענדליקער מאַשינען. דער פוילישער בחור זעט, וואָס דער באַלעבאָס זיינער טוט, און ער דערשרעקט זיך שטאַרק. ס'ווילט זיך אים אַליין אויך אַריינקריכן ערגעץ אין אַ מאַשין און ליגן דאָרטן אַזוי פאַרשטעקט.

דריי הויכע יונגען מיט מערדערישע פנים'ער פרעגן זיך באַם פוילישן בחור אַף בעניטאָ'ן. פון דערשרעק בלייבט באַ יענעם דאָס מויל אָפן און ער קאָן דאָס ניט פאַרמאַכן.

— וואו איז בעניטאָ? אַ טאַיער האָט געפלאַצט אין אונזער אָטאָמאָביל,

— מאַכט איינער צו אים כלומרשט כיטרע.

די איבעריקע צוויי לאָזן זיך איבערן גאַראַדזש. שנעל און פלינק כאַפן זיי אַרום יעדער פיצעלע אינעווייניק. מען לויפט צום אָפיס, מען רייסט אויף

די טיר. מען נישטערט און מען זוכט. מען קוקט אריין דורך די פענצטער פון די אַטאָמאָבילן, וואָס שטייען אויסגעשטעלט איינער לעבן אַנדערן אינע־ווייניק אין גאַראַדזש. איינער גיט אַ וואונק צו די איבעריקע מיט קלוגשאַפט אין זיינע אויגן. ער איז אַ קלוגער, יענער וואָס האָט דער ערשטער דערזען דורך אַ פענצטערל די איינגעקאָרטשעטע פיגור פון בעניטאָ'ן אינעווייניק אין אַ פאַרשטופּטן אַטאָמאָביל.

ס'גיבן זיך אַ צעקנאַל דריי גרויסע רעוואָלווערן, ס'גיבן אַ הילך אָפּ אַלע ווענט. ס'יאָגט אַוועק דער פרעמדער אַטאָמאָביל מיט די דריי מערדער־יונגען. ער שרייט געוואַלד, דער פוילישער אַרויסהעלפער, אין ליכטיקן אינדרויסן צו אַלע פאַרביי־יאָגנדיקע מאַשינען...

דאָרטן האָבן זיי אים טאַקע געפּאַקט

מויש דאַרף זיך באַהאַלטן און ער ווייסט ניט וואו. וועגן אַפּפאָרן פון ניו יאָרק טראַכט ער אַפילו ניט. פאַר מויש'ן איז אויסער ניו יאָרק ניטאָ שוין מער קיין וועלט. ער איז אָפּטמאָל געווען אויך אין פילאַדעלפיע און אין אַנדערע שטעטלעך אַרום, אָבער ס'איז אויסגעקומען ווי אין אַ חלום. די ריכטיקע ממשות'דיקע וועלט הויבט זיך אָן פאַר אים בלויז אין ניו יאָרק. זיין ניו יאָרק איז ניט די וועסט־סאַיד, ניט בראָנקס און ניט ברוקלין, אָדער אַן אַנדער טייל פון דער גרויסער ריזיקער שטאָט; זיין ניו יאָרק איז דאָרטן, וואו קלינטאָן סטריט געפינט זיך: דער איסט־ריווער, וויליאַמסבורגער בריק, דזשאָו'ס ספּיק־איזי און די נאָענטע גאַסן אַרום.

ער גייט אַרום אָן אַ היטל, מויש. ער האָט ערגעץ פאַרלוירן זיין היטל, בלאָנקעט ער אַרום מיט אַ הוילן קאָפּ, מיט צעטומלטע לאַנגע אויערן, מיט אַ פאַרוואַקסענעם פרישטשעוואַטן פּנים און קאָן זיך קיין אָרט ניט געפינען.

באַנאַכט האָט ער זיך באַהאַלטן אין אַ פאַרלאָזענער באַרזשע אַפן איסט־ריווער. געלעגן דאָרטן אַן איינגעקאָרטשעטער און זיך געלאָזט וויגן פון די וואַסערן אין דער פייכטער פינצטערער וועלט מיט די מיליאָנען פייערלעך אַרום און אַרום.

ניו יאָרק האָט געהאַלטן אין איין רעדן צו אים מיט מילי־מיליאָסן רייד און ער האָט קיין איין וואָרט ניט פאַרשטאַנען. ער האָט קיינמאָל גאָרניט פאַרשטאַנען. אַזוי איז ער שוין געבוירן געוואָרן אַ ניט־פאַרשטייענדיקער אין זיין קלינטאָן סטריט. געזען טראַמווייען, עלעווייטאָרס, סאָבווייען, מויערן וואָס גרייכן צום הימל, מאַשינען, עלעקטריק, ראַדיאָ, ריידעווּדיקע מאָווי־בילדער, און האָט גאָרניט פאַרשטאַנען פון וואַנעט עס נעמט זיך. געמיינט, אַז ס'איז שוין שטענדיק געווען אַזוי פון זינט די וועלט שטייט. פאַר אים, איידער ער איז געבוירן געוואָרן, איז נאָך ניט געווען קיין וועלט. די וועלט האָט זיך אָנגעהויבן צוזאַמען מיט אים. מיט אים איז אויך געוואָרן מאַיק, היימי, בוטשי, לואי, בעניטאָ. מיט מאַיק'ס טויט איז אַף דער וועלט געשען אַ שוידערלעכע קאַטאַסטראָפע, און ער ווייסט שוין ניט ווי אַזוי די וועלט וועט איצט אָנגיין.

געבוירן געוואָרן איז ער אין דער גרויסער ברומעניש פון ניו יאָרק,

אין דער איילעניש און יאַגעניש פון צענדליקער טויזנטער מענטשן. אַלע טעג און אַלע נעכט — זיינען גאַלע ברומעניש און גאַלע געיעג און געלויפעריי.

ער האָט קיינמאָל אַף זיין לעבן ניט געזונגען קיין לידער. ער האָט אָפט געהערט, ווי די מאַמע זיינע ברומט אַ ניגונ'דל, ווי זיין שוועסטער מרים זינגט אַ לידל, האָט דאָס אים אָנגערירט, אָבער אַליין האָט ער ניט פאַרשטאַנען, ווי אַזוי מען טוט דאָס. טאַראַראַ־בום־טי־איי איז געווען דאָס איינציקע געזאַנג, וואָס ער האָט געקאָנט אויסזינגען.

פרויען האָט ער ניט ליב געהאַט. ער האָט ניט פאַרשטאַנען ווי אַזוי מען האָט זיי ליב. אַז ער איז געגאַנגען מיט דער חברה צו פרויען, האָט ער פאַרשטאַנען, אַז ס'איז בלויז חוזק צו מאַכן פון זיי. דער גאַנצער פּראָצעס פון זיין מיט אַ פרוי איז בא אים געווען הוילער חוזק, „פאַן” אַזעלכער.

ליב געהאַט האָט ער בלויז זיין חבר מאַיק'ן. מילד איז ער אויך געווען צו זיין שוועסטער מרים'ען, וואָס פלעגט צו אים ריידן מיט אַ גוט קול, וואָס האָט געזאָרגט וועגן אים, ווען ער איז געווען קראַנק, וואָס פלעגט פאַר אים דערוואַרעמען די וועטשערע, אַז ער האָט פאַרשפּעטיקט.

כליאַפּ, כליאַפּ גיסן זיך די וואַסערן צו די ווענט פון דער באַרזשע. מויש שטייגט אַרויף מיט איר, לאָזט זיך גלייך אַראָפּ, און זיין ניו יאָרק רעדט צו אים מיט מילי־מיליאַסן רייד.

הריטשעט ער, מויש. ער וויינט. ער וויל, מען זאָל האָבן רחמנות אַף אים. קיינער אָבער אין דער דאָזיקער פרעמדער פינצטערניש האָט ניט רחמנות אַף אים.

:: :: ::

ס'איז געוואָרן ליכטיק. דער טאָג האָט אים געצויגן צו זיין בלאָק. עס האָט זיך אים פאַרגלוסט אריינאָטעמען דעם ריח פון זיין היים, דעם ריח פון באַנאַנעס, צוגעפוילטע עפּל, פאַרלעגערטע בארן, געבראָטענע סוויט־פּאָטייטאָס, דאָס האַוועניש און קאָכעניש. ס'האָט אים אַזש פאַרכאַפּט דאָס אָטעם פון גרויס גלוסטעניש ווען ער איז אָנגעקומען אַף דער גאַס, וואו ער איז געבוירן געוואָרן.

דאָרטן האָבן זיי אים טאַקע געפּאַקט.

ניט ווייט פון דעם הויז, וואו ער האָט אַמאָל געוואוינט, איז ער געפאַלן מיטן פּנים צו די היימישע שטיינער פון קלינטאָן סטריט.

לואי און שוירלי

לואי האָט זיך ניט געקאָנט טרייסטן. בא דער אַרבעט שטייענדיק מיט דער באַרשט און שמירנדיק אַ וואַנט, זיינען אים פון צייט צו צייט די אויגן אָנגעגאָסן געוואָרן מיט טרערן. ער האָט זיך געוואָלט צעכליפּען און זיך גוט אויסוויינען נאָך זיינע אומגעקומענע חברים, מיט וועלכע ער האָט געלעבט אַלע זיינע יאָרן.

לואי דער פּעינטער און זיין ווייב שוירלי וואוינען אין צוויי צימערן. איז וואַרעם דאָרטן און זיכער. זייער בעט, וואָס שטייט אַ הויכס, אַ ציכטיקס, און אַ ווייס, איז דער קוואַל פון וואוילזיין. פון דאָרטן שפּרייט זיך די וואַרעמקייט און די זיכערקייט צו יעדער שטיקל מעבל, צו יעדער שטיקל כלי, אַפילו צו די פאַרהענגלעך דערגרייכט עס.

ס׳איז שוין געווען שפּעט אין דער נאַכט, ווען דער וויטיק נאָך זיינע חברים און נאָך זיינע פריערדיקע יאָרן איז אָנגעקומען אַ שאַרפער און אַ קלאָרער און לואי האָט זיך צעכליפּעט. שוירלי האָט זיך אויפגעכאַפּט מיט גרויס דערשרעק. ס׳ערשטע מאָל, וואָס זי הערט אים וויינען. זי האָט שוין אָבער גלייך פאַרשטאַנען. אַ הייסע, אַ צעוואַרעמטע פון שלאָף, האָט זי אים אַרומגענומען און ס׳האָט לואי׳ן דער אָטעם פאַרכאַפּט. ער האָט שוין ניט געקאָנט וויינען נאָך זיינע חברים, ווייל די גאַנצע וועלט איז אין דער מינוט געוואָרן זייער גרויס און ברייט. ס׳זיינען ניט געווען קיין הייזער, ניט קיין ווענט, ניט קיין זאַכן, ניט קיין בעט, ס׳איז געווען אַ גרויסע פרייד, וואָס האָט זיך געשפּרייט און געצויגן און אָנגעפילט דאָס גאַנצע לעבן.

בעסי

אָפּגעוואַשן אַלע טרערן. אַ ברודער מיט אַ שוועסטער האָט פאַרלוירן דאָס דאַזיקע הויז, געבליבן זיינען בלויז צוויי קינדער: מרים און ליוסי, און אַ מאַמע, וואָס „פאַרט שוין פון יאַריד". די מאַמע, וואָס פאָרט שוין פונעם יאַריד, האָט זיך פאַרטאָיעט און זיך איינגעהערט שטילערהייט צו אירע טעג, וואָס פירן זי צום סוף......

ליוסי

איר אייגענער אומגליק, דער טויט פון איר שוועסטער און פון איר ברודער, האָט ליוסי'ן אָנגעשראָקן ביז גאָר. זי איז געוואָרן אַזאַ שטילינקע און געהאָרכזאַמע. ניט געוואָלט אָפּטרעטן פון מענדל'ען, זיך געטוליעט צו אים, צו דעם איינציקן, וואָס גיט איר אַן אָנהאַלט. אַזוי לאַנג שטיל און געהאָרכזאַם געווען, ביז זי האָט אים אַריינגעפּאַקט. ער איז געוואָרן אירער. און אַז ער איז געוואָרן אירער, האָט זיך אויפגעוועקט די אַמאָליקע ליוסי, די אָפּלאַכערקע, די אָפּשפּעטערקע. זי האָט אויך אָנגעהויבן אָפּצולאַכן און אָפּצושפּעטן פון מענדל'ען, פון זיין קליינעם וואוקס, פון זיינע ברילן, פון זיין קורצזיכטיקייט. אין איר אָפּלאַכן און אָפּשפּעטן איז געווען אַ סך ליבשאַפט און שטאָלץ. אַ שטאָלץ, וואָס דער דאָזיקער קלוגער, היימישער פאַרשווינדל איז אירער; אַ ליבשאַפט, וואָס ער טראָגט אַריין אַזוי פיל פרייִלעכקייט אין איר לעבן, וואָס ער פירט זי אַריין אין אַ פאַרשטענדלעכער וועלט, וואָס ער וועקט אין איר אויף אַלע כחות צו זיין אַקטיוו און ווירקנדיק צווישן די מענטשן פון איר גלייכן.

דער סוף און דער אָנהויב

שמייכלען זיי ביידע אַף דעם וויליאַמסבורג בריק. אַ גרויסער בלויער פרילינג שפּרייט זיך אונטערן הימל אַף אַלע דעכער פון ניו יאָרק.

שטיקלעך גאָלד בליצן אַרויס פון מרים׳ס קופּער־רויטע האָר. אירע אויגן, אויסגעקוועטשטע פון דער ליכטיקייט, קוקן אַף מאַיקל׳ען מיט גרויס וואונדער, אַקוראַט ווי זי וואָלט אים איצט דערזען צום ערשטן מאָל. זי זיצט אַף אַ באַנק און ער שטייט מיט פאַררייסענע אויגן צו די הויכע רייזן־מויערן אַפן ברעג.

— פאַרוואָס זעצסטו זיך ניט לעבן מיר, מאַיקל?

ער וויל שטיין, ער וויל קוקן אַף ניו יאָרק, אַף זיין שיינעם, פּראַכטפולן ניו יאָרק.

— שטעל זיך אויך אויף, מרים, און קוק ווי עס שפּרייט זיך די גרויסע, גרויסע שטאָט.

יאָ, זי זעט, מרים, ווי עס שפּרייט זיך די וואונדערלעכע שטאָט, ווי דער פרילינג ציט גאָלד פון די מיליאָנען פענצטערלעך אין די הויכע ריזיקע הייזער, ווי עס גיסט זיך זון אַף אַלע דעכער.

— וואָס שווייגסטו איצט, מאַיקל? און פאַרוואָס ביזטו אַזאַ פאַר־טראַכטער?

— עס טראַכט זיך וועגן אונז, די אַמעריקאַנער־געבוירענע אינגלעך און מיידלעך, וואָס זיינען אויפגעוואַקסן אַף די שטיינער פון דער איסט־סאַיד אין די צענדליקער טויזנטער. עס טראַכט זיך וועגן אַלע אַרבעטער־מענטשן, וואָס האָבן זיך אַהער געצויגן פון אַלע לענדער און האָבן אויפגעבויט אונזער מעכטיקע און שיינע אַמעריקע.

מאַיקל האָט זי אַרומגענומען בּאַ דער טאַליע און מרים האָט זיך אָפּגעטאָן פון דער ערד. מאַיקל טראָגט זי אַוועק. זי הערט בלויז דאָס געזאַנג פון זיין יונגער שטימע, וואָס דערציילט איר, אַז אויב זייערע לעבנס וועלן ניט פאַר־

לוירן גיין אין די יאָרן פון די גרויסע קלאַסן־שלאַכטן, וועלן זיי נאָך זען אַ נייע איסט־סאַיד.

אינמיטן דער איסט־סאַיד וועט מען אויסלייגן איין גרויסן וואַלד מיט טייכלעך, מיט וועלדעלעך, מיט גערטנער, מיט בלומען־פעלדער, מיט מוזייען, מיט פּאַלאַצן פון רו און שפּיל. קינדערלעך אין די צענדליקער טויזנטער וועלן אַרומלויפן אין די גרינע גערטנער. מאַמעס פריידיקע און לויכטנדיקע, טאַטעס שמייכלענדיקע און זאָרגלאָזע וועלן זיצן נאָך דער אַרבעט אין גרויסער רו אַף די בענק. איבער אַלע אַלייען, אַ יוגנט, וואָס וועט פאַרהילכן אַלע בוימער.

(סוף)

פאַרטײַטשער

פון די ענגלישע ווערטער

כאַוועַר-פּאַווער — גלאָסאַר — 1

אָ דזשי — אָ יעזוס.

אייז-קרים — פאַרפרוירנס, געמאַכט פון דער פעטסקייט פון מילך און באַזיסט.

„אָ קעפּטעין, מאַי קעפּטעין" — אָ קאַפּי-טאַן, מיין קאַפּיטאַן.

אָוועראָלס — אַרבעטס-קליידער.

אינפאָרמעישאָן-דעסק — אינפאָרמאַציע-טיש.

איסט-סאַיד — מזרח-זייט פון דער שטאָט ניו יאָרק, וואו די מערסטע אָרעמע אימיגראַנטן וואוינען.

איסט-ריווער — אַ טייך, צווישן ניו יאָרק און ברוקלין.

„אייס" — דער העכסטער צייכן פאַר גוט לערנען זיך.

אַלראַיט — אַלץ ווי עס באַדאַרף צו זיין.

אָלד-באָי — אַלטער גוטער-פריינט.

אַסעמבלי — שטאָט-ראַט.

אָפּערייטאָר — אַ שטעפּער. דער וואָס אָפּערירט מיט אַ מאַשין.

אָלד-קאָונטרי— דאָס אַלטע לאַנד, מיינענ-דיק אייראָפּע.

אַמבולאַנס — דער אָטאָמאָביל פון גיכער-הילף.

אָפּיס — קאַנצעלאַריע.

אַפּיל — ווענדונג.

אָשער — אַ מאַן אין אַ טעאַטער, וואָס ציוגט אָן דעם פּלאַץ צו די צושויער.

אָ-קעי — זייער גוט.

באָט — אָבער.

באַמבינאָ — קינד אין איטאַליעניש.

באַדער — דולעניש.

באַרבער — שערער.

באַוערי סעיווינגס בענק — אַ באַרימטע באַנק אין ניו יאָרק.

באַי, באַי — זיי, זיי — מיינענדיק זייט געזונט, אָדער אַ גוטן טאָג.

באָי — אינגל.

באָל — פּילקע, גומענער אָנגעבלאָזענער קייקל.

באָנדלעך — בינטלעך, פּעקלעך מיט אַר-בעט.

באָארד אָוו עדיוקיישאָן — בילדונגס-ראַט.

בוטלעגער — דער וואָס האַנדלט אומגע-זעצלעך מיט אַלקאָהאָל-געטראַנקען.

ביגל-ברעט — די ברעט, אַף וועלכער מען פּרעסט.

בויערי — אַ גאַס אין ניו יאָרק, וואו עס דרייען זיך אַרום די אָרעמסטע, דער אָפּפאַל פון דער מענטשהייט.

באָס — באַלעבאָס.

בלאָק — קוואַרטאַל.

בעיז-באָל — אַ באַליבטע קאָלעקטיווע שפּיל אין אַמעריקע פון שלאָגן די פּילקע.

באָראָס — דיסטריקטן. ניו יאָרק ווערט צעטיילט אַף פינף באָראָס: מאַנהעטן, ברוקלין, בראָנקס, קווינס און ריטש-מאָנד (סטעטן אײלאַנד).

ביזנעס — געשעפט, מסחר.

ביזי — פאַרנומען, באַשעפטיקט, געפּאַקט, ס'טוט זיך, מ'טוט אַ סך מסחר, זייער לעבעדיק.

בראָנקס-ריווער — דער טייך, וואָס גע-פינט זיך אין דער בראָנקס.

באָרדער— אַ קוואַרטיראַנט, אַ קאַמערניק.

בעלוויו-האָספּיטאַל — איינער פון די גרעסטע שטאָטישע שפּיטאָלן.

גאַז — אַ כעמישער ברען-שטאָף, וואָס ווערט באַנוצט אין די היימען אַלס הייצונג- און באַלייכטונג-מיטל.

גאָלף-זאָקן — אַזוינע זאָקן, וואָס די רייכע באַנוצן ספּעציעל ווען זיי שפּילן די פעלד-שפּיל גאָלף.

גאָרילאָ — דער נאָמען פון אַ געוויסן מין מאַלפּעס. גאָרילאָ-פּנים — אַ ברוטאַל פּנים.

גוד-באַי — זייט געזונט, אַ באַגריסונג ווען מען גייט אָפּ.

גוד-איווינינג — אַ גוטן אָוונט.

גוד-טאַים — אַ גוטע צייט, מיינענדיק, אַז מען פאַרברענגט זייער גוט.

גענג — אַ באַנדע.

גענגסטער — באַנדיט.

געסאָפערט — געליטן.

גראָסערי — אַ שפּייז-קראָם.

גרענד-סענטראַל— איינער פון די הויפּט-וואָקזאַלן אין ניו יאָרק.

גאַראַדזש — דאָרט וואו מען מאַכט צורעכט אָטאָמאָבילן.

גרעיד — גראַד.

גרעיד „איי" — דער בעסטער גראַד.

דאַבל-קראָסער — אַ דאָפּלטער מסור, פאַררעטער.

דאַים — אַ מטבעה פון צען סענט.

דאַון-טאַון — די אונטערשטע טייל פון שטאָט.

דזשאָב — אַן אַרבעט, אַ שטעלע.

דזשוניאָר — יונגער.

דזשעניטאָר — אויפזעער איבער אַ הויז (דוואָרניק).

דזשיגס — טאַנץ-פיגורן.

דעטעקטיוו — געהיים-אַגענט פון דער פּאָליציי.

דעטס-ראַיט — יאָ, ריכטיק.

דיער-סער — טייערער האַר.

דרעסער — אַ קאָמאָדע מיט אַ שפּיגל.

דרעס — אַ קלייד.

האַי-סקול — מיטל-שול.

האָל — קאָרידאָר, אַ זאַל.

האַמבורגער-סטעיק — געהאַקט פלייש, אַזאַ קאָטלעט, זייער אַ פּאָפּולער געריכט אין די ביליקע רעסטאָראַנען.

האָלד-אַפּ — רויבעריי.

האָדסאָן — אַ גרויסער, ברייטער טייך.

האַרלעם-ריווער — אַ טייך אין אַ געגנט פון ניו יאָרק, וואָס הייסט האַרלעם.

האַו-דו-יו-דו — וואָס מאַכט איר?

האַו-דו-יו-דו-יורסעלף — וואָס מאַכט איר אַליין?

האַט-דאָג — אַ פראַנקפורטער, אַזוינע קישקעלעך, פון די פּאָפּולערסטע מאכלים אין אַמעריקע.

וואולוואָרטס פינף און צען סענט סטאָר — קראָמען, צעשפּרייט איבער גאַנץ אַמעריקע, וואָס געהערן צום מיליאָנער וואולוואָירט.

ווילאָ — אַ הויז אַרומגערינגלט מיט נאַטור-שיינקייטן.

וועיטער — קעלנער.

טאָוסט — אַ פייערלעכע באַגריסונג.

טאַימס-סקווער — אַ געגנט אין ניו יאָרק פון די רייכסטע טעאַטערן, קאַבאַרעטן און האָטעלן.

טייפּרייטערין — מיידל וואָס אַרבעט אַף אַ שרייב-מאַשין.

טייער — דער אַנגעבלאָזענער גומענער רינג פון אַן אָטאָמאָביל-ראָד.

טענעמענט-הויז — אַ הויז פון עטלעכע שטאָק, וואו עס וואוינען אַ סך שכנים.

טעקסי— אַן אָטאָמאָביל, וואָס מען דינגט אַף צו פאָרן.

טראָבל — אַ צרה.

טראָק — אַ לאַסט-אָטאָמאָביל.

טרייד — אַ פּראָפעסיע.

טרעפיק — דורכפאָר.

טשענס — אַ געלעגנהייט.

טשעק — אַ געלט-אַנווייזונג אַף אַ באַנק.

יוניאָן-סקווער — אַ געגנט אין ניו יאָרק מיט אַ פּאַרקל, דאָרטן ווערן אָפּגעהאַלטן אַרבעטער-דעמאָנסטראַציעס.
יוניאָן-סוט — מענערשע וועש, העמד און גאַטקעס געמאַכט פון איין שטיק.
יוקעלעילי — זייער אַ פּאָפּולער שפּיל-אינסטרומענט, ווי אַ באַלאַלאַיקע.
יענקי — אַן עכטער אַמעריקאַנער פון די מזרח-שטאַטן.
יעס סער — יאָ, מיין האַר.

לאַנטש-רום — אַ שפּייז-צימער, אַ קליין רעסטאָראַנדל.
לאָיער — אַדוואָקאַט.
לאָנג-איילאַנד — אַ געגנט אין ניו יאָרק באַם ברעג פון ים.
לענדלאָרד — אייגנטימער פון הויז.
ליפּסטיק — ליפּן-פאַרב.
ליידי — דאַמע.
לייברערי — ביבליאָטעק.

מאַ — מאַמע.
מאָב — אַ המון.
מאָסטאַרד — זענעפט, גאָרטשיצע.
מאָרג — טויטן-הויז פאַר אָרעמע.
מואווי — קינעמאַטאָגראַף.
מיטינג — פאַרזאַמלונג.
מיסטער — הער.
מיס — פרוילין.
מיסעס — מאַדאַם.
מאָנקי-ביזנעס — מאַלפּישע שטיק.

נוירס — באַרעמהערציקע שוועסטער.
ניקל — מטבעה פון פינף סענט.
ניקערס — קורצע הויזן.

סאָבוויי — אַ באַן, וואָס לויפט אונטער-ערד.
סאָ-לאָנג — צום ווידערזען.
סאַפּער — וועטשערע.
סאַלאַמי — דאַרע קישקע.
סאָוט — דרום.
סוירטש-לייט — אַ חאַנט-לעמפּעלע, אַן עלעקטרישעס.
סוויט-פּאָטייטאָ — אַזאַ בולבע, וואָס וואַקסט אין אַמעריקע און איז זייער זיס.
סוויט-האַרט — זיס-האַרץ (געליבטער).
סוויט-קאָרן — פּאָפּשויעס, קוקורוזע.
סוועל-קיד — אַ ווילער יאַט.
סטאָר — קראָם.
סטודיאָ — אַטעליע, דער אַרבעט-צימער פון מאַלער.
סטיישאָן — סטאַנציע.
סטיק דעם אַפּ, יו בעסטאַרד ! — הענט אין דער הויך, ממזר !
סטעיק — אַ געבראָטן שטיק פלייש.
סטריט — גאַס.
סטרעטשער — אַ טראָג-בעטל.
סענט — די קלענסטע מטבעה, זעלבע ווי פעני.
סטופּ — אַריינגאַנג. זיצן אַפן סטופּ מיינט, ווען די שכנים צעזעצן זיך אַף די טרעפּ פון אַריינגאַנג.
סטייט — שטאַט.
סיט-דאַון — אַנידערגעזעצט זאָל ווערן !
סאָשעל דירעקטאָר — אַ פאַרוויילונגס-דירעקטאָר.
סעטלמענט-הויז — אַ געזעלשאַפטלעכער צענטער, וואָס איז אויפגעשטעלט געוואָרן דורך פילאַנטראָפּן אין אַן אָרעמער געגנט.
סטרייק — שטרייק.
סטרייק-פּלאַקאַט — אַ שטרייק-שילד.
ספּענגעלס — אַזוינע קרעלן.
ספּיק-איזי — אַ ווייַן-שענקל.
סענדוויטש — צוויי שטיקלעך ברויט און עטוואָס שפּייז אינמיטן.

עפּל סאָוס — עפּל-קאָמפּאָט. אין דעם פאַל איז דאָס אַ גאַסן-אויסדרוק.

עלעוועיטער — אַ באַן וואָס לויפט אַף אַ בריק אויפגעשטעלט אינמיטן דער גאַס.

עלעוועיטער — אַ הייבער. אין די הויכע הייזער פון פילע שטאָק, ווערן מענטשן אַרויפגעהויבן דורך דעם עלעוועיטער.

עקסידענט — אומגליקס-פאַל.

עקסקיוז מי — אַנטשולדיקט.

פאַרמער — ערד-אַרבעטער.

פאַן — חוזק.

פאָרמאַן — אויפזעער איבער אַרבעטער אין אַ פאַבריק.

פאָונטעין-פען — אַ פען מיט אַן אייגענעם טינט-קוואַל.

פאַר-קאָוט — אַ פוטער-מאַנטל.

פוירנישד רום — אַ מעבלירטער צימער.

פוירנישד רום טו לעט — אַ מעבלירטן צימער צו פאַרדינגען (אָפצולאָזן).

פוט-באָל — פוס-באַל.

פאַ — פאַרקירצונג פון פאַפאַ.

פאַדזשאַמעס — נאַכט-קליידער.

פאַרטי — אַ שמחה׳לע.

פאָרטער — אַ טרעגער, אָדער אַ שווייצאַר.

פאַבליק-סקול — פאָלקס-שול.

פאָליטישען — אַ פאָליטיקער (אין דעם זינען מיינט דאָס, אַ מענטש, וואָס שפילט אין פאַרדאַרבענער פאָליטיק.)

פליז — ביטע.

פושקאַרט — דעם פעדלערס וועגעלע.

פלאָמבער — דער וואָס מאַכט די וואַסער-לייטונג.

פלאָמבינג — וואַסער-לייטונג.

פלענטי — איבערגענוג.

פיקעט-לאַין — שורות סטרייקער, וואָס גייען אום פאַר די פאַבריקן מיט סטרייק-שילדן.

פעדלער — אַ הענדלער, וואָס פאַרקויפט זיינע סחורות אַף אַ וועגעלע, אָדער ער טראָגט זיי אַרום מיט זיך אין אַ פעקל.

פעני — די קלענסטע מטבע אין אַמעריקע (זע סענט).

פעינטער — אַ פאַרבער.

פראָהיבישאַן — פאַרבאָט, מיינענדיק דאָס געזעץ, וואָס האָט פאַרבאָטן צו האַנדלען מיט אַלקאָהאָלישע געטראַנקען.

פרעצעלס — בייגל.

קאָנסאָמפשאָניק — אַ טשאַכאָטעטשניק, אַ קראַנקער אַף די לונגען.

קאָלעדזש — אוניווערזיטעט.

קאַפן-מאַכער — היטל-מאַכער.

קאָרנער — ראָג.

קאָסינאָ — אַ טאַנץ-זאַל.

קאָמפאַני-הייזער — הייזלעך, וואָס ווערן אויסגעבויט פון די פאַבריקאַנטן אַרום די פאַבריקן, און פאַרדינגען זיי צו די אַרבעטער.

קאָסטימער — קונה.

קאַרפעטס — טעפיכער.

קוני-איילאַנד — אַ געגנט אין ברוקלין, וואָס ליגט באַם ים. (זייער אַ פאָפולער באַד-פלאַץ).

קוואָדער — אַ פערטל דאָלאַר.

קלאָוק-מאַכער — מאַנטל-מאַכער.

קענטעלאָפס — קליינע דיניעס.

קעיק — לעקעך.

קענדי — צוקערקעס.

קענדי-סטאָר — אַ קראָם פון צוקערקעס.

ראָלער-סקעיטס — שיך אַף רעדלעך.

ראָש-אָור — געאייל-שטונדע.

ראָסבעררים — מאַלינעס. אַ גאַסן אויסדרוק, וואָס מיינט, אַז מען גלויבט ניט, וואָס יענער דערציילט דיר.

רום — אַ צימער.
רום טו לעט — אַ צימער צו פאַרדינגען.
רעיז — אַ הוספה.
רענט — דירה-געלט.
רעדזשיסטער — אַ קאַסע אַזאַ, וואָס רע-גיסטרירט די איינגאַמע.
רעדס — רויטע, מיינענדיק באָלשע-וויקעס.

רעפאָרמאַטאָרי — אַן אויסבעסערונגס-אַנשטאַלט.
רעקאָרד — גראַמאָפאָן-פּלאַסטינקע.
שאַפּ — אַרבעטס-פּלאַץ.
שאַקס — אויסדרוק פון איבערראַשונג.
שי סעיד דאַיד, יו סי — זי האָט געזאָגט געשטאָרבן, דו זעסט ?
שעריף — אָרדענונג-היטער.